

Utvalg: Formannskapet

Møtested: -

Dato: 26.03.2020

Tidspunkt: 09:30

Forfall meldes til politisk sekretariat på epost post@lyngdal.kommune.no eller telefon 960 93 458.
Varamenn møter kun ved spesiell innkalling.

Tilleggsinformasjon:

Møtet gjennomføres med Formannskapet som fjernmøte på Teams.

Møtet overføres via Lyngdal kommunes Nett-TV.

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og trenger ikke signatur

Saksliste

Utvalgssaksnr.	Tittel	UOFF (Lukket)
PS 15/2020	Godkjenning av innkalling og saksliste	
RS 6/2020	Referatsaker	
RS 7/2020	Særutskrift, vedtak i Utvalg helse og velferd 25.02.20: Søknad om godkjenning som barnevernsinstitusjon på Kvås Bofellesskap	
PS 16/2020	Fullmakt til kommunedirektøren innen beredskapsområdet	
PS 17/2020	Finansforvaltning 3.tertial 2019 - Lyngdal	
PS 18/2020	Finans- og gjeldsforvaltningsrapport pr. 31.12.2019 - Audnedal	
PS 19/2020	Opptak av startlån i Husbanken for videreformidling 2020	
PS 20/2020	Marginavsetning skatt fra 01.03.2020	
PS 21/2020	Årsmelding 2019 - nye Lyngdal	
PS 22/2020	Videreføring av samarbeid med Arbeidsgiverkontrollen i Vestre Agder gjeldende fra 01.01.-31.05.2020	
PS 23/2020	Reglement for saksbehandling og møtegodtgjøring for folkevalgte i Lyngdal kommune - Praktisering av fri for politiske møter	
PS 24/2020	Høringsuttalelse Regional planstrategi for Agder 2020-2024	
PS 25/2020	Høringsinnspill Regionplan Agder 2030-Handlingsprogram	
PS 26/2020	Endelig behandling - Områdereguleringsplan for E39 Lyngdal Øst (del av Mandal -Lyngdal Øst) PlanID 201805	
PS 27/2020	Forslag til reglement for Lyngdal eldreråd	
PS 28/2020	Forslag til reglement for Råd personer med funksjonsnedsettelse	
PS 29/2020	Valg av utsending til årsmøte og generalforsamling i Lister opplæringskontor for 2020-2024	
PS 30/2020	Valg av medlem til styret i Lister opplæringskontor for 2020-2024	
PS 31/2020	Valg av representant med varamedlem til styringsgruppe for Flerbruksplan Mandalsvassdraget	
PS 32/2020	Etablering av minigolfbane på Rådhusplassen	

PS 15/2020 Godkjenning av innkalling og saksliste

RS 6/2020 Referatsaker

Arkivreferanse: 2020/2460-2
Arkivkode: F47
Saksbehandler: Barbro Aaberg
Adm.enhet: FLIV Kvås bofellesskap
Dato: 12.02.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Utvalg for helse og velferd	25.02.2020	6/2020

Søknad om godkjenning som barnevernsinstitusjon på Kvås Bofellesskap

Utvalg for helse og velferds behandling 25.02.2020:

Avdelingsleder Barbro Aaberg orienterte om driften på Kvås Bofellesskap.

Utvalg for helse og velferds vedtak 25.02.2020:

Utvalg for helse og velferd anbefaler at det sendes en søknad om godkjenning som barnevernsinstitusjon.

Når eventuelt godkjenning foreligger, sendes saken ut på høring til ulike instanser lokalt slik at vi åpner for innspill.

Etter dette legges saken fram til endelig politisk godkjenning i utvalg og kommunestyret.

Bakgrunn for saken:

Høsten 2015 ankom det svært mange flyktninger til Norge. Regjeringen oppfordret kommunene på det sterkeste til felles innsats for å håndtere utfordringene. Lyngdal kommune imøtekom henvendelsen ved at kommunestyret senhøsten 2015 fattet vedtak om å bosette enslige mindreårige i kommunen. Man hadde hensiktsmessige lokaler tilgjengelige i den gamle Kvåsheimen, og det ble vedtatt å bosette 24

enslige mindreårige den første treårsperioden. Våren 2016 ble brukt til ansettelser, totalt 17,3 årsverk med faste stillinger. Sommeren ble brukt til klargjøring, og i august 2016 ble det bosatt 12 enslige mindreårige.

Sammen med henvendelsen fra regjeringen om felles innsats ble det fremlagt økonomiske rammer for kommunene. Kommunen ville motta integreringstilskudd for hver EM som ble bosatt. I tillegg ville 80% av faktiske driftsutgifter refunderes. Med integreringstilskuddet til å dekke kommunes egenandel på 20% var de økonomiske forutsetningene at drift ville gå i balanse.

Allerede senhøsten 2016 kom det signaler at de økonomiske rammene ville endres, og fra 01.01.17 ble refusjonsordningen erstattet med en fast tilskuddsordning. Kommunen mottok fra da et fast særtilskudd pr bosatt EM, i tillegg til integreringstilskuddet. For de kommunene som hadde opprettet bofellesskap, så medførte denne endringen store økonomiske utfordringer for driften. Særtilskuddet tilsvarte ikke utgiftene man tidligere fikk refundert.

Ved Kvås bofellesskap startet man en prosess for å møte og håndtere disse utfordringene. Man hadde fortsatt noe vakante stillinger som an ikke ansatte personer i fast. Man så på behov og muligheter for å søke ekstra tilskudd gjennom andre tilskuddsordninger. Man vurderte andre former for inntekt gjennom å tilby tjenester til eksterne aktører. Gjennom den proaktive driften opprettholdt man et tjenestetilbud av høy kvalitet, man bosatte ytterligere 9 EM totalt i 2017, 2018 og 2019, man ytte tjenester til flere samarbeidspartnere, og man hadde totalt i 2017, 2018 og 2019 et samlet økonomisk overskudd på nærmere 5 millioner kroner.

Tjenesten man har utført utover tilbudet til de bosatte enslige mindreårige er blant annet ambulant oppfølging til bosatte flyktningfamilier for flyktningetjenesten, kartleggingsopphold for unge enslige flyktninger for flyktningetjenesten, avlastningstilbud for et lite barn som er plassert i fosterhjem i Lyngdal gjennom en barnevernstjeneste på Østlandet, omsorgsplassering for en ung tenårig for barnevernstjenesten i Lister med mer. Dette er tjenester man tar betalt for, og dette bidrar til å sikre driftsinntekter.

I tillegg har man også utført andre kommunale oppgaver som det over tid har vært utfordrende å finne ressurser til i eksisterende tjenester. Man har fx i samarbeid med psykisk helse og rus og habiliteringstjenesten opprettet et ambulant team ved Kvås bofellesskap som gir tjenester til brukere med svært utfordrende og sammensatte behov innenfor rus, psykisk helse og kognitiv fungering. Dette er en tjeneste man ikke får betaling for, men da man har hatt ressurser tilgjengelig/ har hatt fleksible ressurser, så har man vurdert at den kompetansen man innehar er hensiktsmessig og nyttig å bruke til dette formålet.

Vurdering:

Helt fra høsten 2017 har signalene fra regjeringen vært at antall bosettinger vil avta. Dette har man vært klar over. Man har jobbet tett mot Imdi i perioden for å sikre nok bosettinger. Og tross lave bosettingstall

har Lyngdal kommune som sagt bosatt 9 EM denne perioden. Vi anser det spiller en rolle at vi kan vise til gode resultater og et godt tjenestetilbud. Kvås bofellesskap har blant annet bidratt med mye veiledning til samarbeidspartnere i distriktet, og man har arrangert flere felles samlinger for andre bofellesskap. I tillegg til å jobbe aktivt overfor Imdi har man som nevnt også vært proaktive i forhold til å øke de økonomiske rammene, og vi har lykket med dette.

Samtidig har man hatt en parallell prosess der man har jobbet i forhold til å søke godkjenning gjennom Bufdir; først som omsorgsinstitusjon for EM under 16 år og deretter som institusjon for å ta imot barn i alderen 12-18 år plassert gjennom barnevernstjenesten. Søknad om godkjenning som omsorgsinstitusjon ble sendt tidlig 2019. Man har vært i dialog med Bufdir omkring denne. Søknaden vil ikke bli behandlet før Bufdir ser et økende behov for denne type omsorgsplasser igjen. Den ligger derfor på vent. Når det gjelder søknad om godkjenning som barnevernsinstitusjon har denne ligget på vent til man så det var behov for å sende denne. Man har hatt plasseringer på Kvås bofellesskap av ungdom plassert av barnevernstjenesten etter barnevernsloven. Dette vil man også få forespørsel om fremover, vi har et godt samarbeid med særlig Lister barnevernstjeneste. Det anses imidlertid hensiktsmessig for kommunen og for aktuelle barnevernstjenester at man har en formell godkjenning som institusjon. Da vet barnevernstjenesten at vilkår for driften som fremkommer i kvalitetsforskrift er oppfylt, og kommunen er tryggere på at forventinger til drift er innenfor det tilbudet man kan gi.

Kvås bofellesskap ble ikke opprettet for å være en barnevernsinstitusjon. Målet er heller ikke å bli en ren barnevernsinstitusjon. Man har imidlertid en svært høy kompetanse i avdelingen til å håndtere de utfordringen man vet kan forekomme for institusjoner. Det er særlig innenfor en traumebasert forståelsesramme man har opparbeidet seg en eksepsjonell høy kompetanse. Dette medfører at kommunen har en mulighet til å tilby en tjeneste med høy faglig kvalitet og store sjanser for å bidra til at noen av våre mest sårbare ungdommer får muligheten til et godt liv med en trygg og stabil fremtid. Dette er vi også som samfunn tjent med. Selv om omsorgen for og hensynet til ungdommene våre er mest gjeldende i dette perspektivet.

Videre medfører plasseringer etter barnevernsloven at kommunen får inntekter som sikrer driftsutgiftene ved Kvås bofellesskap. Drift av bygninger og lønnsutgifter ligger fast, uansett for mange EM man bosetter eller ikke. Forutsetningene ved oppstart var at tilbudet skulle driftes med eksterne midler, det er ikke budsjettet noe kommunale midler til Kvås bofellesskap. Man er derfor avhengig av at man har tilstrekkelig inntekter til å dekke de faste utgiftene.

Det vurderes videre at det er plasseringer i kategorien «lav atferd» man ønsker å søke godkjenning for. Det betyr at det er ungdom med lav grad av atferdsutfordringer. Omsorgsbehovet er fremtredende, selv om man fra et faglig ståsted er klar over at det er mennesker vi snakker om, og man kan derfor aldri ha en totaloversikt over det fremtidige utfordringsbildet. Men selv om man er godkjent som barnevernsinstitusjon, så vil man stå fritt til å takke ja eller nei til henvendelser som kommer. Hver henvendelse vil utredes i forhold til å vurdere om man anser Kvås bofellesskap kan gi et hensiktsmessig tilbud til den aktuelle ungdommen og dennes utfordringer.

Det er vurdert å søke godkjenning for 4 plasser. Ved bofellesskapets lokaliteter har man pr i dag 4 rom i hovedbygningen og fire leiligheter i tomannsboliger. Det vil derfor løpende vurderes at man enten bruker rommene i hovedbygningen eller leilighetene til henholdsvis EM plasser og institusjonsplasser. Dette vil gjøres ut fra faglige vurderinger, men lokalene gir oss gode forutsetninger for å kunne tilpasse tilbudet til de gjeldene behov.

Man antar at det fortsatt vil være aktuelle EM bosettinger fremover, og ut fra et historisk perspektiv kan man også anta antallet bosettinger vil øke igjen innen en periode. Med de bosettinger man har pr i dag, så er det hensiktsmessig å vurdere at driften av ordinær EM er tilstrekkelig for store deler av 2020. Med 1 eller 2 EM bosettinger eller 1-2 institusjonsplasseringer, så vil totale inntekter dekke driftsutgifter inkludert fastlønn. Så vurderes det at man må evaluere og ta nye vurderinger for de neste årene ved utgangen av 2020. Da vil man har tydeligere signaler på hva neste år bringer av utfordringer.

Det er mest hensiktsmessig å opprettholde dagens drift for å yte nødvendig tilbud til EM bosatt pr i dag og for å ha et tilbud klart når det oppstår behov for ytterligere EM bosettinger.

Det vurderes nødvendig å se på muligheter for alternative inntekter for å dekke faste utgifter ved Kvås bofellesskap frem til nye EM bosettinger etterspørres.

Det vurderes viktig og nødvendig at tilbud som gis til eksterne samarbeidspartnere pr i dag opprettholdes.

Konklusjon:

Hovedutvalget vedtar at kommunen søker om at Kvås bofellesskap godkjennes som institusjon for å ta imot ungdom som plasseres etter barnevernsloven. Det vurderes at man som institusjon tar imot plasseringer av ungdom med «lav atferd» og at man søker godkjenning for inntil 4 plasser.

Arkivreferanse: 2020/3280-1
Arkivkode: X20
Saksbehandler: Kristine Valborgland
Adm.enhet: Plan og næring
Dato: 18.03.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Formannskapet	26.03.2020	16/2020

Fullmakt til kommunedirektøren innen beredskapsområdet

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunedirektøren får fullmakt til å disponere nødvendige ressurser til:

- nødvendige tiltak og aktiviteter til hjelp for kriserammede
- skadebegrensning og nødvendige sikringstiltak for å verne liv, verdier og miljø
- akutt behov for opprydning og utbedring av materielle skader og funksjonsforstyrrelser.

Det føres oversikt over forbruk av midler og disse rapporteres til formannskapet i ettertid dersom samlet beløp overstiger kr 500.000.

Bakgrunn for saken:

Det er under utarbeidelse en ny overordnet beredskapsplan for Lyngdal kommune. I forbindelse med denne planen bør kommunedirektøren ha en fullmakt til å kunne disponere nødvendige ressurser i krisearbeidet. I Audnedal hadde kommunedirektøren en fullmakt på inntil 2 millioner, og i gamle Lyngdal inntil kr 0,5 million.

Vurdering:

Det er behov for å gi kommunedirektøren en fullmakt på dette området.

Vi i er nå i en situasjon med korona-pandemi, og vi ser at det er helt avgjørende for effektiv kriseledelse at kommunedirektøren får fullmakt til å disponere nødvendige midler, og at dette heller rapporteres i ettertid. Regnskapet føres også i ettertid, og det påløper utgifter på mange arbeidsplasser. Det er derfor vanskelig å ha fortløpende oversikt.

I stedet for å sette en høy fullmaktsgrense vil det være mer hensiktsmessig at kommunedirektøren får fullmakt til å disponere nødvendige ressurser.

Dersom større beløp blir disponert bør det lages en rapport til formannskapet om ressursbruken. Det foreslås kr 500.000 som en hensiktsmessig grense.

Inndekningen av nødvendige ressurser til krisetiltak, uavhengig av beløp, behandles av kommunestyret, enten i egen sak eller som en del av tertialrapporten.

Konklusjon:

Det anbefales at kommunaldirektøren får fullmakt til å disponere nødvendige ressurser til:

- nødvendige tiltak og aktiviteter til hjelp for kriserammede
- skadebegrensning og nødvendige sikringstiltak for å verne liv, verdier og miljø
- akutt behov for opprydning og utbedring av materielle skader og funksjonsforstyrrelser.

Det føres oversikt over forbruk av midler og disse rapporteres til formannskapet i ettertid dersom samlet beløp overstiger kr 500.000.

Arkivreferanse: 2020/2357-1
Arkivkode: 250/&14
Saksbehandler: Alla Steffensen
Adm.enhet: Økonomi
Dato: 11.02.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Formannskapet	27.02.2020	7/2020
Kommunestyret	12.03.2020	13/2020
Formannskapet	26.03.2020	17/2020

Finansforvaltning 3.tertial 2019 - Lyngdal

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunestyret vedtar den fremlagte rapport om finansforvaltning for 3. tertial 2019.

Formannskapetets behandling av sak 7/2020 i møte den 27.02.2020:

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunestyret vedtar den fremlagte rapport om finansforvaltning for 3. tertial 2019.

Formannskapetets Behandling 27.02.2020:

Avstemming:

Kommunedirektørens anbefaling ble enstemmig vedtatt.

Formannskapetets Vedtak 27.02.2020:

Kommunestyret vedtar den fremlagte rapport om finansforvaltning for 3. tertial 2019.

Kommunestyrets behandling av sak 13/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Bakgrunn for saken:

Av finansforskriften og vedtatt finansreglement fremgår det at administrasjonen tre ganger i året skal rapportere til formannskapet og kommunestyret om finansforvaltningen. Formålet med rapporteringen er å informere om finansforvaltningens resultater samt eksponering i forhold til de rammer og retningslinjer som er fastsatt.

Videre fremgår det av vedtatt formål for kommunens finansforvaltning: ”Finansforvaltningen har som overordnet formål å sikre en rimelig avkastning samt stabile og lave netto finansieringskostnader for kommunens aktiviteter innenfor definert risikoramme.”

Langsiktig gjeld:

Aktivitet:

1. tertial

- Låneopptak i Kommunalbanken kr 123,8 mill.
- Låneopptak i Kommunalbanken kr 75 mill.
- Låneopptak startlån i Husbanken kr 15 mill.

2. tertial:

- Avdragsutsettelse kr 2,5 mill.

3. tertial:

- Avdragsutsettelse kr 1,5 mill.
- Låneopptak i Kommunalbanken kr 60 mill., løpetid 30 år, fast rente i 10 år 2,25%
- Låneopptak i Kommunalbanken kr 96 mill. løpetid 30 år, flytende p.t. rente

Det ble i 3. tertial tatt opp 2 investeringslån på tilsammen 156 mill. etter konkurrerende tilbud fra KLP og Kommunalbanken. Det beste tilbudet kom fra Kommunalbanken.

2 lån i Kommunalbanken ble slått sammen i løpet av 3. tertial. Dette ble gjort i forbindelse med søknad om budsjetttert avdragsutsettelse på 1,5 mill.

Det ble ikke foretatt noen rentebindinger i 3. tertial.

Låneporteføljen består nå av i alt 38 lån. Gjennomsnittsstørrelsen på de 38 lånene er 26,1 mill. Det største lånet (i Kommunalbanken) er på 123,8 mill., mens det minste (i Husbanken) er på 83.000.

Lyngdal kommune har ingen refinansieringsrisiko i sin låneportefølje. Det betyr at kommunen kun har lån som nedbetales gjennom løpende budsjetterte avdrag og ingen lån som ved forfall må refinansieres ved opptak av nye lån. Kommunen forventer å få utbetalt 198 mill. i tilskudd fra Husbanken (i forbindelse med bygging av helsehuset) som skal brukes til nedbetaling av investeringslån i januar 2021.

Sørlandsbadet IKS har tatt opp banklån på i alt 62,3 mill., til rest 36,7 mill. med 16,7 års gjenværende løpetid og 2,2 års gjennomsnittlig rentebinding til en gjennomsnittrente på 2,43 % p.a.

Ettersom Sørlandsbadet IKS er et eget rettssubjekt inngår ikke selskapets lån i vedlagte oversikt. Driftskontoen til Sørlandsbadet IKS inngår derimot i kommunens konsernkontosystem.

Kortsiktig likviditet:

Sparebanken Sør er kommunens hovedbankforbindelse. Innskuddsrenten er 3 mnd NIBOR + 0,56% margin (+0,875 % margin ut 2019).

Lyngdal kommune har ingen langsiktige finansielle aktiva.

Sum likvide midler er omtrent på samme nivå, 136 mill. mot 132 mill. året før. Alt er plassert på flytende rentebetingelser og gjennomsnittlig rente er økt betydelig fra 2,11 % til 2,71 %. (3 måneders NIBOR har økt fra 1,27 % til 1,84 %). Økningen i langsiktig gjeld skyldes at det ble tatt opp nye investeringslån i 2019 som foreløpig har medført en økning i ubrukte lånemidler.

Renterisiko:

Nederste del av vedlagte oversikt viser på en enkel måte hvordan renterisikoen på lån med flytende rente langt på vei blir avdekket gjennom bankinnskudd, utlån og renterelaterte tilskudd etc.

Beregningsgrunnlag for renterisiko kan brukes til å tallfeste renterisikoen – f.eks. 1 %-poeng renteøkning vil gi et teoretisk årlig tap på kr 3 451 434. Beregningsgrunnlaget angir også maksimum for hva som bør rentesikres. Rentesikring utover dette vil være å betrakte som spekulasjon.

Evt. renteoppgang kan finansieres ved bruk av fond. Kommunens disposisjonsfond hadde en positiv utvikling i 2014 -2018 men ble redusert med hele 8,5 mill. i løpet av 2019. Fondet er på 43 mill. (5,4 % av driftsinntektene i 2019). Anbefalt målsetting er på 5% av driftsinntektene. Kommunens reelle fond må korrigeres for premieavvik som er på 45,7 mill. Det er derfor viktig at disposisjonsfondet øker fremover.

I løpet av 3. tertial 2019 har de korte rentene (3 mnd NIBOR) vært noe stigende med 1,64 % ved periodens begynnelse og 1,86 % ved periodens slutt. De lange rentene (10 år swap) har også økt fra 1,53 % ved periodens begynnelse til 2,06 % ved periodens slutt. Rentekurven er fortsatt «normal» - det vil si stigende.

I løpet av 2019 har langsiktig gjeld økt med 343 mill., mens gjennomsnittlig gjenværende løpetid er tilnærmet uendret 23,0 år (mot 23,5 året før). Gjennomsnittlig rentebinding har økt til 2,29 år (mot 2,16 året før), mens gjennomsnittlig rente har økt merkbart fra 2,17 % til 2,44 %.

Vurdering:

Gjennomsnittlig rentebinding på låneporteføljen med 2,23 år ligger innenfor rammen på minimum 0,5 år og maksimum 3 års rentebinding. Låneandelen med fast rente på 35 % tilfredsstiller også kravet om minimum 1/3 fast rente. Finansreglementet tillater enkeltlån opptil 25% av samlede gjeldsportefølje. Ingen lån overstiger finansreglements bestemmelser.

Kommunens finansielle risiko vurderes alt i alt som forholdsvis lav. Den vesentligste risikoen er likevel renterisikoen, mens refinansieringsrisikoen er fraværende og kredittrisikoen vurderes som svært beskjeden.

Likviditeten er fortsatt rimelig god og plasseringen av likvide midler vurderes å være i god overensstemmelse med finansreglementets bestemmelser. Flytende rente på plasseringer svinger mer eller mindre i takt med flytende rente på lån, og medfører dermed lavere svingninger i de årlige netto renteutgifter.

Det forventes at de lange rentene vil falle, mens de korte rentene vil holde seg fortsatt forholdsvis lave om enn noe fallende i neste tertial.

Konklusjon:

Kommunestyret anbefales å ta den fremlagte rapport om finansforvaltningen til etterretning.

OVERSIKT OVER FINANSFORVALTNING PR 31.12.19

Bank (lån/innskudd)	Saldo	Andel	Antall	Løpetid	Rente- binding	Snittrente
Investeringslån med fast rente	313 935 371	31 %	19		6,59	2,68 %
Investeringslån med flytende rente	644 946 348	63 %	9		0,10	2,33 %
Sum investeringslån	958 881 719	94 %	28	23,20	2,23	2,45 %
Formidlingslån med fast rente	44 924 530	4 %	10		4,48	2,61 %
Formidlingslån med flytende rente	14 750 000	1 %	1		0,00	1,89 %
Sum formidlingslån	59 674 530	6 %	11	20,10	3,38	2,43 %
KLP	106 202 468	10 %	2			
KLP Kommunekreditt	68 614 437	7 %	4			
Husbanken	73 887 214	7 %	22			
Kommunalbanken	769 852 130	76 %	11			
Totalsum lån	1 018 556 249	100 %	39	23,01	2,29	2,44 %
Konsernkonto Sparebanken Sør	114 022 409	84 %	10			2,72 %
Sparebank1 SR-Bank	-	0 %	0			
Skattetrekkskonto Sparebanken Sør	14 712 256	11 %	2			2,72 %
Sum driftslikviditet	128 734 665	95 %	12		-	2,72 %
Fondskonti Sparebanken Sør	7 009 773	5 %	14			2,72 %
Pengemarkedsfond	-	0 %	0			
Sum fondslikviditet	7 009 773	5 %	14		-	2,72 %
Sparebanken Sør	135 744 438	100 %	26			2,72 %
Sparebank1 SR-Bank	-	0 %	0			
Sum likvide midler	135 744 438	100 %	26		-	2,72 %
Mellomregning Sørlandsbadet IKS	-229 068					
Sum lån med flytende rente	659 696 348	100 %				
Sum likvide midler med flytende rente	135 744 438	21 %				
Sum utlån med flytende rente	23 134 235	4 %				
Beregningsgr.lag rentekompensasjon	52 894 501	8 %				
Beregningsgrunnlag vann og avløp	102 779 739	16 %				
Eiendeler etc. med flytende rente	314 552 914	48 %				
Beregningsgrunnlag for renterisiko	345 143 434	52 %				

OVERSIKT OVER FINANSFORVALTNING PR 31.08.19

Bank (lån/innskudd)	Saldo	Andel	Antall	Løpetid	Rente- binding	Snittrente
Investeringslån med fast rente	258 800 409	30 %	18		6,36	2,78 %
Investeringslån med flytende rente	555 217 518	63 %	9		0,06	2,02 %
Sum investeringslån	814 017 927	93 %	27	21,89	2,06	2,26 %
Formidlingslån med fast rente	45 970 790	5 %	10		4,71	2,61 %
Formidlingslån med flytende rente	15 000 000	2 %	1		0,00	1,60 %
Sum formidlingslån	60 970 790	7 %	11	20,39	3,55	2,37 %
KLP	107 541 754	12 %	2			
KLP Kommunekreditt	69 374 437	8 %	4			
Husbanken	75 882 316	9 %	22			
Kommunalbanken	622 190 210	71 %	10			
Totalsum lån	874 988 717	100 %	38	21,79	2,16	2,27 %
Konsernkonto Sparebanken Sør	40 731 789	49 %	10			2,52 %
Sparebank1 SR-Bank	-	0 %	0			
Skattetrekkskonto Sparebanken Sør	35 424 760	42 %	2			2,52 %
Sum driftslikviditet	76 156 549	91 %	12		-	2,52 %
Fondskonti Sparebanken Sør	7 264 882	9 %	14			2,52 %
Pengemarkedsfond	-	0 %	0			
Sum fondslikviditet	7 264 882	9 %	14		-	2,52 %
Sparebanken Sør	83 421 432	100 %	26			2,52 %
Sparebank1 SR-Bank	-	0 %	0			
Sum likvide midler	83 421 432	100 %	26		-	2,52 %
Mellomregning Sørlandsbadet IKS	-50 923					
Sum lån med flytende rente	570 217 518	100 %				
Sum likvide midler med flytende rente	83 421 432	15 %				
Sum utlån med flytende rente	23 968 846	4 %				
Beregningsgr.lag rentekompensasjon	53 843 258	9 %				
Beregningsgrunnlag vann og avløp	106 516 197	19 %				
Eiendeler etc. med flytende rente	267 749 733	47 %				
Beregningsgrunnlag for renterisiko	302 467 785	53 %				

OVERSIKT OVER FINANSFORVALTNING PR. 31.12.18

Bank (lån/innskudd)	Saldo	Andel	Antall	Løpetid	Rente- binding	Snittrente
Investeringslån med fast rente	188 634 461	28 %	17		6,09	2,83 %
Investeringslån med flytende rente	439 603 029	65 %	10		0,16	1,85 %
Sum investeringslån	628 237 490	93 %	27	23,90	1,94	2,14 %
Formidlingslån med fast rente	47 276 382	7 %	10		5,02	2,61 %
Formidlingslån med flytende rente	-	0 %	0		-	0,00 %
Sum formidlingslån	47 276 382	7 %	10	18,08	5,02	2,61 %
KLP	108 008 315	16 %	3			
KLP Kommunekreditt	71 780 837	11 %	5			
Husbanken	63 331 650	9 %	21			
Kommunalbanken	432 393 070	64 %	8			
Totalsum lån	675 513 872	100 %	37	23,49	2,16	2,17 %
Konsernkonto Sparebanken Sør	94 167 910	72 %	10			2,11 %
Sparebank1 SR-Bank	-	0 %	0			
Skattetrekkskonto Sparebanken Sør	30 261 616	23 %	2			2,11 %
Sum driftslikviditet	124 429 526	95 %	12		-	2,11 %
Fondskonti Sparebanken Sør	6 769 983	5 %	14			2,11 %
Pengemarkedsfond	-	0 %	0			
Sum fondslikviditet	6 769 983	5 %	14		-	2,11 %
Sparebanken Sør	131 199 509	100 %	26			2,11 %
Sparebank1 SR-Bank	-	0 %	0			
Sum likvide midler	131 199 509	100 %	26		-	2,11 %
Mellomregning Sørlandsbadet IKS	-207 596					
Sum lån med flytende rente	439 603 029	100 %				
Sum likvide midler med flytende rente	131 199 509	30 %				
Sum utlån med flytende rente	28 467 251	6 %				
Beregningsgr.lag rentekompensasjon	53 843 258	12 %				
Beregningsgrunnlag vann og avløp	106 516 197	24 %				
Eiendeler etc. med flytende rente	320 026 214	73 %				
Beregningsgrunnlag for renterisiko	119 576 815	27 %				

Arkivreferanse: 2020/2357-2
Arkivkode: 250/&14
Saksbehandler: Kristine Valborgland
Adm.enhet: Plan og næring
Dato: 11.02.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Formannskapet	27.02.2020	9/2020
Kommunestyret	12.03.2020	14/2020
Formannskapet	26.03.2020	18/2020

Finans- og gjeldsforvaltningsrapport pr. 31.12.2019 - Audnedal

Kommunedirektørens anbefaling:

Finans- og gjeldsforvaltningsrapporten per 31.12.2019 godkjennes.

Formannskapetets behandling av sak 9/2020 i møte den 27.02.2020:

Kommunedirektørens anbefaling:

Finans- og gjeldsforvaltningsrapporten per 31.12.2019 godkjennes.

Formannskapetets Behandling 27.02.2020:

Avstemming:

Kommunedirektørens anbefaling ble enstemmig vedtatt.

Formannskapetets Vedtak 27.02.2020:

Finans- og gjeldsforvaltningsrapporten pr. 31.12.2019 godkjennes.

Kommunestyrets behandling av sak 14/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Bakgrunn for saken:

I hht Finans- og gjeldsforvaltningsreglementet til Audnedal kommune skal det fremlegges rapport for Finans- og gjeldsforvaltningen per 30.04, 31.08 og 31.12 hvert år til kommunestyret. Dette følger også av ny kommunelov § 14-13, 3.ledd.

Gjelds- og finansforvaltningen omfatter:

- Kortsiktig likviditet (penger til daglig drift)
- Gjeldsportefølje (lånene)
- Langsiktig likviditet (kraftfond og verdireguleringsfond – penger som har et langsiktig perspektiv)

I ny kommunelov følger kommunens ansvar av § 14-13. Kommunene kan ikke ta vesentlig finansiell risiko i finans- og gjeldsforvaltningen, og skal sikre at kommunens løpende betalingsforpliktelser kan innfris ved forfall. Dersom det avdekkes avvik fra finansreglementet skal det iverksettes nødvendige tiltak.

Nye Lyngdal kommune har foreløpig ikke vedtatt nytt finans- og gjeldsforvaltningsreglement, og rapporteringen er i forhold til Audnedal kommunes reglement:

Kommunen skal forvalte sine midler slik at tilfredsstillende avkastning kan oppnås, uten at det innebærer vesentlig finansiell risiko, og under hensyn til at kommunen skal ha midler til å dekke sine betalingsforpliktelser ved forfall.

Vurdering:

KORTSIKTIG LIKVIDITET:

Kortsiktig likviditet omfatter bankinnskudd på ca kr 70,0 mill per 31.12.2019. Innskuddene er plassert i Sparebanken Sør, som er Audnedal kommunes hovedbankforbindelse. For tiden er alt plassert til en flytende rente på knyttet til NIBOR 3 mnd + 50 rentepunkter (0,5 %). NIBOR er en samlebetegnelse på norsk pengemarkedsrente og nivået er gjennomsnitt av bankenes rente seg imellom. NIBOR ligger på ca 1,8% nå. Bankenes sikringsfond garanterer sikkerheten for innskudd på inntil 2 mill per låntaker. Sikkerheten for innskuddene er likevel tilfredsstillende. Sparebanken Sør er en solid bank, med god rating (ren A) og god egenkapitaldekning.

Risikoen er først og frem knyttet til sikkerheten og likviditeten. Dette er tilfredsstillende ivaretatt. Rentenivået er akseptabelt.

GJELDSFORVALTNINGEN:

Gjeldsporteføljen består av lån til egne investeringer og lån til videre utlån:

Type lån	Saldo
Egne lån	175 659 309
Lån til videre utlån	5 644 191
Sum	181 303 500

Når det gjelder lån til egne investeringer er dette fire lån i kommunalbanken. Alle er på flytende rente og er knyttet til NIBOR 3 mnd med et tillegg på 60 punkter (+0,6 %). Ca kr 10,0 mill av disse er knyttet til selvkost. På grunn av en langvarig prosess med kommunereform er det vurdert som mest hensiktsmessig å ha disse lånene på flytende rente fram til kommunesammenslåing. I ny kommune bør hele gjeldsporteføljen for ny kommune vurderes i forhold til om det skal foretas sikringer i forhold til rentenivå. Finans- og gjeldsforvaltningsreglementet i Audnedal kommune tillater at man kan ha inntil hele låneporteføljen på flytende rente.

Videre utlån (startlån): Når det gjelder videre utlån har kommunen lånt kr 5,6 mill til videre utlån. Videre utlån til innbyggere utgjør kr 3,5 mill., dvs. kr. 2,1 mill står ubrukt. Det har vært lite utlån fra Audnedal kommune de siste to årene. I forhold til tap fungerer ordningen med startlån greit, og vi har ikke hatt tap på over 15 år. Det er nå knyttet usikkerhet til et av lånene, slik at det er mulig at kommunen vil realisere et tap etter hvert. Det er avsatt kr 236.000 på fond til å dekke tap på startlån. Dette vil dekke et eventuelt tap.

I 2019 betalte Audnedal kommune kr 5,6 mill i avdrag på låne til egne investeringer. Det er ingen lån som forfaller og må refinansieres i løpet av de neste 12 måneder.

I forhold til forrige rapport er rentenivået omtrent uendret. En renteoppgang på 1 % øker kostnadene på lånene med ca kr 1,8 mill.

Risikoen på renteporteføljen er knyttet til rentenivået. Hele låneporteføljen er på flytende rente. På grunn av prognoser om lave renteutgifter de nærmeste årene samt sammenslåing med Lyngdal, vurderes renterisikoen likevel som akseptabel.

LANGSIKTIG LIKVIDITET:

Langsiktig likviditet omfatter kraftfondet og verdireguleringsfondet. Selve kraftfondet kan kun brukes til å finansiere investeringer eller nedbetale eksisterende gjeld. Ca 3 % av avkastning fra langsiktig likviditet brukes til å finansiere kommunens drift.

Verdireguleringsfondet er ment å skulle verdjustere kraftfondet med prisstigning, for at ikke kraftfondet skal reduseres i reell verdi. Det fungerer også som et bufferfond for svingninger i avkastning. Verdireguleringsfondet kan brukes i drift.

Fond	Saldo 31.12.2019
Kraftfond	162 187 804
Verdireguleringsfond	22 615 444
Sum langsiktig likviditet	184 803 248

Oversikt over avkastning pr 31.12.2019:

Aktivaklasse	Mill kr	Kommentar
Pengemarked/ bank	1,9	Bankinnskudd
Obligasjoner	2,0	Fond, utlån
Aksjer	3,0	Egenkapitalbevis banker og aksjer
Alternative investeringer	0,5	High Yield, hedgefunds
Eiendom	2,2	API Norge: Norske forretningsbygg
Sum	9,6	

Avkastningen per 31.12.2019 er ca kr 9,6 mill, som tilsvarer en avkastning på 5,3 %. Avkastningen i 2019 har vært svært god og lå ca 3,0 % over det vi hadde fått dersom alt var plassert i bank. Budsjettetert avkastning i drift var kr 5,5 mill. Ca 1 mill av avkastningen i oversikten er knyttet til verdistigning på et eiendomsfond. Dette kan ikke inntektsføres før fondet realiseres. Dette fondet er verdsatt til ca kr 5 mill mer enn det er bokført til.

Avkastning utover de 3% avkastning som skal inntektsføres i drift kr 3,1 mill er avsatt til verdireguleringsfondet ihht retningslinjene i Finans- og gjeldsforvaltningsreglementet.

Endringer i porteføljen i perioden 01.09-31.12.2019 (siden forrige rapport til kommunestyret):

Audnedal kommune benytter Griff Kapitalforvaltning til å gi kommunen råd og anbefalinger i forhold til finansforvaltningen. Griff Kapitalforvaltning er et uavhengig finansselskap (ikke knyttet til fond som man

kan investere i). Kommunen har jevnlige møter med Griff Kapitalforvaltning. I møtet 3. desember 2019 ble vi anbefalt å spre risikoen noe ved å redusere plasseringene i ett fond og investere disse i et fond hos annet selskap (samme type fond).

Det ble foretatt følgende endring av plasseringene:

- Innløst andeler i Alfred Berg Nordic Investment grade med kr 12,0 mill (har kr 15,6 mill igjen her per 31.12.19)
- Tegnet andeler i Storebrand Norsk Kreditt IG for kr 12,0 mill

Risikotest av langsiktig likviditet:

I risikotesten er det tatt utgangspunkt i verdier per 01.01.2020. Analysen skal vise hvor mye tap vi tåler uten at dette påvirker kommunens drift. Det er viktig at både administrasjonen og kommunestyret forstår finansiell risiko og har et bevisst forhold til dette.

Finansiell risiko er risikoen for å tape penger. Hvor stor finansiell risiko man kan ta, avhenger av hva man har råd til å tape. Samtidig er det slik at når man tar større risiko, så får man større avkastning av pengene. Kommunen må derfor finne en fornuftig balanse mellom hvilken risiko man kan ta opp mot hva man kan få i avkastning. Dersom plasseringene har en så stor risiko at det vil kunne påvirke kommunens drift, tar kommunen vesentlig finansiell risiko. Da må vi endre plasseringene og redusere risikoen.

Audnedal kommune har hatt tett dialog med profesjonelle uavhengige rådgivere for å sikre oppdatert og god informasjon om risikobildet. Kommunen har en portefølje med lav risiko. I 2019 har vi likevel fått svært god avkastning.

Klasse	Verdi 01.01.2020	Hendelse i 2020	Konsekvens	Avk i året
Rentebærende innskudd	95 400 000	Gj.sn. rente øker med 1%	1,00	954 000
Obligasjoner	31 400 000	Gj.sn. rente øker med 1%	1,00	314 000
Obligasjoner, emerging markets	7 000 000		-10,00	-700 000
High Yield	8 000 000	Verdifall på 20%	-20,00	-1 600 000
Aksjer og egenkapitalbevis	16 900 000	Verdifall på 20%	20,00	-3 380 000
Hedgefonds	300 000	Verdifall på 10%	-10,00	-30 000
Eiendomsfond, ubelånt	28 000 000	Verdifall på 12%	-12,00	-3 360 000
Reduksjon i fond som følge av bruk av kr 35 mill Kraftfondet til investeringer			-7,50	2 625 000
Sum	187 000 000			-5 177 000
Inntektsført avkastning i budsjettet for 2020				-4 500 000

SUM - manglende avkastning i drift - må finansieres med bufferfond			-9 677 000
Planlagt bruk av verdireguleringsfondet			-
Verdireguleringsfond per 01.01.2020			22 615 000
Rest verdireguleringsfond per 31.12.2019 dersom verdifallet som skissert blir en realitet			12 938 000

Oversikten viser at dersom vi får et fall i finansmarkedene i 2020 som skissert, så vil Lyngdal kommune fortsatt ha ca kr 12,9 mill igjen på verdireguleringsfondet. Dette betyr at kommunen ikke tar vesentlig finansiell risiko.

Griff Kapitalforvaltning bekrefter i rapporten per 31.12.2019 at plasseringene er innenfor rammene i Finans og gjeldsforvaltningsreglementet.

Lyngdal kommune tar ikke vesentlig finansiell risiko ved dagens portefølje. Plasseringene er også innenfor rammene i finans- og gjeldsforvaltningsreglementet

Konklusjon:

Kortsiktig likviditet:

- *Risikoen er først og fremst knyttet til sikkerheten og likviditeten. Dette er tilfredsstillende ivaretatt. Rentenivået er akseptabelt.*

Gjeldsforvaltningen:

- *Risikoen på renteporteføljen er knyttet til rentenivået. Hele låneporteføljen er på flytende rente. På grunn av prognoser om lave renteutgifter de nærmeste årene samt sammenslåing med Lyngdal, vurderes renterisikoen likevel som akseptabel.*

Langsiktig likviditet:

- *Lyngdal kommune tar ikke vesentlig finansiell risiko ved dagens portefølje. Plasseringene er også innenfor rammene i finans- og gjeldsforvaltningsreglementet.*

Finans- og gjeldsforvaltningen er tilfredsstillende ivaretatt.

Vedlegg:

- 1 Porteføljerapport - Audnedal kommune 31.12.2019

Porteføljerapport

Audnedal kommune 31.12.2019

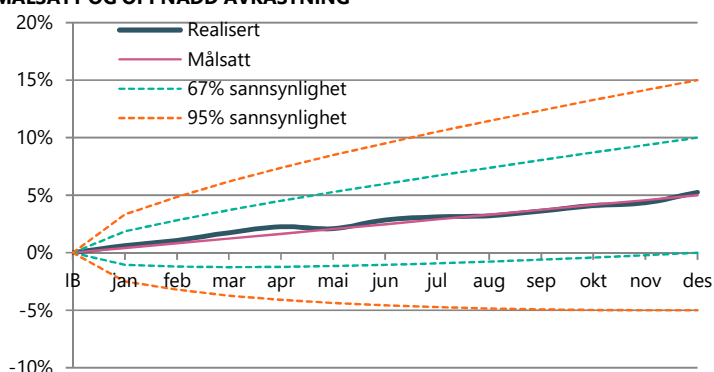

Aktsomhet & Årvåkenhet

AVKASTNING

AKTIVAKLASSER	Absolutt						Relativt til indeks		
	Desember		4. kvartal		2019		Desember	4. kvartal	2019
	MNOK	%	MNOK	%	MNOK	%	%	%	%
Pengemarked / Bank	0,4	0,4%	0,6	0,6%	1,9	2,0%	0,2%	0,3%	0,8%
Obligasjoner	0,1	0,2%	0,3	0,7%	2,0	5,5%	0,2%	0,4%	1,3%
Aksjer	0,6	3,4%	1,3	8,2%	3,0	21,0%	-0,1%	0,4%	-2,1%
Alternative Investeringer	0,1	0,6%	0,2	2,2%	0,5	6,5%	-1,5%	-1,3%	-6,2%
Eiendom	0,6	2,2%	0,6	2,2%	2,2	8,3%	1,8%	1,0%	3,4%
Total	1,7	0,9%	3,0	1,6%	9,6	5,2%	0,3%	0,3%	0,7%
Valuta	0,0	-4,5%	0,0	-3,3%	0,0	1,0%			
Total NOK	1,6	0,9%	3,0	1,6%	9,6	5,3%			

MÅLSATT OG OPPNÅDD AVKASTNING

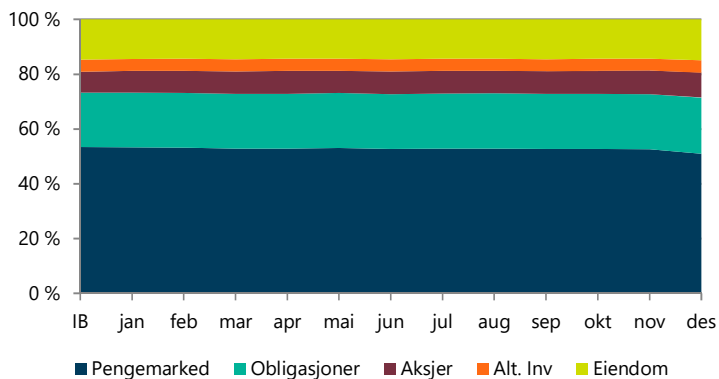
Kommentar

I desember fikk alle aktivklassene positiv avkastning. Totalporteføljen endte opp 1,6 MNOK i perioden, tilsvarende 0,9% på tidsvektet basis.

Avkastningen for 2019 samlet sett endte på 5,3%, tilsvarende 9,6 MNOK.

ALLOKERING

AKTIVAKLASSER	MNOK	%
Pengemarked / Bank	95,4	51,0%
Obligasjoner	38,4	20,5%
Aksjer	16,9	9,1%
Alternative Investeringer	8,4	4,5%
Eiendom	28,0	15,0%
TOTAL	187,1	100,0%

Kommentar

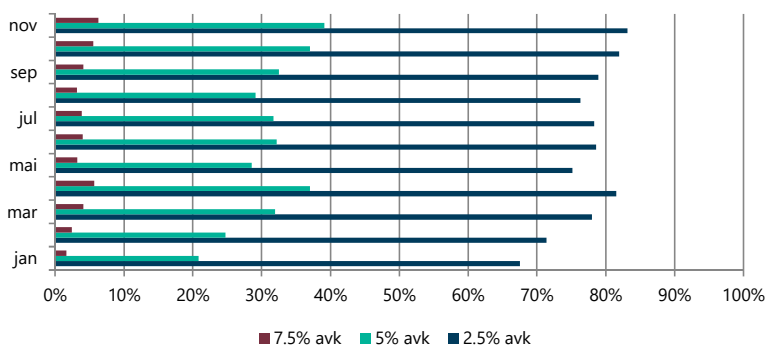
Det var enkelte allokeringsendringer i porteføljen i desember, se spesifisering side 5 - "Allokering Risikoklasser".

Eksponeringen er innenfor grensene for alle aktivklassene. For spesifisering av allokeringsgrenser se side 7 - "Allokeringsrammer"

NØKKELTALL

MNOK			
Avkastning og sannsynlighet ut året	Avkastning inneværende år	5,3%	9,6
	Volatilitet inneværende år	N/A	-
	Sannsynlighet for avkastning større enn 2.5%	N/A	
	Sannsynlighet for avkastning større enn 5%	N/A	
	Sannsynlighet for avkastning større enn 7.5%	N/A	
Måltall Oppsidescenarie	Avkastning inneværende år	5,3%	9,6
	Volatilitet inneværende år	N/A	-
Spesielle risikomål	Durasjonsrisiko Total	0,7	
	Stresstest	-4,5%	-8,5
	Aksjemarkedsfall 25%	-2,3%	-4,2

MÅLOPPNÅELSE INNEVÆRENDE ÅR

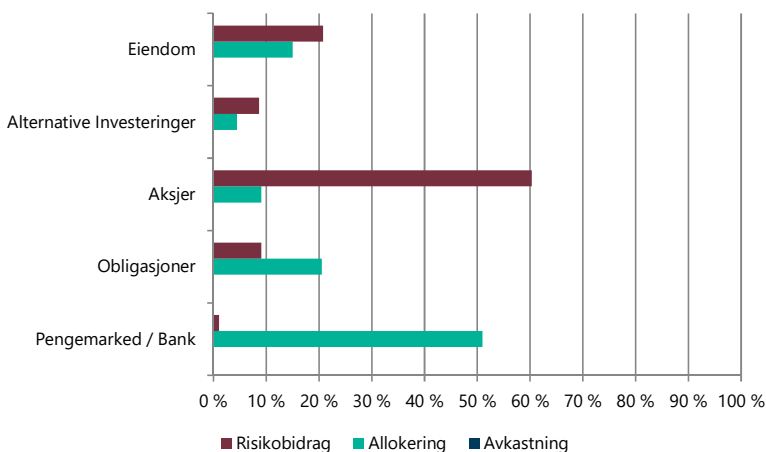
Kommentar

Samlet årsavkastning for 2019 ble 9,6, MNOK, tilsvarende 5,3% på tidsvektet basis.

Det vises ingen søyler for sannsynligheter vedrørende avkastningen for året i desember da årets samlede avkastning er gitt.

FORVENTET RISIKOBIDRAG

ALLOKERING, AVKASTNING OG RISIKO BIDRAG

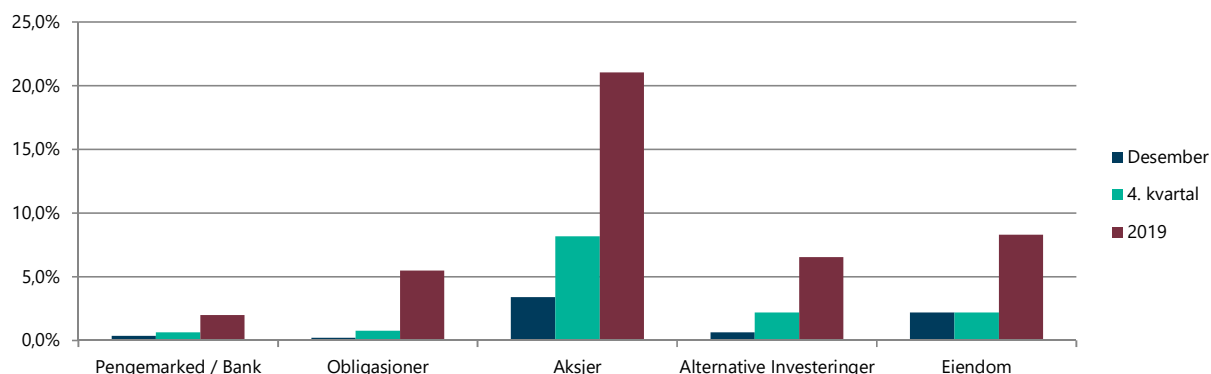
Kommentar

I slutten av måneden utgjorde risikobidraget fra aksjer 60% av porteføljens svingningsrisiko. Eiendom, obligasjoner og alternative investeringer utgjorde tilnærmet resten.

AVKASTNING

RISIKOKLASSE	Absolutt						Relativt til indeks		
	Desember		4. kvartal		2019		Desember	4. kvartal	2019
	MNOK	%	MNOK	%	MNOK	%	%	%	%
Pengemarked / Bank	0,4	0,4%	0,6	0,6%	1,9	2,0%	0,2%	0,3%	0,8%
Bankinnskudd	0,4	0,4%	0,6	0,6%	1,9	2,0%	0,2%	0,3%	0,8%
Fordringer	0,0	0,0%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Obligasjoner	0,1	0,2%	0,3	0,7%	2,0	5,5%	0,2%	0,4%	1,3%
Obligasjonsfond Norge IG	0,0	-0,1%	0,0	0,0%	0,0	0,7%	0,2%	0,1%	0,5%
Obligasjonsfond Norden IG	0,1	0,3%	0,2	0,8%	1,1	4,2%	0,6%	0,9%	3,2%
Emerging Markets	0,0	0,2%	0,1	1,0%	0,9	9,8%	-1,3%	-1,0%	-4,1%
Aksjer	0,6	3,4%	1,3	8,2%	3,0	21,0%	-0,1%	0,4%	-2,1%
Global	0,1	2,2%	0,2	7,5%	0,7	26,4%	-0,1%	0,0%	-0,7%
Emerging Markets	0,1	2,8%	0,4	8,6%	0,9	20,8%	0,2%	0,5%	0,9%
Norge Egenkapitalbevis	0,3	4,3%	0,6	8,2%	1,3	19,1%	-0,3%	0,5%	-4,4%
Alternative Investeringer	0,1	0,6%	0,2	2,2%	0,5	6,5%	-1,5%	-1,3%	-6,2%
High Yield	0,0	0,6%	0,2	2,1%	0,5	7,1%	-1,5%	-1,2%	-5,9%
Hedgefond	0,0	1,2%	0,0	3,4%	0,0	-4,9%	-0,8%	-1,9%	-13,5%
Eiendom	0,6	2,2%	0,6	2,2%	2,2	8,3%	1,8%	1,0%	3,4%
Eiendom - Norge Ubelånt	0,6	2,2%	0,6	2,2%	2,2	8,3%	1,8%	1,0%	3,4%
TOTAL	1,7	0,9%	3,0	1,6%	9,6	5,2%	0,3%	0,3%	0,7%

AVKASTNING

Kommentar

Desember ble en ny god måned i finansmarkedene, og 2019 ble et mye bedre år enn vi håpte på for ett år siden. Amerikanske aksjer var opp over 30% og europeiske aksjer var ikke langt bak, mens EM-aksjer og norske aksjer var opp ca. 20%. Samtidig ga både kredittkspønering og renterisiko god avkastning til tross for lave renter og moderate kredittpåslag.

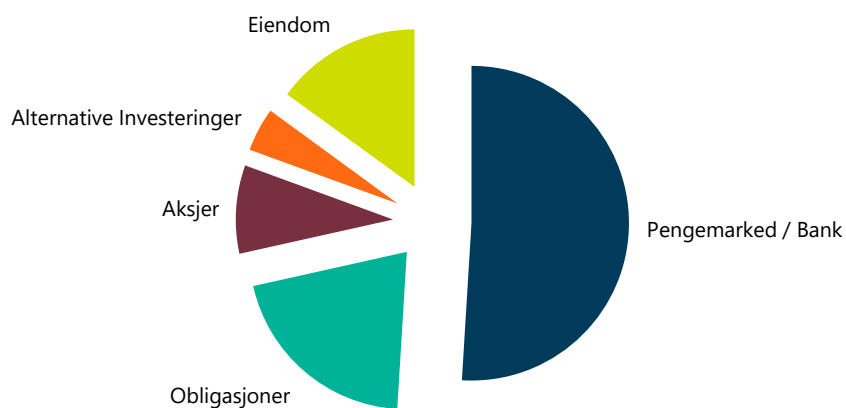
Siste kvartal 2019 ble annerledes enn 4. kvartal 2018. Mest dominerende i dette kvartalet var nok at en del politisk risiko ble redusert. Boris Johnson og Toryene fikk en sterk valgseier i Storbritannia og de styrket sitt mandat frem mot ny «Brexit» deadline 31.01. USA og Kina ble enig om en «fase 1»-avtale mht. handelskrigen. Samtidig innledet et nytt tiår med en amerikansk likvidering av den iranske generalen Soleimani, en hendelse som gjør at geopolitikk også vil bli en viktig markedsdriver i 2020. Makrotallene er relativt gode, men vi ser ikke en betydelig bedring i f.eks. tall for industrisektoren globalt. Samtidig er arbeidsledigheten svært lav både i Europa, Japan og USA. Europeiske data har den siste perioden vært aggregert bedre enn ventet målt ved Citi Surprise Indeksen. I Norge er optimismen tilbake i industri og næringsliv, men boligprisene har hatt en svak utvikling i høst.

Globale aksjer steg 2,3% (i lokal valuta) til en oppgang for 2019 på 27,3%. Europeiske aksjer steg 2,1% (EUR) og endte året på 26%. Aksjer i fremvoksende økonomier steg 2,5% (NOK) og endte året på ca. 20%. Norske aksjer steg bra i desember, opp 3,2%, og den norske Hovedindeksen endte på en oppgang på 16,5% i 2019. Eika Egenkapitalbevis endte opp 18,3%.

Kredittmarkedene viste en sterk utvikling i 2019. Fallende kredittpåslag og fallende renter bidro til god avkastning innenfor de fleste rente- og kredittmarkedene. Spesielt sterkt var høyrente kreditt hvor indeksene ga over 10 % avkastning globalt. Fallende renter bidro også til god avkastning i investment grade fond som DNB Obligasjon (III) med 3,5 %, men inngang i kredittpåslag bidro til at fondene med kort rentedurasjon også ga tilsvarende god avkastning på 3,3 %.

ALLOKERING

	IB		Inn- / uttak	UB	
	MNOK	%		MNOK	%
Pengemarked / Bank	100,6	52,6%	-5,6	95,4	51,0%
Bankinnskudd	100,6	52,6%	-5,6	95,4	51,0%
Fordringer	0,0	0,0%	0,0	0,0	0,0%
Obligasjoner	38,3	20,1%	0,0	38,4	20,5%
Obligasjonsfond Norge IG	3,7	2,0%	12,0	15,7	8,4%
Obligasjonsfond Norden IG	27,6	14,4%	-12,0	15,7	8,4%
Emerging Markets	7,0	3,7%	0,0	7,0	3,7%
Aksjer	16,4	8,6%	0,0	16,9	9,1%
Global	3,3	1,7%	0,0	3,4	1,8%
Emerging Markets	5,2	2,7%	0,0	5,3	2,9%
Norge Egenkapitalbevis	7,9	4,1%	0,0	8,2	4,4%
Alternative Investeringer	8,3	4,4%	0,0	8,4	4,5%
High Yield	8,0	4,2%	0,0	8,0	4,3%
Hedgefond	0,3	0,2%	0,0	0,3	0,2%
Eiendom	27,4	14,4%	0,0	28,0	15,0%
Eiendom - Norge Ubelånt	27,4	14,4%	0,0	28,0	15,0%
Total	191,0	100,0%	-5,6	187,1	100,0%

Kommentar

Følgende allokeringssendringer ble foretatt i porteføljen i desember:

- Innløst andeler i Alfred Berg Nordic Investment Grade for 12,0 MNOK
- Tegnet andeler i Storebrand Norsk Kreditt IG for 12,0 MNOK

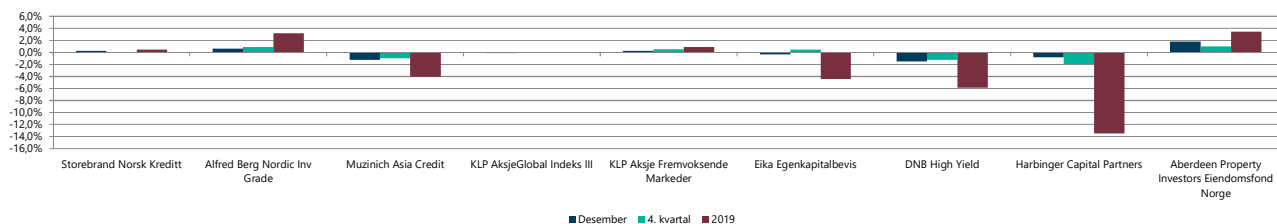
Netto kontantstrøm inn/ut av porteføljen utgjorde ca. -5,6 MNOK (relatert til driften, uttak av avkastning)

AVKASTNING

Risikoklasse	Forvalter	Benchmark	Forvalteravkastning				I forhold til indeks		
			Forv. Kap.	Desember	4. kvartal	2019	Desember	4. kvartal	2019
Obligasjoner		Composite	38,4	0,2%	0,7%	5,5%	0,2%	0,4%	1,3%
Obligasjonsfond Norge IG	Storebrand Norsk Kreditt	ST4X	15,7	-0,1%	0,0%	0,7%	0,2%	0,1%	0,5%
Obligasjonsfond Norden IG	Alfred Berg Nordic Inv Grade	ST4X	15,7	0,3%	0,8%	4,2%	0,6%	0,9%	3,2%
Emerging Markets	Muzinich Asia Credit	EMD HC	7,0	0,2%	1,0%	9,8%	-1,3%	-1,0%	-4,1%
Aksjer		Composite	16,9	3,4%	8,2%	21,0%	-0,1%	0,4%	-2,1%
Global	KLP AksjeGlobal Indeks III	MSCI World LCL	3,4	2,2%	7,4%	9,4%	-0,1%	-0,1%	0,0%
Emerging Markets	KLP Aksje Fremvoksende Markeder	MSCI EM (NOK)	5,3	2,8%	8,6%	20,8%	0,2%	0,5%	0,9%
Norge Egenkapitalbevis	Eika Egenkapitalbevis	Egenkapitalbevis	8,2	4,3%	8,2%	19,1%	-0,3%	0,5%	-4,4%
Alternative investeringer		Composite	8,4	0,6%	2,2%	6,5%	-1,5%	-1,3%	-6,2%
High Yield	DNB High Yield	BofAML Global High Yield USD	8,0	0,6%	2,1%	7,1%	-1,5%	-1,2%	-5,9%
Hedgefond	Harbinger Capital Partners	HFR Event Driven	0,3	1,2%	3,4%	-4,9%	-0,8%	-1,9%	-13,5%
Eiendom		Composite	28,0	2,2%	2,2%	8,3%	1,8%	1,0%	3,4%
Eiendom - Norge Ubelånt	Aberdeen Property Investors Eiendomsfond Norge	Eiendom	28,0	2,2%	2,2%	8,3%	1,8%	1,0%	3,4%

*I Pengemarked / Bank er bankinnskudd og fordringer utelatt

FORVALTERAVKASTNING RELATIV TIL REFERANSEINDEKS

Kommentar

Totalt hadde porteføljen 0,3% meravkastning ift. indeks i desember og endte på 0,7% foran indeks akkumulert i 2019

FAKTISK ALLOKERING OG RAMMER

Forventet risiko	Aktivaklasse	Forventet omsettelighet / likviditet	Faktisk		
			Min. allok.	Maks. allok.	Allokering
Lav (< 5% vol)	Pengemarked / Bank	God	0,0%	100,0%	51,0%
Middels (5-12% vol)	Omløpsobligasjoner	Middels	0,0%	30,0%	20,5%
Lav (< 5% vol)	Obligasjoner hold-til-forfall	Dårlig	0,0%	20,0%	0,0%
Høy (>12% vol)	Aksjer inkl. hedgefond, high yield og konvertible	Middels	0,0%	50,0%	13,5%
Middels (5-12% vol)	Eiendom	Dårlig	0,0%	30,0%	15,0%

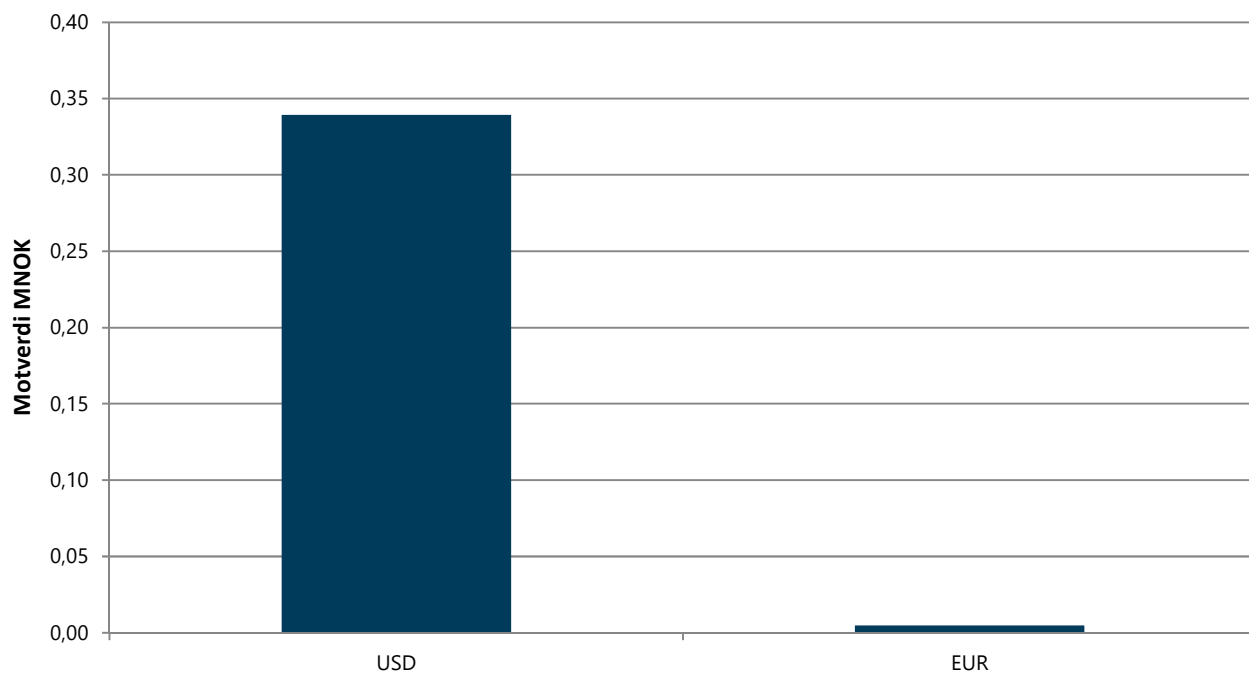
Kommentar

Allokeringen er innenfor rammen for alle aktivaklassene

EKSPONERING

Valuta	Long	Short	Netto eksponering		Valuta kontrakter		Avkastning MNOK		
	Lokal valuta	Lokal valuta	Lokal valuta	NOK	Urealisert	Realisert i 2019	Desember	4. kvartal	2019
USD	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
EUR	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TOTAL				0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

NETTO VALUTAEKSPONERING PER VALUTA

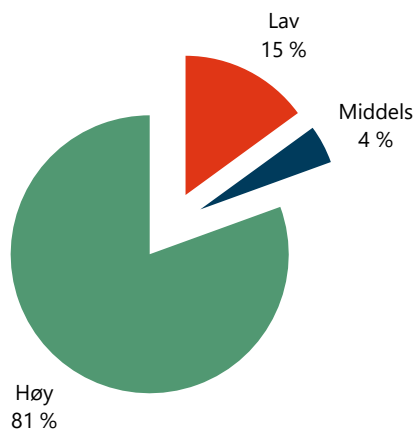
Valutakontrakter

Navn	Forvalter	Valuta	Antall MILL	Terminkurs	Markedskurs	Urealisert MNOK	Handelsdato	Forfallsdato
TOTAL						0,0		

MARKEDSLIKVIDITET

RISIKOKLASSER	Allokering		Likviditet
	Desember		
	MNOK	%	
Pengemarked / Bank	95,4	51,0%	
Bankinnskudd	95,4	51,0%	Høy
Fordringer	0,0	0,0%	Lav
Obligasjoner	38,4	20,5%	
Obligasjonsfond Norge IG	15,7	8,4%	Høy
Obligasjonsfond Norden IG	15,7	8,4%	Høy
Emerging Markets	7,0	3,7%	Høy
Aksjer	16,9	9,1%	
Global	3,4	1,8%	Høy
Emerging Markets	5,3	2,9%	Høy
Norge Egenkapitalbevis	8,2	4,4%	Høy
Alternative Investeringer	8,4	4,5%	
High Yield	8,0	4,3%	Middels
Hedgefond	0,3	0,2%	Middels
Eiendom	28,0	15,0%	
Eiendom - Norge Ubelånt	28,0	15,0%	Lav
Total	187,2	100,0%	

Likviditetsfordeling

STRESSTEST ETTER RISIKOKLASSE

Risikoklasse	Markedsverdi (MNOK)	Durasjon i 2019	Verdifall i %	Verdifall (MNOK)
Pengemarked / Bank, Bankinnskudd	95,4	0,01	0,0%	0,0
Pengemarked / Bank, Fordringer	0,0	-	1,0%	0,0
Obligasjoner, A-BBB Norge	15,7	3,30	3,3%	0,5
Obligasjoner, A-BBB Global	15,7	0,69	0,7%	0,1
Obligasjoner, Emerging markets	7,0	3,93	3,9%	0,3
Aksjer, Norge Egenkapitalbevis	8,2	-	20,0%	1,6
Aksjer, Global	3,4	-	20,0%	0,7
Aksjer, Emerging Markets	5,3	-	20,0%	1,1
High Yield	8,0	-	10,0%	0,8
Hedgefond	0,3	-	10,0%	0,0
Eiendom - Norge Ubelånt	28,0	-	12,0%	3,4
TOTAL	187,2		4,5%	8,5

Kommentar

- Stresstesten tar utgangspunkt i Finanstilsynets stresstest II for skade- og livsforsikringsselskaper med enkelte modifikasjoner og forenklinger
- Beregningen forutsetter videre drift og perfekt samvariasjon mellom de alle markeder med hensyn til beregnet tapspotensial for porteføljen. Samlet tapspotensial fremkommer derfor som simpel summering av aktivaklassenes potensielle tap
- For ordinære rentebærende investeringer beregnes potensielt tap som 1% positiv renteendring multiplisert med durasjonen. Dersom durasjonen er 3, er dermed potensielt verditap 3%
- For high yield, konvertible obligasjoner og hedgefond er fallfaktoren satt til 10%.
- For aksjer er fallfaktoren satt til 20%
- For high yield, konvertible obligasjoner og hedgefond er fallfaktoren satt til 10%
- For aksjer er fallfaktoren satt til 20%
- For ubelånt eiendom er fallfaktoren satt til 12%

Kostnader

	Desember		4. kvartal		2019	
	Kroner	Prosent	Kroner	Prosent	Kroner	Prosent
Rapportert avkastning	1 640 311	0,87 %	2 956 974	1,57 %	9 585 032	5,25 %
Avkastning før kostnader	1 676 079	0,89 %	3 062 125	1,63 %	10 001 337	5,48 %
Avkastning etter alle kostnader	1 618 823	0,86 %	2 893 000	1,54 %	9 330 693	5,11 %

	Desember	Per år	4. kvartal	Per år	2019	Per år
	Akkumulert	Prosent	Akkumulert	Prosent	Akkumulert	Prosent
Totale kostnader	57 256	0,36 %	169 125	0,35 %	670 644	0,36 %
Rådgivningshonorar	20 961	0,13 %	62 207	0,13 %	246 800	0,13 %
Produktshonorar	35 826	0,22 %	105 441	0,22 %	417 809	0,22 %
Fondshonorar	36 438	0,23 %	160 594	0,34 %	516 963	0,28 %
Returprovisjon	-611	0,00 %	-55 153	-0,12 %	-99 154	-0,05 %
Depotkostnad fond	205	0,00 %	593	0,00 %	2 266	0,00 %
Transaksjonskostnader	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
Tilretteleggingsprovisjon	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
Forvaltningsprovisjon	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
Investeringshonorar	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
Direkte deponthonorar	263	0,00 %	884	0,00 %	3 770	0,00 %

Kommentar

Avkastning før kostnader viser hva avkastningen ville vært dersom det ikke var noen kostnader forbundet med porteføljen
 Avkastning etter alle kostnader inkluderer også kostnader som f.eks. Griff Kapitals rådgivningshonorar

- Totale kostnader viser summen av alle kostnader hvor prosentsatsen er gjennomsnittlig årlig kostnad
- Rådgivningshonorar er Griff Kapitals honorar (inkludert moms)
- Produktshonorar er basert på fondets løpende honorarsats inkludert rabatter. Inneholder både produkter anbefalt av Griff Kapital og produkter initiert av kunden selv
- Returprovisjoner går uavkortet tilbake til kunden
- Depotkostnader fond er kostnader knyttet til enkeltfond på depotplattformer

Merk at rapporteringen gjennom året er et estimat, og først ved årsskiftet har man oversikt over alle kostnader

Kostnader - andre forutsetninger

Antatte kostnader

	Løpende kostnad
Harbinger Class L Holdings Series 10	2,0%
Harbinger Class PE Holdings Series 10	2,0%
Harbinger Class PE Holdings Series 01-10	2,0%
Harbinger Class L Holdings Series 01- 10	2,0%
Harbinger Class PE Holdings Series 04-10	2,0%
Harbinger Class L Holdings Series 04- 10	2,0%
Harbinger Class L Holdings Series 07- 10	2,0%
Harbinger Class PE Holdings Series 07-10	2,0%

Produkter som ikke er direkte med i kostnadsberegningene

Receiveables

NOK Bankinnskudd Audnedal

Audnedal Kommune innkalt kapital API

USD Audnedal Nordea

EUR Audnedal Nordea

NOK Audnedal DNB

Produkttype

Enkeltinstrument

Enkeltinstrument

Enkeltinstrument

Enkeltinstrument

Enkeltinstrument

Enkeltinstrument

REFERANSEINDEKSER FOR PORTEFØLJEN

Risikoklasse	Indeks	Vekt UB	Avkastning Desember	Avkastning 2019
Pengemarked / Bank Bankinnskudd	ST1X	51,0%	0,2%	1,2%
Pengemarked / Bank Fordringer	ST2X	0,0%	0,2%	1,1%
Obligasjoner Obligasjonsfond Norge IG	ST4X	8,4%	-0,3%	1,0%
Obligasjoner Obligasjonsfond Norden IG	ST4X	8,4%	-0,3%	1,0%
Obligasjoner Emerging Markets	EMD HC	3,7%	1,4%	14,4%
Aksjer Global	MSCI World (NOK)	0,0%	-1,7%	29,0%
Aksjer Global	MSCI World LCL	1,8%	2,3%	27,3%
Aksjer Emerging Markets	MSCI EM (NOK)	2,9%	2,5%	19,7%
Aksjer Norge Egenkapitalbevis	Egenkapitalbevis	4,4%	4,6%	24,6%
Alternative Investerings High Yield	BofAML Global High Yield USD	4,3%	2,1%	13,7%
Alternative Investerings High Yield	BofAML European High yieldTR Hdg EUR	0,0%	1,1%	11,4%
Alternative Investerings Hedgefond	HFR Rel Value Arb	0,0%	1,0%	6,6%
Alternative Investerings Hedgefond	HFR Macro	0,0%	0,3%	4,8%
Alternative Investerings Hedgefond	HFR Market Dir	0,0%	0,9%	6,8%
Alternative Investerings Hedgefond	HFR Event Driven	0,2%	2,0%	10,0%
Alternative Investerings Hedgefond	HFR Equal Weight	0,0%	0,7%	5,3%
Eiendom Eiendom - Norge Ubelånt	Eiendom	15,0%	0,4%	4,7%
Eiendom Eiendom - Norge Ubelånt	<Instrument avkastning>	0,0%	-	-
Composite indeks			0,5%	4,5%

Arkivreferanse: 2020/2358-1
Arkivkode: 251
Saksbehandler: Alla Steffensen
Adm.enhet: Økonomi
Dato: 11.02.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Formannskapet	27.02.2020	10/2020
Kommunestyret	12.03.2020	15/2020
Formannskapet	26.03.2020	19/2020

Opptak av startlån i Husbanken for videreformidling 2020

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunestyret vedtar

- En økning av rammen i investeringsbudsjettet for 2020 på 30 mill. for utlån finansiert med tilsvarende lån i Husbanken og
- Opptak av lån i Husbanken på 30 mill. med nedbetaling over inntil 30 år.

Formannskapets behandling av sak 10/2020 i møte den 27.02.2020:

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunestyret vedtar

- En økning av rammen i investeringsbudsjettet for 2020 på 30 mill. for utlån finansiert med tilsvarende lån i Husbanken og
- Opptak av lån i Husbanken på 30 mill. med nedbetaling over inntil 30 år.

Formannskapetets Behandling 27.02.2020:

Avstemming:

Kommunedirektørens anbefaling ble enstemmig vedtatt.

Formannskapetets Vedtak 27.02.2020:

Kommunestyret vedtar

- En økning av rammen i investeringsbudsjettet for 2020 på 30 mill. for utlån finansiert med tilsvarende lån i Husbanken og
- Opptak av lån i Husbanken på 30 mill. med nedbetaling over inntil 30 år.

Kommunestyrets behandling av sak 15/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Bakgrunn for saken:

Startlån er en behovsprøvd låneordning som legger til rette for at vanskeligstilte på boligmarkedet skal få mulighet til etablering, refinansiering, tilpasning og utbedring gjennom bruk av startlånmidler.

Lyngdal kommune har søkt om 30 mill. i Husbanken til videreformidling av startlån for 2019. Lånemidler vil bli utbetalt når det foreligger bekreftelse til Husbanken på kommunestyrets vedtak.

Det er stor etterspørsel i kommunen om startlån, men etter endringer i regelverket er det færre som er kvalifisert til å søke. Kommunen søkte om 15 mill. i 2019.

De startlån som innvilges av kommunen har som hovedregel en løpetid på 30 år med jevn nedbetaling (serielån), mens løpetiden på kommunens innlån er i overensstemmelse med Husbankens standardvilkår.

Økte utgifter til renter og avdrag dekkes av tilsvarende økning i inntekter fra renter og avdrag ved utlån. I tillegg dekker termingebyr og påslaget på renten på inntil 0,25 % poeng kostnadene til forvaltningen av startlånene.

Kommunen har tapsrisikoen for de første 25 % av lånebeløpet, mens staten har risikoen for de siste 75 %.

Vurdering:

I samråd med servicesenter helse og velferd foreslås det derfor at det i investeringsbudsjettet for 2020 innarbeides en ramme på 30 mill. for startlån. Med dette opptaket antas årets behov å være dekket.

Selv om lånene er tapsutsatte, så medfører ordningene med tapsdeling og tapsfond at kommunens årlige nettotap blir nokså beskjedne. Rentemarginen på 0,25 %-poeng antas å dekke en betydelig del av kommunens ressursbruk på ordningen.

Konklusjon:

Startlån er et viktig boligpolitisk virkemiddel og det anbefales derfor at utlånsrammen økes med opptak av 30 mill. i inneværende år.

Arkivreferanse: 2020/2852-1
Arkivkode: 232
Saksbehandler: Marit Gundersen
Adm.enhet: Økonomi
Dato: 04.03.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	16/2020
Formannskapet	26.03.2020	20/2020

Marginavsetning skatt fra 01.03.2020

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunestyrets behandling av sak 16/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

**Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset.
Saken ble dermed ikke behandlet.**

Kommunestyret vedtar at marginavsetning for Lyngdal kommune settes til 11% fra 01.03.20.

Bakgrunn for saken:

Ved hvert periodisk oppgjør i inntektsåret, og de seks første månedene i året etter inntektsåret skal skatteoppkrever holde tilbake en bestemt prosent av innbetalt forskuddstrekk og forskuddsskatt som margin. Marginen skal brukes til oppgjør med skattytere som får til gode skatt ved avregning. Jf «forskrift om gjennomføring av fordeling av skatt mv. mellom skattekreditorene» av desember 2008 §12 nr 1

Ifølge samme bestemmelse nr. 2 skal marginoppgjør fastsettes av kommunestyret etter forslag fra skatteoppkrever. Prosenten skal være minimum 8% og bør ikke overstige 12%. Grunnlaget for beregningen skal være forholdet mellom overskytende forskudd og totalt utlignet beløp for personlige skatteyttere i kommunen for de tre nærmest foregående skatteoppgjørene.

Skatteoppkreveren har sett på marginavsetningen for begge kommunene de siste tre årene, og beregnet en gjennomsnittlig avsetning for den nye kommunen totalt sett:

Lyngdal:

Avsetningen til Lyngdal ble sist endret i 2011 fra 10% til 12 %. De siste årene har Lyngdal hatt gode overskudd på marginavsetningen. I årsrapporten i fjor gav skatteoppkrever opplysning om at marginsatsen så ut til å kunne reduseres noe, og tall for 2019 bekrefter dette, da overskudd på margin for inntektsåret 2018 ble på ca 11 millioner.

Audnedal:

Avsetning i Audnedal har de siste årene vært på 11%. Dette har vist seg å være litt lite, da det ble underskudd i avsetning for både 2016 og 2017. I mars 2019 ble reskontro for Audnedal og Lyngdal samlet, og Audnedal fikk da automatisk avsetningsprosent tilsvarende Lyngdal. Det har derfor siste året vært avsatt litt mer enn den vedtatte prosenten på 11%. Dette var medvirkende til et overskudd på marginavsetning for inntektsåret 2018 med 1,2 mill.

Vurdering:

Marginavsetning beregnet for Nye Lyngdal kommune:

Når vi ser de to kommunene under ett, er overskytende forskudd på gjennomsnittlig 10,67 % de siste tre årene.

Inntektsår:	Samlet avsatt i begge kommunene i %	Overskytende forskudd i % av totalt utlignet beløp for personlige skatteyttere	Totalt utlignet beløp	Overskytende forskudd	Differanse mellom totalt avsatt margin og overskytende forskudd
2018	11,83 %	10,31 %	818113676	84 382 156	9 984 051
2017	11,82 %	11,07 %	789706655	87 403 055	6 891 447
2016	11,83 %	10,63 %	774641629	82 371 572	9 465 350
	11,83 %	10,67 %			

Marginavsetning skal ifølge forskrift være tilstrekkelig, men samtidig er det en fordel for kommunen at avsetningen er så lav som mulig. Tall fra siste tre år med gjennomsnitt på 10,67% gir rom for en avsetning på 11%.

Konklusjon:

Ny marginavsetning for overskytende forskudd som gjelder for Lyngdal kommune fra 01.03.2020 foreslås satt til 11 %

Arkivreferanse: 2020/2581-1

Arkivkode: 033

Saksbehandler: Ann Karin Fuglestad

Adm.enhet: Samskaping og innovasjon

Dato: 20.02.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	17/2020
Formannskapet	26.03.2020	21/2020

Årsmelding 2019 - nye Lyngdal

Kommunedirektørens anbefaling:

1. Kommunestyret tar vedlegget *Årsmelding 2019* til orientering.
2. Disponering av mindre forbruket på kr. 878 711,- håndteres av kommunestyret i forbindelse med regnskapsavleggelsen for 2019 for hele kommunen.

Kommunestyrets behandling av sak 17/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

**Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset.
Saken ble dermed ikke behandlet.**

Bakgrunn for saken:

Årsmeldingen for 2019 oppsummerer fellesnemndas arbeid og vedtak i kommunesammenslåingsprosjektet «nye Lyngdal» gjennom hele 2019.

Fellesnemnda har i 2019 til sammen hatt 6 møter og behandlet 43 politiske saker. I tillegg kommer referatsaker og orienteringssaker. Fellesnemnda har også gjennomført tre heldagssamlinger for å forberede budsjettet for 2020 og økonomiplan frem mot 2023.

Milepæler

I 2017 vedtok fellesnemnda en overordnet milepælsplan for arbeidet med etablering av ny kommune. De fire siste punktene var gjeldende for 2019. Disse er uthevet under og redegjort med tekst for hvordan det har blitt håndtert:

1. Vedta budsjett og overordnet fremdriftsplan innen 1.10.2017
2. Etablere og vedta prosjektorganisering med delegasjoner og oppgavefordeling innen 1.10.2017
3. Planlegging av mål og mandater for delprosjektene innen 1.1.2018
4. Rådmann for ny kommune avklares innen 1.1.2018.
5. Utrede og vedta politisk organisering for ny kommune innen 1.4.2018.
6. Utrede og vedta administrativ organisering for ny kommune innen 1.10.2018.
- 7. Ansette overordnet ledelse innen 1.4.2019.**

Alle kommunalsjefer og virksomhetsledere ble tilsatt i løpet av våren 2019. Majoriteten av avdelingslederne ble avklart ved interne innplasseringer fordi mange hadde tilsvarende stillinger i tidligere organisering. For de virksomhetene der dette ikke var avklart ble det gjort tilsettingsprosesser både vår og høst 2019.

8. Ferdigstille alt arbeid i nedsatte arbeidsgrupper innen 1.10.2019.

De aller fleste arbeidsgruppene ble avsluttet innen 1.10.2019. På enkelte fagområder, særlig innenfor IKT, har arbeidsgruppene fortsatt sitt arbeid også etter sammenslåingstidspunktet.

9. Valg og konstituering av nytt kommunestyre innen 15.10.2019

Kommunevalget ble gjennomført som om man allerede var én felles kommune. Det nye kommunestyret ble konstituert 17.10.2019. Det består av 35 representanter og Jan Kristensen ble valgt til ordfører. Fellesnemndas arbeid opphørte på det tidspunktet da kommunestyret ble konstituert.

10. Utarbeide og vedta felles planstrategi og planprogram for ny kommuneplan innen 31.12.2019.

Fellesnemnda behandlet felles planstrategi og planprogram for ny kommuneplan 26.9.2019. Det nye kommunestyret behandlet så disse sakene i møte den 19.12.2019.

I vedlegget finnes en fullstendig oversikt over hvilke saker fellesnemnda har behandlet i 2019.

Økonomi

I fellesnemndas mandat ble det klargjort at fellesnemnda disponerte den statlige engangsstøtten på 20,5 millioner til reformprosessen. Av disse gjenstod det kr. 12 989 024,- av den totale budsjetttrammen for 2019. Det var tidlig avklart at de største utgiftspostene ville komme det siste året før sammenslåingen.

Regnskapet for 2019 viser et samlet driftsforbruk på kr 12 170 313,-. Det vil si et mindre forbruk på kr **878 711,-**.

En samlet årsmelding med kommentarer til eventuelle avvik per budsjettpost er vedlagt denne saksorienteringen.

Vurdering:

Fellesnemnda har i 2019 arbeidet etter tildelt mandat, intensjonsavtalens mål og føringer samt politiske vedtak underveis i prosessen. De aller fleste sakene har vært enstemmige.

Arbeidet med nye Lyngdal har vært inndelt i åtte hovedprosjekter. Det henvises til årsmeldingen for mandat og resultater i 2019 for disse delprosjektene. Den overordnede vurderingen er at alle delprosjektene ble gjennomført i henhold til mandatene og oppgavene ble løst gjennom gode prosesser. Enkelte oppgaver særlig innenfor IKT og skilting er ikke ferdigstilt og kostnader til dette må påregnes også i 2020.

Det har vært god budsjettkontroll i 2019. Mindre forbruket på kr. 878 711,- skyldes i all hovedsak at enkelte planlagte IKT-tiltak har blitt gjennomført først etter årsskiftet. Dette er engangskostnader som kommer på grunn av implementeringskostnader ved nye systemer samt uttrekk av historiske databaser. Disse overgangskostnadene må håndteres av ny kommune Anslagsvis vil disse kostnadene beløpe seg til et sted mellom. 1-1,2 mill,-. Det er også enkelte utgifter i forhold til skilting der tiltakene først har blitt gjort i 2020. Disse kostnadene beløper seg til cirka kr 100 000,-.

På budsjettposten for møtegodtgjørelse/tapt arbeidsfortjeneste ble det regnskapsført et merforbruk på cirka kr. 440 000,-. Overskridelsen skyldes at kostnader også til det nye kommunestyret og nye utvalg ble regnskapsført på nye Lyngdal prosjektet. Dette ble det ikke tatt høyde for da budsjettet var til behandling i fellesnemnda.

Konklusjon:

Årsmelding 2019 oppsummerer arbeidet som er gjort i prosjektet nye Lyngdal i løpet av hele året. Det anses som viktig å sikre god informasjon om det arbeidet som er gjort både for de som har fulgt arbeidet gjennom året, men også for ettertiden.

Vedlegg:

- 1 Årsmelding Nye Lyngdal kommune 2019

Årsmelding

nye Lyngdal kommune 2019

Nye
Lyngdal
kommune

Innhold

Innledning	3
Sammendrag – Nye Lyngdal i 2019	4
Resultat delprosjekter i nye Lyngdal	12
Delprosjekt 1: Politisk organisering	13
Delprosjekt 2: Kommunevåpen og ordførerkjede	13
Delprosjekt 3: Informasjon og kommunikasjon.....	15
Delprosjekt 4: Planstrategi og kommuneplan	17
Delprosjekt 5: Delegasjoner, reglement og gebyrer	17
Delprosjekt 6: Digitalisering, IKT og arkiv.....	18
Delprosjekt 7: Administrativ organisering	19
Delprosjekt 8: Arbeidsgiverpolitikk og avtaler	20
Økonomi og regnskap 2019	22
Oversikt politiske saker i 2019.....	24

Innledning

- 2019 har vært et spennende år for Lyngdal og Audnedal kommuner. For kommunens ansatte har det også vært et svært travelt år. Som alltid forventer kommunens innbyggere og samarbeidspartnere god kvalitet i alle tjenester, men samtidig må ansatte også planlegge for driften etter sammenslåingen. Dette har vært en krevende prosess, men også lærerik og utviklende for de involverte.

Også for de folkevalgte har 2019 vært ekstraordinært. I oktober 2019 ble nytt kommunestyre konstituert. Samtidig skulle de eksisterende kommunestyrene for hver av kommunene ha oppgaven med å avslutte egen drift helt frem til årsskiftet. I nesten tre måneder var det altså tre kommunestyrer, tre formannskap, tre kontrollutvalg og så videre. Det hele opplevdes for mange noe kaotisk, men perioden var heldigvis forbigående og som prosjektleder for nye Lyngdal vil jeg berømme den fleksibiliteten som mange viste.

Både for ansatte, folkevalgte og innbyggere så merkes det at to ulike kulturer møtes. Selv om det er mange likhetstrekk mellom kommunene, er det også mye som gjøres forskjellig. Fra og med 2020 blir det viktig å finne fellesnevner og bygge videre på felles kultur slik at man fremstår som del av det samme. Det er viktig at ikke tidligere geografiske skillelinjer får grobunn og bidrar til unødige spenninger.

Felles kulturbygging har vært viktig i 2019. Ordningen fra 2018 med bli kjent-midler har fortsatt og det har også blitt arrangert mange sosiale tiltak for ansatte i kommunen for å bli bedre kjent med nye kolleger. Høydepunktet for kulturbyggingen var i november 2019 da det ble arrangert kulturfest både i Lyngdal kulturhus og i flerbrukshallen på Konsmo. Oppslutningen blant lokale kulturpersonligheter og innbyggere var fantastisk.

Min oppfatning er at både ansatte, folkevalgte og innbyggere i 2019 har hatt det samme fokus – å legge et godt startgrunnlag for den nye kommunen. Det er mye positivt engasjement i lokalsamfunnet. Dette må vi fremheve og ta vare på slik at også ny kommune blir et godt sted å bo, jobbe og besøke også i fremtiden.

Ann Karin Fuglestad
Prosjektleder Nye Lyngdal

Sammendrag – Nye Lyngdal i 2019

De politiske representantene i fellesnemnda er de samme i 2019 som de var fra oppstarten av prosjektet i 2017:

Fellesnemnd nye Lyngdal

Jan Kristensen [H]
Nestleder

Michael Stene [FrP]

Sten Sørensen [Krf]

Johan Ekeland [A]

Karsten Fidjeland [Sp]

Torunn Tjomsland [V]

Eivind Arnt Husøy [A]

Sebastian Sjøberg [Sp]

Reidun Bakken [Krf]
Leder

Per Jan Ougland [H]

Tønnes Seland [BL]

Unni Nilsen Husøy [FrP]

Regnskap for 2019 – nye Lyngdal

Budsjett for 2019 var kr. 12 989 024,-. Regnskapet viser et mindre forbruk i 2019 og for prosjektet som helhet på totalt kr 818 711,-. Dette skyldes i all hovedsak at enkelte av IKT prosjektene ikke ble endelig ferdigstilt i 2019. Det er også noe mindre forbruk i 2019 på kulturfremmede tiltak. Blant annet ble ikke posten for «bli kjent» midler benyttet fullt ut. I tillegg ble ikke alle skiltene på de kommunale byggene kostnadsført i 2019.

Budsjettposten for møtegodtgjørelse/tapt arbeidsfor- tjeneste for folkevalgte hadde et stort merforbruk i 2019. Dette skyldes både flere møter enn opprinnelig planlagt og høyere satser for møtegodtgjørelser enn budsjettet. Mer om dette på side 21 i årsmeldingen.

Folkemøter

God informasjon til innbyggerne har vært en viktig del av prosessen med kommunesammenslåingen. Infor-

masjonsbrosjyrer har regelmessig blitt sendt alle hus- stander. Sosiale medier, kommunenes hjemmesider og aviser har blitt benyttet for å spre nyheter om proses- ser og vedtak. I januar ble det også arrangert folkemø- ter om status og fremdrift i kommunereformen både i Lyngdal kulturhus og på Byremo videregående skole. Folkemøtene ble filmet for de som ikke hadde anled- ning til å være tilstede. På den måten kunne de med interesse for møtet få informasjonen i opptak.

Kommuneplan med fokus på FNs bærekraftsmål

Arbeidet med ny kommuneplan ble startet i 2019. Kommuneplanen vil legge grunnlaget for hvilke sat- sninger og visjoner som skal følge kommunen 10-12 år fremover i tid. Fellesnemnda ønsket at FNs bæ- rekraftsmål skulle legges til grunn for arbeidet og da med særlig vekt på satsingsområdene Livskvalitet og levekår, Innovasjon og samskaping og ikke minst Kli- ma, miljø og beredskap. For å komme frem til disse sat- sningene ble det arrangert ulike medvirkningsprosesser

med lovpålagte råd, frivillige lag og foreninger samt folkevalgte.

«Bli-kjent midler»

Tiltaket med utdeling av «Bli-kjent midler» fortsatte i 2019. Formålet med dette var å bidra til lokale initiativ som kunne fremme felles kultur på tvers av kommunegrensene. Både privatpersoner og organisasjoner kunne søke slike midler. Hovedkriteriet for å få innvilget tilskudd på inntil kr.10 000,- var at planlegging og gjennomføring av arrangement skulle involvere personer i begge kommunene. I tillegg skulle målgruppen være innbyggere i begge kommunene. Tilsammen var det elleve arrangementer som ble tildelt midler i 2019.

Frisbee-golf i Konsmoparken var et av tiltakene som fikk «bli-kjent midler» i 2019. Foto Hallgeir Fiddan.

Sosiale arrangementer for ansatte

En arbeidsmiljøundersøkelse i 2018 blant de ansatte i kommunen avdekket utfordringer med arbeidsmiljøet på enkelte arbeidststeder. Et av tiltakene var å gjennomføre samlinger med fokus på å bli bedre kjent på tvers av eksisterende kommuner. Fellesnemnda fulgte dette opp med å bevilge kr 150 000,- for å styrke dette arbeidet. Flere arrangementer ble gjennomført gjennom 2019. Arrangementene ble veldig godt mottatt blant de ansatte.

Bildet viser flåtebygging på Båly utført av rådhusansatte fra Audnedal og Lyngdal.

Nytt ordførerkjede

Hasla AS utarbeidet nytt ordførerkjede for kommunen. Utformingen tok utgangspunkt i designet til ordførerkjedet i Audnedal. Komiteen for kommunevåpen og ordførerkjede sørget for at nytt ordførerkjede ble klart til det konstituerende kommunestyremøtet i oktober.

Kommunestyrevalg 2019

Valget i 2019 var et veldig spesielt valg for sammenslåingskommunene fordi valget skulle gjennomføres som om ny kommune allerede var etablert. Dermed måtte alt det praktiske rundt valget organiseres som en enhet. Alle de politiske partiene som ville stille til valg

måtte stille felles lister på tvers av kommunegrensene. 35 representanter ble valgt med følgende mandatfordeling i parentes:

Høyre	(10)
Kristelig folkeparti	(8)
Senterpartiet	(6)
Arbeiderpartiet	(5)
Fremskrittspartiet	(4)
Rødt	(1)
Venstre	(1)

Jan Kristensen (Høyre) ble valgt til ordfører og Jon-Are Åmland (Kristelig folkeparti) ble valgt til varaordfører.

Kommunestyresalen fornyes

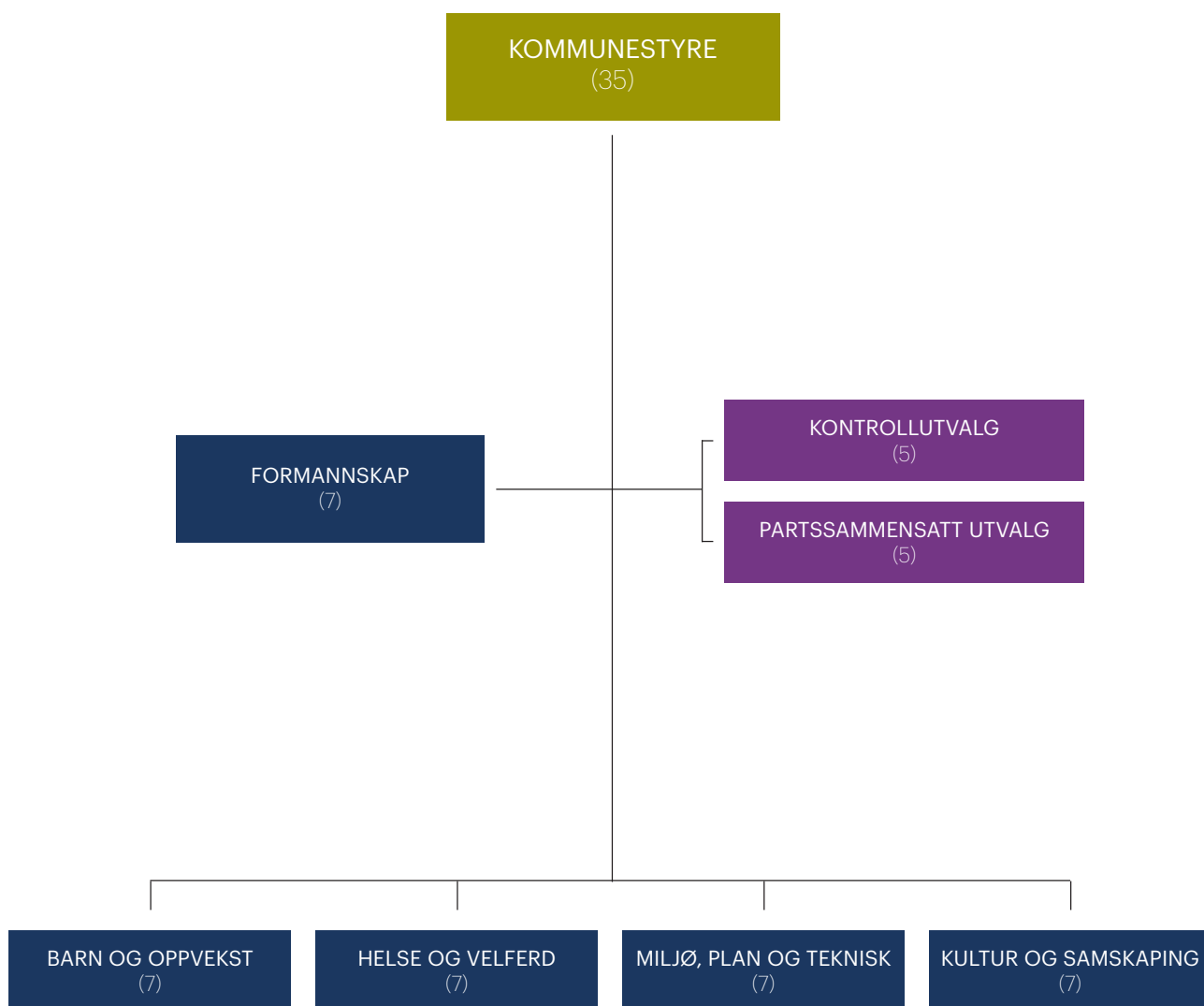
Som del av forberedelsene til valgperioden 2019–2023 ønsket både fellesnemnda og kommunestyrene i Lyngdal og Audnedal at kommunestyresalen i Lyngdal rådhus skulle oppgraderes.

Nytt teknisk utstyr, nye møbler og annet interiør kom på plass i løpet av sommeren 2019 både i kommunestyresalen og formannskapssalen. Prosjektleder for nye

Lyngdal og medlem av fellesnemnda deltok i Lyngdal kommunes byggekomité for å få gjennomført renoveringen. Finansieringen ble gjort via investeringsmidler.

I det konstituerende møtet ble også den politiske strukturen endelig fastsatt av kommunestyret.

For perioden 2019-2023 ser den politiske strukturen slik ut:

Kommunalsjefer og virksomhetsledere er ansatt

Intensjonsavtalen som ble inngått mellom Lyngdal og Audnedal forut for sammenslåingen var tydelig på at det var ønskelig med en administrativ organisering av kommunen som var ny. Fellesnemnda vedtok en struktur med fire kommunalsjefer og elleve virksomhetsledere.

I 2019 ble disse lederne avklart. Svært mange var å finne i de to gamle kommuneorganisasjonene. I kartet under vises hvilke ledere som innehar de ulike ansvarsene fra og med 1.1.2020:

LEDERGRUPPE

Kjell Olav Hæåk
KOMMUNEDIREKTØR

KOMMUNEDIREKTØR

Kristine Valborgland
KOMMUNALSJEF PLAN
OG NÆRING

PLAN OG NÆRING

- Nærings- og eiendomsutvikling
- Prosjektledelse
- Klima
- Beredskap
- Personvern
- Overordnet planarbeid

Karl-Emil Erlandsen
KOMMUNALSJEF
ØKONOMI

ØKONOMI

- Regnskap/budsjett
- Lønn/fravær
- Innfordring/skatt/arbeidsgiverkontroll
- Innkjøp
- Rådgivning
- Virksomhetsstyring

Ronny Bjørnevåg
KOMMUNALSJEF
SAMSKAPING OG INNOVASJON

SAMSKAPING OG INNOVASJON

- Digitalisering/IKT-strategi
- Innbyggertorg
- Kommunikasjon/informasjon
- Innbyggerinvolvering og nærdemokrati
- Ungdomsmedvirkning

Isabella Collett Sikel
KOMMUNALSJEF ORGANISA-
SJON OG PERSONAL

ORGANISASJON OG PERSONAL

- Arkiv og politisk sekretariat
- Personal/HMS
- Organisasjonsutvikling
- Rådgivning
- Vernetjeneste/Tillitsvalgt
- Kvalitetssystem

Ingrid Alden

**SKOLE
1. – 7. TRINN**

- Barnetrinnet

Terje Litland

**SKOLE
8. – 10. TRINN**

- Ungdomstrinnet
- Voksenopplæringen
- Lyngdal kristne grunnskole
- Lister pedagogiske senter

Bente Ingebretsen

BARNEHAGER

- Kommunale barnehager
- Private barnehager

Jan Seland

KULTUR

- Kulturskolen
- Bibliotek
- Kulturhuset
- Fritid og frivillighet

Linda Skagestad

**FOREBYGGING OG
LIVSMESTRING**

- Psykisk helse
- Rus
- Dagsenter
- Helsestasjon og skolehelsetjeneste
- Enslige mindre-årige flyktninger

Irlin Fløystøl Frigstad

**SERVISESENTER
HELSE OG VELFERD**

- Forvaltnings-tjenester
- Koordinering helsetjenester
- Boligtjenester
- Helse og rehabilitering

Marie Seland

HABILITERING

- Avlastning i institusjon og bolig
- Helsetjenester i hjemmet
- Bemannede omsorgsboliger
- Dagsenter

Anne Sanden Kvinen

HJEMMETJENESTER

- Hjemmehjelp
- Helsetjenester i hjemmet
- Hverdags-rehabilitering
- Dagsenter eldre og demente
- Sykepleieklinikk

Hildegunn Vik Risnes

**INSTITUSJONS-
TJENESTER**

- Langtidsopphold
- Korttidsopphold
- Kommunal øyeblikkelig hjelp
- Nattjeneste
- Kjøkken
- Vaskeri

Zvezdana Malbasa

**TEKNISKE
TJENESTER**

- Vann og avløp, vei og grønt
- Bygg
- Renhold

Torhild Eikeland

**AREALFORVALT-
NING OG MILJØ**

- Plan og kartforvaltning
- Byggesaks-behandling
- Landbruk og miljø

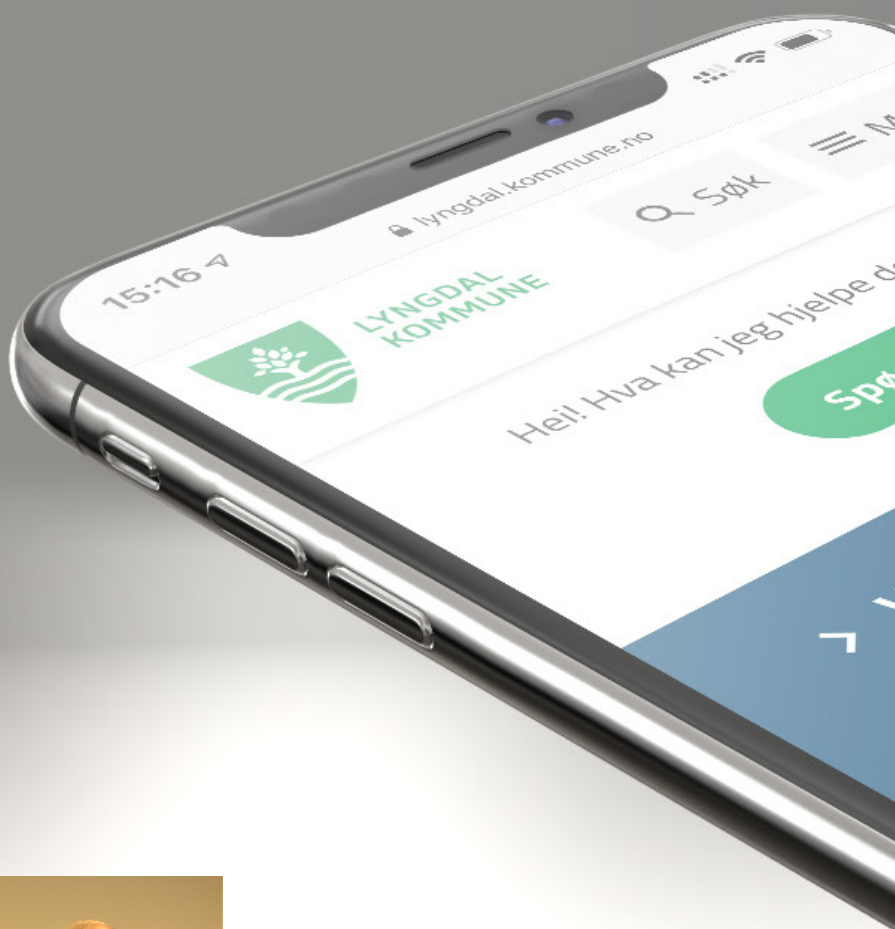

Ny kommunal hjemmeside

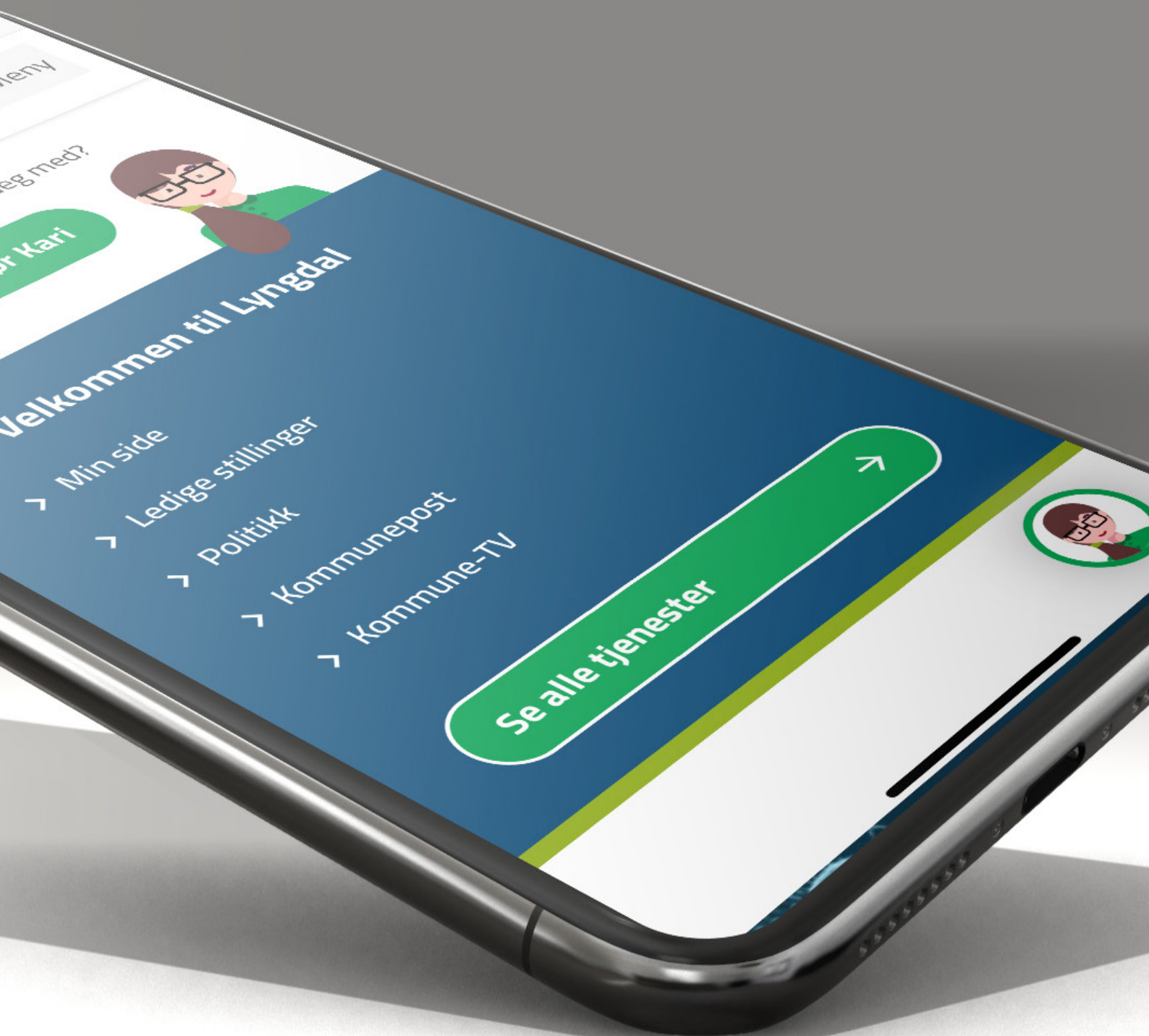
Gjennom året har det pågått et betydelig arbeid for å ha en hjemmeside med et framtidsrettet oppsett med god og tilgjengelig informasjon om kommunen. Allerede før årsskiftet ble nettsiden klar til lansering og har vært i drift fra 1.1.2020. Et hovedmål har vært at siden skal gi bedre brukeropplevelser ved å ha en forståelig begrepsbruk og språk. Den inneholder også langt flere selvbetjeningsløsninger enn tidligere. Den nye hjemmesiden skal være like lett å bruke med mobiltelefon som med pc.

Interkommunale samarbeid

Fellesnemnda har i løpet av prosjektperioden tatt stilling til de interkommunale samarbeidene som kommunene var delaktige i. På de områder der man vurderte at det var behov for interkommunale samarbeid også videre, har kommunen i all hovedsak valgt samarbeid med kommuner i Listerregionen. Dette ble også resultatet i forhold til renovasjon der Farsund og Lyngdal renovasjonsselskap håndterer renovasjonen for ny kommune fra og med 1.1.2020. For legevakt vedtok man en delt løsning for ny kommune fra 1.1.2020; gamle Lyngdal er tilknyttet Flekkefjord legevakt, mens innbyggere i tidligere Audnedal er tilknyttet Kristiansand legevakt.

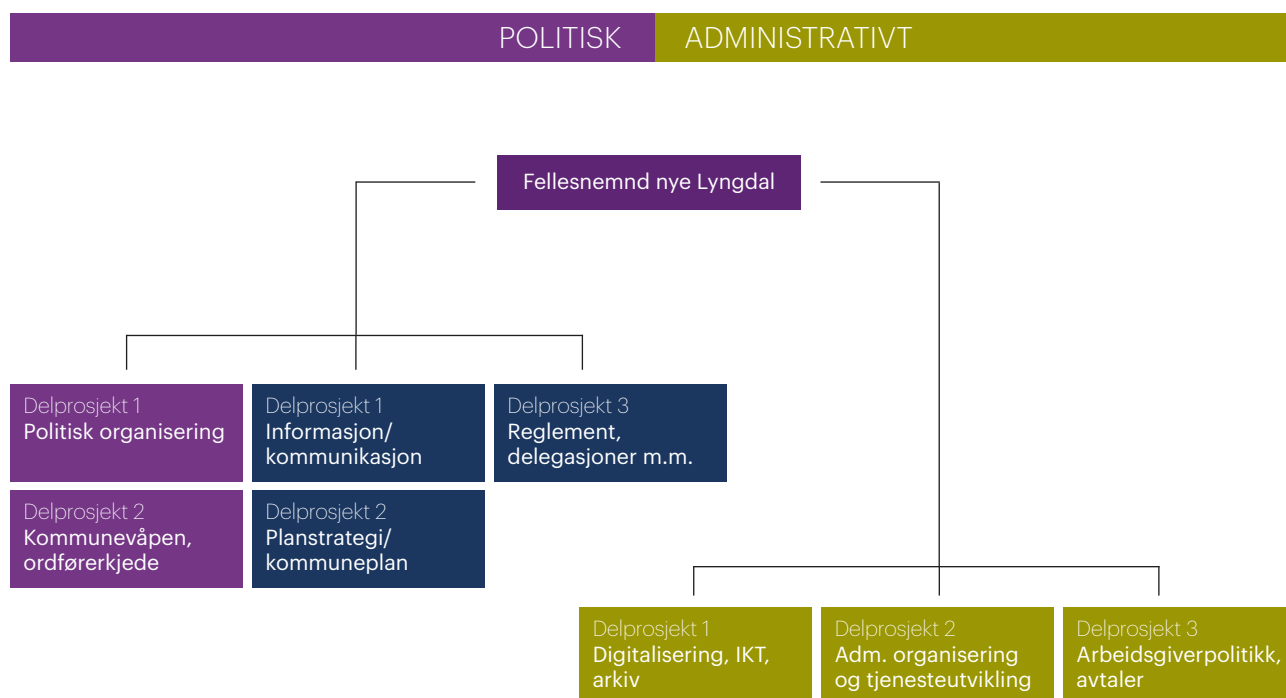
Ole Aa Brattfjord og Hallgeir Fiddan har hatt hovedansvaret for å utforme ny hjemmeside for kommunen. Foto: Sindre Moen

Resultat delprosjekter i nye Lyngdal

Arbeidet med nye Lyngdal ble tidlig delt inn i åtte ulike delprosjekter. Hvert delprosjekt innebar arbeid som krevde særlig god forankring og var arbeidskrevende over lengre tid. Fellesnemnda vedtok mandat oppgaver, målsettinger og tidsfrister for hvert av disse delprosjektene. Delprosjektene ble gruppert etter hvorvidt det var politikere eller administrativt ansatte som skulle lede disse. Diagrammet under viser at delprosjektene politisk organisering og kommunevåpen/ordførerkjede var to rent politiske prosjekter, informasjon/kommunikasjon, planstrategi/kommuneplan og reglement/delegasjoner ble ledet av en blandet politisk og administrativ styringsgruppe, mens digitalisering/ikt/arkiv, administrativ organisering og arbeidsgiverpolitikk/avtaler var administrative delprosjekter.

Delprosjekt 1: Politisk organisering

Vedtatte mål, mandat og oppgaver for dette delprosjektet:

- Målsettingen med dette delprosjektet er å komme fram til en politisk organisering som bidrar til å bygge en felles positiv kultur for samarbeid i ny kommune og som ivaretar lokaldemokratiet og representasjon på en god måte.
- Arbeidet i delprosjektet har som mål å utarbeide forslag til politisk organisering med utvalg/komiteer og representasjon for ny kommune innen 1.4.2018.
- Arbeidet i delprosjektet har som mål å utarbeide forslag til lokaldemokratiske ordninger som ivaretar stor grad av innbyggerinvolvering/-medvirkning innen 1.4.2018.

Deltakere:

Alle representantene i fellesnemnda

Resultat

- Politisk struktur skal organiseres med faste utvalg som bygger på en formålsorganisering
- Alle faste utvalg skal ha delegert myndighet med avgjørelsesmyndighet.
- Alle utvalg skal ha bred representasjon.
- Det legges til grunn et prinsipp om gjennomgående representasjon i faste utvalg
- Kommunen skal ha følgende fire faste utvalg etter forslag til ny kommunelov §5-6:
- Barn og oppvekst
 - Helse og velferd
 - Miljø, plan og teknisk
 - Kultur og samskaping

De faste utvalgene skal ha 7 representanter hver.

- Det skal etableres et eget råd for hver av målgruppene barn/unge, eldre og råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- Ny kommune skal etablere nye og videreutvikle ordninger for innbyggermedvirkning som blant annet innbefatter stor bruk av e-demokratiske løsninger, brukerdiallog og folkemøter.
- Det kommunale foretaket Lyngdal kultursenter KF legges ned med virkning fra 1.1.2020 og innlemmes i den kommunale driftsorganisasjonen.
- Kontrollutvalget skal bestå av 5 representanter.
- Partssammensatt utvalg skal bestå av 3 folkevalgte og 2 ansatte representanter.
- Formannskapet utgjør kommunens klageorgan etter forvaltningslovens §28.

Delprosjekt 2: Kommunevåpen og ordførerkjede

Vedtatte mål, mandat og oppgaver for dette delprosjektet:

- Arbeid og beslutninger som gjøres i dette prosjektet skal ha som målsetting å fremme den nye kommunens identitet, omdømme og felles kultur. Det gis mandat til at delprosjektet skal innstille direkte til fellesnemnda. Ved behov så kan det nedsettes arbeidsgrupper som arbeider med avgrensede oppgaver innenfor delprosjektets oppgaver.
- Arbeidet i delprosjektet skal ha som mål å fremme forslag om kommunevåpen for ny kommune innen 1.10.2018. Prosessen forutsetter at innbyggerne i begge kommunene blir involvert.
- Arbeidet i delprosjektet skal ha som mål å utarbeide forslag til ordførerkjede og andre symboler for den nye kommunen innen 31.3.2019.
- Delprosjektet skal ha ansvar for å tilrettelegge for arrangementer som bidrar til å bygge felles kultur på tvers av gamle kommunegrenser. Et slikt arbeid vil foregå kontinuerlig fram til 31.12.2019.

Bildet viser komiteén som ledet dette delprosjektet sammen med virksomhetsleder Jan Seland.

Deltakere:

Politikere: Michael Stene (leder), Unni Nilsen Husøy (nestleder), Kirsti Tønnessen og Margit Smedsland

Resultat

Nytt kommunevåpen gjeldende for ny kommune ble vedtatt allerede i 2018. I prosessen med å komme frem til dette resultatet var det utlyst en idékonkurranse med premier til de ti beste forslagene. Totalt mottok delprosjektet 641 ulike innspill. Idéen til motivet «Vekst og bevegelse» ble utformet av Richard Haugland og utformet videre av det grafiske byrået BRKLYN.

I arbeidet med å utforme ordførerkjede for ny kommune fikk Hasla AS oppdraget med å utforme dette. Audnedal sitt ordførerkjede skulle benyttes som utgangspunkt for ordførerkjedet i ny kommune. Det endelige resultatet var klart til konstitueringen av nytt kommunestyre den 17.10.2019.

Komiteen for delprosjektet arrangerte høsten 2019 to store kulturfester. En på Kulturhuset i Lyngdal og en i Konsmo flerbrukshallen. Lokale revygrupper, artister og kor bidro med underholdning. Det var utdeling av kulturpriser og taler. Målet var å markere lokale prestasjoner innenfor kultursektoren, men også å feire at sammenlåingen av kommunene nærmet seg.

Delprosjekt 3: Informasjon og kommunikasjon

Vedtatte mål, mandat og oppgaver for dette delprosjektet:

- Arbeidsgruppen for kommunikasjonsstrategi gis mandat til å utarbeide informasjons- og kommunikasjonsplan for nye Lyngdal kommune, og til fortløpende å godkjenne, publisere og distribuere informasjon og nyheter om og fra reformprosessen. Herunder også grafisk profil for reformprosessen nye Lyngdal kommune.

I løpet av prosjektperioden ble dette delprosjektet tildelt flere oppgaver:

- Håndtering av «bli-kjent» midler
- Forberedelse av forslag til visjon/slagord for ny kommune.
- Skilting av kommunale bygg

Deltakere:

Politikere: Jan Kristensen (leder) og Reidun Bakken (nestleder)

Administrasjon: Ole Aa Brattfjord, Hallgeir Fiddan, Rune Hauan. Britt Dalan (tillitsvalgt) og Ann Karin Fuglestad

Resultat

I løpet av 2019 ble det formidlet tre informasjonsbrosjyrer til alle innbyggere i Audnedal og Lyngdal.

Delprosjektet for informasjon og kommunikasjon hadde ansvaret for å videreføre ordningen med «bli-kjent midler». Hovedkriteriet for å få innvilget tilskudd på inntil kr.10 000 var at planlegging og gjennomføring av arrangement og aktivitet involverte krefter i begge kommunene. Målgruppen skulle være innbyggere i begge kommuner. Det ble delt ut «bli-kjent midler» til elleve ulike arrangementer.

Skilting av de kommunale byggene med ny logo og grafisk profil har blitt håndtert av delprosjektet. Omtrent tyve kommunale bygg har fått nye skilt ved hovedinngangene. I tillegg har rådhuset fått nye skilt innvendig i alle etasjer. Det har også blitt bestilt materiell som pins, flagg, ID-kort, dørskilt, arbeidsklær og logoer på de kommunale bilene og utstyr.

Arbeidsgruppa for informasjon og kommunikasjon her i møte med reklamebyrået Tress. Tress har utarbeidet den grafiske profilen til den nye kommunen. Fra venstre: Ole Aa. Brattfjord, Torhild Birkeland, Jan Frode Ugland, Gunn Buverud Haugen, Rune Hauan og Janne Reiersen Risnes.

Ordfører Jan Kristensen heiser flagget for å markere at det avholdes kommunestyremøte.
Foto: Ole Aa Brattfjord

Delprosjekt 4: Planstrategi og kommuneplan

Vedtatte mål, mandat og oppgaver for dette delprosjektet:

Målet for delprosjektet planstrategi og kommuneplan er å utarbeide planstrategi og planprogram for kommuneplan for den nye kommunen. I planprogrammet skal det synliggjøres hvilke medvirkningsprosesser det legges opp til. Det skal gjennom hele planarbeidet være en åpen, bred og tilgjengelig medvirkningsprosess som omfatter lokalsamfunnet, organiserte- og uorganiserte interesser.

Styringsgruppe for arbeid med planstrategi og kommuneplan nedsettes med følgende mandat:

1. Utarbeide forslag til planstrategi for ny kommune innen 31.12.19
2. Utarbeide forslag til planprogram for ny kommuneplan innen 31.12.19

Deltakere:

Politikere: Reidun Bakken, Jan Kristensen, Tønnes J. Seland, Unni Nilsen Husøy og Johan Ekeland

Administrasjon: Linn Gyland (leder), Kjell Olav Hæåk, Torhild Hessevik Eikeland, Britt Dalan (tillitsvalgt) og Ann Karin Fuglestad

Resultat

Fellesnemnda vedtok både forslag til planstrategi og planprogram for ny kommuneplan i september 2019. Det nye kommunestyret behandlet disse senere på høsten 2019. Planstrategien legger opp til færre planer enn hva kommunene tradisjonelt har hatt tidligere. I planprogrammet til kommuneplanen legges det opp til en satsing på FNs bærekraftsmål. Dette er i tråd med øvrig planarbeid som gjøres både på nasjonalt og regionalt nivå. Selve kommuneplanarbeidet vil i all hovedsak foregå i løpet av 2020.

Delprosjekt 5: Delegasjoner, reglement og gebyrer

Vedtatte mål, mandat og oppgaver for dette delprosjektet:

Målsettingen med dette delprosjektet er å utarbeide sentrale retningslinjer for hvordan ansvar, rettigheter og plikter skal fordeles. Dette gjelder både mellom ulike politisk valgte organer, men også hva som skal tillegges administrasjonen. I tillegg skal delprosjektet ta ansvar for å samordne nye forskrifter og gebyrer for ny kommune.

- Delprosjektet har som oppgave å utarbeide forslag til reglement for saksbehandling i folkevalgte organer etter ny kommunelov. Dette innbefatter også å gjøre vurderinger om hvilke styrever og nemnder kommunestyret skal nedsette i ny kommune – hvilket ansvar disse skal ha og hvordan disse skal sammensettes. Frist 30.6.19.
- Delprosjektet har som oppgave å utarbeide forslag til reglement for hvordan vedtaksmyndighet og innstillingsrett skal delegeres. Frist 30.6.19.
- Delprosjektet har som oppgave å utarbeide forslag til godtgjøringsreglement for folkevalgte i nye Lyngdal kommune. Frist 30.6.19.
- Delprosjektet skal foreslå hvilke tjenesteområder, der dette er en valgmulighet, at det er ønskelig at selvkost som prinsipp skal legges til grunn for beregningene.
- Delprosjektet skal foreslå nye forskrifter og gebyrregulativ for ny kommune. Frist 31.3.2019.

Deltakere:

Politikere: Reidun Bakken, Jan Kristensen, Tønnes J. Seland og Torunn Tjomsland

Administrasjon: Norman Udland (leder) Kjell Olav Hæåk, Marit Olufsen Omland, Torun Opoft (tillitsvalgt) og Ann Karin Fuglestad

Resultat

Styringsgruppen i dette delprosjektet utarbeidet forslag til mange ulike lokale forskrifter. Dette gjaldt både innenfor byggesaksbehandling, renovasjon, feiing, oppmåling med flere. Disse ble håndtert og vedtatt av det nye kommunestyret høsten 2019 og nye gebyrregulativer kunne utformes på bakgrunn av disse slik at dette ble klart

i forbindelse med kommunestyrets budsjettbehandling for 2020. Der det er mulig bygger de lokale forskriftene på selvkostprinsipper.

Dette delprosjektet håndterte forarbeidet til nytt saksbehandlingsreglement for folkevalgte og reglement for møtegodtgjørelser for folkevalgte. Fellesnemnda kunne ikke vedta disse sakene endelig, så disse ble tatt opp til ny behandling av kommunestyret høsten 2019.

Et spennende resultat av dette delprosjektets arbeid var at man tok i bruk kommuneforlagets elektroniske delegeringsverktøy. Dette bidrar til oversikt og åpenhet for hvilke delegeringer som er gjeldene i kommunen til enhver tid. Både innbyggere, ansatte og folkevalgte kan ha nytte av dette. I dette verktøyet finner man også informasjon om ulike nemnder, utvalg og råd i kommunen. Delegeringsverktøyet er tilgjengelig via kommunens hjemmeside.

Delprosjekt 6: Digitalisering, IKT og arkiv

Vedtatte mål, mandat og oppgaver for dette delprosjektet:

- Arbeid og beslutninger som gjøres i dette delprosjektet skal ha som målsetting å bruke digitalisering som et virkemiddel for å forenkle, fornye og effektivisere ny kommune;
 - Hverdagen gjøres enklere for innbyggerne og næringslivet ved etablering av døgnåpen forvaltning med digitale selvbetjeningsløsninger der det er mulig.
 - Hverdagen gjøres enklere for organisasjonen gjennom digitalisering av administrative prosesser og aktiv bruk av samhandlingsløsninger.
 - Tjenesteutvikling gjennomføres med vekt på ny teknologi og digitalisering – herunder stor bruk av velferdsteknologi, læringsteknologi og automatisering av enkle interne oppgaver.
- Arbeidet i delprosjektet skal ha som mål å kartlegge hvilke systemer kommunene har i dag og vurdere sammen med tjenestene i kommunene på hvilke områder det er behov/nødvendig med nyanskaffelser. Frist for ferdigstilling 31.12.2018.
- Delprosjektet skal ha overordnet ansvar for å tilrettelegge for harmonisering, innfasing og utfasing av fagsystemer i ny kommune. Et slikt arbeid vil foregå kontinuerlig fram til 31.12.2019.
- Delprosjektet skal ha et særlig fokus på å etablere et system for arkivering og dokumenthåndtering som legger vekt på brukervennlighet, tilgjengelighet og sikkerhet.

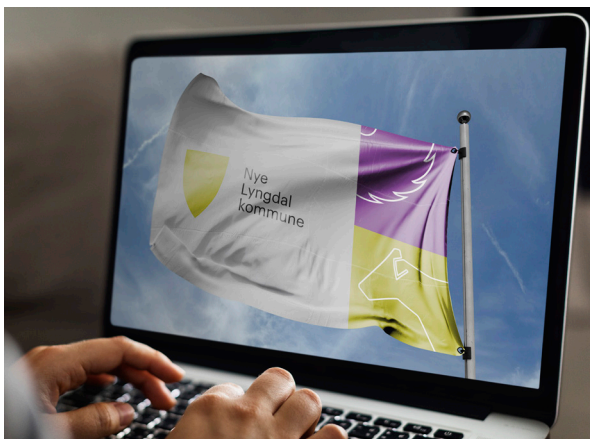
Deltakere:

Administrasjon: Trond Andresen (leder), Ann Karin Fuglestad (nestleder), Birger Abrahamsen, Kjell Olav Hæåk, Christer Birkeland, Kjell Andresen, Pia Skurve (tillitsvalgt), Anders Snøløs Topland (Aspit AS) og Trond Bue (Aspit AS).

Resultat

Styringsgruppen i dette delprosjektet har håndtert svært mange krevende prosesser i forhold til innføring av felles fagsystemer innenfor ulike områder. Resultatet som foreligger er en betydelig fornyelse for begge kommunene innenfor så og si alle fagområder. Eksempelvis er det innført et helt nytt økonomi og personal system (Visma AS), saksbehandlingssystemet er nå en skyløsning kalt Elements levert av Sikri, og alle skoler og barnehager benytter nå et administrativt system levert av Tieto AS. Arbeidet med dette ble ikke endelig ferdig i 2019. Styringsgruppen for dette delprosjektet har derfor fortsatt sitt arbeid også etter årsskiftet. Det er stor tro på at satsingen på denne omfattende satsingen på digitalisering og automatisering vil lede til bedre kvalitet og effektiviseringsgevinster på sikt.

I 2019 har det blitt arbeidet med ny hjemmeside og denne kom i bruk rett før sammenslåingen var et faktum. Et hovedmål for utformingen av hjemmesiden har vært å gi bedre brukeropplevelser. Ved å tilby langt flere selvbetjeningsløsninger enn tidligere og klart språk skal flere bli hjulpet uten å måtte kontakte kommunen. Den nye hjemmesiden skal være lett å bruke både via pc og mobiltelefon.

Delprosjekt 7: Administrativ organisering

Vedtatte mål, mandat og oppgaver for dette delprosjektet:

- Arbeidet i dette delprosjektet skal ha som målsetting å utrede og foreslå en hensiktsmessig administrativ organisering av ny kommune som er i tråd med intensjonsavtalen og det politiske organisasjonskartet i ny kommune. Verdien forny, forbedre, forenkle og forene legges til grunn for arbeidet. Det skal legges opp til en bred medvirkning både blant ansatte og tillitsvalgte på tvers av kommunene. Det er innenfor delprosjektets mandat å etablere styringsgrupper og arbeidsoppgaver som dekker alle fagområdene innenfor administrativ organisering og tjenesteutvikling. Forslag til administrativ organisering i ny kommune skal legges frem til behandling i Fellesnemnda innen 1.10.2018.
- Det er innenfor delprosjektets mandat å gjennomføre mindre administrative sammenslåinger i samråd med Omstillingsutvalget.
- Delprosjektet skal komme med en anbefaling på hvilke tjenester som lokaliseres til dagens to rådhus. Frist 1.10.2018

Deltakere:

Arbeidet ble ledet av administrativt arbeidsutvalg bestående av Kjell Olav Hæåk, Norman Udland og Ann Karin Fuglestad. I tillegg ble det laget fire styringsgrupper innenfor områdene

- Helse og velferd
 - Tom Valand (leder), Gerd Marie Viblemo (tillitsvalgt), Anne Moi Bø, Linn Gyland, Astri Skurve Daaland (verneombud)
- Kultur og fritid
 - Jan Seland (leder), Siv J. Kvinlaug (tillitsvalgt) Tone Valand, Ingrid Lyngmo, Marianne Bøksle, Linn Gyland
- Barnehage og skole
 - Terje Litland (leder), Tordis Alice Blørstad/Tor Svennevik (tillitsvalgt), Marion Seland (verneombud), Even Schau, Oddrun Rekvik, Renate Tveiten og Linn Gyland
- Fellestjenester
 - Kristine Valborgland (leder), Evelyn Smedsland (tillitsvalgt), Terje Kjørkleiv (verneombud), Terje Ågedal, Marit Olufsen Omland, Ole Aa. Brattfjord, Linn Gyland og Karl-Emil Erlandsen.

Resultat

Fellesnemnda vedtok den overordnede administrative organiseringen allerede høsten 2018. Det ble opprettet fire kommunalsjefsområder og elleve virksomhetsområder. I 2019 har lederne for disse blitt bestemt. De aller fleste avdelingslederne ble også innplassert/ansatt innen 1.1.2020.

Funksjoner innenfor økonomi, landbruk/miljø og innbyggertorg er lokalisert til kommunehuset på Konsmo. På rådhuset i Lyngdal finnes tjenester innenfor organisasjon og personal, plan og næring, arealforvaltning og miljø, tekniske tjenester, dokumentsender og innbyggertorg. Mye av helsestasjonens tilbud er også fortsatt lokalisert på rådhuset.

Delprosjekt 8: Arbeidsgiverpolitikk og avtaler

Vedtatte mål, mandat og oppgaver for dette delprosjektet:

- Arbeidet i delprosjektet har som målsetting å utforme en arbeidsgiverstrategi som er i tråd med vedtatt omstillingsavtale. Arbeidet skal sikre at ansatte opplever overgangen til ny kommune så smidig som mulig, samt at ansattes rettigheter og plikter blir ivaretatt. Målet er at framtidig arbeidsgiverpolitikk skal bidra til én omstillingsdyktig og serviceinnstilt kommune -og som samtidig er en attraktiv arbeidsplass.
- Det er innenfor delprosjektets mandat å lede harmoniseringsarbeidet og gjøre tiltak som fører til en enhetlig arbeidsgiverstrategi for ny kommune. Dette innebærer å foreta en grundig kartlegging, som skal danne grunnlaget for en ny og samordnet avtale- og lønnspolitikk. All harmonisering skal skje i forkant av sammenslåingen.
- Delprosjektet skal ha ansvar for at felles reglement og overordnede prosedyrer som berører tilsettings- og ansettelsesforhold blir utarbeidet.
- Det er innenfor delprosjektet oppgave å vurdere kompetansebehovet i ny kommune, og på bakgrunn av dette og ny administrativ organisering, skal det utarbeides bemanningsplan for ny kommune.
- Delprosjektet skal med grunnlag i administrativ struktur for den nye kommunen avdekke hvilke leder- og nøkkelstillinger som blir berørt av overtallighet, samt utarbeide retningslinjer og kriterier for bemanning av disse stillingene.

Deltakere:

Administrasjon: Isabella Collett Sikel (leder), Tone Sommersteth (tillitsvalgt), Britt Dalan (tillitsvalgt), Astri Skurve Daaland (verneombud), Kristine Valborgland og Marit Olufsen Omland.

Resultat

Det har vært svært stor aktivitet i dette delprosjektet i 2019. Saker som retningslinjer for oppmerksomheter, fleksitid, permisjonsreglement og lønnspolitiske retningslinjer har blitt behandlet i fellesnemnda. I tillegg har det vært behov for mange administrative avgjørelser om innplassering og bemanningsplaner. Utarbeidelse av nye arbeidsavtaler til alle ansatte i kommunene har blitt håndtert av dette delprosjektet.

fornye
forbedre
forenkle
forene

Økonomi og regnskap 2019

Fellesnemnda er delegert myndighet til å disponere midlene for engangsstøtte for reformarbeidet. Dette utgjør 20,5 millioner. Midlene er overført Audnedal kommune fordi regnskapet for Nye Lyngdal er plassert her. I 2018 ble kommunen tildelt 100 000,- ekstra i midler fra kommunal- og moderniseringsdepartementet til Fornyning og utvikling av lokaldemokratiet.

Ved inngangen til 2019 gjenstod det kr 12 989 024,- av midlene. I budsjettvedtaket januar 2019 ble disse fordelt på følgende budsjettposter og revidert ved 2. tertial på følgende måte:

Budsjettposter	2019	2019 rev	Sum 2019
Lønn inkl. sos. utgifter og andre ytelser	4 659 024	0	4 659 024
Ekstern bistand/kjøp av konsulenttjenester	1 200 000	0	1 200 000
IKT - omstrukturering/innkjøp/anskaffelser	4 160 000	400 000	4 560 000
Beverting/reise/diett/møtedeltakelse/kurs	500 000	0	500 000
Møtegodtgjørelse/Tapt arbeidsfortjeneste folkevalgt	140 000	240 000	380 000
Kulturfremmende tiltak	330 000	0	330 000
Informasjon/kommunikasjon/Markedsføring	300 000	0	300 000
Kommunevåpen/ordførerkjede/symboler	300 000	0	300 000
Kirkelig fellesråd	360 000	0	360 000
Skilt/logoer	400 000	0	400 000
Ufordelt/rest		- 640 000	0
Totalt per år	12 989 024	0	12 989 024

Lønn inkl. sos. utgifter og andre ytelser —● Lønn og godtgjørelser ansatte, frikjøptillitsvalgte/ansatte.

Ekstern bistand/kjøp av konsulent-tjenester —● Juridisk bistand/anbudsprosesser, konsulentbistand, revisjon.

IKT - omstrukturering/innkjøp/anskaffelser —● Forberede og gjennomføre koordinering av IT-systemer, anskaffelser og innkjøp av fagsystemer, opplæring i nye fagsystemer, digitalisering av tjenester.

Beverting/reise/møtedeltakelse/kurs —● Omkostninger ved deltakelse på samlinger/møter/kurs.

Møtegodtgjørelse/Tapt arbeidsfortjeneste folkevalgt: —● Politisk deltakelse i fellesnemnd og andre utvalg.

Kulturfremmende tiltak: —● Felles arrangementer frivillige lag/foreninger, felles arrangementer ansatte.

Informasjon/kommunikasjon/Markedsføring: —● Informasjonsmateriell, grafiske profil, markedsføringstiltak.

Kommunevåpen/ordførerkjede: —● Nytt ordførerkjede og kulturarrangementer.

Kirkelig fellesråd: —● Kostnader samordning av de to kirkelige fellesrådene.

Skilt/logoer: —● Skilting av bygg.

Regnskapet viser at de økonomiske midlene i 2019 har blitt disponert slik:

Budsjettposter	Regnskap 31.12.19	Budsjett 2019	Avvik
Lønn inkl. sos. utgifter og andre ytelser	4 463 620	4 659 024	- 95 404
Ekstern bistand/kjøp av konsulenttenester	962 031	1 200 000	- 237 969
IKT - omstrukturering/innkjøp/anskaffelser	4 017 019	4 560 000	- 542 981
Beverting/reise/diett/møtedeltakelse/kurs	501 794	500 000	1 794
Møtegodtgjørelse/Tapt arbeidsfortjeneste folkevalgt	819 416	380 000	439 416
Kulturfremmende tiltak	197 043	330 000	- 132 957
Informasjon/kommunikasjon/Markedsføring	285 460	300 000	- 14 540
Kommunevåpen/ordførerkjede/symboler	241 932	300 000	- 58 068
Kirkelig fellesråd	360 000	360 000	0
Skilt/logoer	221 999	400 000	- 178 001
Totalt	12 170 313	12 989 024	- 818 711
Mindreforbruk 2019			818 711

Om regnskapet og avvikene i dette

Regnskapet for 2019 viser et mindre forbruk på kr. 818 711,-. Beløpet settes av på bundet driftsfond og vil være til Lyngdal kommunes disposisjon i 2020. Mindreforbruket i 2019 skyldes i all hovedsak at enkelte av IKT prosjektene ikke ble endelig ferdigstilt i 2019. Dette får også konsekvenser for bruk av eksterne konsulenttenester som har et mindreforbruk på kr 237 969,- i 2019.

Det er også noe mindreforbruk i 2019 på kulturfremmede tiltak. Blant annet ble ikke posten for «bli kjent» midler benyttet fullt ut. I tillegg ble ikke alle skiltene

på de kommunale byggene kostnadsført i 2019. Dette arbeidet vil fortsette utover i 2020 for å sikre riktige navn og logoer på ulike tjenestesteder.

Budsjettposten for møtegodtgjørelse/tapt arbeidsfortjeneste for folkevalgte hadde et stort merforbruk i 2019. Dette skyldes både flere møter enn opprinnelig planlagt og høyere satser for møtegodtgjørelser enn budsjettet. Til tross for dette merforbruket på kr. 439 416,- på folkevalgtes godtgjøring, så endte regnskapet totalt sett med et mindreforbruk i 2019 på kr 818 711.

Oversikt politiske saker i 2019

Ref. Politiske saker til behandling 31.1.2019

PS 2/19	Årsmelding og regnskap for 2018
PS 3/19	Budsjett nye Lyngdal 2019
PS 4/19	Prosess for utarbeidelse av forslag til budsjett 2020
PS 6/19	Foreløpig planstrategi 2020-2023

Politiske saker til behandling 14.3.2019

PS 9/19	Mål og gevinster for etableringen av ny kommune
PS 10/19	Fellesnemndas tilråding av målform i ny kommune
PS 11/19	Organisering av landbruks- og miljøforvaltning i ny kommune
PS 12/19	Fellesnemndas uttalelse om årsbudsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022

Politiske saker til behandling 11.4.2019

PS 16/19	Organisering av Audnedal frivilligsentral i ny kommune
PS 17/19	Felles regulativ og innretning på kulturskole
PS 18/19	Regionplan Agder 2030 - høring
PS 19/19	Høringsinnspill viljeserklæring – Veikart for bedre levekår
PS 20/19	Visjon/slagord for ny kommune
PS 19/19	Oppdragstaker til utforming av nytt ordførerkjede
PS 19/19	Handlingsplan for rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid

Politiske saker til behandling 23.5.2019

PS 25/19	Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse
PS 26/19	Regnskapsrapport for 1. tertial 2019
PS 27/19	Lønnspolitiske retningslinjer
PS 28/19	Gravferdsforvaltning – Festetid og festeavgift i ny kommune

Politiske saker til behandling 29.8.2019

PS 32/19	Reglement for delgering i Lyngdal kommune
PS 33/19	Organisering av legevaktjenester fra 1.1.2020
PS 34/19	Valg av revisor/revisjonsordning
PS 35/19	Valg av sekretariat for kontrollutvalget
PS 36/19	Salg av aksjer Mandal Havn Strømsvika Holding AS
PS 37/19	Avtale om kommunal tjenesteyting til Lyngdal kirkelige fellesråd
PS 38/19	Eierstruktur i Brannvesenetet Sør fra 1.1.2020
PS 42/19	Levekårsatsing på Agder – Veikart for bedre levekår og Viljeserklæring

Politiske saker til behandling 26.9.2019

PS 45/19	Lokal forskrift om renovasjon
PS 46/19	Lokal forskrift om fettholdig avløpsvann gjeldende fra 1.1.2020
PS 47/19	Lokal forskrift om slam-behandling gjeldende fra 1.1.2020
PS 48/19	Lokal forskrift feiing og tilsyn med fyringsanlegg gjeldende fra 1.1.2020

PS 49/19	Lokal forskrift til vann og avløp gjeldende fra 1.1.2020
PS 50/19	Lokal forskrift til reguleringsplan, bygge og delesaksbehandling, oppmåling og eierseksjonering
PS 51/19	Lokal forskrift til politivedtekter
PS 52/19	Retningslinjer for oppmerksomheter i nye Lyngdal
PS 53/19	Permisjonsreglement nye Lyngdal
PS 54/19	Retningslinjer for fleksitid, avspasering og reisetid i nye Lyngdal
PS 55/19	Høring av planprogram til Regionplan Lister 2030
PS 56/19	Forslag til kommunal planstrategi 2020-2023
PS 57/19	Planprogram for kommuneplan Lyngdal kommune
PS 58/19	Reglement for saksbehandling og møtegodtgjøring for folkevalgte i Lyngdal kommune
PS 59/19	Politiske organer og utvalg i 2019 – oppgaver og ansvarsfordeling i overgangen til ny kommune
PS 60/19	Regnskapsrapport 2.tertial 2019

I tillegg til sakene som er listet over har fellesnemnda behandlet referatsaker og orienteringssaker.

Hornnes

Et lite stykke Norge

- «Dette er jo et Norge i miniatyr». Ordene tilhører Lyngdals varaordfører Michael Stene, og ble sagt fra scenen i Lyngdal kulturhus under folkemøtet om nye Lyngdal 24. januar 2019.

Stene ønsket med dette å imøtegå alle kritiske røster som mener sammenslåingen av Audnedal og Lyngdal er kunstig fordi kommunene nesten ikke henger sammen. Men som dette kartet tydelig viser, henger de godt sammen. Og som Stene med et lite glimt i øyet påpekte kan den sammenslåtte kommunen nesten minne litt om norgeskartet.

Et lite stykke Norge som strekker seg cirka 80 kilometer fra Korshamn i sør til Sveindal i nord, og med et samlet flateinnhold på 643 kvadratkilometer. Den nye kommunen fordeler seg over tre parallelle dalfører, der tre elver har sine løp fra hei til hav; Lygna, Audna og Mandalselva. De tre elvene, som i sin tid var for livsnerver å regne, kan du også finne igjen i symbolikken til det nye kommunevåpenet.

fornye
forbedre
forenkle
forene

Nye
Lyngdal
kommune

Publisert: vedtatt av Fellesnemnd nye Lyngdal

GRAFISK FORM | Rune Hauan

Arkivreferanse: 2020/2850-1
Arkivkode: 026/&01
Saksbehandler: Marit Gundersen
Adm.enhet: Økonomi
Dato: 04.03.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	18/2020
Formannskapet	26.03.2020	22/2020

Videreføring av samarbeid med Arbeidsgiverkontrollen i Vestre Agder gjeldende fra 01.01.-31.05.2020

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunestyrets behandling av sak 18/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Kommunestyret godkjenner videreføring av avtale med Arbeidsgiverkontrollen i Vestre Agder frem til ansvar for skatteoppkreverfunksjonen overføres skatteetaten fra 01.06.2020.

Bakgrunn for saken:

Kommunene Lyngdal og Audnedal har de siste årene hatt avtale om at det interkommunale selskapet Arbeidsgiverkontrollen i Vestre Agder skal utføre den del av arbeidsgiverkontroll som ligger til kommunal skatteoppkrever.

Vurdering:

På grunn av kommunesammenslåing måtte denne avtalen fornyes til å gjelde ny kommune. Avtalen er helt lik til den gamle, men gjelder for samlet ny kommune.

I statsbudsjettet høsten 2019 ble det vedtatt at skatteoppkreverfunksjonen – herunder arbeidsgiverkontrollen - skal overføres fra å være en kommunal oppgave til å være en statlig oppgave fra og med 01.06.2020. Staten - ved Skatteetaten - vil dermed fra og med 01.06.2020 overta all arbeidsgiverkontroll. Avtalen vil dermed kun gjelde fra 01.01.2020 til 31.05.2020.

Konklusjon:

Avtalen med Arbeidsgiverkontrollen i Vestre Agder videreføres for ny kommune fram til staten overtar ansvaret for skatteoppkreverfunksjonen.

Vedlegg:

- 1 Avtale om deltakelse i Arbeidsgiverkontrollen i Vestre Agder

Avtale om deltakelse i Arbeidsgiverkontrollen i Vestre Agder.

Det inngås avtale mellom nye Lyngdal kommune (deltaker) og Kvinesdal kommune (vert) om at *Lyngdal kommune* tiltrer Arbeidsgiverkontrollen i Vestre Agder på samme vilkår som øvrige deltakerkommuner.

1. Deltakerkommuner og vertskommunene samt omfang

Samarbeidet Arbeidsgiverkontrollen i Vestre Agder omfatter følgende kommuner: Sirdal, Flekkefjord, Lindesnes, *Lyngdal*, Hægebostad, Åseral, Farsund og Kvinesdal. Kvinesdal Kommune er vertskommune og de andre kommunene er samarbeidskommuner.

Ordningen har ca. 3,8 årsverk

2. Oppgaver og fullmakter til vertskommunen

Samarbeidet er hjemlet i kommuneloven §28-1a og §28-1b. Vertskommunen skal levere følgende tjenester til deltakerkommunene:

Oppgaver pålagt den lokale Skatteoppkrever ifølge skattebetalingsloven § 3-13 samt skatteoppkreverinstruksen § 5.

Det er Kvinesdal kommune v/Rådmannen som har arbeidsgiveransvaret, mens Skatt Sør v/Skatteoppkreveren som har det faglige ansvar for regnskapskontrollørene.

3. Ansvar og økonomisk oppgjør mellom vertskommunen og samarbeidskommunene.

Kvinesdal Kommune har som vertskommune budsjettansvar, ansvar for tilfredsstillende lokaler samt driftsmidler (inkl. IKT-utstyr). Retningslinjer for ansatte i Kvinesdal Kommune gjelder også for regnskapskontrollørene. Vertskommunen innkaller årlig til samarbeidsmøte for å diskutere og evaluere ordningen. Det kan kalles inn til ekstra moter dersom det anses nødvendig av noen av partene.

4. Utgiftsfordelingen

Netto driftsutgifter fordeles mellom kommunene etter folketallet pr. 01.07. i driftsåret. Med driftsutgifter forstås følgende utgifter:

Lønn inkl, sosiale utgifter, reise- og diettutgifter, kontorutstyr inkl. IKT, husleie, IKT support, postmottak, nødvendig arkivering, anledning til å bruke møterom i Rådhuset. Det gis et vertskommunetilskudd — som i andre Lister-samarbeid. Dette skal dekke husleie, strøm og renhold, kontor- og IKT-utstyr, samt andre fellesutgifter til kontordrift.

5. Opprettelse, forandring, oppsigelse og avvikling av samarbeidet.

Samarbeidsavtalen gjelder fra avtalt tidspunkt 01.01.2020

Hver av kommunene kan si opp avtalen. Årlig oppsigelsesfrist er 01.09. Ved oppsigelse vil avtalen gjelde t.o.m. 31.12. påfølgende driftsår.

Nye kommuner kan innlemmes i ordningen etter at det er innhentet uttalelse fra de øvrige deltakerkommunene.

Lyngdal,

Kvinesdal,

Arkivreferanse: 2019/25-10
Arkivkode: 033
Saksbehandler: Kjell Olav Hæåk
Adm.enhet: Kommunedirektør
Dato: 24.01.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	30.01.2020	11/2020
Kommunestyret	12.03.2020	19/2020
Formannskapet	26.03.2020	23/2020

Reglement for saksbehandling og møtegodtgjøring for folkevalgte i Lyngdal kommune - Praktisering av fri for politiske møter

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunestyret gjør ikke endringer i vedtatt reglement for saksbehandling og møtegodtgjøring for folkevalgte i Lyngdal kommune.

Kommunestyrets behandling av sak 11/2020 i møte den 30.01.2020:

Kommunestyrets Behandling 30.01.2020:

Tønnes Seland, SP fremmet følgende forslag:

Andre bestemmelser vedrørende dekning av tapt arbeidsfortjeneste for skiftarbeid / turnus:

1. Ved møter på dagtid hvor vedkommende folkevalgt har ordinært arbeid ettermiddags/kveldstid samme dag, gis erstatning for tapt arbeidsfortjeneste for den påfølgende vakt iht. pkt. som omhandler dette i reglement.

2. Det gjelder også for nattevakter i forkant av et møte og nattevakter i etterkant av møte på kveldstid. Som dokumentasjon kreves en godkjent skiftplan/turnus samt dokumentasjon på trekk i lønn.

3. Adm tilføyer dette inn i det vedtatte reglementet som gjelder for Lyngdal kommune

Reidun Bakken, KrF fremmet forslag tatt fra reglementet til Kvinesdal kommune:
Folkevalgte som har nattarbeid får dekket tapt arbeidsfortjeneste for nattskiftet, når vedkommende møter i politisk utvalg den påfølgende morgen. Det er en forutsetning at møtet er beregnet å vare minst ½ arbeidsdag. Fraværet dokumenteres.

Forslagene fra Tønnes Seland, SP og Reidun Bakken, KrF ble ikke stemt over.

Børge Sundnes, KrF fremmet forslag om utsettelse av saken for grundigere gjennomgang og ny behandling i Kommunestyret.

Avstemming:

Utsettelsesforslaget ble vedtatt med 33 stemmer mot 2 stemmer (2 FrP).

Kommunestyrets Vedtak 30.01.2020:

Saken utsettes for grundigere gjennomgang og ny behandling i Kommunestyret.

Kommunestyrets behandling av sak 19/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

**Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset.
Saken ble dermed ikke behandlet.**

Bakgrunn for saken:

I protokollen fra møtet i formannskapet 23.01.20 står følgende:

*Innspill fra Tønnes Seland, SP til administrasjonen vedr. Reglement for saksbehandling og møtegodtgjøring for folkevalgte i Lyngdal kommune:
Sak om nattevakter og permisjon med/uten lønn for møter i folkevalgte utvalg tas opp på generelt grunnlag.*

Administrasjonen oppretter sak til møte i Kommunestyret.

Saken stod ikke på saklista i møte og ble tatt opp under eventuelt.

Kommunestyret vedtok selve reglementet i møte 17.10.19. I møte 21.11.19 ble satsene for møtegodtgjøring vedtatt. Hele reglementet ble behandlet etter innstilling fra fellesnemnda, som igjen hadde behandlet saken etter forslag utarbeidet av en egen styringsgruppe bestående av politikere, tillitsvalgte og administrasjon. Politiske representanter i denne styringsgruppa var:

- Reidun Bakken
- Jan Kristensen
- Tønnes Seland
- Torunn Tjomsland

Vurdering:

Det saken nå gjelder er rett til å få dekket fri for nattevakter som kommer i forkant eller etterkant av politiske møter. En anser spørsmålet slik at dette gjelder uavhengig av om den folkevalgte arbeider i Lyngdal kommune eller hos annen arbeidsgiver.

Det vedtatte reglement åpner kun opp for permisjon med lønn/dekning av økonomisk tap for den tid møtet varer + nødvendig reisetid. I reglementet står følgende:

Politikere som jobber i Lyngdal kommune og som er politikere i andre kommuner:

Det innvilges permisjon med lønn for møtets varighet,

Etter en gjennomgang på nettet av reglementene i de andre kommunene i Listerregionen, er det kun Kvinesdal kommune som åpner opp for å dekke tapt arbeidsfortjeneste/permisjon med lønn for nattevakter som har møter like i etterkant av nattevakten. I Kvinesdals reglement står følgende:

Folkevalgte som har nattarbeid får dekket tapt arbeidsfortjeneste for nattskiftet, når vedkommende møter i politisk utvalg den påfølgende morgen. Det er en forutsetning at møtet er beregnet å vare minst ½ arbeidsdag. Fraværet dokumenteres

Ingen av kommunene dekker tapt arbeidsfortjeneste/gir permisjon med lønn for nattevakter som kommer i etterkant av politiske møter.

Det er også gjort en beregning på hvor mye lønn til nattevakt utgjør og som da må dekkes inn med vikar dersom det gis permisjon m/lønn. Et nattskift inkl. alle utgifter og tillegg er beregnet til mellom kr. 4.000 og 5.000.

Konklusjon:

Det vedtatte politiske reglement er i 2019 godt gjennomarbeidet gjennom styringsgruppe, fellesnemnd og kommunestyret. Reglementet er i henhold til bestemmelsene i kommuneloven kapittel 8. De fleste av kommunene i Listerregionen har samme ordning for dekning av tapt arbeidsfortjeneste/permisjon med lønn som Lyngdal kommune. Det anbefales derfor at det ikke gjøres endringer i vedtatte reglement.

Arkivreferanse: 2020/1576-4
Arkivkode: 110
Saksbehandler: Linn Øysæd Gyland
Adm.enhet: Plan og næring
Dato: 04.03.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	20/2020
Formannskapet	26.03.2020	24/2020

Høringsuttalelse Regional planstrategi for Agder 2020-2024

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunestyret slutter seg til forslag i høringsutkast til Regional planstrategi Agder 2020-2024 for planer og strategier som videreføres, planer som foreslås revidert eller rullert, og planer som foreslås opphevet.

Kommunestyrets behandling av sak 20/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Bakgrunn for saken:

Agder fylkeskommune har sendt forslag til Regional planstrategi for Agder 2020-2024 på høring. Frist for høringsuttalelse er i brev av 10.02.20 utsatt til 01.04.2020.

Innledning

Regional planmyndighet (fylkestinget) skal minst én gang hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide en regional planstrategi i samarbeid med kommuner, statlige organer, organisasjoner og institusjoner som blir berørt av planarbeidet. Regional planstrategi skal angi hvilke planer og strategier som skal utarbeides eller endres i løpet av valgperioden.

Planstrategien skal redegjøre for viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, vurdere langsiktige utviklingsmuligheter og så ta stilling til hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom videre regional planlegging.

Regional planstrategi for Agder må ses i sammenheng med Regionplan Agder 2030.

Denne planen er det viktigste overordnede styringsdokumentet for utviklingen av det nye Agderfylket. Mye av det som skal være en del av arbeidet med en regional planstrategi er allerede blitt gjennomført som en del av arbeidet med regionplanen. Det gjelder ikke bare krav til prosess, men også viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, langsiktige utviklingsmuligheter, og politiske prioriteringer.

Det er et mål at regional planlegging skal være målrettet og ikke mer omfattende enn nødvendig. Et viktig formål med denne planstrategien er derfor å benytte etableringen av det nye Agderfylket til å rydde i antall planer. Samtidig vil det etter sammenslåingen til et nytt og større fylke være behov for å oppdatere en del styringsdokumenter som i sin tid ble utarbeidet for enten Aust-Agder eller Vest-Agder. Et annet sentralt spørsmål i den forbindelsen har vært hvilke planer det er behov for å oppnå målene i Regionplan Agder 2030. En god del av Agders regionale utfordringer er tenkt å håndteres gjennom en målrettet oppfølging av Regionplan Agder 2030, framfor å utarbeide egne planer på dem. Sist men ikke minst må vurderingen av planbehovet også bygge på nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging.

Det er foretatt en gjennomgang av alle eksisterende styringsdokumenter i fylkeskommunen der det er vurdert hvilke planer og strategier som er tenkt videreført, rullert, revidert eller opphevet. Ved utgangen av 2019 hadde Aust-Agder fylkeskommune og Vest-Agder fylkeskommune til sammen 17 regionale planer pluss 45 strategier, handlingsprogram, eller andre strategidokumenter. Hvis planstrategien gjennomføres som beskrevet vil antallet regionale planer reduseres til 11 i denne perioden. Antall strategier og andre styringsdokumenter vil reduseres til 18.

Sentrale utviklingstrekk for Agder –er beskrevet i vedlegget «Agdertall 2019».

Hjemmelsbakgrunn

Plan- og bygningsloven § 7

Vurdering:

Det er en grunnleggende ambisjon om å ha færrest mulig planer men det vil likevel være nødvendig å utarbeide noen nye planer, strategier og styringsdokumenter de neste årene. En viktig grunn for dette er behov for å harmonisere politikken på områder der det pr i dag eksisterer ulike planer for tidligere Aust-Agder og Vest-Agder.

Konkret legger forslag til Regional planstrategi for Agder 2020-2024 opp til å utarbeide følgende nye regionale

Planer:

1. Regional plan for handel og senterstruktur for Agder.
Begrunnes med at det i dag foreligger planer for Aust-Agder og for Vest-Agder som medfører forskjellsbehandling av kommunene i de tidligere fylkene. Utarbeidelse av ny plan for hele Agder bør derfor ha høy prioritet for å harmonisere politikken på dette området.
2. Regional plan for Kristiansandsregionen 2019-2050.
Begrunnelsen for behov for revidering av gjeldende areal- og transportplan er å få en plan som skal legge til rette for at regionen kan nå den overordnede målsettingen om nullvekst for persontrafikken.
3. Regionplan Lister 2030.
Arbeidet med denne planen er igangsatt og vil foregå i 2020. Regionplan Lister 2030 skal være en konkretisering og tilpasning av Regionplan Agder 2030 for Listerregionen.
4. Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder.
Formålet med vannforvaltningsplanen er å gi rammer for fastsetting av miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og en bærekraftig bruk av vannforekomstene. Utarbeidelsen av vannforvaltningsplaner og er lovpålagt. Eksisterende plan er fra 2016.

Innholdet i planene er omtalt i vedlagt forslag til Regional planstrategi Agder 2020-2024 s. 11.

Strategier:

1. Strategi for mobilitet Agder 2030.
2. Handlingsprogram for fylkesveger 2021 – 2024.
3. Strategi for trafiksikkerhet i Agder.
4. Strategi for kulturarv 2030.
5. Frivillighetsstrategi.
6. Bibliotekstrategi.
7. Bibliotekstrategi.

8. Strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk.
9. Tannhelsestrategi
10. Skolebruksplan for Agder.

Innholdet i strategiene er omtalt i vedlagt forslag til Regional planstrategi Agder 2020-2024 s. 12-13.

Følgende planbehov er drøftet, men ikke foreslått tatt med for perioden 2020-2024:

1. Plan eller strategi for biologisk mangfold.
2. Klima- og energiplan
3. Regional plan for energiutbygging.
4. Bolig-, areal- og transportplan for hele Agder.
5. Regional kystsoneplan med fokus på blå vekst.
6. Regional temaplan for mineralressurser i Agder.
7. Strategi for sirkulærøkonomi.
8. Strategi for universell utforming.
9. Plan for internasjonalisering i utdanningssektoren på Agder.

Vurderingene knyttet til den enkelte plan finnes i vedlagt høringsutkast (forslag) til Regional planstrategi Agder 2020-2024 s. 14 og 15.

Av pkt. 8 «Oversikt over eksisterende planer og strategier og deres status» i høringsutkast (forslag) til Regional planstrategi Agder 2020-2024 framgår hvilke planer og strategier som videreføres, s. 16 og 17. Hvilke planer som foreslås revidert eller rullert, s. 17 -19 og hvilke planer som foreslås opphevet, s. 19 og 20.

Konklusjon:

Vurderingene i høringsutkast (forslag) til Regional planstrategi Agder 2020-2024 samsvarer med Lyngdal kommunes interesser. Det foreslås derfor ikke endringer i de prioriteringer som er foreslått i høringsutkastet

Vedlegg:

- 1 1_Regional-planstrategi-for-Agder-2020-2024_høringsutkast
- 2 Agdertall 2019

AGDER
fylkeskommune

Regional planstrategi for Agder 2020-2024

[Høringsutkast]

Høringsfrist 16. mars 2020

Innhold

1. Innledning: Regional planstrategi for Agder og forholdet til Regionplan Agder 2030	3
2. Sentrale utviklingstrekk for Agder	4
3. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging	8
4. Overordnede mål: Regionplan Agder 2030	9
5. Definisjoner og begrepsavklaringer	10
6. Prioriterte planer og strategier 2020-2024	11
7. Andre planbehov som ble drøftet	14
8. Oversikt over eksisterende planer og strategier og deres status	16

1. Innledning: Regional planstrategi for Agder og forholdet til Regionplan Agder 2030

Regional planmyndighet (fylkestinget) skal minst én gang hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide en regional planstrategi i samarbeid med kommuner, statlige organer, organisasjoner og institusjoner som blir berørt av planarbeidet. Regional planstrategi skal angi hvilke planer og strategier som skal utarbeides eller endres i løpet av valgperioden.

Planstrategien skal redegjøre for viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, vurdere langsiktige utviklingsmuligheter og så ta stilling til hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom videre regional planlegging.

Regional planstrategi for Agder må ses i sammenheng med Regionplan Agder 2030 og prosessen for utarbeidelse av den. I 2019 ble Regionplan Agder 2030 vedtatt av Aust-Agder fylkesting og Vest-Agder fylkesting. Denne planen er det viktigste overordnede styringsdokumentet for utviklingen av det nye Agder-fylket. Regionplan Agder 2030 er blitt til gjennom et omfattende samarbeid med kommuner, statlige organer, og en rekke andre organisasjoner og institusjoner (se også kapittel 4 i denne planstrategien). Mye av det som skal være en del av arbeidet med en regional planstrategi er allerede blitt gjennomført som en del av arbeidet med regionplanen. Det gjelder ikke bare krav til prosess, men også viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, langsiktige utviklingsmuligheter, og politiske prioriteringer. Prosessen for utarbeidelse av regional planstrategi for Agder har derfor vært enklere organisert enn i andre fylker som ikke har en tilsvarende regionplan.

Det er et mål at regional planlegging skal være målrettet og ikke mer omfattende enn nødvendig. Et viktig formål med denne planstrategien er derfor å benytte etableringen av det nye Agder-fylket til å rydde i antall planer. Det er ønskelig med færre planer som følges opp bedre. Dette anses å være i tråd med tydelig formulerte ønsker fra både kommune- og fylkespolitikere. Samtidig vil det etter sammenslåingen til et nytt og større fylke være behov for å oppdatere en del styringsdokumenter som i sin tid ble utarbeidet for enten Aust-Agder eller Vest-Agder. Det er disse to motstridende utgangspunkter som er lagt til grunn for vurderingen av planbehovet i denne planstrategien. Et annet sentralt spørsmål i den forbindelsen har vært hvilke planer det er behov for for å oppnå målene i Regionplan Agder 2030. En god del av Agders regionale utfordringer er tenkt å håndteres gjennom en målrettet oppfølging av Regionplan Agder 2030, framfor å utarbeide egne planer på dem. Sist men ikke minst må vurderingen av planbehovet også bygge på nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (se kap. 3).

Hvilke planer og strategier som ønskes å prioritere i perioden fram til 2024 er beskrevet i kapittel 6, mens det i kapittel 7 er beskrevet hvilke andre planbehov som er blitt drøftet så langt.

Det er foretatt en gjennomgang av alle eksisterende styringsdokumenter i fylkeskommunen der det er vurdert hvilke planer og strategier som er tenkt videreført, rullert, revidert eller opphevet (se oversikt i kapittel 8). Ved utgangen av 2019 hadde Aust-Agder fylkeskommune og Vest-Agder fylkeskommune til sammen 17 regionale planer pluss 45 strategier, handlingsprogram, eller andre strategidokumenter. Hvis planstrategien gjennomføres som beskrevet vil antallet regionale planer reduseres til 11 i denne perioden. Antall strategier og andre styringsdokumenter vil reduseres til 18.

2. Sentrale utviklingstrekk for Agder

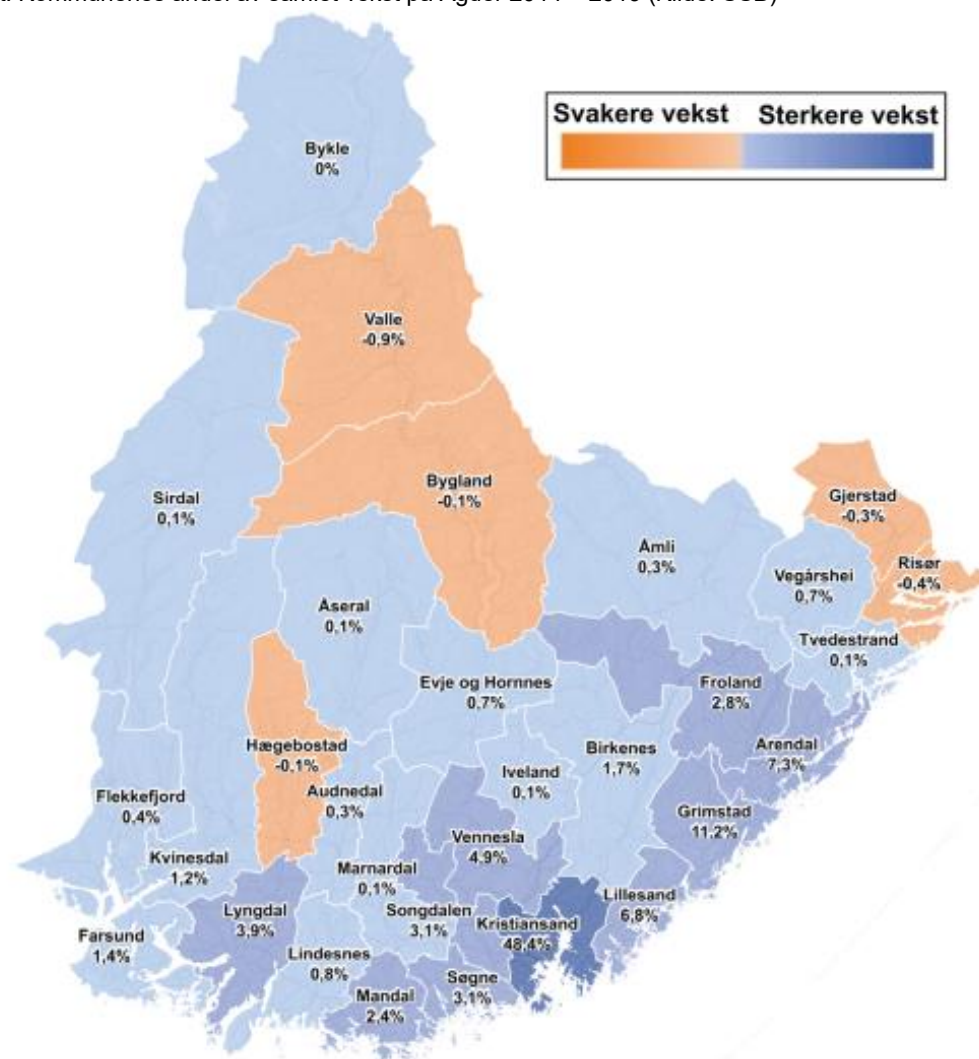
Til arbeidet med denne planstrategien er det blitt utarbeidet kunnskapsgrunnlaget «Agdertall 2019», som gir en oversikt over de viktigste utviklingstrekk for Agder. Disse oppsummeres slik:

- Per 1. januar 2019 hadde Agder litt over 305.000 innbyggere. Agder har i den siste 10-årsperioden vært blant de raskest voksende regionene i Norge, men hadde som resten av landet lavere befolkningsvekst i 2018 i forhold til tidligere år. Dette skyldes i hovedsak lavere arbeidsinnvandring. Utenlands innvandring utgjør den største kilden til befolkningsvekst på Agder, og har betydd forskjellen mellom befolkningsvekst og nedgang for mange kommuner på Agder i perioden 2000-2019.
- Ujevn vekst: størst i kristansandsregionen og arendalsregionen, og svakest i Setesdal og øst i østre Agder.
- Byene, kommunesentrene og tettstedene vokser, også i kommuner som samlet sett har befolkningsnedgang.
- Aldrende befolkning: 60 % av den samlede (forventede) befolkningsveksten frem mot 2040 vil bestå av personer i aldersgruppen 67+. Siden andelen 67+ år vil øke i forhold til alle andre aldersgrupper, vil det bli færre arbeidende per eldre i fremtiden.
- Boligmassen på Agder har vært og er fremdeles sterkt dominert av ene- og tomannsboliger (ca. 72 prosent). Byspredning er en utfordring i pressområder på Agder: En stor andel av boligbyggingen synes å finne sted i mer perifere områder i grønnstrukturen rundt byene.
- Agder ligger på landsgjennomsnittet for andelen elektriske personbiler, som utgjør 7 prosent av registrerte personbiler i 2018.
- Agder har høy bilandel og færre som kjører kollektivt og sykler (med unntak av Kristiansand).
- Videre utbygging av firefelts E18 og E39 styrker potensialet for transport av varer og tjenester i og gjennom regionen, men svekker samtidig konkurranseevnen for Sørlandsbanen og kollektiv persontransport.
- Klimagassutslippene har totalt sett økt med 11 % i perioden 2009-2017. 14 kommuner har redusert sine utslipp, mens 11 kommuner har økt utslippene. 5 kommuner har hatt et stabilt utslippsnivå (+/-5 %).
- Agder har et stort overskudd av fleksibel vannkraft, og har gjennom en kombinasjon av sin beliggenhet, infrastruktur og vannkraftproduksjon en unik global fornybar kraft-posisjon.
- Det er en lavere andel av befolkningen på Agder som har høyere utdanning enn landsgjennomsnittet.
- Andelen som gjennomfører videregående opplæring i løpet av fem år er høyere på Agder enn landsgjennomsnittet.
- Det har i perioden 2012 til 2018 vært en økning på 26 prosent i antall studenter ved Universitetet i Agder.

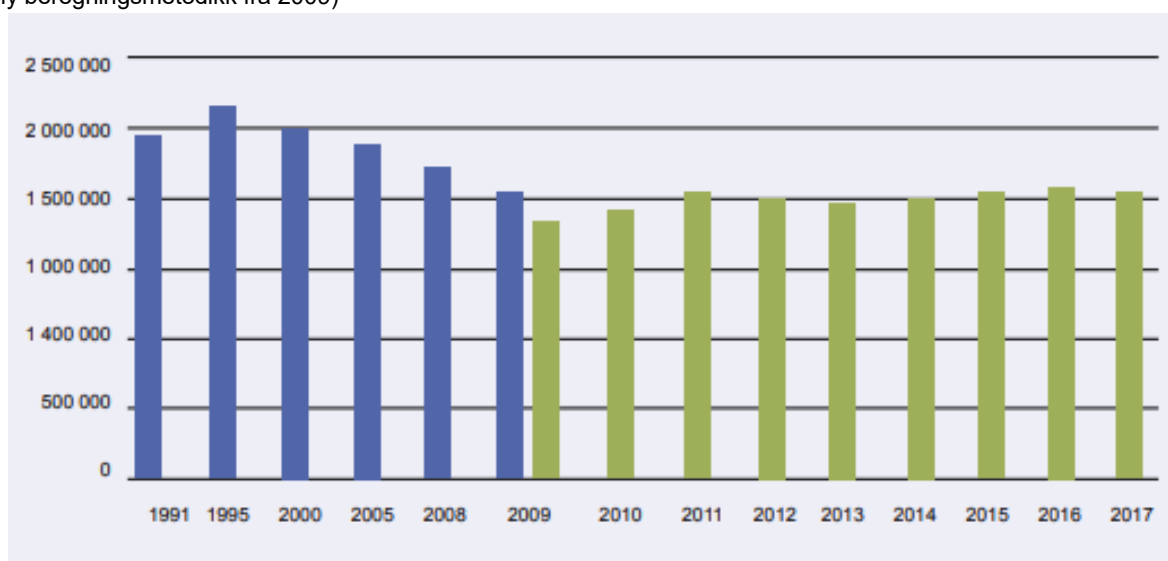
- Den samlede verdiskapingen i Agder er i 2018 beregnet å ha en verdi på over 117 milliarder kroner. Det utgjør nær 4 prosent av den samlede verdiskapingen i landet. Største bidragsyterne i verdiskapingen i regionen, målt i kroner, er industrien, helse- og omsorgstjenester, bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel.
- Agder er en av de store eksportregionene i Norge og blant landets største eksportører av industrielle produkter.
- Næringslivet i Agder har en relativt lav FoU-aktivitet sammenliknet med mange andre regioner i landet.
- Agder har gjennom mange år utmerket seg som en gründerregion med mange nyetableringer. Hoveddelen av nyetablerte foretak er innen næringer som eiendom, bygg og anlegg, kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet, og detaljhandel.
- Største enkelt næringer i Agder, målt i andel sysselsatte, er undervisning, helsetjenester og detaljhandel.
- Agder har en lavere andel sysselsatte enn landet som helhet. Innvandrere fra ikke vestlige land har en betydelig lavere sysselsetting enn befolkningen for øvrig.
- Likestilling i arbeidsmarkedet: Agder skiller seg fra landsgjennomsnittet særlig mht. den høye andelen kvinner som har deltidsarbeid.
- Agder har den høyeste andelen i landet av mottakere av støtte til livsopphold for alle aldersgrupper og begge kjønn.
- 3 av 4 agder opplever egen helse som svært god eller god.
- Andel barn som vokser opp i lavinntektshusholdninger er større og øker mer enn landsgjennomsnittet.
- Det er økende tendens til at innbyggerne i Agder oppgir å ha psykiske helseplager, som i landet for øvrig.
- Overvekt som er en global trend, gjør seg også gjeldene i Agder.
- Opplevelsen av ensomhet er et økende fenomen. I Agder oppgir en av fire ungdommer at de er ensomme, og en av syv voksne oppgir det samme.

For mer informasjon kan Agdertall 2019 lastes ned her: <https://agderfk.no/vare-tjenester/statistikk-analyse-og-kart/agdertall/>

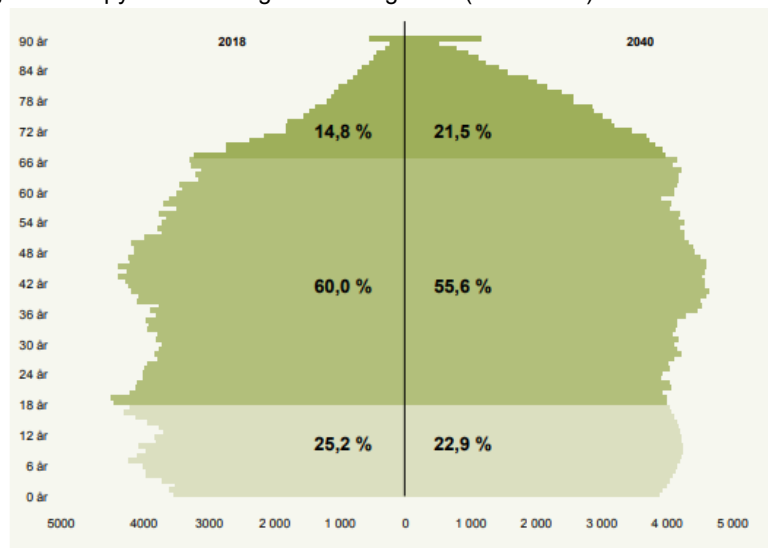
Kart: Kommunenes andel av samlet vekst på Agder 2014 – 2019 (Kilde: SSB)

Figur: Direkte utslipp av klimagasser i Agder 1991-2017 (Kilde: SSB (1991-2009), Miljødirektoratet (2009-2017), ny beregningsmetodikk fra 2009)

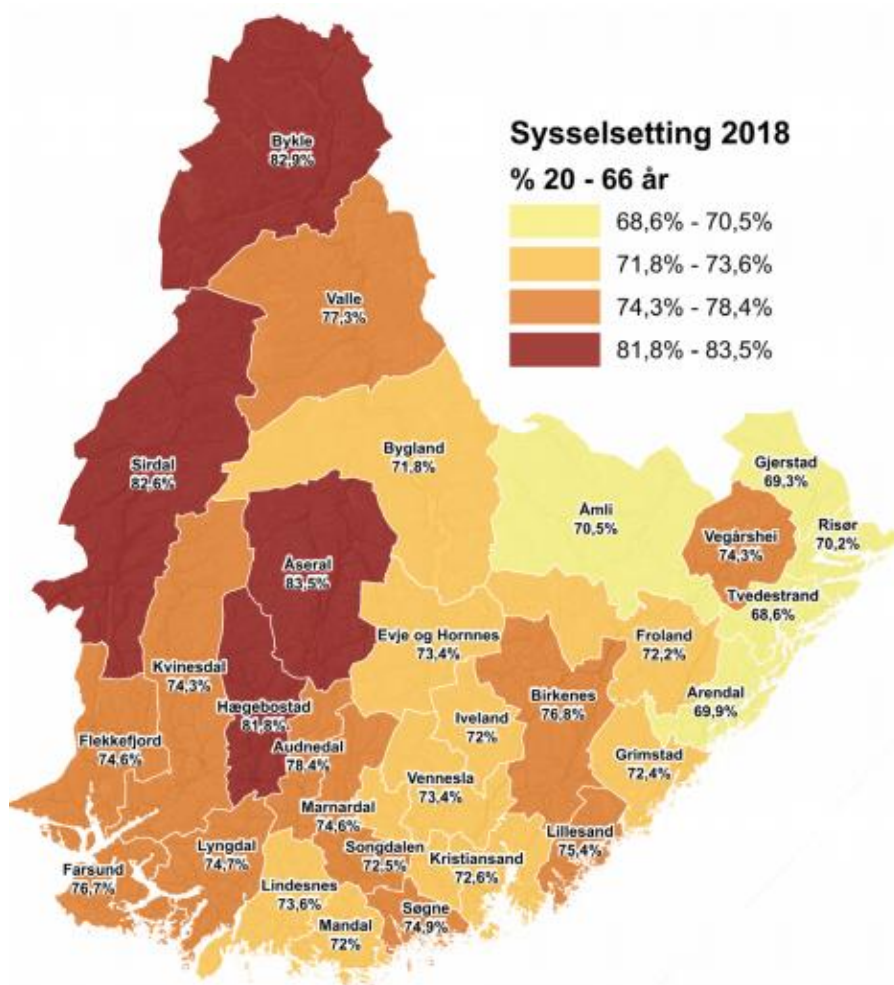
Figur: Alderspyramide for Agder 2018 og 2040 (Kilde: SSB)

Tabell: Forsørgingsgrad i Agder – antall arbeidsføre (16-66 år) per pensjonist (67+) (Kilde: SSB)

2018	2030	2040
4,0	3,2	2,6

Kart: Sysselsettingsandel per kommune, personer 20-66 år, 2018 (Kilde: SSB)

3. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

I henhold til plan- og bygningsloven § 6-1 skal regjeringen hvert fjerde år legge frem nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Disse forventningene skal bidra til å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. De nasjonale forventningene skal følges opp i fylkeskommunenes og kommunenes arbeid med planstrategier og planer, og legges til grunn for statlige myndigheters medvirkning i planleggingen.

De nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging for perioden 2019–2023 er blitt vedtatt ved kongelig resolusjon 14. mai 2019. Med denne nyeste utgaven av de nasjonale forventningene ønsker regjeringen å styrke det lokale selvstyret i planleggingen. Det betyr at fylkeskommunene og kommunene får økt ansvar for å sikre nasjonale og viktige regionale interesser. Regjeringen ønsker at regional og lokal samfunns- og arealplanlegging skal være basert på åpen dialog mellom alle parter, der også staten deltar. Regjeringen legger vekt på at vi står overfor fire store utfordringer:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

De regionale og lokale myndighetene har sentrale oppgaver med å håndtere disse utfordringene, og regjeringen fremhever planleggingen som «et av deres viktigste verktøy» i den sammenheng.

Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål, som Norge har sluttet seg til, skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, også i Norge. Det er derfor viktig at bærekraftmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen. For øvrig viderefører de nasjonale forventningene politikken som fremgår i meldingen om «Bærekraftige byar og sterke distrikt», Meld. St. 18 (2016–2017). Fylkeskommunen har utover det merket seg at de nasjonale forventningene

- har særlig fokus på transport, næringsutvikling og effektive planprosesser,
- legger vekt på at fylkeskommuner og kommuner skal legge til rette for vekst og utvikling i kompakte og klart avgrensede by- og tettstedsområder gjennom regionale bolig-, areal- og transportplaner,
- fremhever viktigheten av gode planprosesser som inkluderer barn og unge og å bruke digitale verktøy i planleggingen.

Dokumentet kan leses i sin helhet her: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-forventninger-til-regional-og-kommunal-planlegging-20192023/id2645090/>

Agder fylkeskommunen vil legge disse forventninger til grunn både i utarbeidelsen av nye, samt i oppfølgingen av allerede vedtatte planer og strategier. Nylig vedtatt Regionplan Agder 2030, som er det viktigste overordnede styringsdokumentet for utviklingen av Agder, har et tydelig bærekraftperspektiv og vil ha en sentral rolle i oppfølgingen av de nasjonale forventningene.

4. Overordnede mål: Regionplan Agder 2030

Regionplan Agder 2030 ble vedtatt i 2019 av fylkestingene i Vest-Agder og Aust-Agder, og erstattet tidligere Regionplan Agder 2020 som viktigste overordnede styringsdokumentet for utviklingen av Agder.

Regionplan Agder 2030s hovedmål er å utvikle Agder til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region i 2030 – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår.

Dette innebærer å

- bruke hele Agder, og sørge for at utviklingen kommer alle deler av Agder til gode,
- samarbeide om å nå FNs bærekraftsmål på regionalt og lokalt nivå,
- jobbe kunnskapsbasert og målrettet for å forbedre levekårene gjennom en langsiktig og helhetlig levekårssatsing,
- redusere klimagassutslipp på Agder med minst 45 prosent innen 2030,
- utnytte mulighetene som digitalisering gir.

Regionplan Agder 2030 har fem hovedsatsingsområder:

- Attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter
- Verdiskaping og bærekraft
- Utdanning og kompetanse
- Transport og kommunikasjon
- Kultur

I tillegg har planen tre gjennomgående perspektiver som samsvarer med de tre dimensjonene av bærekraft i hovedmålet:

- Næringsutvikling og samarbeid om nye arbeidsplasser
- Levekår, likestilling, inkludering og mangfold
- Klima og miljø

Regionplan Agder 2030 følges opp gjennom en regional samhandlingsstruktur, som er under reetablering. Denne består i et ordførerforum, der alle ordførere på Agder møtes, et tilsvarende rådmannsforum, Sørlandstinget der ordførerne møter Agders stortingsrepresentanter, samt faggrupper og regionale koordineringsgrupper som er opprettet for å følge opp satsingsområder i Regionplan Agder.

Første handlingsprogram for Regionplan Agder 2030 er under utarbeidelse og forventes lagt frem for politisk behandling i fylkestinget i juni 2020. Kommuner, regional stat, organisasjoner mv. er invitert til å gi innspill til handlingsprogrammet.

5. Definisjoner og begrepsavklaringer

Agder fylkeskommune ønsker å være mer tydelig på hvilken status en plan eller et annet strategidokument har.

Betegnelsen «Regional plan» er forbeholdt planer som er utarbeidet gjennom en prosess i tråd med plan- og bygningslovens krav for utarbeidelse av regionale planer.

Alle andre politisk vedtatte strategidokumenter som følges opp med tiltak, men som kan være resultat av enklere prosesser, kalles «strategi».

Et «handlingsprogram» er et dokument som beskriver hvilke konkrete tiltak som skal settes i gang for å følge opp en plan eller en strategi. Hver regional plan skal ha et tilhørende handlingsprogram for gjennomføring av planen. Siden handlingsprogram utarbeides som del av en regional plan nevnes de ikke spesielt i denne planstrategien, med unntak av handlingsprogram for fylkesveg, fordi disse ikke er direkte knyttet til kun én plan.

Parallelt med Regionplan Agder 2030 er det blitt utarbeidet to såkalte «veikart»: «Klimaveikart Agder»¹ og «Veikart for bedre levekår»². Veikartene er hverken en plan eller strategi. De inneholder helt konkrete tiltak som bidrar til henholdsvis å redusere klimagassutslipp og forbedre levekårene på Agder, og er derfor viktige for å nå hovedmålet i Regionplan Agder 2030 om å utvikle Agder til et lavutslippssamfunn med gode levekår. Veikartene er ikke juridisk bindende, men det er ønsket at kommunene på Agder sammen med fylkeskommunen bruker veikartene aktivt som en del av oppfølgingen av Regionplan Agder 2030.

¹ <https://agderfk.no/vare-tjenester/regional-planlegging-og-utvikling/gjeldende-planer-og-strategier/energi-og-klima/klimaveikart-agder/>

² <https://levekaraagder.no/>

6. Prioriterte planer og strategier 2020-2024

Til tross for den grunnleggende ambisjonen om å ha færrest mulig planer vil det være nødvendig å utarbeide noen nye planer, strategier og styringsdokumenter de neste årene. Det gjelder f. eks. på områder som ikke dekkes av Regionplan Agder 2030. En annen viktig grunn er at det er behov for å harmonisere politikken på områder der det per i dag eksisterer ulike planer for tidligere Aust-Agder og Vest-Agder.

Konkret legges det opp til å utarbeide følgende nye regionale planer og strategier i perioden 2020-2024.

Regionale planer etter plan- og bygningsloven:

1. **Regional plan for handel og senterstruktur for Agder:** Fram til en ny plan for hele Agder utarbeides på dette temaet gjelder fortsatt de eksisterende planene for Aust-Agder og Vest-Agder. Selv om disse to planer har samme intensjon har de en ulik politisk tilnærming. I praksis fører dette til en forskjellsbehandling av kommunene i tidligere Aust-Agder og Vest-Agder. Utarbeidelse av en ny plan for hele Agder bør derfor ha høy prioritet for å harmonisere politikken på dette området. Det legges opp til at planarbeidet gjennomføres fra 2021 til 2023. I tråd med Regionplan Agder 2030 bør en ny plan for handel og senterstruktur ha fokus på attraktivitet, liv og arbeidsplasser i by-, tettsteds- og bygdesentrene. Det bør avklares tidlig i planprosessen om denne planen bør ha planbestemmelser som i dagens plan for Aust-Agder, eller kun planretningslinjer som i dagens plan for Vest-Agder. I tillegg bør en vurdere om planen bør ha en kortfattet og kartfestet generell overordnet arealstrategi som ikke bare omfatter handel. I utarbeidelsen av planen er det viktig å samarbeide med kommuner, regionråd, staten og næringslivet.
2. **Regional plan for Kristiansandsregionen 2019-2050:** Dette er en revidering av gjeldende areal- og transportplan «Regional plan for Kristiansandsregionen 2011-2050». Målsettingen med revideringen er først og fremst å legge til rette for at regionen kan nå den overordnede målsettingen om nullvekst for personbiltrafikken. Hovedfokuset er å legge til rette for en arealbruk som reduserer transportbehovet. Det er planlagt å behandle planen politisk i fylkestinget før sommeren 2020. Det foreslås at planen gjennomgår en full revisjon innen 2030, og at dette arbeidet starter opp innen utgangen av valgperioden 2019 – 2023.
3. **Regionplan Lister 2030:** Arbeidet med denne planen ble igangsatt i 2019 etter et politisk vedtak i fylkesutvalget i Vest-Agder. Planprogrammet ble vedtatt i Vest-Agder fylkesting 17. desember 2019, og planarbeidet vil pågå i hele 2020. Regionplan Lister 2030 skal være en konkretisering og tilpasning av Regionplan Agder 2030 for Listerregionen, og den er bygd opp på tilnærmet samme måte som Regionplan Agder. Hovedmålet med Regionplan Lister 2030 er å utvikle Lister til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode og likeverdige levekår.
4. **Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder:** Formålet med vannforvaltningsplanen er å gi rammer for fastsetting av miljømål som skal sikre en mest mulig hel-

hetlig beskyttelse og en bærekraftig bruk av vannforekomstene, i et langsiktig perspektiv. Utarbeidelsen av vannforvaltningsplaner er lovpålagt. Den eksisterende planen fra 2016 er under revidering og forventes vedtatt i 2021.

Strategier o.l.:

1. **Strategi for mobilitet Agder 2030:** Som oppfølging av Regionplan Agder 2030 planlegges utarbeidet en overordnet strategi for mobilitet Agder. Det er samtidig behov for revisjon og opprydding i strategier. Det er samtidig behov for å oppdatere og revidere regionale planer og strategier for samferdselsområdet. Strategien vil være et overordnet dokument som vil samordne fylkeskommunens ansvar og satsing innen samferdselsområdet. Strategien gir muligheter for å se ulike mobilitetsløsninger i sammenheng. Arbeidet vil innebære at følgende strategier opphører:

- Strategi for intermodal godstransport
- Plan for kollektivtransporten i Vest-Agder 2015-2020
- Regional transportplan Agder 2015 -2027

Arbeidet vil også innebære nye strategiområder, herunder:

- Personmobilitet (kollektiv, sykkel og gange).
- Utvikling av digital infrastruktur – tele/data og ladestrategi.
- Beredskap, inkl. risiko- og sårbarhetsanalyse for fylkeskommunens virksomhet.

2. **Handlingsprogram for fylkesveger 2021 – 2024:** Det er behov for å samordne og revidere eksisterende handlingsplaner og programmer for fylkesveger for tidligere Aust-Agder og Vest-Agder. Formålet er videre utvikling av fylkesvegnettet i det nye Agder fylket, i samarbeid med Statens vegvesen og kommunene. Prioritering av nye tiltak i handlingsprogrammet skal skje med særlig vekt på sykkelveier. Arbeidet med nytt handlingsprogram vil bli startet tidlig i 2020, og skal være vedtatt før 2021. Det vil bli lagt opp til en prosess med innspill fra kommunene for å få oppdatert ønsker og behov blant både nye og tidligere vedtatte prosjekter. I handlingsprogrammet må det innarbeides en realistisk fremdriftsplan for prosjekter som prioriteres gjennomført.
3. **Strategi for trafikksikkerhet i Agder:** Denne strategien er en revisjon av «Strategiplan for trafikksikkerhet i Agder 2018-2029» og er en del av fylkeskommunens arbeid med trafikksikkerhet.
4. **Strategi for kulturarv 2030:** Det bør lages en ny strategi for kulturarvfeltet for hele Agder hvor eksisterende strategier for uthavner og historiske byer inngår. Strategien er tenkt å sammenfatte tidligere "Kulturarv 2020", "Strategisk handlingsplan for museumssektoren i Vest-Agder 2012-2020", "Strategi for uthavnene", "Strategi for de historiske sørlandsbyene i Vest-Agder", "Museumsplan for Aust-Agder", "Strategisk plan for kulturminner og kulturmiljøer i Aust-Agder 2014-2017», "Strategisk handlingsplan for arkivsektoren i Vest-Agder 2012-2020".
5. **Frivillighetsstrategi:** Det er behov for et styringsdokument for samarbeid og samspill mellom fylkeskommunen, kommunene og frivilligheten på regionalt og lokalt nivå. Mye

skjer på kommunalt nivå, men det er behov for samordning av tilskudd, nettverk og kompetanseheving på tvers av nivå. Strategien skal bidra til en avklaring av hvem gjør hva og hvordan en kan samhandle for å hente ut det beste av alle aktører. En skal spesielt se på hvilken rolle fylkeskommunen kan ta som regional utviklingsaktør i denne sammenheng. Målgruppen for strategien vil være folk som jobber med frivillighet i kommuner, i frivillighetssentraler og i de frivillige organisasjonene, samt paraplyorganisasjonene på frivillig sektor.

6. **Bibliotekstrategi:** Det er behov for en konkret strategi som peker på de sentrale utfordringene bibliotekene står overfor og prioriterte tiltak i tråd med Regionplan Agder 2030 og Nasjonal bibliotekstrategi, samt lovpålagte fylkeskommunale og kommunale bibliotekoppgaver. Strategien er tenkt å sammenfatte tidligere "Strategisk handlingsplan for bibliotek i videregående skole i Vest-Agder 2013-2020" og "Strategisk handlingsplan for folkebibliotek i Vest-Agder 2012-2020" og "Strategisk plan for bibliotekutvikling i Aust-Agder 2017 - 2020".
7. **Overordnet kvalitetssystem for videregående opplæring i Agder:** Det vurderes å være behov for en revisjon av det eksisterende kvalitetssystemet fra 2011. Formålet med kvalitetssystemet er å sikre at rettigheter etter opplæringsloven og forskrift blir oppfylt. Systemet skal ha hovedvekt på utvikling av kvalitet i den videregående opplæringen.
8. **Strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk:** Det er behov for å samordne og harmonisere mål og retningslinjer på det feltet som en har for tidligere Aust-Agder og Vest-Agder. Arbeidet med denne strategien startes opp tidligst i 2021.
9. **Tannhelsestrategi:** Det utarbeides en strategi for den offentlige tannhelsetjenesten på Agder.
10. **Skolebruksplan for Agder:** Skolebruksplanen skal bidra til å utvikle robuste, fleksible, bygningsmessig gode og bærekraftige skoler som samlet og hver for seg gir et tilfredsstillende tilbud til hele Agders befolkning inkludert fylkets ansvar for voksenopplæring. Det legges opp til en todeling av arbeidet der første fase avsluttes med en politisk behandling i juni 2020.

Statlige organer og kommuner har rett og plikt til å delta i regionalt planarbeid etter plan- og bygningsloven (PBL) når den berører deres virkeområde eller egne planer og vedtak. Andre aktører kan tas aktivt med i planarbeid der det er naturlig. Deltakere og medvirkningsprosess vil bli avklart nærmere i den enkelte plans planprogram. Fylkeskommunen vil legge til rette for medvirkning og samarbeid også når plan- og strategiarbeidet ikke følger plan- og bygningsloven. En vil i planprosessene i størst mulig grad benytte seg av eksisterende arenaer, som regionalt planforum og den regionale samhandlingsstrukturen knyttet til Regionplan Agder 2030.

Alle regionale planer og strategier som er utarbeidet etter PBL skal ha et handlingsprogram for hvordan planen skal gjennomføres og iverksettes. Det er også tradisjon for at andre planer og strategier følges opp av årlige handlingsprogram. Behovet for rullering av handlingsprogrammene skal vurderes årlig. Handlingsprogrammene bør i størst mulig grad samordnes og ses i sammenheng med fylkeskommunenes økonomiplanarbeid.

7. Andre planbehov som ble drøftet

1. **Plan eller strategi for biologisk mangfold:** Sikring av biologisk mangfold i Agder er viktig med tanke på miljømessig bærekraft. Klima og miljø er et gjennomgående perspektiv i Regionplan Agder 2030, men biologisk mangfold er ikke konkretisert i planen. Med tanke på tilgjengelige ressurser ønsker en ikke å prioritere en egen plan for biologisk mangfold i denne perioden. Det anses å være mer formålstjenlig å sikre interesser rundt biologisk mangfold i fylkeskommunens behandling av kommuneplaner.
2. **Klima- og energiplan**, inkludert klimatilpasning: Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging tilsier at en bør vurdere å utarbeide en klima- og energiplan for å sikre en målrettet styring på dette feltet. I tillegg til fokus på utslippsreduksjon på klimagasser kunne en slik plan også omfatte klimatilpasning. Siden reduksjon av klimagassutslipp er et av de mest sentrale temaene i Regionplan Agder 2030 som til og med er tallfestet i hovedmålet, vil det være naturlig å jobbe med dette temaet i oppfølgingen av regionplanen framfor å utarbeide en egen plan på det. I tillegg har fylkeskommunen fokus på fokus på reduksjon av klimagassutslipp og på samfunnssikkerhet og beredskap gjennom Klimaveikart Agder og andre satsinger, prosjekter, planer og tiltak.
3. **Regional plan for energiutbygging:** Fylkestinget i Aust-Agder vedtok i forbindelse med saken om innspill til nasjonal ramme for vindkraft at en, i forbindelse med behandling av regional planstrategi, vil vurdere om det skal utarbeides en regional plan for å identifisere egne områder for vindkraft i Agder. Nasjonal ramme for vindkraft, som har vært på høring, pekte på Agder som en av de regionene i Norge som er best egnet for vindkraftutbygging. Utfordringer er at nasjonale styringssignaler er utydelige og at det er store interessemotsetninger. En regional plan vil kunne bidra til å balansere og forankre interessene knyttet til naturvern og friluftsliv/hyttenæring på den ene siden og klima- og næringsutvikling på den andre siden. Den kunne erstatte eksisterende Energiplan Agder. I påvente av nye nasjonale styringssignaler vil imidlertid ikke en slik ressurskrevende plan prioriteres i denne perioden.
4. **(Bolig-,) Areal- og transportplan for hele Agder:** Det er blitt utarbeidet areal- og transportplaner for både Kristiansandsregionen og Arendalsregionen. Det er viktig å sikre en samordnet areal- og transportplanlegging for hele Agder. Istedenfor å utarbeide areal- og transportplaner for de resterende delregionene på Agder som ikke omfattes av de allerede utarbeidete planene, kunne en velge å utarbeide en areal- og transportplan for hele fylket, sånn som også andre fylker har gjort. Erfaringen viser at slike planer kan være veldig politisk konfliktfylte og ressurskrevende. Fylkeskommunen vil heller konsentrere seg om en god oppfølgingen av areal- og transportplanene for Kristiansandsregionen og Arendalsregionen, samt utarbeidelse av en ny regional plan for handel og senterstruktur.
5. **Regional kystsoneplan med fokus på blå vekst:** Det er blitt gjennomført en mulighetskartlegging for kystbaserte næringer i Agder i 2017 i regi av Norsk institutt for vannforskning og Havforskningsinstituttet. Denne viser at Agder har gode forutsetninger for ta en nasjonal posisjon på bærekraftig blå vekst. En slik plan vil både kunne ta for seg både blå vekst og bærekraftig forvaltning av arealer og ressurser i kystsonen. Dette arbeidet oppfattes imidlertid for å være svært ressurskrevende og vil derfor ikke prioriteres i denne perioden. Blå vekst vil en jobbe med i forbindelse med blant annet oppfølging av

Regionplan Agder 2030. Agder fylkesting vedtok i forbindelse med behandling av budsjett for 2020 at det opprettes et nytt forum som skal jobbe med blå vekst. En bærekraftig forvaltning av kystsonen vil kunne ivaretas gjennom oppfølging av nasjonale føringer og retningslinjer på det området.

6. **Regional temaplan for mineralressurser i Agder:** Forslaget til utarbeidelse av en slik plan ble spilt inn av Direktoratet for Mineralforvaltning i høringen av Regionplan Agder 2030. Direktoratet viser til at det finnes mineralressurser i Agder som det moderne samfunnet kan ha behov for, og at utvinning kan gi grunnlag for verdiskaping. Direktoratet viser også til nasjonale forventninger om at fylkeskommunene og kommunene sikrer viktige mineralforekomster i sine planer og avveier utvinning mot miljøhensyn og andre samfunnsinteresser. Med tanke på tilgjengelige ressurser velges det ikke å prioritere å utarbeide en slik plan i denne perioden. Istedenfor er det planlagt å gjennomføre en generell kartlegging av muligheter for bærekraftig verdiskaping med bakgrunn i Agders naturressurser sånn som nevnt i Regionplan Agder 2030.
7. **Strategi for sirkulærøkonomi:** Forslaget ble spilt inn av Sørlandets Europakontor i forbindelse med utarbeidelsen av Regionplan Agder 2030. Dette temaet jobbes det veldig målrettet med i EU, og Agder har, først og fremst gjennom Eyde-klyngen sitt målrettede arbeid, gode forutsetninger for å ta en posisjon. Siden Regionplan Agder 2030 allerede peker på sirkulærøkonomi som hovedprinsipp for næringsutvikling og vekst i Agder bør en heller jobbe videre med det i oppfølgingen av regionplanen.
8. **Strategi for universell utforming:** Vest-Agder fylkeskommune har tidligere, i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder, utarbeidet en strategi for arbeidet med universell utforming, siste gang for perioden 2012-2015. I de siste regionale planprosesser, blant andre Regionplan Agder 2030, ble det formulert ønsker om at fylkeskommuner og kommuner bør bli bedre på å ivareta interessene for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Fylkeskommunen mener ikke at det bør utarbeides en ny strategi for dette, men at en generelt bør jobbe mer systematisk med dette temaet i kommunale og regionale planprosesser.
9. **Plan for internasjonalisering i utdanningssektoren på Agder:** Hovedutvalget for kultur og utdanning i Vest-Agder fylkeskommune anbefalte å utarbeide en slik plan som konkret tiltak for oppfølging av temaet «Utdanning og kompetanse» i Regionplan Agder 2030. Regionplan 2030 har et eget mål på at Agder har en sterk internasjonal orientering i undervisningen på alle nivå. Istedenfor å utarbeide en egen plan for dette temaet bør internasjonalisering i utdanningssektoren heller ivaretas og styrkes gjennom oppfølging av Regionplan Agder 2030 og det ordinære arbeidet i fylkeskommunen.

8. Oversikt over eksisterende planer og strategier og deres status

Planer / strategier som videreføres

Navn på plan / strategi	Kommentar
Regionale planer etter plan- og bygningsloven	
Regionplan Agder 2030	Vedtatt i 2019. Følges opp gjennom eget handlingsprogram og fylkeskommunens økonomiplaner. Første handlingsprogram er under utarbeidelse og forventes vedtatt i juni 2020.
Regional areal- og transportplan for arendalsregionen	Vedtatt i 2019. Videreføres.
Regional plan for samferdsel Vest-Agder 2015-2020	Vedtatt i 2016. Gjelder ut 2020. Planen har blant annet vært viktig for oppfølging av kommunale planer i tidligere Vest-Agder fylke utenfor området for Regional plan for Kristiansandsregionen. I forbindelse av arbeidet med ny mobilitetsstrategi for Agder tas det en ny vurdering på om planen skal prolongeres.
Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen)	Vedtatt i 2014. Videreføres inntil videre. Det forventes en avklaring i 2020 om planen skal revideres, i dialog med Rogaland fylkeskommune, Vestland fylkeskommune og Vestfold og Telemark fylkeskommune. Det utarbeides 4-årige handlingsprogrammer for oppfølging. Nytt handlingsprogram har vært på høring i 2019 og er planlagt behandlet politisk i april 2020.
Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping Agder 2015-2030 (VINN Agder)	Vedtatt i 2015. Videreføres og følges opp med nytt handlingsprogram.
Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder 2015-2027 - LIM-planen	Vedtatt i 2015. Videreføres inntil videre, men det foretas en ny vurdering om oppfølgingen kan ivaretas som del av Regionplan Agder 2030.
Regional plan for idrett, friluftsliv, fysisk aktivitet – lokale og regionale kulturarenaer Aust-Agder 2018-2021 ("Aktive austegder II")	Vedtatt i 2018. Gjelder ut 2021 og oppheves etter det. Oppfølgingen ivaretas i hovedsak i forbindelse med oppfølgingen av Regionplan Agder 2030. Når det gjelder idrett utarbeides det interne styringsdokumenter for forvaltning av spillemidler og tilskudd til idrettsanlegg. Når det gjelder friluftsliv er det blitt vedtatt å opprette en fylkeskommunal tilskuddsordning for tilrettelegging for friluftsliv.
Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2014-2020 (Vest-Agder)	Vedtatt i 2014. Gjelder ut 2021 og oppheves etter det. Oppfølgingen ivaretas i hovedsak i forbindelse med oppfølgingen av Regionplan Agder 2030. Når det gjelder idrett utarbeides det interne styringsdokumenter for forvaltning av spillemidler og tilskudd til idrettsanlegg. Når det gjelder friluftsliv er det blitt vedtatt å opprette en fylkeskommunal tilskuddsordning for tilrettelegging for friluftsliv.
Fylkesdelplan for Grenlandsbanen i Telemark og Aust-Agder fylker	Vedtatt i 1999. Videreføres i påvente av oppfølging av konseptvalgutredning overlevert samferdselsministeren 04.07.2016.

Strategier o.l.	
Folkehelsestrategi for Agder 2018-2025	Vedtatt i 2018. Videreføres. Istedenfor å utarbeide et nytt handlingsprogram til strategien utarbeides det færre og mer spissede konkrete satsinger som innarbeides i handlingsprogrammet for Regionplan Agder 2030.
Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Agder, 2015-2030 ("FoUol Agder 2030")	Vedtatt i 2015. Videreføres og følges opp som del av Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping Agder 2015-2030 (VINN Agder).
Strategiplan for trafikksikkerhet i Agder 2018-2029	Vedtatt i 2018. Videreføres. Ved neste revidering bør den benevnes «Strategi for trafikksikkerhet» i tråd med definisjonene i kap. 5.
Sykelstrategi for Kristiansandsregionen 2010-2020	Vedtatt i 2010. Fulgt opp med «Sykkelhandlingsplan for Kristiansandsregionen 2011-2020». Videreføres inntil videre og fases inn i arbeidet med ny byvekstavtale for Kristiansand.
Strategisk plan for videregående opplæring i Vest-Agder 2014-2025	Vedtatt i 2014. Videreføres inntil videre. Det vurderes om det skal lages en ny strategi for videregående opplæring eller om det skal lages en ny strategi for grunnopplæringen for hele Agder.
Klimaveikart Agder	Sluttført i 2018. Videreføres og følges opp i handlingsprogrammet for Regionplan Agder 2030. Legges i tillegg til grunn i samarbeids- og utviklingsavtalene med kommunene.
Veikart for bedre levekår i Agder	Sluttført i 2019. Videreutvikles og følges opp i handlingsprogrammet for Regionplan Agder 2030. Legges i tillegg til grunn i samarbeids- og utviklingsavtalene med kommunene.

Planer / strategier som revideres eller rulleres

Navn på plan / strategi	Kommentar
Regionale planer etter plan- og bygningsloven	
Regional plan for Kristiansandsregionen 2011-2050	Vedtatt i 2011. Planen er under revisjon. Ny Regional plan for Kristiansandsregionen 2019 – 2050 (ATP-planen) behandles politisk i Agder fylkesting før sommeren 2020.
Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016 - 2021, inkludert regionalt tiltaksprogram	Vedtatt i 2016. Planen er under revidering og forventes vedtatt i 2021.
Listerplanen 2006	Vedtatt i 2006. Planen er under revidering og vil bli erstattet av Regionplan Lister 2030 mot slutten av 2020.
Fylkesdelplan for senterstruktur og lokalisering av handel og tjenester i Vest-Agder	Vedtatt i 2003. Revideres. Det er planlagt å lage en ny tilsvarende plan for hele Agder. Planlagt oppstart er 2021.
Regional plan for senterstruktur og handel i Aust-Agder	Vedtatt i 2015. Revideres. Det er planlagt å lage en ny tilsvarende plan for hele Agder. Planlagt oppstart er 2021.
Strategier o.l.	
Regional transportplan Agder 2015-27	Vedtatt i 2015. Videreføres inntil den er innarbeidet i / erstattet av ny «Strategi for mobilitet Agder 2030» og oppheves etter det.

Fylkesvegplan 2017 - 2024 (Aust-Agder)	Vedtatt i 2016. Revideres. Gjelder inntil nytt handlingsprogram for fylkesveger 2021 – 2024 for hele Agder er vedtatt.
Handlingsprogram for fylkesveg 2018-2021 (Vest-Agder)	Vedtatt i 2017. Revideres. Gjelder inntil nytt handlingsprogram for fylkesveger 2021 – 2024 for hele Agder er vedtatt.
Handlingsprogram for fylkesveier 2017 - 2024 (Aust-Agder)	Vedtatt i 2016. Revideres. Gjelder inntil nytt handlingsprogram for fylkesveger 2021 – 2024 for hele Agder er vedtatt.
Plan for kollektivtransporten i Vest-Agder 2015-2020	Vedtatt i 2016. Videreføres inntil den er innarbeidet i / erstattet av ny «Strategi for mobilitet Agder 2030» og oppheves etter det.
Strategi for intermodal godstransport - kobling mellom sjø og jernbane	Vedtatt i 2018. Videreføres inntil den er innarbeidet i / erstattet av ny «Strategi for mobilitet Agder 2030» og oppheves etter det.
Kulturarv 2020 (Vest-Agder)	Vedtatt i 2014. Det utarbeides en ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder som vil erstatte denne.
Strategisk plan for kulturminner og kulturmiljøer i Aust-Agder 2014-2017. Et godt varp.	Vedtatt i 2014. Det utarbeides en ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder der tematikken vil inngå.
Strategisk handlingsplan for museumssektoren i Vest-Agder 2012-2020	Vedtatt i 2011. Det utarbeides en ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder der tematikken vil inngå.
Strategisk handlingsplan for arkivsektoren i Vest-Agder 2012-2020	Vedtatt i 2011. Det utarbeides en ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder der tematikken vil inngå.
Landbruksstrategi for Agder 2019-2020	Vedtatt i 2018. Videreføres med nødvendige justeringer og tilpasses Regionplan Agder 2030s innhold og tidsramme.
Mål og retningslinjer for forvaltning av elg og hjort i Vest-Agder 2012 - 2015	Vedtatt i 2012. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer mål og retningslinjer som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Målforvaltning for elg og hjort 2012-2015 (Aust-Agder)	Vedtatt i 2012. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer mål og retningslinjer som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Retningslinjer for tildeling av tilskudd til viltformål (Aust-Agder)	Vedtatt i 2016. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer retningslinjene som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Retningslinjer for tildeling av tilskudd til viltformål (Vest-Agder)	Vedtatt i 2014. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer retningslinjene som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Strategi for Aust-Agder fylkeskommunes arbeid med nye oppgaver innen friluftsliv, jakt og fiske	Vedtatt i 2010. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer retningslinjene som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Strategi for fylkeskommunens arbeid med fisk og vilt (Vest-Agder)	Vedtatt i 2014. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer retningslinjene som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.

Overordnet kvalitetssystem for videregående opplæring i Agder (2011)	Vedtatt i 2011. Revideres.
Enkelt, nært og gratis. Strategisk plan for bibliotekutvikling i Aust-Agder 2017 - 2020	Vedtatt i 2016. Revideres i forbindelse med utarbeidelse av ny biblioteksstrategi for Agder. Oppheves når denne vedtas.
Strategisk handlingsplan for bibliotek i videregående skole i Vest-Agder 2013-2020	Vedtatt i 2012. Revideres i forbindelse med utarbeidelse av ny biblioteksstrategi for Agder. Oppheves når denne vedtas.
Strategisk handlingsplan for folkebibliotek i Vest-Agder 2012-2020	Vedtatt i 2011. Revideres i forbindelse med utarbeidelse av ny biblioteksstrategi for Agder. Oppheves når denne vedtas.

Planer / strategier som oppheves

Navn på plan / strategi	Kommentar
Regionale planer etter plan- og bygningsloven	
Regionplan Agder 2020	Ble erstattet med Regionplan Agder 2030.
Regionplan Lindesnes 2009	Oppheves, siden Lindesnesregionen er blitt avviklet.
Forvaltningsplan for Otra (vannregion Sør-Vest) 2010-2015	Oppheves. Den ble erstattet med Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016 – 2021.
Fylkesdelplan Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiane	Oppheves. Ble erstattet av Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen).
Strategier o.l.	
Besøksstrategi for Agder 2015-2030 ("Besøk Agder 2030")	Oppheves. Oppfølgingen ivaretas gjennom handlingsprogrammene til Regionplan Agder 2030 og Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping Agder 2015-2030 (VINN Agder).
Energiplan for Agder	Oppheves. Den delen som omhandler klima ivaretas gjennom oppfølging av Regionplan Agder 2030. Den delen som omhandler energi ivaretas gjennom fylkeskommunens arbeid på energifeltet og til dels gjennom nye planer og strategier som skal utarbeides (f. eks. Strategi for mobilitet Agder 2030).
Fylkesstrategi for arbeidet med universell utforming i Vest-Agder 2012-2015	Oppheves. Arbeidet med universell utforming skal være en integrert del av fylkeskommunens virksomhet på alle områder. Fylkeskommunen ønsker også å jobbe mer systematisk på dette temaet i alle planprosesser, f. eks. gjennom tidlig involvering av mennesker med nedsatt funksjonsevne.
Internasjonal strategi for Agder	Oppheves. Internasjonalt arbeid skal ivaretas på alle fylkeskommunale virksomhetsområder. Fylkeskommunens avdeling for samskaping og internasjonalisering vil ha et spesielt ansvar. Det vil bli utarbeidet en politisk sak om innretningen av det internasjonale arbeidet i løpet av 2020.
Kompetansestrategi Agder 2030	Opprettholdes inntil videre. Opphør av strategien revurderes når handlingsprogrammet for Regionplan 2030 er vedtatt.
Landbruksmelding for Aust-Agder (2012)	Oppheves. Landbruk ivaretas i «Landbruksstrategi for Agder» og i oppfølgingen av Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping Agder 2015-2030 (VINN Agder).

Retningslinjer for tildeling av friluftslivsmidler (Aust-Agder)	Oppheves ettersom fylkestinget vedtok en ny fylkeskommunale tilskuddsordning for tilrettelegging for friluftsliv for hele Agder.
Museumsplan for Aust-Agder 2002-2005	Oppheves. Tematikken ivaretas i ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder som skal utarbeides.
Strategi "Uthavner i verdensklasse"	Inngår i oppfølging av Regionplan Agder 2030 og i ny «Strategi for kulturarv 2030»
Strategi for de historiske sørlandsbyene i Vest-Agder	Inngår i ny strategi for kulturarv 2030 som skal utarbeides.
Strategi for ladeinfrastruktur i Agder	Oppheves. Utvikling av ladeinfrastruktur blir integrert i utarbeidelsen av strategi for mobilitet Agder 2030.
Strategiplan for pedagogisk bruk av IKT 2017 - 2019 (i utdanning) (Aust-Agder)	Oppheves.
Rusplan for videregående skoler (Overordnet plan mot rus for fylkeskommunale videregående skoler i Aust-Agder) (2014)	Oppheves. Fylkeskommunen skal jobbe med målrettede tiltak rundt problematikken, men det vurderes at det ikke er nødvendig med en egen plan.
Strategisk plan for kunst og kulturformidling i Aust-Agder 2016-2019	Oppheves. Tematikken følges opp som en del av oppfølgingen av Regionplan Agder 2030.

AGDER
fylkeskommune

Agdertall 2019

AUST-AGDER
FYLKESKOMMUNE

Vest-Agder
fylkeskommune

Innhold

Innledning	4	3 Areal og transport	38	4.7 Læringsmiljø	69
1 Demografi og overordnede utviklingstrekk	5	3.1 Landskap	38	4.8 Elevenes valg av utdanningsretning på Vg1	70
1.1 Utviklingstrekk – Befolkningsutvikling	5	3.2 Arealressurser	40	4.9 Samfunnskontrakten	71
1.2 Innenlands og utenlands flytting	7	3.3 Naturmangfold	41	4.10 Ungdom utenfor opplæring og arbeid	73
1.3 Alder og kjønn	11	3.4 Vann og vassdrag	44	4.11 LIM	74
1.4 Fruktbarhet	12	3.5 Friluftsliv	45	4.12 Jenter og gutters valg av utdanningsprogram (Vg1)	76
1.5 Husholdninger	17	3.6 Planlegging	47	4.13 Ungdata Agder 2016 (Vg1)	77
1.6 Boligmassen	19	3.7 Arealbruk	48	4.13 Fagskolene på Agder	80
1.7 Befolkningsfremskrivninger	21	3.8 Reisevaner – daglige reiser	51	4.14 Universitet i Agder	81
1.8 Aldrende befolkning	22	3.9 Kollektivtrafikk	52		
2 Klima og energi	26	3.10 Vei	54	5 Arbeids- og næringsliv	83
2.1 Klimaendringer	27	3.11 Trafikksikkerhet	56	5.1 Arbeidsliv og næringsstruktur i Agder	83
2.2 Klimatilpasning	28	3.12 Kristiansand lufthavn Kjevik	58	5.2 Industrien	85
2.3 Direkte utslipp av klimagasser	29	3.13 Jernbane	58	5.3 Primærnæringer og tjenesektoren	87
2.4 Kilder til direkte utslipp av klimagasser i Agder	31	3.13 Digital infrastruktur	59	5.4 Verdiskaping og eksport	89
2.5 Indirekte utslipp	32	4 Skole og utdanning	60	5.5 Forskning, utvikling og innovasjon	90
2.6 Karbonbudsjett for Agder frem mot 2050	33	4.1 Utdanningsnivået på Agder	60	5.6 Klyngemiljøer og det regionale innovasjonssystemet	92
2.7 Energi	34	4.2 Barnehage	61	5.7 Nyetableringer	93
2.8 Forbruk av elektrisitet	35	4.3 Læringsutbytte grunnskole	63	5.8 Sysselsetting i Agder	95
2.9 Electric city Agder	36	4.4 Grunnskolepoeng	64	5.9 Likestilling i arbeidsmarkedet	98
2.10 Grønn vekst	37	4.5 Læringsutbytte i videregående skole	66	5.10 Deltakelse i arbeidslivet	100
		4.6 Gjennomføring i videregående opplæring	67	5.11 Regionale bo- og arbeidsmarkeder i Agder (pendlingsstrømmer)	102

5.12 De økonomiske delregionene: Analyse av relatert mangfold	104
6 Kultur og kulturminner	106
6.1 Verdiskaping	108
6.2 Frivillighet	110
6.3 Kulturminnevern	111
6.4 Museum	113
6.5 Profesjonelle kunstnere, visningsarenaer, kulturhus og kompetansesentre	114
6.6 DKS - Den kulturelle skolesekken	115
6.7 UKM og kulturskole	116
6.8 Bibliotek	117
6.9 Idrett	119
7 Folkehelse	120
7.1 Sosial ulikhet i helse	120
7.2 Helsetilstand	122
7.3 Skader og ulykker	132
7.4 Sosialt miljø	133
7.5 Levevaner	136
Referanser	142

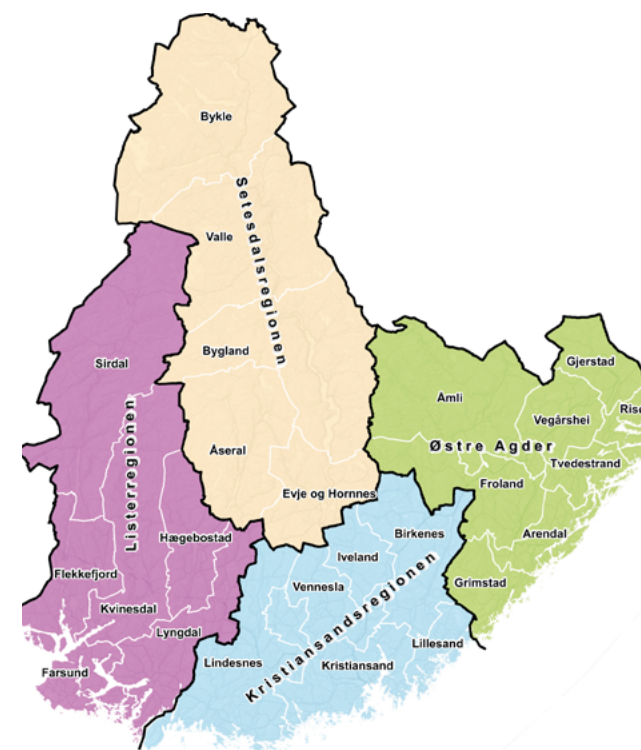
Innledning

Aust-Agder fylkeskommune og Vest-Agder fylkeskommune har som del av det regionale utviklingsarbeidet utarbeidet Agdertall 2019. Dette er et oppdatert kunnskapsgrunnlag som skal danne grunnlaget for Agder fylkeskommunes arbeid med regional planstrategi, oppfølging av Regionplan Agder 2030, samt utarbeidelse av andre planer og strategier. Oversikt over helsetilstanden i fylket og påvirkningsfaktorer på denne skal inngå i kunnskapsgrunnlaget for regional og kommunal planstrategi. Denne oversikten er derfor integrert i Agdertall 2019.

Agdertall 2019 presenterer statistikk både med omtaler, tolkninger og grafiske fremstillinger av sentrale utviklingstrekk. Målsetningen er at dokumentet skal gi et godt grunnlag både politisk og administrativt, regionalt og lokalt for å vurdere utviklingsmulighetene og utfordringene i Agder for årene fremover. Agdertall 2019 er et omfattende dokument, men har en enkel og oversiktlig innholdsfortegnelse. Du kommer raskt til ønsket kapittel eller delkapittel ved å klikke på aktuell overskrift.

Det er lagt vekt på å presentere data på kommunenivå så langt det er mulig, samt tidsserier som viser utvikling over tid. Statistikken vil derfor kunne være nyttig for kommunene i arbeidet med kommunale planer. Tallene som blir brukt i dette dokumentet er hovedsakelig offentlig tilgjengelig statistikk, og alle tabeller, figurer og kart har kildehenvisning om man ønsker å gjøre egne sammenstillinger.

Agdertall 2019 er utarbeidet av en tverrfaglig arbeidsgruppe sammensatt av fagpersoner fra fylkeskommunene på Agder.

1. Demografi og overordnede utviklingstrekk

Kilde: SSB

1.1 Utviklingstrekk – Befolkningsutvikling

Per 1. januar 2019 hadde Aust-Agder 117 655 og Vest-Agder 187 589 innbyggere. I forhold til folketall, er Aust-Agder og Vest-Agder Norges henholdsvis tredje og sjette minste fylker. Agder rommer 5,7 prosent av landets befolkning.

Agder har i den siste 10-årsperioden vært blant de raskest voksende regionene i Norge. Etter en periode på første halvdel av 2000-tallet med svak vekst, og flere år med negativ netto innenlands flytting, har økende nettoinnvandring og til dels økende fødsels-overskudd snudd dette bildet.

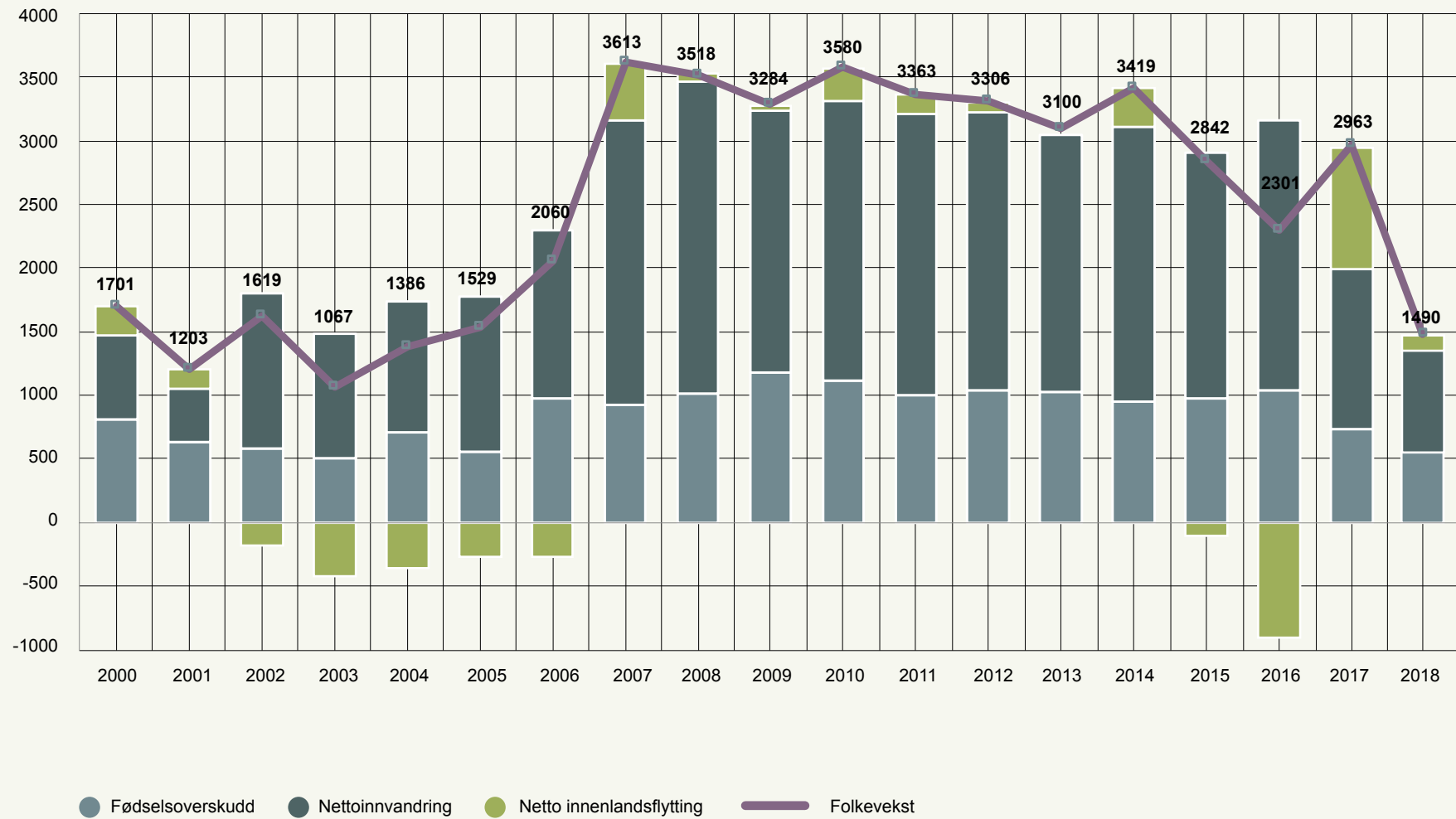
I perioden 2014-2019 er det bare Osloområdet (Oslo og Akershus) og Trøndelag som har opplevd høyere befolkningsvekst i forhold til folketallet. Økonomisk vekst, utvidelse av Schengen-området og dertil økt arbeidsinnvandring fra Øst-Europa er viktige forklaringer på dette bildet.

Arbeidsinnvandringen til Norge har imidlertid vært avtakende de siste årene.

Fylke	Folketall per 1. jan 2019	Vekst 2014-2019	Andel av nasjonal vekst 2014-2019	Andel av Norges befolkning 2019
Akershus	624 055	8,4 %	22,0 %	11,7 %
Oslo	681 071	7,3 %	21,3 %	12,8 %
Trøndelag	464 060	5,1 %	10,4 %	8,7 %
Vest-Agder	187 589	5,1 %	4,2 %	3,5 %
Østfold	297 520	4,4 %	5,7 %	5,6 %
Vestfold	251 078	4,2 %	4,7 %	4,7 %
Buskerud	283 148	4,0 %	5 %	5 %
Hordaland	524 495	3,8 %	8,8 %	9,8 %
Rogaland	475 654	3,5 %	7,3 %	8,9 %
Aust-Agder	117 655	3,4 %	1,8 %	2,2 %
Troms Romsa	167 202	3,2 %	2,4 %	3,1 %
Hedmark	197 406	1,5 %	1,4 %	3,7 %
Møre og Romsdal	265 392	1,5 %	1,8 %	5,0 %
Telemark	173 318	1,1 %	0,8 %	3,3 %
Nordland	243 385	1,0 %	1,1 %	4,6 %
Oppland	189 545	0,9 %	0,8 %	3,6 %
Finnmark Finnmarku	75 865	0,9 %	0,3 %	1,4 %
Sogn og Fjordane	109 774	0,7 %	0,4 %	2,1 %
Norge U Oslo	4 647 141	3,9 %	78,7 %	87,2 %
Norge	5 328 212	4,3 %	100,0 %	100,0 %

Tabell 1.1: Befolkningsutvikling 2014-2019 – fylker og Norge

Befolkningsvekst Agder 2000-18

➤ Figur 1.1 Befolkningsvekst på Agder 2000 – 2018 fordelt på netto innvandring, innenlands flytting og fødselsoverskudd.

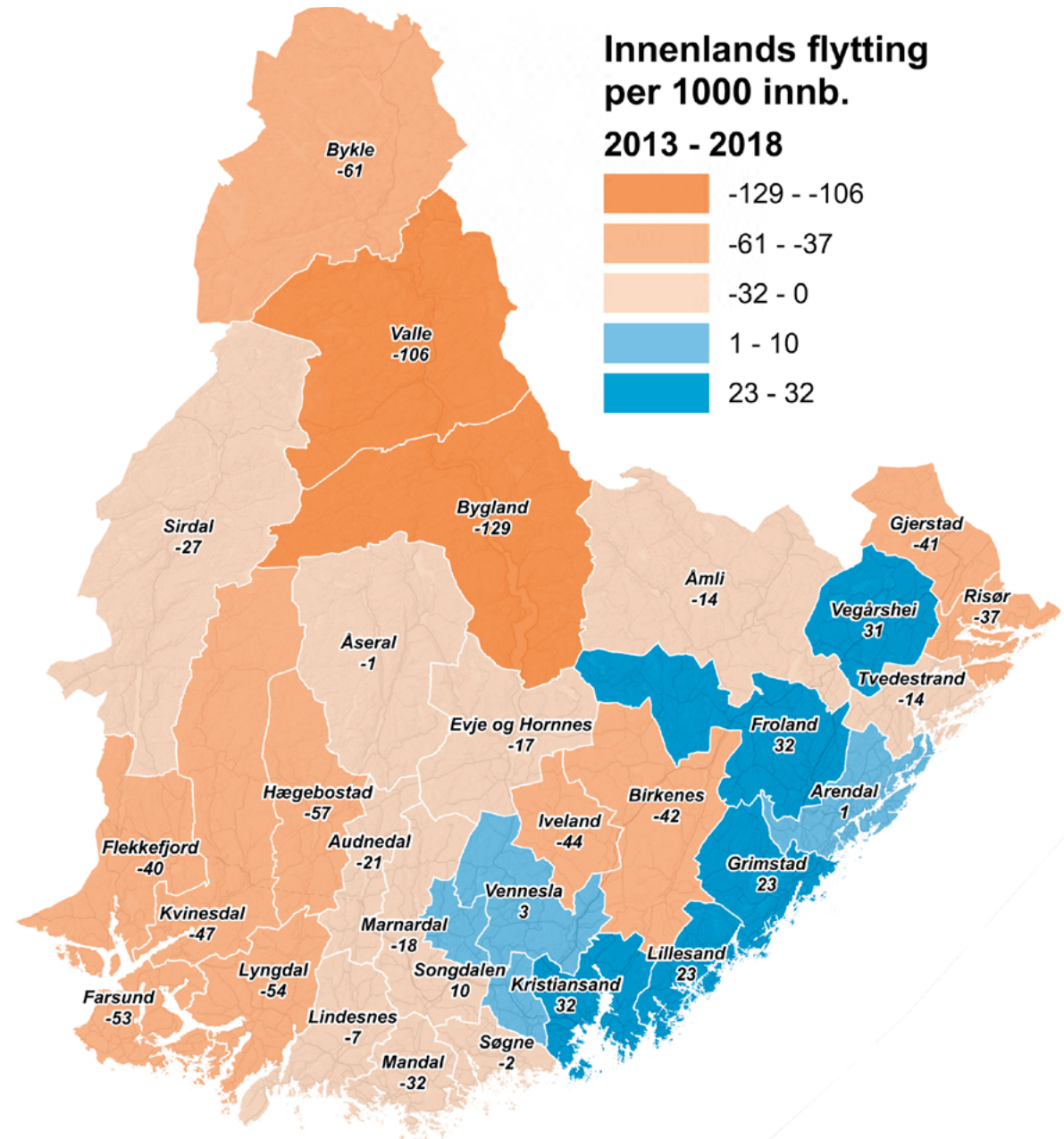
1.2 Innenlands og utenlands flytting

Mobiliteten er størst mellom fylker og kommuner som fremstår som felles bo- og arbeidsmarkedsregioner, og de fleste flyttinger skjer innenfor eget fylke. I 2018 var nettoflyttingen i Aust-Agder 0,26 prosent og i Vest-Agder 0,34 prosent. Landsgjennomsnittet var på 0,34 prosent.

I det nasjonale bildet er mobiliteten klart størst sentralt i Oslo-området, med høy flyttevillighet mellom Oslo, Akershus, Østfold, og Buskerud. For Sørlandets del er befolkningens mobilitet størst Agder-fylkene imellom, samt mot Oslo, hvortil Agder «avgir» befolkning. I tillegg er det en del utenlands flytting, men noe lavere enn for landet som sådan. Arbeidsinnvandrere utgjør en stor andel av «utvandrerne».

Innenlands flytting gir et viktig bilde i forhold til fylkenes og kommunenes attraktivitet, og henger sammen med tilgang til arbeidsplasser m.v. Bildet i kommune-Agder er at det er få kommuner som over tid opplever stabil innenlands tilflytting, og disse kommunene ligger i hovedsak i Kristiansandsregionen og Arendalsregionen.

Kraftigst negativ netto innenlands flytting har over tid funnet sted i Setesdal.

► Kart 1.1 viser netto innenlands flytting for perioden 2013-2018 per 1000 innbygger med utgangspunkt i 2013.

Flytting 2013-2018				
Til fylke	Fra fylke			
	Netto		Prosent	
	Aust-Agder	Vest-Agder	Aust-Agder	Vest-Agder
01 Østfold	-23	16	1,7 %	1,8 %
02 Akershus	0	-126	3,5 %	3,5 %
03 Oslo	-529	-1616	9,7 %	10,9 %
04 Hedmark	19	4	1,0 %	0,9 %
05 Oppland	57	44	0,9 %	0,8 %
06 Buskerud	-17	79	2,1 %	1,7 %
07 Vestfold	-118	39	2,4 %	2,0 %
08 Telemark	123	256	3,8 %	2,7 %
09 Aust-Agder	0	202	37,8 %	10,4 %
10 Vest-Agder	-202	0	16,8 %	36,9 %
11 Rogaland	104	768	3,6 %	7,6 %
12 Hordaland	9	78	3,2 %	3,9 %
14 Sogn og Fjordane	51	62	0,4 %	0,5 %
15 Møre og Romsdal	119	165	0,7 %	1,0 %
50 Trøndelag	5	-64	1,7 %	2,2 %
18 Nordland	127	226	0,9 %	1,0 %
19 Troms	72	194	0,9 %	1,0 %
20 Finnmark	69	168	0,6 %	0,5 %
Netto innenlands	-134	495		
25 Utlandet	3727	6598	8,5 %	10,6 %
Sum	3459	7588	100 %	100 %

⬆ Tabell 1.2 Flyttematrise for perioden 2013 - 2018.

Utenlands innvandring

Figur 1.2 viser utviklingen og sammensetningen av innvandrerbefolkningen på Agder fra 1970 til 2019.

Utenlands innvandring utgjør den største kilden til befolkningsvekst på Agder, og har betydd forskjellen mellom befolkningsvekst og nedgang for mange kommuner på Agder i perioden 2000-2019.

Samtidig ser det ut til at innvandrere etter en periode i opprinnelig tilflyttingskommune søker mot de større byene, enten innenfor landsdelen eller i andre deler av landet.

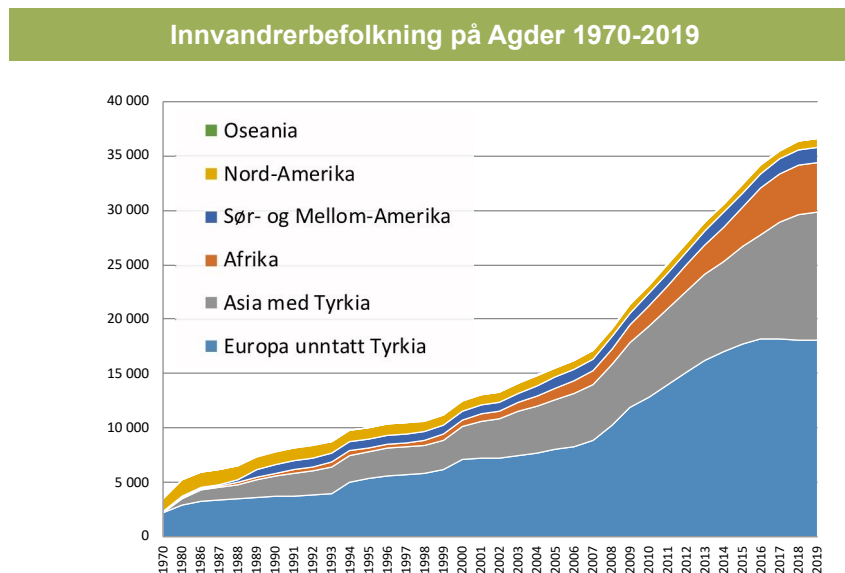
Sammensetningen av befolkningen med innvandringsbakgrunn er relativt lik for Aust- og Vest-Agder, og skiller seg ikke vesentlig fra de nasjonale tallene. Omtrent halvparten av befolkningen med innvandringsbakgrunn har sin opprinnelse i Europa, og per 2019 utgjør mennesker med bakgrunn fra Polen 10,4 prosent av befolkningen på Agder med innvandringsbakgrunn (Innvandrere og norskfødte med innvandringsforeldre). Deretter følger Syria (6,9 prosent), Tyskland (4,9 prosent) og Eritrea (4,6 prosent).

Figur 1.2 Utvikling av befolkningsandelen med innvandringsbakgrunn etter verdensdel (innvandrere og barn født i Norge av innvandringsforeldre).

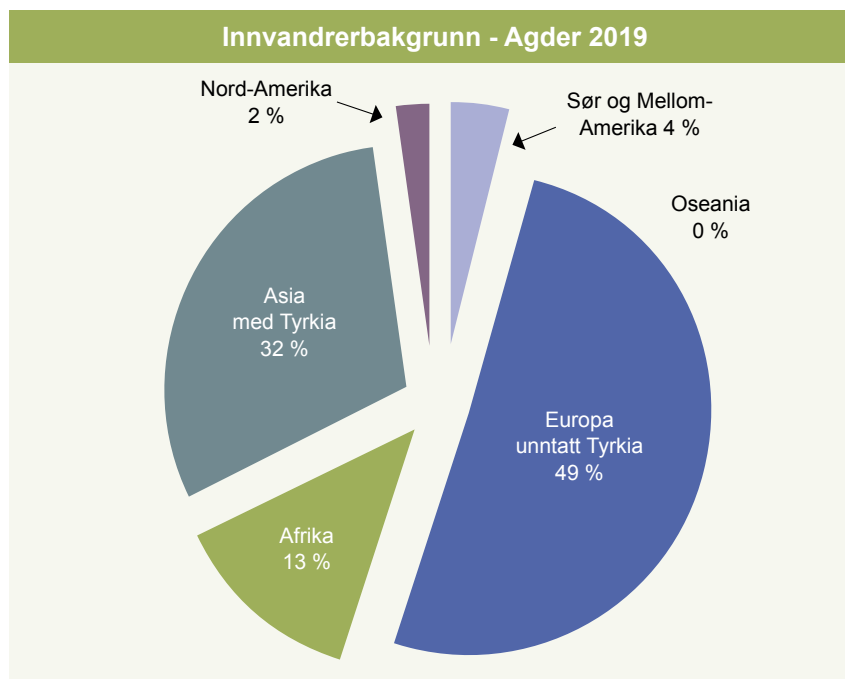
Figur 1.3 Verdensdelsbakgrunn for innvandrerbefolkningen på Agder per 2019.

Tabell 1.3 Nettoflytting blant innvandrere og norskfødte med innvandringsforeldre i perioden 2013-2018.

Kilde: SSB

Kilde: SSB

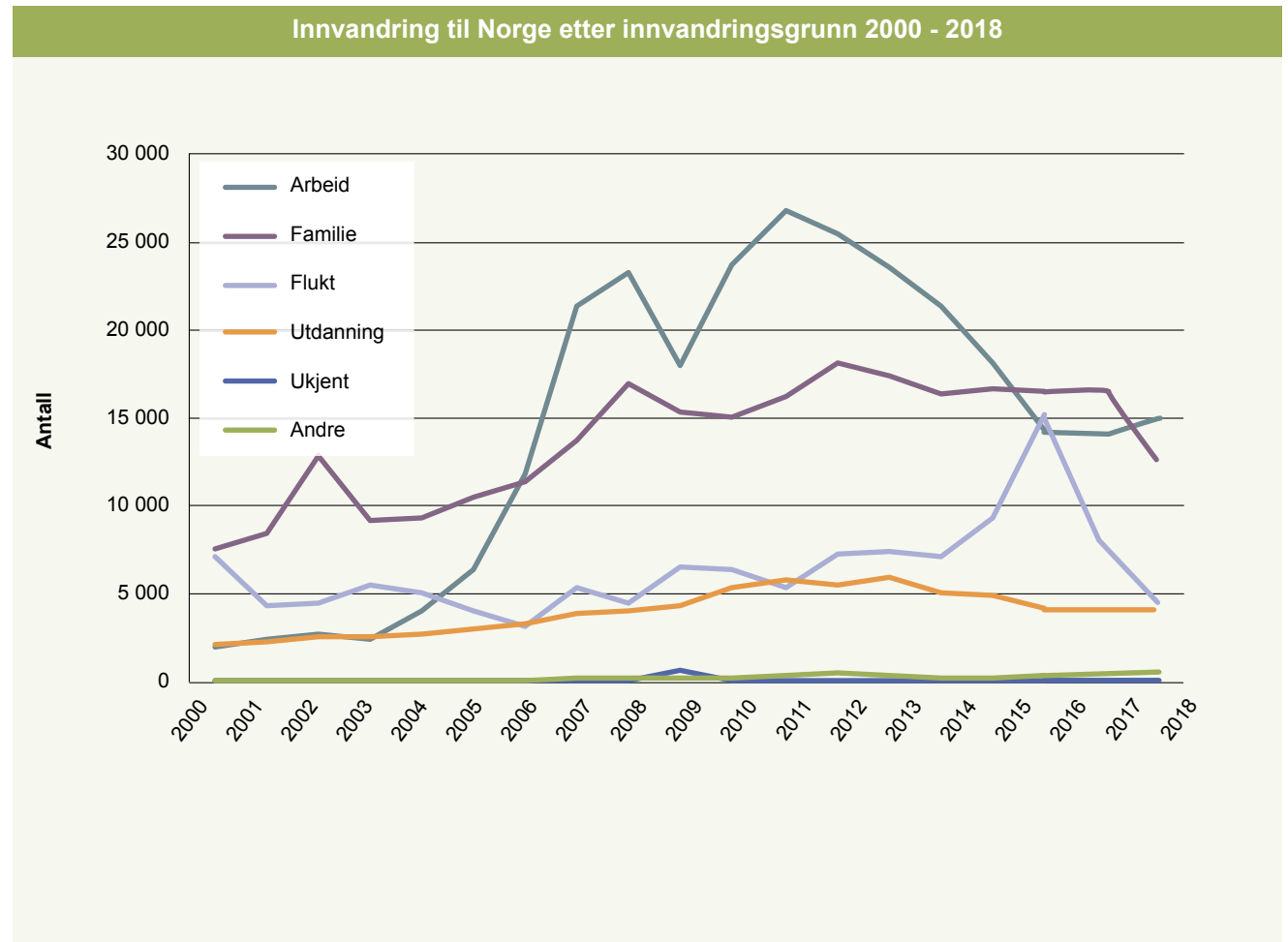

Kilde: SSB

Nettoflytting	
Kommune	2013-2018
Grimstad	202
Vennesla	101
Kristiansand	100
Søgne	66
Froland	62
Audnedal	40
Vegårshei	26
Songdalen	15
Lindesnes	15
Iveland	8
Marnardal	-1
Arendal	-4
Åmli	-6
Bykle	-17
Åseral	-18
Sirdal	-30
Valle	-42
Gjerstad	-51
Hægebostad	-56
Tvedestrand	-59
Evje og Hornnes	-87
Bygland	-152
Birkenes	-164
Flekkefjord	-170
Risør	-189
Lillesand	-191
Kvinesdal	-231
Farsund	-398
Mandal	-416
Lyngdal	-442

Figur 1.4 viser at det i årene etter 2011 har vært en fallende tendens i arbeidsinnvandringen. Samtidig økte andelen innvandrere med flyktningbakgrunn kraftig fram til en topp i 2016, hvorefter denne gruppen også har gått ned. Per 2019 er ca. 2,2 prosent og 4,5 prosent av personer i Norge med flyktningbakgrunn bosatt i henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.

SSBs hovedalternativ for befolkningsfremskrivninger forutsetter en middels utvikling i både fruktbarhet, levealder og innvandring, og kalles middelalternativet (MMMM). Etter denne modellen vil Norges folketall passere 6 millioner og Agders befolkning 350 000 i 2040. SSB forutsetter at befolkningen vil fortsette å øke hele inneværende hundreår, og legger da til grunn en fruktbarhet på ca. 1,7 barn per kvinne, fortsatt økt levealder og fortsatt nettoinnvandring.

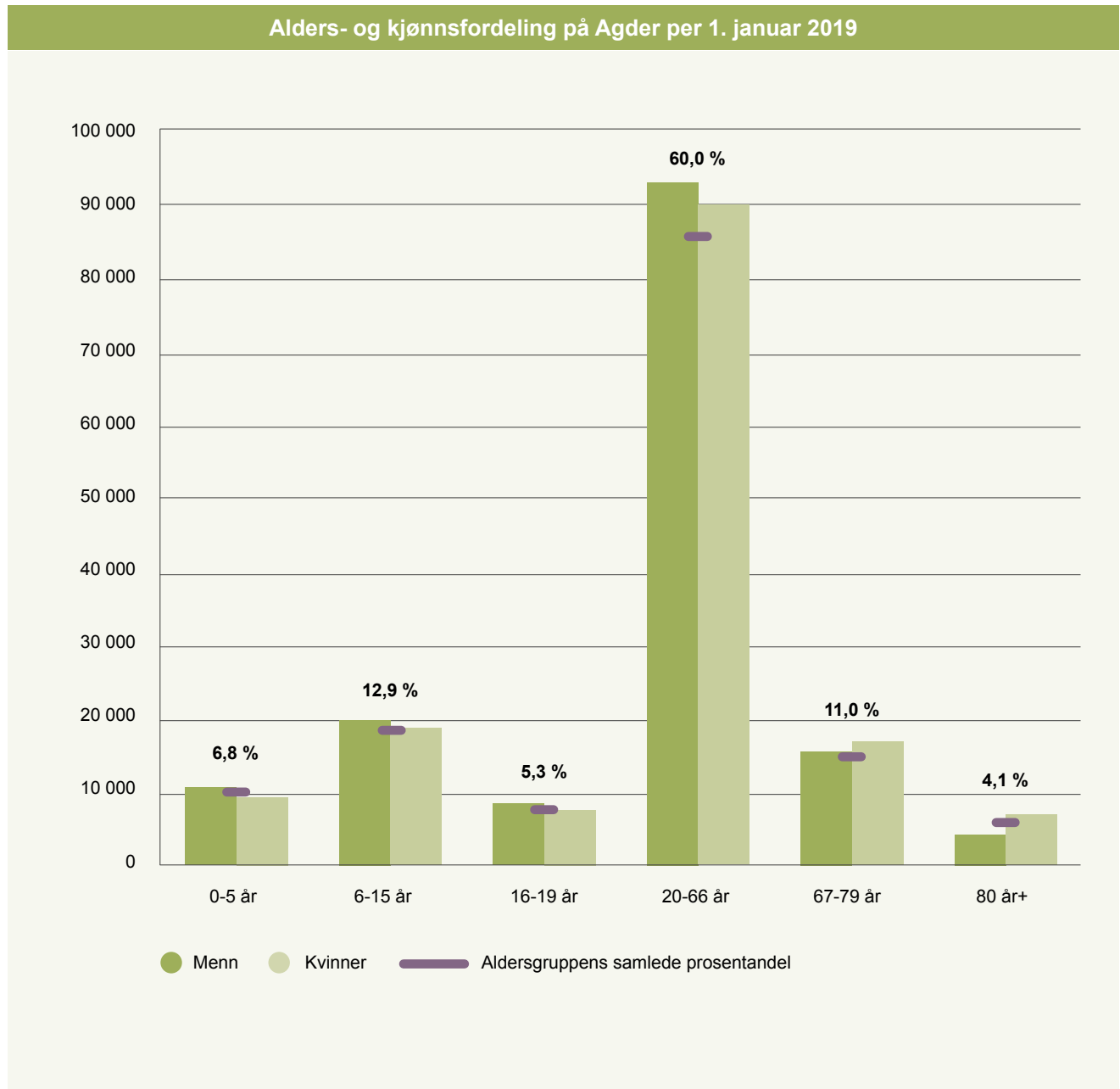

› Figur 1.4 Fordelingen av innvandring til Norge etter innvandringsgrunn for perioden 2000 – 2018.

1.3 Alder og kjønn

Agder har en noe yngre befolkning enn landet forøvrig. 25,2 prosent av befolkningen i Aust-Agder og 26,2 prosent i Vest-Agder er yngre enn 19 år, mot 24,4 prosent av landets befolkning under ett. Kvinneandelen er omtrent på landsgjennomsnittet med 49,8 prosent, og har tilsvarende variasjon innenfor ulike aldersgrupper. Mannsovervekten i de laveste aldersgruppene skyldes at det fødes noe flere gutter enn jenter. Relativt sett lavere kvinneandel i særlig aldersgruppen 20-44 kan sannsynligvis til dels tilskrives at menn er overrepresentert blant innvandrere i dette alderssegmentet. Høyere kvinneandel i aldersgruppene 67+ skyldes primært høyere forventet levealder hos kvinner enn hos menn.

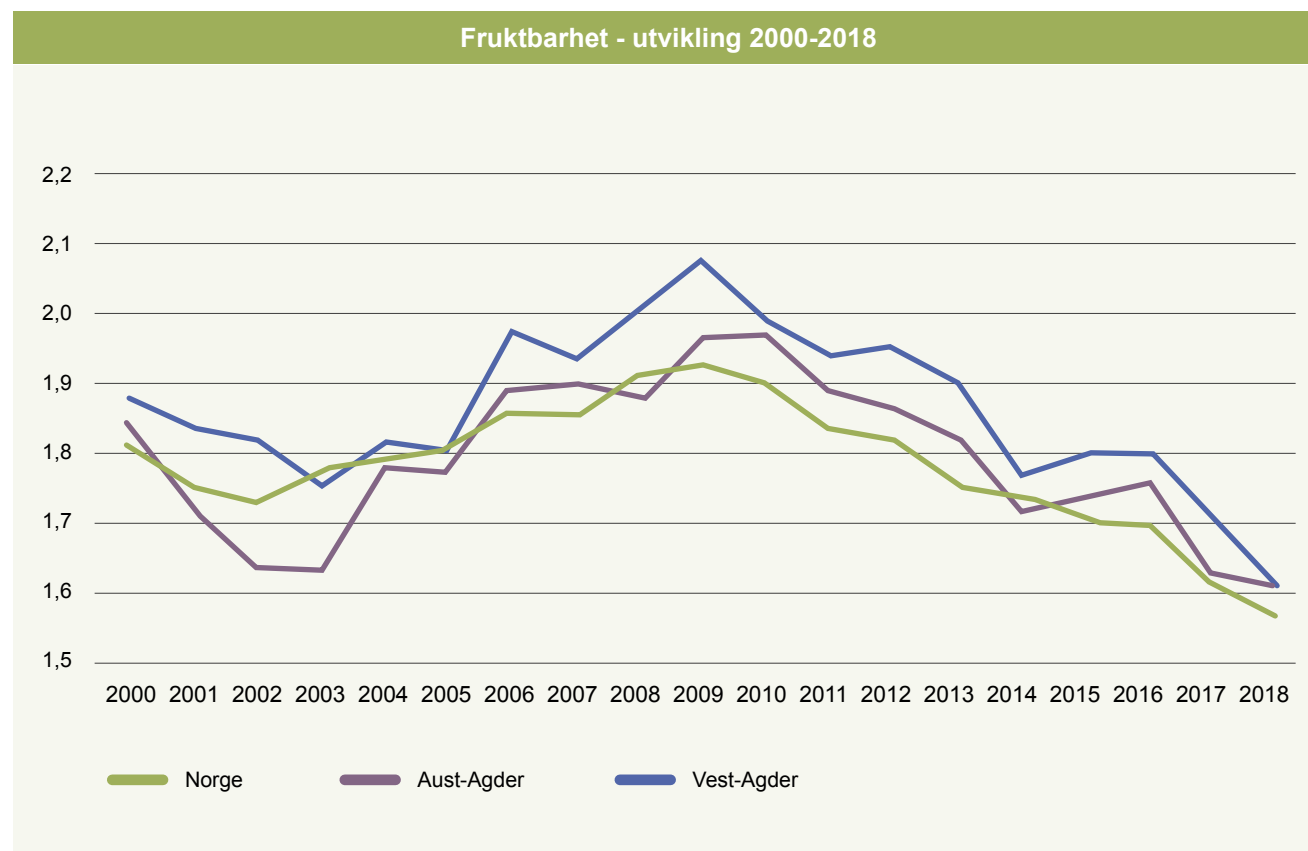
På landsbasis er kvinneandelen i aldersgruppen 20-39 år 48,6 prosent.

Figur 1.5 Kjønnsfordelingen i ulike aldersgrupper og aldersgruppens samlede andel i prosent.

1.4 Fruktbarhet

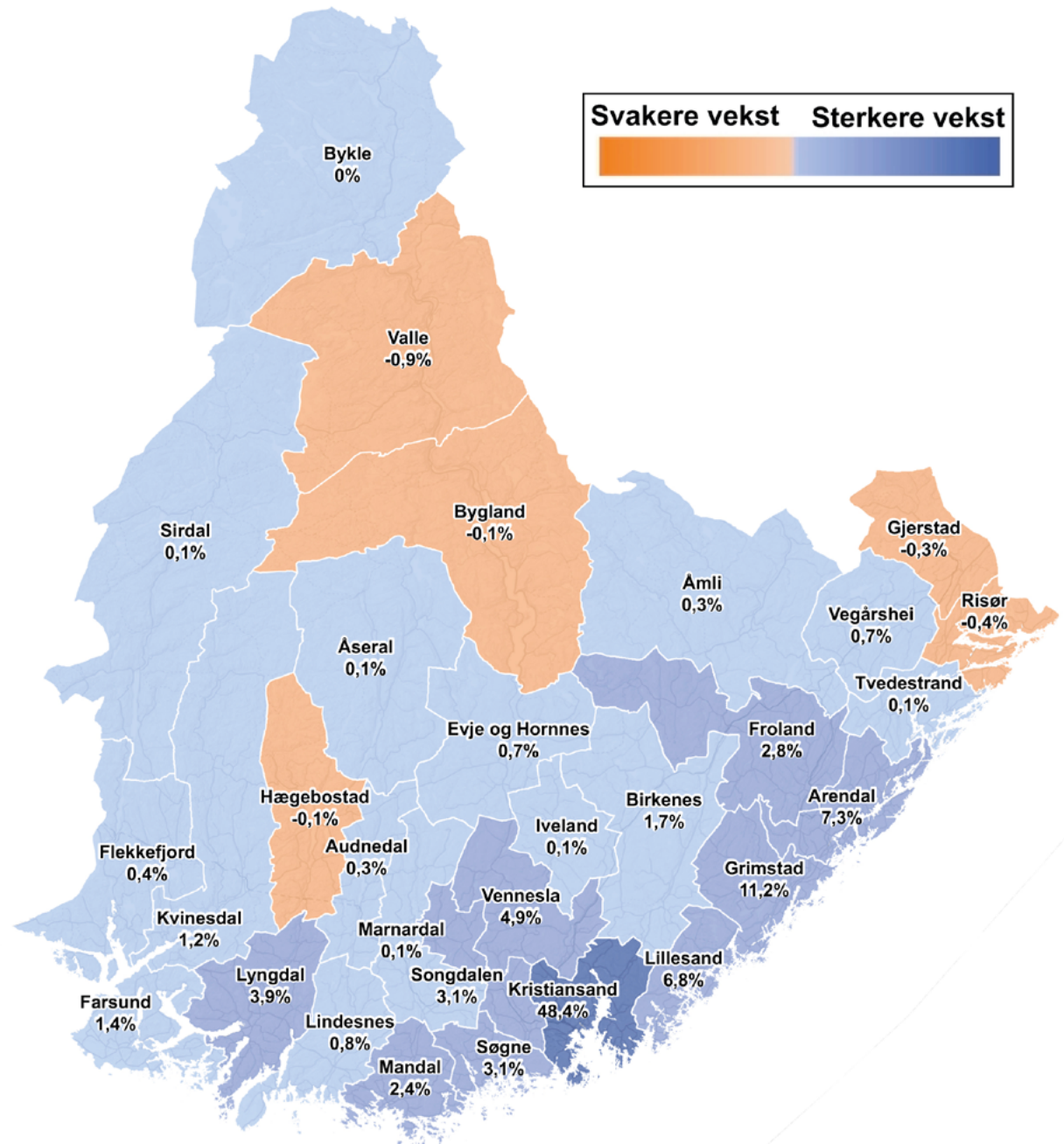
Figur 1.6 viser utvikling av fruktbarhet for agder-fylkene og Norge fra 2000-2018. Fruktbarheten på Agder er litt høyere enn snittet for Norge (1,61 vs 1,56). Fødselstallene i Norge er høyere enn store deler av Europa for øvrig, men fremdeles for lave til i seg selv å opprettholde befolkningen på lang sikt. Da må fruktbarheten i tilfelle ligge noe over 2. Tendens til synkende fruktbarhet i Norge forklares ved høyere gjennomsnittsalder for førstegangsfødende og ved at færre velger å få mer enn 2 barn.

Figur 1.6 Utvikling av fruktbarhet på Agder og i Norge for perioden 2000 – 2018.

Vekstens geografiske fordeling 2014-2019

Veksten er ujevnt fordelt på Agder. Det er relativt store forskjeller langs aksene innland - kyst og til dels øst - vest. Veksten har vært størst i kristiansandsregionen og arendalsregionen, og svakest i Setesdal og øst i østre Agder. Hele 86 prosent av befolkningsveksten i perioden 2014-2019 er fordelt på kommunene i kristiansandsregionen (71,2 prosent) og arendalsregionen (21,7 prosent). Fylkeshovedstedene vokser mest, men høyest prosentvis vekst finner vi foruten Kristiansand i Lillesand, Grimstad, Froland og Lyngdal.

► Kart 1.2 Kommunenes andel av samlet vekst på Agder 2014 – 2019.

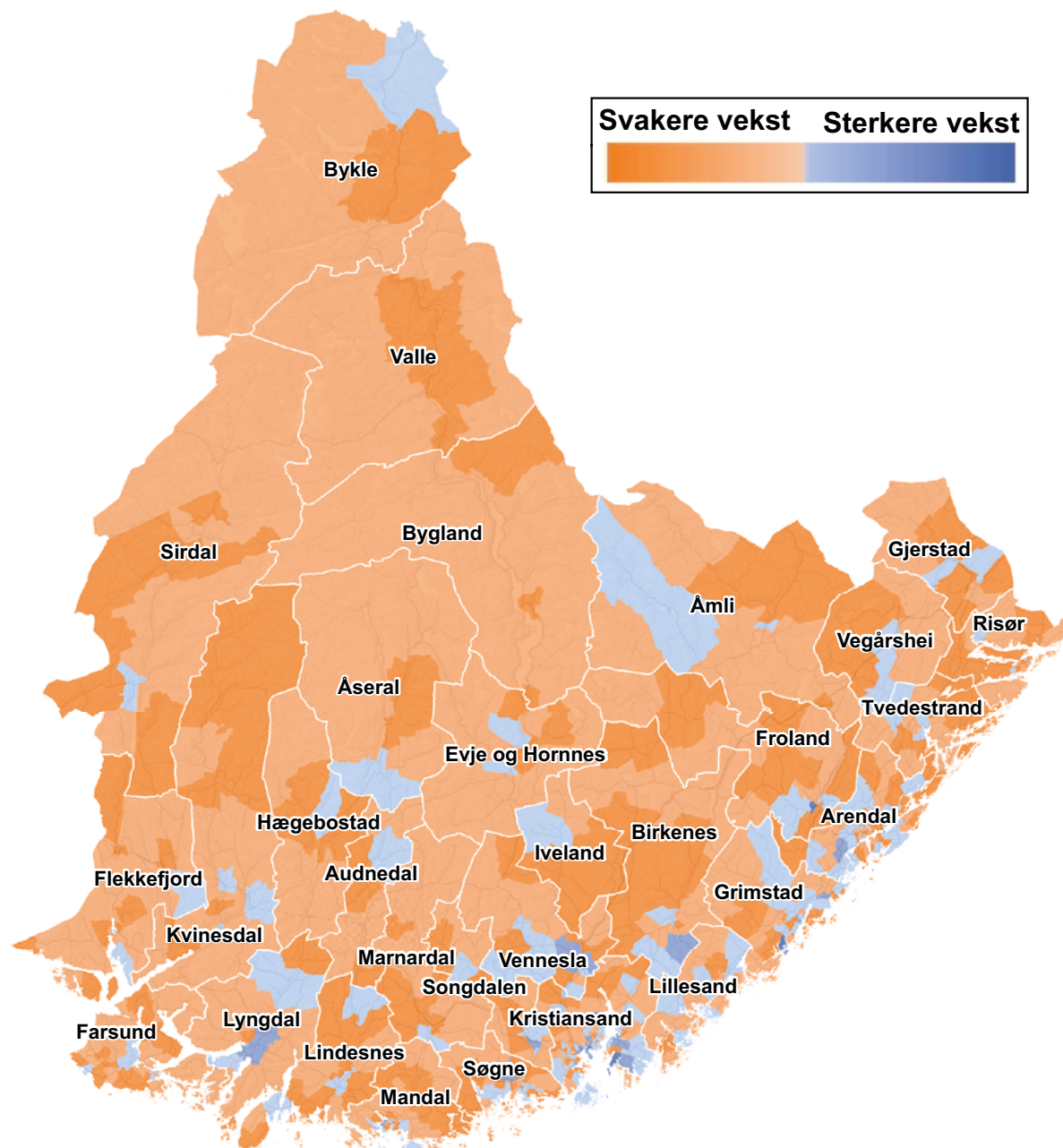
Tall per 1. januar	Folketall 2014	Folketall 2019	Vekst 2014-2019	Andel av vekst på Agder 2014 - 2019	Andel av vekst i egen region 2014 -2019
Kristiansandsregionen	156 182	165 458	5,9 %	71,2 %	100 %
Birkenes	4 993	5 212	4,4 %	1,7 %	2 %
Iveland	1 314	1 326	0,9 %	0,1 %	0 %
Kristiansand	103 291	110 391	6,9 %	54,5 %	77 %
Lillesand	10 106	10 990	8,7 %	6,8 %	10 %
Lindesnes	13 986	14 630	4,6 %	4,9 %	7 %
Vennesla	22 492	22 909	1,9 %	3,2 %	4 %
Listerregionen	37 786	38 720	2,5 %	7,2 %	100 %
Farsund	9 516	9 695	1,9 %	1,4 %	19 %
Flekkefjord	9 013	9 066	0,6 %	0,4 %	6 %
Hægebostad	1 690	1 683	-0,4 %	-0,1 %	-1 %
Kvinesdal	5 891	6 048	2,7 %	1,2 %	17 %
Lyngdal	9 845	10 389	5,5 %	4,2 %	58 %
Sirdal	1 831	1 839	0,4 %	0,1 %	1 %
Setesdalsregionen	7 890	7 878	-0,2 %	-0,1 %	100 %
Bygland	1 200	1 192	-0,7 %	-0,1 %	0 %
Bykle	948	953	0,5 %	0,0 %	5 %
Evje og Hornnes	3 549	3 638	2,5 %	0,7 %	81 %
Valle	1 270	1 156	-9,0 %	-0,9 %	0 %
Åseral	923	939	1,7 %	0,1 %	14 %
Østre Agder	90 367	93 188	3,1 %	21,7 %	100 %
Arendal	43 841	44 785	2,2 %	7,3 %	33 %
Froland	5 486	5 845	6,5 %	2,8 %	13 %
Gjerstad	2 489	2 454	-1,4 %	-0,3 %	-1 %
Grimstad	21 783	23 246	6,7 %	11,2 %	52 %
Risør	6 899	6 848	-0,7 %	-0,4 %	-2 %
Tvedestrand	6 059	6 069	0,2 %	0,1 %	0 %
Åmli	1 810	1 848	2,1 %	0,3 %	1 %
Vegårshei	2 000	2 093	4,7 %	0,7 %	3 %
Agder	292 225	305 244	4,5 %	100,0 %	
Aust-Agder	113 747	117 655	3,4 %	30,0 %	
Vest-Agder	178 478	187 589	5,1 %	70,0 %	
Norge	5109056	5 328 212	4,3 %		
Gjennomsnitt kommuner på Agder			2,1 %		

➤ Tabell 1.4 Kommuners og regioners befolkningsvekst
2014 – 2019.

Sentralisering

Et viktig, generelt trekk i utviklingen er at de enkelte byene, kommunesentrene og tettstedene vokser, så godt som uavhengig av utviklingen i kommunen som sådan. Befolkningsveksten kommer altså der det bor flest folk fra før, og dette er et utviklingstrekk som er rådende i hele Europa. Det kan være flere forklaringer på dette, blant annet at eldre velger å flytte fra utkantsteder til mer sentrale steder med større tilbud. Dette bildet er særlig tydelig i de mindre kommunene, mens de større byene med høyest brutto vekst preges av varierende grad av byspredning.

Eksempler på kommunesentre som vokser på tross av at kommunen som sådan har opplevd svak befolkningsutvikling er Bygland og Åmli sentrum. I perioden 2014-2019 var det befolkningsvekst i Bygland, mens kommunen samlet sett opplevde befolkningsnedgang.

► Kart 1.3 viser befolkningsutvikling 2014 – 2019 på grunnkrets nivå. Selv i mange vekstsvake kommuner er tendensen at kommunesenteret vokser.

SSB fører statistikk over både arealutviklingen av - og befolkningsutvikling i – tettsteder. Tettsteder defineres da slik: En hussamling skal registreres som et tettsted dersom det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene skal normalt ikke overstige 50 meter. Det er tillatt med et skjønnsmessig avvik utover 50 meter mellom husene i områder som ikke skal eller kan bebygges. Dette kan f.eks. være parker, idrettsanlegg, industriområder eller naturlige hindringer som elver eller dyrkbare områder. Husklynger som naturlig hører med til tettstedet tas med inntil en avstand på 400 meter fra tettstedskjernen. De inngår i tettstedet som en satellitt til selve tettstedskjernen.

Befolkningen i Aust-Agder fremstår mer spredt enn i Vest-Agder. I likhet med landet for øvrig, øker imidlertid andelen av befolkningen som er bosatt i tettsteder på hele Agder. Andelen kvinner i tettsteder relativt sett høyere enn andelen menn i tettsted. Tettstedsareal utgjør ca. 0,7 prosent av Norges areal, og over 80 prosent av Norges befolkning er bosatt i disse områdene. Tabell 1.6 viser tallene for Agder.

Kilde: SSB

	Aust-Agder		Vest-Agder		Norge	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Andel bosatt i tettsted per 2018	73,3 %	75,1 %	81,6 %	83,0 %	80,9 %	82,5 %
Andel spredt bosatt per 2018	26,5 %	24,9 %	18,2 %	16,9 %	18,7 %	17,4 %
Endring bosatte i tettsted 2011-2018	4,6 %	4,8 %	2,3 %	2,3 %	2,5 %	2,5 %
Endring bosatte spredtbygd 2011-2018	-4,5 %	-4,5 %	-2,2 %	-2,2 %	-2,5 %	-2,4 %

⬆ Tabell 1.5 Befolkningsutvikling i tettsteder på Agder og i Norge – kjønnsfordelt.

Kilde: SSB

2018	Areal (km ²)	Land-areal	Tettstedsareal	Andel befolkning i tettsted
Aust-Agder	9 151	8 348	0,7 %	74,2 %
Vest-Agder	7 281	6 712	1,1 %	82,3 %

⬆ Tabell 1.6 Befolkning i tettsteder.

1.5 Husholdninger

Andelen aleneboende har vært økende på landsbasis siden tidlig i forrige århundre, og per 2019 er 38 prosent av alle husholdninger av typen aleneboende. Andelen topersonhusholdninger (par uten barn) er også økende, mens alle husholdningstyper med barn har synkende andel. Redusert ekteskaps hyppighet og familiesplittelser antas å være viktige grunner til dette.

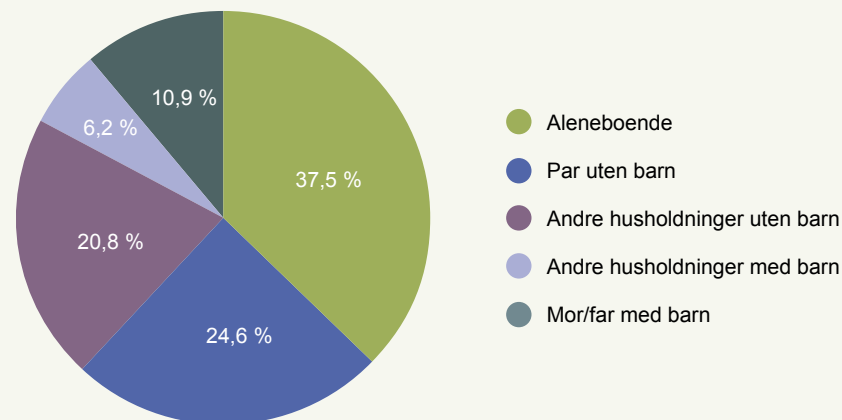
Per 1. januar 2019 var det 136 307 husholdninger på Agder. Aleneboende og par uten barn utgjør til sammen 62 prosent av alle disse husholdningene. Det er noe variasjon mellom kommunene, der de største byene og kommunene med svakest befolkningsutvikling tenderer til høyere andel aleneboende.

Det er verdt å merke seg at halvparten av økningen blant aleneboende fra 2013 til 2014 skyldes endring i SSBs rutine for registrering av husholdninger ved at studenter nå registreres der de bor, og ikke som del av foreldrenes husholdning. Dette medfører også endringer i andelen for flere av de andre husholdningstypene.

Figur 1.7 Fordelingen av husholdninger på Agder per 1. januar 2019.

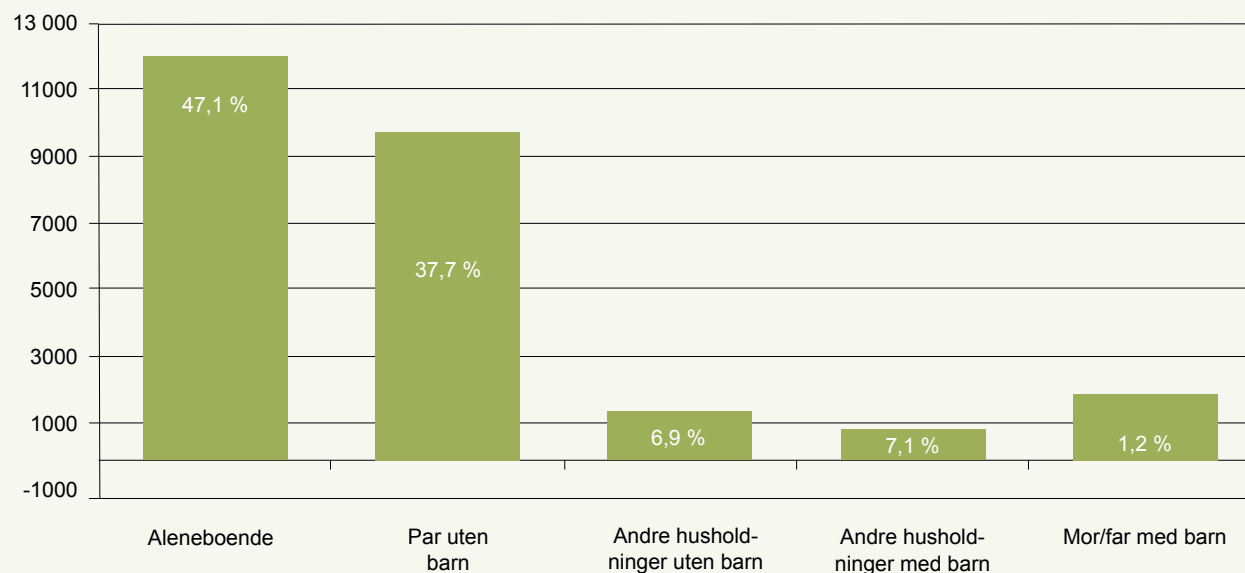
Figur 1.8 Husholdningstypers andel av tilveksten 2005-2019.

Husholdninger på Agder 2019

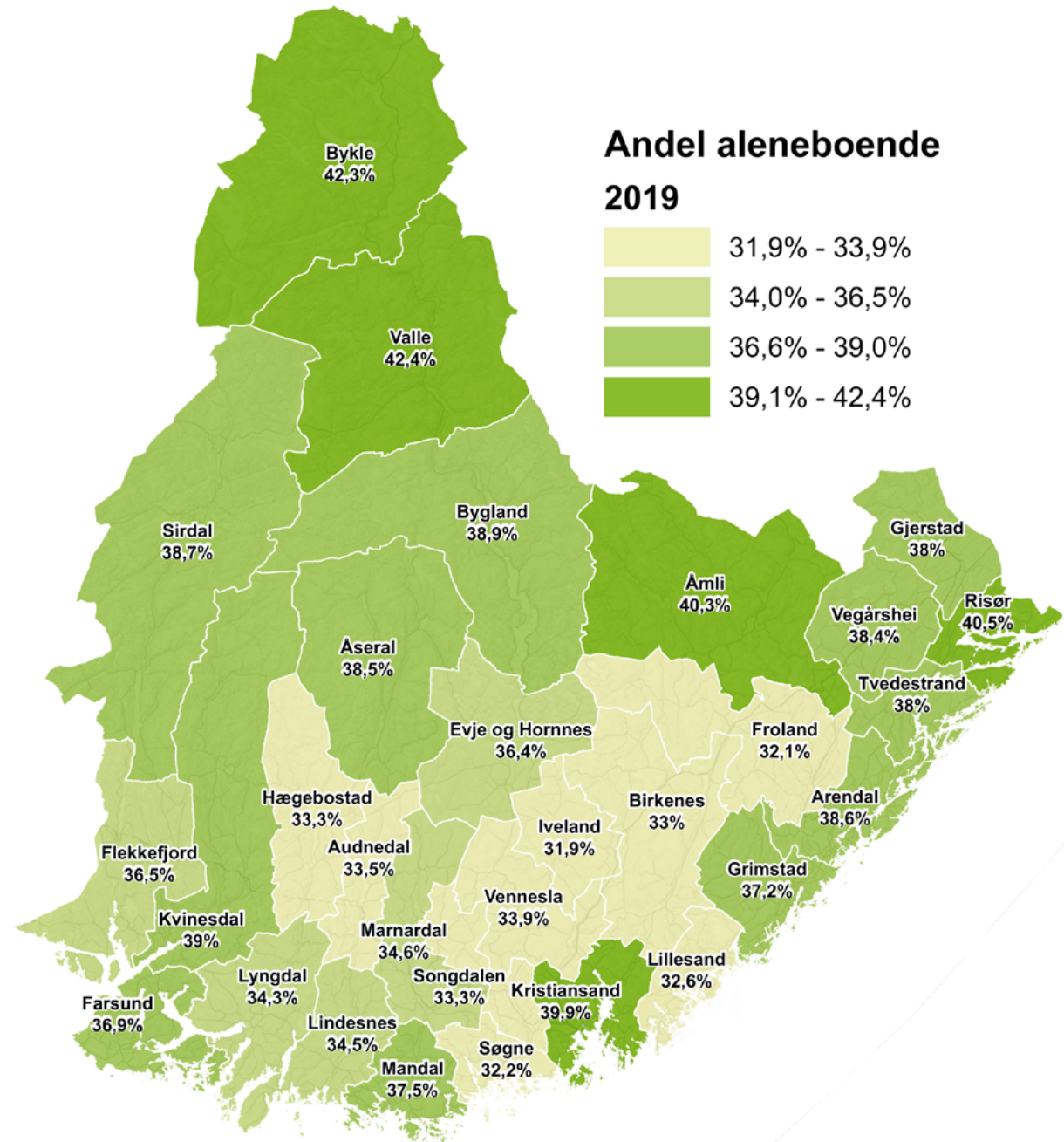
Kilde: SSB

Fordelingen av nye husholdninger på Agder 2005-2019

Agder har lavere andel samboerpar enn landet for øvrig, og noe lavere andel aleneboende enn landsgjennomsnittet. Det er ganske store, regionale forskjeller i husholdningssammensetningen.

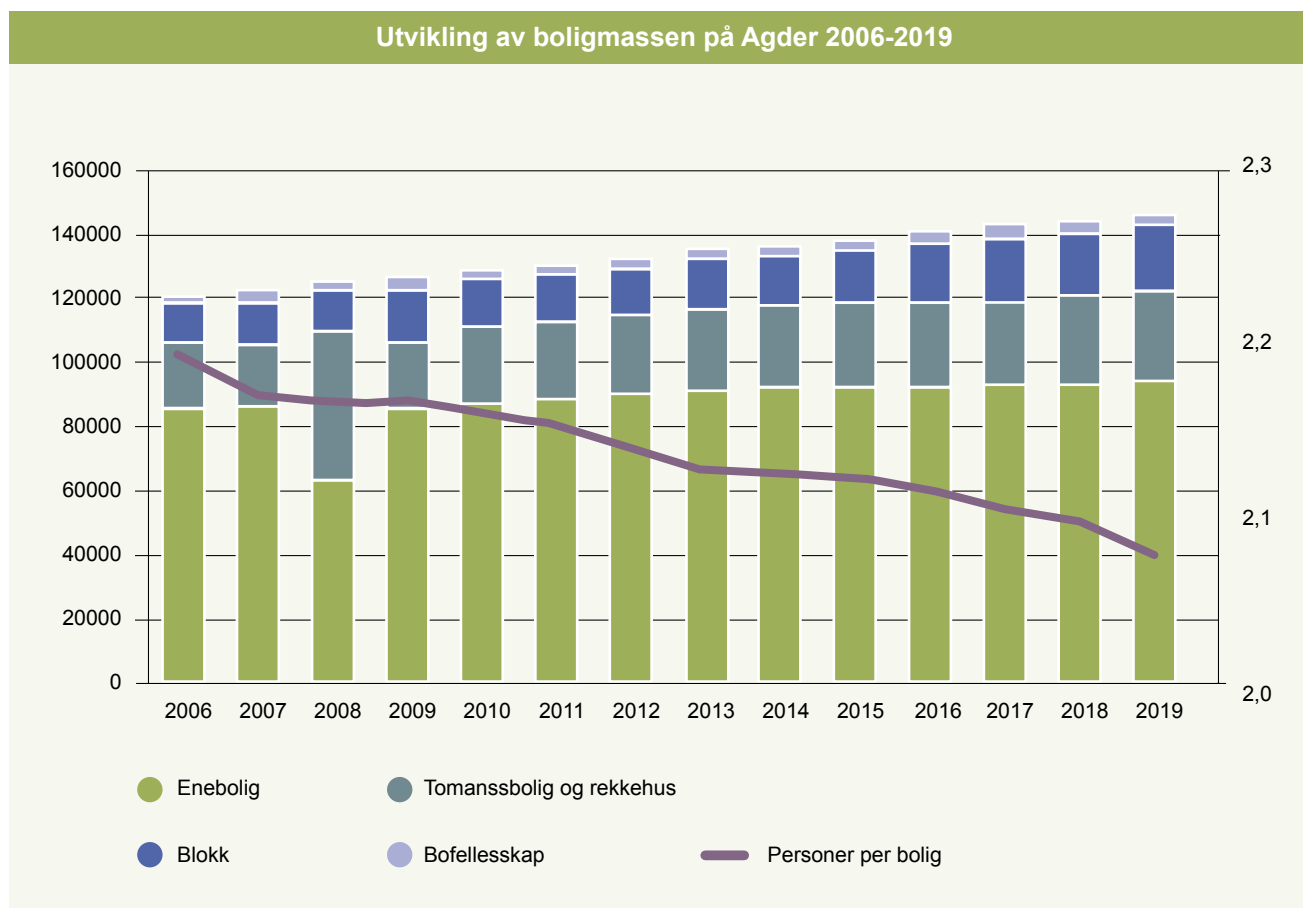
I perioden 2005-2019 utgjorde husholdningstypene aleneboende og par uten barn om lag 80 prosent av den totale tilveksten av husholdninger.

> Kart 1.4 Andel aleneboende i kommunene på Agder.

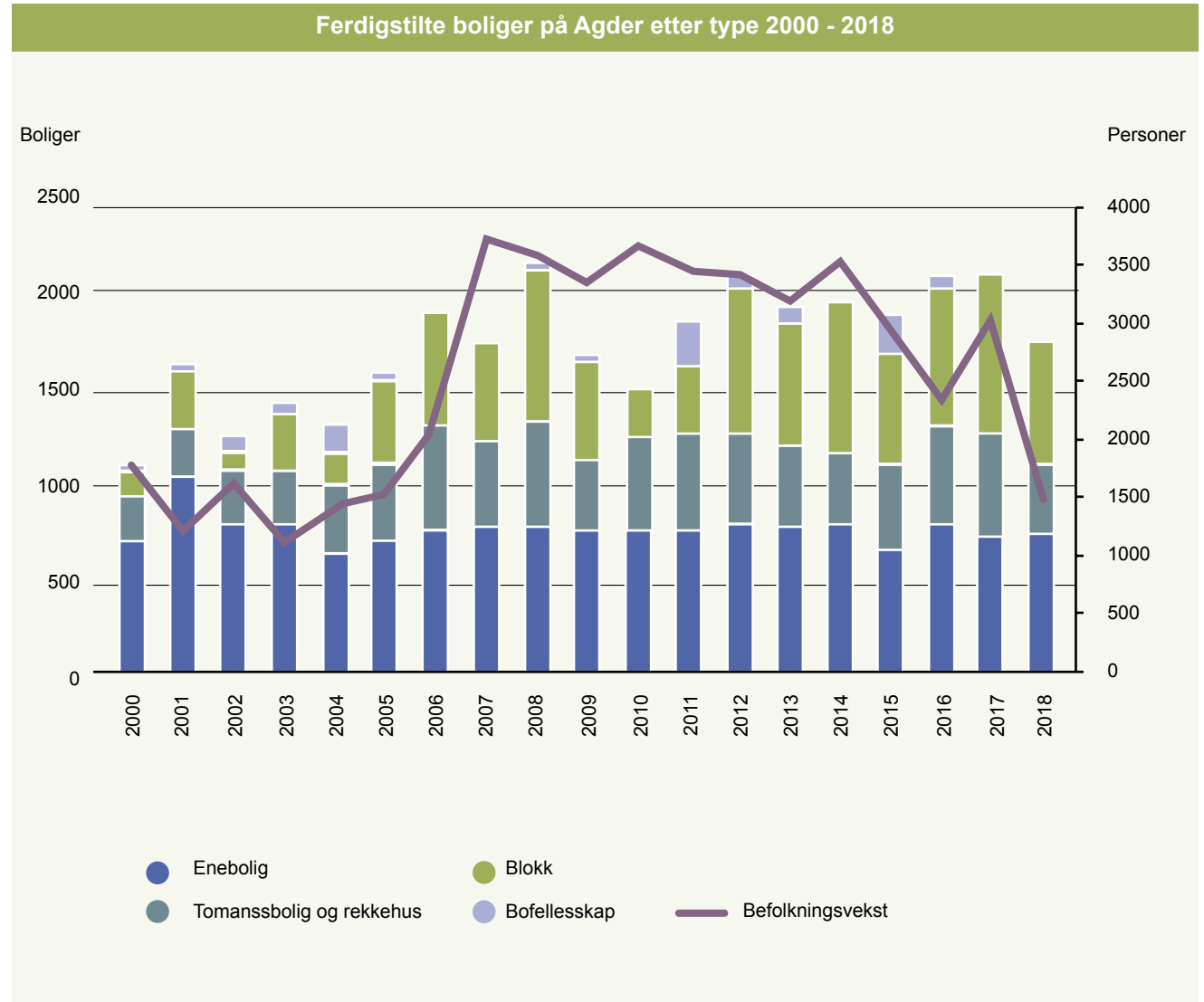
1.6 Boligmassen

Det er interessant å se på utviklingen i boligmasse og boligstruktur i forhold til utviklingen i husholdningene. Antall personer per husholdning er fallende, og ligger per 2019 noe over landsgjennomsnittet med 2,21 personer. Landsgjennomsnittet er 2,16 personer per husholdning. Boligmassen på Agder er imidlertid fremdeles sterkt dominert av ene- og tomannsboliger (ca. 72 prosent).

Figur 1.9 Utvikling av samlet boligmasse på Agder fordelt på type bolig 2006 – 2019.

Selv om mer enn halvparten av alle nybygg etter 2003 er av mer “konsentrert form”, kan det stilles spørsmål ved om det bygges tilstrekkelig med mindre boliger/leiligheter på Agder når man tar i betraktning den demografiske utviklingen og endringen i fordelingen av husholdningstyper. Mengden eneboliger som bygges virker relativt stabil, og ligger i overkant av 700 i året. Økningen av blokkbebyggelse kommer altså på toppen av dette. I gjennomsnitt har det blitt ferdigstilt ca. 1900 boliger per år i perioden 2006-2019. Det tilsvarer én ny bolig per 1,6 ny innbygger.

Figur 1.10 Byggestatistikk over ferdigstilte boliger på Agder 2000 – 2018 etter bygningstype.

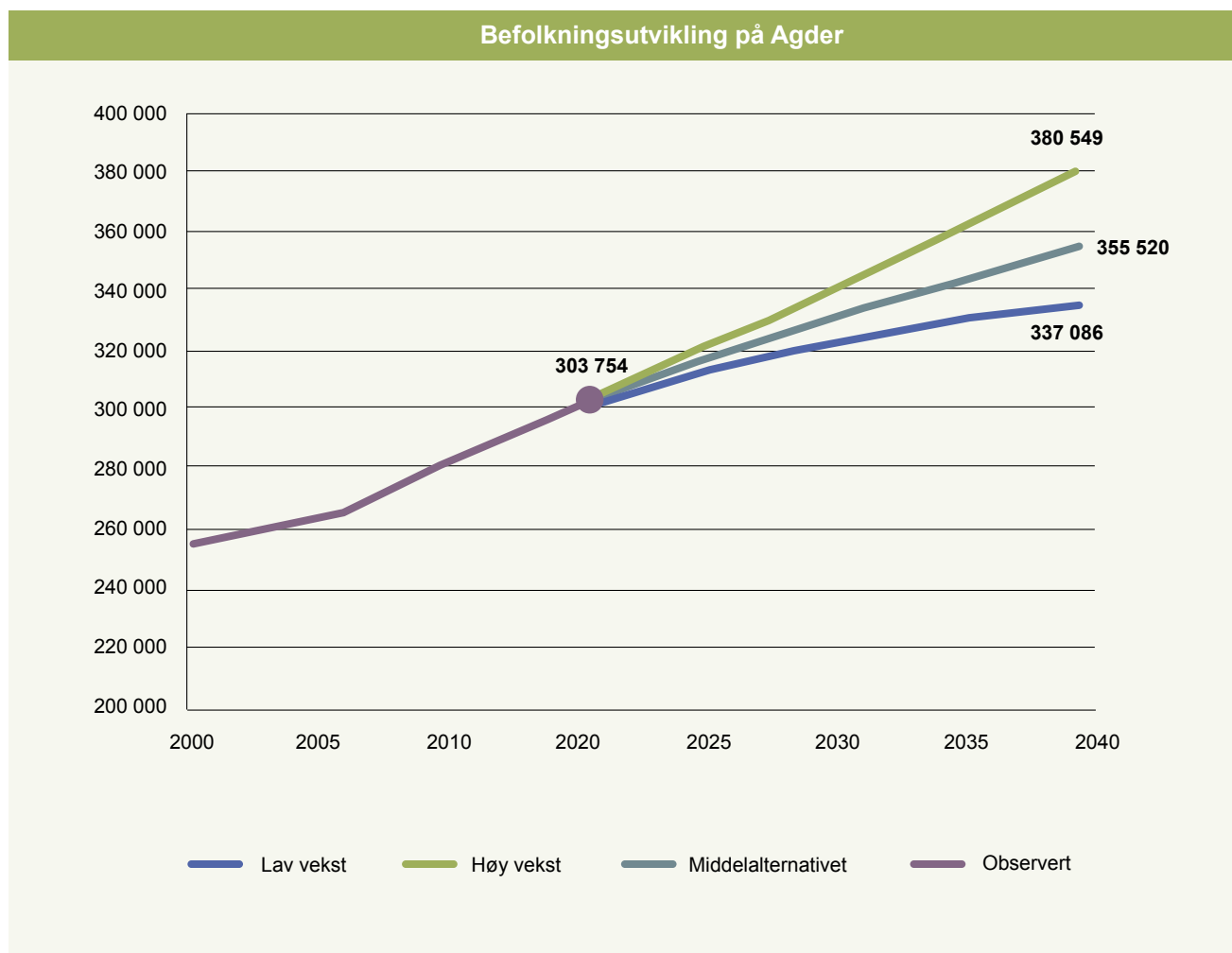
1.7 Befolkningsfremskrivninger

I forhold til Europa for øvrig har Norge opplevd en høy befolkningsvekst de siste tiårene. SSB utarbeider flere alternative prognoser for befolkningsfremskrivning. Disse tar utgangspunkt i ulike scenarier for fruktbarhet, levealder/aldring og innvandring, og mange ulike faktorer tas med i betraktning, blant annet langsiktig økonomisk utvikling og flyktningesituasjonen i et globalt perspektiv.

Som figur 1.11 viser, er det stort sprik mellom de ulike modellene for befolkningsfremskrivning.

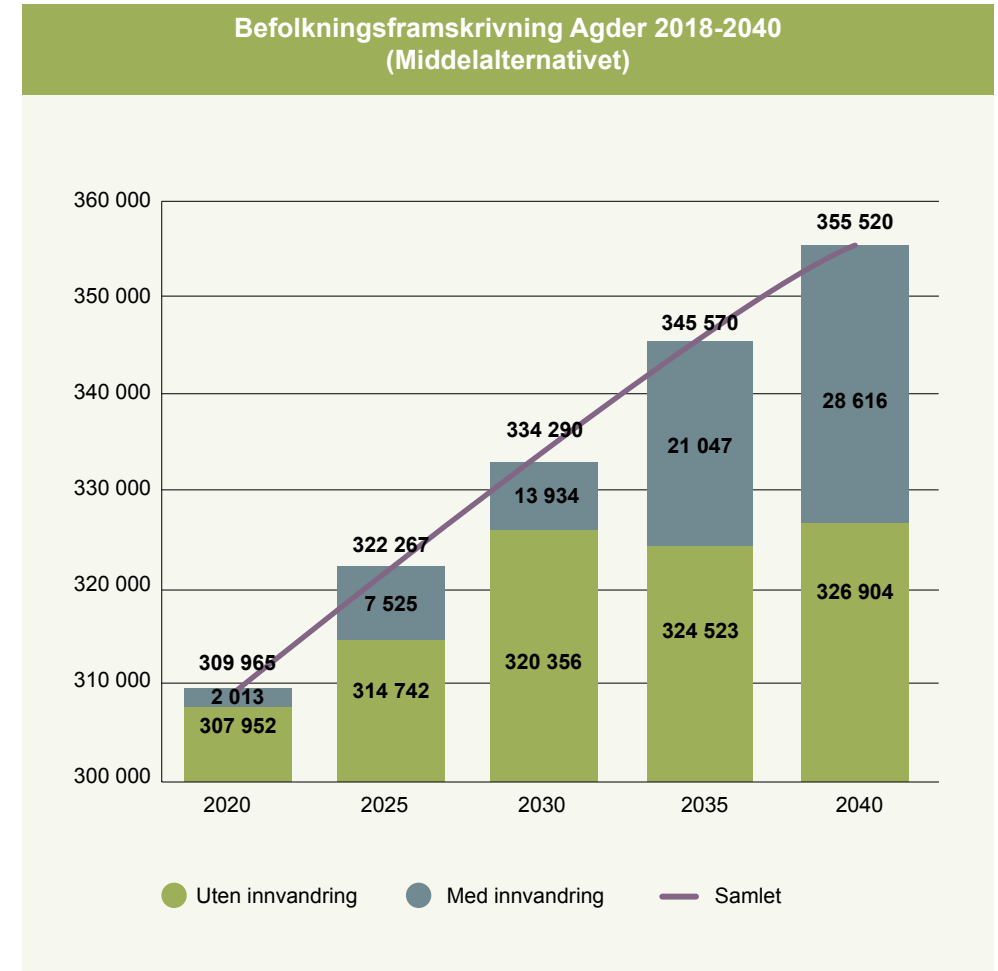
Alternativ HHHH (høy), estimerer at befolkningen på Agder i 2040 vil ha økt med 25,3 prosent i forhold til 2018, mens LLLL (lav) estimerer 11 prosent vekst. MMMM (middel) tilsvarer en befolkningsvekst på 17 prosent.

SSB's vekstprognoser for Agder ligger for alle alternativene ca. 3 prosent høyere enn forventet vekst for landet under ett.

➤ Figur 1.11 Tre alternativer for befolkningsutvikling på Agder.

Det største usikkerhetsmomentet i fremskrivningene er knyttet til innvandringsbildet. Dette skyldes usikkerhet både i forhold til økonomisk utvikling, flyktningsituasjon og befolkningsutvikling ellers i verden. Norge har hatt en periode med høy netto arbeidsinnvandring, men denne er avtakende både på grunn av at en del reiser tilbake til opprinnelseslandet og fordi færre reiser inn til Norge. Samtidig forventer blant annet FN at antall mennesker på flukt ulike steder i verden vil øke, både på grunn av pågående konflikter, men på sikt også på grunn av klimaendringer. Effekten var betydelig i 2015, da det kom mer enn 30 000 asylsøkere til Norge, men innvandringstakten til landet som følge av flukt har deretter gått ned. Figur 1.12 illustrerer betydningen av innvandring for befolkningsfremskrivningene.

Figur 1.12 Befolkningsfremskrivning Agder.

Boligbehov

Forventet boligbehov kan grovt estimeres ved å dele befolkningsveksten på to. Middelalternativet antyder at Agder vil ha i overkant av 50 000 flere innbyggere i 2040 enn i 2019 (17 prosent vekst). Dette tilsier et samlet boligbehov på Agder på bortimot 25 000 nye boliger, om lag 1 100 per år.

MMMM (middelalternativet)	Folketall 2018	Folketall 2040	Vekst 2018 -2040 (%)	Andel av vekst på Agder 2018 - 2040	Andel av vekst i egen region 2018 - 2040
Kristiansandsregionen	164 263	197 668	20,3 %	64,5 %	100 %
Birkenes	5 187	6 562	26,5 %	2,7 %	4,1 %
Iveland	1 330	1 551	16,6 %	0,4 %	0,7 %
Kristiansand	109 438	132 045	20,7 %	43,7 %	67,7 %
Lillesand	10 871	13 455	23,8 %	5,0 %	7,7 %
Lindesnes	22 905	25 635	11,9 %	5,3 %	8,2 %
Vennesla	14 532	18 420	26,8 %	7,5 %	11,6 %
Listerregionen	38 714	41 972	8,4 %	6,3 %	100 %
Farsund	9 726	10 017	3,0 %	0,6 %	8,9 %
Flekkefjord	9 066	9 143	0,8 %	0,1 %	2,4 %
Hægebostad	1 699	1 763	3,8 %	0,1 %	2,0 %
Kvinesdal	6 024	6 832	13,4 %	1,6 %	24,8 %
Lyngdal	10 357	12 279	18,6 %	3,7 %	59,0 %
Sirdal	1 842	1 938	5,2 %	0,2 %	2,9 %
Setesdalsregionen	7 958	9 098	14,3 %	2,2 %	100 %
Bygland	1 207	1 298	7,5 %	0,2 %	8,0 %
Bykle	958	1 096	14,4 %	0,3 %	12,1 %
Evje og Hornnes	3 625	4 428	22,2 %	1,6 %	70,4 %
Valle	1 225	1 194	-2,5 %	-0,1 %	-2,7 %
Åseral	943	1 082	14,7 %	0,3 %	12,2 %
Østre Agder	92 819	106 782	15,0 %	27,0 %	100 %
Arendal	44 645	49 167	10,1 %	8,7 %	32,4 %
Froland	5 790	7 395	27,7 %	3,1 %	11,5 %
Gjerstad	2 467	2 613	5,9 %	0,3 %	1,0 %
Grimstad	23 017	29 637	28,8 %	12,8 %	47,4 %
Risør	6 882	7 651	11,2 %	1,5 %	5,5 %
Tvedestrand	6 086	5 972	-1,9 %	-0,2 %	-0,8 %
Vegårshei	2 087	2 424	16,1 %	0,7 %	2,4 %
Åmli	1 845	1 923	4,2 %	0,2 %	0,6 %
Aust-Agder	117 222	136 366	16,3 %	37,0 %	
Vest-Agder	186 532	219 154	17,5 %	63,0 %	
Norge	5 295 619	6 056 244	14,4 %		

1.8 Aldrende befolkning

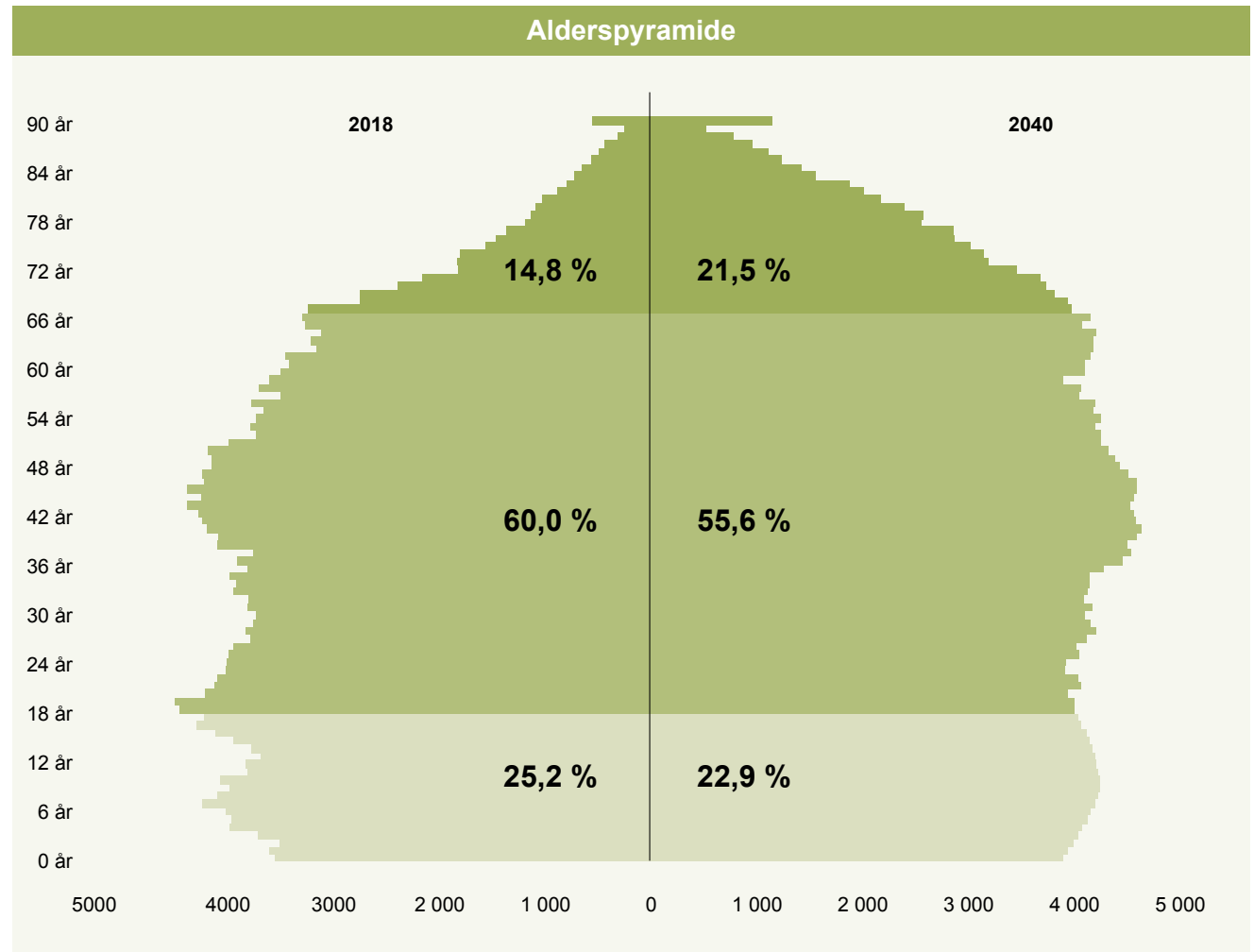
Vi er i en periode med store endringer i befolkningens alderssammensetning, der hovedtrekket i Norge er en aldrende befolkning. Dette skyldes både de store fødselskullene fra etterkrigstiden, stigende levealder og synkende fødselstall. For Agder innebærer dette at over 60 % av den samlede (forventede) befolkningsveksten frem mot 2040 vil bestå av personer i aldersgruppen 67+. Denne aldersgruppens andel av befolkningen vil øke fra ca. 14,8 % i 2018 til 21,5 % i 2040. Figur 1.13 er en alderspyramide som sammenligner befolkningsvolumet innenfor ulike alderstrinn og grupper for henholdsvis 2018 og 2040. SSB's middelalternativ er lagt til grunn.

Siden andelen 67+ år vil øke i forhold til alle andre aldersgrupper, vil det bli færre arbeidende per eldre i fremtiden. Etter middelalternativet vil aldersbæreevnen i form av arbeidsføre 20-66 år per pensjonist (67+) utvikle seg som vist i tabell 1.8.

Kilde: SSB

Forsøringsgrad – antall arbeidsføre (16-66 år) per pensjonist (67+)		
2018	2030	2040
4,0	3,2	2,6

Tabell 1.8 Fremskrevet aldersbæreevne.

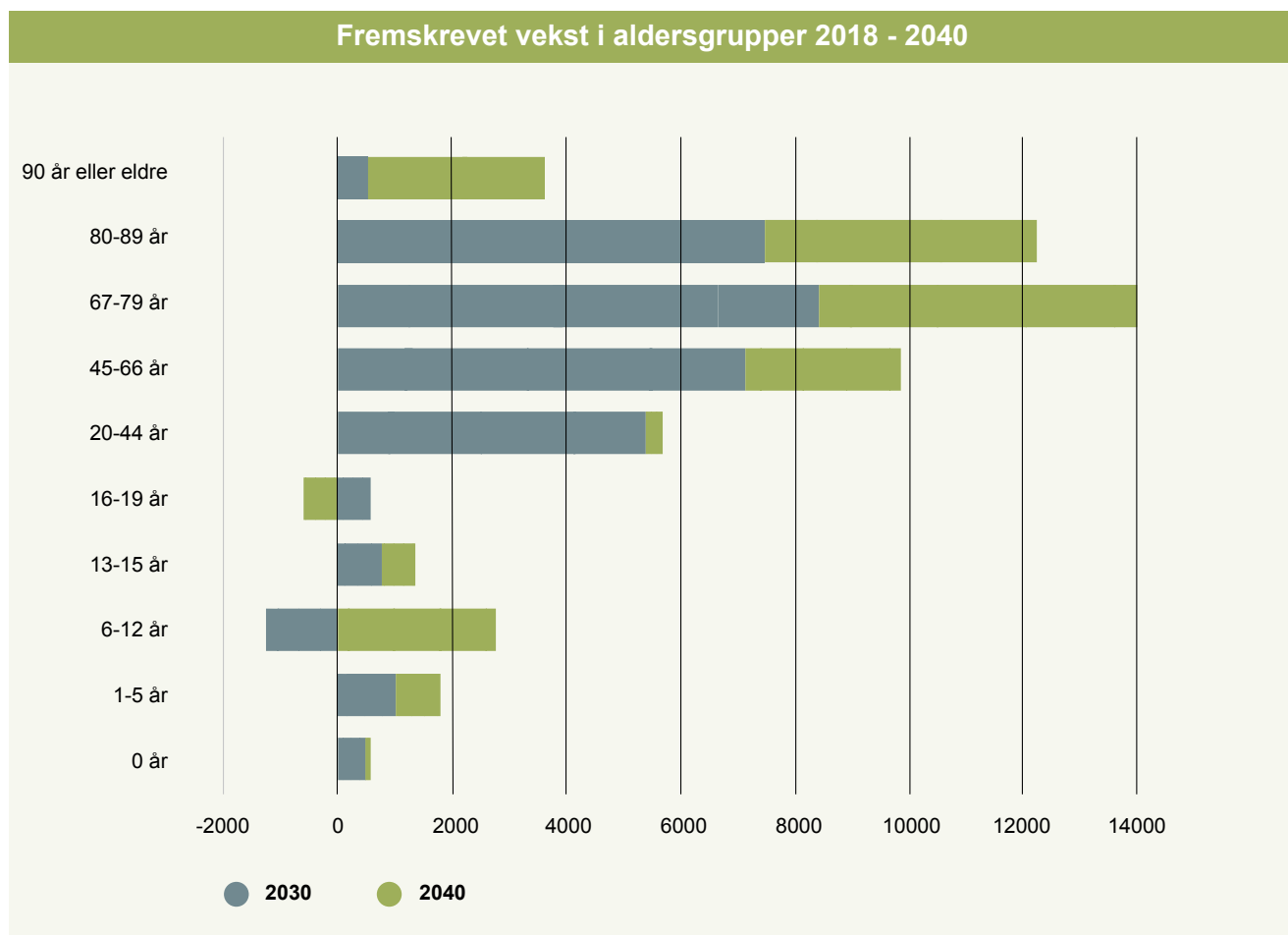

Figur 1.13 Alderspyramide

Figur 1.14 viser fremskrevet vekst i ulike aldersgrupper fra 2018 frem mot henholdsvis 2030 og 2040. Det er naturlig nok mindre usikkerhet knyttet til alderstrinnene 20+ enn alderstrinnene 0-20.

Tabell 1.9 viser fremskrevet endring av andelen av befolkningen i ulike aldersgrupper på Agder. Betydningen av innvandring i forhold til aldersbæreevnen fremkommer ved å sammenlikne middelalternativet med MMM0-alternativet, som innebærer null innvandring. Utslaget er at gruppen 67+ vil utgjøre en ytterligere større andel, siden majoriteten av innvandrere er yngre eller i arbeidsfør alder. Agder skiller seg her ikke vesentlig fra landet for øvrig.

Befolkningens alderssammensetning i 2040 med og uten innvandring			
	2018	2040 med	2040 uten
0-5 år	7,0 %	-0,4 %	-0,9 %
6-15 år	12,8 %	-1,1 %	-1,7 %
16-19 år	5,4 %	-0,8 %	-0,9 %
20-66 år	60,0 %	-4,4 %	-4,8 %
67+	14,8 %	6,6 %	8,3 %

⬆️ Tabell 1.9 Innvandringens betydning for befolkningens alderssammensetning fra 2018 – 2040.

➡️ Figur 1.14 Fremskrevet vekst i ulike aldersgrupper 2018 – 2040.

2. Klima og energi

Menneskers påvirkning av jordens klimasystem framstår i dag som en av de mest krevende styringsutfordringer vi og våre etterkommere står overfor. Uten politisk vilje til sterk regulering av produksjon og bruk av fossile brennstoff får vi en global oppvarming som kan medføre en irreversibel utvikling og uforutsigbare skade. Risiko knyttet til klimaendringer hjemme og i andre land er et perspektiv næringsliv og myndigheter må ta inn over seg og forberede seg på.

Norge har signert Parisavtalen og påtatt seg forpliktelser for å holde den globale oppvarmingen godt under 2 grader sammenliknet med førindustriell tid. Etter at Parisavtalen trådte i kraft har Norge lovfestet sine klimamål frem mot 2030 og 2050 ([Klimaloven](#)).

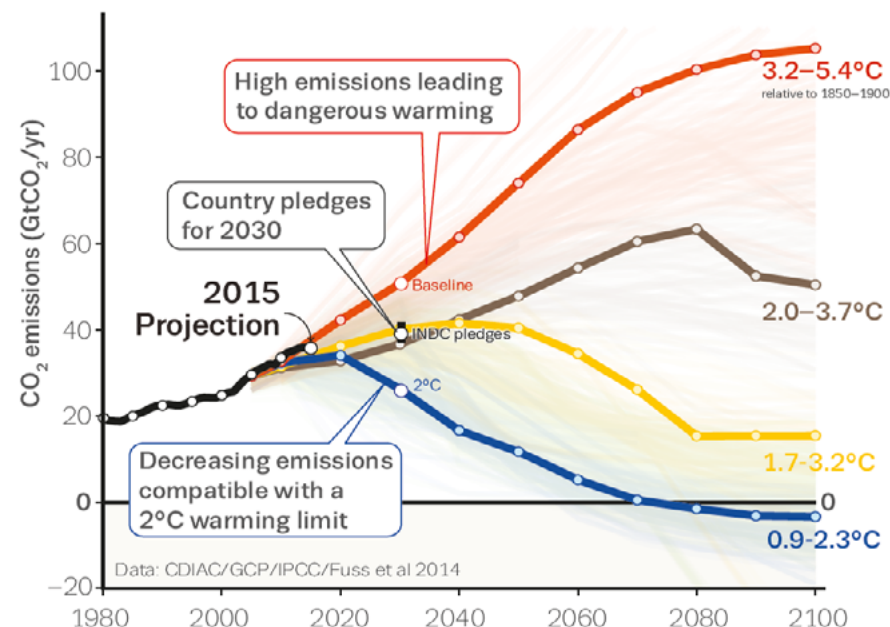
Gjennom Regionplan Agder 2030 har Agder satt klima høyt på agendaen. Arbeidet med Klimaveikart Agder (2017-2018) og Electric Region Agder staker ut kursen for hvordan Agder skal bidra til å utvikle lavutslippssamfunnet. Utslippene skal reduseres med 45 % innen 2030.

Lykkes vi med å redusere klimagassutslippene i egen region gjør vi vår del av klimadugnaden. Dersom vi samtidig utvikler kompetanse og teknologi som lavutslippssamfunnet etterspør vil vi også kunne opprettholde vår sysselsetting og verdiskapning.

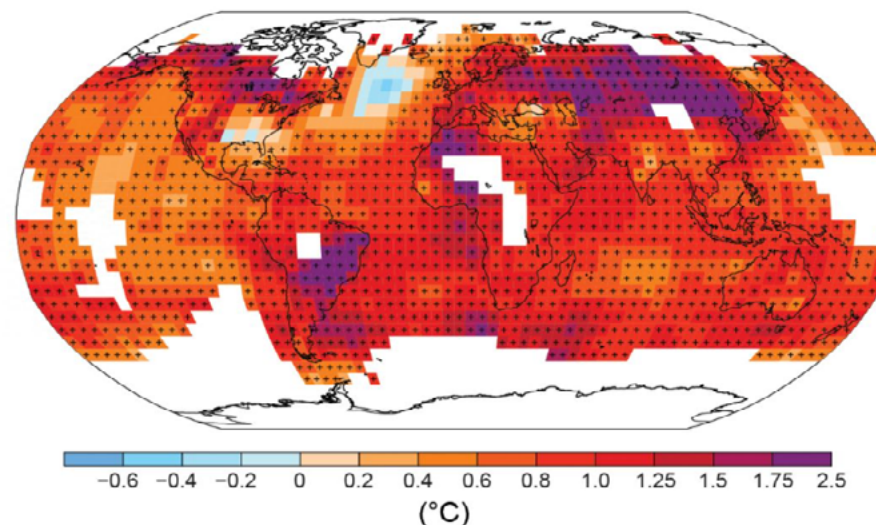
Figur 2.1 Historiske globale utslipp av klimagasser (sort linje) og scenarier for hvordan temperaturen med stor sannsynlighet vil utvikle seg gitt de ulike scenariene.

Figur 2.2 Observerte temperaturendringer fra 1901 - 2012. Hvite felter angir manglende data.

Kilde: CDIAC/GCP/IPCC/Fuss et al 2014

Kilde: IPCC Report Graphics AR5-WG1

2.1 Klimaendringer

Klimaendringer kan endre forutsetningene og rammene for mange av kommunens oppgaver. God og helhetlig planlegging, som tar hensyn til dagens og framtidens klimaendringer, står helt sentralt på veien mot et klimatilpasset samfunn. Mange aktører er involvert, og det er viktig at alle forholder seg til og bruker det naturvitenskapelige kunnskapsgrunnlaget i planarbeidet.

[Norsk Klimaservicesenteret](#) har utarbeidet klimaprofiler for alle landets fylker. Klimaprofilene har fokus på endringer fra dagens klima (1971–2000) til slutten av århundret (2071–2100), og beskriver forventede klimaendringer dersom de globale klimagassutslippene fortsetter å øke som i de siste tiårene. For å være føre var er dette høye alternativet fra de nasjonale klimaframskrivningene lagt til grunn når konsekvensene av klimaendringer vurderes.

[Klimaprofil Agder](#) beskriver at vi må forberede oss på følgende endringer i klima for Agder:

Årstemperaturen beregnes å øke med ca. 4,0 °C; med størst økning om vinteren og minst om sommeren. Vekstsesongen vil øke med 1-3 måneder, mest i ytre kyststrøk.

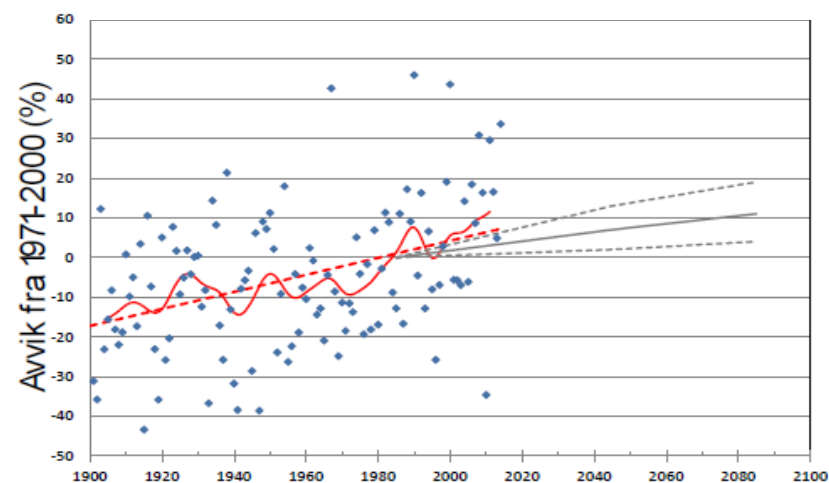
Nedbør: Årsnedbøren er beregnet å øke med ca. 10 prosent. Økningen blir størst vinter og vår, mens det sommerstid ventes små endringer. Episoder med kraftig nedbør blir oftere og verre.

Vind: Trolig liten endring.

▲ Figur 2.3
▶ Figur 2.4

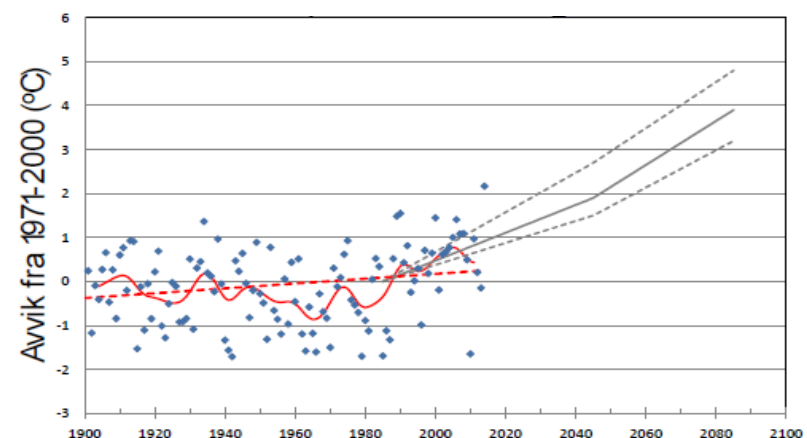
Historiske og beregnede fremtidige avvik fra gjennomsnittsverdier (1971–2000) for årsnedbør i Vest-Agder (øverst) og for årstemperatur i Aust-Agder (nederst). Blå prikker viser observerte avvik for enkeltår i perioden 1900–2014, stiplede rød strek er observert trend, mens rød kurve viser glattede 10-års variasjoner. Heltrukken grå strek og stiplede grå streker viser hhv. midlere, lav og høy modellberegning for endring av nedbør frem mot slutten av århundret for høye klimagassutslipp.

Årsnedbør Vest-Agder

Kilde: Norsk klimaservicesenter

Årstemperatur Aust-Agder

2.2 Klimatilpasning

Nedbør: Inntil videre foreslås det et klimapåslag på minst 40 prosent på regnskyll med kortere varighet enn 3 timer. Utfordringene med overvann blir større enn i dag. Anbefalt klimapåslag på flomvannføring er 20 prosent. Økt forekomst av lokal, intens nedbør øker sannsynligheten for flom i tettbygde strøk og i små kystnære vassdrag som reagerer raskt på regn.

Vannføring: Det ventes små endringer i gjennomsnittlig årlig vannføring. Det forventes flere og større regnflommer, mens snøsmelteflommene vil bli mindre mot slutten av århundret.

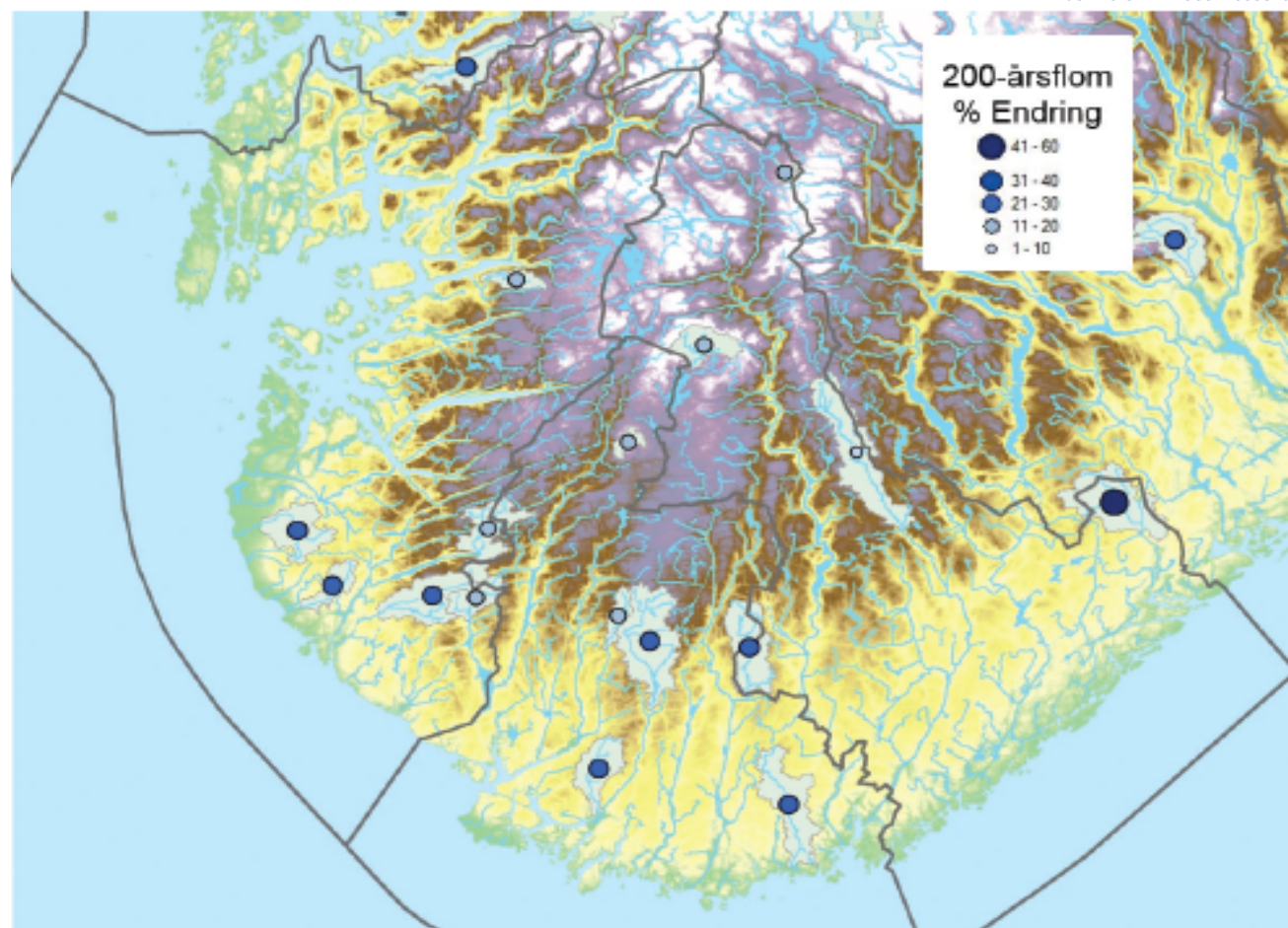
Snø: Det vil bli flere smelteepisoder om vinteren som følge av økning i temperaturen. Snøsesongens lengde reduseres med 1-3 måneder.

Tørke: Det kan bli lengre varme og tørre perioder om sommeren. Dette øker sannsynligheten for skogbrann og behovet for jordbruksvanning. Vekst sesongen forlenges med 1-3 måneder.

Isgang: Klimaendringene gir kortere perioder med is, og mindre isgang.

Skredfare: I bratt terreng kan klimautviklingen gi økt hyppighet av skred som er knyttet til regnskyll, flom og snøfall. Økt erosjon på grunn av kraftig nedbør og flom kan utløse flere kvikkleireskred. Også hyppigheten av mindre steinspranghendelser kan øke.

Havnivåstigning kan føre til at stormflo og bølger forårsaker skader. Det anbefales å bruke et klimapåslag for havnivåstigning på 66 cm lengst øst og 80 cm lengst vest i Agder.

⬆ Kart 2.1 Forventet median prosentvis endring i 200-års flom fra 1971-2000 til 2071-2100.

2.3 Direkte utslipp av klimagasser

Direkte utslipp av klimagasser omfatter alle utslipp av klimagasser innenfor Agders geografiske grenser. Miljødirektoratet har forbedret tallgrunnlag på kommunenivå for årene 2009-2017, luftfart over 3000 fots høyde og bensinforbruk til fritidsbåter inngår imidlertid ikke. All skipsfart innenfor kommunens territoriale grense (12 nautiske mil) inngår.

Tabell 2.1 viser direkte utslipp fordelt på industri, jordbruk og øvrige utslipp i den enkelte kommune. Utslippene har totalt sett økt med 11 % i perioden 2009-2017. 14 kommuner har redusert sine utslipp, mens 11 kommuner har økt utslippene. 5 kommuner har hatt et stabilt utslippsnivå (+/-5 %). Endring i industriens produksjonsnivå og utslipp slår kraftig ut i Kvinesdal, Lillesand, Birkenes og Lindesnes. Industriutslippene har totalt sett også økt sammenliknet med 2009, men er redusert i et lengre perspektiv. Ettersom 2009 var et svakt produksjonsår for industrien kommer enkeltkommuner og regionen totalt sett ut med dårlige resultater for perioden 2009-2017.

Jordbruksutslippene er knyttet til mengde jordbruksareal, antall drøvtyggende husdyr og gjødsling. Utslippene endres lite så lenge produksjonen opprettholdes. Eventuelle faktiske utslippsendringer fanges heller ikke opp på grunn

➤ Tabell 2.1 Direkte klimagassutslipp og nøkkelindikatorer fordelt på kommuner, 2017

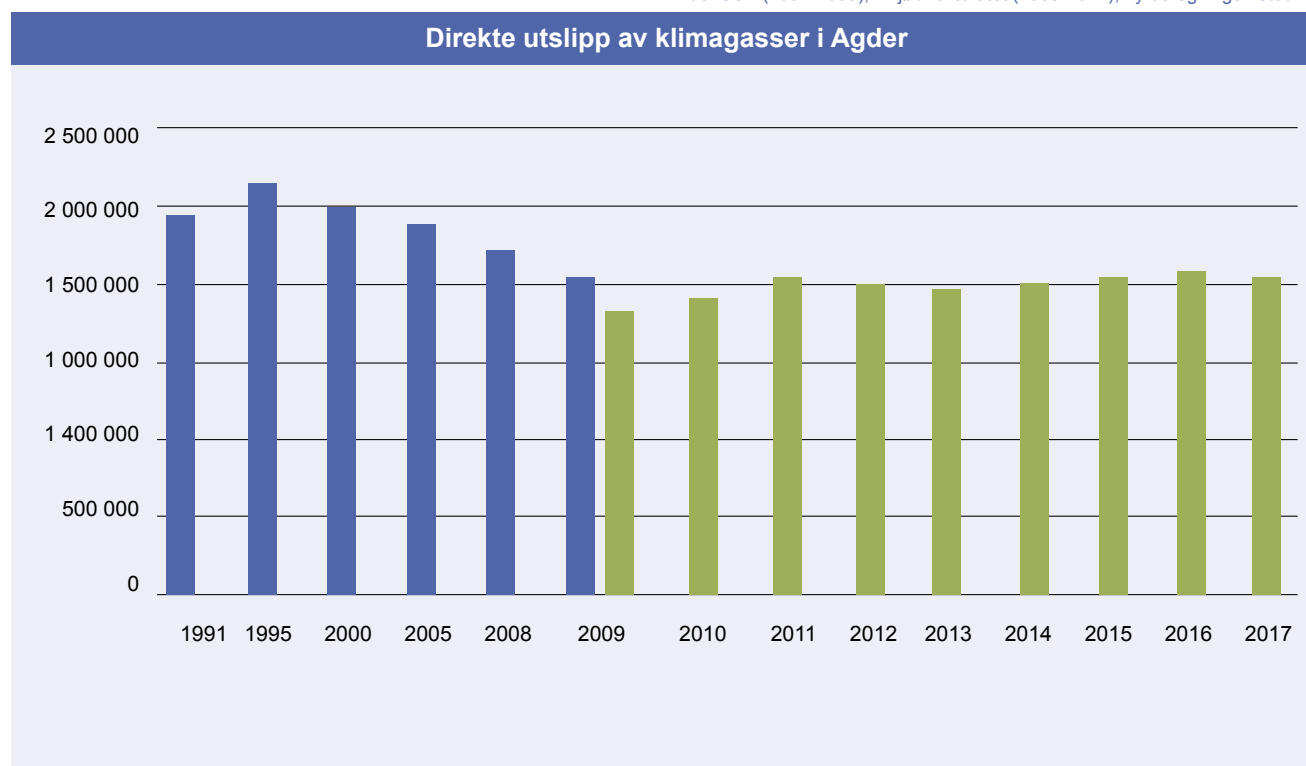
Kommune	Utslipp av klimagasser i tonn CO2-ekvivalenter				Indikatorer		Innbyggere 2017
	Industri	Jordbruk	Øvrige	Totalt	Endring 2009-2017	Utslipp pr. innbygger eks. industri og jordbruk	
Arendal	2058	10792	118637	131486	9 %	2,7	44576
Audnedal	0	5645	3743	9388	-9 %	2,1	1765
Birkenes	21737	4866	13973	40576	27 %	2,7	5178
Bygland	0	3174	3001	6176	-1 %	2,5	1200
Bykle	0	801	2928	3729	-34 %	3,1	952
Evje og Hornnes	0	6024	7731	13755	-160 %	2,1	3614
Farsund	160142	23150	53097	236389	5 %	5,4	9769
Flekkefjord	468	8042	46708	55217	30 %	5,1	9090
Froland	0	3257	8549	11806	-27 %	1,5	5713
Gjerstad	0	2957	8959	11917	-8 %	3,6	2511
Grimstad	1652	7945	27762	37359	-24 %	1,2	22692
Hægebostad	0	8959	4202	13161	-10 %	2,5	1702
Iveland	0	2225	959	3183	6 %	0,7	1342
Kristiansand	79005	1471	233513	313989	32 %	2,6	89268
Kvinesdal	225435	14108	13155	252698	21 %	2,2	5988
Lillesand	55256	3464	57796	116517	19 %	5,4	10702
Lindesnes	17137	8391	26820	52348	9 %	5,4	4950
Lyngdal	0	10591	39458	50049	12 %	4,6	8588
Mandal	133	5356	54359	59848	-2 %	3,5	15600
Marnardal	0	5772	3111	8883	-18 %	1,3	2309
Risør	0	1269	18728	19997	8 %	2,7	6936
Sirdal	0	6895	10672	17567	-17 %	5,8	1836
Songdalen	0	7392	7482	14874	-2 %	1,1	6568
Søgne	0	2744	20972	23716	-10 %	1,9	11321
Tvedestrand	0	2999	26800	29800	24 %	4,4	6051
Valle	0	3982	9754	13735	-19 %	7,8	1246
Vegårshei	0	668	5443	6110	-31 %	2,6	2104
Vennesla	8557	7878	33589	50024	-31 %	2,3	14425
Åmli	0	5276	7334	12610	-14 %	4,0	1856
Åseral	0	5775	2278	8053	-3 %	2,4	937
Totalsum	571580	181864	871514	1624957	11 %	2,9	300789

av svakheter i metodikken. Som indikator på utslippsnivå i den enkelte kommune er det gjort en sammenlikning hvor alle utslippene som ikke er knyttet til industri og jordbruk er fordelt pr. innbygger. Utslippene varierer da mellom 1 og 8 tonn pr. innbygger. Indikatoren sier mye om hvor mye transportarbeid som foregår i kommunen (skipsfart og veitrafikk), og sannsynligvis mindre om hvordan den enkelte innbygger har innrettet sin hverdag.

Kilde: Miljødirektoratet/Norske utslipp.no

Bedrifter i Agder med mer enn 10000 tonn utslipp av klimagasser		Årlig utslipp til luft CO ₂ e	
Anleggsnavn	Kommune	2009	2018
Eramet norway kvinesdal	Kvinesdal	169867	212155
Alcoa aluminium, lista	Farsund	178953	176201
Fiven norge as avd. lillesand	Lillesand	32714	52096
Rec solar norway as avd kristiansand	Kristiansand	37474	47581
3b-fibreglas norway as	Birkenes	14551	24236
Ge healthcare as, lindesnes fabrikker	Lindesnes	12611	18082
Elkem carbon	Kristiansand	10465	16674
Glencore nikkerverk	Kristiansand	16356	16500
Huntonit as - fmav	Vennesla	9036	10879

Kilde: SSB (1991-2009), Miljødirektoratet (2009-2017), ny beregningsmetodikk.

⬆️ Tabell 2.2 De største industriutslippene i Agder.

➡️ Figur 2.5 viser at utslippene i sum har økt med 11 % i perioden 2009-2017.

2.4 Kilder til direkte utslipp av klimagasser i Agder og endringer i perioden 2009-2017

35 prosent av utslippene kommer fra industri og prosessutslipp. Disse utslippene stammer i hovedsak fra bedriftene som vist i tabell 2.2. Forbrenning av restavfall og bruk av kull i industriprosesser er viktigste årsaker til utslippene. Utslippene har økt med 17 prosent, mye på grunn av at 2009 var et svakt år for industrien.

16 prosent av utslippene kommer fra skipsfart og fiskefartøyer som opererer innenfor kommunenes territorielle sone på 12 nautiske mil. Mye av trafikken passerer uten å gå til havn i Agder. Det er kalkulert en økning på 50 prosent siden 2009. Tallgrunnlaget for 2009 er svakt, mens nye tall er nøyaktige. Ferge-trafikken over Kristiansand havn er en dominerende utslippskilde.

14 prosent av utslippene kommer fra lette kjøretøy (personbiler, motorsykler og mopeder og varebiler) i vei-trafikken. Utskifting til mer energieffektive kjøretøy, større andel elbiler og myndighetskrav som har gitt en stadig høyere innblanding av biodrivstoff har redusert utslippene fra denne sektoren med 23 % i perioden.

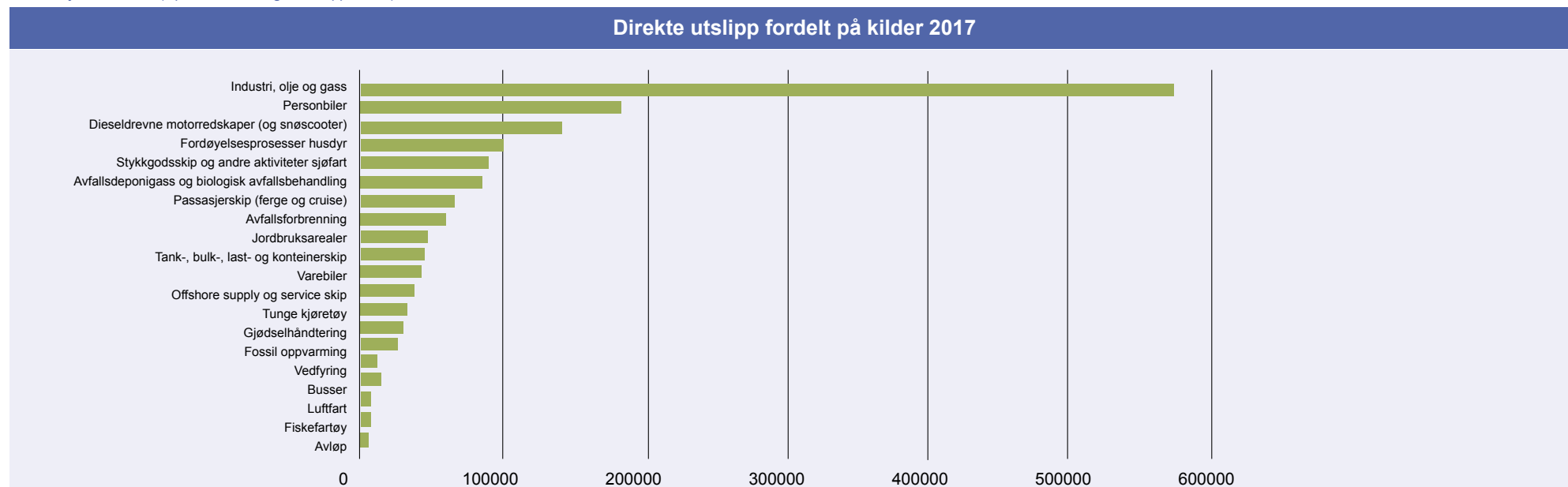
11 prosent av utslippene kommer fra tunge kjøretøy, herunder dieseldrevne motorredskaper, tunge kjøretøy og busser. Utslippene har økt med 17 %. Det er knyttet stor usikkerhet til tallene. Innblanding av biodrivstoff og en mer energieffektive motorer har redusert økningen. Transportvolumet har økt. 11 prosent av utslippene kommer fra matproduksjon. Dette er utslipp av lystgasser og metan knyttet til fordøyelsesprosesser hos sau og storfe, lagring og spredning av gjødsel og utslipp fra jordbruksarealer. Utslippene har økt med 13 prosent.

9 prosent av utslippene kommer fra avfallsdeponigasser, behandling av biologisk avfall og avfallsforbrenning. Avfallsdeponier er forbudt og utslippene fra de gamle deponiene er nedadgående. Returkraft i Kristiansand står for utslippene knyttet til avfallsforbrenning, her gjenvinnes energien. Utslippene har økt med 40 prosent og skyldes at vi fortsatt har betydelige utslipp fra gammelt avfall i tillegg til et stort volum årlig forbrenning av avfall.

2 prosent av utslippene kommer fra parafin, gass, fyringsolje og ved brukt til oppvarming i husholdninger, yrkesbygg, industri, bygg- og anleggsvirksomhet. Utslippene er redusert med 15 prosent. Det er vedtatt forbud mot fossil oppvarming som vil eliminere en stor del av disse utslippene i løpet av få år.

Kilde: Miljødirektoratet (tilpasset inndeling av utslippskilder)

Figur 2.6 Direkte utslipp for 2017 fordelt på kilder.

2.5 Indirekte utslipp

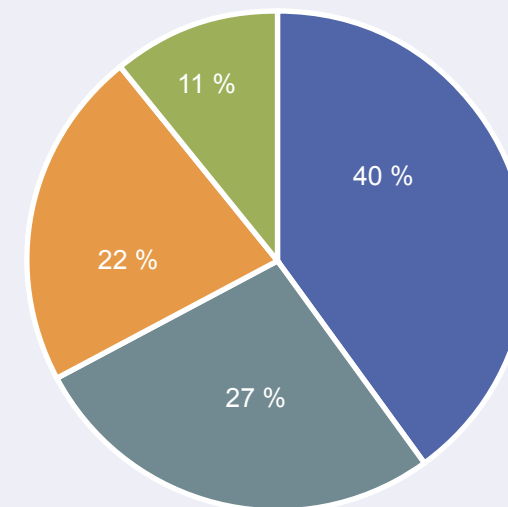
Indirekte utslipp skjer utenfor Agders grenser og kontroll, men er en følge av vårt forbruk. For Agder gjelder dette kjøp av elektrisk strøm, import av varer og tjenester og norsk offshore olje- og gassvirksomhet. Figuren på høyre side viser fordeling mellom indirekte og direkte utslipp.

For å beregne de indirekte utslippene knyttet til elektrisitet benyttes målt forbruk og en gjennomsnittsfaktor for produksjon av elektrisitet i Norden. Med utgangs-punkt i denne forutsetningen sto elektrisitetsforbruk i Agder for indirekte utslipp av 450 000 tonn CO₂e i 2017.

Det er foretatt grove beregninger av indirekte utslipp knyttet til import av varer og tjenester i Agder. Beregningene er foretatt på nasjonalt nivå og bygger på utslippstall knyttet til vareproduksjonen i det enkelte land Norge importerer varer fra, og Agders andel av bruttonasjonalprodukt. For Agder er det kalkulert et indirekte utslipp på 1,1 millioner tonn CO₂e knyttet til import av varer og tjenester. Redusert offentlig og privat forbruk kan redusere dette utslippet. Tilsammen kjøper fylkeskommunene og kommunene i Agder inn varer og tjenester fra privat sektor for ca. 5,2 mrd. NOK i 2015¹. Ca. 55 prosent av de indirekte klimagassutslippene er knyttet til innkjøp av byggetjenester, mens ca. 20 prosent er knyttet til transportmidler og transporttjenester.

Utslippene fra offshore olje- og gassvirksomhet utgjør en stor del av norske utslipp, og kan dermed sees som vesentlig også for fylkene i Norge. Dette er utslipp som kommunene og fylkene i Norge ikke har direkte kontroll over, men som indirekte inngår i deres klimafotavtrykk som del av det norske samfunnet. Dersom vi fordeler utslippet fra olje- og gassvirksomhet mellom fylkene etter antall innbyggere gir det Agder et totalt utslipp fra olje- og gassvirksomhet på 900 000 tCO₂e i 2017.

Ulike kategorier av klimagassutslipp

- Direkte utslipp i Agder
- Indirekte utslipp, norsk olje- og gassproduksjon
- Indirekte utslipp, energi
- Indirekte utslipp, import av varer og tjenester

¹ KOSTRA grunnlagsdata, SSB (2015)

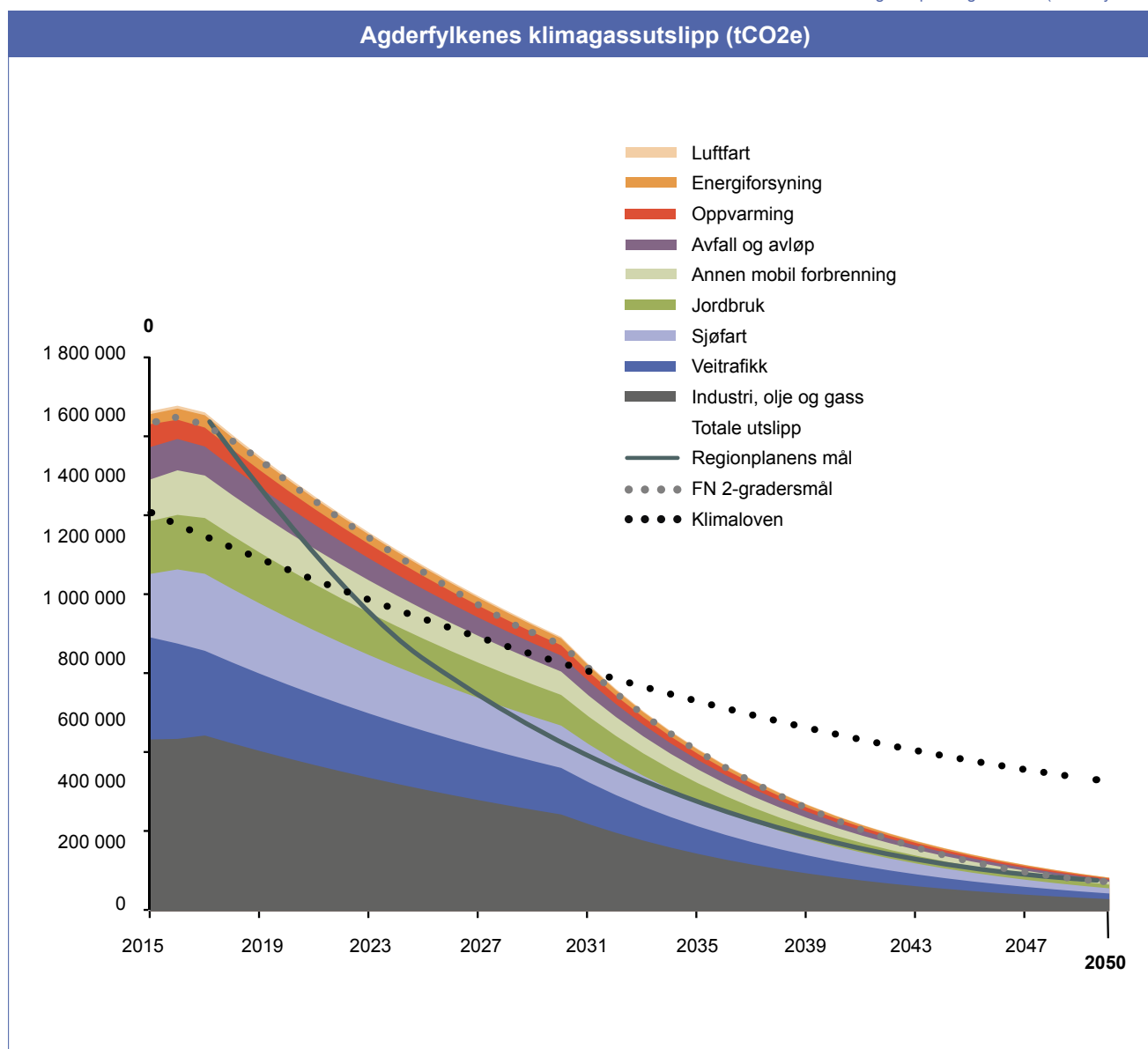
Figur 2.7 Ulike kategorier av klimagassutslipp

2.6 Karbonbudsjett for Agder frem mot 2050

Figuren til høyre viser hvordan utslippene for Agderfylkene har utviklet seg siden 2009 og hvordan de må reduseres frem mot 2050, både for å unngå global temperaturøkning på over to grader (2 graders målet), for å følge opp Klimaloven og for å følge opp Regionplan Agders mål om 45 % utslippskutt innen 2030 og "lavutslippssamfunn i 2050". Dette kommer frem i modellen ved en sort prikkete linje som representerer Klimalovens budsjettlinje og en grønn linje som representerer IPCCs 2-gradersmål med utgangspunkt i årlige kutt fra 2010.

Utslippsscenarioet er beregnet med bakgrunn i Stortingsmelding nr. 41 (klimameldingen)², og med forutsetning om at de nåværende politiske føringene blir realisert.

Utsliffsframskrivningene bygger på like store kutt i alle sektorer. Teknologiutvikling, nasjonal politikk og Europeisk samarbeid om omstilling sannsynliggjør at industri og veitrafikk vil kunne oppnå større reduksjoner enn dette, mens jordbruk vil opprettholde samme utslippsnivå dersom produksjonen økes i henhold til nasjonale mål for matforsyning.

² Klima- og Miljødepartementet (2016-2017). Meld. St. 41, Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid. <http://bit.ly/2wlvkl1>

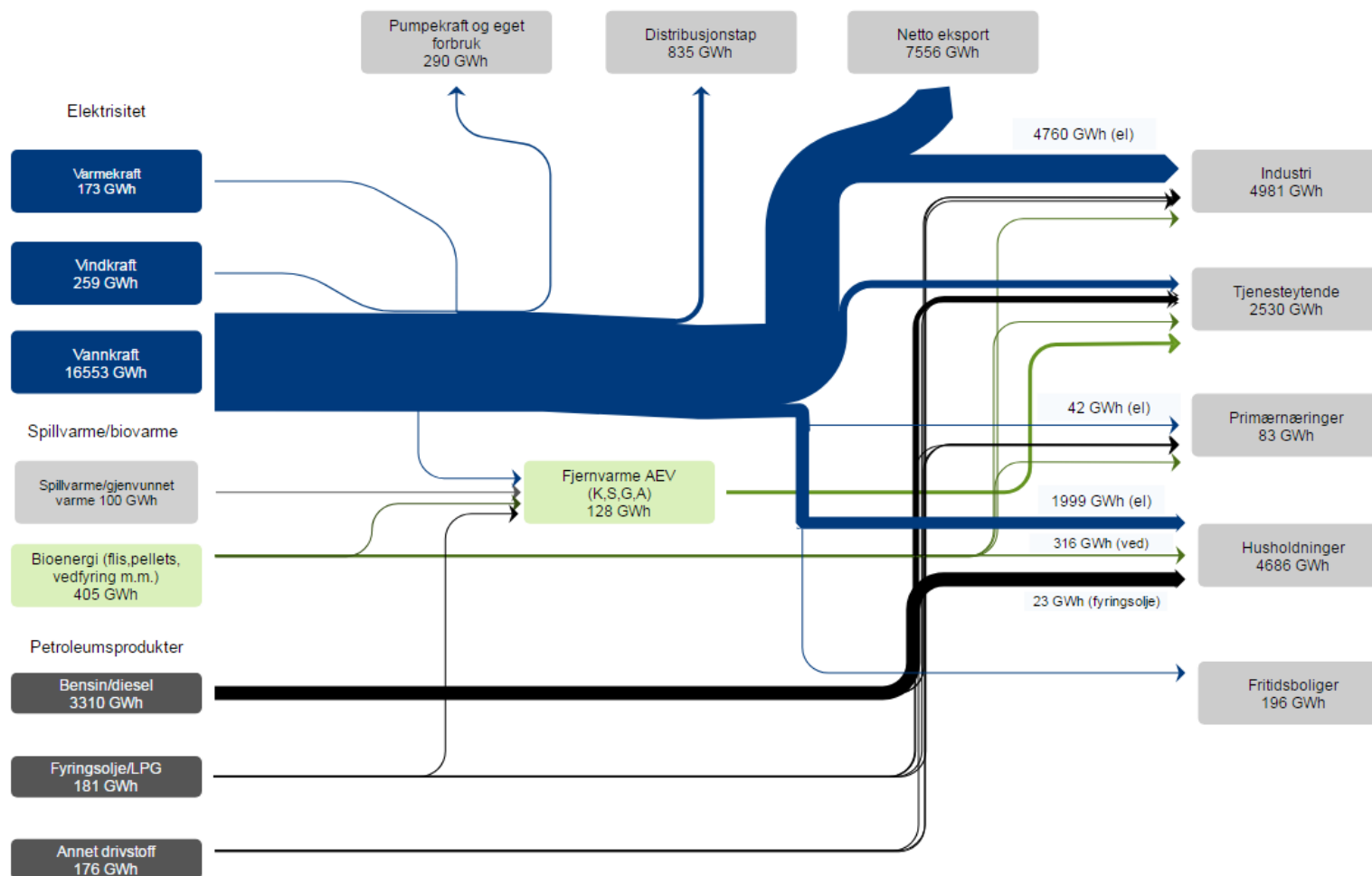
Figur 2.8 Direkte utslipp av klimagasser målt i Ntonn CO₂-ekvivalenter for perioden 2009-2017 og framtidige utslipp i henhold til mål om 45 % utslippskutt fram til 2030 og «lavutslipp» i 2050. Utslippsnivåer i henhold til FN's 2 graders mål og Klimaloven er markert med stipla linjer. Kilde: Miljødirektoratet/Regionplan Agder 2030

2.7 Energi

Totalt produserte Agder fylkene 16271 GWh kraft i 2017, det tilsvarte 11 prosent av Norges totale kraftproduksjon. Forbruket i Agder var 8579 GWh. Det ble dermed eksportert hele 7692 GWh, tilsvarende kalkulert kraftbehov for å drifte halvparten av veitrafikken i Norge dersom denne hadde vært elektrifisert.³ Fylket er stor netto-produsent av fornybar energi og har over tid produsert om lag dobbelt så mye energi som det forbruker. Både produksjon og forbruk har vist en svakt økende tendens siste 10 år.

Energibalanse

Diagrammet til høyre viser input (produsert og omsatt energi) og output (forbruk) fordelt på ulike sektorer i 2015. Det viser flyten av energi fra de ulike energibærerne fordelt på etterspørselen fra de ulike sektorene i samfunnet. Klimagassutslippene er i hovedsak knyttet til bruk av fossilt brennstoff. Nettside som viser estimert karbon fotavtrykk i knyttet til forbruket av strøm i santid for de fleste europeiske land finner du [her](#). Karbonfotavtrykket varierer med hvordan den strømmen som leveres er produsert.

Figur 2.9 Diagrammet viser input (produsert og omsatt energi) og output (forbruk) fordelt på ulike sektorer i 2015.

³ NVE notat 2017: Hvordan vil en omfattende elektrifisering av transportsektoren påvirke kraftsystemet?

2.8 Forbruk av elektrisitet

Når vi fordeler forbruket av elektrisk kraft per innbygger ser vi i tabellen at kommuner med kraftkrevende industri peker seg ut med høye tall. Dette gjelder særlig for vertskommunene til Alcoa Lista (Farsund) og Eramet Norway (Kvinesdal).

Ser man på strømforbruket til den enkelte husholdning (Nøkkeltall i tabell) ser man at variasjonen er mye mindre mellom kommune. I gjennomsnitt bruker husholdningene 16 091 kWh⁴. Forbruket er høyest i Bykle, Sirdal og Åseral, mens Kristiansand, Grimstad og Gjerstad bruker omkring halvparten så mye.

Forbruket av elektrisk kraft viser karakteristiske trekk ved enkelte kommuner. Høyt strømforbruk i hytter og fritidshus i forhold til strømbruk i husholdninger er en indikator på at hytteutbygging i Agder er mest dominerende i Åseral, Sirdal og Bykle, mens landbruk er mest dominerende i Åmli, Grimstad og Songdalen og tjenesteyting i Bykle, Sirdal og Valle.

Elektrifiseringsgraden varierer fra 35 % i Valle til 82 % i Farsund. Gjennomsnittet for Agder er 64 %, mens den på landsbasis er på 51 %. Fornybarandelen i energiforbruket i Agder varierer fra 43% i Flekkefjord til 85 % i Åseral og Iveland. Gjennomsnittet for Agder er 69 %, mens den på landsbasis er 68 %. Økt elektrifisering og fornybarandel i energiforbruket er viktige indikatorer på utviklingen av lavutslippssamfunnet.

Agder Energi har laget Energiutredninger for alle kommuner i Agder, disse finner du [her](#).

⁴ Antall husholdninger per kommune er beregnet ved at det i gjennomsnitt er 2,23 personer per husholdning i Agder. Antall husholdninger per kommune er dermed beregnet som antall innbyggere dividert med 2,23.

	Forbruk i alt 2017 angitt i GWh						Nøkkeltall per enhet (kWh)		Nøkkeltall for kommunen	
	Bergverksdrift og industri mv.	Husholdninger	Hytter og fritidshus	Primærnæringer	Tjenesteyting mv.	Sum	per innbygger	per husholdning	Elektrifisering	Fornybarandel
1001 Kristiansand	1055,6	575	9,8	0,7	433,5	2074,6	23240	13823	75 %	85 %
0928 Birkenes	58,8	35,3	1,5	0,6	12,7	108,9	21031	16802	80 %	85 %
1014 Vennesla	115,9	98,5	0,9	1	40,1	256,4	17775	16316	82 %	82 %
1032 Lyngdal	26,7	59,1	11,1	1,1	52,8	150,8	17559	16924	71 %	81 %
1017 Songdalen	11	46,3	0,4	3,2	20,7	81,6	12424	16879	71 %	81 %
0912 Vegårshei	1,1	14,9	1,9	0,3	5,6	23,8	11312	16932	73 %	78 %
Agder	4854,9	2142,3	197,8	41,1	1344,1	8580,2	28526	16091	66 %	77 %
0904 Grimstad	19,3	161,8	6,7	12,2	91,3	291,3	12837	15809	63 %	74 %
0911 Gjerstad	3,8	18	0,8	0,1	12,3	35	13939	15859	64 %	74 %
1002 Mandal	20,6	112	9,2	0,7	58,6	201,1	12891	16583	62 %	71 %
1018 Søgne	15,2	81,5	9,2	0,9	31,5	138,3	12216	17486	62 %	71 %
0919 Froland	1,8	41,2	2,2	0,5	16,4	62,1	10870	17347	62 %	71 %
0935 Iveland	5,4	9,8	0,8	0,4	3,8	20,2	15052	17690	60 %	70 %
0906 Arendal	97,7	326,4	9,9	4	198	636	14268	16259	64 %	69 %
0926 Lillesand	197,7	78,8	9	0,5	49,3	335,3	31331	17820	59 %	69 %
1004 Flekkefjord	19,8	68,6	7,5	3,3	43,8	143	15732	17500	55 %	66 %
1029 Lindesnes	93,1	37,5	10,5	2,4	17,4	160,9	32505	17747	58 %	66 %
0929 Åmli	26,4	14,3	1,8	1,1	9,3	52,9	28502	17397	54 %	64 %
0937 Evje og Hornes	1,8	28	5,1	0,8	22	57,7	15966	18123	60 %	64 %
1003 Farsund	2187,4	75,7	9,5	1,5	44,9	2319	237384	18123	56 %	64 %
0914 Tvedestrand	6,3	46,9	9	0,6	27,2	90	14874	17332	53 %	63 %
0901 Risør	10,1	54	7,6	0,4	27,5	99,6	14360	16960	54 %	62 %
1037 Kvinesdal	834,6	47	6,9	0,9	28,8	918,2	153340	18147	51 %	59 %
1027 Audnedal	1,6	14	0,6	0,6	6,7	23,5	13314	20000	58 %	59 %
1021 Mamardal	13,5	18,4	1,1	1,1	6,1	40,2	17410	19389	46 %	53 %
1034 Hægebostad	4,8	13,7	2,3	0,3	6,9	28	16451	20177	44 %	51 %
0938 Bygland	6,1	10,2	1,8	0,3	8,1	26,5	22083	18412	41 %	47 %
0940 Valle	1,4	11,3	2,8	0,4	10,3	26,2	21027	20071	45 %	47 %
1026 Åseral	3,9	9,9	11,1	0,2	7,5	32,6	34792	25849	43 %	46 %
1046 Sirdal	10,8	21,7	26	0,8	25,7	85	46296	28218	35 %	46 %
0941 Bykle	2,7	12,5	20,8	0,2	25,3	61,5	64601	29412	36 %	43 %

Tabell 2.3 Nettoforbruk av elektrisk kraft per kommune med nøkkeltall.

2.9 Electric Region Agder

Aust-Agder fylkeskommune og Vest-Agder fylkeskommune har i samarbeid med Kristiansand kommune og Arendal kommune, og i fellesskap med ca. 50 andre aktører laget en visjon for elektrifisering i regionen. Visjonen beskrives i målbildet Electric Region Agder.

I 2020 vil Norge ha et overskudd på fleksibel vannkraft på 13-14 TWh. Over halvparten av dette rekordstore overskuddet vil komme på Sørlandet. Samtidig bygges nye strømkabler som vil koble landsdelen til de store nye vindkraftanleggene i Vest-Europa (100 000 MW i 2030). Agder har derfor gjennom en kombinasjon av sin beliggenhet, infrastruktur og vannkraftproduksjon en unik global fornybar kraft-posisjon. Samlet gjør dette at Agder kan kalle seg verdens største fornybare kraftknutepunkt. Ingen andre steder er det, en så god og sikker tilgang på rimelig fornybar kraft. Dette er utgangspunktet for Electric Region Agder.

Målbildet Electric Region Agder 2030 handler om å utnytte ett av regionens globale fortrinn for å realisere en visjon om et Agder hvor alt er elektrisk, alt er fornybart. Dette skjer gjennom å elektrifisere samfunnet ved å erstatte fossil energi med fornybar elektrisitet og samtidig legge til rette for grønn næringsutvikling som tar i bruk det store kraftoverskuddet i regionen. Visjonen er å gjøre Agder til verdens første helt elektriske og helt fornybare samfunn.

Realisering av Electric Region Agder er en målsetting i regionplan Agder 2030. Her kan du følge med på hva som skjer rundt [Electric Region Agder](#)

► Tabell 2.4 Målbilde for Electric Region Agder

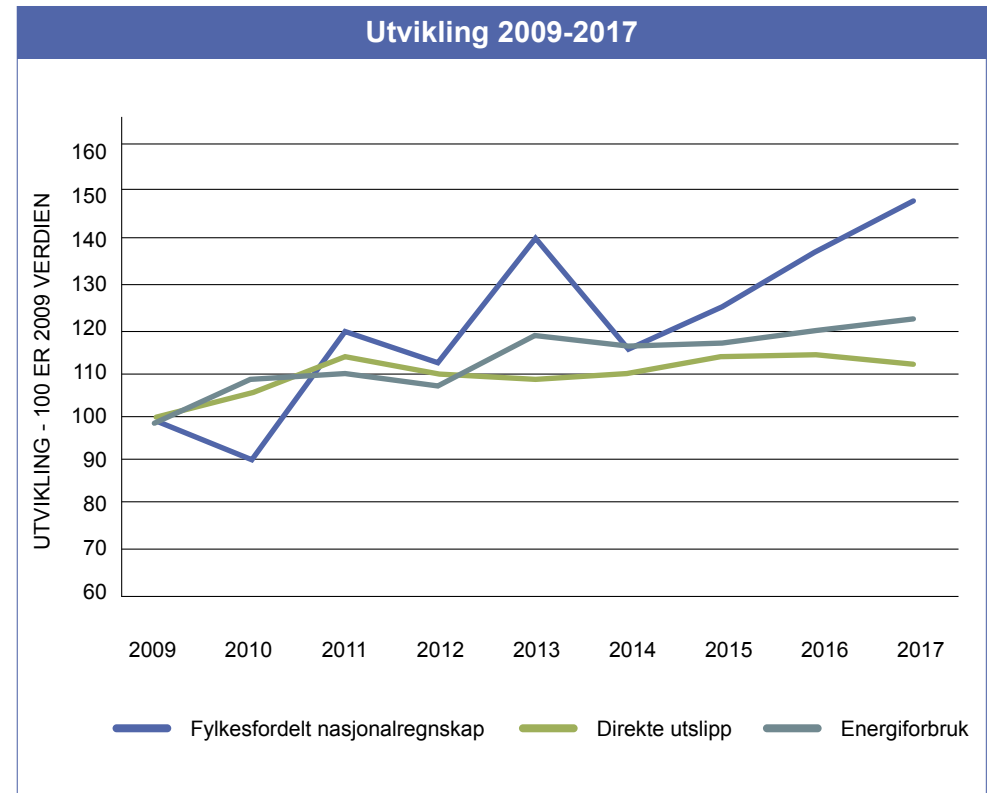
2.10 Grønn vekst

Grønn vekst defineres som økonomisk vekst uten tilsvarende vekst i utslippene av klimagasser. Det kombinerer to anerkjente samfunns mål, som også er lagt til grunn for Regionplan Agder 2030.

Fylkesfordelt nasjonalregnskap (BNP), direkte utslipp av klimagasser og energiforbruk er brukt til å undersøke om Agder har grønn vekst.

I figur 2.10 ser vi hvordan ulike faktorer karakteriserer om vi har grønn vekst eller ei, med utgangspunkt i direkte utslipp av klimagasser i Agder. Det har vært 48 % økonomisk vekst i perioden (stigende BNP), og dette har vært en pådriver for økte utslipp. Energiforbruket har steget med 21 % i perioden, siden BNP har steget mer enn energiforbruket kan vi slå fast at regionen har blitt mer energieffektiv (reduisert energi/BNP). Økt energiforbruk er i seg selv et bidrag til økte utslipp i et internasjonalt perspektiv. Direkte utslipp av klimagasser har økt med 12 % og siden utslippene har steget mindre enn BNP kan vi slå fast at regionen har blitt mindre utslippsintensiv.

Analysen er gjort over en kort tidsperiode (8 år) og for et begrenset geografisk område, dermed er det vanskelig med klare konklusjoner. Siden utslippene har økt vil det være mest riktig å karakterisere utviklingen som «grå vekst». Analysen viser en positiv trend siden 2014, og utslippsreduksjonen fra 2016 til 2017 kombinert med økt BNP og beskjeden økning i energiforbruk er tegn på «grønn vekst».

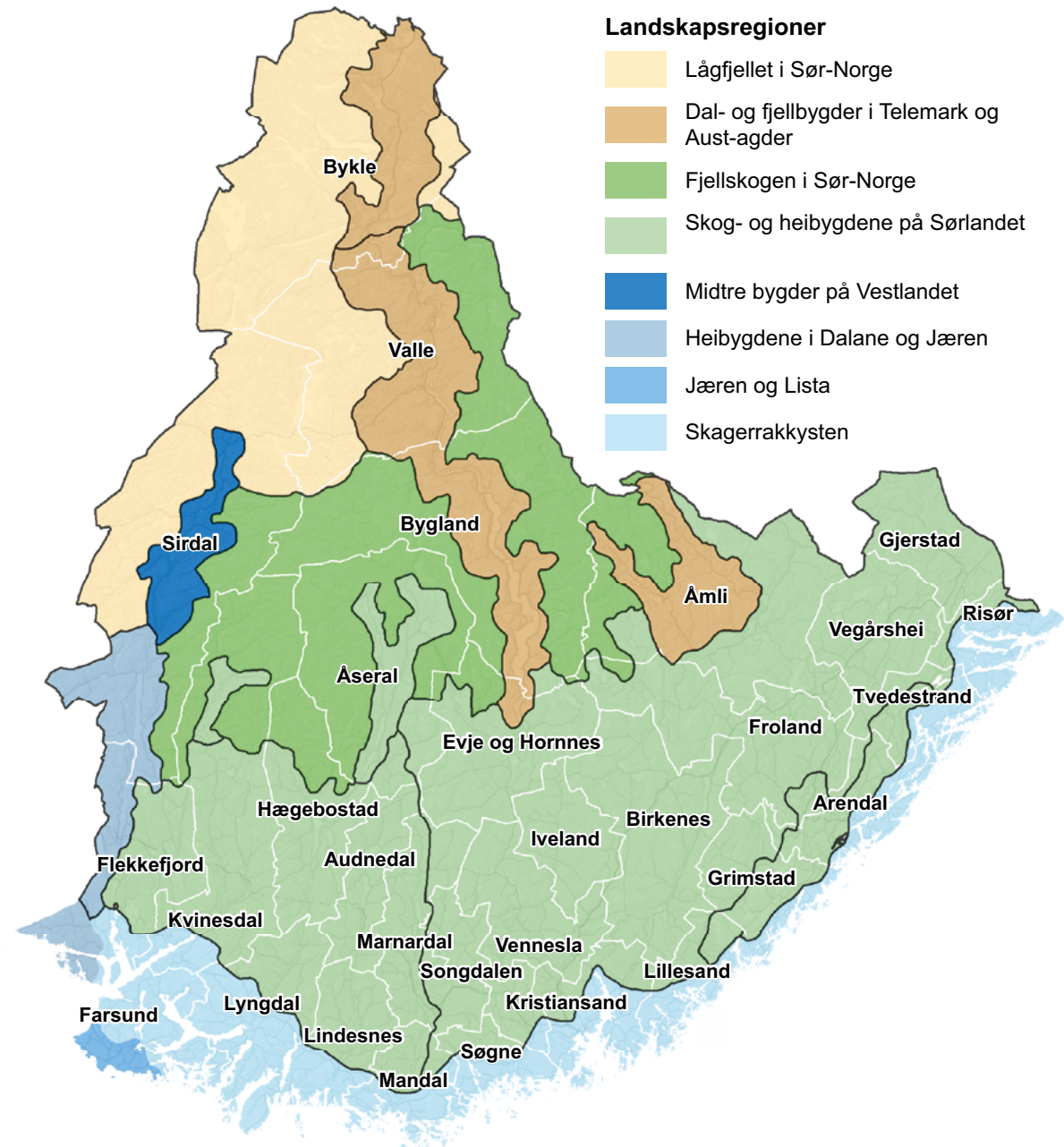
Figur 2.10 Utvikling i BNP, energi og utslipp i Agder fra 2009. Alle verdiene er normalisert til 2009, der startverdien er 100.

3. Areal og transport

Mesteparten av Agder består av utmark i skog, på hei og vann. Selv om samlet tettstedsareal vokser, utgjør det allikevel en svært liten del av samlet areal, og hele 79 prosent av befolkningen på Agder bor på 1 prosent av landarealet. Befolkningsvekst gir økt press på urørte arealer og skaper også økt transportbehov. For å sikre verdifulle areal og for å redusere vekst i personbiltrafikk kreves kunnskap om arealene, og arealplanlegging som gir grunnlag for miljøvennlige transportformer.

3.1 Landskap

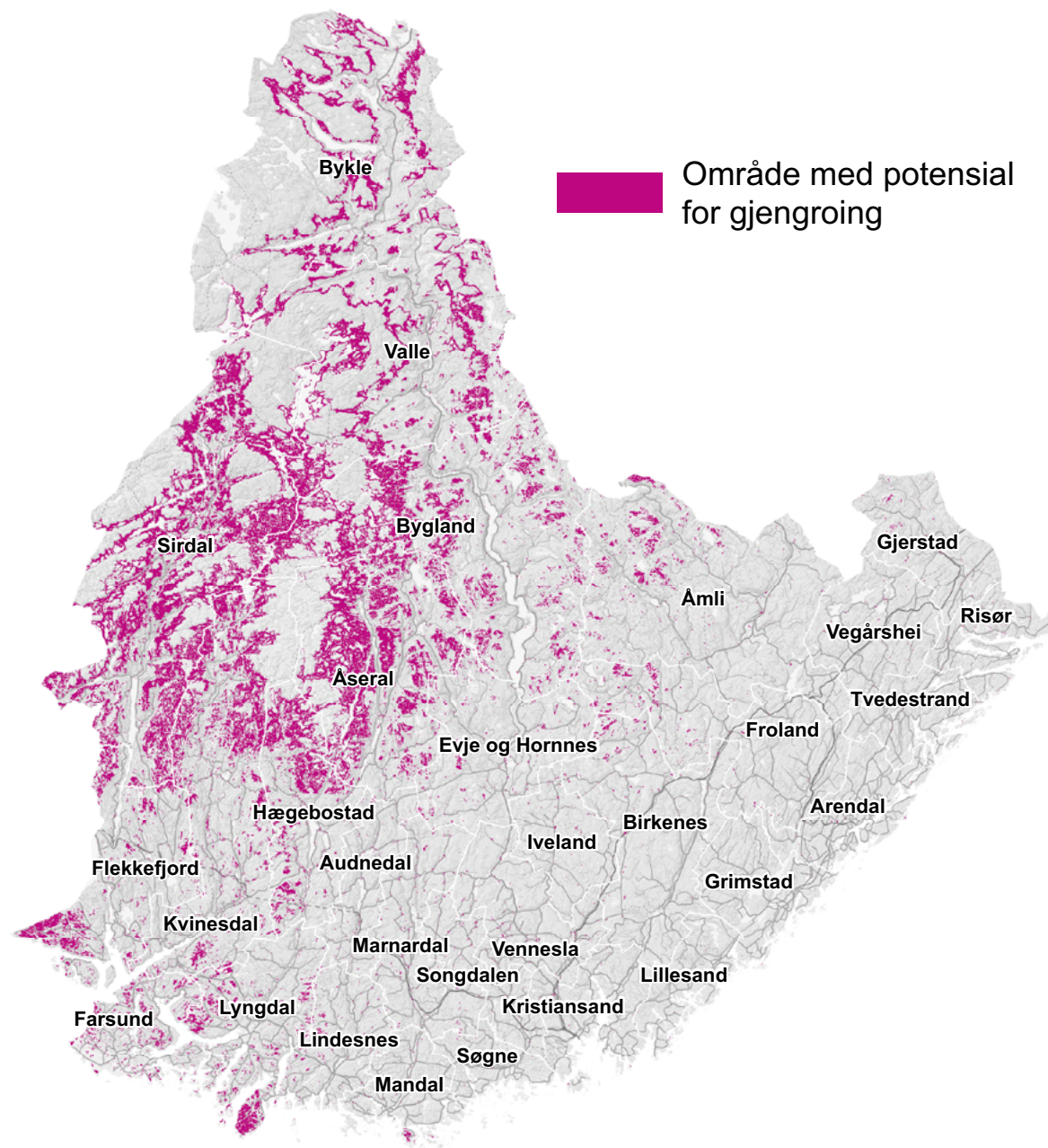
Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) har utviklet et nasjonalt referansesystem for landskap som deler landet inn i 45 landskapsregioner basert på store likhetstrekk i landskapet. Dette gir kunnskap om regionale særtrekk og er et verktøy som kan bidra til helhetlig forvaltning av landskapet. Kart 3.1 viser landskapsregionene på Agder.

► Kart 3.1 Landskapsregioner på Agder.

Gjengroing

Både langs kysten og i landskapet for øvrig er uønsket gjengroing et problem. Gjengroing skyldes færre beitedyr, mindre menneskelig påvirkning av landskapet og endrede klimaforhold (blant annet lenger vekstsesong og økt nitrogentilførsel). NIBIO har utviklet modeller for å påvise potensial for gjengroing i Norge, og har funnet at omkring 16 prosent av landarealet i hele Norge kan bli tresatt. Fjell-, seter og kystregionen antas å være særlig utsatt. Kart 3.2 viser modellerte områder med potensial for gjengroing på Agder.

➤ Kart 3.2 Områder med potensiale på gjengroing.

3.2 Arealressurser

Arealressurskart (AR5) er et landsdekkende datasett som gir detaljert informasjon om arealressurser. Dette brukes til arealplanlegging, konsekvensutredninger, statistikker og kontroll av arealtilskudd i landbruket, og vedlikeholdes av kommunene og Skog og landskap.

Skog er den vanligste arealtypen på Agder, og dekker over 50 prosent av Agder. Deretter følger arealtypen åpen fastmark (30 prosent av Agder). Åpen fastmark dominerer over tregrensa, og omfatter også ikke trekledt skjærgårdslandskap. Jordbruksareal er den knappeste arealtypen, og dekker samlet sett kun ca. 2,2 prosent av Agder – omtrent like mye som bebyggelse og samferdsel.

Jordbruksarealet på Agder er begrenset, og Agder er blant Norges minste jordbruksfylker. Kun Finnmark har mindre av denne arealtypen. På tross av at jordbruksarealene er en såpass knapp ressurs, er det prosentvise omfanget av omdisponering omtrent på landsgjennomsnittet.

Kilde: SSB/AR5

Arealtyper på Agder	Areal (km ²) 2019	Prosent av totalareal 2019
Bebyggelse og samferdsel	355	2,2 %
Grønne områder, idretts- og sportsområder	14	0,1 %
Jordbruksareal	369	2,2 %
Skog	8 515	51,8 %
Åpen fastmark	4 765	29,0 %
Våtmark	685	4,2 %
Bart fjell, grus- og blokkmark	232	1,4 %
Varig snø, is og bre	0	0,0 %
Ferskvann	1 507	9,2 %
Totalt	16 430	100,0 %

Tabell 3.1 Arealressurs Agder.

Kilde: SSB

Jordbruk- Endringer 2013 - 2018					
	Omdisponering i alt	Omdisponering av dyrka jord	Omdisponering av dyrkbare jord	Nydyrking	Jordbruksareal i drift
Agder	1 650	1 056	594	6 589	8 907
Norge	67 261	33 275	33 985	120 164	-16 294

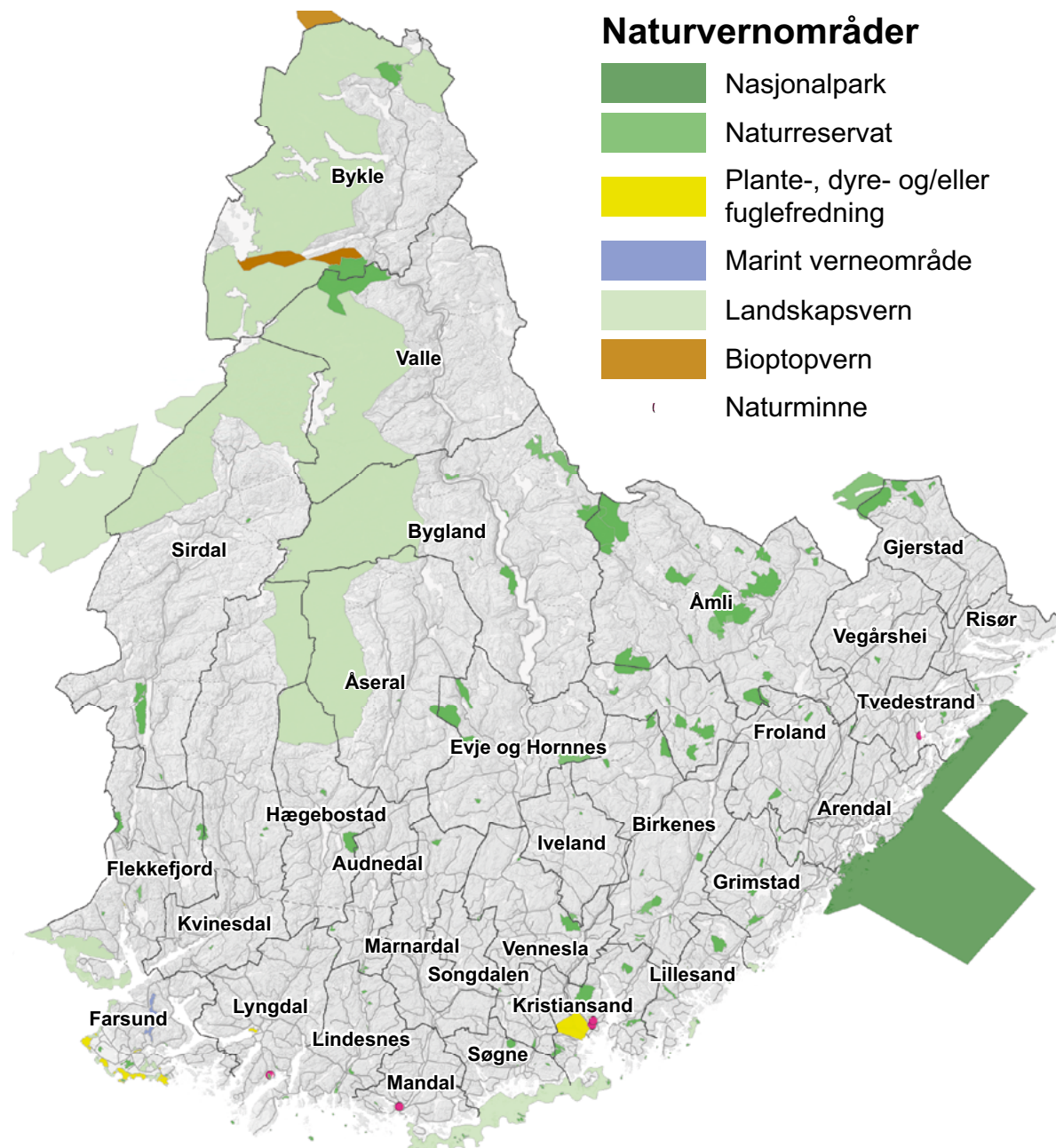
Tabell 3.2 Omdisponering av dyrka mark.

3.3 Naturmangfold

Naturvern

Vern av områder etter naturmangfoldloven skal bidra til å sikre nasjonalt og regionalt sårbare og truede naturtyper. Samlet finnes det ca. 3000 verneområder på fastlandet i Norge og på Svalbard. Ved opprettelsen av Raet nasjonalpark i Aust-Agder 16. desember 2016 er nå alle verneformer representert på Agder (nasjonalpark, naturreservater, landskapsvernområder, biotopvernområder, marine verneområder og naturminner).

Stortinget har satt som mål å verne 10 prosent av skogen i Norge. På Agder er i underkant av 5 prosent av skogarealet omfattet av vern. Fra tidlig på 2000- tallet har skogvernet i all hovedsak funnet sted gjennom frivillig vern og vern av Statskogs eiendommer, så også på Agder.

➤ Kart 3.3 Naturvernområder på Agder.

Per 2019 finnes det 255 verneområder på Agder, og samlet sett er 18 prosent av landarealet underlagt en form for vern. Tabell 3.3 gir oversikt over hvilke verneformer som er representert, antall og areal. Det er flest naturreservater, og disse sikrer et bredt spekter av lauv- og barskog, våtmark, hekkeområder for sjøfugl m.m. Det er imidlertid landskapsvernområdene, den minst restriktive verneformen, som omfatter størst areal, og Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene landskapsvernområde er i særdeleshet det største verneområdet på Agder med sine ca. 2,3 km². Mesteparten av området ligger innenfor agderfylkene.

Alle kommunene på Agder inneholder hele eller deler av flere verneområder. Tabell 3.4 viser at vernet areal varierer sterkt fra kommune til kommune, med Bykle som den kommunen med desidert mest vernet areal. Hele 62 prosent av kommunen er vernet, i hovedsak gjennom Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene landskapsvernområde, Hovden landskapsvernområde og andre verneområder som primært er knyttet til villreinens leveområder på Vestheia.

Kilde: Miljødirektoratet/naturbase

Verneform (status per 1. nov 2019)	Antall verneområder	Areal (daa)
Naturminne	5	1
Landskapsvernområde med biotopvern	1	345
Landskapsvernområde med plante- og dyrelivs-fredning	1	1 900
Plante- og dyrefredningsområde	3	2 429
Plantefredningsområde	3	3 747
Marint verneområde	1	5 543
Dyrefredningsområde	8	5 812
Dyrelivsfredning	1	16 670
Biotopvern etter vilt-loven	1	33 190
Landskapsvernområde	8	296 056
Naturreservat	219	419 953
Nasjonalpark	1	607 325
Landskapsvernområde med dyrelivsfredning	3	2 286 018
	255	3 678 988

⬅ Tabell 3.3 Oversikt over verneområder på Agder – antall og areal.

➤ Tabell 3.4 Oversikt over vernet areal i kommunene på Agder per 1. januar 2019

Kilde: Miljødirektoratet/naturbase

Kommune	Antall naturvern-områder	Totalt vernet areal (daa)	Vernet landareal (daa)	Prosent landareal vernet
Marnardal	2	1 117	1 117	0,3 %
Vegårshei	3	1 183	1 183	0,3 %
Lyngdal	10	2 575	1 852	0,5 %
Iveland	3	1 454	1 454	0,6 %
Risør	5	1 492	1 432	0,7 %
Lindesnes	12	3 269	2 356	0,7 %
Audnedal	3	1 883	1 883	0,7 %
Songdalen	7	1 912	1 912	0,9 %
Vennesla	4	6 259	6 259	1,6 %
Tvedestrand	12	77 175	4 175	1,9 %
Arendal	10	476 508	6 264	2,3 %
Grimstad	17	64 519	7 445	2,5 %
Birkenes	10	16 858	16 855	2,5 %
Mandal	13	33 049	6 672	3,0 %
Lillesand	13	10 925	8 154	4,3 %
Froland	18	28 437	28 439	4,4 %
Evje og Hornnes	6	25 772	25 771	4,7 %
Søgne	11	53 811	7 744	5,1 %
Farsund	25	30 864	14 477	5,5 %
Gjerstad	8	22 590	22 590	7,0 %
Flekkefjord	8	61 488	46 654	8,6 %
Kvinesdal	7	97 760	97 760	10,1 %
Åmli	18	132 305	132 305	11,7 %
Kristiansand	19	51 836	36 107	13,1 %
Hægebostad	5	84 045	84 045	18,2 %
Bygland	8	330 333	330 335	25,2 %
Åseral	3	229 305	229 305	25,9 %
Sirdal	5	431 216	431 214	27,7 %
Valle	3	483 684	483 652	38,2 %
Bykle	7	915 359	915 384	62,4 %
		3 678 988	2 954 799	18,0 %

Kunnskap om naturmangfold

Endret arealbruk og klimaendringer er de viktigste årsakene til tap av naturmangfold på Agder som i verden for øvrig. Mens vern av natur sikrer deler av naturmangfoldet på lang sikt, er det gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven en må sikre at viktig naturmangfold ikke går tapt som følge av arealbruksendringer. Dette forutsetter tilstrekkelig kunnskap om arters leveområder og viktige naturtypers utbredelse, og kartlegging av naturmangfold har i lengre tid vært en nasjonal strategi. Slik kartlegging skjer enten gjennom nasjonale og lokale prosjekter eller som ledd i konsekvensutredning av tiltak.

Naturtypekartlegging har blitt gjennomført i alle kommuner på Agder, og i mange av kommunene i flere omganger. Dette medfører at en har god oversikt over mange viktige forekomster og variasjoner på Agder, men vi er allikevel langt unna en totaloversikt over naturmangfoldet i regionen.

Totalt er det registrert ca. 8 000 ulike naturtype-lokaliteter på Agder, og 90 prosent av disse er av kategoriene viktig eller svært viktig. Det er kartlagt mest ulike utforminger av skog, og deretter følger ulike typer kulturmark. Marine naturtyper, særlig bløtbunnsforekomster, er for en stor del kartlagt ved hjelp av modellering i kartsystemer (GIS).

Utvalgte naturtyper

I medhold av naturmangfoldloven er det fastsatt forskrifter som angir at bestemte naturtyper skal ivaretas særskilt mot forringelse. Dette tilsvarer ikke områdevern, men stiller krav om at de utvalgte naturtypene skal ivaretas for å unngå reduksjon av naturtypenes utbredelse og forringelse av naturtypenes økologiske. Per 2018 er naturtypene slåttemark, slåttemyr, kalksjøer, hule eiker, kalklindeskog og kystlynghei utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven. I Agder har vi forekomster av slåttemark, slåttemyr, hule eiker og kystlynghei, samt et fåtall registrerte forekomster av kalksjøer.

▼ Tabell 3.5 Oversikt over hovedkategorier av kartlagte naturtyper på Agder

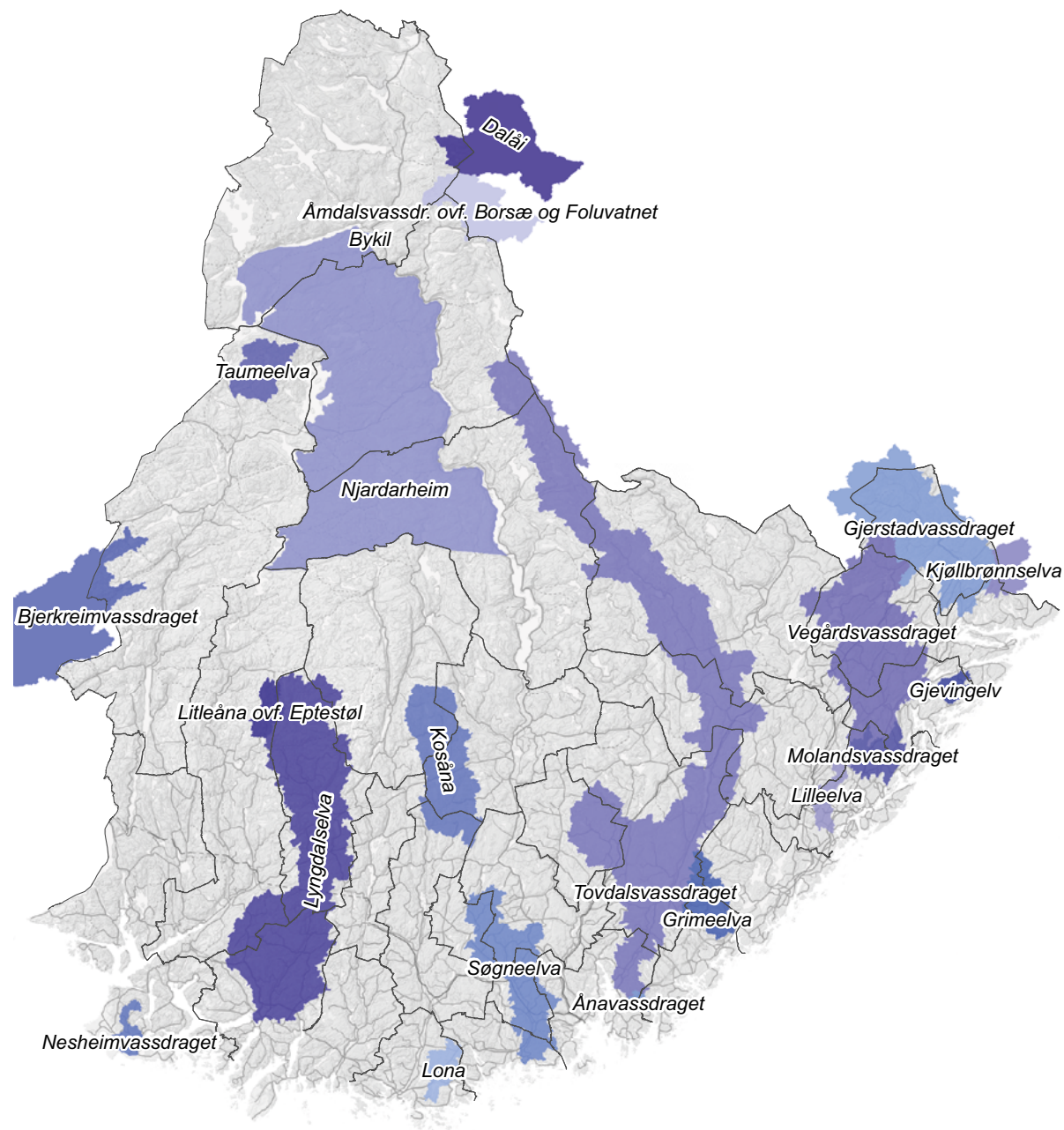
Kilde: Naturbase

Hovedkategori	Antall forekomster	Areal (daa)
Kalkrikt fjell	12	5 123
Åpen naturlig fastmark	56	1 855
Andre viktige forekomster	94	12 098
Våtmark	159	20 508
Ferskvann	445	17 144
Fjæresone	510	80 773
Kulturmark	1 282	45 060
Skog	2 026	154 767
Marine naturtyper	3 361	134 677
	7 945	472 005

3.4 Vann og vassdrag

Vannregion Agder består av Aust-Agder og Vest-Agder, en del av Telemark og litt av Rogaland. I vannregion Agder er det 2104 vannforekomster, av disse er 1 658 i risiko for ikke å oppnå god eller svært god miljøtilstand i perioden 2016 – 2021, det vil si ca 80 prosent. Sur nedbør er den største utfordringen i vannregion Agder. De øvrige hovedutfordringene i vannregion Agder er: Kripsiv, vannkraftregulering, forurensede sedimenter, fremmede arter, andre fysiske inngrep i vassdrag, avløpsutslipp fra spredt bebyggelse og renseanlegg, avrenning fra landbruk, avrenning fra tette flater i byer/tettsteder/industriområder og eutrofiering av kysten. I denne planperiode, 2016-2021 er de prioriterte hovedutfordringene i vannregion Agder: Kripsiv, forsuring, vannkraftregulering, forurensede sedimenter og fremmede arter. Formålet med vannforvaltningsplanen er å gi rammer for fastsetting av miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og en bærekraftig bruk av vannforekomstene, i et langsiktig perspektiv. Innsjøer, elver og kystvann skal ha minst god økologisk og kjemisk tilstand. På nettstedet <http://vann-nett.no> finnes detaljert informasjon om vannforekomstene på Agder.

Norge og Agder har en unik vassdragsnatur, og for å ta vare på et representativt utvalg av norske vassdrag er 389 vassdrag i Norge vernet kraftutbygging siden 1973. I alt 21 vassdrag helt eller delvis innenfor Agder er omfattet av slikt vern. Vassdragsvernet innebærer at også andre tiltak og inngrep skal vurderes i forhold til verneverdiene i vassdraget.

► Kart 3.4 Verna vassdrag på Agder.

3.5 Friluftsliv

Friluftsområder

Med variert natur som spenner fra skjærgård til høyfjell er betingelsene for ulike typer friluftsliv gode på Agder. Allemannsretten er bærebjelken for friluftslivet i Norge, men enkelte steder gjør utbyggingspress og/eller tilretteleggingsbehov det nødvendig å sikre områder for allmennheten gjennom offentlig erverv eller avtale om tilrettelegging for friluftsliv gjennom tinglyste servituttavtaler. På Agder har det vært lang tradisjon for sikring av friluftsområder, blant annet gjennom etablering av skjærgårdspark og historisk ved at private og organisasjoner har foretatt oppkjøp.

I Norge er om lag 2 400 friluftslivsområder sikret ved statlig oppkjøp eller evigvarende servituttavtaler. Ca. 550 av disse områdene ligger på Agder, som dermed er blant regionene i landet med flest sikrede friluftslivsområder.

Hele 87 prosent av områdene i Aust-Agder og 85 prosent av områdene i Vest-Agder er knyttet til strandsonen langs sjø. Sikring av strandsonereale har blitt vurdert som særlig viktig fordi disse arealene er under stort utbyggingspress.

Arealbruksendringer gjennom infrastrukturtiltak og utbyggingsområder er hovedårsaken til at viktige områder for friluftsliv faller bort. For å nå det nasjonale målet om at alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv er det en forutsetning at områder med verdi for friluftsliv blir ivarettatt i arealplanleggingen. I nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv er stimulering til kartlegging og verdsetting av friluftslivsområdene i alle landets kommuner et viktig tiltak.

Kilde: Miljødirektoratet/naturbase

Statlig sikra friluftsområder	Aust-Agder		Vest-Agder		Agder	
	Antall	Areal	Antall	Areal	Antall	Areal
Skjærgård	210	16 569	256	35 459	466	52 029
Innland	31	2 519	51	20 074	82	22 593
Samlet	241	19 088	307	55 533	548	74 621

Tabell 3.6 Statlig sikra friluftslivsområder.

Kilde: Miljødirektoratet/naturbase

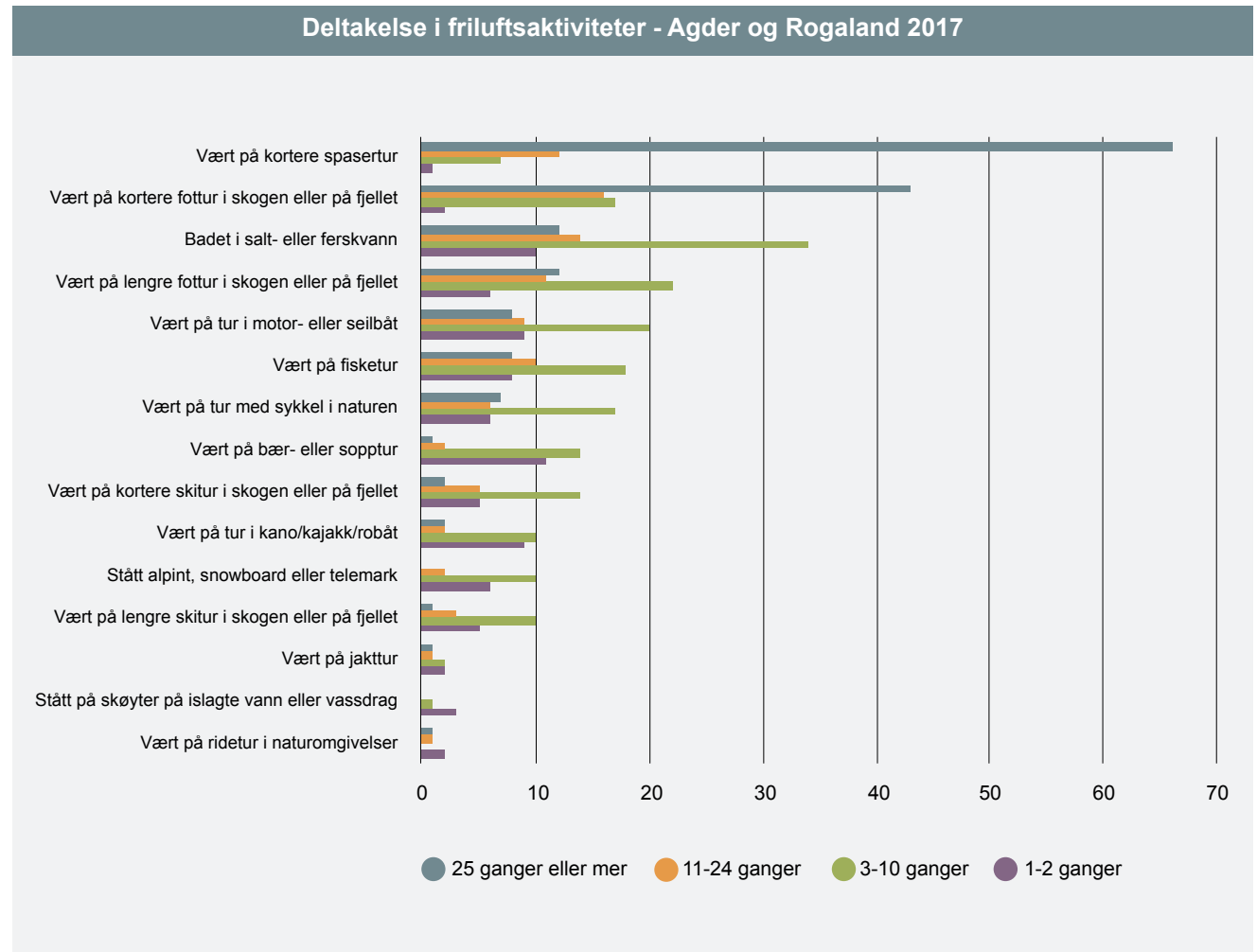
2019 / dekar	Alt strandsonereale	Potensielt tilgjengelig strandsonereale	Andel tilgjengelig strandsoner	Bygningsnært areal < 50 m	Dyrket mark	Infrastruktur
Arendal	19 038	7 227	38,0 %	10 823	385	604
Søgne	8 030	3 381	42,1 %	4 187	239	223
Tvedestrand	8 791	3 825	43,5 %	4 654	113	199
Kristiansand	15 646	6 855	43,8 %	7 842	309	640
Grimstad	9 745	4 494	46,1 %	4 552	501	199
Mandal	12 067	5 932	49,2 %	5 342	472	321
Lillesand	15 514	7 857	50,6 %	6 887	465	306
Risør	14 184	7 759	54,7 %	5 823	360	242
Lindesnes	10 212	6 776	66,4 %	2 757	453	226
Flekkefjord	11 879	7 895	66,5 %	3 238	503	244
Lyngdal	10 761	7 513	69,8 %	2 380	613	255
Farsund	21 575	15 957	74,0 %	3 992	1 218	409
Kvinesdal	3 026	2 516	83,1 %	382	57	70
Totalt	160 468	87 987	54,8 %	62 859	5 688	3 938

Tabell 3.7 Tilgjengelig strandsoner på fastland og øyer med fastlandsforbindelse.

Deltakelse i friluftsliv

Friluftsliv har en viktig posisjon i Norge. Den nasjonale levekårsundersøkelsen EU-SILC gjennomføres årlig, med ulike temaer som gjentas med en syklus på tre år. Dette gir et godt grunnlag for å vurdere endringer over tid, og nordmenns friluftsvaner synes å være rimelig stabile og med nokså små regionale ulikheter. I denne undersøkelsen er Agder og Rogaland del av samme region. De aller mest populære friluftaktivitetene i Norge og i vår region er kortere turer i nærområdet og turer i skogen eller på fjellet. Generelt er aktiviteter med lav terskel mest populære. Figur 3.1 viser deltagelse i ulike friluftaktiviteter i Agder og Rogaland 2017.

Levekårsundersøkelsen viser at det er kjønnsforskjeller innenfor alle friluftaktivitetene unntatt å gå på skøyter. Kvinner har høyere deltagelse i riding, bær- og sopptur og korte spaserturer, mens menn har noe høyere deltagelse i lengre fotturer med og uten ski, samt jakt og fiske og båtturer. Undersøkelsen viser også ulikheter i friluftsdeltakelse når det gjelder utdanningsnivå, ved at høyt utdannede er mer aktive. I tillegg er deltagelsen høyere blant studenter og yrkesaktive enn hos de som står utenfor yrkeslivet.

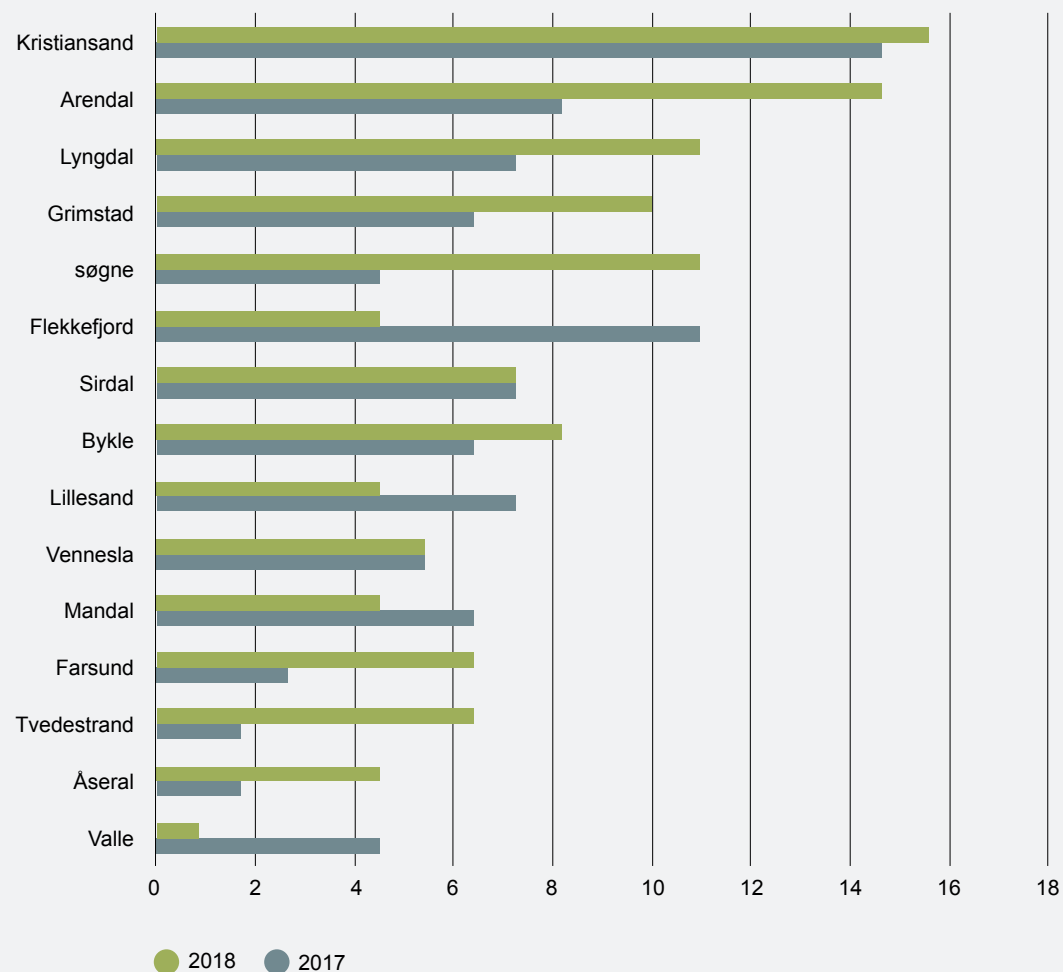

Figur 3.1 Andelen som har deltatt på ulike friluftaktiviteter i løpet av de siste 12 månedene. 16 år og over. 2017.

3.6 Planlegging

Planaktiviteten i den enkelte kommune henger sammen med hvilken vekstsituasjon kommunen er i, og byggeaktiviteten. Det innebærer at planaktiviteten er høy i Kristiansand og vekstkommuner langs kysten, men også i mer vekstsvake kommuner der aktivitet knyttet til utvikling av fritidsbebyggelse er høy. I henhold til KOSTRA ble det i 2018 vedtatt 1 646 område- og detaljreguleringsplaner i Norge, hvorav 153 (8,7 prosent) var i en kommunene på Agder. Dette er omtrent samme andel som foregående år (2016 og 2017), og kan indikere at Agder har en relativt høy planleggingsaktivitet i forhold til Norge for øvrig. Rapporteringstallene er beheftet med noe usikkerhet.

Område- og detaljreguleringsplaner vedtatt av kommunene

➤ Figur 3.2 De 15 agderkommunene med flest vedtatte reguleringsplaner i 2017 og 2018.

3.7 Arealbruk

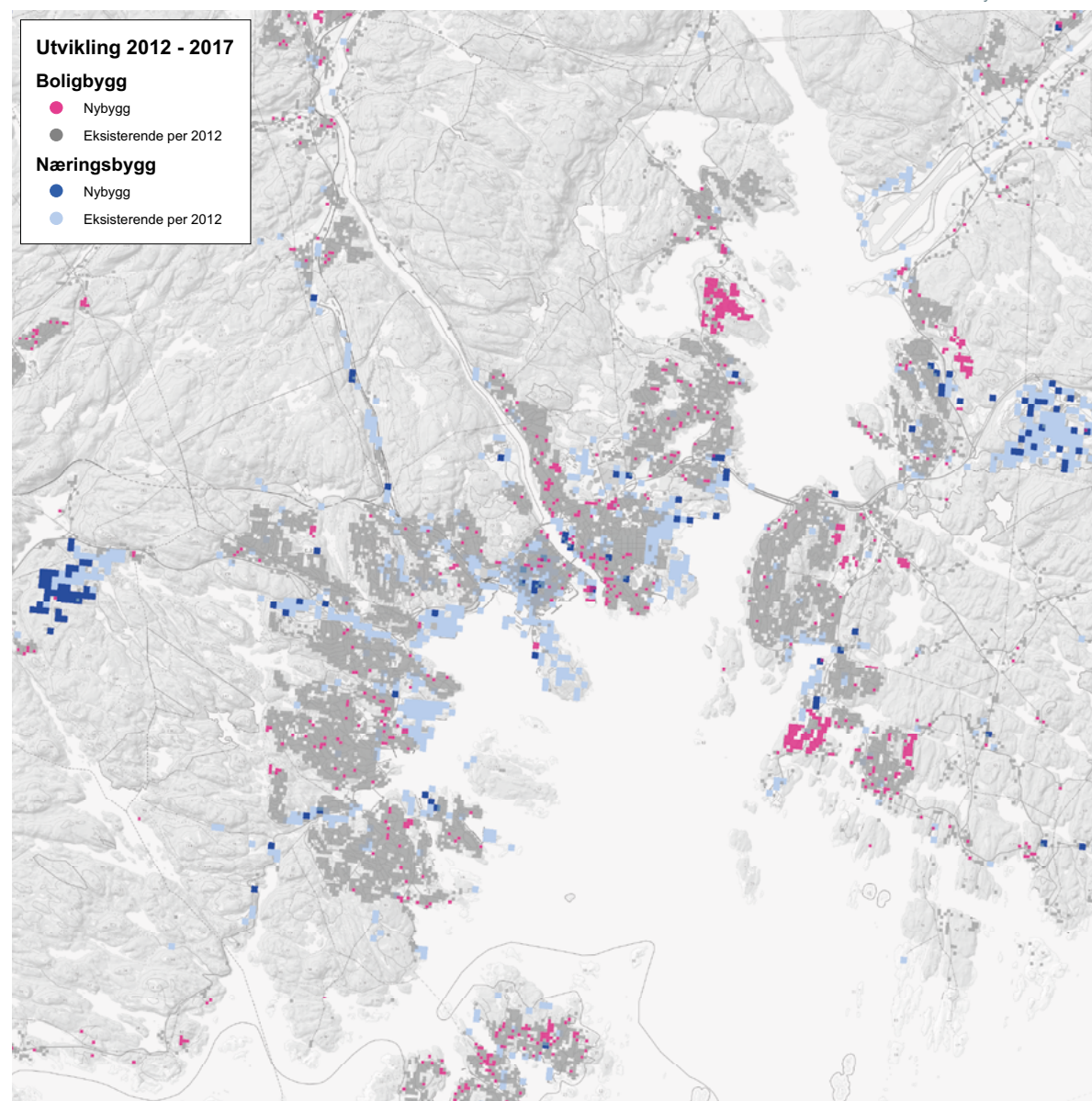
By- og tettstedsutvikling

Utviklingstrekkene viser at tettstedenes og byenes betydning øker i den forstand at den overveiende delen av befolkningsveksten kommer her. Sannsynlige drivere for at flertallet søker seg til byer og tettsteder er ønske om nærhet til arbeidsplasser, kommunale og private tjenester og service, valgfrihet, variert kulturtilbud og større naboskap.

Sentralisering finner sted både i de små, spredt befolkede kommunene og i byene. Dette tilsier at et fortsatt, og økende, fokus på utvikling av attraktive steder vil være viktig for så vel bykommuner med høy vekst som distriktskommuner med svakere vekst.

I pressområder på Agder har vi utfordringer knyttet til unødige byspredning. Samtidig som fortetting, transformasjon og videreutvikling av eksisterende, bebygde strukturer har økende fokus, synes allikevel en stor andel av boligbyggingen å finne sted i mer perifere områder i grønnstrukturen rundt byene. Analyse av matrikkeldata for kristiansandsregionen viser at om lag 25 prosent av nye boenheter etter 2012 er kommet i form av fortetting/transformasjon innenfor boligområder som eksisterte i 2012. Over halvparten av denne fortettingen har funnet sted i Kristiansand kommune. Øvrig, ny boligbebyggelse er kommet enten ved utvidelse av daværende byggesone eller som nye byggefelt. Kart 3.5 visualiserer dette.

Konsekvenser av byspredning inkluderer økte reiseavstander, mer kompliserte forhold for tjenesteyting og kollektivbetjening, økt behov for infrastrukturinvesteringer og konsum av grønnstruktur.

⬆ Kart 3.5 Byspredning i Kristiansand

Fritidsbebyggelse

Agder rommer om lag 9 prosent av all fritidsbebyggelse i Norge, og dette forholdstallet har holdt seg når man ser på hyttebygging landet under ett i perioden 2014 til 2019. I denne perioden har bortimot 10 prosent av alle nye fritidsboliger i Norge kommet i en kommune på Agder. Halvparten av fritidsbyggene ligger i kystkommunene, men det er kommunene Sirdal, Bykle og Åseral som har flest fritidsbygg. Det er Søgne, Risør, Mandal og Lillesand som har høyest tetthet av fritidsbebyggelse, men arealknapphet i kystkommunene gjør at det bygges færre hytter her enn i innlandet.

I løpet av perioden 2014 til 2019 har nær 50 prosent av nye hytter på Agder kommet i enten Sirdal, Bykle eller Åseral kommune. Deretter følger Lindesnes, Lyngdal og Valle med bortimot 30 prosent. Medregnet helårsboliger og våningshus benyttet som fritidsbolig er det er godt over 40 000 fritidsboliger på Agder.

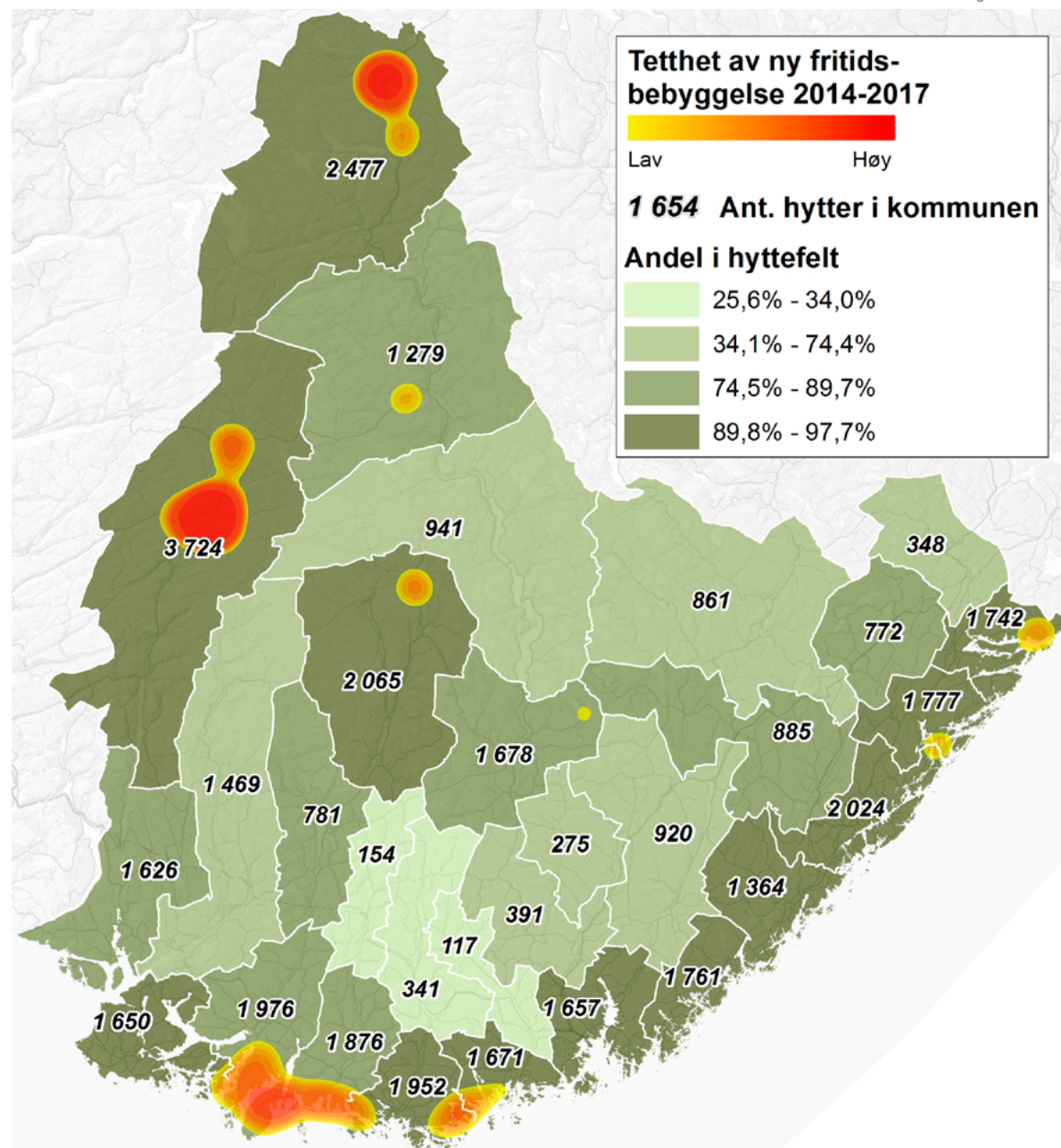
inkludert boliger benyttet som fritidsbolig friluftsområder	2019		Endring 2014 - 2019	
	Fritidsboliger	Andel	Fritidsboliger	Andel av vekst
Østfold	20 322	4,3 %	134	0,7 %
Akershus	14 601	3,1 %	-273	-1,5 %
Oslo	2 231	0,5 %	-55	-0,3 %
Hedmark	37 503	8,0 %	1 741	9,4 %
Oppland	51 709	11,1 %	3 095	16,7 %
Buskerud	48 011	10,3 %	3 051	16,5 %
Vestfold	14 659	3,1 %	1	0,0 %
Telemark	32 003	6,8 %	1 907	10,3 %
Aust-Agder	19 403	4,2 %	540	2,9 %
Vest-Agder	21 952	4,7 %	1 240	6,7 %
Rogaland	20 017	4,3 %	189	1,0 %
Hordaland	33 602	7,2 %	1 123	6,1 %
Sogn og Fjordane	13 718	2,9 %	717	3,9 %
Møre og Romsdal	20 509	4,4 %	-241	-1,3 %
Trøndelag	53 409	11,4 %	2 992	16,2 %
Nordland	35 671	7,6 %	1 210	6,5 %
Troms - Romsa	15 673	3,4 %	820	4,4 %
Finnmark - Finnmarku	12 483	2,7 %	328	1,8 %
Norge	467 476	100,0 %	18 519	100,0 %

⬆ Tabell 3.8 Eksisterende fritidsbygg i Norge og endring 2014 til 2019.

Kart 3.6 viser hvor hovedtyngden av ny fritidsbebyggelse på Agder kom i løpet av perioden 2014 - 2017. I tillegg vises totalt antall fritidsbolig i hver enkelt kommune per 2017 og hvor stor andel av fritidsboligene som ligger i hyttefelt med mer enn 5 fritidsboliger.

I fjellkommunene og kystkommunene ligger hovedtyngden av fritidsbebyggelsen i felt, mens fritidsbebyggelsen ligger mer spredt i innlandskommunene. Ny fritidsbebyggelse kommer i dag i det alt vesentlige i felt, og dette skyldes både at høyere krav til standard forutsetter konsentrasjon for å bære infrastrukturkostnader og en høyere bevissthet rundt arealeffektivisering.

Per 2017 var det 4,3 fritidsboliger per bolig i Åseral, og over 3 fritidsboliger per bolig i både Sirdal og Bykle. Undersøkelser antyder at gjennomsnittlig antall bruksdøgn for fritidsboliger kan ligge mellom 40 og 50 og at brukstid øker med høyere standard, men det finnes ikke offisiell statistikk på dette. Uansett er det slik at innbyggertallet i «hyttekommunene» øker vesentlig innenfor ferisesong.

► Kart 3.6 Eksisterende og ny fritidsbebyggelse 2014-2017

3.8 Reisevaner – daglige reiser

Bil

I Kristiansandsregionen velger over halvparten å kjøre bil. I Arendalsregionen er tallet enda høyere. Andelen er størst blant menn, personer mellom 35-54 år, de som har tilgang til flere biler, de med tilgang til parkering ved egen bolig og de som har tilgang til gratis parkering hos arbeidsgiver.

Andelen passasjerer er størst blant kvinner, personer i alderen 13-17 år, personer med flere voksne i husholdningen, ikke-yrkesaktive, personer med lav utdanning og de med lav personinntekt ¹.

Transportmiddelvalget påvirkes i stor grad av tilgang til parkering. I Arendalsregionen oppga 80 prosent av yrkesaktive å ha tilgang til gratis parkering hos arbeidsgiver. I Kristiansandsregionen er det 74 prosent og i Kristiansand sentrum oppgir halvparten å ha gratis parkering ².

Sykkel

I Agder arbeides det mye med å øke sykkelandelen. Kristiansand er en av byene i landet med høyest sykkelandel, som er på 10 prosent. I Kristiansandsregionen er sykkelandelen på 8 prosent, mens den i Arendalsregionen bare er 4 prosent ³. Data fra sykkelteellere viser økning i antall sykklister i flere byer på Agder de siste årene.

Det er størst andel sykkelturner blant personer i alderen 13-17 år, personer med lav utdanning, personer med lav og med høy personinntekt, personer uten førerkort, de uten tilgang til bil og de uten gratis parkering hos arbeidsgiver ⁴.

Gange

I Arendalsregionen velger 17 prosent å foreta daglige reiser til fots. I Kristiansandsregionen er andelen 19 prosent. De som går mest er kvinner, personer i alderen 13-17 år og 75 år og eldre, enslige, ikke-yrkesaktive, personer med lav utdanning og lav per-

soninntekt, personer uten førerkort og tilgang til bil, personer uten p-plass ved egen bolig, og personer uten tilgang til parkering hos arbeidsgiver ⁵.

I tillegg kan de første resultatene fra Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2018 leses [her](#).

Kilde: Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2013/14 - nøkkelrapport

Transportmiddelfordeling på daglige reiser 2013/2014 – angitt i prosent.						
	Til fots	Sykkel	Kollektiv-transport (eks. fly)	Bilfører	Bilpassasjer	Annet
Hele landet	21	4	9	55	9	2
Arendals-regionen	17	4	4	63	9	3
Kristiansands-regionen	19	8	6	56	8	3

⬆ Tabell 3.9: Transportmiddelfordeling på daglige reiser

¹ Urbanet Analyse (2015) [Reisevaner i Region Sør 2013/14 s. 34](#)

² TØI (2014) [Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2013/14 - nøkkelrapport](#)

³ TØI (2014) [Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2013/14 - nøkkelrapport](#)

⁴ Urbanet Analyse (2015): [Reisevaner i Region Sør 2013/14 s. 34](#)

⁵ Urbanet Analyse (2015): [Reisevaner i Region Sør 2013/14 s. 34](#)

3.9 Kollektivtrafikk

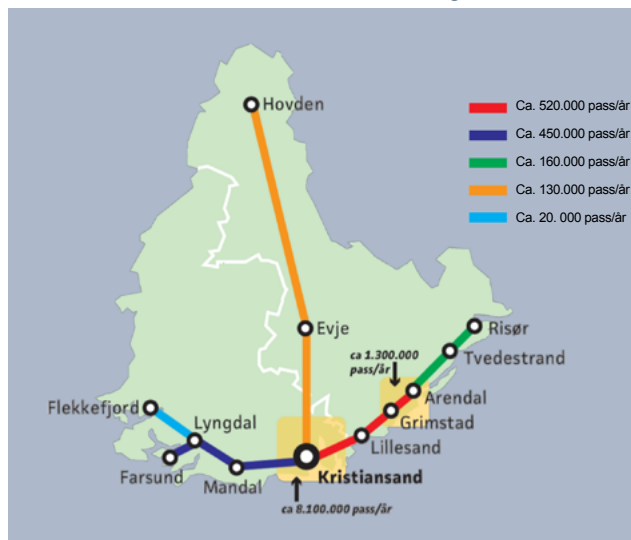
Både Kristiansandsregionen og Arendalsregionen ligger lavere enn kollektivandelen for landet som helhet, som er 10 prosent. Andelen daglige reiser som foregår med kollektivtransport er 4 prosent i Arendalsregionen og 6 prosent i Kristiansandsregionen.

I 2017 ble det foretatt 18 millioner reiser med buss i Agder. Av disse er én tredjedel skoleskyss. 75 prosent av reisene som ikke er skoleskyss, finner sted i Kristiansand, Søgne, Songdalen og Vennesla. Dersom strekningen Lillesand-Arendal inkluderes utgjør dette 90 prosent av reisene på Agder som ikke inkluderer skoleskyss.

Det er størst andel kollektivreiser blant personer i alderen 13-17 år, personer med lav utdanning og lav personinntekt. Det er også størst kollektivandel blant de uten førerkort og uten tilgang til bil, samt de uten tilgang til gratis p-plass hos arbeidsgiver ⁶.

⁶ Urbanet Analyse: Reisevaner i Arendalsregionen 2013/14 og Reisevaner i Kristiansandsregionen 2013/14

Kilde: Agder Kollektivtrafikk AS

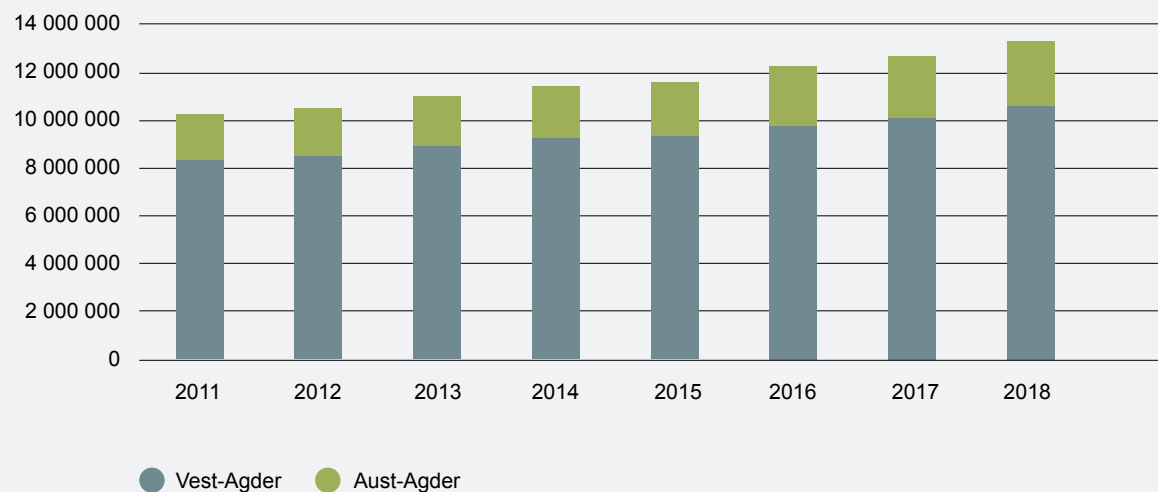

Figur 3.3: Regionale ruter på Agder. Tall fra 2015.

Figur 3.4: Utvikling av kollektivreiser i Agder 2011-2018. Figuren inkluderer ikke skoleskyss.

Kilde Agder Kollektivtrafikk (AKT)

Utvikling for kollektivreiser i Agder 2011-2018

Trafikk- og befolkningsutvikling

I de store byene og særlig i Kristiansandsregionen må utviklingen i antall kollektivreiser sees i sammenheng med befolkningsutviklingen. Dette gir et mer nyansert bilde som viser at utviklingen i kollektivreiser ikke følger den sterke befolkningsveksten i Kristiansandsregionen.

Befolkningsveksten i Kristiansandsregionen i perioden 1997 -2016 øker mer enn veksten i kollektivreiser. Samtidig ser vi at den økte satsingen på kollektivtrafikk virker og at veksten i antall kollektivreiser har vært sterkere enn befolkningsveksten siden 2012.

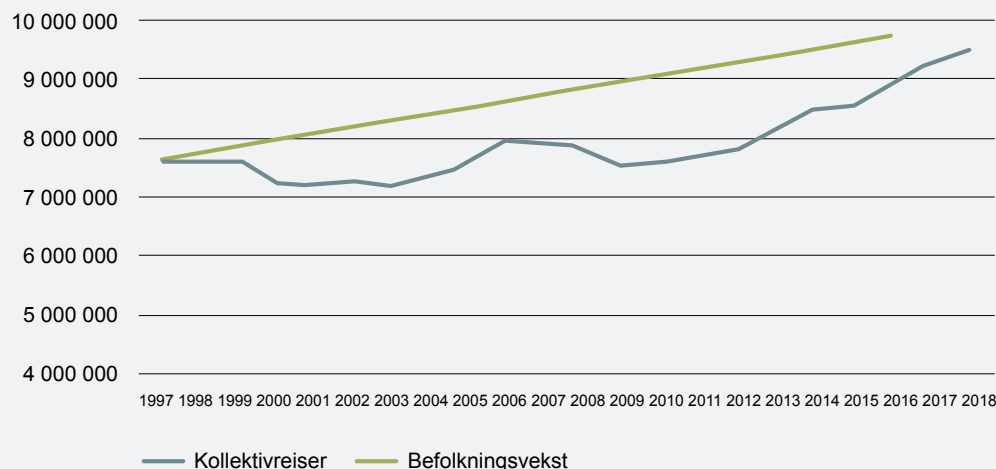
Tilgang til kollektivtrafikk

60 prosent av befolkningen i Arendalsregionen og 67 prosent av befolkningen i Kristiansandsregionen bor innenfor 500 meter fra en kollektivtransportholdeplass. I Arendalsregionen har 7 prosent et kollektivtilbud med avganger minst fire ganger i timen, mens det tilsvarende tallet i Kristiansandsregionen er 25 prosent. Befolkningens tilgang til kollektivtransport er en god del bedre i Arendal og Kristiansand sentrum enn i resten av regionen ⁷.

Totalt oppgir 49 prosent i Agder at de opplever tilgangen til offentlig transport som god eller svært god. Tallene viser at det er størst andel i Nye Kristiansand med 66 prosent, og deretter kommer Arendal med 54 prosent. De laveste andelenene finner vi i Listerregionen med 23 prosent, og Østre Agder uten Grimstad/Arendal med 20 prosent.

⁷ Urbanet Analyse: Reisevaner i Arendalsregionen 2013/14 og Reisevaner i Kristiansandsregionen 2013/14

Trafikk- og befolkningsutvikling i Kristiansandsregionen 1997 - 2018

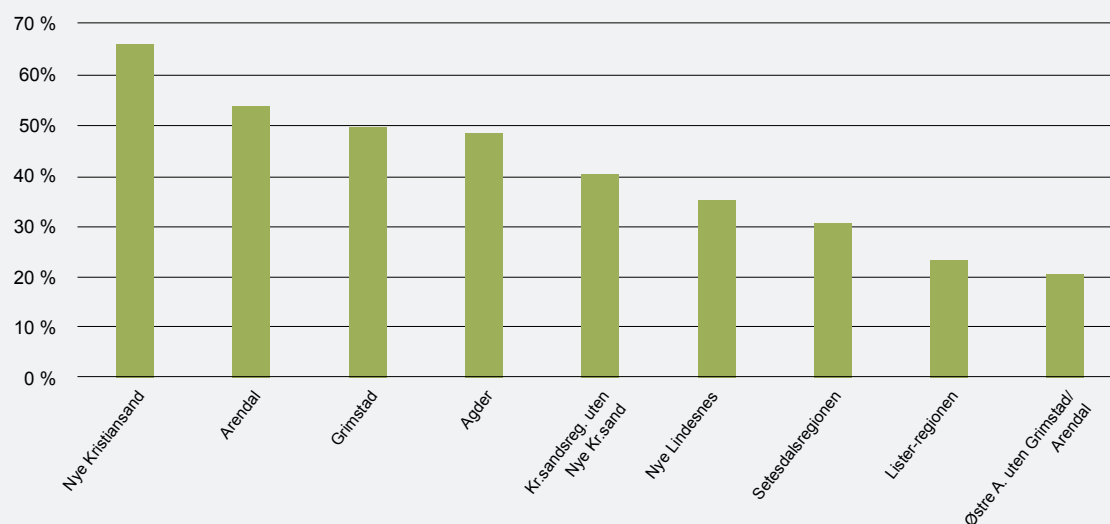

Figur 3.5 Trafikk- og befolkningsutvikling i Kristiansandsregionen 1997-2018.

Figur 3.6 Andel som opplever at tilgangen til offentlig transport er god eller svært god.

Kilde: Foreløpige tall, Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019

Andel som opplever at tilgangen til offentlig transport er god eller svært god

3.10 Vei

Agder er avhengig et velfungerende veinett. E18/E39 binder landsdelen sammen og er den viktigste forbindelsen fra Agder mot henholdsvis Oslo og Stavanger. Sammen med Rv.9 utgjør E18/E39 «ankeret i Agder» og er avgjørende for landsdelens videre utvikling. Dagens europavei har store utfordringer når det gjelder trafiksikkerhet, transportavvikling og forutsigbarhet.

I 2019 ble strekningen E18 Tvedestrand-Arendal ferdigstilt med ny 23 km firefelts vei, som gir betydelige tidsbesparelser og økt trafiksikkerhet. Det pågår planarbeid for de resterende delstrekningene mellom Dordal og Grimstad. Det skal også bygges ny firefelts motorvei på E39 mellom Kristiansand og Sandnes. I oktober 2018 startet anleggsarbeidene på delstrekningen Vige-Mandal. De pågår planarbeid for de resterende delstrekningene. Ferdigstilt E18 og E39 vil bidra til regionforstørring på Agder, knytte regionen tettere på både Stavangerområdet og Grenland og gi vesentlig bedre vilkår for transport mellom landsdelene.

Fylkesveinettet, som har en svært viktig funksjon med å utfylle riksveinettet, har et stort vedlikeholds- etter-slep⁸. I [Regional transportplan Agder 2015-27 \(RTP\)](#) oppsummeres de viktigste prioriteringene og tiltakene som må gjøres i Agder for å løse dagens transport-behov og for å møte morgendagens utfordringer.

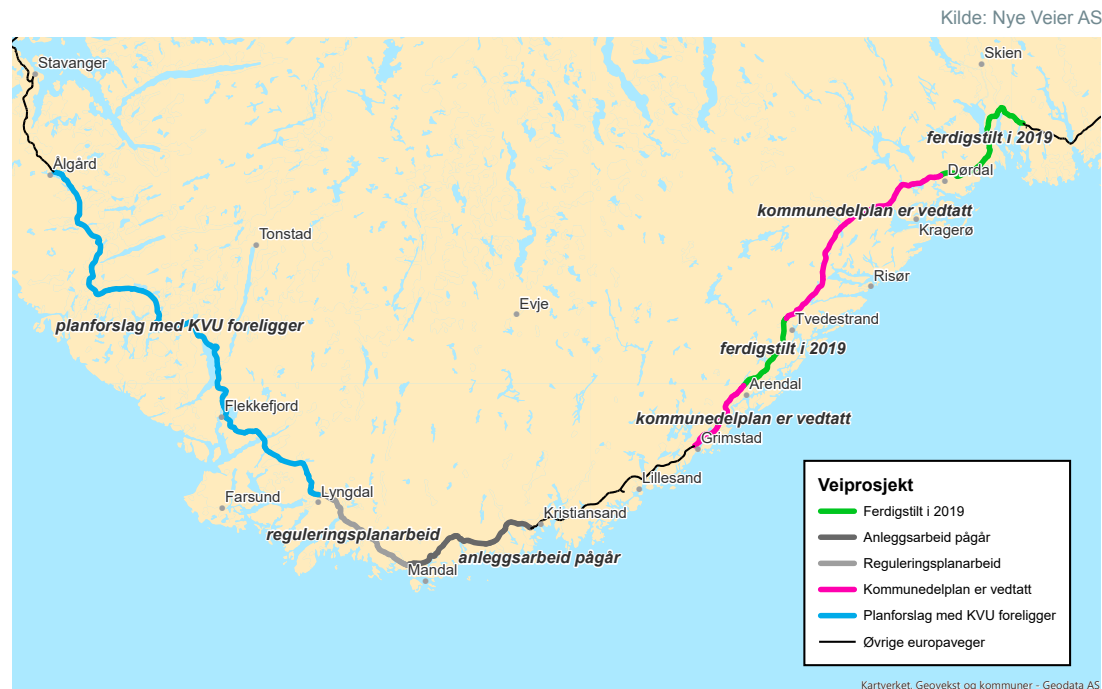
Trafikkstøy

Veitrafikkstøy er den største støykilden utendørs, og årsak til nesten 80 prosent av den totale støyplagen hos befolkningen⁹.

⁸ Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner (2016) - Regionale utviklingstrekk for Agder. Kunnskapsgrunnlaget del 2 av Regional planstrategi for Agder 2016-2020

⁹ Statens vegvesen (2017) - [Vegtrafikkstøy](#)

Figur 3.7 Vei strekninger i Nye Veiers portefølje.

Kilde: Statens vegvesen (2018) - vegkart

	Aust-Agder	Vest-Agder
Lenge fylkesveier (km)	1570	2072
Lengde gang- og sykkelvei fylkesvei - km	116	126
Andel fylkesveinettet utgjør av offentlig veinett	51 %	50 %
Andel fast dekke (inkl. gang og sykkelvei)	92 %	80 %
Andel tillatt for 10 tonn aksellast	88 %	75 %
Antall tuneller	10	21
Tunellengde fylkesveier (km)	3,6	15,7
Antall bruer	691	816

Tabell 3.10 Fylkesveinettet

Kilde: Foreløpige tall, Fylkeshelsetundersøkelsen i Agder 2019

Trafikkstøy	Ikke plaget	Litt plaget	Middels plaget	Mye eller ekstremt plaget
Agder	68,6 %	22,6 %	5,7 %	3,1 %

Tabell 3.11 Trafikkstøy

Kjøretøy

Klimautslipp fra transport kan reduseres gjennom overgangen fra diesel og bensinbiler til nullutslippskjøretøy. Klima- og miljøvennlig utskifting av kjøretøyparken er en langsiktig strategi som vil bringe oss nærmere Norges klimamål.

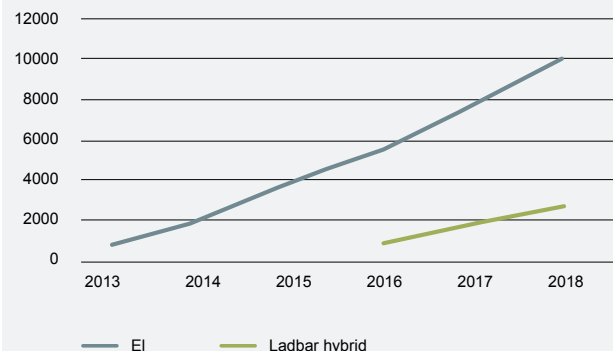
I Agder er andelen registrerte diesel personbiler noe høyere enn landsgjennomsnittet, mens andelen bensin personbiler er noe lavere. Tallene for registrerte kjøretøy etter drivstofftype i Agder viser at andelen bensinbiler synker og dieslbiler øker. Dette samstemmer med nasjonale tall. Agder ligger på landsgjennomsnittet for andelen elektriske personbiler, som utgjør 7 prosent av registrerte personbiler i 2018. Andelen registrerte elektriske personbiler i Agder økte med over 40 prosent fra 2016 til 2018. Andelen ladbare hybrid personbiler utgjør fortsatt en beskjeden del av bilparken, men økte med over 60 prosent fra 2016 til 2018.

Ladestasjoner

Elbil- og ladeteknologi er i rask utvikling. Agder har flest ladepunkter i Kristiansand, fulgt av Arendal og Grimstad. Det er naturlig å ha høyest tilgjengelighet i større byområder. Et EU-direktiv for fornybar transport gir føringer om at det skal være ett ladepunkt for hver tiende bil. [Strategi for ladeinfrastruktur i Agder](http://regionplanagder.no/planer-og-strategier/strategi-for-ladeinfrastruktur/) (2015) peker på hvordan kommunal sektor effektivt kan legge til rette for økt bruk av ladbare kjøretøy ¹⁰.

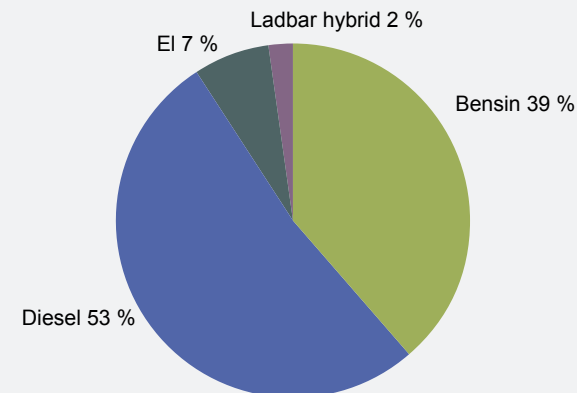
¹⁰ <http://regionplanagder.no/planer-og-strategier/strategi-for-ladeinfrastruktur/>

Økningen i elbiler og ladbar hybrid i Agder

Figur 3.8 viser utviklingen i antall elbiler og ladbare hybridbiler i Agder.

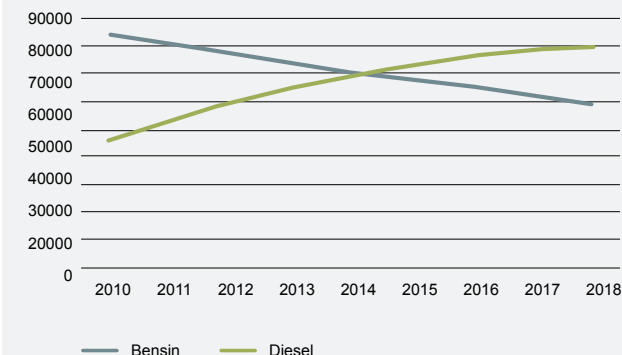
Registrerte personbiler i Agder i 2018. Prosent

Figur 3.9 Registrerte personbiler i Agder i 2018. Prosentvis fordeling.

Kilde: SSB

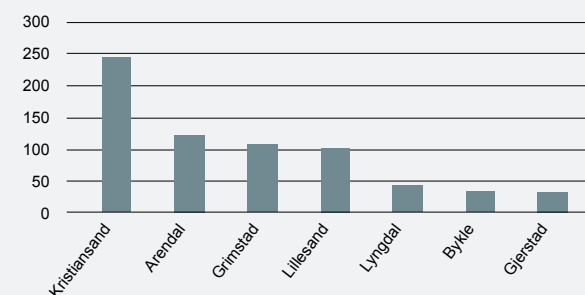
Registrerte kjøretøy etter drivstofftype

Figur 3.10 Utvikling av registrerte kjøretøy i Agder etter drivstofftypene bensin og diesel.

Kilde: Nobill

Antall ladepunkter per kommune 2019

Figur 3.11 Antall ladepunkter per kommune per 08.10.19. Kun kommuner med minst 30 ladepunkter er inkludert.

3.11 Trafikksikkerhet

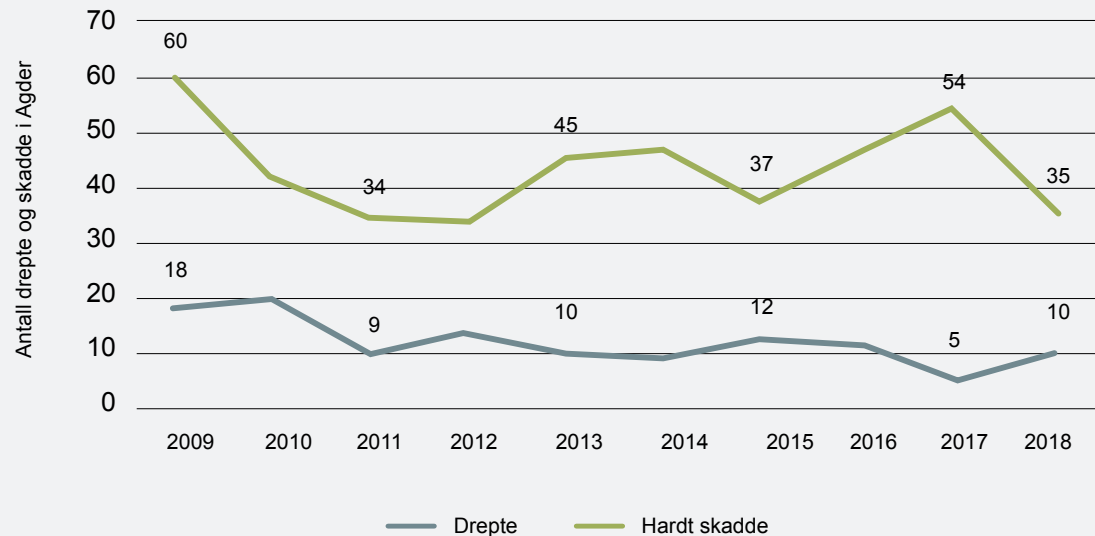
Nullvisjonen

Arbeidet med trafikksikkerhet retter seg etter nullvisjonen: Det skal ikke forekomme ulykker med drepte eller hardt skadde i transportsystemet ¹¹. Målet om nullvisjonen krever langsiktig og strategisk arbeid over tid. Totalt ble 108 personer drept og 565 hardt skadet i trafikken i Norge i 2018. Av disse ble 10 personer drept og 35 hardt skadet i Agder. Antall drepte er halvert på landsbasis fra 2009-2018, og det samme bildet tegner seg for Agder. Antall hardt skadde har hatt en svakere utvikling nasjonalt, med en nedgang på 25 prosent over de siste ti årene.

Drøyt 40 prosent av drepte og hardt skadde i Agder i perioden 2014-2018 er ulykker med bil involvert, og 30 prosent er ulykker med moped og MC involvert. Syklende utgjør om lag 15 prosent av de drepte og hardt skadde, mens fotgjengere utgjør knapt 10 prosent av de drepte og hardt skadde i femårsperioden.

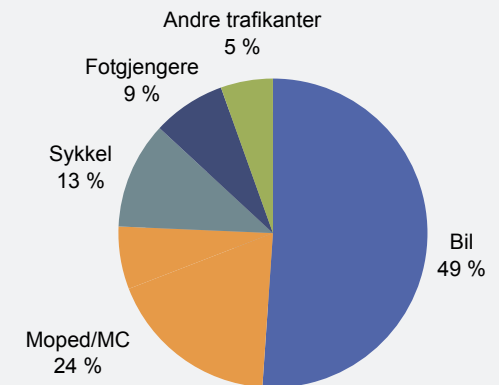
Syklende og gående har betydelig høyere risiko for å bli drept eller hardt skadet i trafikken sammenlignet med bilførere. Ulykker med gående og syklende utgjør derfor den største trafikksikkerhetsutfordringen på veier i tettbygd strøk. Det er påvist store mørketall og underrapportering for personskadeulykker, særlig eneulykker med syklist ¹².

Utvikling i antall drepte og hardt skadde i Agder 2010-2018

Kilde: SSB

Trafikantkategori- ulykker i Agder 2010-2018

Figur 3.12 Utvikling i antall drepte og hardt skadde i Agder 2010-2018.

Figur 3.13 Trafikanter som er involvert i alvorlige ulykker i Agder 2010-2018.

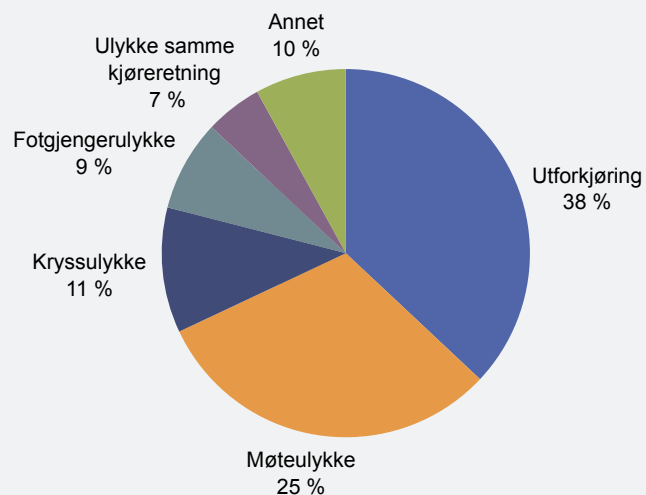
¹¹ Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner (2018) – Strategi for trafikksikkerhet 2018-2029 (planforslag)

¹² Trygg Trafikk 2019

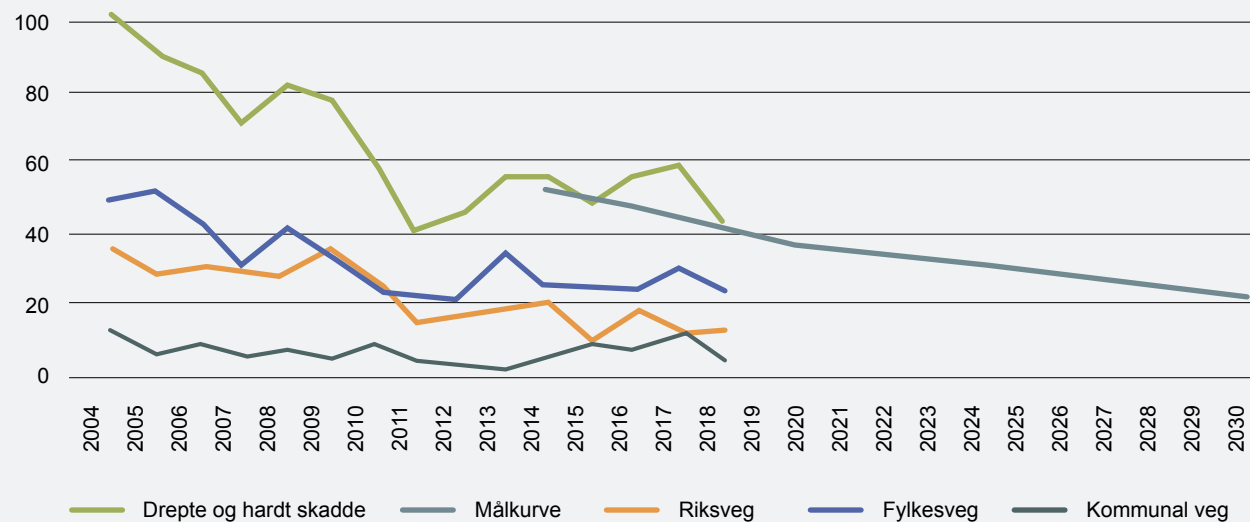
I Agder var knapt 60 prosent av de drepte og hardt skadde i utforkjørings- eller møteulykker i perioden 2014-2018.

For å måle om utviklingen går i riktig retning, har Nasjonal transportplan 2018–2029 lagt til grunn et etappemål om at det ikke skal være mer enn 350 drepte og hardt skadde i veitrafikken innen 2030. Etappemålene som er utarbeidet for Agder innebærer at det innen 2030 ikke skal være flere enn 22 drepte og hardt skadde i trafikken årlig. Dette er en ambisiøs målsetning, fordi det er blitt vanskeligere å identifisere tiltak med god effekt etter hvert som ulykkestallene har gått ned. I 2018 var det 45 personer som ble drept eller hardt skadd i Agder. Dette tallet er på linje med målkurven ¹³.

Uhellskategori. Drepte og hardt skadde i Agder fra 2010-2018

Målkurve for reduksjon av antall drepte/hardt skadde i Agder

Figur 3.14: Uhellskategori. Drepte og hardt skadde i Agder fra 2010-2018.

Figur 3.15: Målkurve for antall drepte og hardt skadde i Agder.

¹³ Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner (2018) – Strategi for trafikksikkerhet 2018-2029 (planforslag)

3.12 Kristiansand lufthavn Kjevik

Regionens hovedflyplass, Kristiansand lufthavn, Kjevik er en nasjonal lufthavn og har rute- og chartertrafikk til både nasjonale og internasjonale destinasjoner. Trafikken over Kristiansand lufthavn, Kjevik har økt fra 2010 til 2014, men deretter gått noe ned etter 2014. Fra 2015 til 2019 har trafikken holdt seg relativt uendret. Det har vært en liten nedgang på et par prosent i løpet av perioden, men det har tatt seg opp igjen i 2019.

3.13 Jernbane

Persontransport

NSB Regiontog på Sørlandsbanen mellom Oslo og Stavanger hadde 2,2 prosent flere reisende i 2018, sammenlignet med 2017. Totalt er det registrert 984 920 passasjerer mellom Oslo og Stavanger i perioden. NSB Lokaltog mellom Arendal og Nelaug hadde 2,5 prosent flere reisende i 2018, sammenlignet med 2017. Totalt er det registrert 68 300 passasjerer på strekningen i perioden.

NSB Lokaltog mellom Arendal og Nelaug hadde 1,9 prosent flere reisende i 2017, sammenlignet med 2016. Totalt er det registrert 66 630 passasjerer på strekningen i perioden ¹⁴.

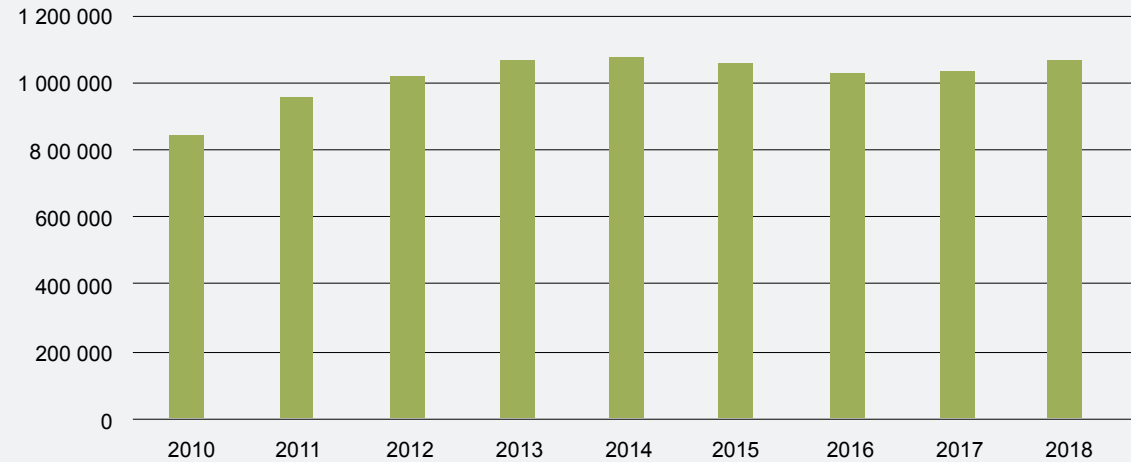
Godstransport

Jernbanens konkurranseevne for godstransport på Sørlandsbanen utfordres av en omfattende utbygging av E18 og E39. Vegtiltakene gir vesentlig reduserte transporttider og -kostnader for transportørene på veg. Prognoser utarbeidet for NTP 2018-2029 ¹⁵ viser på kort sikt en reduksjon i transportarbeid på Sørlandsbanen, men på sikt en økning. Vegtiltakene vil dempe denne veksten.

¹⁴ Kilde: NSB (2018)

¹⁵ TØI 1555/2017

Trafikkutvikling – Kristiansand lufthavn Kjevik

Figur 3.16 Rute-, offshore og charter inkl. transfer og transitt fra 2010-2018 - Trafikkutvikling – Kristiansand lufthavn.

Kilde: Jernbanedirektoratet (2015)

Lengre godstog kan være et viktig virkemiddel for å bedre jernbanens konkurranseevne. Mellom Oslo og Kristiansand kan det allerede i dag framføres noen forholdsvis lange godstog. Mellom Kristiansand og Stavanger vil en kapasitetsøkning for flere lange godstog kreve betydelige investeringer.

Figur 3.17 Jernbane.

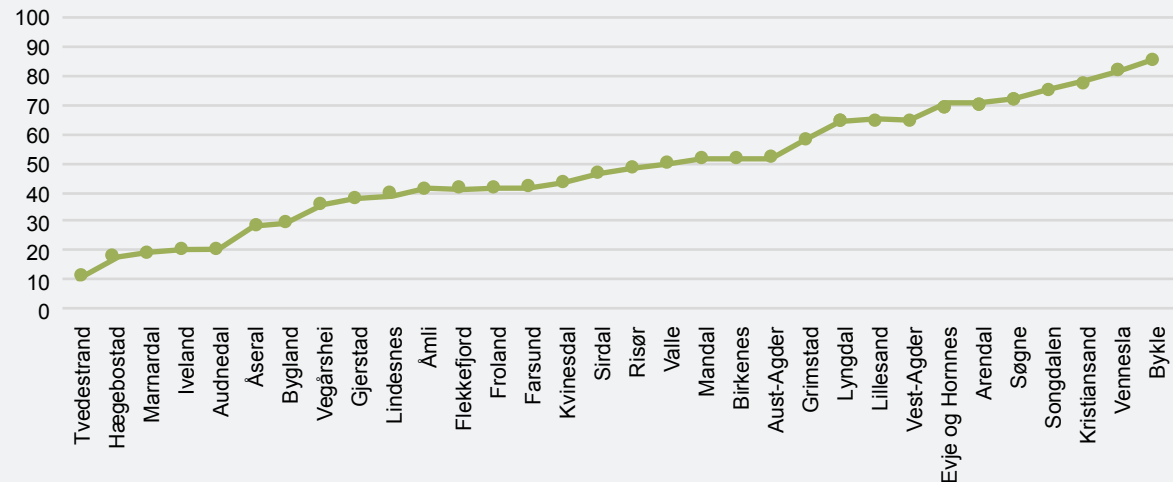
3.13 Digital infrastruktur

Digitaliseringen stod for 30 prosent av veksten i BNP i EU 2001 – 2011, og Meld. St. 27 «Digital agenda for Norge» understreker at IKT og bredbånd er en nøkkel til fremtidig vekst og velferd i hele Norge. Når flere viktige samfunnssektorer er avhengige av digital kommunikasjon, er også kravene til robuste nett sterkt økende. Ved flere anledninger har kraftig uvær satt mobilnett og bredbånd ut av funksjon. Det er en økning både i tilsiktede og utilsiktede alvorlige hendelser, som har lammet sentrale digitale funksjoner i samfunnet.

Fra 2018 til 2019 hadde Agder god vekst i høyhastighetsnett til husholdninger, men det er viktig å fortsette utbygging til husstander og bedrifter. Det blir viktigere enn før å etablere bedre robusthet i gjeldende nettstrukturer, både i transportnett og aksessnett. Utenlandskabler og robuste transportnett i og ut av Agder blir viktig for å tilfredsstille behovene for fremtidige etableringer og utvikling i eksisterende behov i offentlig og privat sektor. Det blir nå utarbeidet en fylkeskommunal strategi for digital infrastruktur i hele Agder.

Det Digitale Agder har i mange år arbeidet for god mobildekning og bredbånd til husholdninger i landsdelen. Status i 2019 for kommunene i Aust- og Vest-Agder viser at det er store variasjoner mellom kommunene i forhold til hvor mange som har tilbud om nyeste bredbåndsteknologi (fiber).

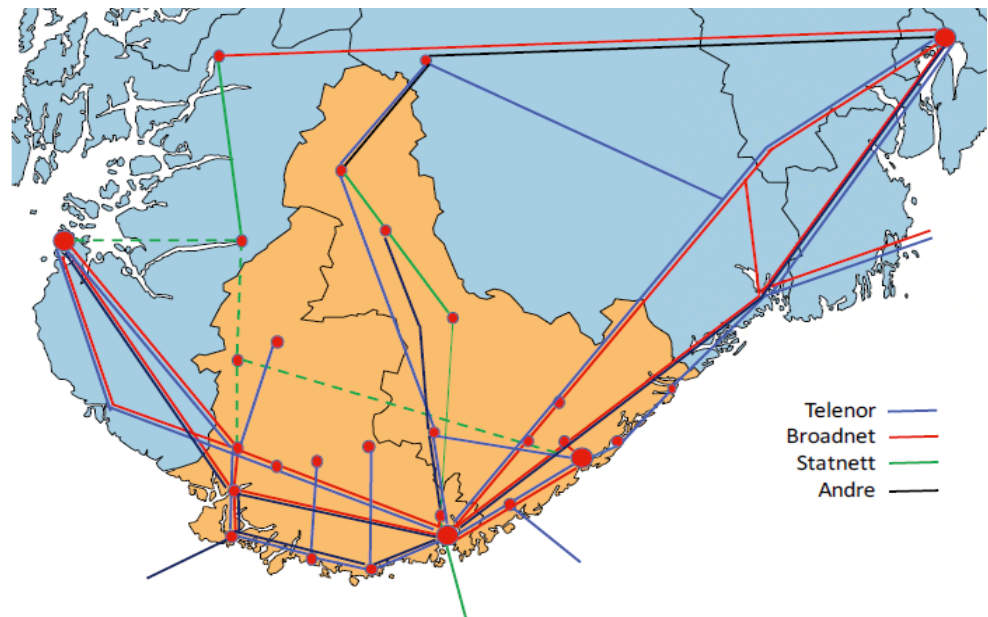
Bredbånd (fiber) - status 2019

Kilde: Nexia analyse 2016

Figur 3.18 Status på andel i hver kommune som har tilbud om fiber

Figur 3.19 Oversikt datafiber i Agder

4. Skole og utdanning

4.1 Utdanningsnivået på Agder

I 2018 hadde 29,4 prosent av innbyggerne i Aust-Agder i alderen 16-74 år høyere utdanning. 3,6 prosent hadde fagskole, mens 40,4 prosent hadde videregående som høyeste utdanning. 26,6 prosent av befolkningen hadde kun grunnskole. Aust-Agder hadde en mindre andel med høyere utdanning enn resten av landet, mens en høyere andel hadde grunnskole eller videregående skole.

30,4 prosent av innbyggerne i Vest-Agder hadde høyere utdanning. 3,2 prosent hadde fagskole, mens 41,2 prosent hadde videregående som høyeste utdanning. 25,2 prosent hadde kun grunnskole. Vest-Agder hadde en mindre andel med både grunnskole og høyere utdanning enn landsgjennomsnittet, mens en høyere andel hadde videregående skole.

Blant kommunene har Bykle høyest andel av befolkningen med videregående opplæring eller høyere. Inkludert Bykle har syv kommuner i Agder 75 prosent eller mer av befolkningen med tilsvarende utdanningsnivå. Gjerstad, Åmli og Vennesla hadde høyest andel med kun grunnskole som høyeste fullførte utdanning.

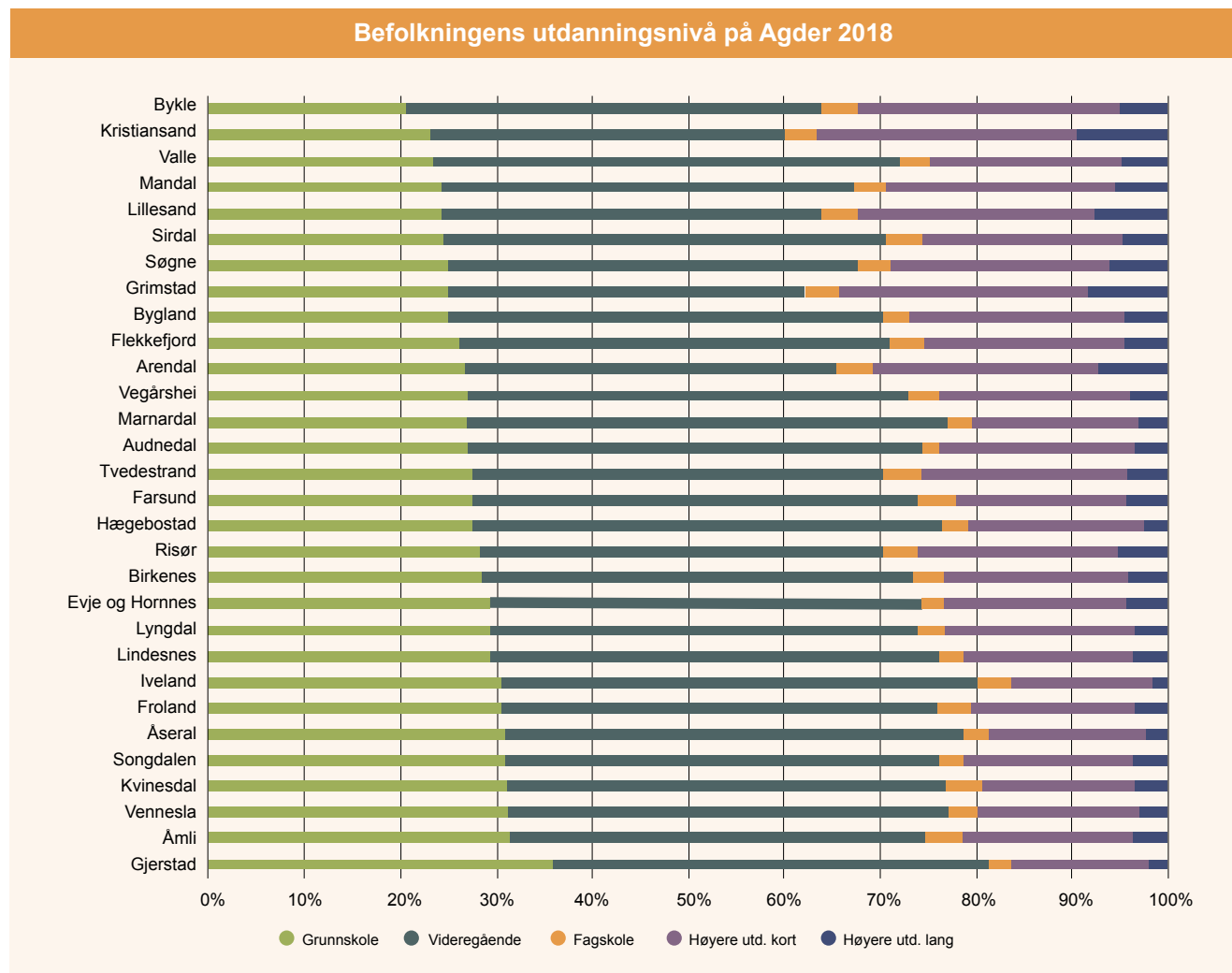
⬅ Tabell 4.1 Utdanningsnivå fordelt på kategorier, hhv fylke og nasjonalt nivå.

➤ Figur 4.1 Befolkningens utdanningsnivå på Agder sortert etter grunnskole som høyeste utdanningsnivå.

Kilde: SSB

	Grunnskole	Videregående	Fagskole	Høyere utd kort	Høyere utd lang
Aust-Agder	26,6	40,4	3,6	22,6	6,8
Vest-Agder	25,2	41,2	3,2	23,2	7,2
Norge	25,8	37,2	2,9	24,1	10

Kilde: SSB

4.2 Barnehage

Barnehageplass

Andel barn 0 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 0 år ligger lavt i alle kommunene på Agder. Kommunen som har den høyeste andelen er Tvedestrand med 11 prosent.

Andel barn 1-2 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 1-2 år, varierer mellom 65 prosent i Åmli kommune og 91 prosent i Valle kommune. Kristiansand har en andel på 80 prosent og Arendal en andel på 85 prosent.

Andel barn 3-5 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 3-5 år, ligger jevnt over høyt i alle kommunene. Enkeltkommuner har en høyere andel enn 100 prosent, noe som antas skyldes at kommunen også tilbyr plass for barn fra nabokommuner.

Når det gjelder andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn 1-5 år, har Lindesnes kommune lavest andel på 53 prosent. Audnedal og Sirdal kommuner har begge andel på 100 prosent.

Barnehager - Andeler barn med barnehageplass 2018				
	Andel barn 0 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 0 år	Andel barn 1-2 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 1-2 år	Andel barn 3-5 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 3-5 år	Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn 1-5 år
0901 Risør	2	76	95	83
0904 Grimstad	5	86	98	85
0906 Arendal	8	85	99	86
0911 Gjerstad	0	75	92	65
0912 Vegårshei	5	79	97	90
0914 Tvedestrand	11	86	99	73
0919 Froland	7	75	96	68
0926 Lillesand	7	87	97	95
0928 Birkenes	3	69	93	70
0929 Åmli	0	65	94	62
0935 Iveland	0	83	97	80
0937 Evje og Hornes	0	79	95	94
0938 Bygland	0	71	97	75
0940 Valle	0	91	104	85
0941 Bykle	0	77	100	69
1001 Kristiansand	3	80	98	81
1002 Mandal	4	79	99	85
1003 Farsund	5	78	96	71
1004 Flekkefjord	0	79	98	89
1014 Vennesla	2	78	98	68
1017 Songdalen	1	72	92	79
1018 Søgne	1	80	98	84
1021 Marnardal	6	83	98	89
1026 Åseral	0	67	94	78
1027 Audnedal	0	69	97	100
1029 Lindesnes	2	75	94	53
1032 Lyngdal	4	75	102	80
1034 Hægebostad	0	68	97	75
1037 Kvinesdal	0	71	98	78
1046 Sirdal	0	68	95	100

Dekningsgrad

Det er totalt 155 barnehager Aust-Agder og 212 i Vest-Agder. Av disse er 54 kommunale barnehager i Aust-Agder og 76 i Vest-Agder. Aust-Agder har en dekningsgrad for aldersgruppen 1-5 år på 91,8 prosent, mens Vest-Agder har en tilsvarende dekningsgrad på 90 prosent. Nasjonalt ligger dekningsgraden for aldersgruppen på 91,8 prosent.

Andel ansatte menn til basisvirksomhet i barnehagene

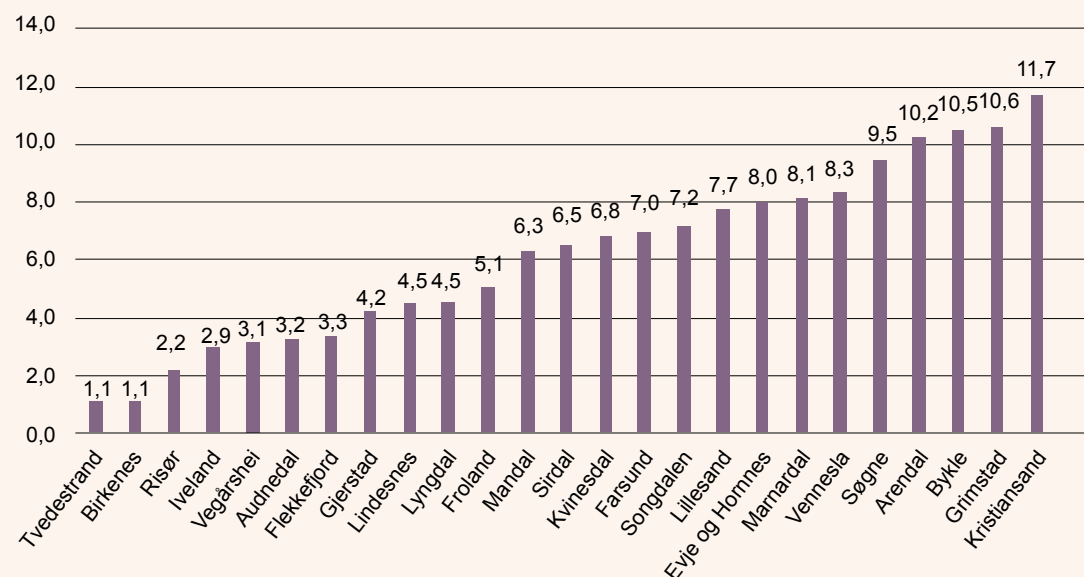
Kristiansand kommune har den største andelen med 11,7 prosent, Grimstad har en andel på 10,6 prosent og Bykle kommune 10,5 prosent. Arendal kommune har en andel på 10,2 prosent menn til basisvirksomhet i barnehagene. Tvedestrand kommune ligger lavest med en andel på 1,1 prosent. Oppgave mangler for følgende kommuner: Bygland, Valle, Åseral, Åmli og Hægebostad.

Antall barnehager, barn og ansatte, etter fylke

2018	Barnehager i alt	Offentlige barnehager	Private barnehager	Ansatte i alt	Barn i barnehage	Dekningsgrad 1-5 år
Aust-Agder	155	54	101	2245	6017	91,8
Vest-Agder	212	76	136	3553	10060	90
Nasjonalt	5788	2709	3079	96066	278578	91,8

Tabell 4.3 Antall barnehager, barn og ansatte, etter fylke.

Andel ansatte menn til basisvirksomhet i barnehagene 2018

Figur 4.2 Andel ansatte menn til basisvirksomhet i barnehagene på Agder i 2018.

4.3 Læringsutbytte grunnskole¹

Andelen elever på 5. trinn som er på laveste mestringsnivå (nivå 1) i nasjonale prøver lesing er relativt stabilt fra 2015 til 2018 for både Aust-Agder, Vest-Agder og landet som helhet. Aust-Agder har de største andelen gjennom denne perioden, Vest-Agder noe lavere, men landet for øvrig varierer fra 23 til 25 prosent i perioden.

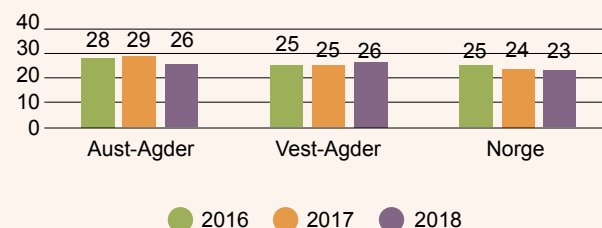
For nasjonale prøver 5. trinn regning, har Aust-Agder en relativ jevn andel i perioden 2015 til 2018. Gjennomsnittlig andel for perioden er på 26,5 prosent. Vest-Agder når sitt laveste nivå i 2016 med 22 prosent, og stiger så til 24 prosent i 2017 og 2018. Nasjonalt faller andelen fra 24 til 23 prosent i perioden fra 2015 til 2018, en marginal endring.

Når det gjelder nasjonale prøver i lesing på 8. trinn, har andelen elever på nivå 1 og 2 for både Aust-Agder, Vest-Agder og landet som helhet blitt noe mindre fra 2015 til 2018. Vest-Agder har den største endringen i denne perioden. Her går andelen elever ned fra 33 til 28 prosent, samme nivå som landet som helhet. Aust-Agder ligger på 30 prosent i 2018.

For Aust-Agder og landssnittet har andelen elever på nivå 1 og 2 i regning 8. trinn, variert i liten grad for perioden 2015-2018. For disse er andelen lik i 2015 og i 2018 med henholdsvis 31 og 29 prosent. Vest-Agder hadde en betydelig forbedring fra 2015 til 2017, med en reduksjon fra 32 til 25 prosent. Vest-Agder fikk imidlertid en økende andel i 2018 med en andel på 29 prosent, lik andel som landssnittet.

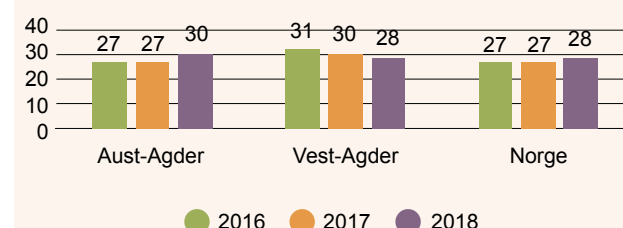
¹ Nasjonale prøver på 5. trinn opererer med 3 mestringsnivåer, tilsvarende på 8. trinn er 5 mestringsnivåer.

Nasjonale prøver. Lesing 5. trinn.
Andel på nivå 1.

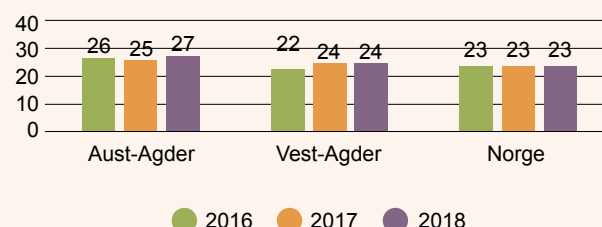
Figur 4.3 Nasjonale prøver. Lesing 5. trinn. Andel på nivå 1.

Nasjonale prøver. Lesing 8. trinn.
Andel på nivå 1 og 2.

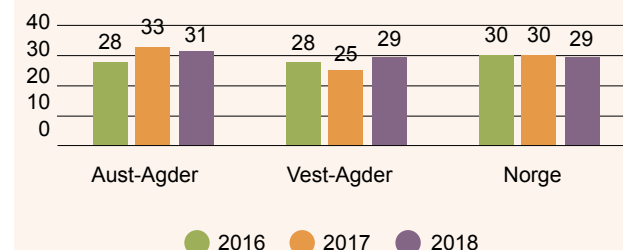
Figur 4.5 Nasjonale prøver. Lesing 8. trinn. Andel på nivå 1 og 2.

Nasjonale prøver. Regning 5. trinn.
Andel på nivå 1.

Figur 4.4 Nasjonale prøver. Regning 5. trinn. Andel på nivå 1.

Nasjonale prøver. Regning 8. trinn.
Andel på nivå 1 og 2.

Figur 4.6 Nasjonale prøver. Regning 8. trinn. Andel på nivå 1 og 2.

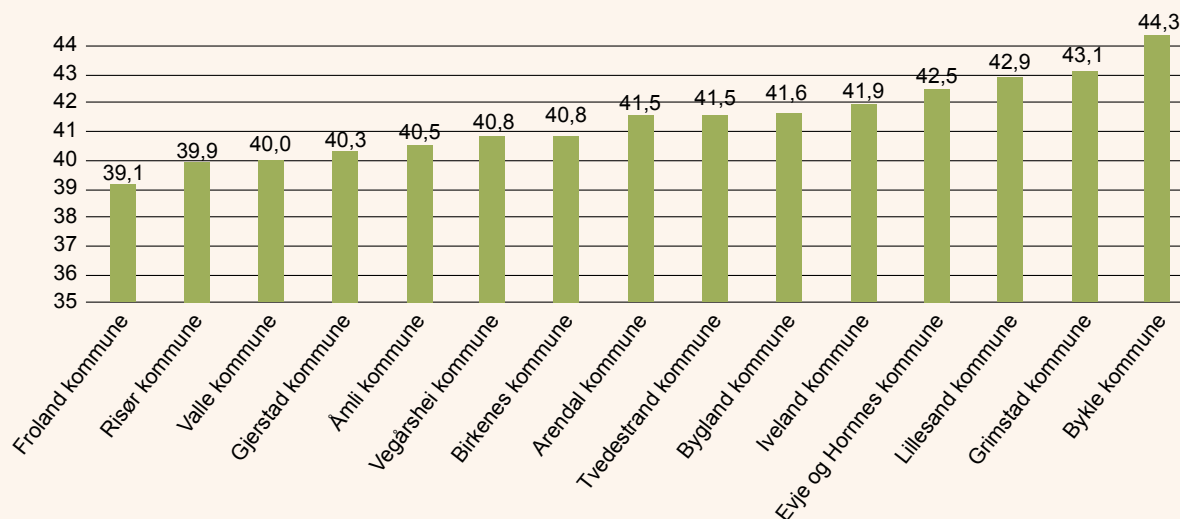
4.4 Grunnskolepoeng

Grunnskolepoeng er beregnet som summen av elevenes avsluttende karakterer delt på antall karakterer og ganget med 10.

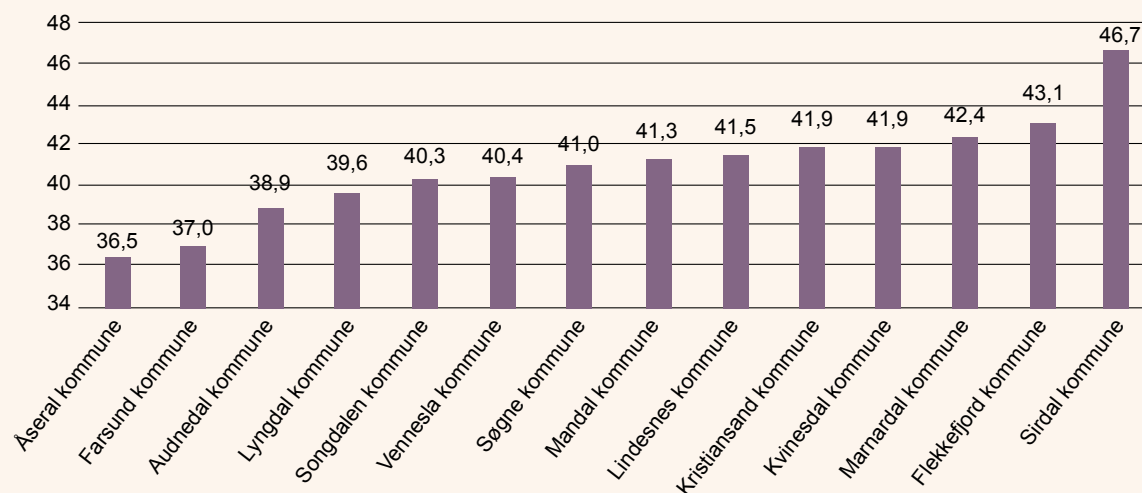
Grunnskolepoeng for Aust-Agder varierer fra 39,1 poeng (Froland kommune) til 44,3 poeng (Bygland kommune) for skoleåret 2017-18. Tilsvarende for Vest-Agder er 36,5 poeng (Åseral kommune) og 46,7 poeng (Sirdal kommune). Grunnskolepoeng for en liten kommune kan endre seg mye over tid da dataene baseres på et fåtall elever. Figurene til høyre viser fordelingen til hhv. kommunene i Aust-Agder, kommunene i Vest-Agder og grunnskolepoeng over tid for de tre største byene på Agder.

Hægebostad kommune har ikke grunnskole med ungdomstrinn. Nasjonalt snitt (grunnskolepoeng) 41,8 poeng.

Aust-Agder – grunnskolepoeng 2017-18

Vest-Agder – grunnskolepoeng 2017-18

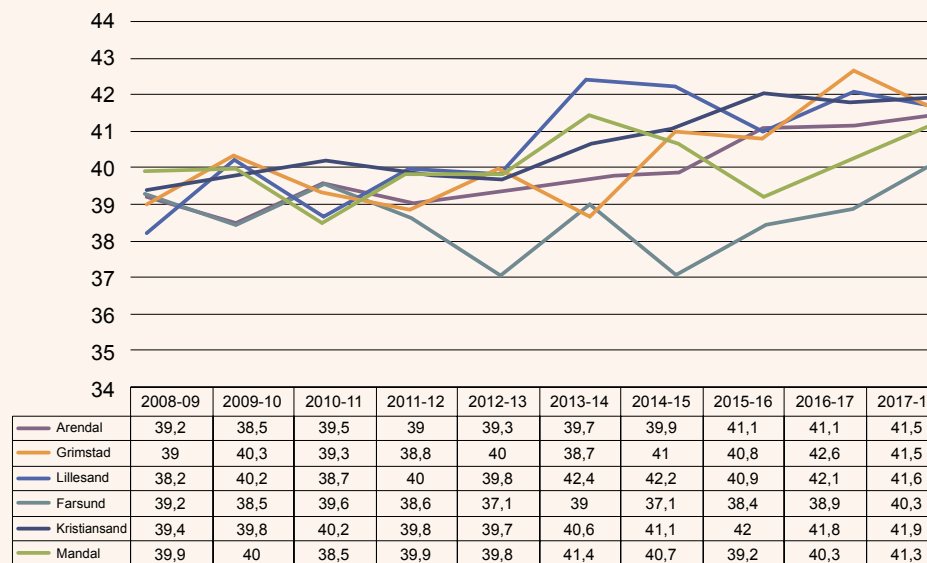
Figur 4.7 Aust-Agder – grunnskolepoeng 2017-18.

Figur 4.8 Vest-Agder – grunnskolepoeng 2017-18.

Grunnskolepoeng fordelt etter kjønn

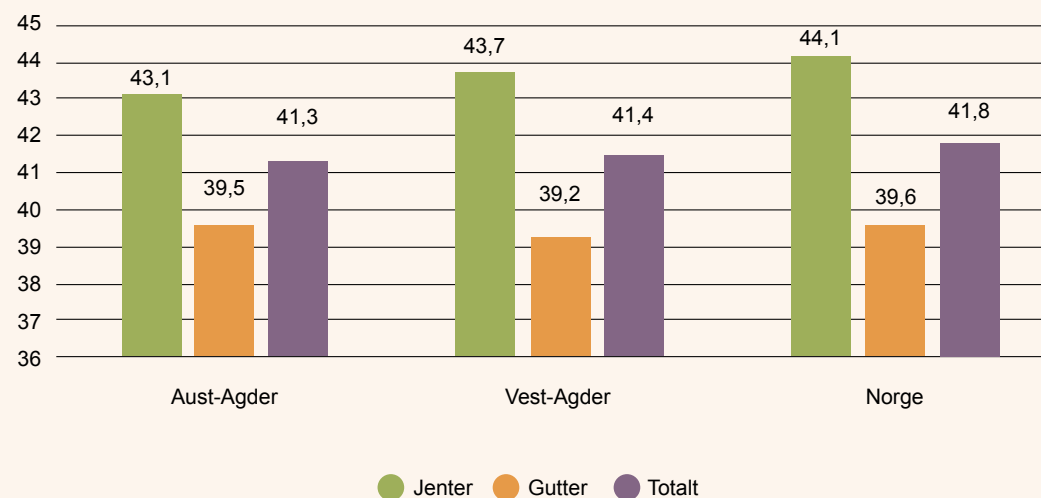
Grunnskolepoeng fordelt etter kjønn viser store forskjeller, både for Aust-Agder, Vest-Agder og landet som helhet. Vest-Agder har den største forskjellen mellom kjønnene i 2018 med et snitt på 43,7 poeng for jenter og 39,2 poeng for gutter. For Aust-Agder er forskjellen noe mindre, hhv 43,1 poeng og 39,5 poeng. På landsbasis ligger jentene på 44,1 poeng, mens grunnskolepoeng for guttene ligger på 39,6 poeng.

Grunnskolepoeng. Utvikling over tid for de seks største byene på Agder.

Kilde: Skoleporten, Utdanningsdirektoratet

Grunnskolepoeng 2017-18 etter kjønn

Figur 4.9 Figuren viser utviklingen i grunnskolepoeng over tid for de seks største byene på Agder.

Figur 4.10 Grunnskolepoeng 2017-18 etter kjønn.

4.5 Læringsutbytte i videregående skole

Eksamensresultater fellesfag og programfag på yrkesfaglige (yf) og studieforberevende (st) utdanningsprogram.

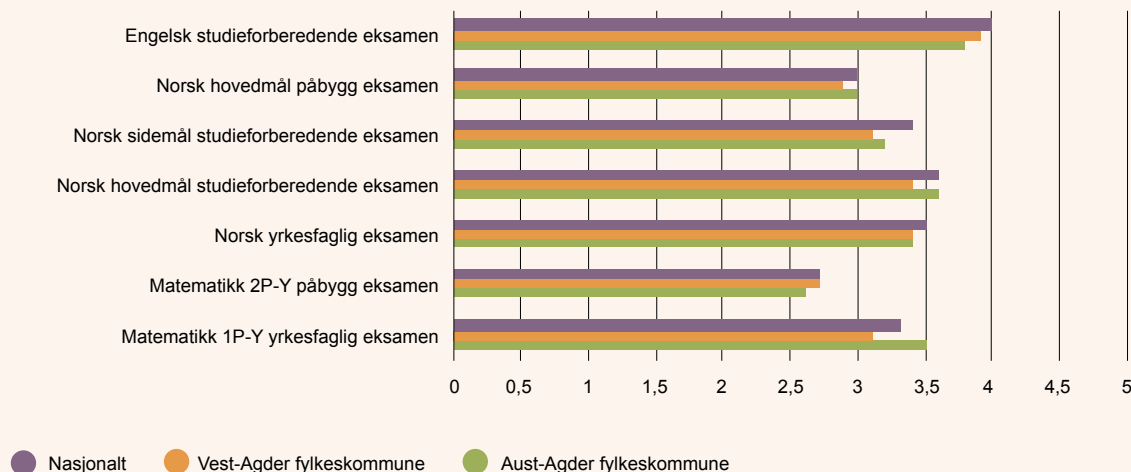
Det er valgt ut eksamensresultater fra syv sentrale fellesfag; matematikk 1PY (yf), matematikk 2PY (yf), norsk hovedmål (yf), norsk hovedmål (st), norsk sidemål (st), norsk hovedmål påbygg (yf) og engelsk (st). Samlet har både Aust- og Vest-Agder hatt en forbedring i eksamensresultatene fra 2014-2015 til 2018-2019. For 2018-19 har Vest-Agder fortsatt blant det laveste snittet i norskfaget nasjonalt. Sammenlignes de fylkesvise resultatene med nasjonale tall for 2018-2019, varierer disse over, på og under nasjonalt snitt, med Aust-Agder litt bedre enn Vest-Agder.

På yf er det valgt ut fire fag med tverrfaglig sentralt gitt eksamen; tverrfaglig eksamen i elenergi, byggteknikk, helsearbeiderfag og salg, service og sikkerhet. For 2018-2019 ligger de fylkesvise tallene samlet over landssnittet. Aust-Agder har litt bedre resultater enn Vest-Agder når fellesfag og programfag sees under ett.

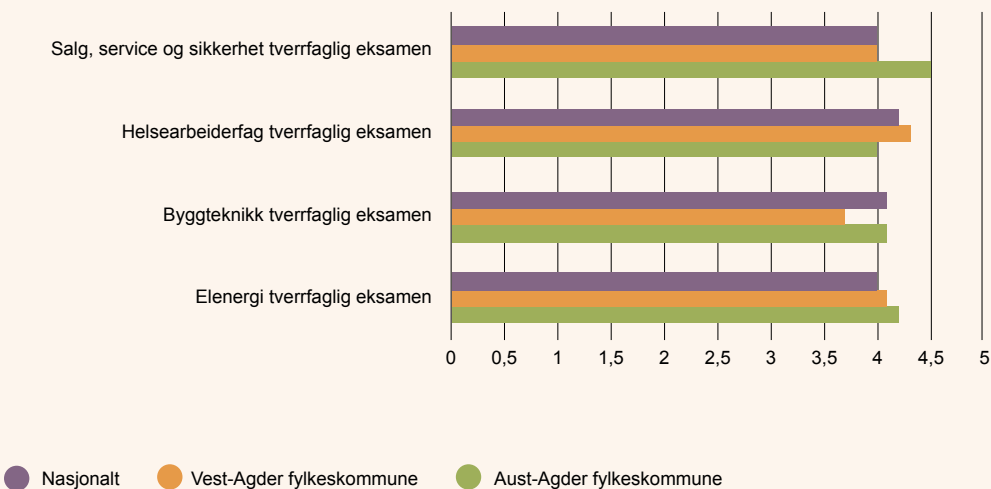
Figur 4.11 Eksamen fellesfag 2018-2019.

Figur 4.12 Eksamen programfag 2018-2019.

Eksamen fellesfag 2018-2019

Eksamen programfag 2018-2019

4.6 Gjennomføring i videregående opplæring

Gjennomføring i videregående opplæring måles fem år etter påbegynt opplæring. Etter innføringen av Kunnskapsløftet i 2006 har andel ungdommer som består videregående økt betydelig. I Aust-Agder har andelen økt fra 67,6 prosent gjennomføring for årskullet som begynte i videregående opplæring høsten 2006, til 74,5 prosent for årskullet som begynte syv år senere, i 2013. I Vest-Agder har gjennomføringsgraden økt fra 71,4 prosent for 2006-kullet, til 76,7 prosent for 2013-kullet. Aust-Agder har i perioden variert noe under og over landsgjennomsnittet, men er for 2013-kullet ca. et halvt prosentpoeng under landet. Vest-Agder ligger over landsgjennomsnittet.

Blant ungdommene i Aust-Agder som ikke hadde bestått videregående opplæring ved målingen høsten 2018, hadde 3,0 prosent fullført planlagt grunnkompetanse. Videre var 6,8 prosent fortsatt i opplæring, mens 4,7 prosent hadde fullført opplæringen uten å bestå. 11 prosent av ungdommene hadde sluttet i videregående opplæring.

I Vest-Agder hadde 2,5 prosent fullført med grunnkompetanse, 4,7 prosent var fortsatt i opplæring, 5,4 prosent hadde fullført uten å bestå, mens 10,7 prosent hadde sluttet.

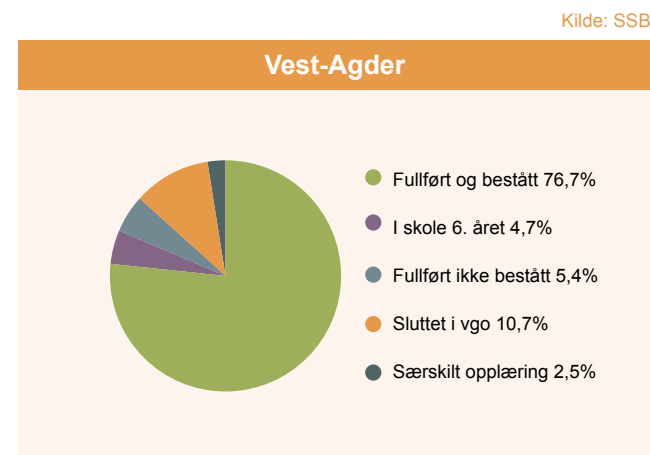
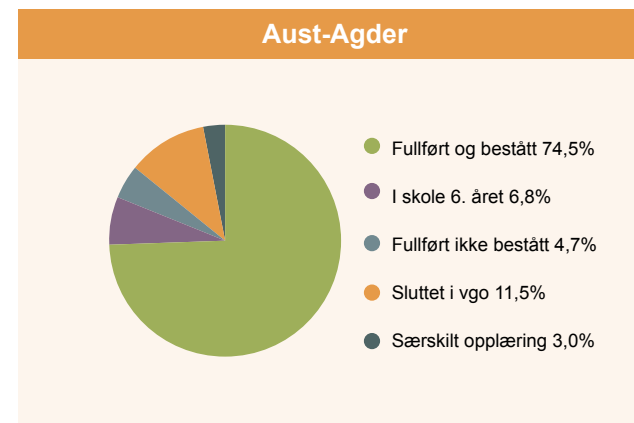
Fordeling på kjønn viser at jentene i større grad enn guttene består videregående opplæring. I Aust-Agder bestod 79,7 prosent av jentene og 69,7 prosent av guttene. Resultatet for både jentene og guttene er noe lavere enn resten av landet. I Vest-Agder bestod

80,3 prosent av jentene og 73,4 prosent av guttene. Resultatet for jentene er lavere enn resten av landet, mens guttene presterer bedre enn resten av landet.

På studieforbereende utdanningsprogram bestod 88 prosent av elevene i Aust-Agder, mens 63,1 prosent bestod på yrkesfag. Resultatene er litt høyere enn resten av landet både på studieforbereende og yrkesfag. Aust-Agder har imidlertid flere elever på yrkesfaglige utdanningsprogram, som har lavere gjennomføringsgrad enn studieforbereende, noe som gjør at det samlede resultatet for Aust-Agder blir lavere enn det nasjonale snittet.

Tall for Vest-Agder viser at 89,8 prosent bestod på studieforbereende. Tilsvarende bestod 63,7 prosent av elevene på yrkesfag. Begge resultatene er over det nasjonale snittet.

Figurer 4.13-14 Gjennomføring etter fem år, fordeling på kategorier. Kilde: SSB

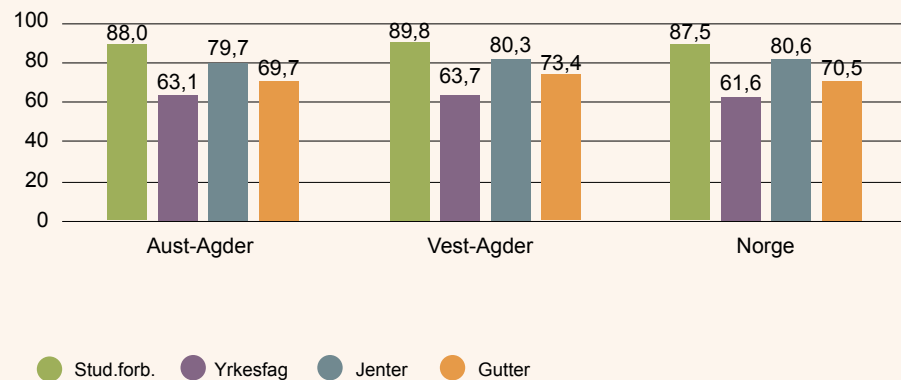

Tabell 4.4 Gjennomføringsgrad - fordeling på fylkene over tid.

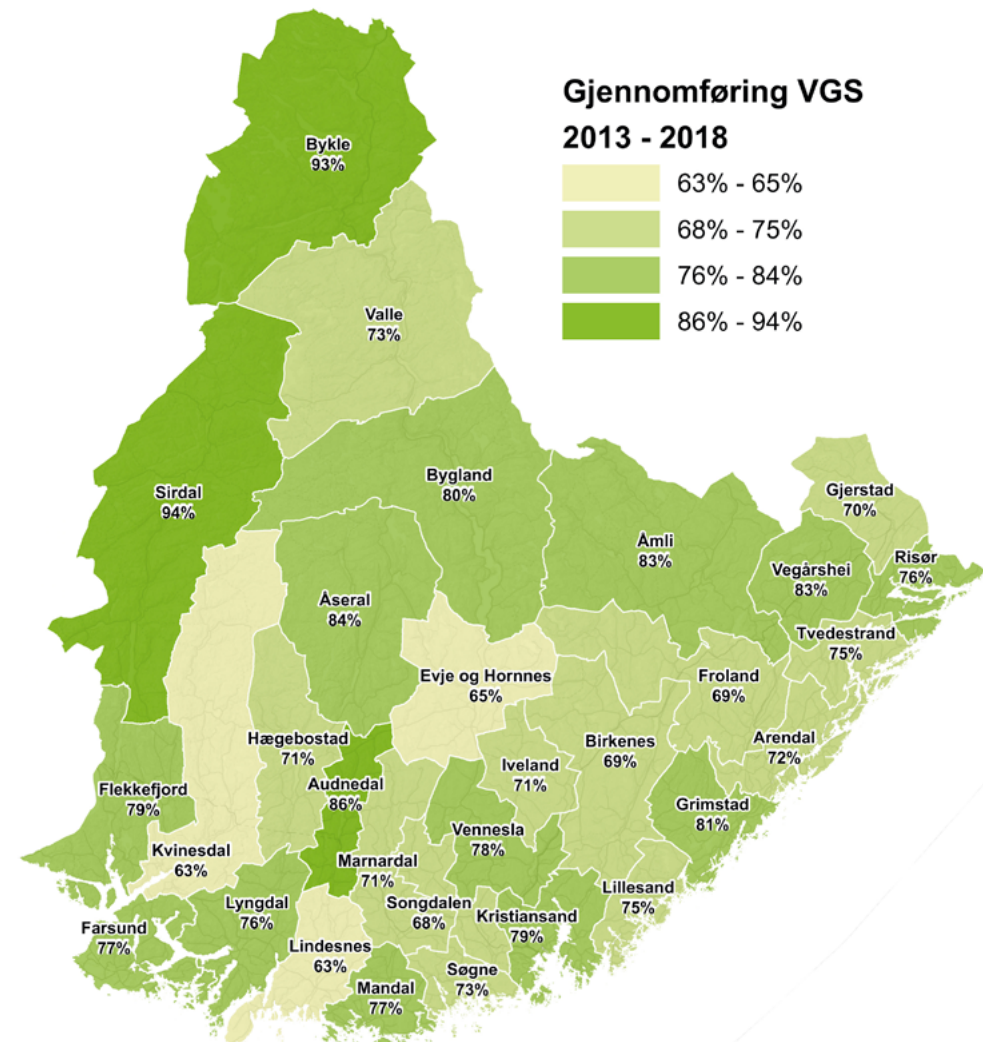
Gjennomføringsgrad - fordeling på fylkene over tid						
	2008-13	2009-14	2010-15	2011-16	2012-17	2013-18
Aust-Agder	70,5	71,6	72,1	71,8	73,1	74,5
Vest-Agder	73,4	74,1	74,5	75,4	76,8	76,7
Norge	70,6	70,8	72,6	73,0	74,4	75,3

Kilde: SSB

Gjennomføring i utdanningsretning og kjønn 2013-2018

På kommunenivå har mange av de mindre kommunene gode resultater. Sirdal og Bykle hadde begge over 90 prosent gjennomføring, mens Bygland og Audnedal hadde over 80 prosent gjennomføring ved siste måling. Resultatene i de små kommunene kan variere betydelig fra et år til det neste. Av bykommunene har Grimstad 81 prosent gjennomføring, mens Kristiansand har 79 prosent.

Figur 4.15 Gjennomføring utdanningsretning og kjønn.

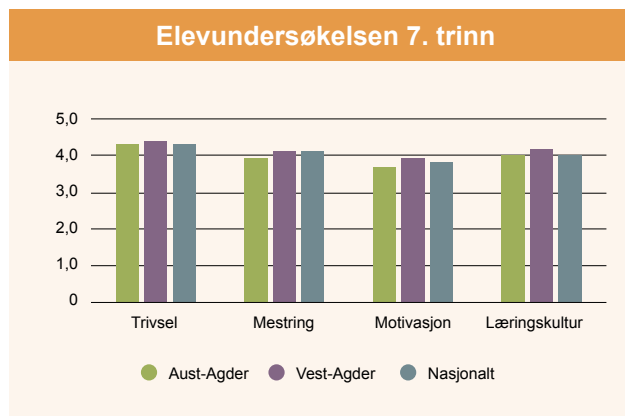
Kart 4.1 Gjennomføring i videregående opplæring 2013-2018.

4.7 Læringsmiljø

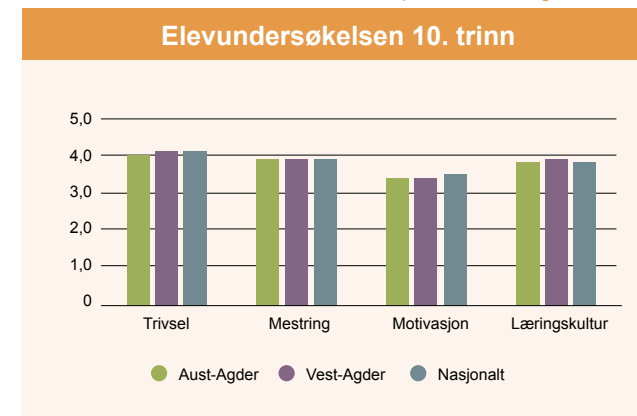
Elevundersøkelsen gir tilbakemelding på elevenes opplevelse av læringsmiljøet i skolen. Vi har valgt å presentere resultatene på indikatorene trivsel, mestring, motivasjon og læringsmiljø. På fylkesnivå er det som oftest små forskjeller mellom fylkene i 2018-19. Den største differansen mellom fylkene finner sted på 7. trinn innenfor temaene mestring, motivasjon og læringskultur. Differansen er i favør til Vest-Agder. På vg1 skårer de to fylkene helt identisk på alle de fire indikatorene. Differansen er i favør til Vest-Agder. For Aust-Agder er resultatene både på 7. trinn, 10. trinn og Vg1 enten på landssnittet eller noe under. I Vest-Agder er resultatene på de samme trinnene enten på landssnittet eller noe under.

Alle elever og lærlinger har ifølge § 9A-1 i opplæringslova «rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring». Ingen elever skal oppleve mobbing. Et godt psykososialt læringsmiljø, ligger til grunn for økt læring for elevene. Både i Aust- og Vest-Agder, samt i landet som helhet, er det flere elever på 10. trinn enn på 7. trinn og i Vg1 som oppgir at de mobbes systematisk på skolen. 8,1 prosent av elevene på 10. trinn i Aust-Agder oppgir at de har opplevd digital mobbing, mobbing fra medelever eller voksne på skolen to ganger i måneden eller oftere. 6,1 prosent av elevene på 10. trinn i Vest-Agder oppgir det samme, mot 7,1 prosent i landet. Det er færre elever på 7. trinn enn 10. trinn i begge fylkene og i landet som oppgir denne typen mobbing, og enda færre på Vg1. Aust-Agder ligger gjennomgående høyere enn Vest-Agder på alle tre trinnene når det gjelder elever som mobbes systematisk.

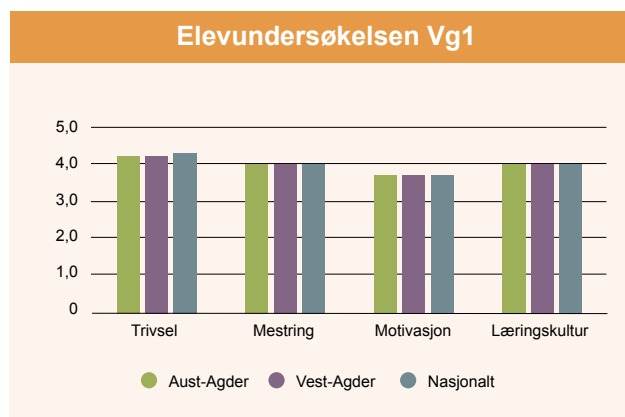
Kilde: Skoleporten, Utdanningsdirektoratet

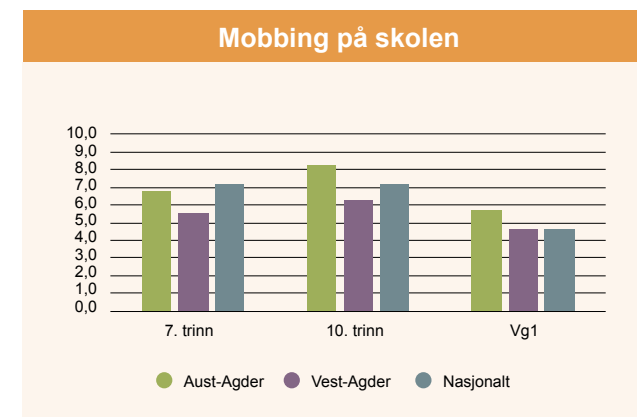
Figur 4.16 Elevundersøkelsen 7. trinn

Figur 4.17 Elevundersøkelsen 10. trinn

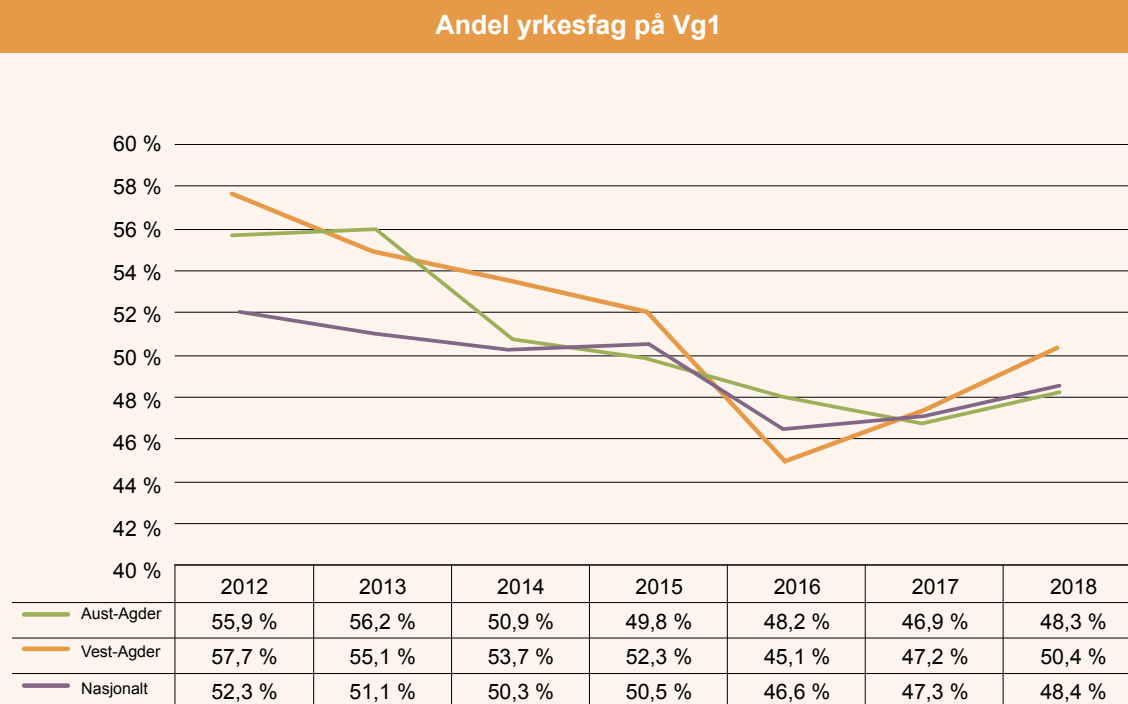
Figur 4.18 Elevundersøkelsen Vg1

Figur 4.19 Mobbing på skolen

4.8 Elevenes valg av utdanningsretning på Vg1

Stadig færre elever velger yrkesfag når de begynner på Vg1, både i Agder-fylkene og nasjonalt. I Aust-Agder er andelen elever som begynner på yrkesfaglig Vg1 redusert fra 55,9 prosent høsten 2012 til 48,3 prosent høsten 2018. I Vest-Agder er andelen redusert fra 57,7 prosent til 50,4 prosent i samme periode, med en dupp til 45,1 prosent i 2016. Nasjonalt er andelen redusert fra 52,3 prosent til 48,4 prosent.

Figur 4.20 Indikatoren inneholder alle elever på Vg1, også elever med omvalg. Merk at fra høsten 2016 ble medier og kommunikasjon studieforbereende utdanningsprogram.

4.9 Samfunnskontrakten

Lærekontrakter

Opplæring i bedrift kan føre frem til fag-/svennebrev. Søkere til læreplass, og som ikke får kontrakt, har rett på Vg3 fagopplæring i skole. Det er et mål at flest mulig ungdommer skal få en så praksisnær opplæring som mulig i bedrift. Noen ungdommer planlegger ikke for fagbrev, men for en grunnkompetanse som lærekandidater.

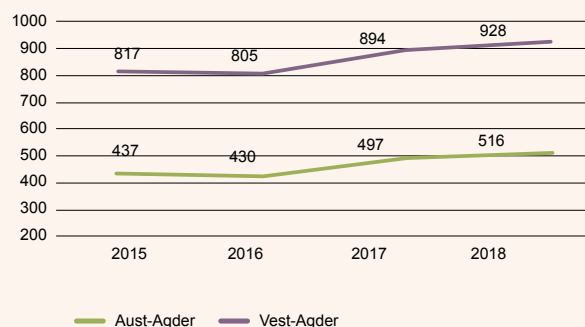
I Aust-Agder har antall nye lærekontrakter økt gradvis fra 402 i 2014 til 516 i 2018. Antall elever på fagopplæring i skole varierer. Fra 73 i 2017 til 106 i 2018. Antall nye lærekandidater er redusert fra 36 i 2014 til 19 i 2018. Samlet fikk 84,5 prosent av søkerne til læreplass en kontrakt som gjør at de får en opplæring som kan føre frem til fag-/svennebrev eller grunnkompetanse.

I Vest-Agder var antallet nye lærekontrakter relativt stabilt mellom 805 og 820 i perioden fra 2014 og 2016. I 2017 økte antallet nye lærekontrakter til 894. I 2018 økte det ytterligere til 928. Alt tyder på en videre økning i 2019. Antall elever på fagopplæring i skole har variert mellom 84 i 2014 og 117 i 2017, og er i 2018 på 106. Antall nye lærekandidater har lenge ligget rundt 40, men ble redusert til 26 i 2017. I 2018 er det igjen 40 nye lærekandidater. Samlet fikk 85,5 prosent av søkerne en kontrakt som kan føre frem til fag-/svennebrev eller grunnkompetanse.

Andel lærlinger med fagbrev tre år etter oppstart

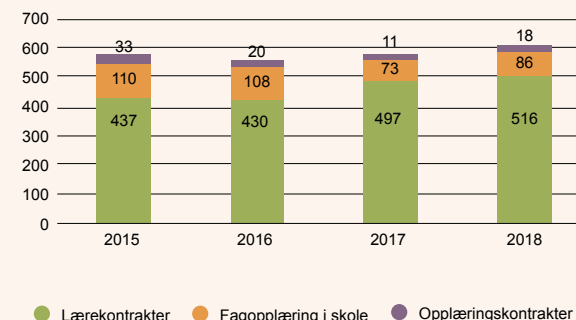
Opplæring i bedrift er i hovedsak 2 eller 2,5 år. Lærlinger som gjennomfører læretiden må i så stor grad som mulig oppnå fagbrev. Vår måleparameter er andel lærlinger som har oppnådd fagbrev innen tre år

Antall nye lærekontrakter

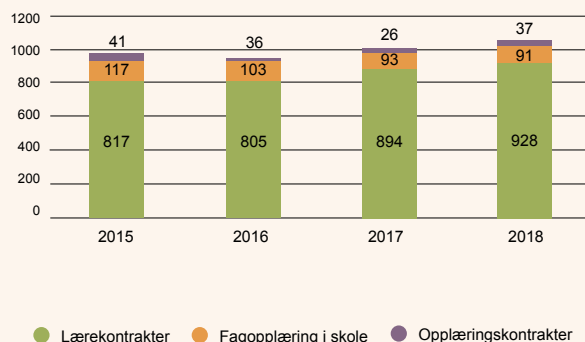
Figur 4.21 Antall nye lærekontrakter.

Inngåtte kontrakter Aust-Agder

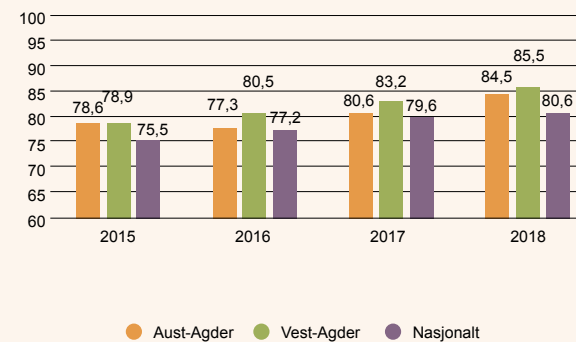
Figur 4.22 Inngåtte kontrakter Aust-Agder. Viser fordeling på lærekontrakter, fagopplæring i skole og opplæringskontrakter.

Inngåtte kontrakter Vest-Agder

Figur 4.23 Inngåtte kontrakter Vest-Agder. Viser fordeling på lærekontrakter, fagopplæring i skole og opplæringskontrakter.

Andel søkere med kontrakt

Figur 4.24 Andel søkere med kontrakt (Lærekontrakt, Vg3 fagopplæring i skole eller lærekandidat).

etter oppstart av læretiden. I Aust-Agder var det 76 prosent av lærlingene som startet læreforhold i 2015 som hadde oppnådd fag- eller svennebrev tre år senere, uendret fra året før. Resultatet er 1,5 prosentpoeng under nasjonalt snitt. I Vest-Agder hadde 81 prosent av lærlingene som begynte i 2015 oppnådd fagbrev 3 år senere.

Antall fag-/svennebrev

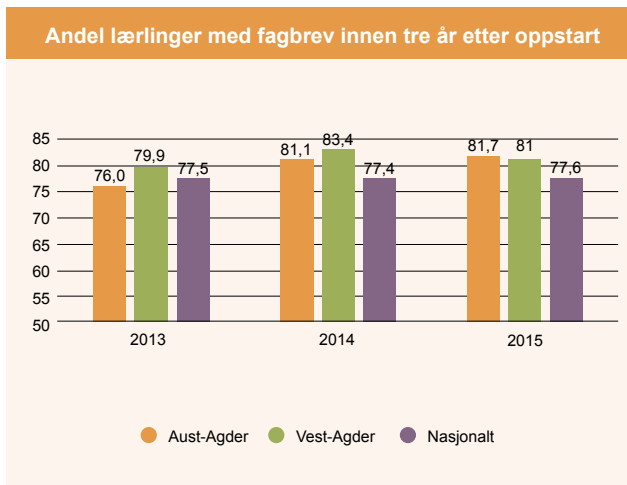
Antall fag-/svennebrev sier noe om det totale omfanget av lærlinger som oppnår fag-/svennebrev, uavhengig av hvor lang tid som er brukt. Her er det også en betydelig andel voksne som tar fagbrevet som praksiskandidat.

I Aust-Agder var det 359 lærlinger, 258 praksiskandidater og 61 elever fra fagopplæring i skole som fikk fagbrevet i 201. I tillegg kommer 15 lære kandidater. Tilsvarende tall for Vest-Agder i 2018 viser at 670 lærlinger, 348 praksiskandidater og 48 elever fikk fag-/svennebrev, mens 20 var lære kandidater. Samlet har Aust-Agder en betydelig økning fra 2014, mens resultatene i Vest-Agder har variert fra et år til et annet.

Lærebedrifter

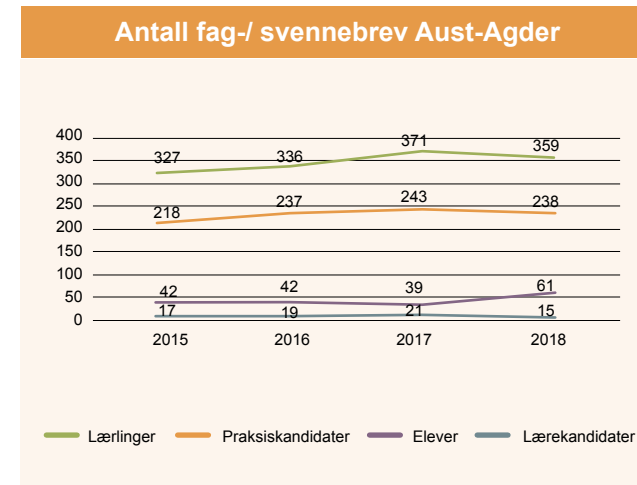
Antall lærebedrifter har i Aust-Agder økt fra 502 i 2014 til 570 i 2018. I Vest-Agder er det blitt 76 flere i perioden, fra 757 til 833.

Kilde: Skoleporten, Utdanningsdirektoratet

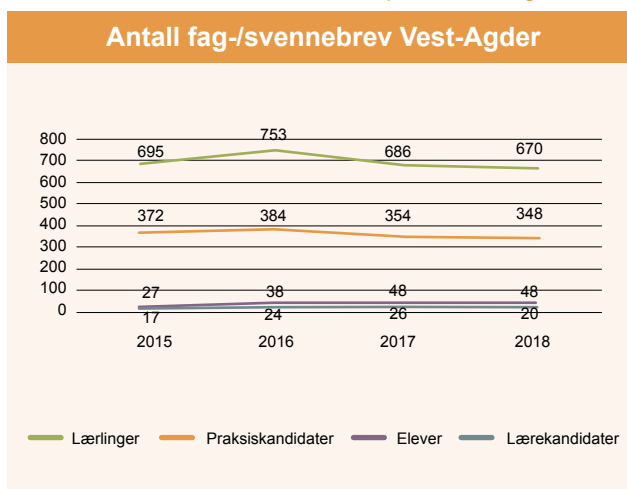
Figur 4.25 Andel lærlinger med oppnådd fagbrev tre år etter oppstart av læretiden.

Kilde: Skoleporten, Utdanningsdirektoratet

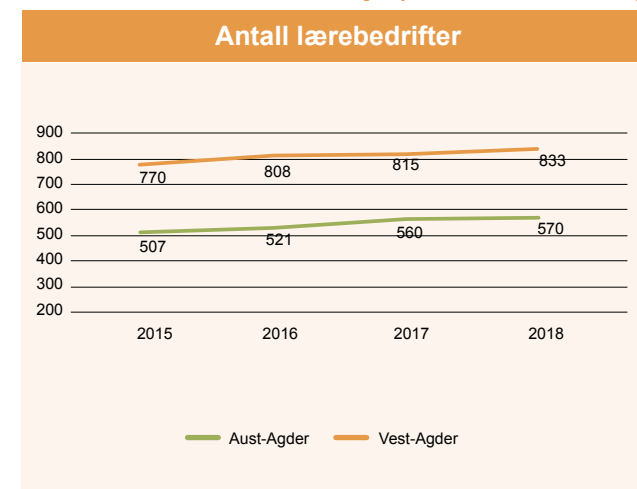
Figur 4.26 Antall fag- og svennebrev Aust-Agder.

Kilde: Skoleporten, Utdanningsdirektoratet

Figur 4.27 Antall fag- og svennebrev Vest-Agder.

Kilde: <https://statistikkportalen.udir.no/fogy/Pages/Antall-godkjente-laerebedrifter-tabell.aspx>

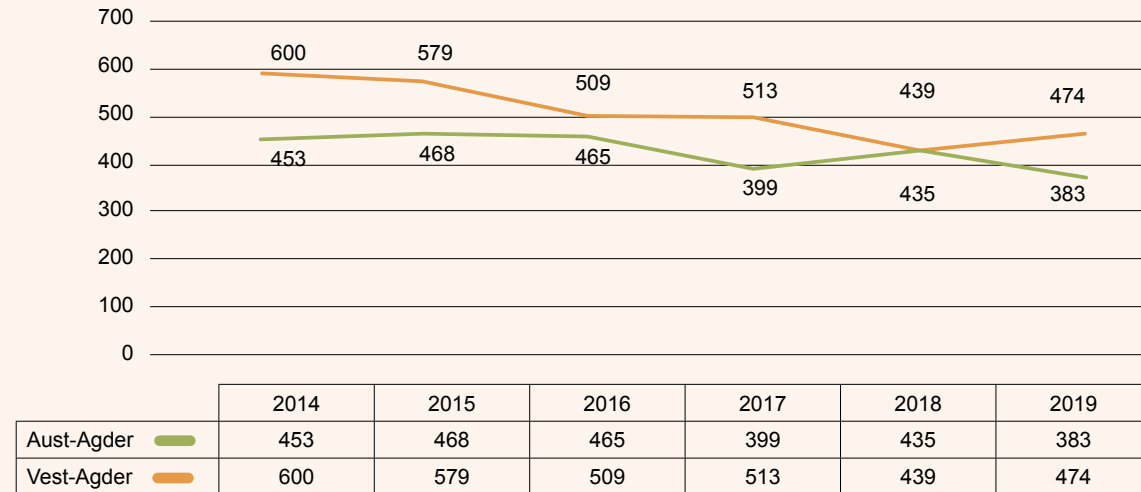
Figur 4.28 Antall lærebedrifter.

4.10 Ungdom utenfor opplæring og arbeid

Fylkeskommunen har ansvar for ungdom utenfor opplæring, med skolerett, i alderen 16-21 år gjennom Oppfølgingstjenesten (OT). I Aust-Agder var 453 ungdommer utenfor opplæring ved skoleårets slutt i 2014. Antallet økte til 468 i 2015, men er blitt redusert til 383 i 2019. Vest-Agder hadde 600 ungdommer utenfor opplæring i 2014. Antallet ble redusert til 439 i 2018, men økte til 473 i 2019.

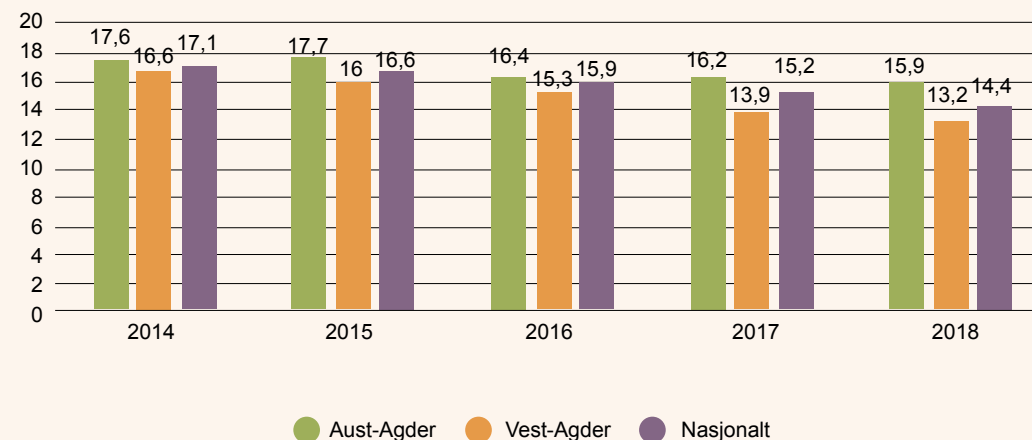
Utvides aldersgruppen til 16-25 år måles andel ungdommer som hverken er i eller har bestått videregående opplæring. I Aust-Agder har det vært en reduksjon fra 18,3 prosent av befolkningen i denne aldersgruppen i 2012 til 15,9 prosent ved målingen i 2018. Tilsvarende for Vest-Agder er det en reduksjon fra 17,0 prosent i 2012 til 13,2 prosent i 2018. Nasjonale tall viser en reduksjon fra 17,8 prosent til 14,4 prosent i perioden. Aust-Agder har altså en større andel ungdommer som hverken er i eller har bestått videregående

Ungdom utenfor opplæring

Kilde: Skoleporten, Utdanningsdirektoratet

Andel ungdom hverken i eller bestått vgo 16-25 år

Figur 4.29 Ungdom utenfor opplæring.

Figur 4.30 Andel ungdom som hverken er i eller har bestått videregående opplæring.

4.11 LIM

Gjennomføring av videregående opplæring etter fem år for personer med innvandrerbakgrunn (2017)

Gjennomføringstall for personer med innvandrerbakgrunn skiller seg i stor grad fra tilsvarende tall for befolkningen for øvrig. For norskfødte menn og kvinner med innvandrerforeldre, skårer Aust-Agder høyere enn Vest-Agder og Norge. Gjennomføringsandelen for Aust-Agder er på i overkant av 81 prosent for denne gruppen, og tilsvarende tall for Vest-Agder og Norge er på om lag 75 prosent. For førstegenerasjons innvandrere er tallene 64,5, 57,4 og 60,5 prosent i henholdsvis Vest-Agder, Aust-Agder og Norge. Vest-Agder har dermed for denne gruppen en høyere gjennomføringsandel enn Aust-Agder.

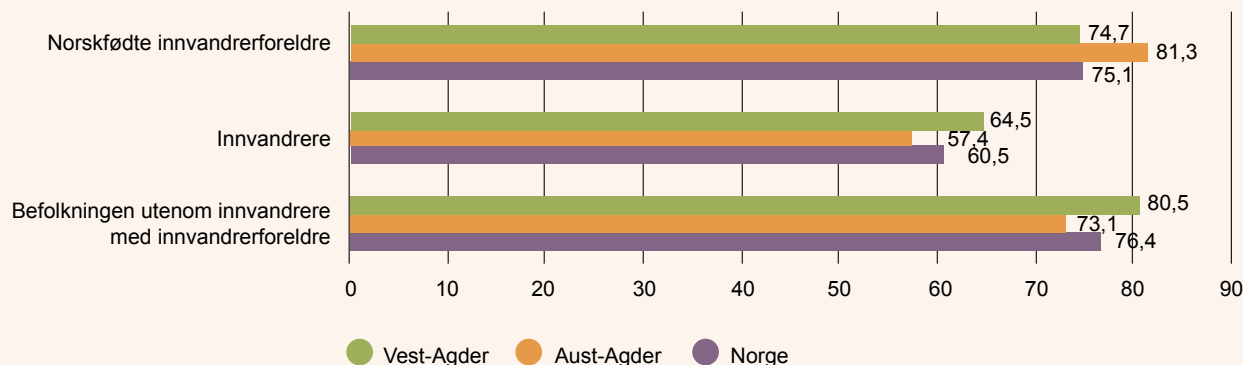
For kvinner i aldersgruppen 16 til 24 år ligger gjennomføringstallene for Aust-Agder høyere enn både Vest-Agder og Norge for norskfødte med innvandrerforeldre der hele 100 prosent av kvinnene gjennomførte videregående opplæring, mot 80 prosent i Vest-Agder og 83,5 prosent i Norge. Når det gjelder førstegenerasjonsinnvandrere er det mindre forskjeller. Innen denne gruppen gjennomførte 69 prosent av kvinnene i Aust-Agder og Norge videregående opplæring, mens om lag 71 prosent av kvinnene i Vest-Agder gjorde det samme.

Figur 4.31 Personer mellom 16 og 24 år som fullførte videregående (2017) innen fem år fra oppstart i 2012.

Figur 4.32 Kvinner mellom 16 og 24 år som fullførte videregående (2017) innen fem år fra oppstart i 2012.

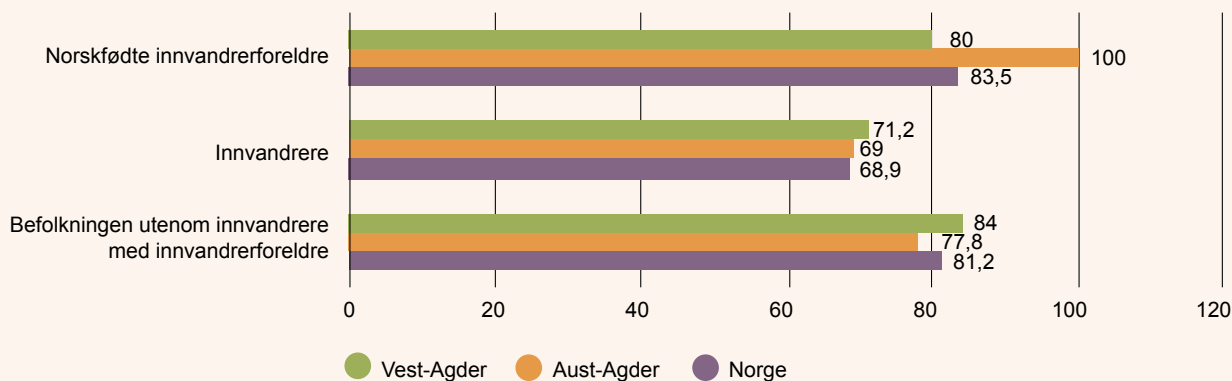
Kilde: IMDI – tall og statistikk over integreringen i Norge.

Personer mellom 16 og 24 år som fullførte videregående (2017) innen fem år fra oppstart i 2012

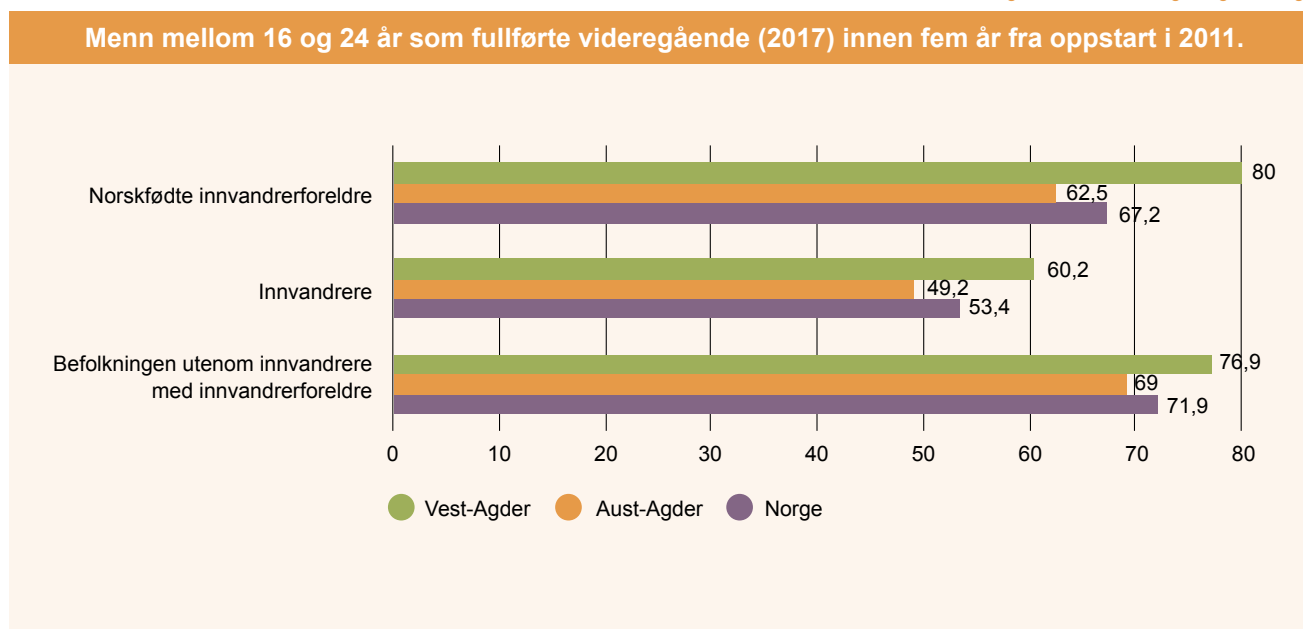

Kilde: IMDI – tall og statistikk over integreringen i Norge.

Kvinner mellom 16 og 24 år som fullførte videregående (2017) innen fem år fra oppstart i 2012

For menn i aldersgruppen 16 til 24 år ligger gjennomføringstallene blant norskfødte med innvandrerforeldre høyere for Vest-Agder enn for Aust-Agder og Norge. Vest-Agder har en gjennomføringsandel på 80, mot Aust-Agders 62,5 prosent og Norge med 67,2 prosent. For førstegenerasjons mannlige innvandrere har også Vest-Agder en høyere andel enn både Aust-Agder og Norge. Vest-Agder har her en andel på i overkant av 60 prosent, mens i Aust-Agder og Norge er andelen på i overkant av 49 og 53 prosent.

Figur 4.33 Menn mellom 16 og 24 år som fullførte videregående (2017) innen fem år fra oppstart i 2012.

4.12 Jenter og gutters valg av utdanningsprogram (Vg1)

Aust-Agder

Elektrofag: Omtrent samme andel jenter i fylket som i landet i 2018/19.

Design og håndverk: Andel jenter på design og håndverk ligger ca. 10 prosentpoeng høyere enn landet.

Teknikk og industriell produksjon: Andel jenter på dette utdanningsprogrammet ligger noe over 4 prosentpoeng lavere enn landet for øvrig.

Helse- og oppvekstfag: Andel jenter på helse- og oppvekstfag ligger på samme nivå som for landet som helhet.

Hovedutfordring: Andel jenter på teknikk og industriell produksjon er betydelig lavere enn tidligere år.

Vest-Agder

Elektrofag: Andel jenter er større en tilsvarende tall for både Aust-Agder og landet som helhet.

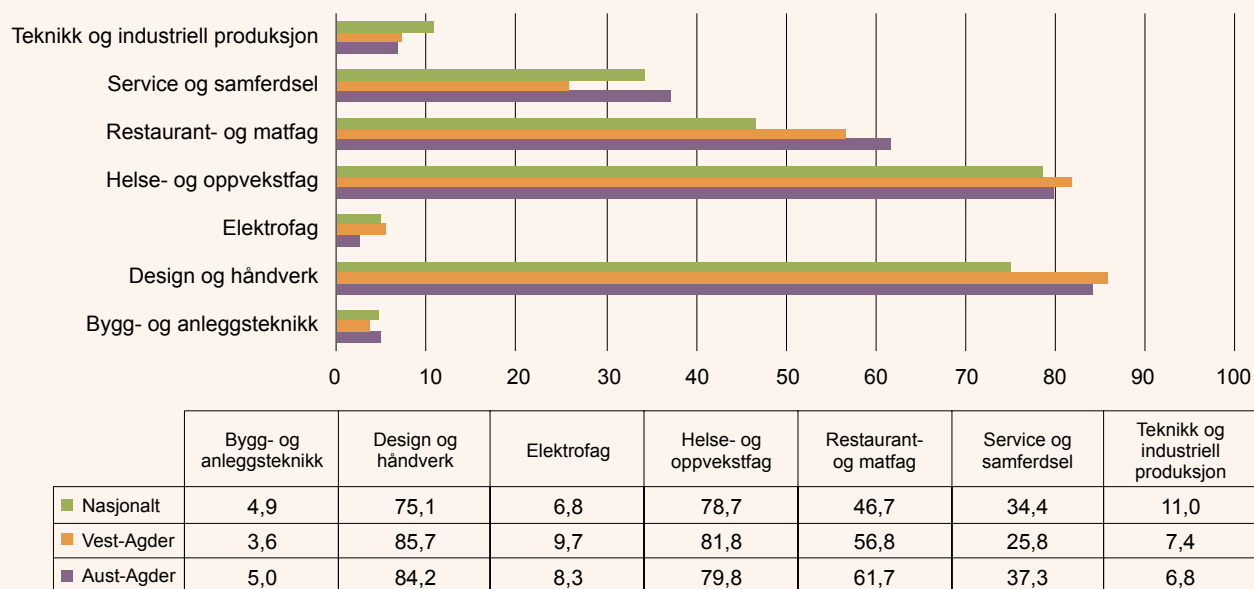
Design og håndverk: Omtrent samme andel jenter som Aust-Agder, og ca. 10 prosentpoeng høyere enn landet for øvrig.

Teknikk og industriell produksjon: Andel jenter på teknikk og industriell produksjon ligger litt over tilsvarende tall for Aust-Agder, men lavere enn tilsvarende tall for landet.

Helse- og oppvekstfag: Andel jenter på helse- og oppvekstfag ligger høyere enn både Aust-Agder og landet som helhet. Andelen er ca. 4 prosentpoeng lavere enn for 2017.

Hovedutfordring: Andel jenter på bygg- og anleggsteknikk (3,6), men samme tendens finner man for både Aust-Agder (5,0) og landet for øvrig (4,9).

Andel jenter pr. utdanningsprogram Vg1. 2018/19

Figur 4.34 Andel jenter pr. utdanningsprogram Vg1. 2018.

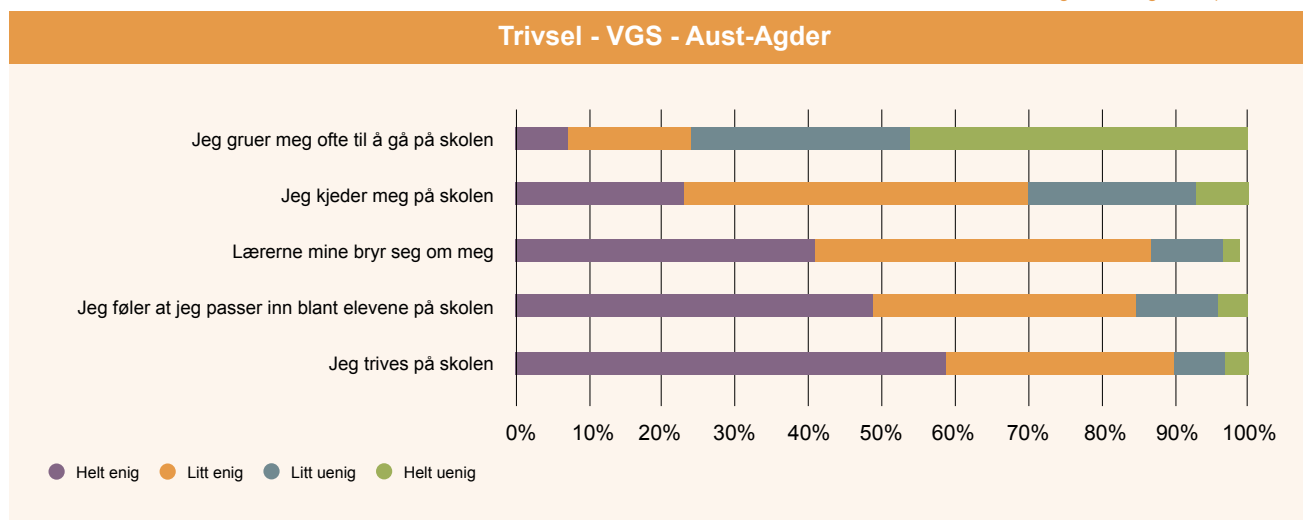
4.13 Ungdata Agder 2019 (Vg1)

I Ungdata-undersøkelsen Ung i Agder 2019 deltok alle trinn på videregående skole. Dette var andre gang undersøkelsen ble gjennomført som en fylkesundersøkelse og alle kommuner i Agder deltok.

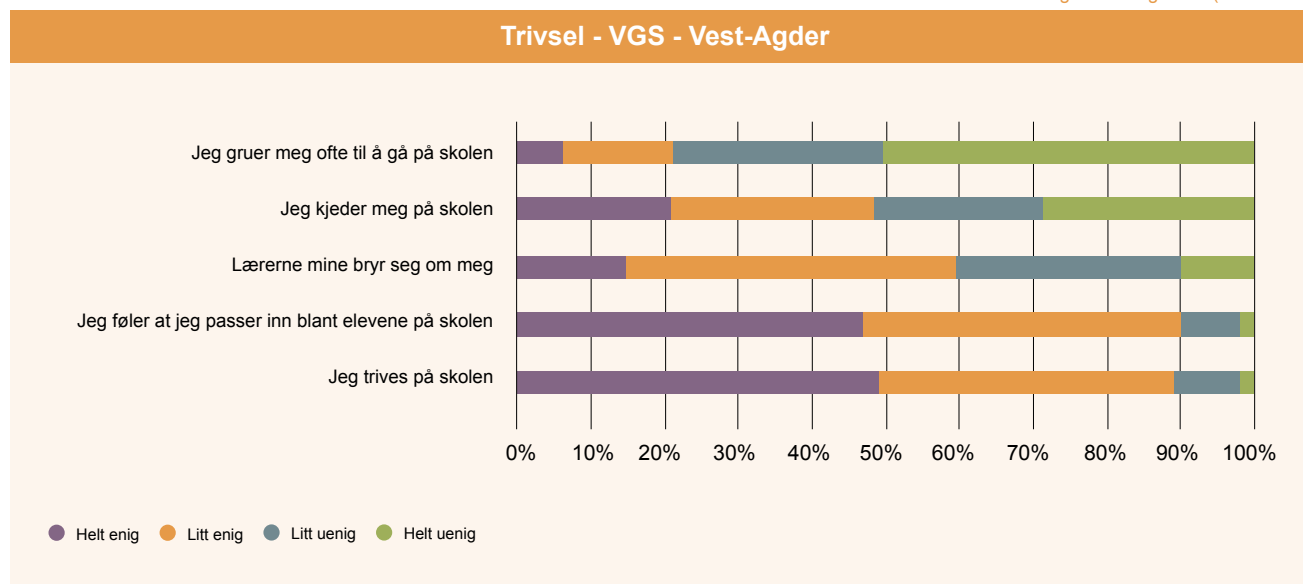
I Aust-Agder og Vest-Agder trives elevene i stor grad på skolen, og de føler at de passer inn blant elevene på skolen. De føler også at lærerne bryr seg om de i relativ stor grad. En relativt høy andel av elevene oppgir at de kjeder seg på skolen, og en av fire sier de ofte gruer seg til å gå på skolen.

Like mange elever i Aust-Agder som i Vest-Agder svarer at de aldri eller nesten aldri gjør lekser. Noe flere elever i Vest-Agder sier de gjør lekser, men bruker mindre enn en halv time pr. dag på lekser. I den andre ytterkanten svarer flere elever i Aust-Agder enn i Vest-Agder at de bruker både mer enn 3 og mer enn 4 timer på lekser.

Kilde: Ungdata.no og HiOA (nå OsloMet)

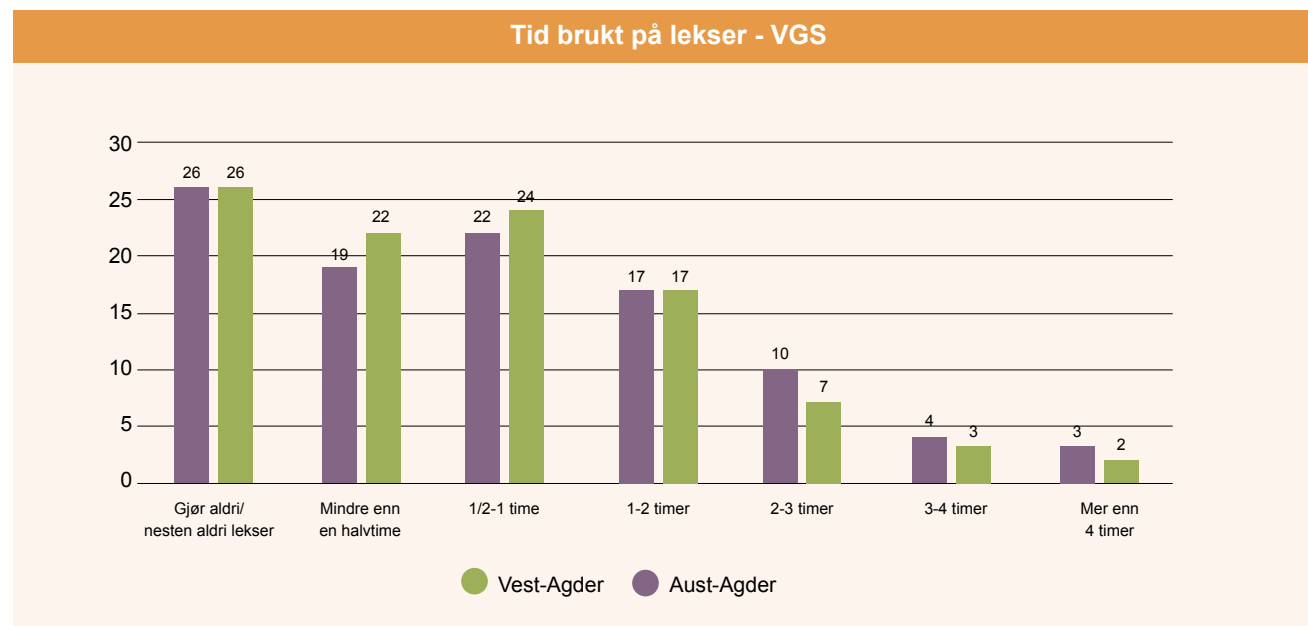
Kilde: Ungdata.no og HiOA (nå OsloMet)

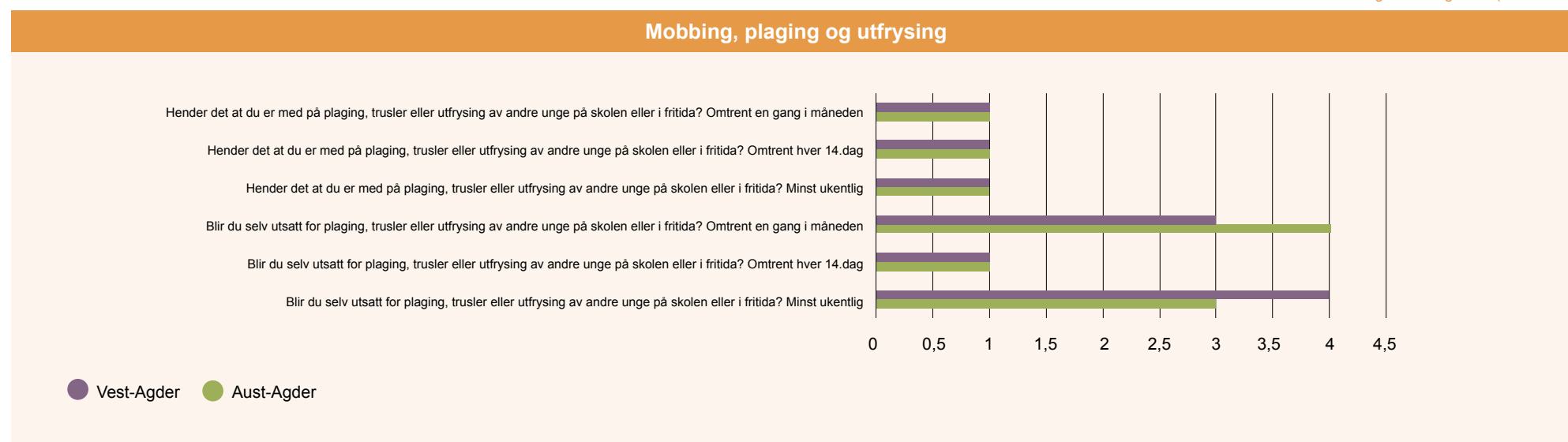
Figur 4.35 Trivsel – VGS – Aust-Agder.

Figur 4.36 Trivsel – VGS – Vest-Agder.

Det er lite forskjeller i tallene mellom Aust-Agder og Vest-Agder når det gjelder elevenes rapportering på om de utsettes for eller deltar i plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritida. Det viser seg imidlertid at noe flere av ungdommene i Vest- enn Aust-Agder rapporterer at de ukentlig blir utsatt for plaging, mottar trusler eller fryses ut av andre elever på skolen eller i fritida. Når det gjelder ungdom som opplever dette månedlig, er andelen noe høyere i Aust- enn i Vest-Agder.

Figur 4.37 Tid brukt på lekser - VGS.

Figur 4.38 Andel som utsettes for eller deltar i plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritida.

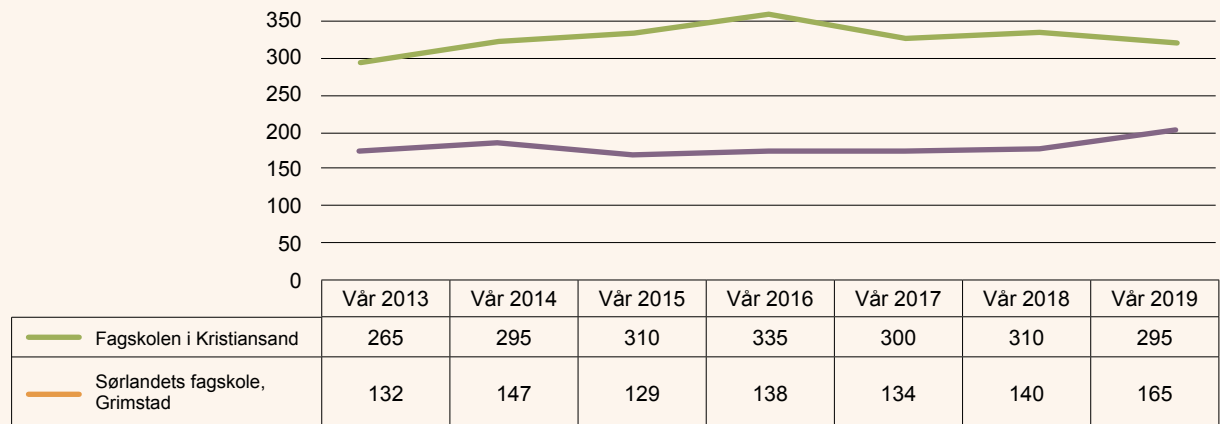
4.13 Fagskolene på Agder

Fagskole er høyere yrkesfaglig utdanning for de som har fag/svennebrev, eller minst 5 års relevant praksis innen aktuelt fagområde. Fagskole-utdanningene er nær knyttet til arbeidslivets kompetansebehov. Skolene samarbeider tett med praksisfeltet for å kunne tilby en aktuell og praksis-nær utdanning. Studiene er nært knyttet til studentenes arbeidserfaringer og problemstillinger fra praksisfeltet.

Pr. dato har fagskolene på Agder følgende studietilbud:

- Bygningsteknikk
- Elkraft
- Klima, energi og miljø i bygg (KEM)
- Psykisk helsearbeid og rusarbeid
- Tverrfaglig miljøarbeid
- Barsel- og barnepleie
- Velferdsteknologi
- Automatisering
- Dekksoffiser
- Maskinoffiser
- Maskinteknikk
- Mekatronikk
- Industrifagskolen
- Prosesseteknikk

Antall studenter ved off. fagskoler på Agder i perioden v2013 til v2019

Figur 4.39 Figuren viser antall studenter ved de fylkeskommunale fagskolene på Agder fra våren 2013 til våren 2019.

4.14 Universitet i Agder

Registrerte studenter

Fra 2012 til 2018 har det vært en økning på 26 prosent for totalt antall studenter ved UiA. Den relativt største prosentvise økningen har vært på 5-årige master- og profesjonsutdanninger; 41 prosent i perioden.

Fullførte vitnemålsgivende utdanninger

UiA har seks fakulteter pr. 2018; fakultet for helse- og idrettsfag, humaniora og pedagogikk, kunsthøgskolen ved UiA, samfunnsvitenskap, teknologi og realfag og Handelshøgskolen ved UiA, samt avdeling for lærerutdanning. Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap ble i 2013 delt opp i to nye enheter; fakultet for samfunnsvitenskap og Handelshøgskolen ved UiA.

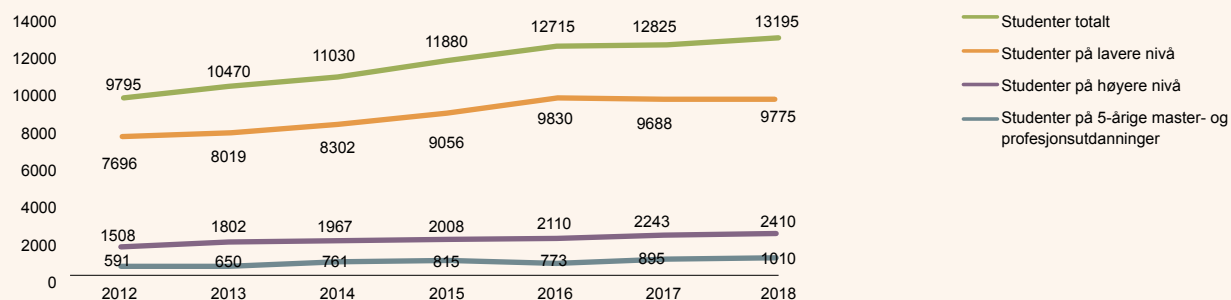
Alle fakultetene, avdeling for lærerutdanning og Handelshøgskolen ved UiA har hatt en økning i antall fullførte vitnemålsgivende utdanninger i perioden 2015-2018. Det har vært størst endring på Handelshøgskolen ved UiA hvor det i perioden har vært en økning på 85 prosent.

Figur 4.40 Registrerte studenter pr. år 2012-2018.

Figur 4.41 Fullførte vitnemålsgivende utdanninger UiA, 2015-2018.

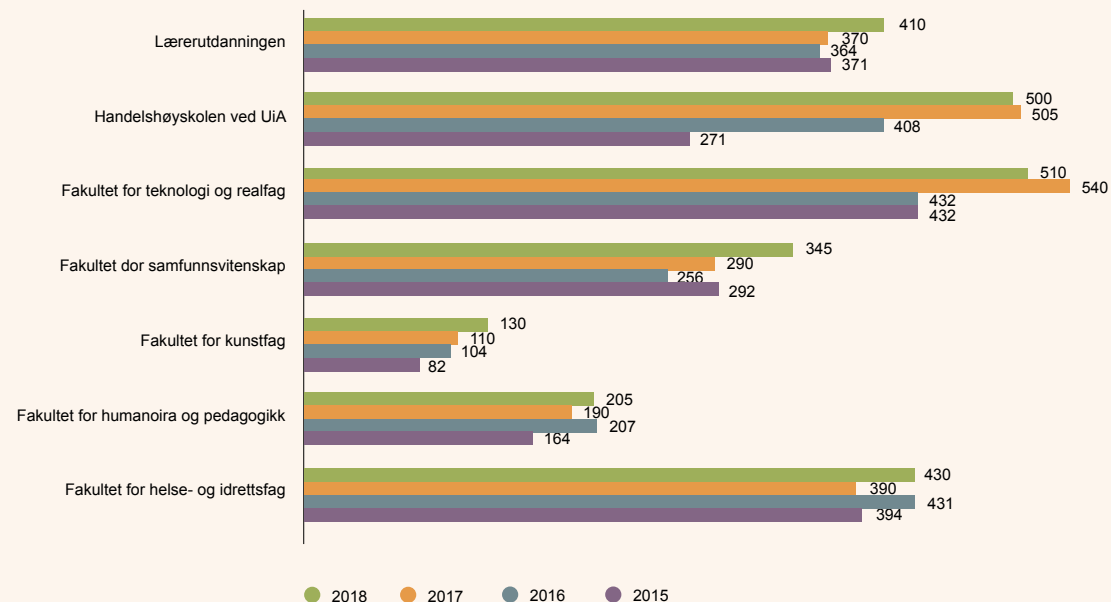
Kilde: Database for statistikk om høyere utdanning (NSD)

Registrerte studenter pr. år 2012 - 2018

Kilde: Database for statistikk om høyere utdanning (NSD)

Fullførte vitnemålsgivende utdanninger UiA, 2015 - 2018

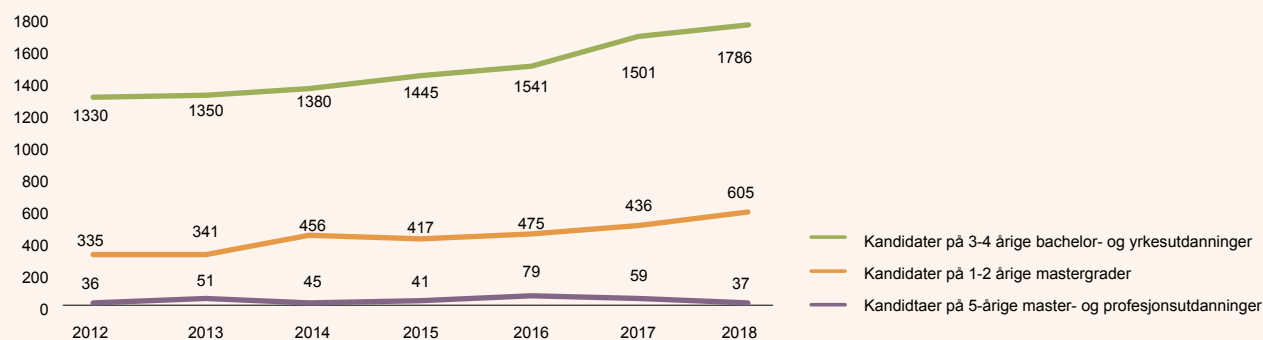
Uteksaminerte kandidater

Fra 2012 til 2018 har det vært en økning på antall uteksaminerte kandidater for alle typer utdanninger; 3-4 årige bachelor- og yrkesutdanninger, 1-2 årige mastergrader og 5-årige master- og profesjonsutdanninger. Størst har den prosentvise økningen vært for 1-2 årige mastergrader; 81 prosent. Antall uteksaminerte kandidater på 5-årige master- og profesjonsutdanninger doblet seg fra 2012-2016, men er i 2018 tilbake på nivå med 2012 antallet.

Antall studenter ved norske universiteter 2017

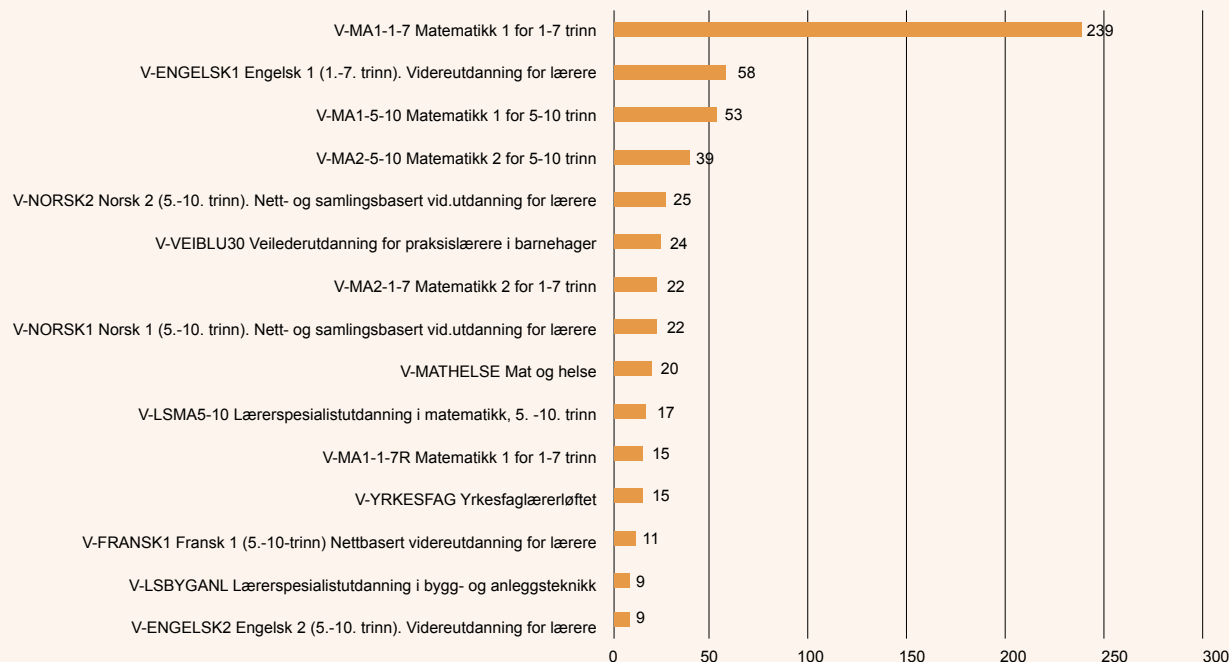
UiA tilbyr flere EVU-program (etter- og videreutdanning) for utdanningssektoren. Blant disse er Matematikk 1 for 1-7 trinn og Engelsk 1 for 1-7. trinn programmene med flest studenter. Totalt fulgte 297 studenter disse EVU-programmene i 2019.

Uteksaminerte kandidater UiA 2012-2018

Kilde: Universitetet i Agder

Antall studenter på EVU-program tilknyttet utdanningssektoren 2019

Figur 4.42 Uteksaminerte kandidater UiA 2012-2018.

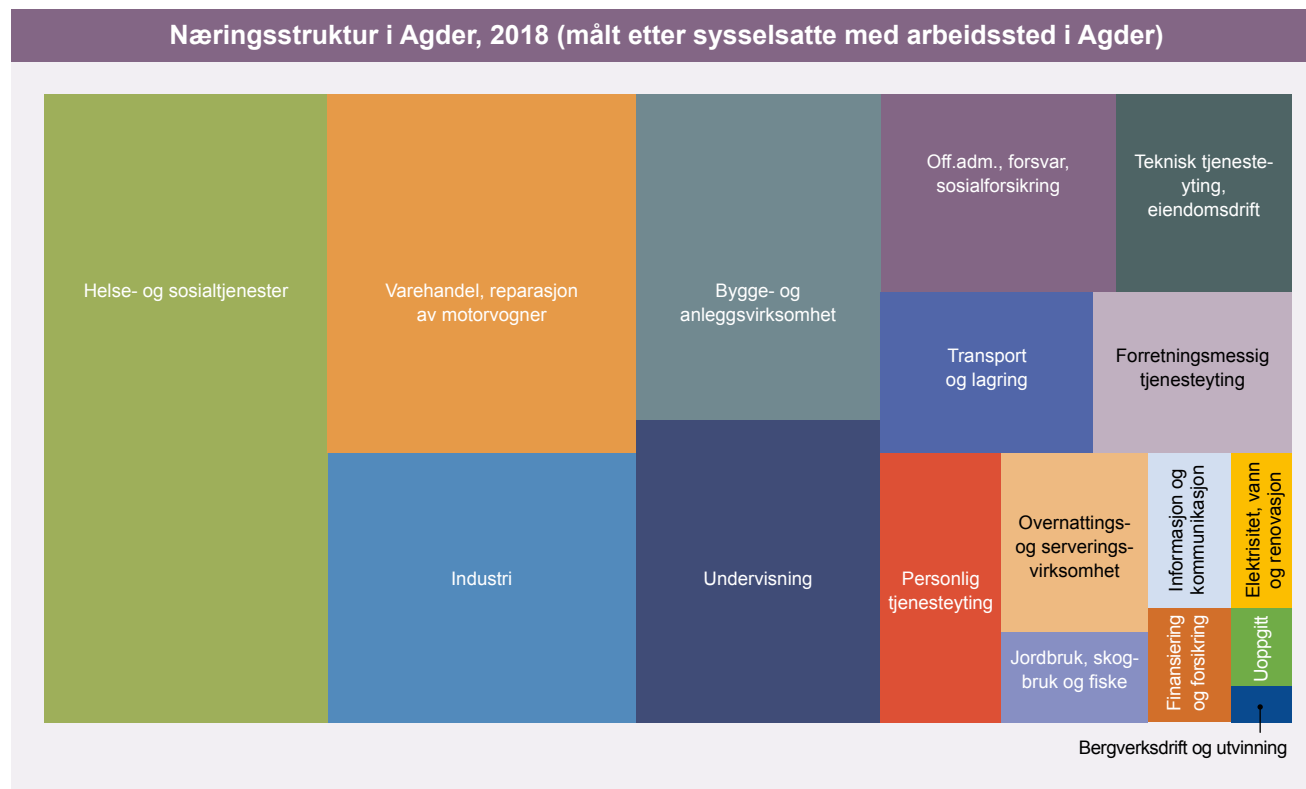
Figur 4.43 Antall studenter på EVU-program tilknyttet utdanningssektoren.

5. Arbeids- og næringsliv

5.1 Arbeidsliv og næringsstruktur i Agder

Agder har et variert arbeids- og næringsliv, med en betydelig større industrisektor enn mange andre regioner i landet. Vi finner sterke næringer blant annet innenfor prosessindustri, mekanisk industri og offshore leverandørindustri, IKT og elektronikk, trebearbeidende industri, kultur og reiseliv.

Nær halvparten av alle sysselsatte i Agder jobber innen de tre næringsgruppene helse- og sosialtjenester, varehandel/motorvognreparasjoner og industri. Største enkelt næringer i regionen, målt i andel sysselsatte, er undervisning, helsetjenester og detaljhandel.

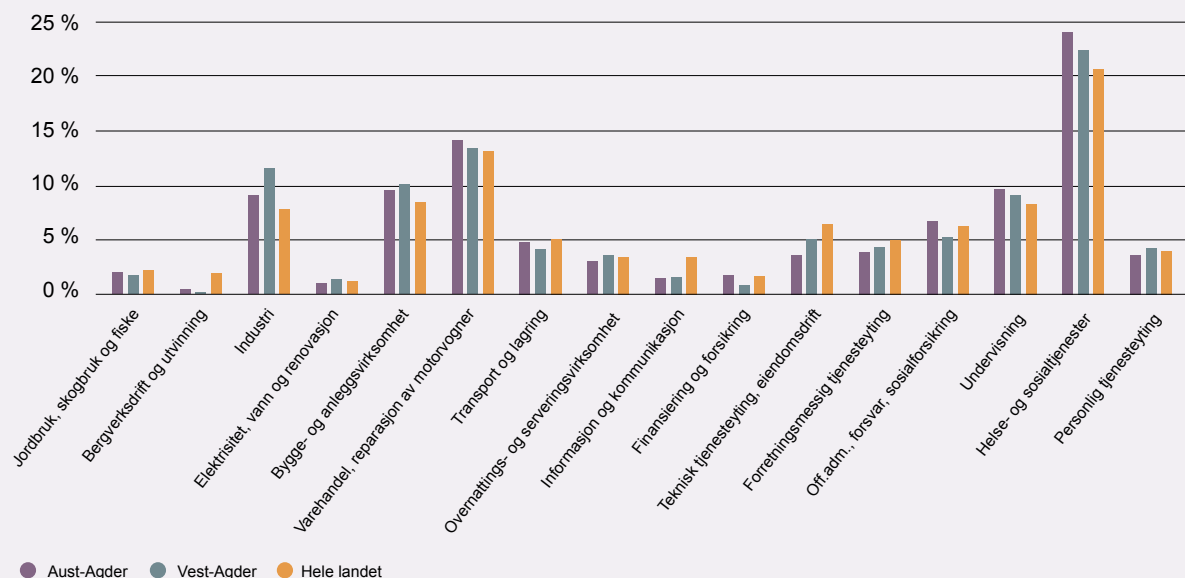

Figur 5.1 Næringsstruktur i Agder basert på sysselsatte med arbeidssted i regionen, 2018.

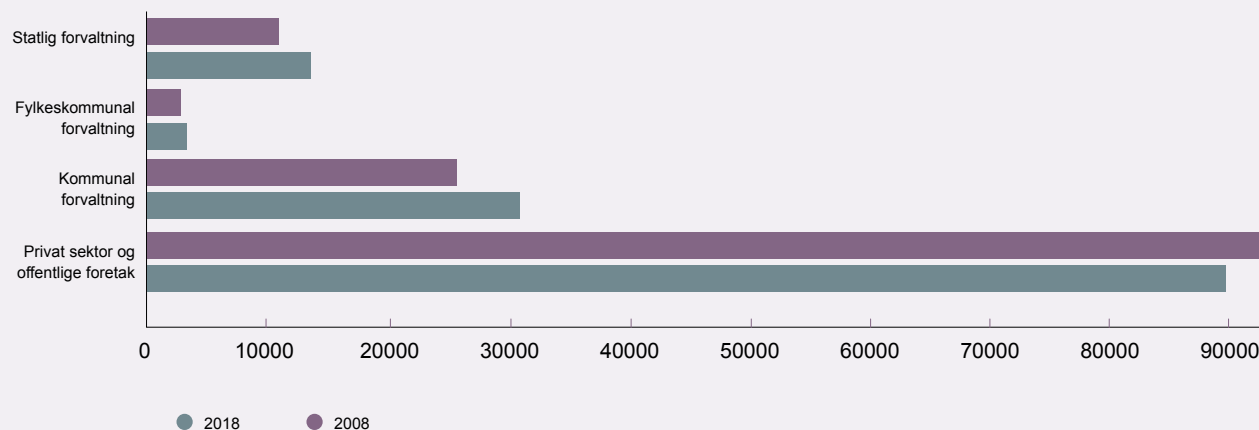
I tillegg å være en tung industriregion, har Agder også en forholdsmessig stor andel sysselsatte innen bygge- og anleggsvirksomhet. Også helse- og sosialtjenester har høy sysselsetting i Agder, sammenliknet med Norge som helhet. Regionen er svak på næringer innen informasjon og kommunikasjon, samt teknisk og forretningsmessig tjenesteyting. Dette er næringer som generelt er sterke i byer.

Det er variasjoner i næringsstrukturen i Agder, mellom fylker og mellom delregioner. Vest-Agder har f.eks. mange store bedrifter innen prosessindustri, østdelen av Agder er preget av mange småbedrifter, og indre Agder har en sterk turistnæring. En av tre arbeidsplasser i Agder er innen offentlig forvaltning. To av tre arbeidsplasser er i privat sektor; dette inkluderer sysselsatte i offentlig eide foretak som driver aktivitet i markedet.

Andeler av sysselsatte i Aust- og Vest-Agder og hele landet, 4. kvartal 2018

Sysselsatte i Agder fordelt på sektor, 2008 og 2018

Figur 5.2 Andeler av sysselsatte i Aust- og Vest-Agder og hele landet, 4. kvartal 2018.

Figur 5.3 Sysselsatte i Agder fordelt på sektorer, 2008 og 2018.

5.2 Industrien

Agder har en betydelig høyere andel industri enn landet som helhet. Særlig maskinindustri, trelast- og trevareindustri og metallindustri har mange sysselsatte i Agder. Siden 2009 har det vært en sterk nedgang i antall sysselsatte særlig innen maskinindustri og transportmiddelindustri.

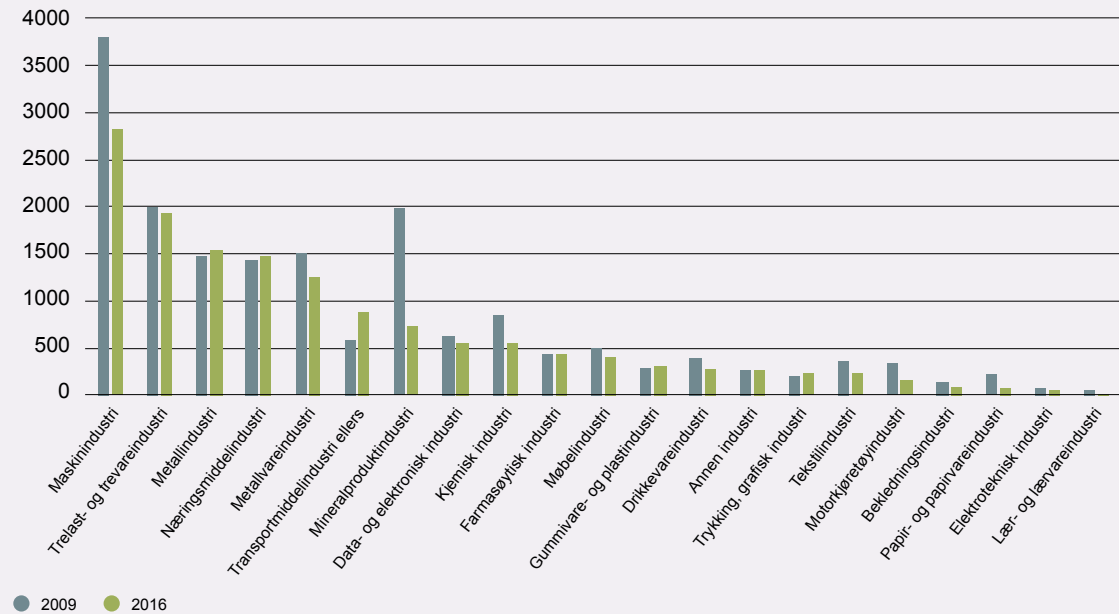
I Vest-Agder jobber det 4-5 ganger flere i farmasøytisk industri, metallindustri og maskinindustri enn det norske gjennomsnittet skulle tilsi. I Aust-Agder har særlig data og elektronisk industri, samt drikkevarerindustri, en høy lokaliseringkvotient. Trelast- og trevareindustri er spesialisert over hele regionen.

Landsdelens sterke industrielle kompetanse er et konkurransefortrinn som kan utnyttes til fremtidig ny vekst. Regionenes tilgang på sikker, stabil og rimelig fornybar kraft, gjør Agder unik i et globalt energiperspektiv. De regionale fortrinnene kan bygge opp om fortsatt industriell vekst i regionen – både ved å fortsette å styrke den kraftforedlende industrien (produksjon av metaller, materialer og kjemikalier) gjennom å bruke våre kraft her i landet, og ved å gi muligheter for å starte ny kraftkrevende industri i Agder (som f.eks. datasentre).

Figur 5.4 Antall sysselsatte i industrinæringene i Agder, 2009 og 2018.

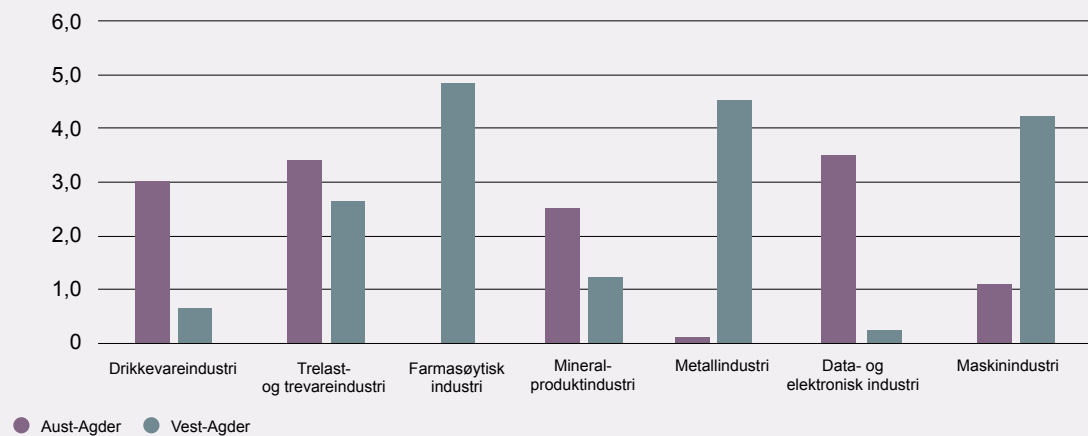
Figur 5.5 Industrinæring med høy lokaliseringkvotient (>2,5) i Aust- og Vest-Agder

Antall sysselsatte i industrinæringene i Agder, 2009 og 2018

Kilde: SSB

Industrinæring med høy lokaliseringkvotient (>2,5) i Aust- og Vest-Agder, 2016

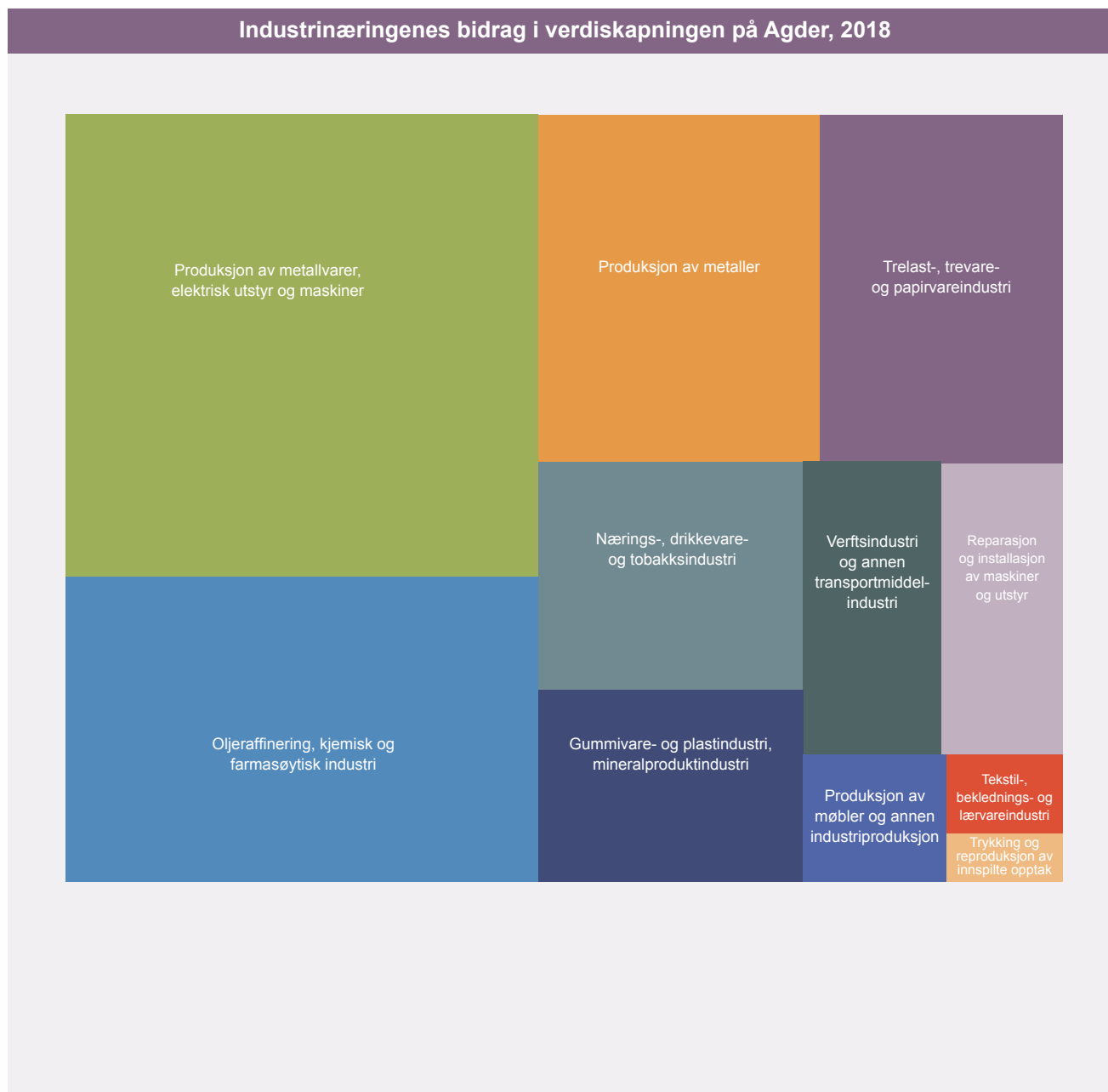
Næringsstrukturen i Agder omfatter alt fra nettverk av små, familieeide bedrifter til store industribedrifter med utenlandske eiere. En stor andel av de små og mellomstore bedriftene i regionen er mekanisk industri som jobber opp mot olje- og gassleverandørindustrien.

De fleste store industribedrifter på Sørlandet er eid av store utenlandske selskaper. Bl.a. har National Oilwell Varco Norway, GE Healthcare, Alcoa og Cameron amerikanske eiere. Eramet har franske eiere. Binani 3B Fibreglass har indiske eiere. Elkem Solar har kinesiske eiere. MacGregor har finske eiere. Glencore Nikkelverk har sveitsiske eiere.

En studie fra 2012 ¹ viser at sterke klynge-miljøer kan ha stor betydning for å trygge videreutviklingen av utenlandsk eide industribedrifter i Norge. Der har regionen store fortrinn gjennom GCE NODE og NCE Eyde (se kapittel 6). Også regional satsing på FoU kan bidra til å trygge virksomhetene.

➤ Figur 5.6 Industrinæringenes bidrag i verdiskapingen, 2018.

¹ https://www.fvn.no/mening/i/rLgxG3/De-viktige_-utenlandske-eierne

5.3 Primærnæringer og tjenestesektoren

Agder har rike naturressurser som bidrar til et variert næringsliv. Særlig skogbruk har en relativt høy lokaliseringskvotient i Agder. Det jobber tre ganger flere i denne næringen i Aust-Agder relativt til det norske gjennomsnittet.

Kraftforsyning: Agder har et stort overskudd av vannkraft. I 2020 vil Norge samlet ha et fornybart kraftoverskudd på 13-14 TWh. Over halvparten av dette overskuddet vil komme på Sørlandet (7-8 TWh). Agder har gjennom sin beliggenhet, infrastruktur og vannkraft-produksjon en unik posisjon globalt til å levere fornybar kraft.

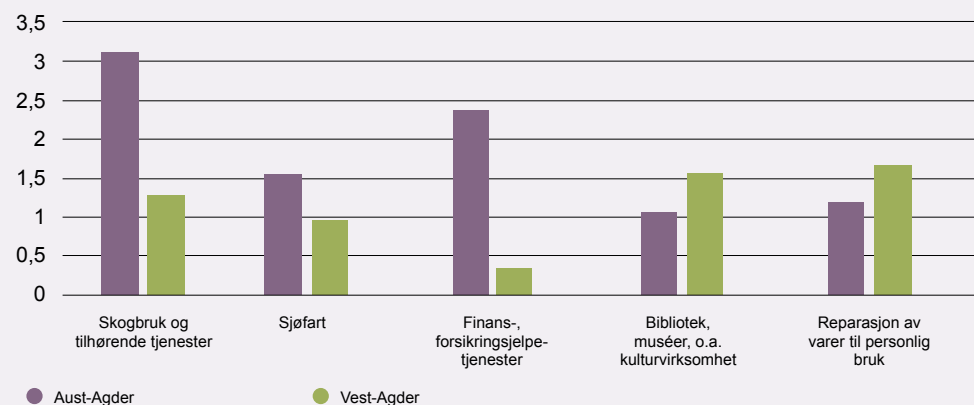
Land- og skogbruk: Nær 45 prosent av arealet i Agder er jord- og skogbruksareal. Landbruket preges av små driftsenheter, og grovfôrbasert melk- og storfeproduksjon utgjør den vesentlige verdiskapingen. De siste 15 årene har det vært store strukturendringer i landbruket i Agder, og antall dekar dyrket jord og antall landbruksforetak har gått sterkt ned. Innen skogbruket har Agder en forholdsvis høy sysselsetting, og en rapport fra Telemarksforskning peker på at regionen har et utnyttet potensial når det gjelder avvirking av industrivirke (Telemarksforskning 2017).

Figur 5.7 Næringer i primær- og tjenestesektoren med høy lokaliseringskvotient (>1,5) i Aust- og Vest-Agder.

Figur 5.8 Forholdet mellom produksjon og forbruk av kraft i Agder.

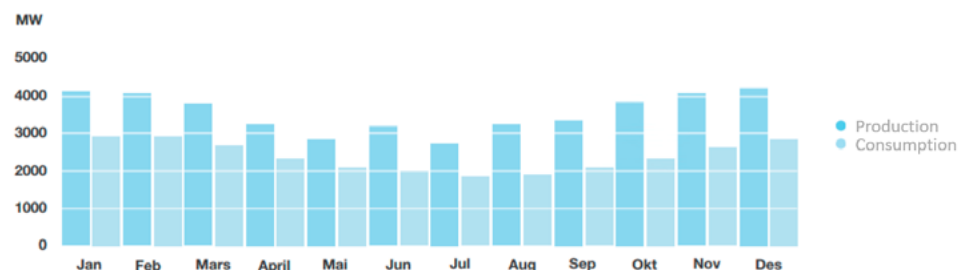
Tabell 5.1 Strukturendringer i landbruket i perioden 2003-2016

Næringer i primær- og tjenestesektoren med høy lokaliseringskvotient (>1,5) i Aust- og Vest-Agder, 2018

Kilde: Statnett

Forholdet mellom produksjon og forbruk av kraft i Agder

Kilde: NIBIO 2017 (<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/varierte-verdiskaping-i-agder-jordbruket/id2569818/>)

Veksttype	Aust-Agder		Vest-Agder	
	Antall dekar	Antall foretak	Antall dekar	Antall foretak
Dyrka jord i drift	-5 %	-22 %	-4 %	-25 %
Grovfôr/Innmarksbeite	-2 %	-21 %	3 %	-24 %
Korn	-52 %	-62 %	-44 %	-58 %
Potet	21 %	-70 %	-14 %	-68 %
Grønnsaker	-76 %	-57 %	-21 %	-54 %
Frukt	-13 %	6 %	-73 %	-56 %
Bær	-22 %	-37 %	3 %	-24 %

Blå vekst: Agder har høy kompetanse og sterke fag-miljøer innenfor havrelaterte næringer. Det er rom for økt bærekraftig vekst innenfor både marin og maritim økonomi.

Tjenesteytende næringer bidrar sterkt til Agders verdiskaping og sysselsetting – både den offentlige tjenesteytingen (særlig helse og utdanning) og de mange tjenesteytende næringene i det private markedet, overfor husholdninger og bedrifter.

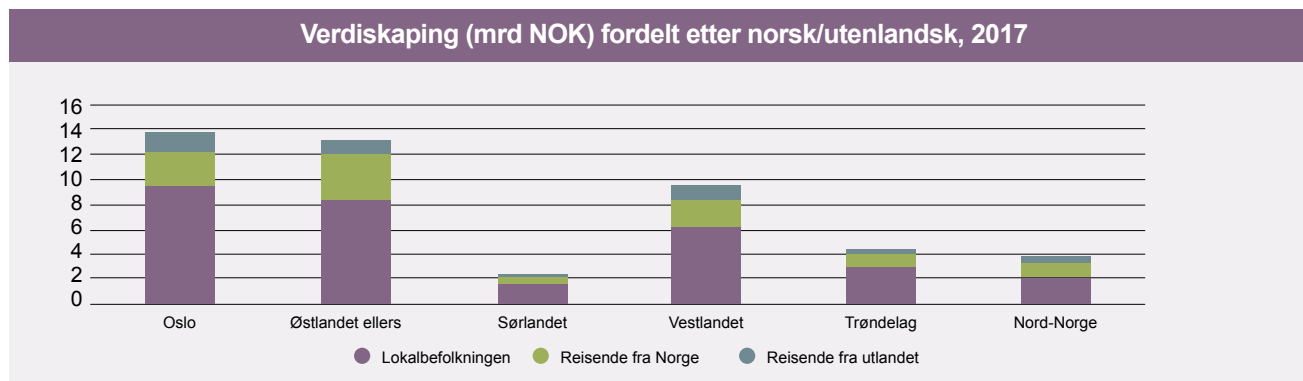
Besøksnæringene inkluderer varehandel, aktiviteter, servering, overnatting og transport, hvorav varehandel er den største målt i arbeidsplasser. Besøksnæringene er en av verdens raskest voksende næringer. Verdiskapingen skjer lokalt, siden en opplevelse må forbrukes samme sted som den produseres. Tilbud for besøkende bidrar også til å øke bostedsattraktiviteten, og næringen er dermed også viktig i et besøksperspektiv.

Kultur-, opplevelses- og reiselivsnæringen består av mange små aktører, og mange av disse er organisert i klyngen USUS. En analyse fra Asplan Viak viser at den samlede verdiskapingen i opplevelsesbransjene på Sørlandet (definert som overnatting, servering og aktivitet/kultur; tall inkluderer Telemark fylke) var på 2,4 milliarder kroner i 2017. En stor del av verdiskapingen skjer langs kysten og i Setesdal.

Varehandel og bygg- og anleggsnæringen er svært stor i regionen mht. sysselsetting. I Aust-Agder har finans- og forsikringshjelpetjenester en høy lokaliseringskvotient. Dette gjelder særlig forsikringsformidling, som er en av de mest spesialiserte næringene i Arendal (dvs. har svært mange ansatte relativt til landsgjennomsnittet).

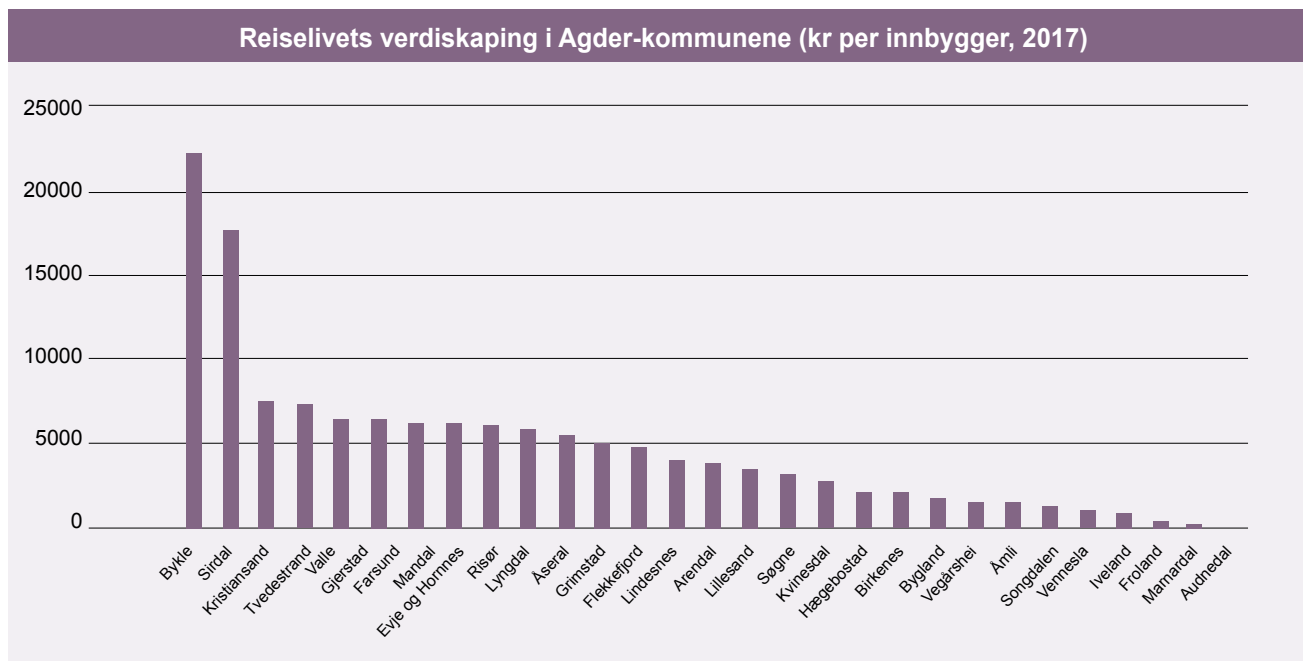
IKT-næringen består også av mange mindre aktører, og har en aktiv klynge i Digin. Innenfor IKT er det store vekstmuligheter i takt med økt digitalisering og automatisering både i privat og offentlig sektor.

Kilde: Menon, Innovasjon Norge
<https://www.visitnorway.no/innsikt/statistikk/verdiskaping/>

Figur 5.9 Verdiskaping i opplevelsesbransjen, 2017.

Kilde: Menon, Innovasjon Norge
<https://www.visitnorway.no/innsikt/statistikk/verdiskaping/>

Figur 5.10 Reiselivets verdiskaping i Agder-kommunene, kroner per innbygger, 2017.

5.4 Verdiskaping og eksport

Den samlede verdiskapingen i Agder er i 2018 beregnet å ha en verdi på over 117 milliarder kroner. Det utgjør nær 4 prosent av den samlede verdiskapingen i landet. Største bidragsyterne i verdiskapingen i regionen, målt i kroner, er industrien, helse- og omsorgstjenester, bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel.

Vareeksport

Agder er en av de store eksportregionene i Norge og blant landets største eksportører av industrielle produkter. Eksporten er basert på et variert næringsliv som leverer bl.a. til olje- og gassektoren, solcelle-, vindmølle- og bilindustrien, farmasøytisk industri, samt høyteknologisk bearbeiding av metaller. I 2018 var verdien av den samlede vareeksporten fra Agderfylkene på 35,8 milliarder kroner. Det utgjør nær 8 prosent av samlet norsk fastlandseksport. Kun Hordaland, Rogaland og Møre og Romsdal har en større fastlandseksport, målt i kroner, enn Vest-Agder.

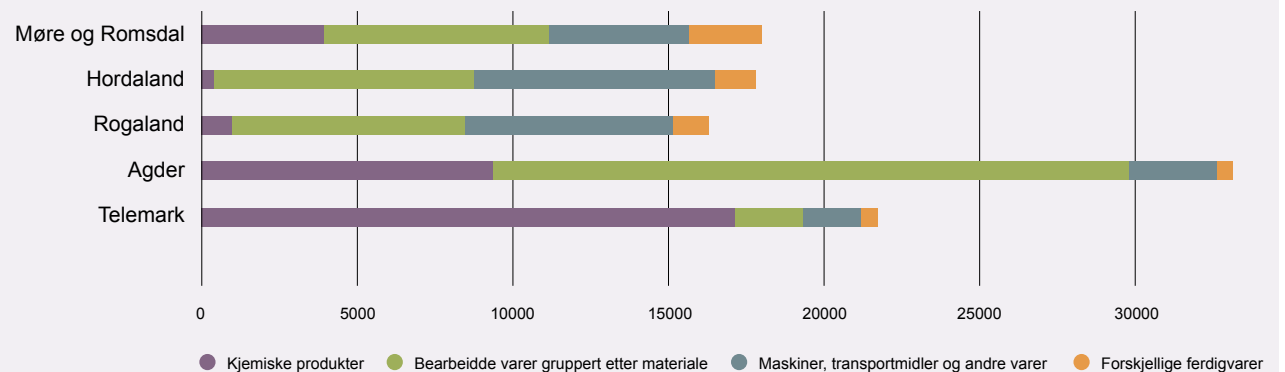
Regionens tyngdepunkt er særlig innen eksport av bearbeidede varer (inkluderer bl.a. metaller, jern og stål) og kjemiske produkter. Agders samlede eksportverdi var her 29,8 milliarder kroner i 2018. Dette er langt høyere tall enn for de andre store eksportregionene i Norge.

⬅ Tabell 5.2 Næringsgruppers bidrag til verdiskapingen på Agder, i mill. kr., 2018.

➤ Figur 5.11 De største eksportregionene i Norge: Vareeksport bearbeidede varer, 2018 (mill. kr.)(SITC 5-9, unntatt brenselstoffer og mat).

Næringsgruppe	Verdiskaping 2018, i mill. kr	Andel
Helse- og omsorgstjenester	18651	15,9 %
Industri	13595	11,6 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	11374	9,7 %
Varehandel og reparasjon av motorvogner	10830	9,2 %
Undervisning	9211	7,9 %
Offentlig administrasjon og forsvar	8708	7,4 %
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	7044	6,0 %
Boligtjenester, egen bolig	6324	5,4 %
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	4596	3,9 %
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	4382	3,7 %
Transport utenom utenriks sjøfart	3749	3,2 %
Omsetning og drift av fast eiendom	3594	3,1 %
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	2984	2,5 %
Informasjon og kommunikasjon	2832	2,4 %
Forretningsmessig tjenesteyting	2656	2,3 %
Overnattings- og serveringsvirksomhet	1927	1,6 %
Vannforsyning, avløp og renovasjon	1271	1,1 %
Utenriks sjøfart	1023	0,9 %
Jordbruk og skogbruk	845	0,7 %
Post og distribusjonsvirksomhet	423	0,4 %
Utvinning av råolje og naturgass	111	0,1 %
Bergverksdrift	73	0,1 %

De største eksportregionene i Norge: Vareeksport bearbeidede varer, 2018 (mill. kr)
(SITC 5-9, unntatt brenselstoffer og mat)

5.5 Forskning, utvikling og innovasjon

Agder er en relativt liten fondsregion i Norge. I 2017 stod Agder-fylkene for 2,5 prosent av landets samlede aktivitet innen forskning og utvikling. For næringslivet er andelen noe høyere (3,1 prosent). I Agder står næringslivet for 57 prosent av den samlede FoU-aktiviteten i regionen, dette er betydelig høyere enn de fleste andre fondsregioner i landet med unntak av Oslofjorden.

Generelt skårer Agder lavt på Forskningsrådets regionale indikatorer for FoU og innovasjon - særlig mht. FoU-intensitet i næringslivet; andel sysselsatte med lang høyere utdanning; og andel finansiering fra Forskningsrådet av totale FoU-utgifter.

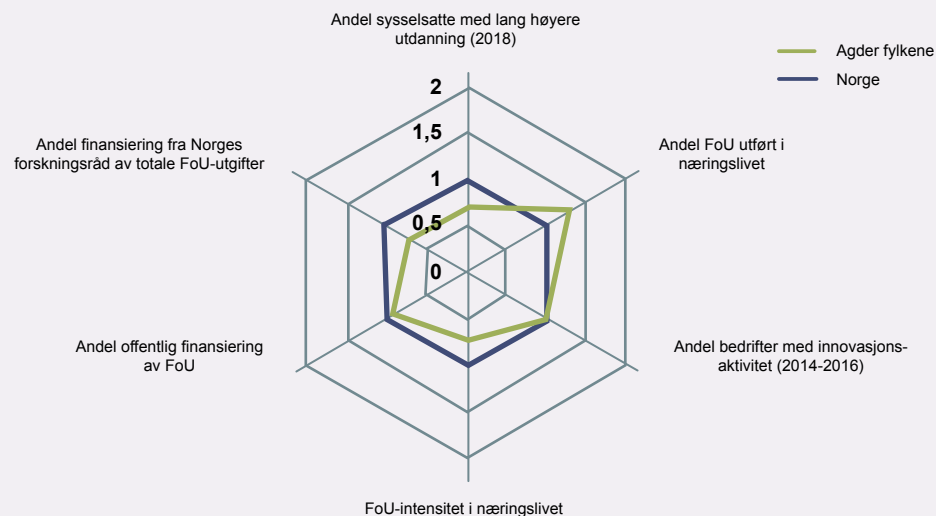
Næringsstruktur har betydning for forskningsaktivitet i næringslivet. Agder har mye industri. Mens forskning tradisjonelt er en viktig aktivitet i de store prosessindustribedriftene, er det i den mekaniske industrien tradisjon for mer erfaringsbasert og kundedrevet innovasjon. En høy innovasjonsaktivitet i næringslivet i regionen viser seg gjennom at Vest- og Aust-Agder er blant de åtte fylkene i landet med størst andel foretak med produkt- eller prosessinnovasjon i perioden 2016-2018.

FoU-aktivitet i Agder-fylkene, 2017

FoU-utgifter etter sektor (2017)	Agder (mill. kr)	Andel av Norge (%)
Universitets- og høyskolesektoren	499	2,14
Instituttsektoren	254	1,84
Næringslivet	995	3,11
Totalt	1748	2,53
FoU-aktivitet etter innbyggere (2017)	Agder	Norge
FoU-utgifter per innbygger i kroner	5912	13155
Forskere/faglig personale per 1000 sysselsatte	13	22
Næringslivets innovasjonsvirksomhet, 2017	Aust-Agder	Vest-Agder
Totalt egenutført FoU (mill. kr)	251	744
Innkjøpt FoU (mill. kr)	49	77
Andel av bedrifter med FoU, prosent	21	20
FoU per sysselsatt i næringslivet (1000 kr)	23,8	31,8

Kilde: Forskningsrådet, Indikatorrapporten 2017

Agderfylkene – utvalgte indikatorer for FoU og innovasjon i 2014-2018

Tabell 5.3 FoU-aktivitet i Agder-fylkene

Figur 5.12 Indikatorer for FoU og innovasjon i Agder-fylkene (2014-2018) sammenliknet med nasjonalt nivå (skår=1).

Næringslivet i Agder har en relativt lav FoU-aktivitet sammenliknet med mange andre regioner i landet. Egenutført FoU i næringslivet er lav særlig i Aust-Agder, som har et lite FoU-intensivt næringsliv med hovedvekt på mekanisk industri. Vest-Agder er på medianen blant landets fylker.

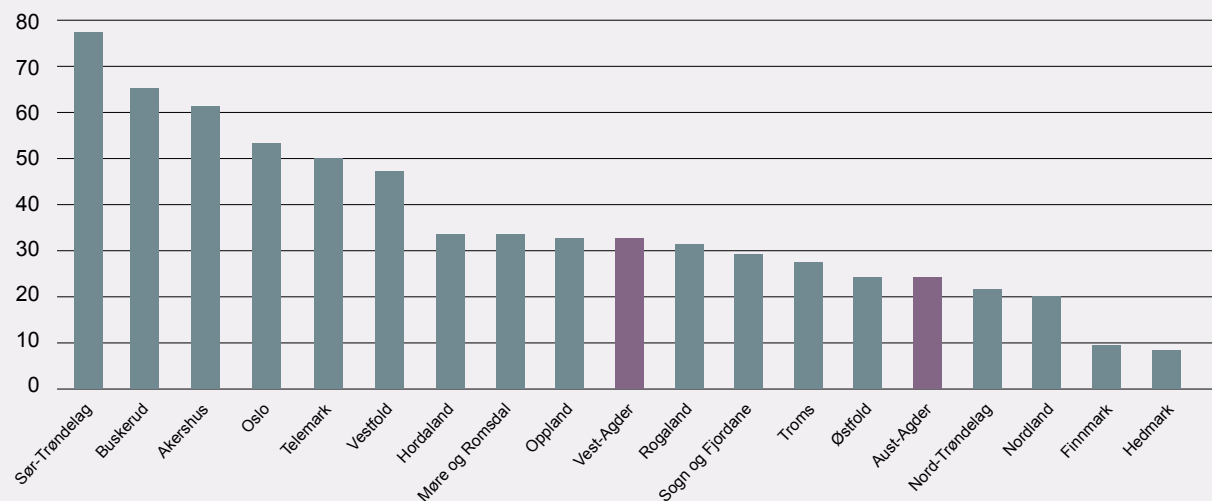
Størst FoU-aktivitet (egenutført FoU per sysselsatt, målt i bedrifter med 5 eller flere ansatte) er det i de økonomiske regionene Kristiansand (38 000 kr) og Arendal (35 000 kr).

Variasjonen i FoU-aktivitet mellom de økonomiske regionene i Agder er imidlertid mindre sammenliknet med fylker som Trøndelag og Akershus, der det er stor variasjon i FoU-aktivitet mellom storbyene og resten av fylket. Dette fremkommer tydelig når en måler andel virksomheter med FoU: En tredel av bedriftene i Flekkefjord (med 5+ ansatte), og mer enn hver fjerde bedrift i Setesdal og Mandal, driver med FoU.

Figur 5.13 Egenutført FoU i næringslivet per sysselsatt, fordelt på fylker.

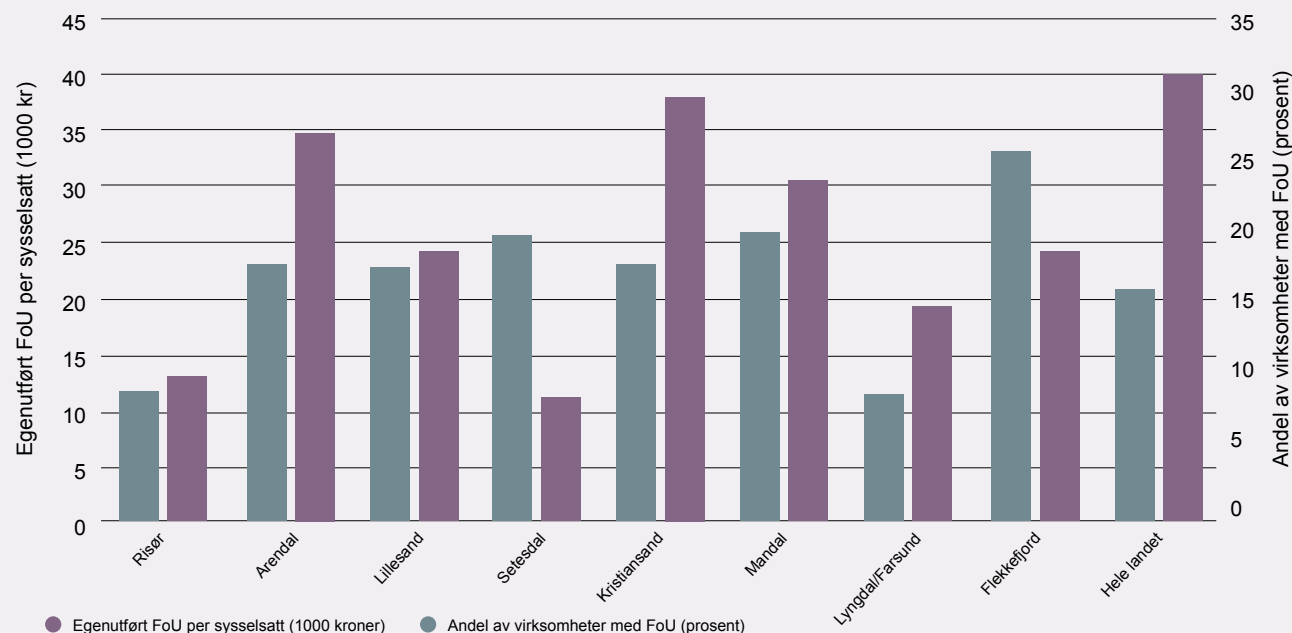
Figur 5.14 Egenutført FoU per sysselsatt (1000 kr) og andel av virksomheter (5+ ansatte) med FoU (prosent), 2017.

Egenutført FoU i næringslivet per sysselsatt (1000 kr), 2017

Kilde: Forskningsrådet, Indikatorrapporten 2017

Egenutført FoU per sysselsatt og andel av virksomheter med FoU

5.6 Klyngemiljøer og det regionale innovasjonssystemet

Sterke næringsklynger bidrar til økt regional konkurransekraft gjennom kunnskapsdeling og innovasjon. Agder har flere sterke næringsklynger som gjenspeiler næringsstrukturen i regionen: Mekanisk industri og offshore leverandøruindustri, prosessindustrien, IKT og reiselivs- og opplevelsesnæringene.

Innenfor instituttsektoren har Sørlandets Agderforskning AS og Teknova AS gått sammen med andre ledende forskningsinstitutter i Sør-Norge og etablert NORCE. I regionen er også NIBIO (Landvik), Havforskningsinstituttet (Flødevigen) og NIVA Region Sør (Grimstad).

Klyngemiljøer, næringsliv, universitetet og forskningsinstitutter er del av et regionalt innovasjonssystem der også inkubator, næringshager, etablerersentre og offentlige virkemiddelaktører bidrar til innovasjon og nyskaping. Det nasjonale virkemiddelapparatet er til stede gjennom regionale kontorer (Innovasjon Norge Agder) og regionkontakter (Forskningsrådet, SIVA).

Innoventus Sør er regionens innovasjonsselskap, inkubator og kommersialiseringsaktør. Aktørene sam-arbeider tett bl.a. med næringshagene (Lindesnesregionen Næringshage, Lister Nyskaping, Pågang Næringshage (tidligere Sørlandsporten Næringshage), etablerersentra (EVA-senteret og Etablerersenteret) og andre offentlige og private aktører.

➤ Tabell 5.4 Etablerte klynger i Agder.

Klynge	Næringer	Beskrivelse
GCE NODE	Energi og maritim industri	GCE NODE er Sørlandets største nærings-klynge med 90 bedrifter som er globale leverandører til energisektoren: olje, gass, havvind og maritim sektor. Bedriftene har et nettverk av underleverandører som også har betydning for mange distriktskommuner. Klyngens viktigste kompetanseområder er innen mekatronikk og global verdikjedestyring. GCE NODE har to hovedmålsettinger: Økt konkurranseevne i eksisterende markeder og kompetanse- og teknologioverføring til nye markeder. NODE begynte som et Arena-prosjekt i 2006, og ble i 2009 tatt opp i det nasjonale NCE-programmet («Norwegian Centre of Expertise»). I 2014 fikk NODE GCE-status («Global Centre of Expertise») i det nasjonale klyngeprogrammet.
NCE Eyde	Prosessindustri	NCE Eyde er en samling av prosessindustribedrifter og leverandørbidrifter med virksomhet i Agder. Klyngen fikk i 2015 status som Norwegian Centre of Expertise (NCE). Kjernemedlemmene er prosessindustribedrifter som produserer spesialiserte materialer og kjemikalier til verdensmarkedet. Disse bedriftene eksporterer ca. 90 prosent av produksjonen, og driver forsknings- og utviklingsvirksomhet for ca. 300 millioner kroner årlig. Eyde-klyngens hovedsatsinger er forsknings-, innovasjons- og kompetanseprosjekter som bidrar til å sikre kjernebedriftenes konkurransekraft i lavutslippssamfunnet og utvikle nye bærekraftige forretningsmuligheter.
USUS AS	Kultur-, opplevelses- og reiselivsnæringene	USUS er en næringsklynge for bedrifter i reiselivs-, opplevelses- og kulturnæringen på Sørlandet og Telemark med dedikert fokus på gjenkjøp og verdien av eksisterende kunder. USUS-klyngen var del av Arena-programmet fram til 2015. Klyngen består av 140 medlemsbedrifter i Sørlandet og Telemark. USUS har fire satsingsområder: Kunnskap og kompetanse; samhandling; synlighet; innovasjon.
Digin	IKT	Digin er en av Norges største IT-klynger. Den har over 80 små og mellomstore bedrifter fra hele Agder. Digin jobber for å bidra til nyskaping og vekst i medlemsbedriftene gjennom smart bruk av teknologi. Fra 2012 til 2015 var Digin del av klyngeprogrammet Arena. Klyngen har et treårig prosjekt for 2016 til 2018 der målet er å hjelpe medlemsbedriftene og regionen til å synliggjøre muligheter og utfordringer innen digitalisering/sikkerhet, eHelse og datalagringssett. Hovedmålet er å etablere kompetanse og lønnsomme bedrifter innenfor disse områdene.

5.7 Nyetableringer

Agder har gjennom mange år utmerket seg som en gründerregion med mange nyetableringer. I 2018 ble det etablert nær 3400 nye foretak i Agder, noe som utgjør 5,6 prosent av alle nyetableringer i landet. I Vest-Agder alene ble det i 2016 etablert mer enn 11 foretak per tusen innbyggere. Kun Oslo og Akershus har en høyere etableringsrate.

Hoveddelen av nyetablerte foretak er innen næringer som eiendom, bygg og anlegg, kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet, og detaljhandel. De indre delene av Agder – Åseral, Bykle, Evje og Hornnes og Sirdal – har en særlig høy etablererfrekvens i forhold til antall innbyggere.

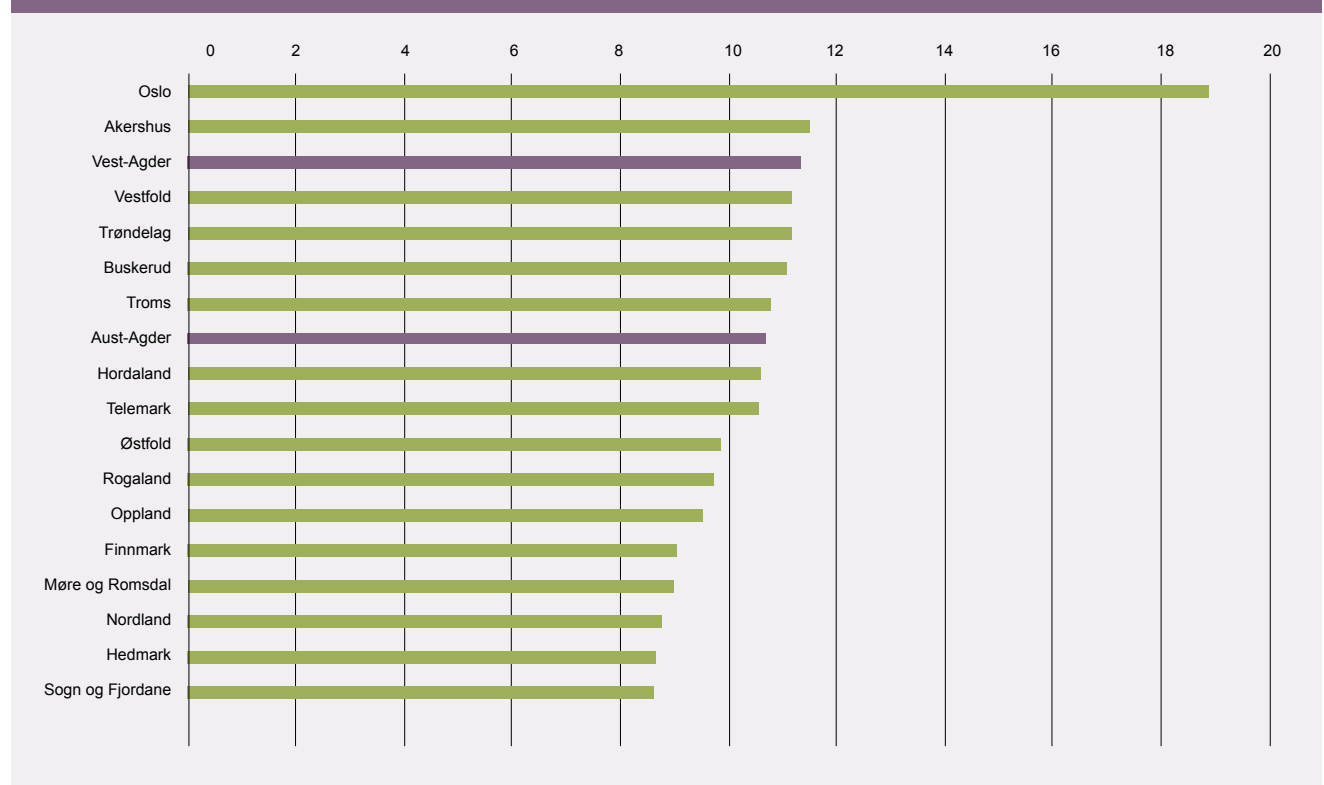
Overlevelse og arbeidsplasser

En studie av nyetableringene i 2012 viser hvor godt de nyetablerte bedriftene klarer seg i Agder, sammenliknet med landet for øvrig. Overlevelseshraten var særlig god i Aust-Agder, der 35 prosent av foretakene var i drift fem år etter. Kun Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag og Oppland hadde høyere overlevelseshrate. Tilsvarende tall for Vest-Agder var 32 prosent, som også er over landsgjennomsnittet.

Figur 5.15 Antall nyetableringer per 1000 innbyggere, 2018.

Tabell 5.5 Nyetableringer i Agder 2018, de åtte største næringene.

Nyetableringer per 1000 innbyggere, 2018

Kilde: SSB

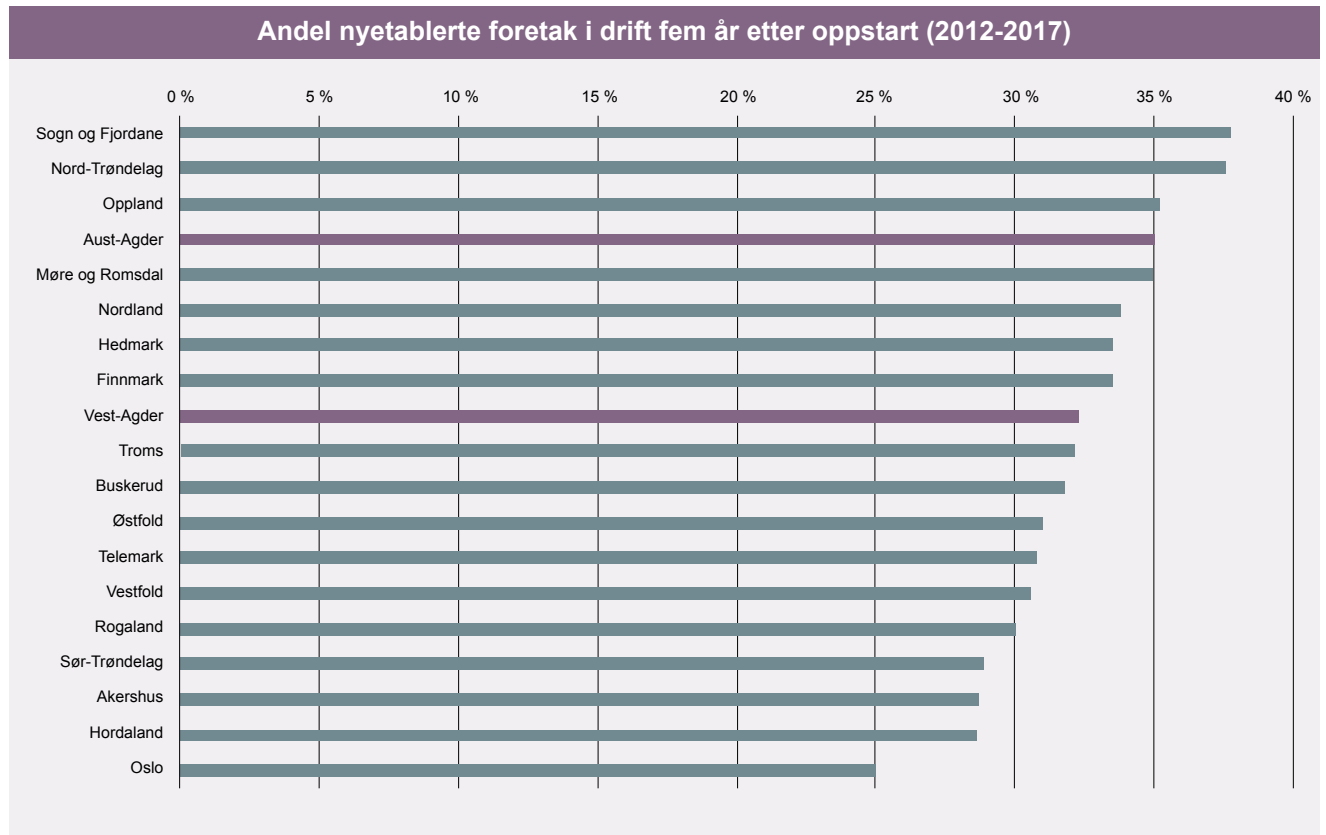
Nyetableringer i Agder 2018		
	Antall	Andel
Omsetning og drift av fast eiendom	294	8,8 %
Spesialisert bygge- og anleggsvirksomhet	278	8,4 %
Kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet	226	6,8 %
Undervisning	205	6,2 %
Oppføring av bygninger	195	5,9 %
Detaljhandel, unntatt salg av motorvogner	181	5,4 %
Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	167	5,0 %
Helsetjenester	166	5,0 %
Totalt antall nyetableringer	3325	51,5 %

Kilde: SSB

Andeler foretak, etter organisasjonsform, som overlevde i 5 år etter nyetablering 2012			
	Etablert 2012	Overlevd etter 5 år	Overlevelseshrate
I alt	2675	889	33,2 %
Aksjeselskap	1222	595	48,7 %
Enkeltpersonforetak	1380	280	20,3 %
Andre foretak	73	14	

Tabell 5.7 Andeler foretak i Agder som har overlevd i fem år fra etableringsåret 2012.

Av virksomhetene som fortsatt levde fem år etter etablering, bidro en tredel til vekst i form av sysselsetting. Av 2675 foretak etablert i Agder i 2012, var 889 (33%) fortsatt aktive fem år etter. Over en tredel av disse hadde én eller flere sysselsatte. Næringer der de overlevende nyetablerte foretakene har størst andel sysselsatte, er innenfor bygge- og anleggsvirksomhet, vare-handel, faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og helse- og sosialtjenester. Aksjeselskap er den mest overlevelsedyktige organisasjonsformen blant de nyetablerte selskapene: Nær halvparten (49 prosent) av nyetablerte aksjeselskap i 2012 var fortsatt i drift fem år etter. Tilsvarende tall for enkelt-personforetak er en femdel (20 prosent).

Figur 5.16 Antall nyetablerte foretak i drift fem år etter oppstart, 2017 (dvs. andel av etableringer i 2012 som fortsatt var i drift i 2017).

	Etablert 2012	Overlevd fem år etter	Antall sysselsatte			
			0	1 - 4 sysselsatte	5-9 sysselsatte	10 og over sysselsatte
Aust-Agder	927	325 (35,1 %)	204	118	2	1
Vest-Agder	1748	564 (32,3 %)	382	175	6	1
Agder	2675	889 (33,2 %)	586	293	8	2

Tabell 5.6 Sysselsetting i nyetablerte virksomheter

5.8 Sysselsetting i Agder

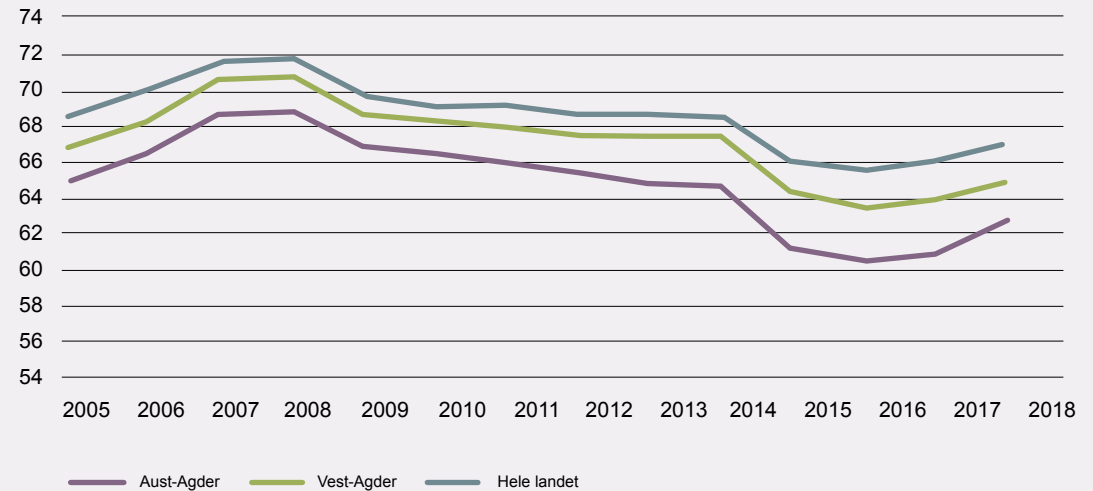
Over 305 000 mennesker er nå bosatt i Agder. Den demografiske veksten siden årtusenskiftet har særlig skjedd i aldersgruppen 40-75 år. Andelen av befolkningen i arbeidsfør alder (definert som 15-74 år, i tråd med SSBs definisjon) har økt siden årtusenskiftet, fra å utgjøre 71,4 prosent av befolkningen i 2000 til å utgjøre 74,3 prosent i dag. I et historisk og nåtidig perspektiv har vi med andre ord en rekordstor andel av befolkningen i arbeidsfør alder. Den store utfordringen har vært utnyttning, ikke uttynning, av den arbeidsføre delen av befolkningen – det vil si å få i arbeid de som kan jobbe.

En nasjonal trend har vært at en stadig lavere andel av befolkningen i arbeidsfør alder er sysselsatt. De siste to årene har imidlertid sysselsettingsraten blant 15-74-åringene økt noe. Arbeidskraftundersøkelsen viser at nedgangen i andel sysselsatte har vært mest markant i gruppen menn under 55 år, mens den har økt hos begge kjønn i de eldre aldersgruppene, og særlig blant kvinner over 50 år.

Figur 5.17 Endringer i sysselsettingsandel i befolkning i arbeidsfør alder (15-74 år), 2005-2018.

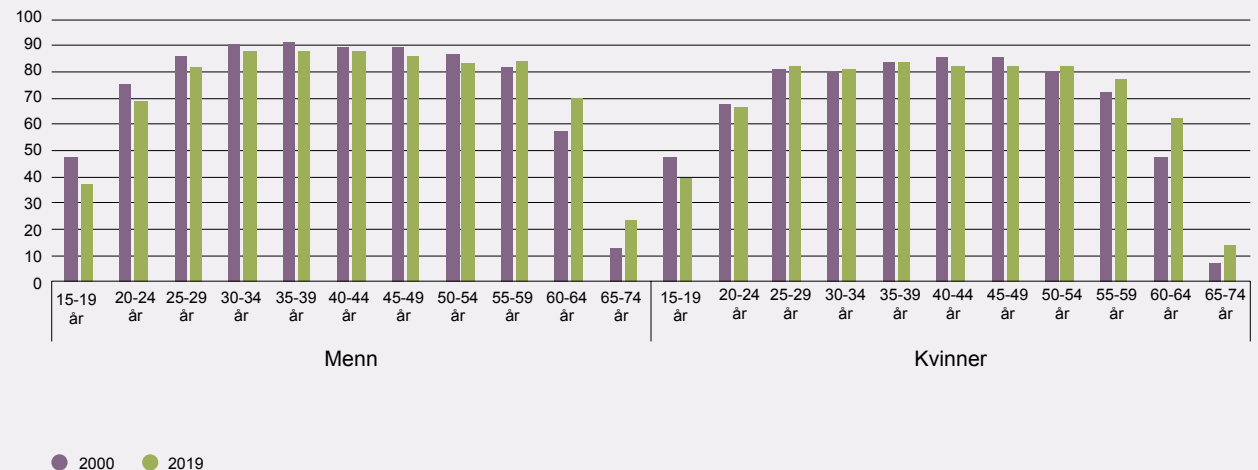
Figur 5.18 Sysselsettingsandel i ulike aldersgrupper, 2000 og 2019.

Sysselsetting 15-74 år, 2005-2018, begge kjønn

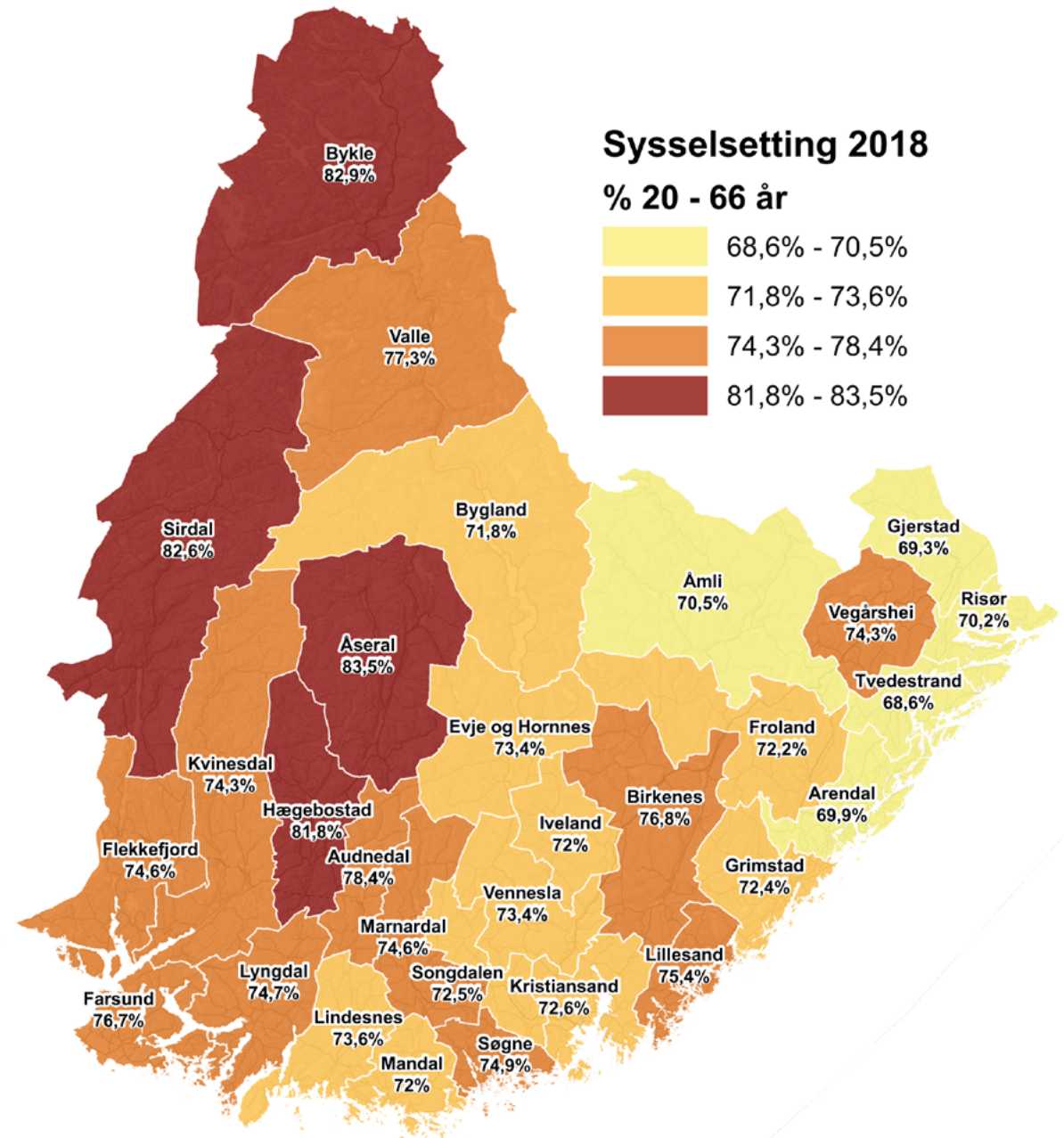

Kilde: SSB Arbeidskraftundersøkelsen

Sysselsettingsandel i ulike aldersgrupper (nasjonalt nivå), 2000 og 2019

Agder-fylkene har lavere andel sysselsatte enn landet som helhet. Sysselsettingsandelen er gjennomgående lavere i Aust-Agder enn i Vest-Agder for alle aldersgrupper over 20 år, og den er til stede både blant kvinner og menn. Det er verdt å merke at det er store forskjeller mellom kommunene i Agder mht. kvinners sysselsettingsandel.

► Kart 5.1 Sysselsettingsandel per kommune, personer 20-66 år, 2018.

Blant innvandrere – og særlig innvandrere fra Gruppe 2-land (dvs. land utenfor den vestlige kulturkrets) – er det en betydelig lavere sysselsetting enn befolkningen for øvrig. Dette gjelder både blant menn og kvinner, men sysselsettingen er lavest blant innvandrerkvinnene. Aust- og Vest-Agder har gjennomgående lavere sysselsetting av innvandrere enn landet som helhet.

I Agder-fylkene er sysselsettingen blant innvandrere fra Gruppe 2-land 22-24 prosentpoeng lavere enn sysselsettingen i befolkningen eksklusive innvandrere. Forskjellen mellom befolkningsgruppene er like stor i begge Agder-fylkene. Også sysselsettingen blant innvandrere i Gruppe 1-land (inkl. arbeidsinnvandrere fra EØS og befolkning fra Nord-Amerika) er gjennomgående noe lavere i Agder-fylkene enn den er i landet forøvrig.

Tallene understreker viktigheten av en målrettet satsing på kvalifisering og inkludering av innvandrere fra Gruppe 2-land til arbeidslivet.

SSBs landgrupper

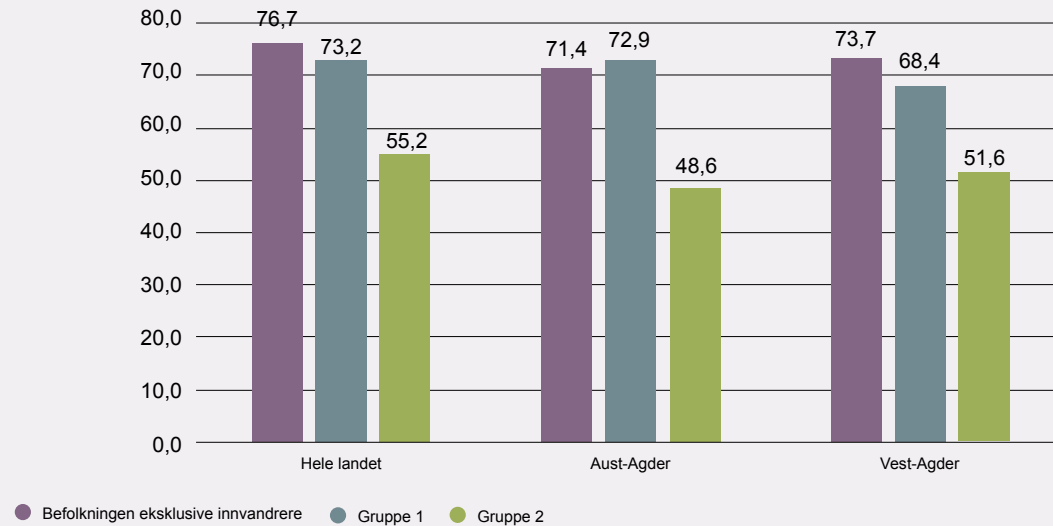
Landgruppe 1 er EU/EFTA-landene, Nord-Amerika, Australia og New Zealand.

Landgruppe 2 er Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand.

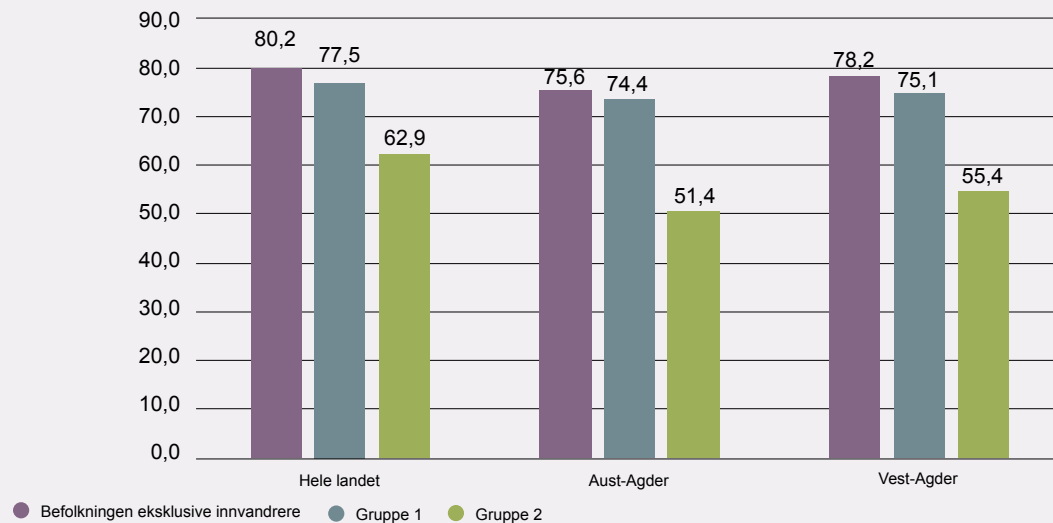
Figur 5.19 Sysselsetting blant kvinner (20-66 år) etter landbakgrunn, 2018.

Figur 5.20 Sysselsetting blant menn (20-66 år) etter landbakgrunn, 2018.

Sysselsetting blant kvinner (20-66 år) etter landbakgrunn, 2018

Sysselsetting blant menn (20-66 år), etter landbakgrunn, 2018

5.9 Likestilling i arbeidsmarkedet

Arbidsmarkedet i Norge er svært kjønnsdelt. Kvinner og menn jobber i ulike sektorer og næringer, kvinner jobber i større grad deltid, og menn har lederyrker i større grad enn kvinner. SSBs tolv indikatorer for kjønnslikestilling i kommunene viser at Agder skiller seg fra landsgjennomsnittet særlig mht. kvinners deltidsarbeid.

Grunnlagsdata til indikatorene synliggjør at de to Agder-fylkene har en noere lavere andel kvinner i arbeidsstyrken enn landet som helhet tillegg kommer at en svært høy andel av de sysselsatte kvinnene i Agder jobber deltid. (Merk at likestillingsindeksen definerer arbeidsfør alder som 20-66 år; det betyr at den fanger opp en snevrere populasjon enn 15-74 år.)

Andel kvinner i arbeidsstyrken: I 2017 var 74,6 prosent av norske kvinner i alderen 20-66 år i arbeidsstyrken. Andelen i Agder er lavere enn i de fleste andre fylker i landet. Kun Østfold (69,5%) har en lavere andel kvinner i arbeidsstyrken enn Aust-Agder (69,9%). Siden 2010 er andelen kvinner i arbeidsstyrken i Agder redusert med over 3 prosentpoeng.

Deltid særlig blant kvinner: Generelt jobber kvinner mer deltid enn menn, og i Agder er det en betydelig høyere andel kvinner i deltid enn det er i landet som helhet. Blant landets fylker er det kun Nord-Trøndelag som har en høyere andel sysselsatte kvinner i deltid (46,5%) enn de to Agder-fylkene (46,2% i aust; 45,7% i vest). Forskjellen mellom Agder-fylkene og landsgjennomsnittet er over 10 prosentpoeng. Det er store forskjeller mellom kommunene i regionen – i Audnedal, Åseral, Hægebostad og Vegårshei er over 60 prosent av sysselsatte kvinner i deltid.

Kilde: SSB

	Aust-Agder	Vest-Agder	Hele landet
Andel menn (20-66 år) i arbeidsstyrken (prosent)	74,0	76,3	79,0
Andel kvinner (20-66 år) i arbeidsstyrken (prosent)	69,9	72,1	74,6
Andel sysselsatte menn (20-66 år) som jobber deltid (prosent)	12,9	12,7	11,2
Andel sysselsatte kvinner (20-66 år) som jobber deltid (prosent)	46,2	45,7	35,4
Grad av kjønnsbalansert næringsstruktur (skår)	0,56	0,57	0,60
Andel kvinner blant sysselsatte (20-66 år) i offentlig sektor (prosent)	71,3	72,5	70,1
Andel kvinner blant sysselsatte (20-66 år) i privat sektor (prosent)	34,6	35,3	36,6
Andel kvinner blant ledere (20-66 år) (prosent)	34,0	32,2	35,9

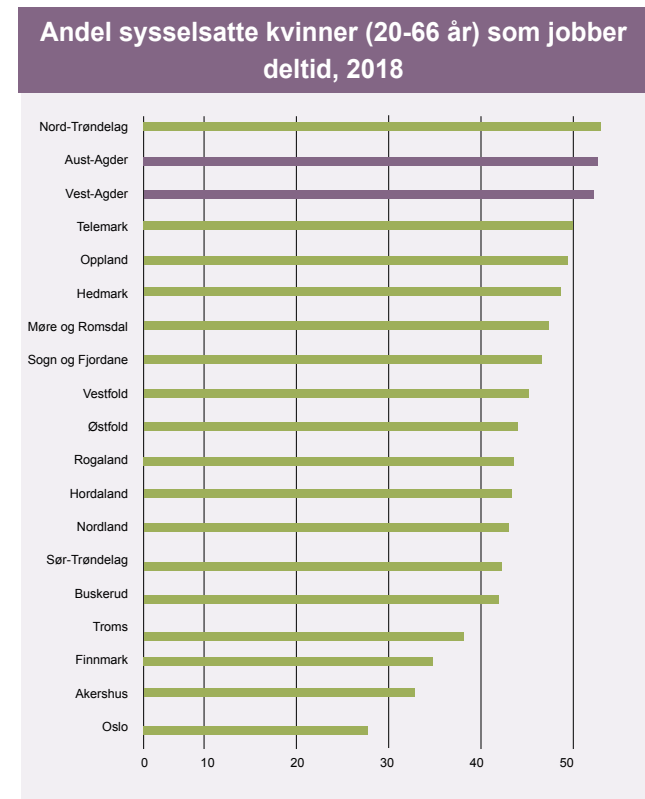
Tabell 5.7 Indikatorer for kjønnslikestilling i kommunene, 2017. Utvalgte grunnlagstall.

Kilde: SSB

Figur 5.21 Andel sysselsatte kvinner (20-66 år) som jobber deltid, kommuner i Agder, 2017.

Kilde: SSB

Figur 5.22 Andel sysselsatte kvinner (20-66 år) som jobber deltid, fylker, 2017.

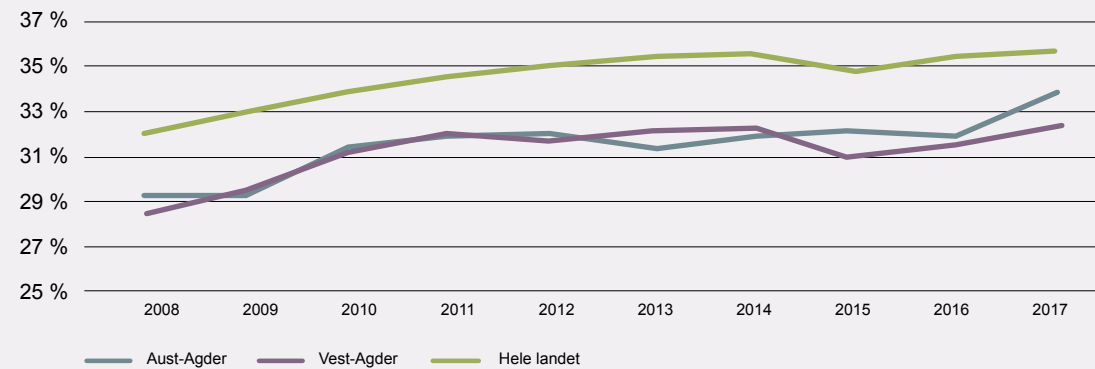
Lav kvinneandel blant ledere: Agder-fylkene – og særlig Vest-Agder - har en lavere andel kvinner blant ledere enn landet forøvrig. Vestfold er eneste fylke i landet med en lavere andel enn Vest-Agder. Aust-Agder har noe høyere andel. Det siste tiåret har kvinneandelen i lederstillinger økt. Mens økningen i Vest-Agder har vært på linje med landet som helhet, har den i Aust-Agder vært noe sterkere.

Kjønnsdelt arbeidsmarked: Kvinner utgjør et stort flertall av sysselsatte blant annet innen helse- og sosialtjenester, undervisning, overnattings- og serveringsvirksomhet og personlig tjenesteyting. Bygg og anlegg, industri, primærnæringene og transport er eksempler på næringer der menn utgjør et stort flertall av sysselsatte. Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet på Agder skiller seg noe, men ikke veldig mye, fra kjønnsdelingen i landet som helhet.

Figur 5.23 Andel kvinnelige ledere (20-66 år) i Agder og Norge, 2008-2017.

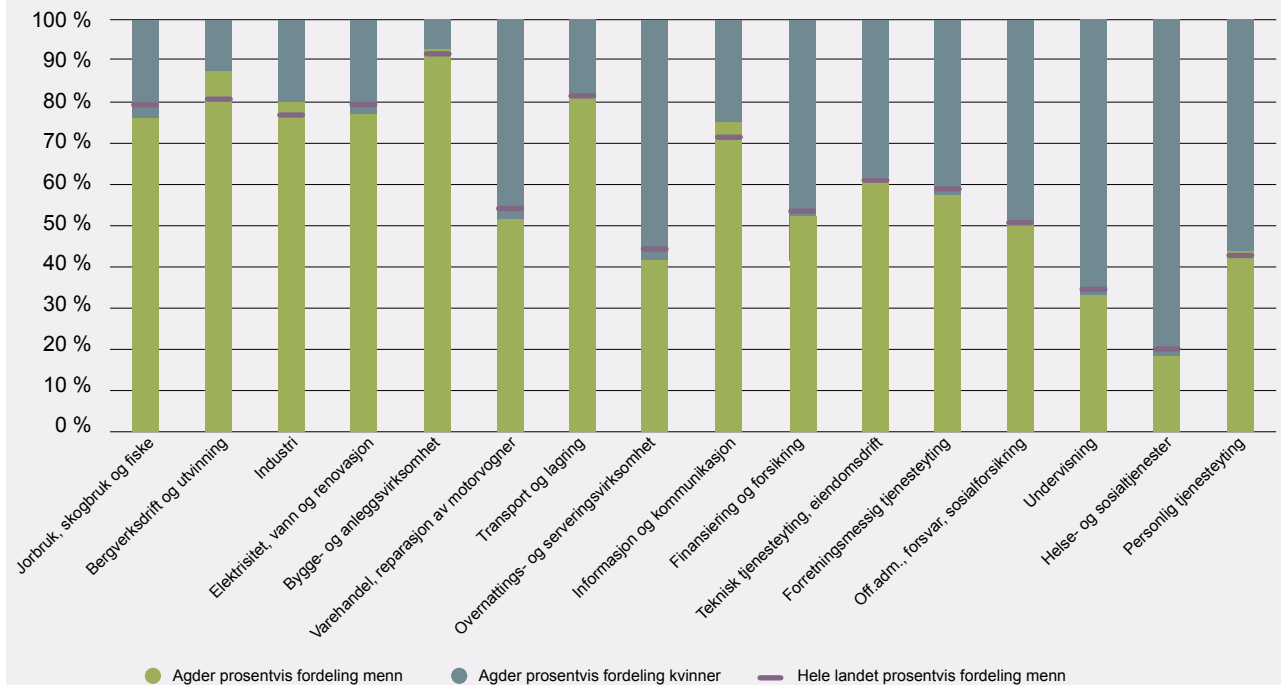
Figur 5.24 Sysselsatte i Agder og Norge, etter næring og kjønn, 2018.

Andel kvinnelige ledere i Aust- og Vest-Agder, utvikling fra 2008 til 2017

Kilde: SSB

Kjønnsbalanse i de enkelte næringsgruppene i Agder og Norge, 2018

5.10 Deltakelse i arbeidslivet

Deltakelse og inkludering i arbeidslivet er viktig for verdiskapingen og for samfunnet. Det har også avgjørende verdi for enkeltindividet: Arbeid betyr inntekt og mulighet for trygg økonomi. Yrkesdeltakelse er også forbundet med velferd langs en rekke dimensjoner, som helse, levealder og materiell levestandard. Arbeidslivet har også betydning som sosial arena og som læringsarena.

En indikator på deltakelse i arbeidslivet, er personer med **nedsatt arbeidsevne**. Dette er personer som på grunn av sykdom, skade eller andre hindringer har behov for ekstra oppfølging fra NAV for å få eller beholde arbeid. 62 prosent av disse mottar arbeidsavklaringspenger, AAP (NAV, 2019¹). Andel mottakere av arbeidsavklaringspenger er høyere i begge Agder-fylkene enn landsgjennomsnittet.

Differansen mellom landet og Agder-fylkene er størst når det gjelder yngre mottakere av arbeidsavklaringspenger. Andelen av befolkningen i denne aldersgruppen som mottar AAP er blant de høyeste i landet. Et høyt nivå av unge mottakere kan indikere at nivået av uføre vil holde seg høyt i Agder.

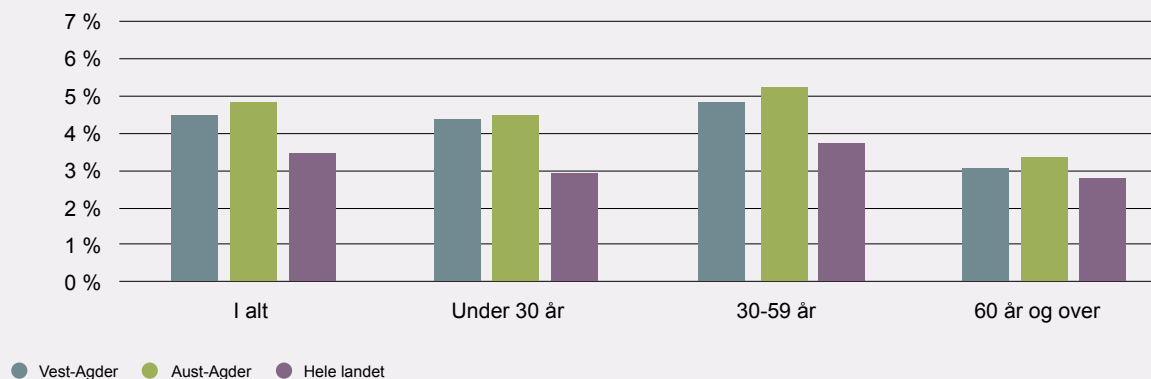
Figur 5.25 Andel personer på arbeidsavklaringspenger i Aust-Agder, Vest-Agder og Norge, fordelt på aldersgrupper, 2019.

Figur 5.26 Andel mottakere av arbeidsavklaringspenger, personer under 30 år, fordelt på kommunene i Agder.

¹ Se NAV-statistikknotat per 30.09.2019:

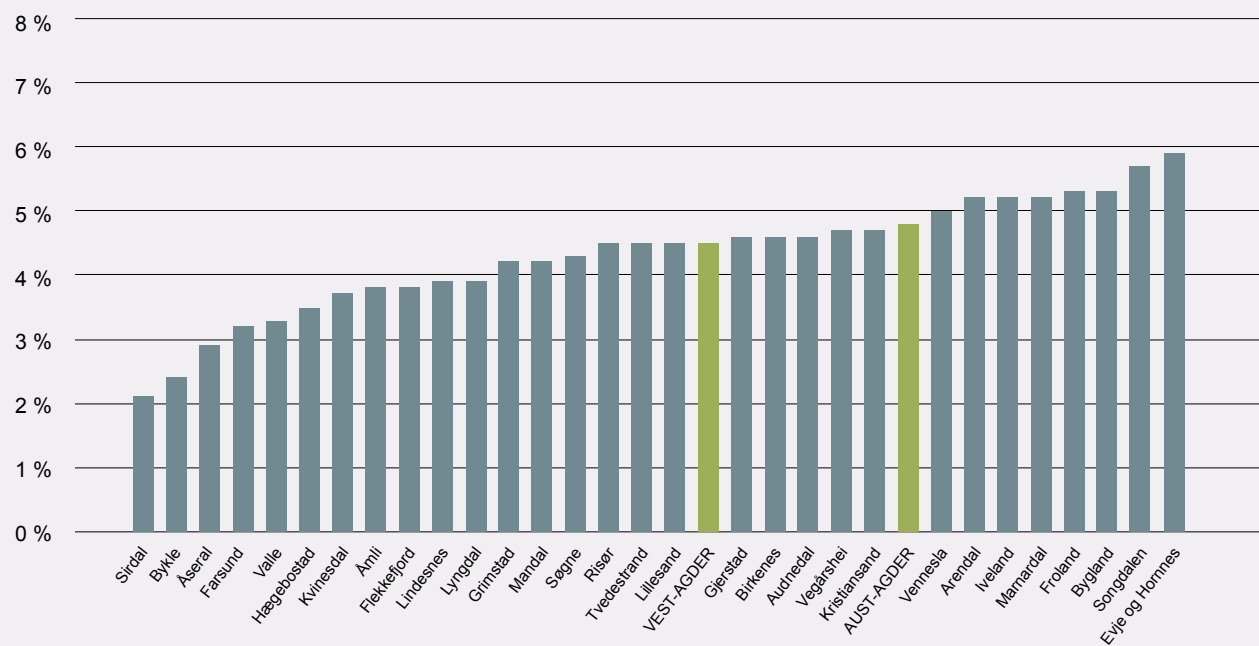
<https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/AAP+nedsatt+arbeidsevne+og+uforetrygd+-+statistikk/Arbeidsavklaringspenger/>

Andel mottakere av arbeidsavklaringspenger fordelt på aldersgrupper, september 2019

Kilde: NAV

Andel mottakere av arbeidsavklaringspenger i kommunene, januar 2018

Uføreytelser er stønadsordninger for å sikre inntekt til livsopphold for personer som har fått inntektsnivåen varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller funksjonshemming. De siste ti årene har andelen som får uføretrygd vært høyere i Norge enn i andre OECD-land.

Det er store variasjoner i uførerisiko mellom ulike grupper: Kvinner er mer utsatt enn menn, og personer med lav utdanning har en større sannsynlighet for å bli uføretrygdet enn personer med høy utdanning. Både Vest-Agder og Aust-Agder har en høyere andel uføre enn landsgjennomsnittet når det gjelder alle aldersgrupper (med unntak av 18-24-åringene i Vest-Agder).

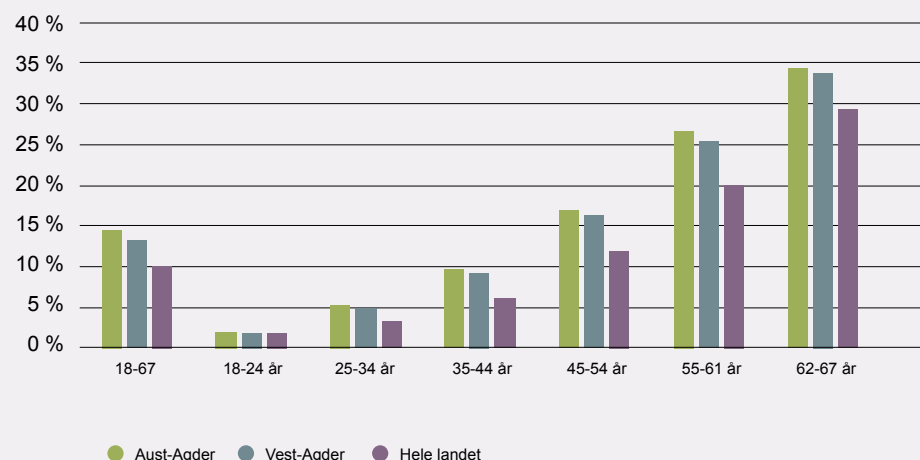
I flere kommuner i Agder er rundt to av ti innbyggere i arbeidsfør alder (her definert som 18-67 år) på trygd. Det er tradisjonelt Aust-Agder, Østfold og Finnmark som har de høyeste trygdetallene. Iveland, Gjerstad og Åmli er kommunene i Agder med høyest andel uføre.

Sykefravær og arbeidsledighet er forhold som kan jobbe imot styrket tilknytning til arbeidslivet for den enkelte. Aust-Agder har gjennomgående noe høyere sykefravær enn Vest-Agder og landet, mens begge Agder-fylkene har noe høyere andel ledighet enn landsgjennomsnittet.

Figur 5.27 Uføre fordelt på aldersgrupper i Aust-Agder, Vest-Agder og Norge per 31.12.2018.

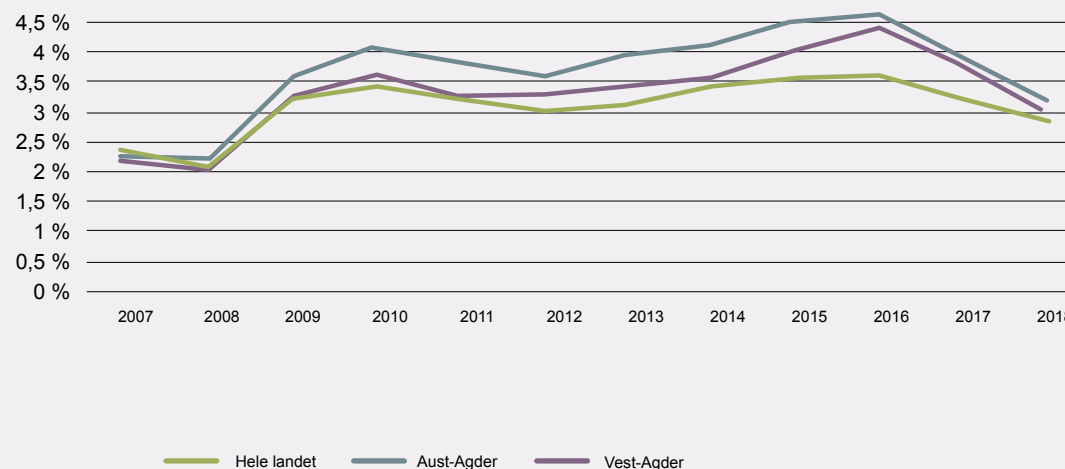
Figur 5.28 Helt ledige i prosent av arbeidsstyrken, Aust-Agder, Vest-Agder og Norge, 2007-2018.

Andel uføre fordelt på aldersgrupper i Aust-Agder, Vest-Agder og Norge, per 31.12.2018

Kilde: NAV

Helt ledige i Aust- og Vest-Agder 2007-2018, prosent av arbeidsstyrken

5.11 Regionale bo- og arbeidsmarkeder i Agder (pendlingsstrømmer)

Agder som region har en arbeidsplassdekning på over 95 prosent – dvs. at det er ca. 95 arbeidsplasser for hver 100 sysselsatte som er bosatt i regionen.

Kommunene med størst arbeidsplassdekning i Agder, er Bykle, Kristiansand, Sirdal, Åseral, Arendal og Lyngdal. Mange kommuner med lav arbeidsplassdekning er naboer til kommuner med høy arbeidsplassdekning, som f.eks. Froland (Arendal) og Søgne og Vennesla (Kristiansand).

Pendlingsstrømmene internt i regionen synliggjør de integrerte bo- og arbeidsregionene på Agder (se tabell neste side). Kristiansand er en viktig arbeidsstedskommune for en stor del av de sysselsatte over nesten hele Agder (med unntak av kommunene Risør, Gjerstad og Sirdal), mens Arendal, Mandal og Lyngdal er regionale arbeidssteder med betydelig innpendling fra mer begrensede geografiske områder. Sirdal markerer seg som eneste kommune i regionen uten vesentlig inn- og utpendling til og fra andre kommuner i Agder, og har i stedet en høy utpendling til Rogaland.

➤ Figur 5.29 Arbeidsplassdekning i kommunene i Agder.

Bostedskommune																															
Arbeidssteds-kommune	0901 Risør	0904 Grimstad	0906 Arendal	0911 Gjerstad	0912 Vegårshei	0914 Tvedestrand	0919 Froland	0926 Lillesand	0928 Birkenes	0929 Åmli	0935 Iveland	0937 Evje og Hornnes	0938 Bygland	0940 Valle	0941 Bykle	1001 Kristiansand	1002 Mandal	1003 Farsund	1004 Flekkefjord	1014 Vennesla	1017 Songdalen	1018 Søgne	1021 Marnardal	1026 Åseral	1027 Audnedal	1029 Lindesnes	1032 Lyngdal	1034 Hægebostad	1037 Kvinesdal	1046 Sirdal	Arbeidssteds-kommune
0901 Risør	1924	15	121	166	61	178	5	4	1	4	0	1	0	0	0	20	1	0	0	0	0	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0901 Risør
0904 Grimstad	38	5883	1759	8	16	48	228	282	75	12	3	10	6	1	2	379	14	5	2	32	5	25	1	1	1	3	4	1	1	0	0904 Grimstad
0906 Arendal	273	2324	14524	67	135	516	1208	246	61	67	7	13	6	5	3	466	18	18	3	41	15	30	4	0	3	6	10	1	4	1	0906 Arendal
0911 Gjerstad	134	4	20	527	48	37	2	0	0	2	0	0	0	0	0	5	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0911 Gjerstad
0912 Vegårshei	22	3	21	17	459	38	3	1	0	10	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0912 Vegårshei
0914 Tvedestrand	217	23	351	77	112	1439	21	3	0	22	0	0	0	1	0	11	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0914 Tvedestrand
0919 Froland	7	113	398	5	9	20	894	6	12	12	0	3	2	0	0	23	3	0	1	1	2	4	1	0	0	3	0	0	0	0	0919 Froland
0926 Lillesand	5	490	318	5	6	12	35	2573	263	3	5	3	0	0	1	723	10	3	3	73	23	31	4	6	2	4	3	1	2	0	0926 Lillesand
0928 Birkenes	1	80	42	1	1	2	27	194	1159	3	18	6	1	0	0	156	3	1	0	63	8	6	1	0	0	0	4	0	1	0	0928 Birkenes
0929 Åmli	6	16	55	4	46	20	26	4	6	545	0	0	0	1	0	5	1	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0929 Åmli
0935 Iveland	0	0	2	0	0	0	2	2	28	0	218	19	1	0	0	41	0	1	0	113	2	1	1	0	1	0	1	0	0	0	0935 Iveland
0937 Evje og Hornnes	1	6	8	2	0	0	8	4	26	6	40	1185	123	23	10	65	6	0	1	63	11	3	6	35	16	0	3	11	2	0	0937 Evje og Hornnes
0938 Bygland	4	0	1	0	0	1	1	0	4	0	8	111	319	3	0	11	0	2	1	12	1	0	0	2	1	0	0	3	0	0	0938 Bygland
0940 Valle	0	4	5	0	1	0	2	1	1	1	0	14	19	423	30	19	2	0	0	0	0	1	1	3	0	0	1	1	0	1	0940 Valle
0941 Bykle	3	5	15	0	0	2	3	1	3	0	2	7	7	53	462	37	3	0	0	18	7	8	0	2	1	2	0	0	0	0	0941 Bykle
1001 Kristiansand	54	1112	934	22	26	75	125	1467	614	21	149	138	24	28	11	36327	849	151	91	2909	1441	2171	159	31	74	137	148	60	89	7	1001 Kristiansand
1002 Mandal	0	13	18	1	0	1	2	10	11	1	2	12	3	0	1	303	4648	56	30	41	61	165	221	27	58	454	120	20	29	0	1002 Mandal
1003 Farsund	0	2	2	0	0	1	0	3	1	1	0	0	0	1	0	87	40	3386	44	7	8	10	1	1	7	24	281	4	59	1	1003 Farsund
1004 Flekkefjord	0	4	2	0	1	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	15	16	106	3103	2	1	3	0	2	1	12	91	13	405	12	1004 Flekkefjord
1014 Vennesla	2	18	9	0	0	0	3	33	72	1	107	37	5	1	1	932	15	3	1	3008	78	67	14	4	7	2	6	1	3	0	1014 Vennesla
1017 Songdalen	0	13	25	0	1	3	6	18	16	0	13	12	4	0	2	842	73	3	0	185	1045	434	33	6	12	13	6	1	2	0	1017 Songdalen
1018 Søgne	1	13	15	2	0	2	6	17	15	1	9	5	0	0	1	682	154	4	0	108	218	2179	27	0	6	16	5	3	1	0	1018 Søgne
1021 Marnardal	0	2	0	1	0	0	0	0	1	0	3	1	1	0	0	24	148	1	0	3	26	17	457	4	23	35	1	2	0	0	1021 Marnardal
1026 Åseral	2	3	7	1	1	3	2	2	10	1	2	26	1	7	2	9	7	19	2	6	7	1	22	328	37	10	8	29	9	0	1026 Åseral
1027 Audnedal	0	0	0	0	0	0	2	1	0	1	0	7	2	0	0	9	29	1	2	6	15	2	44	17	459	43	22	34	3	0	1027 Audnedal
1029 Lindesnes	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	3	3	0	0	40	439	36	4	5	8	18	28	1	35	1161	117	4	10	0	1029 Lindesnes
1032 Lyngdal	0	3	4	0	0	0	0	3	3	1	0	3	1	0	2	40	176	456	56	1	12	9	14	2	40	198	2823	102	136	2	1032 Lyngdal
1034 Hægebostad	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	5	2	0	0	15	6	4	6	11	9	0	5	16	55	3	27	495	35	0	1034 Hægebostad
1037 Kvinesdal	0	4	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	12	5	52	225	5	0	2	1	2	2	9	80	48	1695	4	1037 Kvinesdal
1046 Sirdal	0	0	4	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	6	2	2	65	0	0	1	1	2	9	5	2	10	51	780	1046 Sirdal
Sum	2694	10158	18661	906	923	2399	2613	4877	2383	717	586	1622	531	547	529	41308	6669	4313	3640	6714	3004	5194	1048	492	850	2140	3763	844	2537	808	Sum
Terskel 2%	61	220	406	23	20	54	56	105	50	17	12	34	11	12	11	891	146	95	86	140	64	111	22	11	18	46	81	18	58	19	Terskel 2%
Terskel 5%	153	551	1016	56	51	136	140	263	126	42	31	85	28	30	28	2229	364	237	215	351	159	278	56	26	45	116	204	45	144	48	Terskel 5%
Terskel 10%	306	1102	2031	113	101	271	279	526	252	84	62	171	57	60	57	4457	728	474	431	702	319	557	112	53	89	231	407	89	288	95	Terskel 10%
Terskel 30 %	919	3307	6094	338	303	814	838	1579	757	251	185	512	170	181	171	13372	2183	1423	1292	2105	956	1670	335	158	268	694	1222	268	863	285	Terskel 30 %
Terskel 50 %	1532	5512	10157	563	505	1356	1397	2632	1261	418	309	853	284	302	285	22287	3639	2372	2153	3509	1593	2784	559	264	447	1157	2036	447	1439	475	Terskel 50 %

⬆️ Tabell 5.8 Pendlingsstrømmer mellom kommuner i Agder.

I tabellen er det benyttet terskelverdier på 2, 5, 10, 30 og 50 prosent for å gradere i andelen utpendling fra og innpendling til de enkelte kommunene. Ved å lese tabellen horisontalt, ser en ulik grad av innpendling fra bostedskommuner (f.eks. Kristiansand

står med mange uthevede kommuner langs «sin» linje, og har derfor en høy innpendling fra en rekke bostedskommuner). Ved å lese vertikalt ser en andelen utpendling fra bostedskommunen til de ulike arbeidsstedskommunene på den vertikale linjen (f.eks.

utpendlingen fra Sirdal til øvrige Agder-kommuner er minimal; tilsvarende gjelder også Flekkefjord med unntak av utpendling til Kvinesdal).

5.12 De økonomiske delregionene: Analyse av relatert mangfold

Agder-kommunene er organisert i fem regionale råd: Lister, Lindesnesregionen, Region Kristiansand, Setesdal Regionråd og Østre Agder. De formaliserte regionale samarbeidsorganene avviker noe fra SSBs inndeling i økonomiske regioner, der det per desember 2019 er identifisert åtte økonomiske regioner i Agder. SSBs inndeling benyttes som grunnlag i dette kapitlet, fordi denne inndelingen er benyttet som grunnlag for en regional analyse av 'beslektet mangfold' av næringslivet i Agder.

Særlig industri er næring med høy lokaliseringkvotient over hele Agder – dvs. de har en høy andel sysselsatte relativt til gjennomsnittet i Norge. Økonomisk region Lyngdal/Farsund har f.eks. mer enn dobbelt så mange ansatte i industrien sammenliknet med landet som helhet (lokaliseringkvotient 2,3). Mange regioner i Agder har også høy grad av spesialisering i næringer innen bl.a. jordbruk og skogbruk og innen bygg- og anleggsvirksomhet. Også næringsgruppen elektrisitet, vann og renovasjon har høy lokaliseringkvotient i flere regioner i fylket.

I de store regionene (Kristiansand, Arendal) er det mer variert næringsstruktur. Lokaliseringkvotientene fordelt på næring er derfor ikke så sterke her som i de andre regionene.

⤴ **Tabell 5.9 Regional inndeling i Agder – SSBs gruppering og regionale råd**

➤ **Tabell 5.10 Lokaliseringkvotienter for utvalgte næringsgrupper i SSBs definerte økonomiske regioner i Agder**

SSB - Økonomisk region (senterkommune) per des. 2019	Kommuner per des. 2019	Regionale råd per des. 2019
Flekkefjord	Sirdal, Flekkefjord, Kvinesdal	Lister
Lyngdal/Farsund	Hægebostad, Farsund, Lyngdal	
Mandal	Lindesnes, Mandal, Marnardal, Audnedal, Åseral	Lindesnesregionen
Kristiansand	Kristiansand, Søgne, Songdalen, Vennesla	Region Kristiansand
Lillesand	Lillesand, Birkenes	
Setesdal	Iveland	Setesdal Regionråd
	Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle	
Arendal	Arendal, Grimstad, Tvedestrand, Vegårshei, Froland, Åmli	Østre Agder
Risør	Risør, Gjerstad	

Kilde: SSB

	Flekkefjord	Lyngdal/Farsund	Mandal	Kristiansand	Lillesand	Setesdal	Arendal	Risør
Jordbruk, skogbruk og fiske	2,2	1,3	2,1	0,3	0,8	1,9	0,8	1,1
Bergverksdrift og utvinning	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,3	0,1
Industri	1,3	2,3	1,8	1,3	2,0	1,1	1,0	1,8
Elektrisitet, vann og renovasjon	2,2	0,5	0,5	1,3	0,5	1,7	0,8	0,9
Bygge- og anleggsvirksomhet	1,3	1,4	1,4	1,1	1,1	1,6	1,1	1,3
Varehandel, reparasjon av motorvogner	0,8	1,2	0,9	1,0	1,3	0,9	1,1	1,0
Transport og lagring	0,7	0,7	0,9	0,8	1,1	1,2	0,9	0,6
Overnattings- og serveringsvirksomhet	0,8	1,4	0,8	1,0	0,8	1,1	0,8	0,9
Informasjon og kommunikasjon	0,2	0,2	0,2	0,6	0,2	0,3	0,5	0,3
Finansiering og forsikring	0,5	0,3	0,3	0,5	0,5	0,7	1,3	0,8
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	0,6	0,5	0,7	0,8	0,4	0,3	0,6	0,7
Forretningsmessig tjenesteyting	0,6	0,3	0,5	1,0	0,8	0,8	0,8	0,9
Off.adm., forsvar, sosialforsikring	0,7	0,5	0,9	0,9	1,0	0,9	1,2	0,5
Undervisning	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,3	1,2	1,1
Helse- og sosialtjenester	1,4	1,0	1,1	1,0	1,1	1,0	1,2	1,2
Personlig tjenesteyting	0,7	0,7	0,8	1,1	0,6	0,9	1,0	0,7
Uoppgitt	1,1	1,2	1,7	0,9	1,4	1,5	1,2	1,4

Markørforklaring: ● >2,0 ● >1,5 ● >1,2

³ http://www.ssb.no/a/histstat/rapp/rapp_199906.pdf

En regional analyse av 'beslektet mangfold' av næringslivet i Agder (2016) viser industri er den næringsgren som er mest spesialisert i alle regioner i Agder. ("Spesialisert" betyr her at de har en relativt høy andel sysselsatte i forhold til landsgjennomsnittet). I enkelte regioner er spesialiseringen sterk også næringer innenfor sektoren kultur og fritid.

Ifølge analysen er det et gjennomgående trekk at de spesialiserte næringene i regionene «har få næringer som er beslektet innad i den enkelte region.» – dvs. at det er begrenset arbeidskraftsmobilitet (og kunnskapsoverføring) mellom disse og andre næringer i regionen (det kan være andre spesialiserte næringer, eller andre og mer sentrale næringer – sistnevnte har stor intern arbeidskraftsmobilitet og er generelt innenfor primærnæringen, varehandel, undervisning og helsetjenester.)

Svake koblinger mellom spesialiserte næringer og andre næringer i regionene bidrar til at «[s]amarbeid på tvers av regionene blir [...] viktigere som følge av at den regionale næringsstrukturen kun i begrenset grad kan bidra til å styrke og beholde disse næringene i regionen» (Agderforskning 2016).

Dette understreker viktigheten av å styrke klyngesamarbeidet og bidra til nettverksutvikling. Et eksempel på dette er EYDE-klyngen, hvor flere av de som identifiseres som 'spesialiserte næringer' i regionene er representert.

➤ *Tabell 5.11 Analyse av relatert mangfold: Oppsummering av noen hovedpunkter*

	Mest spesialiserte næringer	Kommentar vedr. slektskap/muligheter for kunnskapsoverføringer med andre næringer (arbeidskraftsmobilitet)
Flekkefjord	Dampkjeler unntatt sentralvarmeanlegg Produksjon jern, stål, ferrolegeringer Karosseri- og tilhengerproduksjon Maskin/utstyr bergverk, bygg og anlegg Produksjon av elektrisitet	Den regionale næringsstrukturen gir begrensede muligheter for vekst og utvikling i denne regionen og behovet for eksterne samarbeidspartnere vil muligens være større
Lyngdal/Farsund	Bygnings- og møbelplateproduksjon Annet utstyr/delprod. til motorvogn Rep. av bearbeidede metallprodukter Produksjon av aluminium Kjøkkenmøbelproduksjon	De mest spesialiserte næringene er innen industrien. De er i større grad enn i andre regioner beslektet med hverandre. Det medfører større potensiale for kunnskapsoverføring gjennom arbeidskraftsmobilitet.
Mandal	Farmasøytiske råvarer Metalltrådvareproduksjon Utleie video/DVD etc Ferdigmatproduksjon Støping av jern	For de mest spesialiserte næringene er det få relaterte næringer innenfor regionen, og det skjer lite kunnskapsoverføring gjennom arbeidskraftsmobilitet. Dette gjelder f.eks. prod. av farmasøytiske råvarer. Her er samarbeid utenfor regionen viktig, da det finnes få naturlige samarbeidspartnere i regionen.
Kristiansand	Prod. av ikke-jernholdige metaller Maskin/utstyr bergverk, bygg og anlegg Drift av bot./zool. hager/naturreservater Iskremproduksjon Bygnings- og møbelplateproduksjon	Kristiansand har en næringsstruktur preget av mange ulike næringer og betydelig beslektet mangfold. Mange næringer er beslektet med andre næringer i regionen. Men mht. de mest spesialiserte næringene, finnes færre andre næringer i regionen som bygger på tilsvarende kunnskap og behovet for samarbeid utenfor regionen er muligens større.
Lillesand	Glassfiberproduksjon Uorganisk kjemikalieproduksjon Rep. av bearbeidede metallprodukter Engroshandel møbler/innredning Engroshandel nærings/nyttelsesmidler	Næringsstrukturen har relativt få næringer, og den mest spesialiserte (prod. av glassfiber) har i liten grad naturlige samarbeidspartnere i regionen. Næringen kjemikalieprod. har mer beslektet kunnskap med andre næringer og man kan i større grad forvente kunnskapsoverføring gjennom arbeidskraftsmobilitet.
Setesdal	Bygging av fritidsbåter Mineralvann- og leskedrikkproduksjon Drift av fornøyles- og temaparker Bygging av vann- og kloakkanlegg Landtransport med passasjerer	Næringsstrukturen i Setesdal er spesialisert innenfor få næringer, og de mest sentrale næringene er innen primærnæringen. Industrinæringene som finnes i regionen, er i stor grad definert som lavteknologiske.
Arendal	Industri- og laboratorieovnprod. Produksjon av kretskort Prod. av kommunikasjonsutstyr Engroshandel klokke/ur/gull/sølv Forsikringsformidling	Det er et betydelig slektskap mellom næringene innad i regionen. Næringer innen finans og eiendom er beslektet med hverandre, men har få andre beslektede næringer i regionen.
Risør	Bygningsartikkelprod. av metall Drift av bot./zool. hager/naturres. Prod. av metallkonstruksjoner og deler Reisearrangørvirksomhet Maskin/utstyr bergverk, bygg og anlegg	En av de mest spesialiserte næringene (byggningsartikkelprod.) er også en av de mest sentrale – høy arbeidskraftsmobilitet og gode muligheter for kompetanseoverføring.

6. Kultur og kulturminner

Kulturlivet på Agder har hatt en stor utvikling de seneste årene. Blant annet har over 1 mill. besøkt Kilden siden åpningen i 2012 og Ny-Hellesund ble i 2016 fredet som regionens første kulturmiljø. Samme år ble Vest-Agder-museet kåret til årets museum, og i 2017 fremmet Norsk Kulturråd en nominasjon for å få folkemusikk og –dans fra Setesdal inn på UNESCOs liste over immateriell kulturarv. Samtidig er det slik at mye av kulturlivet skjer med utgangspunkt i den kulturelle grunnmuren og befolkningen deltar først og fremst i kulturelle aktiviteter der hvor de bor. Fylkeskommune og kommune forvalter en stor del av infrastrukturen for en slik deltakelse gjennom bibliotek, kulturskoler, frivillige kulturorganisasjoner, museer, konsert- og spillesteder og teatre. Ikke alt kan tallfestes men følgende data er én indikator på den generelle statusen for kulturlivet på Agder:

➤ De delene av Agder hvor det er høyest andel som mener de har god tilgang til kultur- og idrettstilbud er Lister-regionen (83 prosent), Grimstad (83 prosent) og Nye Lindesnes (81 prosent). Lavest andel finner vi i Østre Agder uten Grimstad/Arendal med 65 prosent.

▼ Det er store variasjoner i kommunens rangering på Norsk kulturindeks innenfor de ulike parameter ¹. I 2017 lå Bykle på topp i Agder, og var rangert som nummer 13 i landet.

▼ Av kommunene på Agder hadde Bykle, Sirdal, Åseral og Valle de høyeste utgifter til kultursektoren målt i forhold til antall innbyggere. Kristiansand og Arendal er stort sett på nivå med hverandre med hhv. 2 887 kr og 2 223 kr pr. Innbygger.

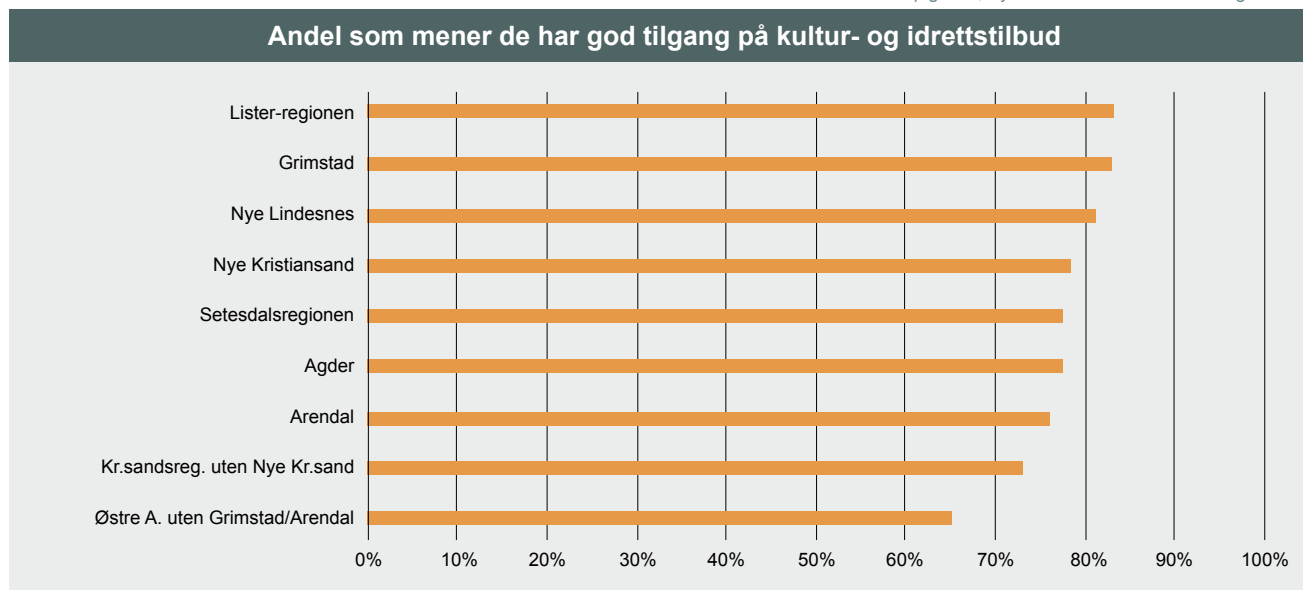

Fra DKS-forestillinga Gisp! Foto: Lars Opstad

Kulturmiljøet i Ny-Hellesund. Foto: Bjarne Sørensen.

Kilde: Foreløpige tall, Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019

¹ Norsk kulturindeks vurderer kulturtilbud og –aktivitet og rangerer kommuner og fylker basert på registerdata fra offentlige etater, interesse-organisasjoner og foreninger.

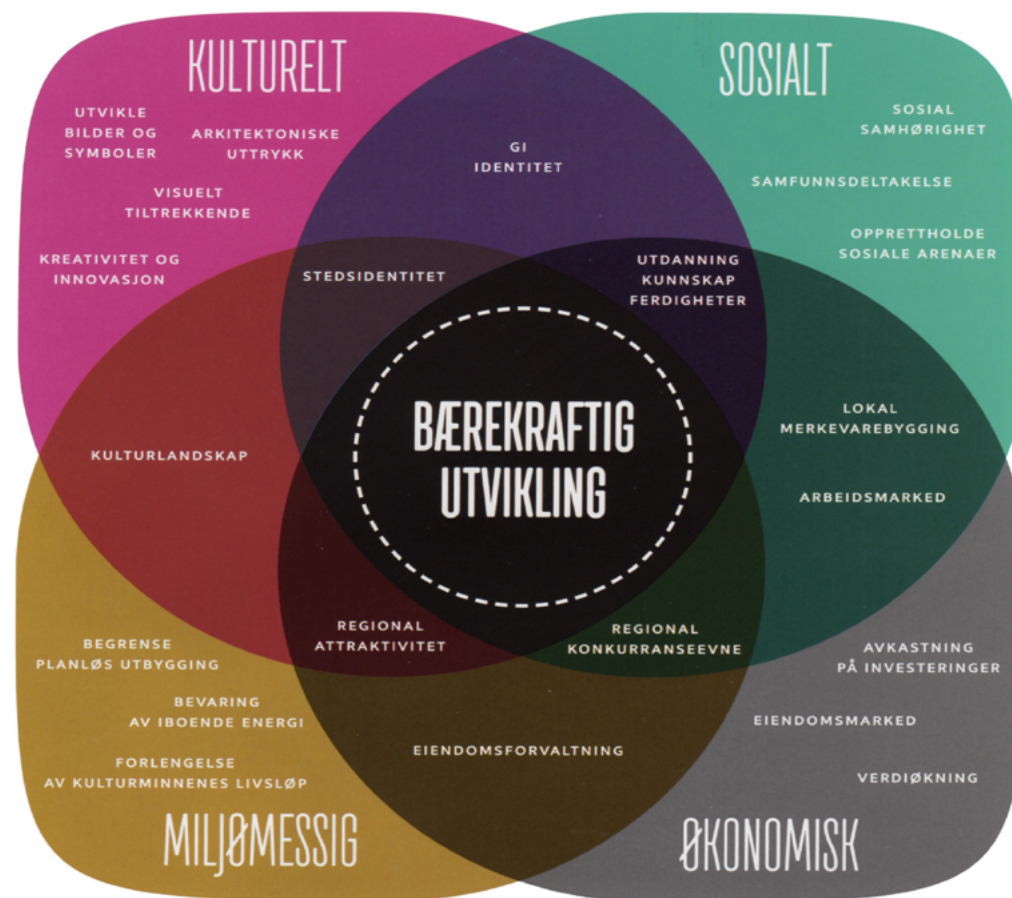
Figur 6.1. Vurdering av tilgjengelighet til kulturtilbud og idrettsanlegg i lokalmiljø/kommune.

Nasjonale rangering av kommunene i kategoriene til Norsk kulturindeks													Driftsutgifter i kultursektoren	
Kommune	Kunstnere	Kultur- arbeidere	Museum	Konserter	Kino	Bibliotek	Scene- kunst	Kultur- skole	DKS	Til- delinger	Frivillig- het	Norsk Kultur- indeks	Prosent av totale driftsutgifter	Per innbygger i kroner
Bygland	147	54	6	200	203	52	245	363	198	319	32	93	5,1	5 021
Mandal	235	189	120	66	64	123	111	334	253	135	65	69	4,8	2 978
Farsund	147	183	133	241	68	92	239	324	28	84	53	84	4,8	2 904
Gjerstad	273	401	384	352	313	277	245	327	222	181	143	392	1,1	808
Risør	50	89	222	27	38	190	92	259	178	79	104	39	4,0	2 566
Tvedestrand	22	29	46	164	301	136	245	317	316	42	104	66	2,3	1 451
Flekkefjord	194	241	125	32	32	38	122	179	22	11	119	28	3,5	2 340
Lillesand	53	204	277	79	143	183	245	364	187	53	218	139	4,4	1 894
Vegårshei	397	404	309	133	255	157	245	314	374	305	99	345	3,0	2 437
Arendal	181	88	151	138	74	186	176	381	65	81	208	97	3,9	2 223
Åmli	331	84	70	135	241	214	245	21	146	194	151	121	3,4	2 918
Marnardal	251	255	208	274	275	53	245	307	50	227	292	268	2,7	2 492
Lindesnes	99	275	250	266	313	68	245	202	246	32	266	190	3,2	2 322
Kristiansand	27	16	70	94	50	137	3	374	17	19	307	21	5,1	2 887
Audnedal	377	343	235	303	237	72	245	222	157	290	139	298	3,2	2 662
Valle	359	30	4	19	152	264	245	143	199	12	328	90	8,2	8 695
Lyngdal	342	205	343	227	21	24	137	320	152	187	220	181	2,6	1 634
Kvinesdal	221	309	241	329	18	187	120	353	15	144	299	218	5,2	3 866
Birkenes	240	123	289	342	313	282	245	301	217	255	372	369	1,8	1 148
Hægebostad	393	262	171	290	313	60	245	167	174	281	248	293	1,7	1 397
Grimstad	230	199	287	137	55	197	186	355	57	75	276	164	3,4	1 997
Søgne	130	262	344	188	312	66	245	340	77	256	327	285	3,0	1 679
Sirdal	175	163	192	122	75	26	245	17	108	356	268	114	5,9	8 082
Åseral	404	405	44	5	174	28	245	225	146	124	265	156	7,3	7 673
Songdalen	219	297	355	300	313	219	245	333	34	200	374	378	3,0	1 861
Vennesla	368	397	173	205	220	101	245	372	18	92	404	311	3,6	2 189
Froland	233	276	325	339	313	43	245	262	386	291	405	374	5,8	3 570
Evje og Hornes	255	384	112	319	234	261	245	381	366	356	395	397	3,7	2 457
Iveland	404	365	246	236	231	379	245	337	241	356	414	417	4,7	4 243
Bykle	92	42	54	35	73	2	245	52	361	89	72	13	14,2	20 572

⬆ Tabell 6.1 Nasjonale rangering av kommunene i kategoriene til Norsk kulturindeks. Beste plassering innenfor hver kategori er fremhevet. Netto kommunale driftsutgifter med høyeste verdi fremhevet.

6.1. Verdiskaping

Kultur og kulturminner har en positiv innvirkning på ulike deler av samfunnet ². Rapporten Kulturarven er verdifull for Europa ³ dokumenterer effektene ut ifra fire parametere jf. figur 6.2. Rapporten omhandler kulturminner, men forståelsen av verdiskaping og samfunnsnytte er relevant for resten av kultursektoren. På kulturminnefeltet har Riksantikvarens verdiskapingsprogram økt oppmerksomheten for verdiskaping som innsatsområde. På Agder har programmet siden 2006 medfinansiert flere prosjekter med totalt 6 150 000,-. Evalueringen av programmet bekrefter prosjektenes direkte økonomisk verdiskaping, men viser også at det er vanskelig entydig å måle den brede verdiskapingen som skjer på lengre sikt og virker sammen med andre faktorer ⁴. Riksantikvaren har også utviklet flere forslag til indikatorer som kan brukes i overvåking av kulturmiljøenes samfunnsnytte ⁵. Den historiske bykjernen i Risør har vært pilot i flere av forprosjektene. Selv om det ikke gjort egne verdiskapingsanalyser på regionalt nivå har andre rapporter overføringsverdi for regionen. Rapporten Verdien av kulturarv indikerer at det er en positiv betalingsvillighet for å bo i nabolag med høy tetthet av kulturminner og at verneverdige bygninger kan bidra til økt sysselsetting gjennom bl.a. turisme ⁶. Det har relevans for f.eks. de historiske byer på Agder. Rapporten Kulturminnefondets samfunnsnytte ⁷ viser at vedlikehold av kulturminner genererer økonomisk aktivitet. En krone i tilskudd fra kulturminnefondet fører til at det brukes 3,5 kroner på bevaringsprosjektet.

Figur 6.2 Cultural Heritage Counts for Europe (CHCFE 2015) dokumenterer kulturarvens mange positive effekter for økonomi, samfunn, kultur og miljø. Analysen på nesten 300 sider ble støttet av EUs kulturprogram og koordinert av Europa Nostra gjennom en styringsgruppe med 5 europeiske partnere.

² Holm 2016

³ CHCFE 2015

⁴ Riksantikvaren 2015d.

⁵ Ulstein m.fl. 2017; Salt m.fl. 2017

⁶ Gierløff m.fl. (2017).

⁷ Magnussen m.fl. (2017).

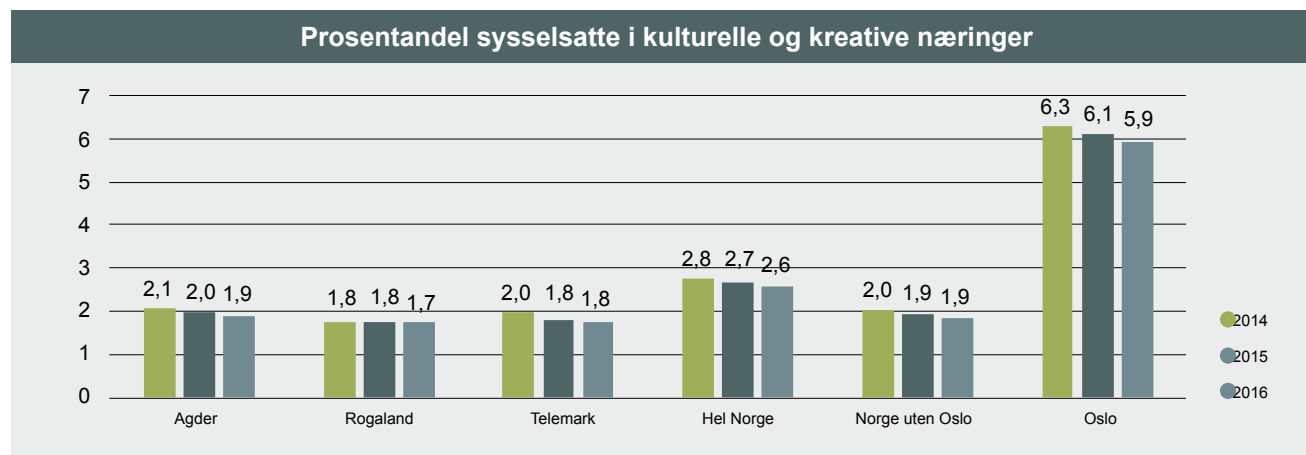
Kulturminnefondet har siden bevilget over 50 mill. kr til prosjekter på Agder, jf. avsnitt 6.4, og Riksantikvarens bevaringsprogram for fredete bygg og anlegg i privat eie har bevilget 47 mill. Kr. fra 2010 – 2019, jf. Tabell 6.5.

Ifølge Kulturrådet ble det på nasjonalt nivå omsatt for 13,7 mdr. kr. innenfor musikk, litteratur, visuell kunst og scenekunst⁸. Det er ikke egne tall for Agder men regionens andel antas å ha en sammenheng med sysselsettningsnivået i de kulturelle og kreative næringer⁹, hvor Agder er på nivå både Rogaland, Telemark og Norge utenom Oslo. Nedgangen i sysselsatte i kulturelle og kreative næringer fra 2014 til 2016 er større enn nedgangen i sysselsatte for alle næringer over hele landet. Basert på medlemstall fra de største kunstnerorganisasjonene kan man anslå at det er 1018¹⁰ profesjonelle kunstnere bosatt i Agder. Kunstforeninger på Agder omsatte for over 4 mill. kr. i 2016. Se også avsnitt 6.6, Levekår for kunstnere. Som besøksmål kan museer og kulturhus ha store økonomiske ringvirkninger. Selv om besøksmålet kan være en av årsakene til reisen utgjør den direkte omsetningen av billetter og salg i butikk og cafe en liten andel av det samlede forbruk til den besøkende. Besøksmålenes indirekte ringvirkninger kan derfor knyttes til forbruk av andre tilbud som overnatting, bespisning og shopping¹¹. Det er imidlertid ikke gjort analyser av kulturelle besøksmål på Agder, og det er viktig å påpeke at flere av museene og kulturhus på Agder ligger i mindre lokalsamfunn og ofte har tilsvarende betydning som bibliotekene for den kulturelle grunnmuren.

Verdiskapingsprosjekt	Periode	Samlet støtte fra Riksantikvaren	Prosjekteier
Porto Franco, Kristiansand kulturelle frihavn	2006 - 2010	2750	Vest-Agder fylkeskommune
Festung Lista	2013-2015	350	Vest-Agder fylkeskommune
Båtbyggeriene på Moen	2012-2013	725	Båtbyggeriene på Moen
Kystfort i Agder	2017	50	Vest-Agder fylkeskommune, Aust-Agder fylkeskommune
Uthavner, Vel i havn	2017-2018	1300	Vest-Agder fylkeskommune, Aust-Agder fylkeskommune
Mulighetstudie, utbedring av kai	2017-2018	660	Bratteklev skipsverft
Uthavner, kulturminner under vann	2017	100	Maritimt Museum
Jeg er stedet, kulturproduksjon i uthavner	2017	40	Blåsen Kulturhavn AS
Uthavner - lokale prosjekter	2019	175	Ny-Hellesund utleie AS; Lyngørskolen
Totalt		6150	

Tabell 6.2 Prosjekter i regi av Riksantikvarens verdiskapingsprogram. Statlig finansiering var maksimalt 50 prosent av totalt budsjett.

Kilde: Kulturstatistikk 2016, SSB

Figur 6.3 Prosentdel av de totalt sysselsatte som er sysselsatt i kulturelle og kreative næringer

⁸ Halmarst (2017).

⁹ Inkludert i begrepet er forlagsvirksomhet, film-, video-, og fjernsynsproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak, radio- og fjernsyns-kringkasting, arkitektvirksomhet, spesialisert designvirksomhet, kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet, drift av bibliotek, arkiv, museum og annen kulturvirksomhet og andre næringskoder (butikkhandel med bøker aviser og musikk, nyhetsbyrå, reklamebyrå, utleie av film, kommunal kulturskoleundervisning, undervisning innen kunst- og kulturfag).

¹⁰ Medlemstall fra følgende organisasjoner: NBK, NOPA, Musikernes fellesorganisasjon, Norske dansekunstnere, Norsk skuespillerforbund, Norske kunsthåndverkere, Norsk filmforbund, Norsk forfattersentrum Sørlandet (og DnF) og Grafil.

¹¹ Sørvig og Iversen (2016).

6.2 Frivillighet

Av de frivillige organisasjoner er det størst sysselsetting av frivillige innen kultur- og idrettssektoren hvor mer enn 7 frivillige årsverk står bak hvert lønnsnets årsverk ¹².

På kulturindeksen skårer Agder under middels innenfor kategorien frivillighet ¹³. Agder er imidlertid dårligst i landet på MVA-refusjon målt i forhold til antall innbyggere, Aust-Agder best på voksenopplæring målt som antall deltakere på kurs i forhold til antall innbyggere og Vest-Agder skårer høyt på antall medlemmer i korforeninger i forhold til innbyggertall. ¹⁴ Sammenholdt med tall fra SSB og de frivillige organisasjoner viser det seg noen variasjoner på kommunenivå. Kvinesdal, Sirdal, Gjerstad og Åseral har flest medlemmer i de utvalgte frivillige organisasjonene pr. innbygger mens Kvinesdal, Bykle og Risør gir størst driftstilskudd til frivillige lag og foreninger pr. innbygger. Kulturindeksen rangerer Bygland, Mandal og Bykle høyest (jf. tabell 6.1). Det skyldes bl.a. deres gode plassering på voksenopplæringen samt MVA-refusjon. Det indikerer at frivillighet er en viktig parameter for kulturlivet i distriktskommunene og i mindre byer. Tallene fanger imidlertid ikke opp alle foreninger samtidig som mye frivillig innsats skjer utenfor de formelle organisasjonene.

Frivillige forvalter også samlinger ved de over 50 ubemannede museer på Agder. Det finnes imidlertid ingen god oversikt over aktiviteten i disse. Venneforeninger er også viktig ressurs for de profesjonelle museene og kulturinstitusjonene hvor de bidrar med ca. 20 årsverk til sammen. Største venneforening har Setesdalsbanen med over 400 medlemmer.

Kommune	Antall medlemmer pr. 1000 innbygger (2019-tall)					Antall frivillige pr. 1000 innbygger	Kommunale driftstilskudd til frivillige lag og foreninger pr. innbygger
	Kunstforeninger	Husflidslag	Historielag	Kystlag	Korps		
Risør	0	0	81	17	0	98	311
Grimstad	6	4	61	12	0	82	116
Arendal	1	3	30	0	3	36	45
Gjerstad	0	22	122	0	0	145	57
Vegårshei	0	0	31	0	0	31	51
Tvedestrand	0	0	66	2	0	68	61
Froland	0	0	20	0	0	20	177
Lillesand	22	17	42	9	8	98	163
Birkenes	0	0	17	0	6	23	110
Åmli	0	10	40	0	0	49	81
Iveland	0	0	0	0	0	0	106
Evje og Hornnes	0	0	53	0	0	53	195
Bygland	0	34	29	0	0	62	188
Valle	0	16	29	0	0	46	74
Bykle	0	42	36	0	0	78	474
Kristiansand	4	2	14	7	2	28	83
Mandal	9	14	41	4	0	69	13
Farsund	7	6	29	4	14	61	55
Flekkefjord	11	5	13	14	0	42	70
Vennesla	0	0	40	0	0	40	43
Songdalen	0	0	23	0	0	23	73
Søgne	7	0	20	18	0	45	45
Marnardal	0	0	57	0	6	63	109
Åseral	0	81	59	0	0	140	245
Audnedal	0	0	63	0	0	63	64
Lindesnes	0	0	70	23	0	93	94
Lyngdal	3	13	30	0	3	49	103
Hægebostad	0	24	92	0	0	116	193
Kvinesdal	0	3	250	0	0	254	1 469
Sirdal	0	21	167	0	0	189	247

Tabell 6.3 Kommunale tilskudd til lag og foreninger og antall frivillige i lokalavdelinger organisert under Norsk kunstforeninger, Norges Husflidslag, Agder historielag, Forbundet Kysten, Korpsnett Norge

¹² Dam og Brathaug (2010).

¹³ Kategorien måles på Aktivitetstall basert på mva-refusjonsordning for frivillige org., samt medlemstall for kor, korps, husflidslag, historielag, kunstforeninger og deltakere på voksenopplæringskurs relatert til kunst og kultur.

¹⁴ <http://kulturindeks.no/kategori/frivillighet> - lastet ned 15.02.18

6.3 Kulturminnevern

Fordelingen av kulturminner på Agder

Agders lange kystlinje mot Nordsjøen har i stor grad preget landsdelens historie. Fra de første menneskene som kom til landsdelen for 10.000 år siden til i dag. De fleste spor etter menneskelig aktivitet finnes derfor langs kysten og langs de sentrale dalførene. I perioder med stort befolkningspress, ble også heiene tatt i bruk.

I dag gjøres de fleste nye registreringer av kulturminner som følge av undersøkelsesplikten ved offentlige og større private tiltak samt ved reguleringsplaner. Tilveksten av kjente kulturminner avspeiler derfor dagens utbyggingsaktivitet. Bl.a. har utviklingen av Hovden som feriedestinasjon og utvidelsene av E18 og E39 avdekket mange nye men ulike typer arkeologiske funn. Kombinasjonen av den historiske utviklingen og dagens utbyggingsaktivitet gjør, at den største tettheten av kjente kulturminner i dag finnes på Lista, Hovden og ved de større byene, jf. figur 6.4 & tabell 6.4. Typen og verdien av disse kulturminnene varierer imidlertid stort.

Tap av kulturminner skal minimeres

Det er et av stortingets nasjonale mål at tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres. Det finnes ikke analyser av dette for Agder men funn fra Riksantikvarens nasjonale overvåkingsprogram kan overføres¹⁵. Funnene indikerer at tapet av verneverdige kulturminner har sunket noe og nå er i underkant av 1%. Andelen av truede bygninger er klart høyest i spredtbygde områder. Særlig er bygningene knyttet til primærnæringene truet samtidig som sjøhus/naust er den bygningstypen vi taper mest av¹⁶. Erfaringene fra fredningen av Ny-Hellesund tilsier at det er skjedd

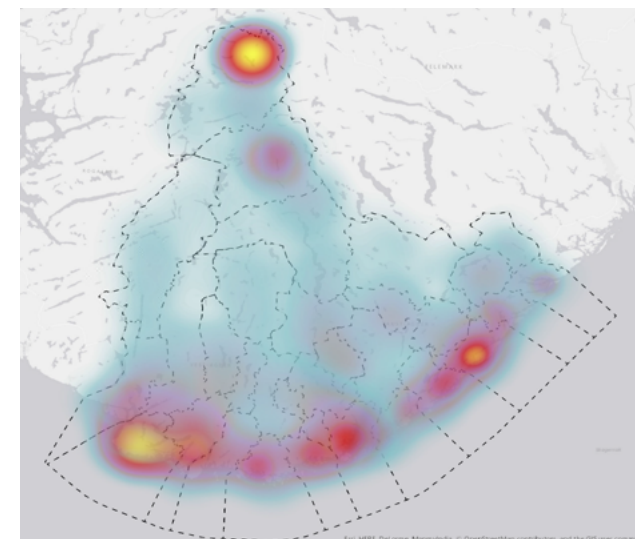
større endringer i dette kulturmiljøet de seneste 25 år enn de foregående 100 år¹⁷. Dette antas også å gjelde for andre attraktive kulturmiljøer. Samtidig er forandringer som muliggjør fortsatt bruk et viktig hinder mot forfall, og det er derfor et markant mindre forfall på SEFRAX-bygninger som er i bruk enn på de som står tomme¹⁸.

Kommunale innsatsområder

Kommunene har et hovedansvar for å forvalte verneverdige kulturminner. Kommunale kulturminneplaner og bruk av hensynssoner i planarbeidet er to viktige innsatsområder. Tall fra SSB viser variasjoner mellom kommunene, jf. tabell 6.6. Kristiansand, Bykle, Risør og Lindesnes har rapportert å ha flest gjeldende reguleringsplaner som omfatter vern av kulturminner, mens byer som Arendal og Flekkefjord rapporterer å ha relativt få. I de seneste tre år har Kristiansand og Risør rapportert å ha vedtatt flere nye reguleringsplaner som omfatter kulturminner enn andre bykommuner. I dag har alle kommuner på Agder bortsett fra to vedtatt eller satt i gang arbeid med kulturminneplaner. Tallene for reguleringsplaner og kulturminneplaner gir likevel ikke et fullstendig bilde av den kommunale innsatsen. Det mangler bl.a. en bedre oversikt over hvilke typer av kulturminner som sikres gjennom kommunale planer og hvordan de følges opp i saksbehandlingen.

Virkemidler for vedlikehold og istandsetting

Mens fylkeskommunene har forvaltet over 32 mill. kr i statlige midler til freda bygg og anlegg har Kulturminnefondet tildelt over 50 mill. kr til verneverdige bygg i regionen. Byer som Risør, Flekkefjord og Farsund har relativt mange tildelinger i forhold til antall SEFRAX-bygg, jf. tabell 6.4. Se avsnitt 6.2. for mer om verdien av istandsetting.

Figur 6.4 Oversikt over relative tetthet av kjente fornminner og fredete bygg samt registreringer av bygg i SEFRAX.

¹⁵ (<https://www.riksantikvaren.no/Tema/Miljoeovervaaking>)

¹⁶ (<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/kulturminner-og-kulturmiljo/miljomal-2.1/>)

¹⁷ Vest-Agder fylkeskommune (2014): 85

¹⁸ Dammann 2015.

Kommuner	Antall fredete kulturminnelokaliteter	Stående SEFRAK-bygg	Tilskudd fra Norsk kulturminnefond 2003-2017		
			Tilsagn	Samlet tilsagnsbeløp	Tildelinger pr. 1000 SEFRAK-bygg
Arendal	452	4138	22	4 285 500	5
Audnedal	90	427	2	37 000	5
Birkenes	167	680	3	255 000	4
Bygland	322	725	11	634 500	15
Bykle	1 434	277	5	308 000	18
Evje og Hornnes	138	321	3	228 000	9
Farsund	1 239	1788	32	2 960 500	18
Flekkefjord	289	1763	33	4 551 000	19
Froland	129	677	7	1 651 500	10
Gjerstad	46	600	8	1 009 000	13
Grimstad	531	2192	16	3 243 500	7
Hægebostad	199	429	1	110 500	2
Iveland	88	283	1	100 000	4
Kristiansand	453	2 443	37	4 824 000	15
Kvinesdal	285	930	7	1 337 000	8
Lillesand	242	1278	6	573 000	5
Lindesnes	353	1200	18	2 630 500	15
Lyngdal	488	1295	10	1 081 000	8
Mandal	390	1784	21	1 934 000	12
Marnardal	121	579	3	510 000	5
Risør	114	1463	45	9 068 000	31
Sirdal	255	308	1	28 000	3
Songdalen	109	492	1	120 000	2
Søgne	467	1108	2	60 000	2
Tvedestrand	137	1835	26	3 921 500	14
Valle	251	1159	14	1 238 500	12
Vegårshei	127	398	3	195 000	8
Vennesla	171	474	8	1 154 000	17
Åmli	101	730	9	1 524 500	12
Åseral	205	312	7	524 500	22
Total Agder	9 393	32 088	362	50 097 500	11

⬆️ Tabell 6.4 Tabell over fredete kulturminnelokaliteter og stående SEFRAK-bygg per kommune. Det kan være flere fredete kulturminneregistreringer på én lokalitet. SEFRAK er et register over bygg fra før 1900. Registeret er en indikasjon på mulig verneverdi, men bygget kan være revet eller vesentlig ombygd. Registreringen gir ikke i seg selv et juridisk vern.

➤ Tabell 6.5 Tilskudd til fredete bygninger og anlegg i privat eie

Fylke	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Totalt
Agder	1 000 000	3 300 000	2 800 000	3 500 000	3 750 000	5 300 000	3 500 000	8 000 000	8 500 000	7 500 000	47 150 000

Kommuner	Kulturminneplan (KIK)	Reguleringsplaner som omfatter vern av kulturminner gjeldende pr. 31.12.18	Antall nye reguleringsplaner vedtatt i 2015-2018	
			Omfatter vern av kulturminner	Totalt antall reguleringsplaner
Risør	2	35	3	8
Grimstad	1	15	4	34
Arendal	1	7	3	45
Gjerstad	1	2	1	3
Vegårshei	1	11	2	4
Tvedestrand	1	6	0	15
Froland	1	5	0	3
Lillesand	2	18	0	22
Birkenes	1	2	0	7
Åmli	1	2	2	2
Iveland	1	3	1	2
Evje og Hornnes	2	9	2	9
Bygland	1	3	0	1
Valle	1	4	0	9
Bykle	1	37	9	26
Kristiansand	1	80	16	49
Mandal	2	12	2	17
Farsund	1	25	0	14
Flekkefjord	1	2	0	27
Vennesla	2	11	2	16
Songdalen	0	0	0	5
Søgne	0	15	0	27
Marnardal	2	1	0	2
Åseral	1	1	0	9
Audnedal	2	0	0	3
Lindesnes	2	33	4	8
Lyngdal	2	0	0	26
Hægebostad	1	0	0	5
Kvinesdal	1	17	1	4
Sirdal	1	2	0	23

⬆️ Tabell 6.6 Oversikt over kommunal planlegging basert på tall til SSB (hensynsoner) og Riksantikvaren (kulturminneplaner). Tall fra SSB omfatter ikke bruk av hensynsoner på kommuneplannivå. Tall fra Riksantikvaren omfatter kulturminneplaner utarbeidet etter 2011 som del av Riksantikvarens KIK-satsing (Kulturminner i kommunene).

6.4 Museum

Vest-Agder-museet, Sørlandets Kunstmuseum, Næs Jernverksmuseum og Aust-Agder museum og arkiv får driftsstøtte fra Kulturdepartementet. I tillegg mottar Lindesnes fyrmuseum, Naturmuseum og botanisk hage ved Universitetet i Agder, Fullriggeren Sørlandet, Stiftelsen Arkivet og Bredalsholmen dokk og fartøyvern-senter også statlig driftsstøtte.

Sammen forvalter institusjonene ca. 200 antikvariske bygninger. Målt opp mot 671 fredete bygg i regionen representerer dette en viktig del av bygningsarven. Rapport fra Vest-Agder-museet viser at ca. 60 prosent av de antikvariske museumsbygg trenger bedre vedlikehold for å kunne bevares. Dette samsvarer med funn på nasjonalt nivå, som også viser at vedlikeholdsbehovet antas å økes betydelig med klimaforandringene ¹⁹.

Institusjonene har samlet sett over 400 000 besøkende årlig. Ser man bort fra besøkende i den botaniske hagen ved naturmuseet og besøkssenter våtmark Lista er Lindesnes fyrmuseum det største museale besøksmål med 67 000 besøkende i 2017. Heretter kommer Setesdalsbanen og Setesdalsmuseet med hhv. 28 599 og 24 465 besøkende.

Målt pr. innbygger har Agder på fylkeskommunalt nivå større utgifter til museer og færre betalende besøkende sammenlignet med Rogaland og Telemark. På kommunenivå bruker Åsral og Sirdal mest på museumsformål med hhv. 1 479 og 1 414 pr. innbygger. Gjennomsnittet på Agder er 251 ²⁰. Valle og Bygland ligger også høyt på kulturindeksens parameter for museum sammen med de kommuner som har besøksmål i regi av museene med statstilskudd, jf. tabell 6.1.

¹⁹ Byggnettverket 2017

²⁰ Kilde: SSB

Nøkkeltall, museer o.lign. besøksmål, 2017

	Aust-Agder museum og arkiv	Næs Jernverksmuseum	Agder naturmuseum	Sørlandets Kunstmuseum	Vest-Agder-museet	Lindesnes fyrmuseum	Stiftelsen Arkivet	Fullriggeren Sørlandet	Bredalsholmen dokk og fartøyvern-senter	Besøks-senter våtmark Lista
Driftsinntekter i mill. kr	64	6	13	21	68	13	19	21	27	2
Årsverk	53	8	14	17	48	9	16	25	22	2
Statlig andel av driftstilskudd	48 %	64 %	38 %	60 %	48 %	59 %	90 %	64 %	74 %	100 %
Besøkende ²⁵	59000	14000	100000	30000	125000	67000	11000	n/a	n/a	70000
Publikasjoner	12	3	0	1	2	n/a	1	n/a	n/a	n/a
Frivillige årsverk	1	0	0	0	6	3	4	n/a	n/a	n/a
Medlemmer i venneforeninger	n/a	n/a	123	245	989	40	461	1650	n/a	n/a
Kunsthistoriske gjenstander	0	10	0	1567	1054	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Kulturhistoriske bygninger	88	10	1	0	102	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Kulturhistoriske gjenstander	82855	7191	300	0	54 483	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Fotografier	89354	83	0	0	205425	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Arkeologiske gjenstander	490	0	0	0	206	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Naturhistoriske gjenstander	11171	1011	113513	0	27	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

Tabell 6.7 Nøkkeltall, museer og lignende besøksmål, 2017

²⁵ Tall for Agder naturmuseum inkluderer estimert antall besøkende til den botaniske hagen på 80 000.

Kilde: SSB

Museumsbesøk (2017) og fylkeskommunale driftsutgifter (2018)

Region	Enkeltbesøkende	Betalende besøkende	Totale museumsbesøk pr. innbygger	Betalende besøkende pr. innbygger	Netto driftsutgifter fylkesnivå per innbygger
Telemark	134142	120 297	0,8	0,7	89
Agder	257625	89703	0,9	0,3	119
Rogaland	534065	360087	1,1	0,8	94

Tabell 6.8 Museumsbesøk og fylkeskommunale driftsutgifter målt i forhold til innbyggertall.

6.5 Profesjonelle kunstnere, visningsarenaer, kulturhus og kompetansesentre

Antallet profesjonelle kunstnere i Agder er vanskelig å tallfeste. Medlemstall fra de største kunstnerorganisasjonene kan gi et anslag. Det viser at 1010²¹ profesjonelle kunstnere er bosatt i Agder.

Levekår for kunstnere

Telemarksforskning har undersøkt kunstneres levekår i Norge i 2006 og 2013, og i 2015 kom kulturdepartementets utredning om kunstnerøkonomien; Kunstens autonomi og kunstens økonomi. Utviklingen i total inntekt fra 2006 til 2013 viser en realvekst på 10,5 prosent for alle kunstnerne i utvalget, mot 22,5 prosent i befolkningen for øvrig. Den totale lønnsutviklingen har altså vært lavere for kunstnere enn for resten av befolkningen. Det finnes ikke spesifikke tall for Agder, men det er grunn til å tro at dette også gjelder her.

Visningssteder for kunst

Det finnes 16 visningssteder for profesjonell kunst i Agder. I tillegg til Sørlandets kunstmuseum finnes det to kunsthaller; Bomuldsfabriken Kunsthall og Kristiansand Kunsthall. Det finnes åtte kunstforeninger og ett kunstsenter (Agder kunstsenter). Andre visningssteder: Arteriet (Kristiansand), Bomuldsfabriken ARTendal, Kunstpunkt Lista og Søgne Gamle Prestegård, samt private visningssteder.

²¹ Medlemstall fra følgende organisasjoner: NBK, NOPA, Musikkernes fellesorganisasjon, Norsk komponistforening, Norske dansekunstnere, Norsk skuespillerforbund, Norske kunsthåndverkere, Norsk filmforbund, Norsk forfattersentrum Sørlandet (og DnF) og Grafill.

Kilde: Kilden Teater og Konserthus

Kilden teater og Konserthus 2018	Antall besøkende	Antall arrangement
Kristiansand Symfoniorkester	28 034	122
Kilden Teater	73 913	341
Kilden Opera	4 528	11
Kilden Kultur, egne	28 522	108
Kilden Dialog	9 866	38
Formidling/annet	3 511	36
Sum egenproduksjon	148 374	656
Kurs og konferanser	3 225	20
Kilden Kultur, utleie	35 214	102
Totalt	186 813	778

Tabell 6.9 Kilden Teater og Konserthus i Kristiansand rommer Kristiansand symfoniorkester, Kilden Teater, Kilden Opera, Kilden Kultur og Kilden Dialog.

Kulturhus 2016	Totalbesøk	Kino	Andre forest.	Scenekunst
Arendal kulturhus	52 289	0	30 363	14 573
Buen kulturhus	166 818	41 724	23 366	8 625
Flekkefjord kultursenter SPIRA	151 078	11 973	6 853	2 737
Grimstad kulturhus	65 950	51 545	11 605	8 962
Lyngdal kulturhus	155 586	36 606	4 688	2 364
Risør kulturhus	73 680	16 214		
Vennesla kulturhus	170 909	8 564	2 500	

Tabell 6.10 Totalbesøk er telling eller anslag som inkluderer alle former for aktiviteter/arrangement/besøk. Andre forest. gjelder solgte billetter innen musikk/scenekunst/litteratur.

Kilde: Norsk kulturhusnettverk, Risør kulturhus, Vennesla kulturhus. Besøk totalt er telling eller anslag som inkluderer alle former for aktiviteter/arrangement/besøk. Andre forest. gjelder solgte billetter innen Musikk/Scenekunst/Litteratur.

Kompetansesentre	Virkeområde
Agder folkemusikkarkiv	Agderfylkene
Agder kunstsenter	Agderfylkene
Norsk forfattersentrum Sørlandet	Agderfylkene og Telemark
Olympiatoppen Sør	Agderfylkene
Scenekunst Sør	Agderfylkene
SØRF	Agderfylkene
Sørnorsk filmsenter	Agderfylkene og Telemark
Sørnorsk jazzsenter	Agderfylkene og Telemark

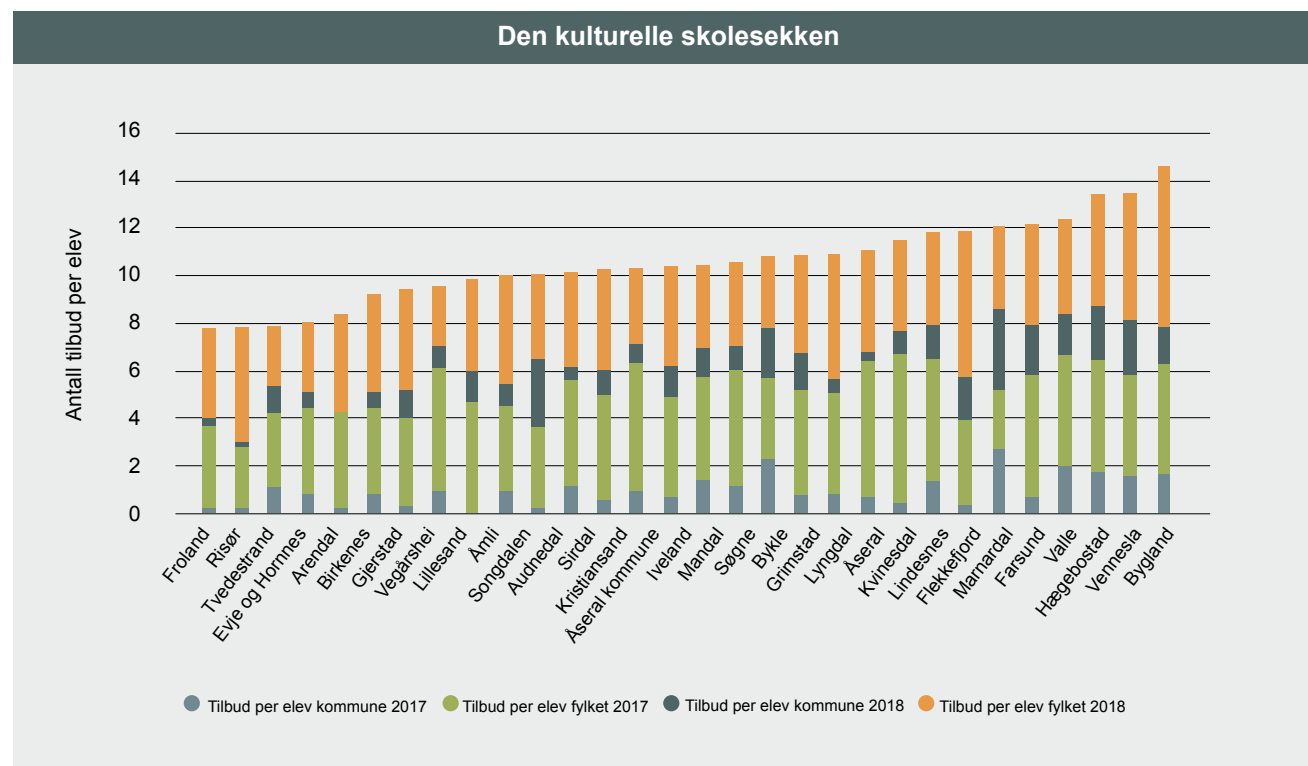
Tabell 6.11 Kompetansesentre i regionen.

6.6 DKS - Den kulturelle skolesekken

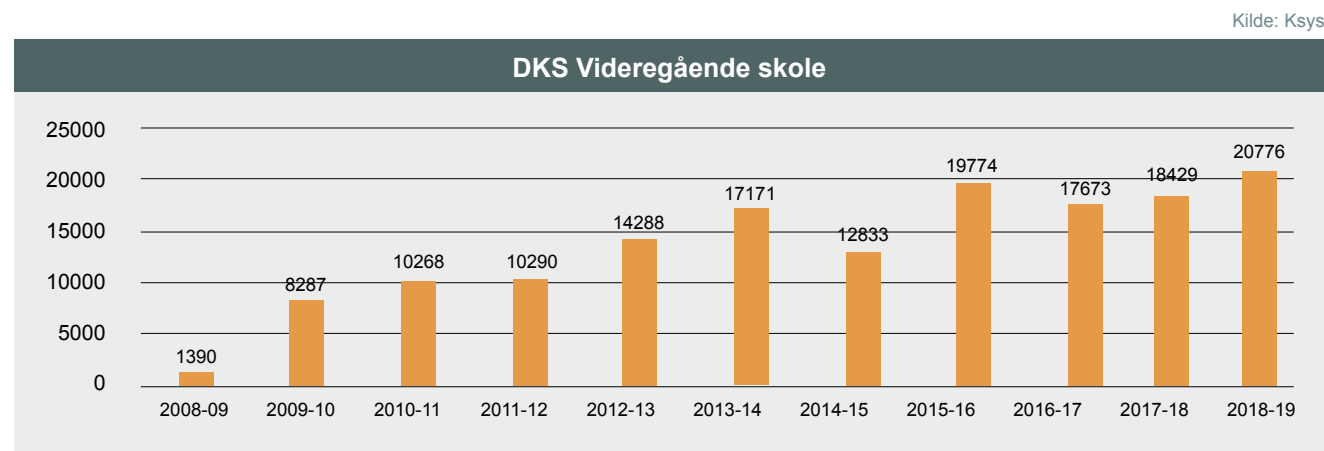
Den kulturelle skolesekken skal medvirke til at alle elever i skolen får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud. Elevene skal lettere få tilgang til, gjøre seg kjent med og utvikle forståelse for kunst- og kulturuttrykk av alle slag. Den kulturelle skolesekken (DKS) har vært en del av regjeringens kulturpolitiske satsing siden 2001, og har etter hvert blitt utvidet til også å gjelde for videregående skole. DKS blir finansiert av spillemidler. Midlene fordeles av Kulturtanken til fylkeskommunene etter en fordelingsnøkkel som tar hensyn til geografi, demografi og infrastruktur. DKS er et samarbeidsprosjekt mellom kultur- og opplæringssektoren på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå.

Fylkeskommunen er ansvarlig for koordineringen regionalt, men kommunene utvikler også sine egne program. Alle elevene i grunnskolen deltar på opplegg i regi av DKS. Grunnskoler i alle kommunene på Agder får både fylkeskommunale og kommunale DKS-tilbud. Det totale besøket for DKS-forestillinger gjennom fylkeskommunen i grunnskolen i Agder var 137 262 for skoleåret 2018 – 19. Det betyr at hver elev i grunnskolen i Agder i snitt fikk 3,5 besøk det skoleåret. De videregående skolene velger selv hvilke, og hvor mange tilbud de vil delta på. Antall elever fra videregående skole som deltok på tilbud fra DKS i skoleåret 2018 – 19 er 20 776, noe som gir et gjennomsnittlig besøk på 1,8 pr elev. De mest populære kunstuttrykkene i videregående skole er scenekunst og litteratur.

Figur 6.6 Antallet elever fra videregående skole i Agder som har deltatt på opplegg i den kulturelle skolesekken.

Figur 6.5 Fordeling av fylkeskommunale og kommunale DKS-tilbud hos kommunene i Agder. Oversikten viser antallet tilbud per kalenderår for 2017 og 2018.

6.7 UKM og kulturskole

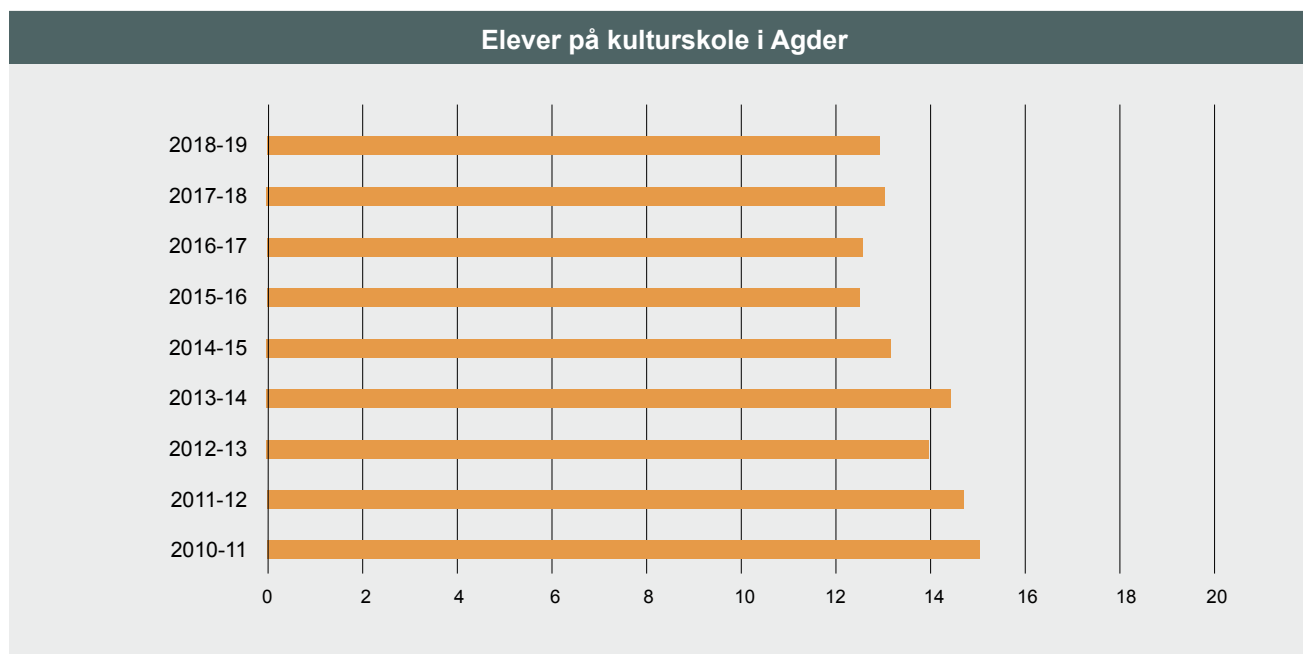
De kommunale kulturskolene er av uvurderlig betydning for kulturaktivitetene og kulturarbeidet i hele landet, og en av hjørnesteinene i den kulturelle grunnmuren.

Det finnes 24 kommunale kulturskoler i Agder med totalt 5038 elever skoleåret 2017-18. Fire av kulturskolene har elever fra flere enn en kommune. Alle kulturskolene har tilbud innen musikk, 18 har tilbud innen visuell kunst, 11 i dans, 10 i teater og 8 i andre kunst- og kulturuttrykk. Totalt 13 prosent av elevene på grunnskolen i Agder deltar på kulturskolen.

(Kilde: GSI – grunnskolens Informasjonssystem)

UKM – Ung kultur møtes

UKM (Ung kultur møtes) er en visningsarena og et landsdekkende tilbud for ungdom opp til 20 år. UKM er en møteplass for alle kulturuttrykk, hvor egenaktivitet og mestring står i sentrum, og hvor ungdom er aktiv i alle prosesser. Tyngdepunktet i UKM er lokale mønstringer, fylkesfestivaler og en nasjonal festival. Alle kommuner har ansatte som jobber med UKM. De årlige mønstringene er en ramme for utvikling, inspirasjon og framvisning. Det blir gjennomført 12 kommunale mønstringer i Agder med om lag 800 deltakere. Statistikken viser at både antall deltakere og antall innslag har gått ned de siste årene. Dette er trender som endrer seg i forhold til ungdommenes interesser og kulturuttrykk. De årlige mønstringene er en ramme for utvikling, inspirasjon og framvisning.

Figur 6.7 Prosentvis andel av elever i grunnskolen som deltar på kulturskole.

Kilde: UKM Norge

Agder UKM			
År	antall personer	antall innslag	personer per innslag
2010	1911	750	2,5
2011	1765	776	2,3
2012	1770	752	2,4
2013	1534	744	2,1
2014	1833	1053	1,7
2015	1452	812	1,8
2016	1352	793	1,7
2017	1288	762	1,7
2018	968	477	2,0
2019	767	396	1,9

Tabell 6.12 UKM-statistikk for Agder 2010-2019.

6.8 Bibliotek

Statistikk for siste ti år viser en svak nedgang i utlån, men denne tendensen er i ferd med å flate ut. Besøket er stabilt for bibliotek i Agder. Stadig flere kommuner i Agder tilbyr såkalte "meråpne bibliotek", der bibliotekbruker får tilgang til bibliotekets lokaler utenom betjent åpningstid. Dette øker tilgjengeligheten og er god ressursutnyttelse.

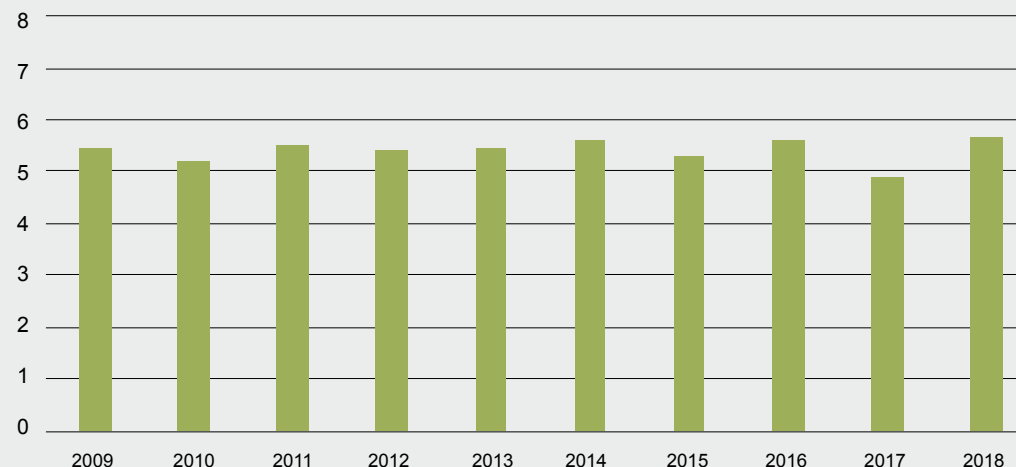
Et viktig samfunnsoppdrag for bibliotekene er å utvikle uavhengige møteplasser og være arena for offentlig samtale og debatt. Aktiviteten er høy på alle bibliotek i Agder og deltakere på arrangementer øker for hvert år. Dette er resultat av målrettet satsing både på kommune- og fylkesnivå.

Elever i videregående skole skal ha tilgang til bibliotek, men det er ikke obligatorisk del av undervisningen. Om lag 20 prosent av elevene bruker skolebiblioteket minst én gang i uken og 1/3 bruker det mer enn to ganger i måneden. Elevene svarer at de ønsker et skolebibliotek der de både kan lære og ha et sted å være.

⬅ Figur 6.8 Besøk per innbygger 2009-2018.

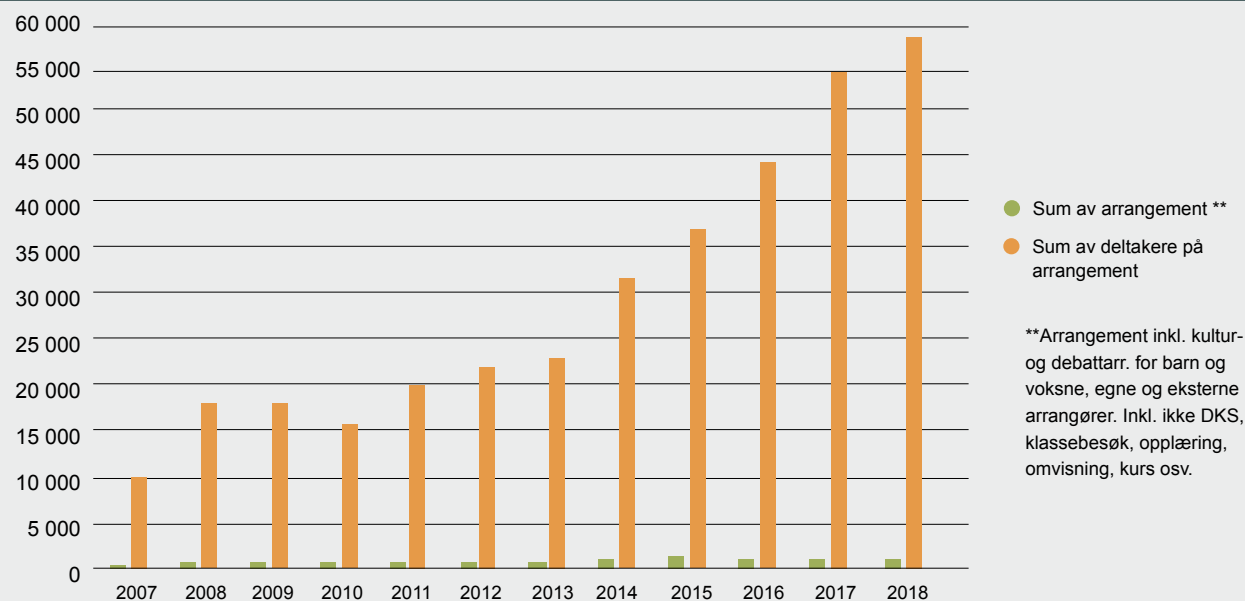
➡ Figur 6.9 Antall arrangement og deltakere på arrangement i perioden 2007-2018.

Besøk pr. innbygger 2009-2018

Kilde: Nasjonalbiblioteket

Arrangementer 2007-2018

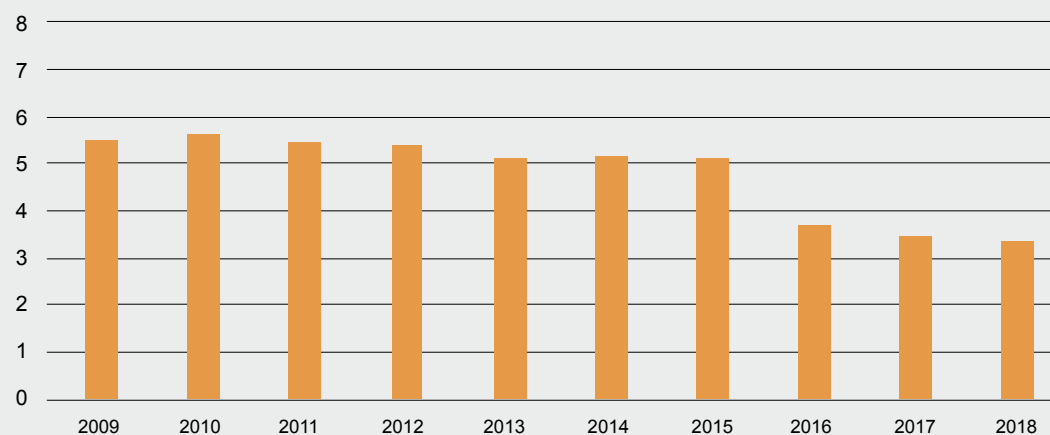

Utlånet til barn og ungdom øker jevnt. Fra 2018 kunne alle bibliotek i Agder tilby Sommerles, en digital lesekampanje som motiverer barn og unge til å fortsette å lese bøker i sommerferien.

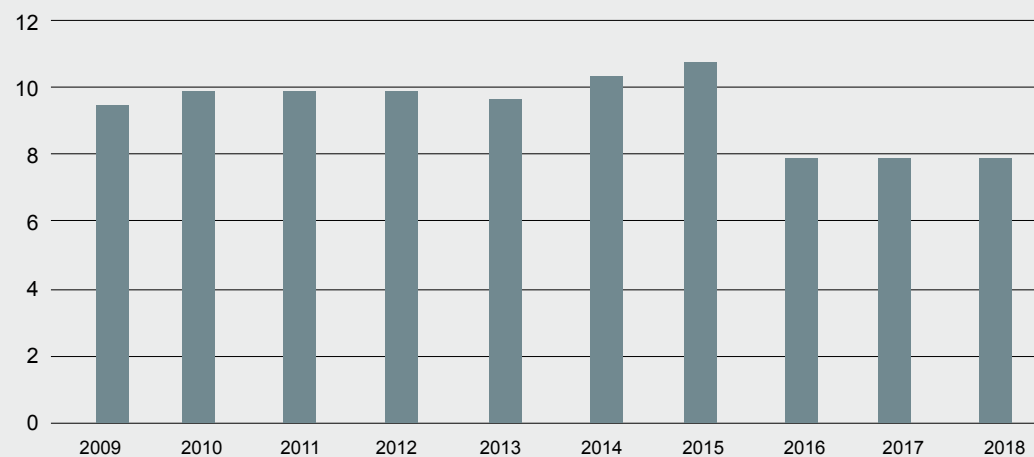
Kommersielle streamingtjenester tar over for fysisk format for film, lyd og musikk, og mange brukere mangler etter hvert avspillingsmuligheter for cd og video. Utlån av dette synker jevnt og påvirker naturligvis det totale utlånstallet.

Bibliotekene har lånt ut e-bøker, og etter hvert e-lydbøker, siden 2013 gjennom konsortiet e-lån Agder. I begge fylker tilbys et stort utvalg elektroniske aviser fra hele verden som er tilgjengelig gjennom en app. Dette er med på å gi brukere døgnapne bibliotek tjenester på nett og lik tilgang uavhengig av bosted.

Utlån pr. innbygger 2009-2018

Utlån pr. barn 0-14 år

Figur 6.10 Utlån pr. innbygger, 2009-2018. Tallene fra og med 2016 inkluderer kun førstegangslån og ikke fornyelser. Tallene fra og med 2016 er derfor ikke sammenlignbare med tidligere år.

Figur 6.11 Utlån pr. barn 0-14 år, 2009-2018. Tallene fra og med 2016 inkluderer kun førstegangslån og ikke fornyelser. Tallene fra og med 2016 er derfor ikke sammenlignbare med tidligere år.

6.9 Idrett

Spillemidler til idrettsanlegg

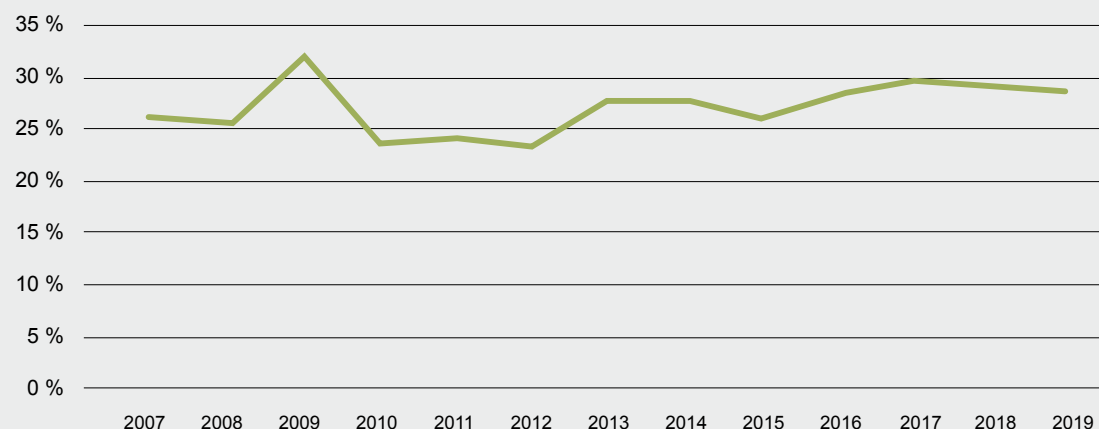
Anlegg skaper aktivitet og spillemidlene er et viktig incitament for å realisere nye og moderne idrettsanlegg. Det gjelder både ordinære idrettsanlegg, friluftslivsanlegg og nærmiljøanlegg som bidrar til barn og unges egenorganiserte fysiske aktivitet. Differansen mellom den årlige søknadssummen og summen som tildeles begge Agder fylkene (etterslepet) har holdt seg jevnt de siste 2 årene. Det må beregnes tre års ventetid på spillemidler fra første søknadsår.

Tildelingsbeløpet har omtrent doblet seg siden 2010, og det samme gjelder søknadssummen. Fra ny tippenøkkel (fra 45,5 til 64 prosent) ble ferdig implementert i 2015 har etterslepet vært rimelig jevnt, mens antall søknader har økt. Søknadssum spillemidler fra Agderfylkene i 2019 var 370 mill. kroner, tildelte spillemidler 106 mill. kroner, og etterslepet var 264 mill. kroner. Bak det økte søknadsbeløpet de siste årene ligger etablering av kostnadskrevenne idrettsanlegg som Frolandia, Sparebanken Sør Amfi Arendal, Aquarama, Vennesla svømmehall, Sparebanken Sør Amfi Grimstad og Kvinabadet. I 2009 var etterslepet 120 mill. kroner, i 2014 var det 174 millioner kroner, og i 2019 hele 264 mill. kroner. Bakgrunn til økt etterslep i kroner, men stabilt i prosent, skyldes primært at tilskuddssatsene til både ordinære idrettsanlegg og nærmiljøanlegg har økt.

Figur 6.12 Tildelte spillemidler i % av omsøkt.

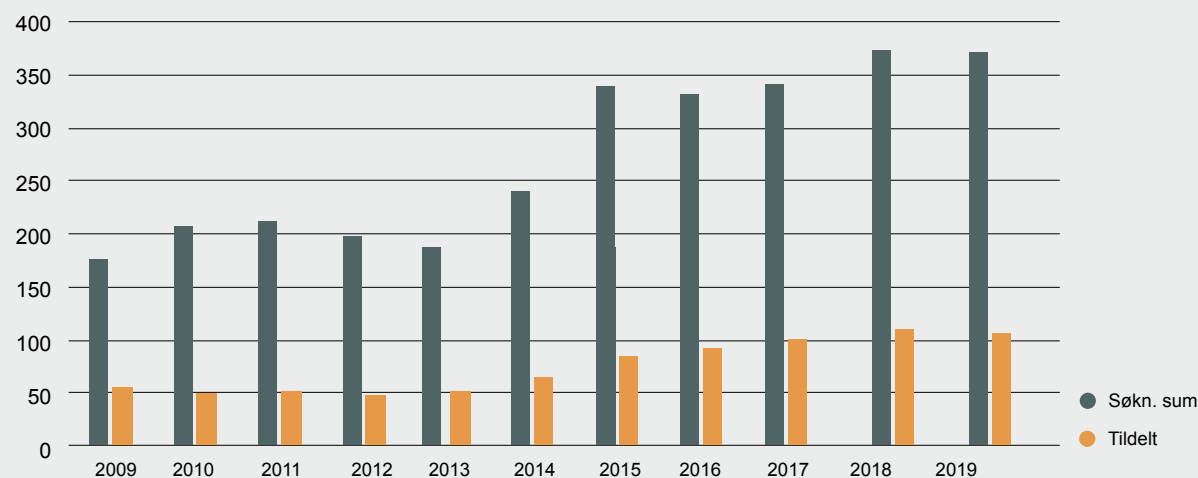
Figur 6.13 Tildelte spillemidler vs. omsøkte spillemidler i mill. kr.

Tildelte spillemidler i % av omsøkt

Kilde: Kulturdepartementet

Tildelte spillemidler vs. omsøkte spillemidler i mill. kr

7. Folkehelse

7.1 Sosial ulikhet i helse

Folkehelse defineres som befolkningens helsetilstand og hvordan denne fordeler seg i befolkningen. Statistikken som er relevant for folkehelsen er faktorer som beskriver helsetilstanden og henger nøye sammen med andre utviklingstrekk i samfunnet. De siste 30 årene har alle grupper i landet fått bedre helse, men helsegevinsten har vært størst for personer med lang utdanning og høy inntekt¹.

Forventet levealder

Forventet levealder for menn er 79,4 år i Aust-Agder og 79,9 år i Vest-Agder (landsgjennomsnitt 80,1 år). Forventet levealder for kvinner er 83,5 år i Aust-Agder og 84 år i Vest-Agder (landsgjennomsnitt 83,9 år)².

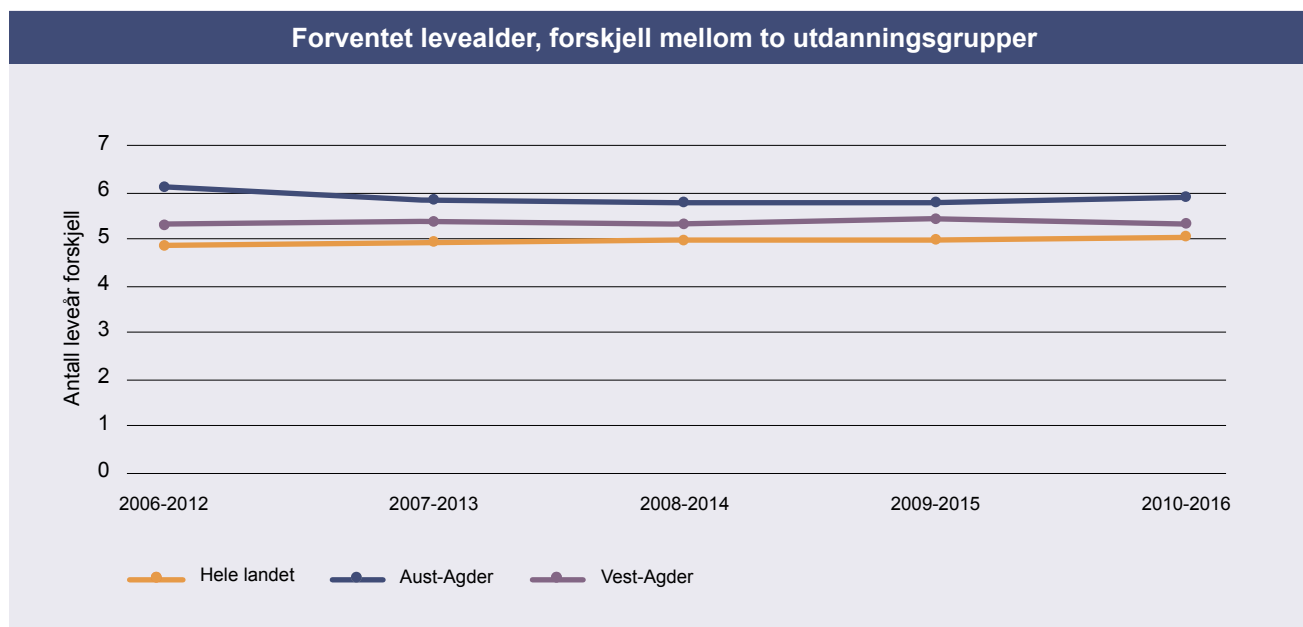
Figur 7.1 viser at forskjellen i forventet levealder mellom de som har grunnskole som høyeste utdanning og de som har videregående eller høyere utdanning, er større i Aust-Agder (5,9 år) enn Vest-Agder (5,3 år) som igjen er noe større enn i landet som helhet (5,0 år).

⬆ Figur 7.1 Figuren viser antall år forskjell i forventet levealder mellom den delen av befolkningen som har videregående eller høyere utdanning og den delen av befolkningen som har grunnskole som høyeste utdanningsnivå.

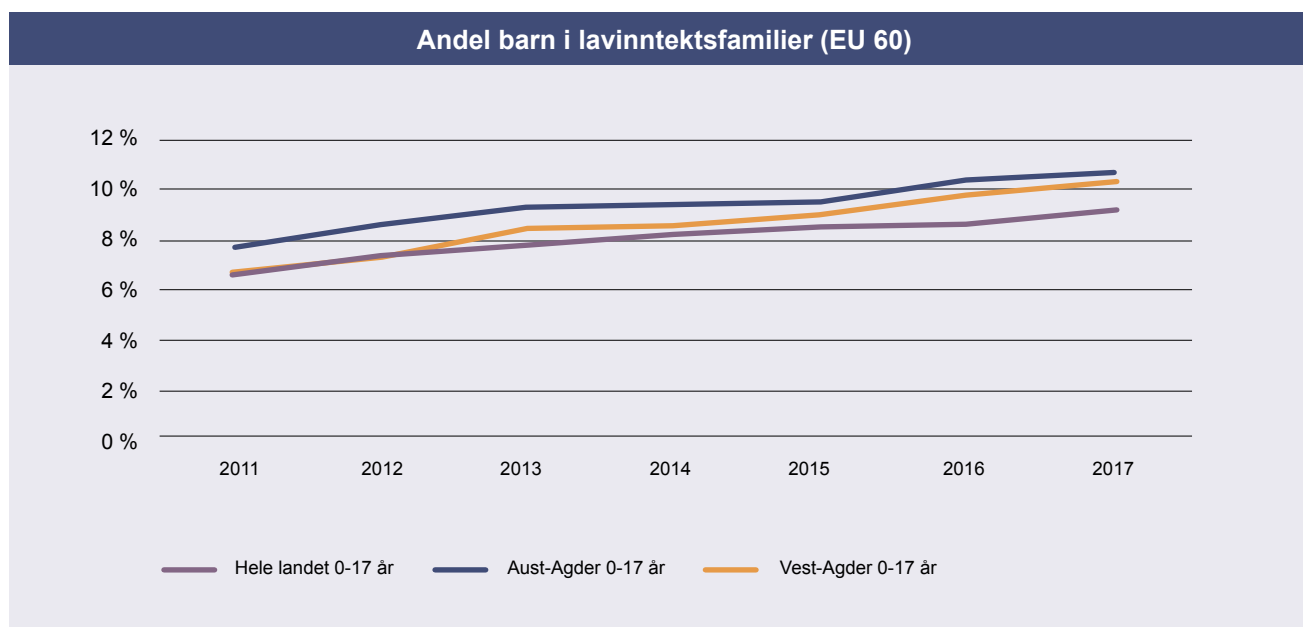
➤ Figur 7.2 Andelen barn i Norge (0–17 år) som vokser opp i husholdninger med lavinntekt i 2011–2017 (under 60 prosent av nasjonal median).

¹ Norgeshelsa statistikkbank

² Statistisk sentralbyrå (SSB)

Kilde: SSB

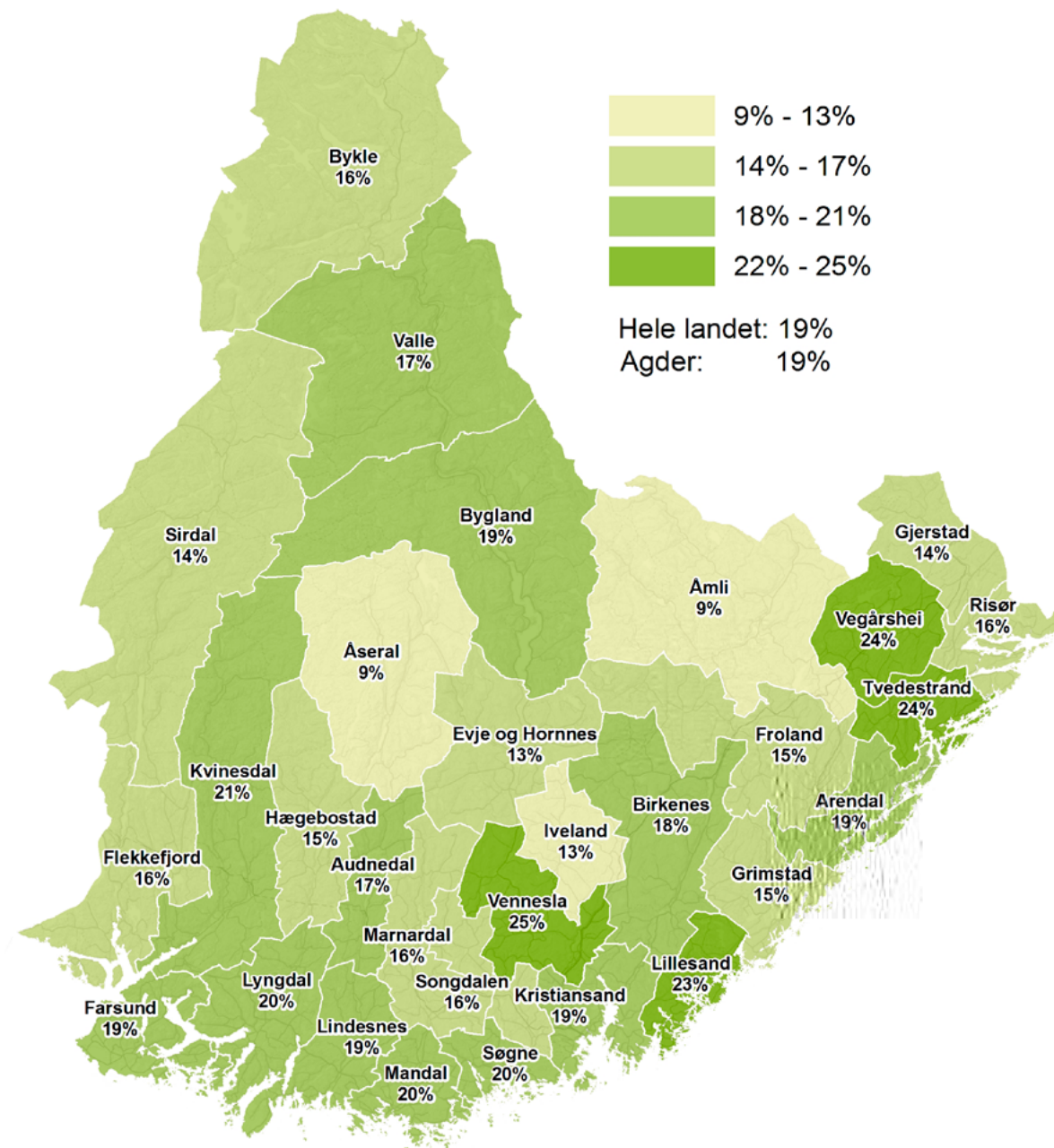

Barn i lavinntektsfamilier

Stadig flere barn i Norge vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt. Siden årtusenskiftet har andelen blitt tredoblet. Figur 7.2 viser at andelen barn i Norge (0-17 år) som vokser opp i husholdninger med lav inntekt i 2017 er 9,2 prosent. I Aust-Agder og Vest-Agder er andelen 10,8 prosent og 10,4 prosent. Andelen øker mer i Agder en landsgjennomsnittet.

I Agder-fylkene er flertallet av lavinntekts-husholdninger med barn av etnisk norsk opphav, mens det i landet for øvrig er flertallet av lavinntekts-husholdninger med barn med innvandrerbakgrunn i 2015 ³.

Tall fra Ung i Agder 2019 viser at andelen elever i ungdomsskole og videregående skole som rapporterer om dårlig familieøkonomi er 6 prosent i Agder. Kart 7.1 viser en god del variasjon mellom kommunene med 15 prosent i Iveland og 10 prosent i Marnardal til 2 prosent i Åmli.

➤ Kart 7.1 Andelen ungdomsskoleelever og elever på videregående skole (8. trinn –Vg3) bosatt i den aktuelle kommunen som svarer at foreldrene hele tiden eller stort sett hele tiden har hatt dårlig råd de to siste årene.

³ Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, SSB.

7.2 Helsetilstand

Allmenn helse i Agder

Figur 7.3 viser at ca. 72 prosent av befolkningen over 18 år i Agder har svært god eller god allmennhelse ⁴. Dette er en nedgang på 3 prosentpoeng fra tilsvarende undersøkelse i 2015. Sammenlignet med landsgjennomsnittet i EHIS ⁵ (79 prosent) skårer Agder klart dårligere, hvor Nye Kristiansand kommer best ut. I Østre Agder uten Arendal og Grimstad har kun 68 prosent svært god eller god allmennhelse. Allmennhelsen blir bedre med økende utdanning.

Totalt er 68 prosent av ungdommene i Agder litt fornøye eller svært fornøye med egen helse ⁶. Også her er det en nedgang på 2 prosentpoeng fra tilsvarende Ung i Agder undersøkelse i 2016.

Allmenn tannhelse i Agder

Sammenlignet med allmenn helse har en litt høyere andel (75 prosent) svært god eller god tannhelse i Agder (figur 7.4). Kvinner har bedre tannhelse enn menn, og byregionene kommer noe bedre ut enn distriktsregionene. Tallene samsvarer godt med EHIS 2015.

⬆ Figur 7.3 Allmenn helse, fordelt på geografi i Agder

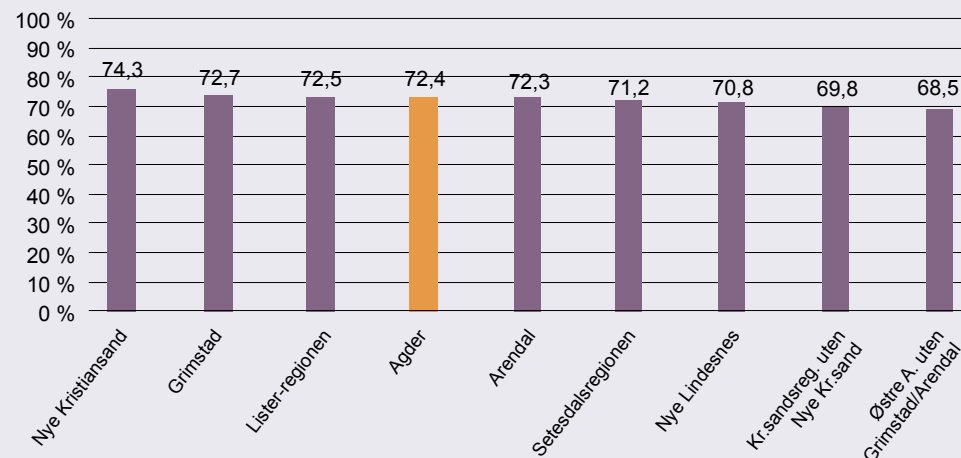
➤ Figur 7.4 Allmenn tannhelse, fordelt på geografi i Agder

⁴ Foreløpige tall, Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019

⁵ SSB. (2017). Levekårsundersøkelsen 2015, samordnet med den europeiske helseintervjuundersøkelsen

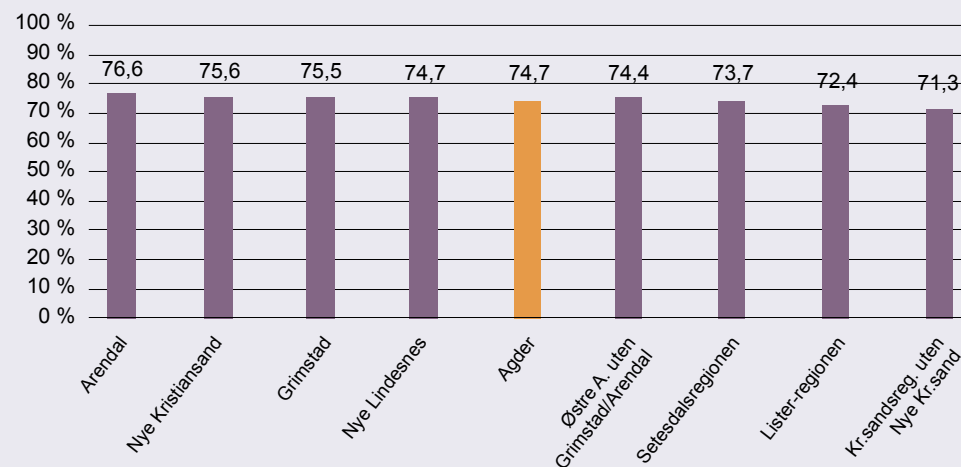
⁶ Korus Sør. (2019). Rapport: Ung i Agder 2019

Andel med svært god eller god helse i Agder

Kilde: Foreløpige tall, Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019.

Andel med svært god eller god tannhelse i Agder

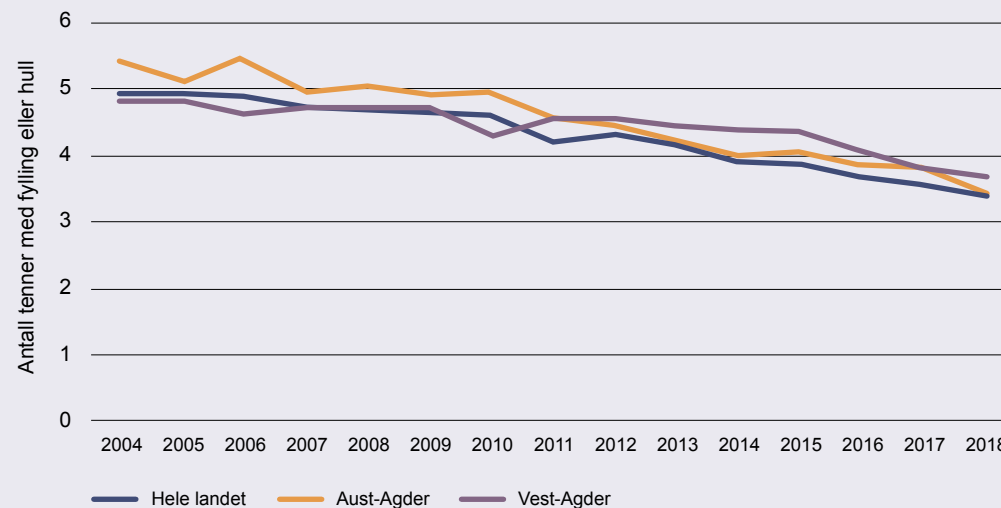

Den offentlige tannhelsetjenesten overvåker tannhelsen i den unge befolkning gjennom systematiske registreringer av antall nye hull, tannflater med fyllinger og tapte tenner (DMFT). Registreringene gir et grovt mål på utviklingen i tannhelsen over flere år, og gir mulighet for å sammenligne tannhelsen innenfor kommuner, fylker og gjennomsnitt for landet.

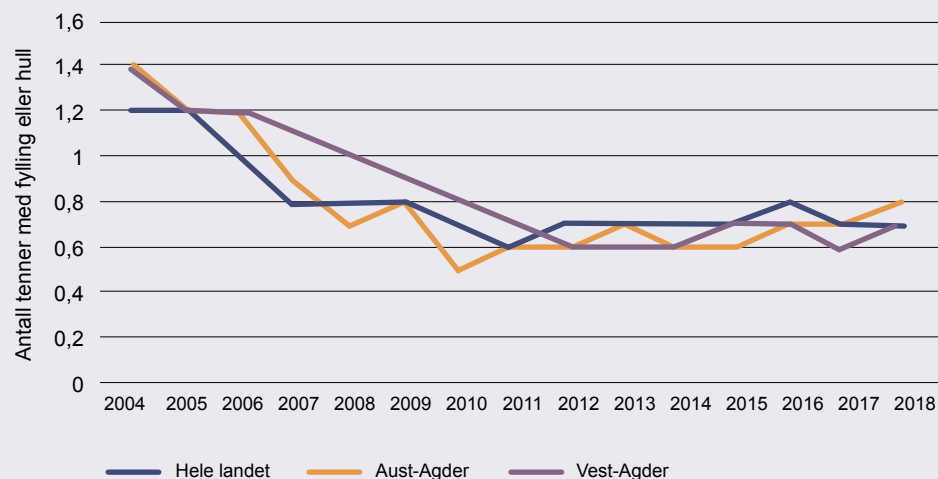
Tannhelsen blant barn og unge i Aust- og Vest-Agder har hatt en positiv utvikling, som resten av landet. Landsdelen ligger litt over landsgjennomsnittet (figur 7.5).

Blant 5 åringer har det vært en markant nedgang i tenner med karies (figur 7.6). Begge Agder- fylkene ligger noe under landsgjennomsnittet.

Tenner med fylling eller hull - 18-åringer

Tenner med fylling eller hull - 5-åringer

⬆️ Figur 7.5 Figuren over viser hvor mange tenner med karies 18 åringer har.

➡️ Figur 7.6 Figuren over viser hvor mange tenner med karies 5 åringer har.

Langvarig sykdom og funksjonsnedsettelse i Agder

Både i FHUS 2015 og i FHUS 2019⁷ ble det spurt om langvarig sykdom og funksjonsnedsettelse, og hvordan dette påvirker hverdagen (figur 7.7-7.9).

Andelen langvarig sykdom lå oppunder 46 prosent for Agder, betydelig høyere enn i EHIS 2015⁸ (35 prosent). Innad i Agder var det merkbare forskjeller. Nye Lindesnes og Østre Agder uten Grimstad/Arendal skåret dårligere enn de andre regionene. I Setesdalsregionen og Nye Kristiansand rapporterte en lavere andel langvarig sykdom og funksjonsnedsettelse enn i de andre regionene. Menn rapporterte signifikant mindre langvarig sykdom enn kvinner.

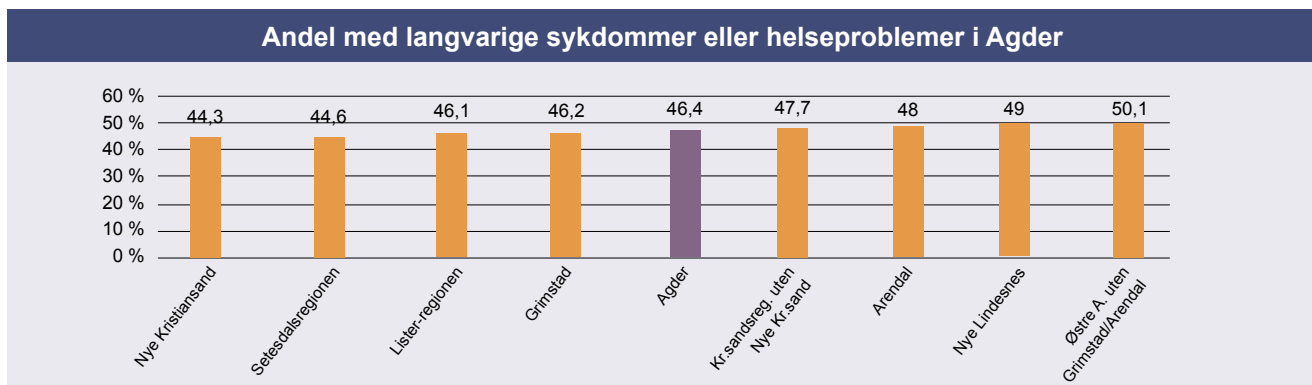
Omtrent 29 prosent rapporterte funksjonsnedsettelse i 2019, som er noe lavere enn i 2015 hvor hver tredje svarte det samme. Grimstad og Nye Kristiansand trekker gjennomsnittet ned i Agder. Nye Lindesnes og Østre Agder uten Grimstad/Arendal skåret dårligere enn de andre regionene.

Figur 7.9 viser andelen i Agder som påvirkes i stor eller noen grad av langvarige sykdommer eller helseplager og funksjonsnedsettelse i hverdagen. Det er små forskjeller innad i Agder, men i Setesdalsregionen er det en tendens til større hverdagspåvirkning.

⁷ Folkehelseinstituttet. 2017. Folkehelseundersøkelsen – Helse og Trivsel 2015 i Vestfold, Vest-Agder og Aust-Agder. Foreløpige tall, Fylkehelseundersøkelsen i Agder 2019.

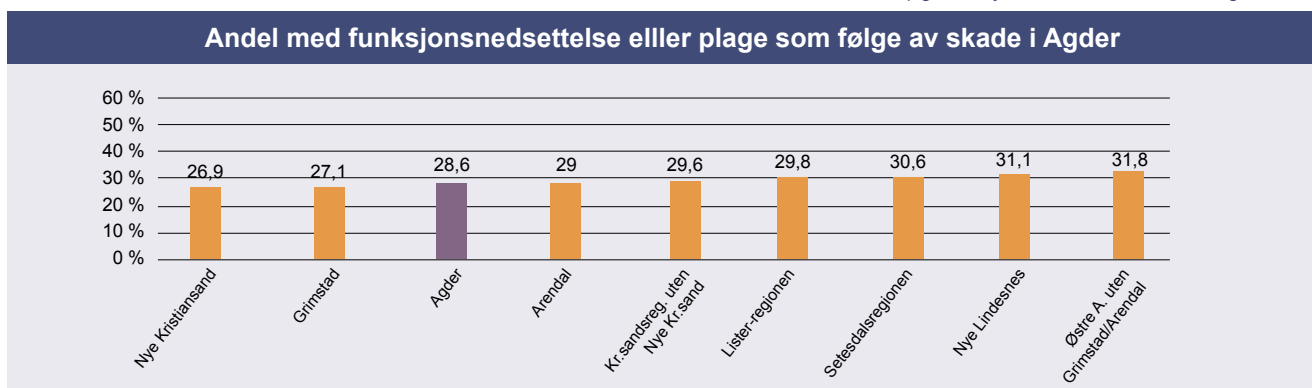
⁸ SSB. (2017). Levekårsundersøkelsen 2015, samordnet med den europeiske helseintervjuundersøkelsen.

Kilde: Foreløpige tall, Fylkehelseundersøkelsen i Agder 2019.

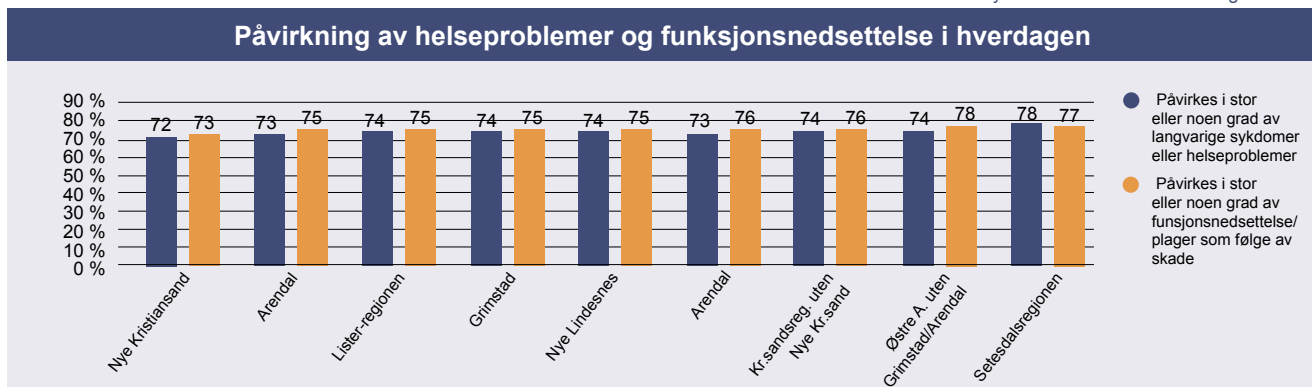
Figur 7.7

Kilde: Foreløpige tall, Fylkehelseundersøkelsen i Agder 2019.

Figur 7.8

Kilde: Fylkehelseundersøkelsen i Agder 2019.

Figur 7.9

Muskel og skjelettplager

I Norge er muskel- og skjelettsykdommer de vanligste årsakene til sykefravær og uførhet.

I 2018 var et høyt antall personer i Agder i kontakt med primærhelsetjenesten⁹ for sykdommer og plager i muskler og skjelett (figur 7.10). I Vest-Agder ble det registrert 32 prosent med muskel- og skjelettplager. Samlet sett ligger Agderfylkene likt med landsgjennomsnittet.

Hjerte- og karsykdommer

Hjerte- og karsykdommer skyldes arvelige faktorer i samspill med faktorer som røyking, høyt blodtrykk, høyt kolesterolnivå og diabetes¹⁰. Figur 7.11 viser nedgang i hjerte og karsykdom de siste årene. For Agder er forekomsten og trenden lik som landet sett under ett.

Sammen med kreft er hjerte- og karsykdommer de hyppigste dødsårsakene her i landet når vi ser alle aldersgrupper under ett.

Figur 7.10 Primærhelsetjenesten, brukere; 0-74 år, Muskel og skjelett (ekskl. brudd og skader (L01-L29, L70-71 og L82-99)).

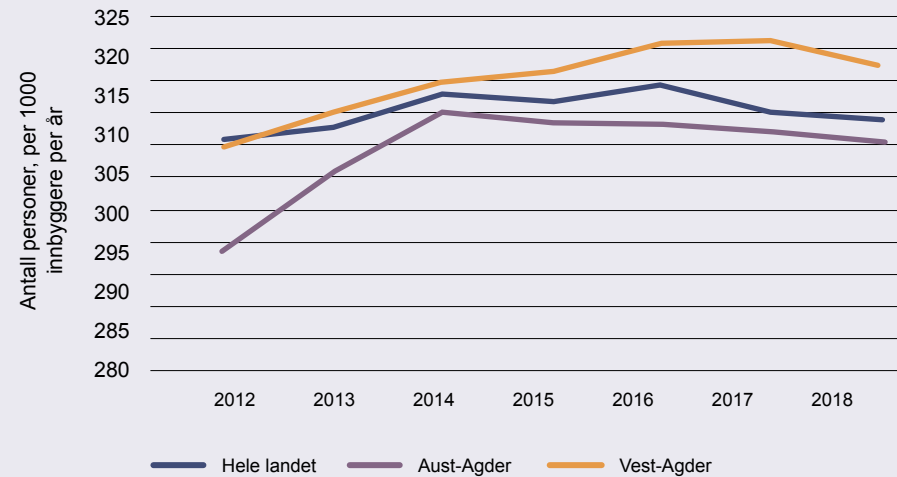
Figur 7.11 Antall døde og/ eller antall unike pasienter (alle aldre) innlagt på sykehus, per 1000 innbyggere per år.

⁹ Antall unike personer i kontakt med fastlege eller legevakt, fysioterapeut og kiropraktor

¹⁰ <http://www.norgeshelsa.no/norgeshelsa/>

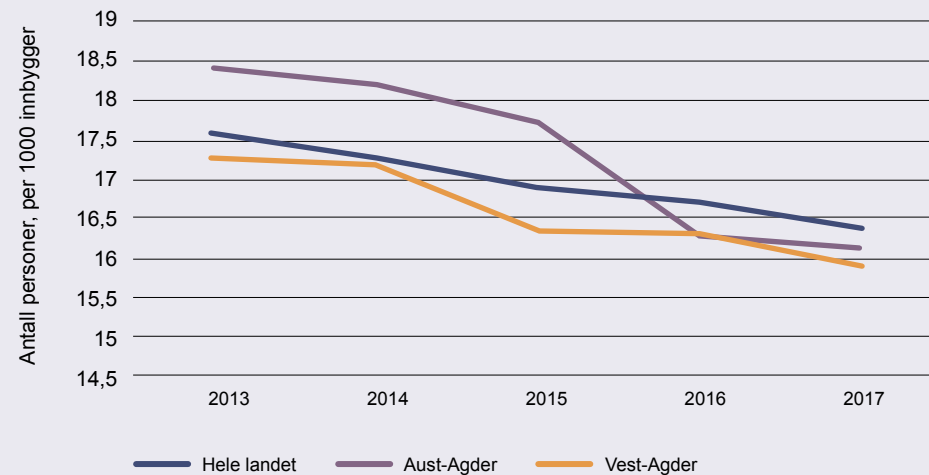
Kilde: Kontroll og Utbetaling av HelseRefusjon (KUHR)-databasen i HELFO, Helsedirektoratet.

Muskel- og skjelettplager

Kilde: Hjerte- og karregisteret (Folkehelseinstituttet)

Hjerte- og karsykdom, dødfall og sykehusinnlagte

Diabetes type 2

Det anslås at totalt 190 000 nordmenn har diagnostisert type 2-diabetes. Bruk av legemidler til behandling av type 2-diabetes kan benyttes som en indikator på forekomsten i befolkningen ¹¹.

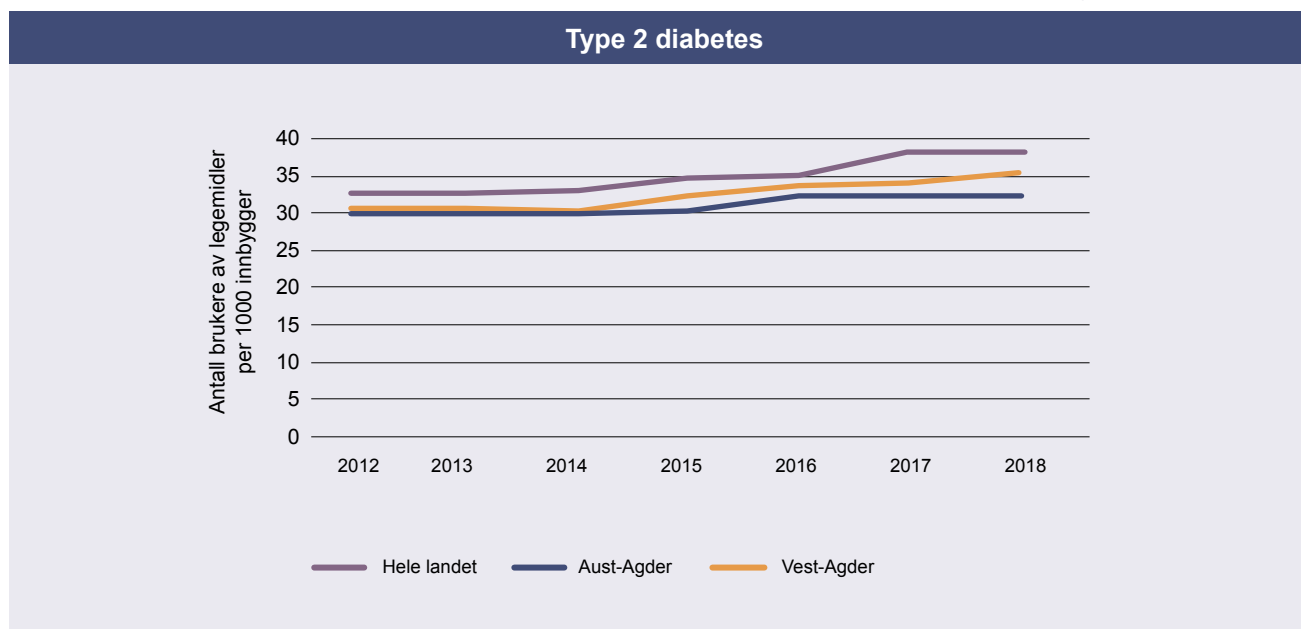
Figur 7.12 viser at det nasjonalt sett er en svak, men jevn økning i forekomst av type 2-diabetes i befolkningen. Det har også vært en økning i Agder, men i begge fylkene er forekomsten lavere enn landet som helhet.

Overvekt er en viktig risikofaktor for utvikling av type 2-diabetes. I følge foreløpige tall fra fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019 har omlag 18 prosent av befolkningen i Agder fedme/kroppsmasseindeks over 30 (figur 7.13). Tilsvarende tall fra samme undersøkelse i 2015 var om lag 16 prosent i Aust-Agder og 14 prosent i Vest-Agder. Alle regionene har hatt en økning fra 2015, uavhengig av ny inndeling, men andelen overvektige er noe lavere i byregionene. Menn har en høyere andel enn kvinner.

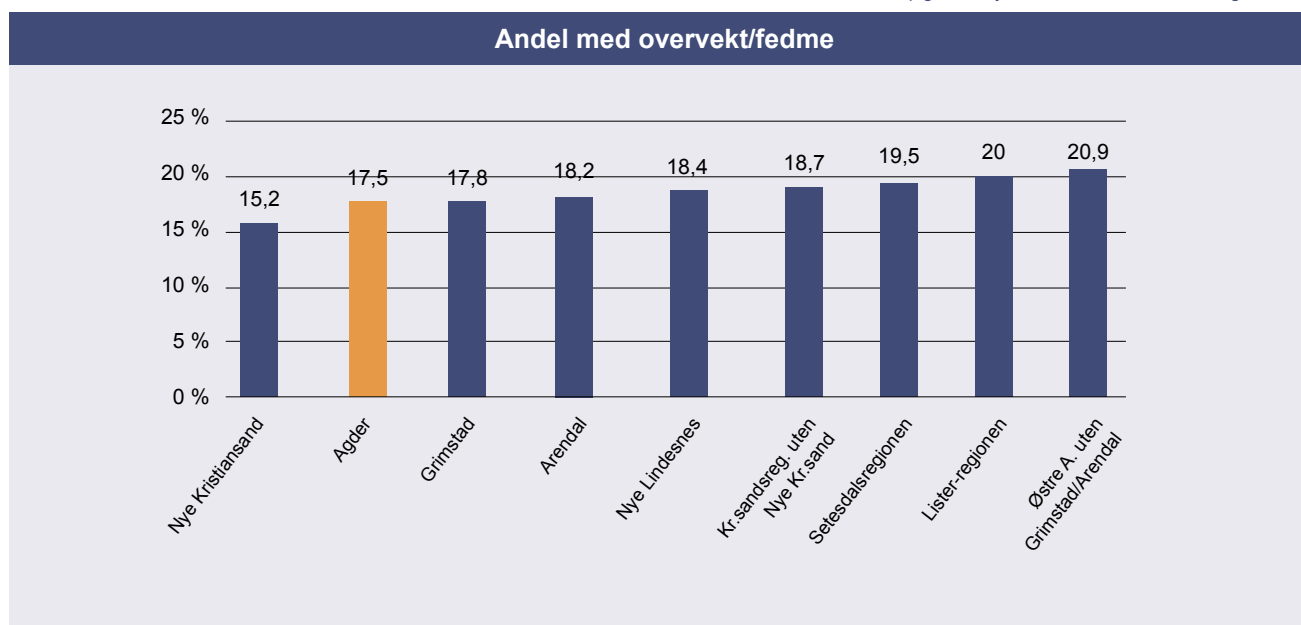
Figur 7.12 Brukere av legemidler forskrevet på resept til behandling av type 2-diabetes i aldersgruppen 30-74 år.

Figur 7.13 Andel med kroppsmasseindeks > 30 i Agder.

¹¹ <http://www.norgeshelsa.no/norgeshelsa/>

Kilde: Foreløpige tall, Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019.

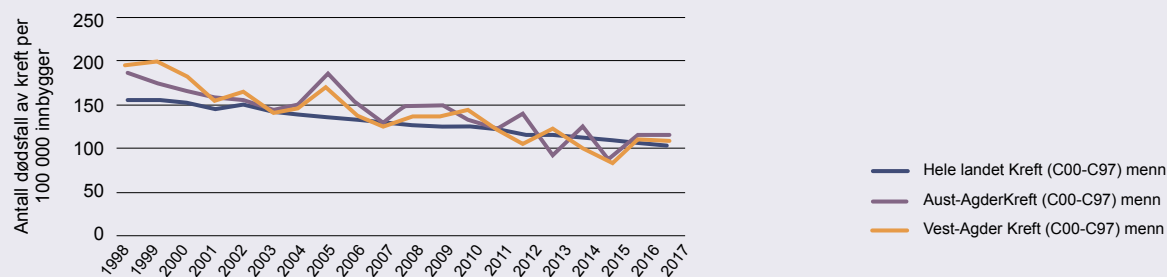
Kreftforekomst

Kreft er ikke én enkelt sykdom, men en fellesbetegnelse for en rekke sykdommer som kan ha forskjellige risikofaktorer og ulik sykdomsutvikling. Det tar ofte lang tid fra eksponering til man utvikler kreft, og mange faktorer kan derfor medvirke til at sykdommen oppstår. Kosthold, fysisk aktivitet, røyke- og alkoholvaner er faktorer som har betydning for kreftforekomsten.

Figur 7.14 og 7.15 viser at forekomsten av dødsfall som følge av kreft for begge kjønn er redusert de siste 20 årene. Historisk sett har dødeligheten i begge Agderfylkene ligget høyere enn landet sett under ett både for kvinner og menn, men de siste 7-8 år nærmer Agder seg landsgjennomsnittet. Flere menn enn kvinner dør av kreft.

Når det gjelder nye tilfeller av lungekreft (figur 7.16) registreres det i begge Agderfylkene årlig et høyere antall enn landsgjennomsnittet. For nye tilfeller av tykk- og endetarmskreft ligger forekomsten i Agderfylkene omtrent på landsgjennomsnittet.

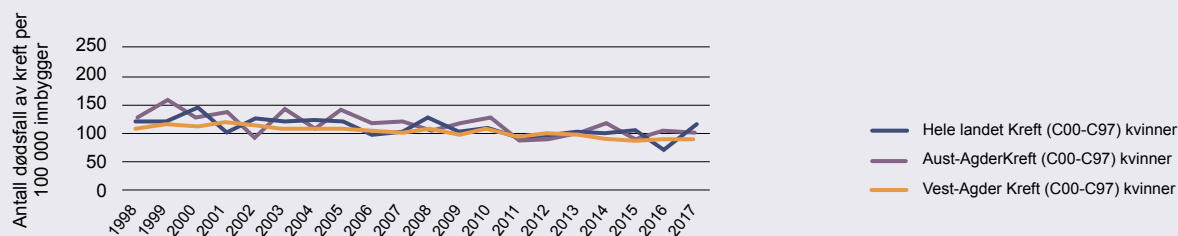
Kreftdødsfall menn

Figur 7.14 Antall døde i aldersgruppen 0-74 år per 100 000 innbyggere per år, aldersstandardisert.

Kilde: Dødsårsaksregisteret ved Folkehelseinstituttet

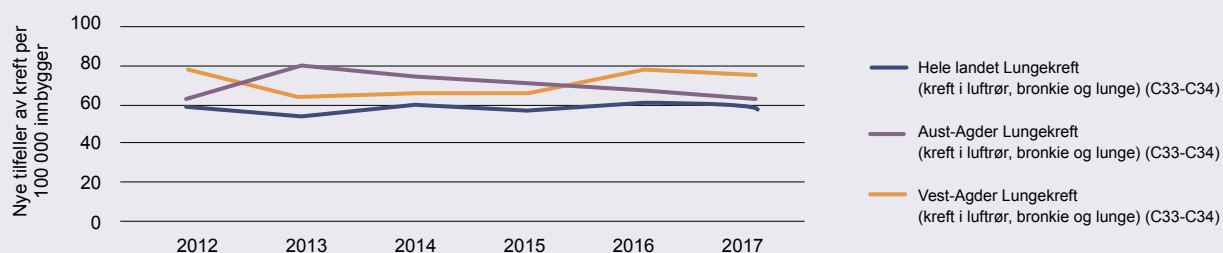
Kreftdødsfall kvinner

Figur 7.15 Antall døde i aldersgruppen 0-74 år per 100 000 innbyggere per år, aldersstandardisert.

Kilde: Kreftregisteret

Lungekreft, nye tilfeller

Figur 7.16 Nye tilfeller av kreft, alle aldre per 100 000 innbyggere per år.

Psykisk helse

Psykisk helse, psykiske plager og psykiske lidelser er en av våre tids store helse- og samfunnsutfordringer i Norge¹².

I følge foreløpige tall fra fylkehelseundersøkelsen i Agder 2019 (Figur 7.17) har 13,7 prosent av innbyggerne i Agder psykiske helseplager (målt som HSCL-5 > 2). Tilsvarende tall fra samme undersøkelse i 2015 var 10,7 prosent i Aust-Agder og 8,3 prosent i Vest-Agder. Antallet med har økt i hele Agder, hvor Setesdalsregionen, Nye Kristiansand og Østre-Agder uten Grimstad og Arendal, har en andel med psykiske helseplager over gjennomsnittet for Agder. Kvinner har høyere forekomst av symptomer på psykisk plager enn menn.

De fleste barn og unge i Norge trives, er fornøyd med livene sine og har god psykisk helse. Samtidig er det en del ungdommer som både har psykiske plager som angst, depresjon eller atferdsproblemer, og en del som får diagnostisert psykiske lidelser i løpet av tenårene.¹³

Seks enkeltpørsmål som grunnlag for samleindikator på psykiske plager framstilt i figur 7.18.

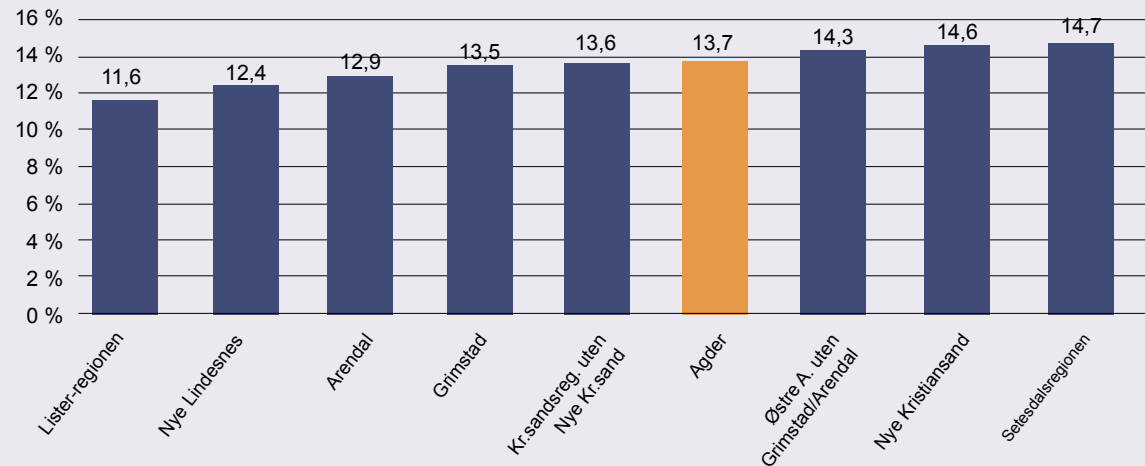
Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette:

- Følt at alt er et slit
- Hatt søvnproblemer
- Følt deg ulykkelig, trist eller depriment
- Følt håpløshet med tanke på fremtiden
- Følt deg stiv eller anspent
- Bekymret deg for mye om ting

¹² Folkehelseinstituttet (2014)

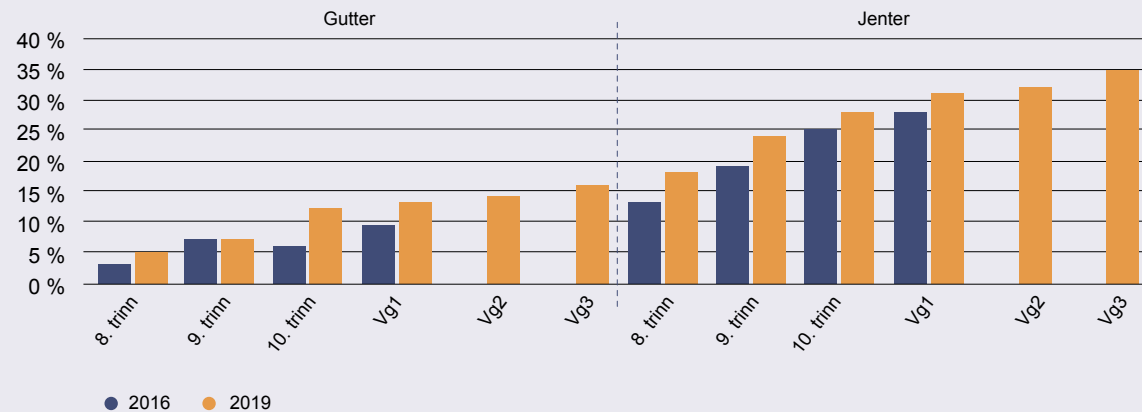
¹³ Korus Sør. (2019). Rapport: Ung i Agder 2019

Andel med psykiske plager, HSCL-5>2,0 i Agder

Figur 7.17 Andel med psykiske plager, HSCL-5>2,0 i Agder.

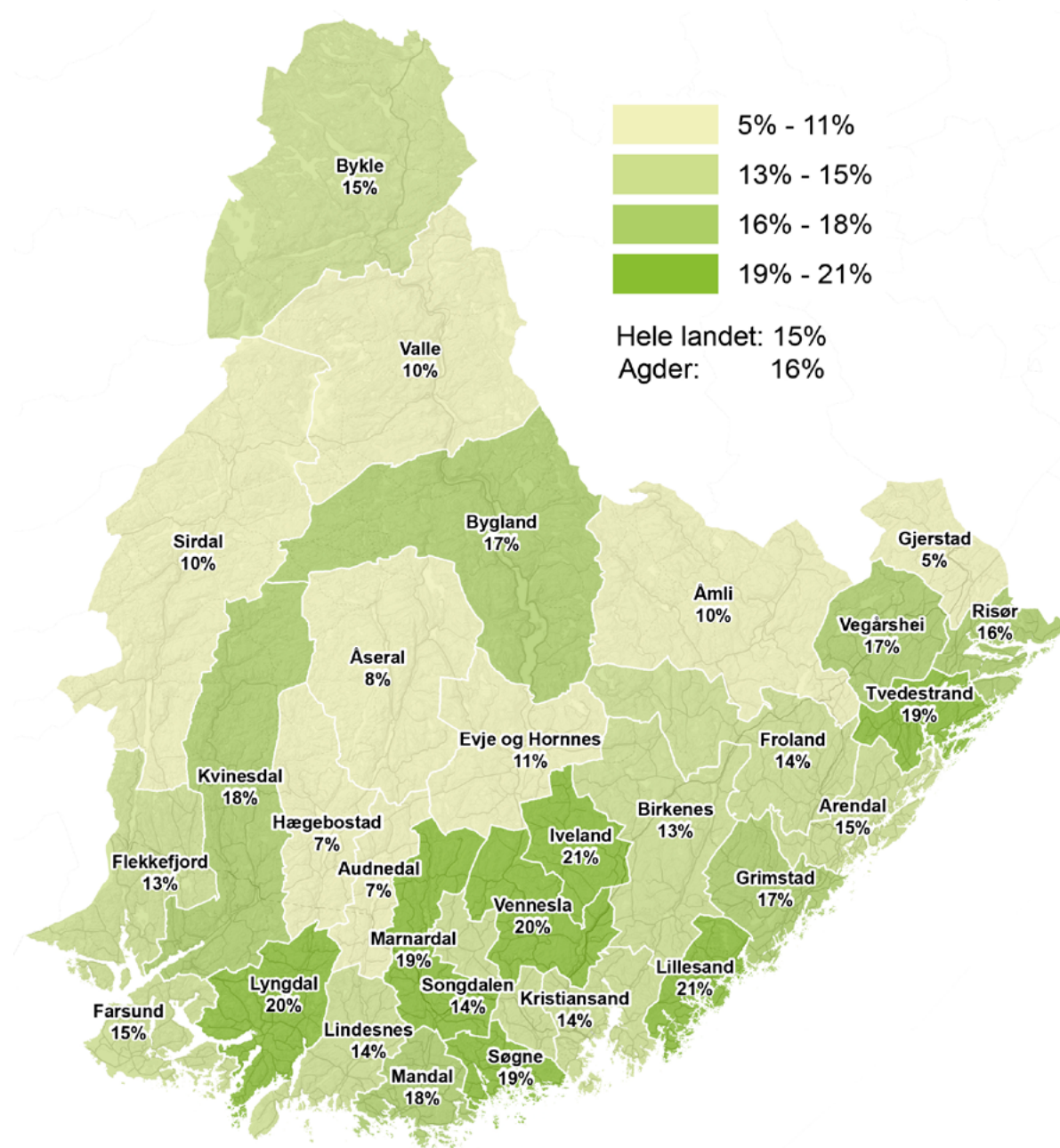
Andel unge som har høyt nivå av psykiske helseplager

Figur 7.18 Andel unge som har høyt nivå av psykiske helseplager, fordelt på klassetrinn og kjønn.

Folkehelseprofilene for Aust-Agder og Vest-Agder fra 2019 viser at andelen i aldersgruppen 15-29 år med psykiske symptomer og lidelser som kontakter fastlege og legevakt, er signifikant høyere enn landsnivået.

I Ung i Agder 2019 får ungdommene spørsmål om hvor mange ganger i løpet av den siste uken de har vært plaget av ulike lettere psykiske helseplager. Figur 7.18 viser prosentandelen gutter og jenter på ulike alderstrinn som er plaget av et såkalt høyt nivå av psykiske helseplager. Andelen øker i løpet av ungdomskolen for begge kjønn, før det flater noe ut på videregående skole. Langt flere jenter enn gutter har et høyt nivå av psykiske helseplager, men omfanget har økt fra 2016 til 2019 hos begge kjønn. Dette samsvarer med nasjonale Ungdata – tall. Kart 7.2 viser hvordan andelen ungdomsskoleelever, med et høyt nivå av psykiske plager varierer mellom kommunene i Agder.

► Kart 7.2 Andelen ungdomsskoleelever (8. trinn - 10. trinn) i hver kommune som har høyt nivå av psykiske plager.

Medikamentbruk

Nasjonalt reseptbasert legemiddelregister (Reseptregisteret) inneholder informasjon om bruken av legemidler på resept i Norge. Tall for registeret viser at kvinner har et høyere bruk av antidepressiva, sovemedisin og beroligende midler, smertestillende midler og antibiotika enn menn.

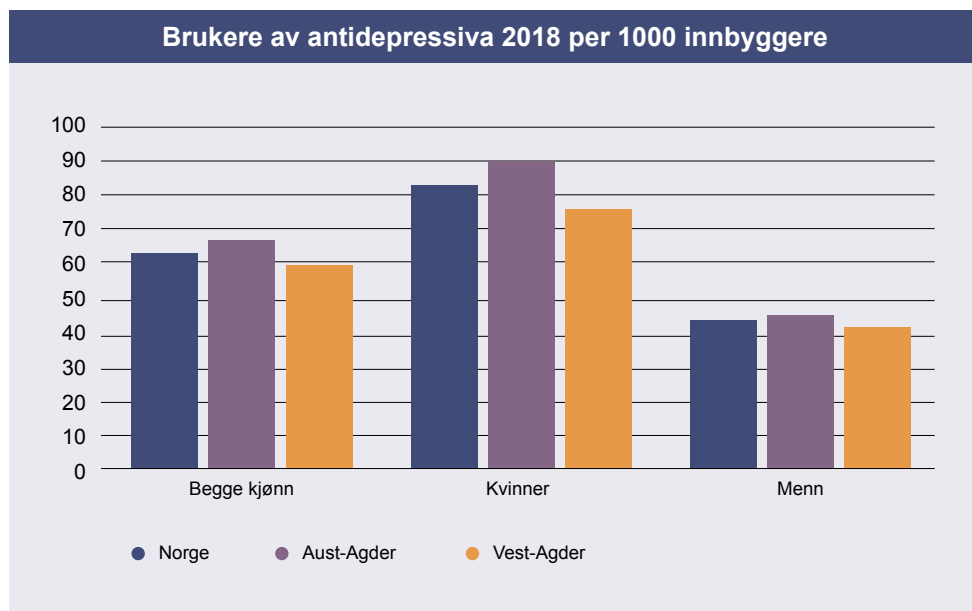
Figur 7.19 viser ulik bruk av antidepressiva i Aust- Agder og Vest-Agder sammenliknet med

landet. Generelt ligger Aust-Agder litt over landsgjennomsnittet, mens Vest-Agder litt under landsgjennomsnittet.

Begge Agderfylker har høyere bruk av sovemedisin og beroligende midler enn landsgjennomsnittet. Dette gjelder for begge kjønn (figur 7.20). Bruken av smertestillende gir samme bilde som bruken av sovemidler og beroligende midler. Her har Vest-Agder et litt høyere forbruk enn Aust-Agder.

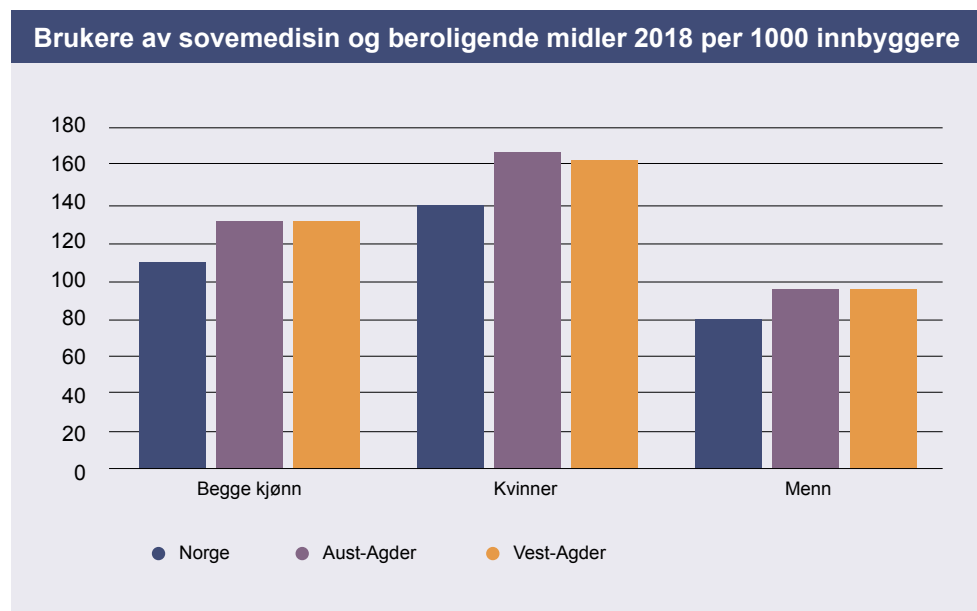
Forbruket av antibiotika i Norge har blitt noe redusert de siste 10 årene. Forbruket er også redusert i Agder i samme periode, men begge Agder- fylkene ligger høyere enn i landet som helhet for 2018. Vest-Agder et høyere forbruk enn Aust-Agder.

Kilde: Reseptregisteret, Folkehelseinstituttet

Figur 7.19 Antidepressiva, alle aldre, antall brukere i 2018 per 1000 innbyggere.

Kilde: Reseptregisteret, Folkehelseinstituttet

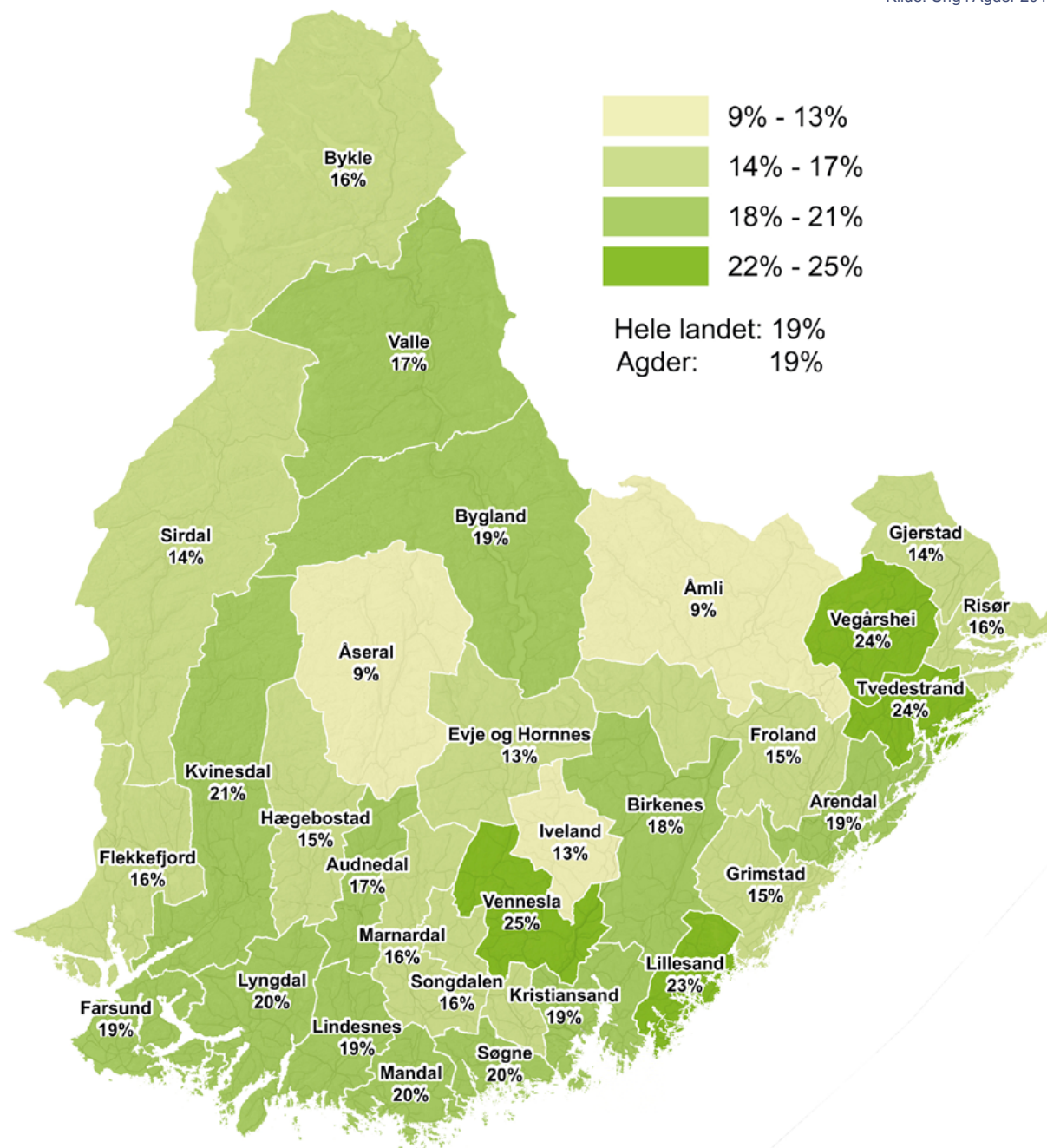

Figur 7.20 Sovemedisin og beroligende midler, alle aldre, antall brukere i 2018 per 1000 innbyggere.

Det har de siste 10 årene vært en økning i bruken av psykofarmika i alderen 0-17 år. Det gjelder sovemidler, antidepressiva, antipsykotika, angstdempemidler og midler til behandling av ADHD. I følge Folkehelseinstituttet (Helsetilstanden i Norge 2018. Rapport 2018) øker antallet tenåringsjenter med diagnosen psykisk lidelse, og flere får forskrevet resept på antidepressiva.

En del ungdommer bruker også reseptfrie medikamenter, slik som Paracet eller Ibux. I 2019 svarer 24 prosent av jentene og 13 prosent av guttene på ungdomskolene og Vg1 i Agder at de bruker slike medikamenter ukentlig eller flere ganger i uka. I 2016 var tallene henholdsvis 23 prosent og 11 prosent.

Kart 7.3 viser hvordan andelen som har brukt reseptfrie medikamenter minst ukentlig varierer mellom kommunene i Agder.

► Kart 7.3 Andel elever i ungdomsskole og videregående skole (8. trinn – Vg3) bosatt i den aktuelle kommunen i Agder som har brukt reseptfrie medikamenter ukentlig eller flere ganger i uka

7.3 Skader og ulykker

Skader

Figur 7.21 viser at Aust-Agder i perioden 2012 til 2017 har hatt en noe større andel personsaker ¹⁴ en landet som helhet. Siden 2016 ligger andelen i Agder samlet sett omtrent på landsgjennomsnittet. Tendensen er den samme, for aldersgruppen 0 -14 år, men de siste årene har Vest-Agder hatt en økning i andelen unge med person-skader sammenlignet med landet som helhet (figur 7.22).

I følge foreløpige tall fra fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019 (figur 7.23) har om lag 18 prosent av befolkningen i Agder blitt utsatt for en eller flere skader det siste året. Dette er noe lavere andel enn i tilsvarende undersøkelse i 2015 hvor 22 prosent svarte det samme. Andelen er høyere blant menn enn blant kvinner.

Drukningssulykker

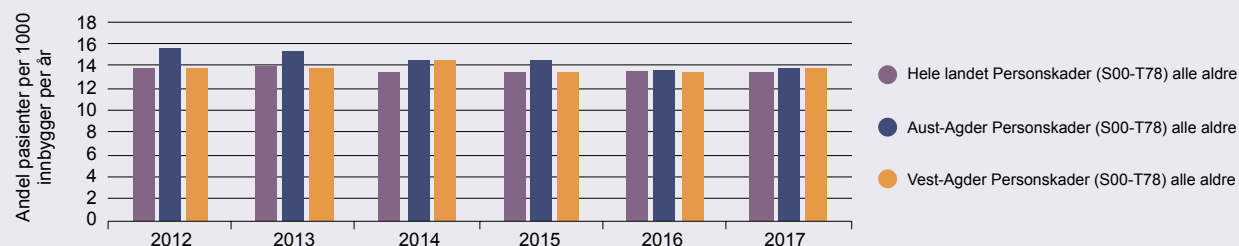
Statistikk fra Redningsselskapet ¹⁵ viser at det var 102 drukningssulykker i Norge i 2018, som er en opp-gang fra 2017. Over en 20 års periode har Vest-Agder årlig hatt et høyere antall forulykkede enn Aust-Agder. I 2018 var det henholdsvis en og syv drukningssulykker i Aust-Agder og Vest-Agder. De fleste drukningssulykker kommer fra fall fra land og brygge, etterfulgt av bading og fall fra fritidsbåt.

¹⁴ Inkluderer hodeskader, hoftebrudd/lårbeinsbrudd og forgiftninger

¹⁵ Redningsselskapet 2019. Drukningss statistikk.

www.redningsselskapet.no/drukning/

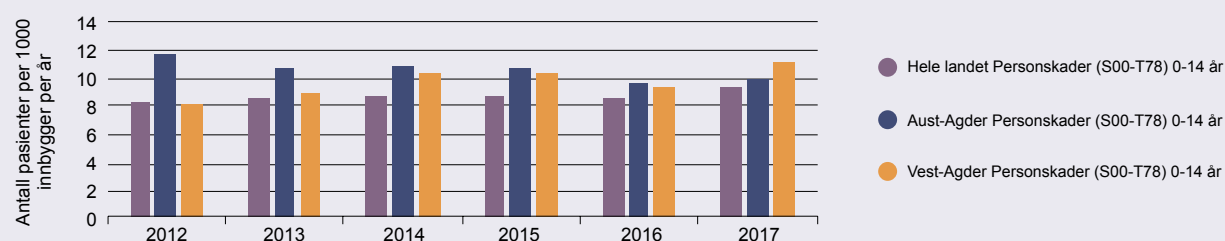
Personskader behandlet i spesialisthelsetjenesten, alle aldre

Figur 7.21 Antall pasienter innlagt (dag- og døgnopphold) i somatiske sykehus per 1000 innbyggere per år.

Kilde: Norsk pasientregister (NPR)

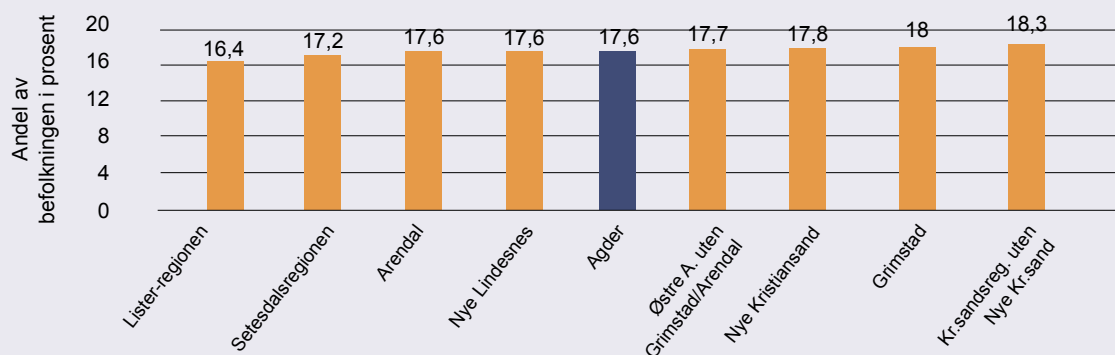
Personskader behandlet i spesialisthelsetjenesten, 0-14 år

Figur 7.22 Antall pasienter innlagt (dag- og døgnopphold) i somatiske sykehus per 1000 innbyggere per år.

Kilde: Foreløpige tall, Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019.

Personskader behandlet i primær- og spesialisthelsetjenesten

Figur 7.23 Andel voksne over 18 år i Agder med personskader behandlet det siste året hos lege, tannlege, legevakt eller spesialisthelsetjenesten.

7.4 Sosialt miljø

Trivsel og trygghet

Tall fra Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019 viser at om lag 97 prosent av den voksne befolkning i Agder trives i stor eller noen grad i sitt nærmiljø. Kvinner trives noe bedre enn menn.

I samme undersøkelse svarer 85 prosent at de opplever stor grad av trygghet i sitt nærmiljø. Dette er noe lavere tall enn i tilsvarende undersøkelse i 2015 hvor 87 prosent svarte det samme på spørsmålet. Menn føler seg tryggere enn kvinner, og tryggheten er noe mindre i de store bykommunene.

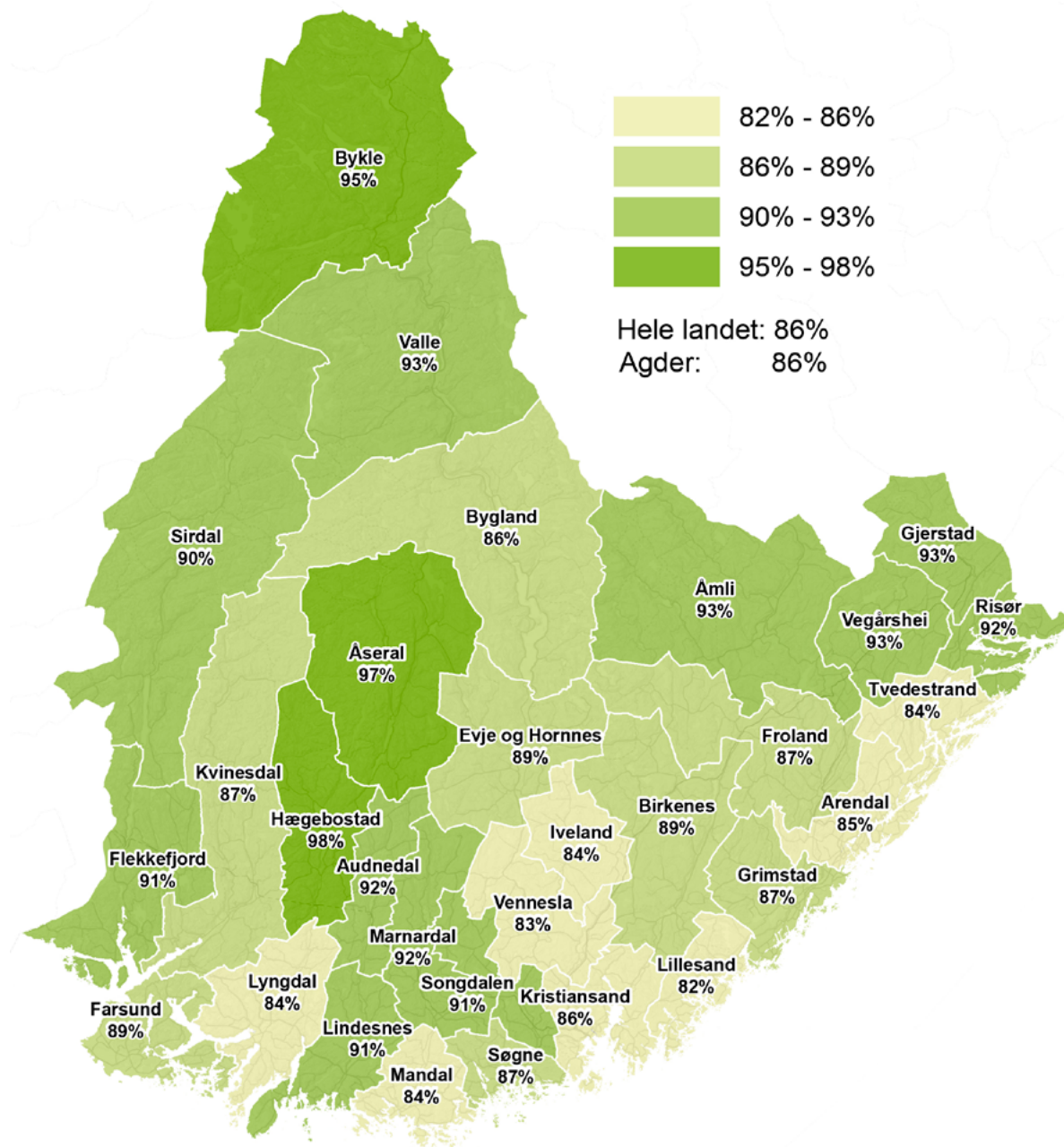
I ung i Agder 2019 svarer 68 prosent av ungdommene fra 8.trinn til Vg3 at de er fornøyde med lokalmiljøet der de bor, et litt lavere tall enn i 2016 (71 prosent). Et stort flertall av ungdommene i Aller kommunene i Agder opplever at det er trygt å ferdes ute i nærområde om kvelden (kart 7.4). Andelen varierer fra 82 prosent i Lillesand til 98 prosent i Hægebostad.

Kriminalitet

Statistikk fra Agder politidistrikt viser at det i 2018 ble registrert 19.229 straffesaker i politidistriktet mot 19792 i 2017, en nedgang på 2,8 prosent. Trenden har vært nedadgående i flere år. Generelt flytter kriminaliteten seg noe over på nett.

Voldskriminaliteten totalt sett holder seg stabil, men voldssaker hvor ungdom er innblandet øker. Ungdomsvolden i sentrum av de store byene øker mest.

► Kart 7.4 Andelen elever i ungdomsskole og videregående skole (8.trinn –Vg3) bosatt i den aktuelle kommunen som føler seg trygge når de er ute i nærområdet sitt om kvelden. (Regional rapport, Ung i Agder 2019)

Ensomhet

Å forebygge ensomhet i befolkningen har blitt framhevet som viktig i det regionale og lokale folkehelsearbeidet ¹⁶.

I Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019 ble skalaen The Three-Item Loneliness Scale ¹⁷ benyttet for kartlegging av ensomhet. Figur 7.24 viser at 14 prosent av den voksne befolkning over 18 år i Agder var ensomme. Det var ingen forskjeller mellom regionene av betydning, bortsett fra Nye Lindesnes som hadde en lavere andel ensomme. Andelen er høyere blant kvinner (15 prosent) enn blant menn (13 prosent).

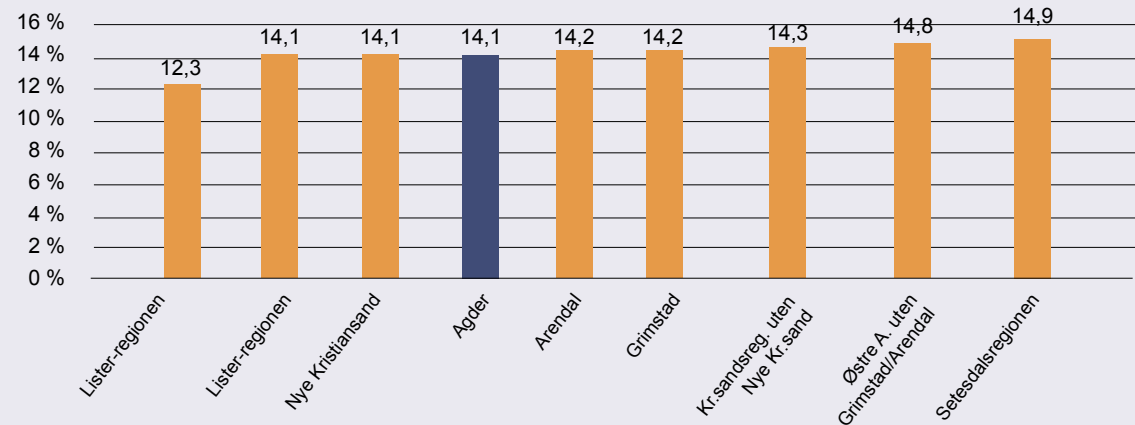
Figur 7.25 viser at det også er mange ungdommer som oppgir at de er ensomme. Til sammen svarer 25 prosent av ungdommene i Agder i 2019 at de har vært ganske mye eller veldig mye plaget av ensomhet den siste uken. Det er langt flere jenter enn gutter som rapporterer om dette, og andelen øker i løpet av ungdomstiden.

Vi ser også at det er langt flere som svarer at de er ensomme i 2019 enn i 2016, både blant gutter og jenter.

¹⁶ St.Meld.Nr.19. 2018 -2019. Folkehelsemeldinga – Gode liv i et trygt samfunn.

¹⁷ The Three-Item Loneliness Scale (T-ILS). Tre spørsmål er summert til en indikator for ensomhet. Hvor ofte føler du at du savner noen å være sammen med? Hvor ofte føler du deg utenfor? Hvor ofte føler du deg isolert fra andre? For ensomhet må en minst ha svart ofte eller svært ofte på minst et av spørsmålene.

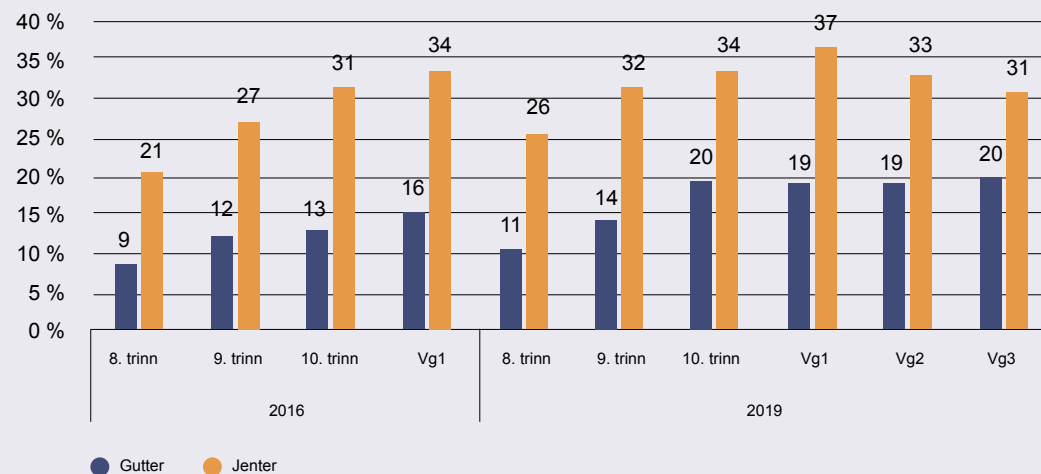
Ensomhet blandt voksne over 18 år i Agder

Figur 7.24 Andel voksne over 18 år i Agder som er ensomme målt etter score i The Three-Item Loneliness Scale.

Kilder: Regional rapport:Ung i Agder 2019

Ensomhet blant unge i Agder

Figur 7.25 Andelen elever i ungdomsskole og videregående skole (8.trinn –Vg3) som har vært ganske mye eller veldig mye plaget av ensomhet den siste uken. (Regional rapport, Ung i Agder 2019)

Deltagelse i organisert og uorganisert aktivitet

En av tre i Agder deltar i organisert aktivitet¹⁸ ukentlig eller oftere og 56 prosent av befolkningen deltar i uorganisert aktivitet¹⁹ ukentlig eller oftere (figur 7.26). Aktivitetsnivået har økt i hele Agder i begge kategorier sammenlignet med tilsvarende undersøkelse i 2015. Dette er omtrent som utviklingen i landet. Det er noe regionale forskjeller i uorganisert aktivitetsdeltagelse, mens den organiserte aktiviteten fordeler seg omtrent likt. Kvinner deltar oftere i uorganisert aktivitet enn menn.

Andelen ungdomsskoleelever i Agder som er medlem av en organisasjon, klubb, lag eller forening er 66 prosent i 2019. Andelen synker fra 69 prosent i 8. trinn til 62 prosent i 10 trinn²⁰. For elever i videregående skole synker andelen ytterligere til 42 prosent i VG3. På alle klassetrinnene er det noen færre aktive i 2019 sammenlignet med 2016.

Valgdeltakelse

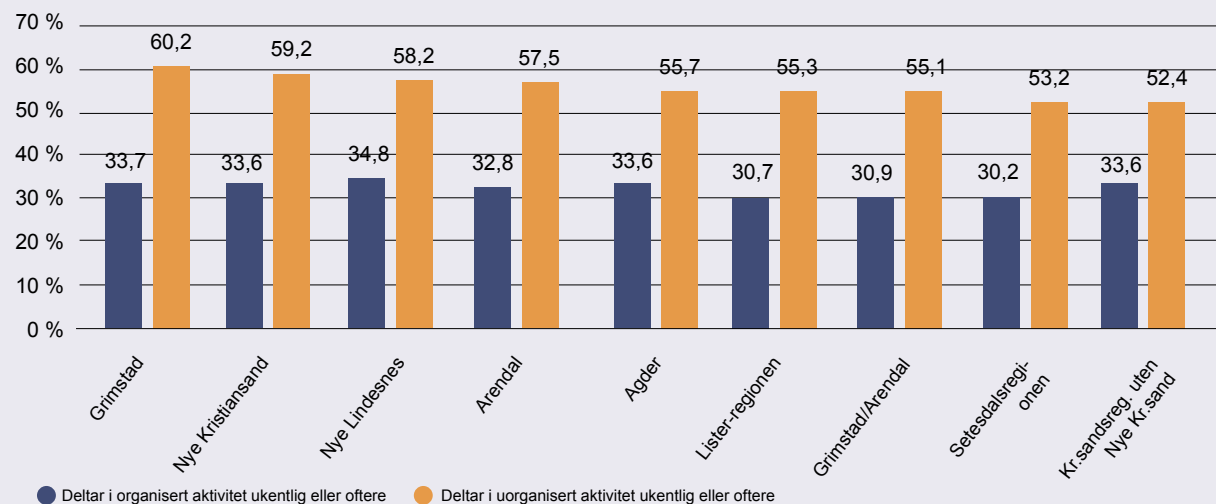
Figur 7.27 viser at Aust-Agder og Vest-Agder ligger omtrent likt med landsnivået for valgdeltakelse under stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg.

¹⁸ Spørsmålsformulering i Fylkehelseundersøkelsen i Agder 2019; Hvor ofte deltar du i organisert aktivitet/frivillig arbeid som for eksempel idrettslag, politiske lag, trossamfunn, kor eller andre lignende ting.

¹⁹ Spørsmålsformulering i Fylkehelseundersøkelsen i Agder 2019; Hvor ofte deltar du i uorganisert aktivitet som for eksempel klubb, møter venner, trimturer med venner/kolleger eller andre.

²⁰ Korus Sør. (2019). Rapport: Ung i Agder 2019

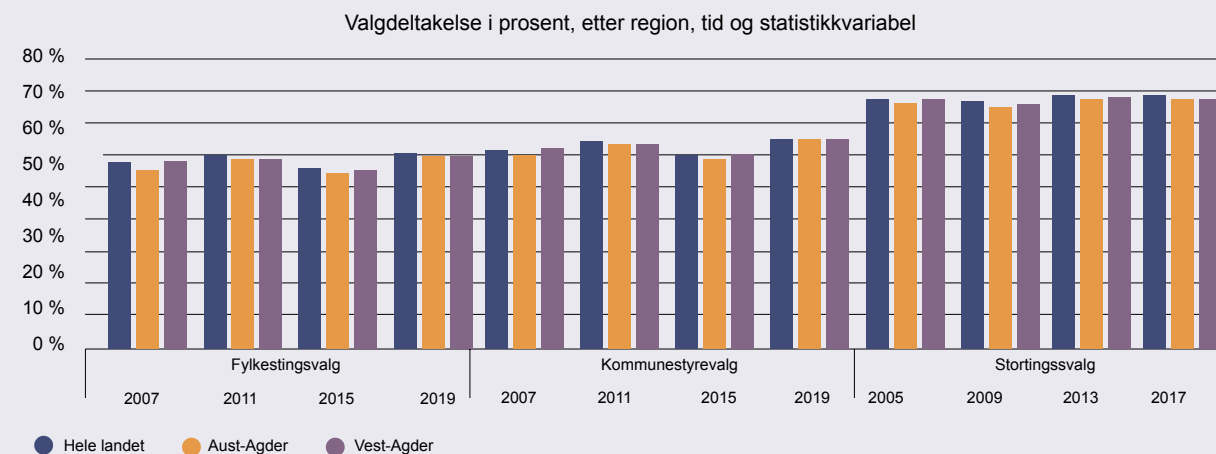
Deltagelse i organisert og uorganisert aktivitet

Figur 7.26 Andel som deltar i organisert og uorganisert aktivitet.

Kilde: SSB

Stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

Figur 7.27 Valgdeltakelse etter gammel fylkesinndeling.

7.5 Levevaner

Fysisk aktivitet

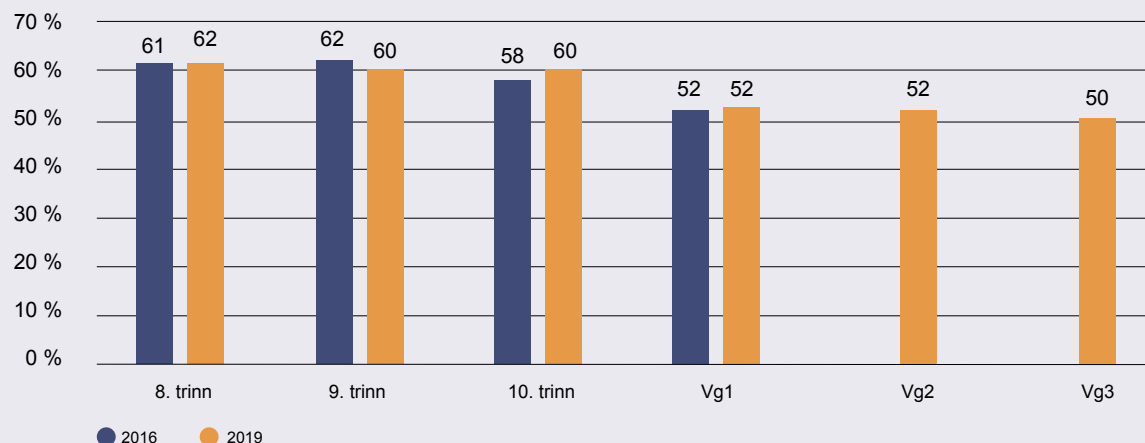
Nasjonale anbefalinger er at barn bør være fysisk aktive minst 60 minutter per dag, og 150 minutter per uke med moderat intensitet for voksne og eldre ²¹.

Resultatene fra Ung i Agder 2019 (figur 7.28) antyder imidlertid at flertallet av ungdommene i Agder ikke oppfyller denne anbefalingen. Litt over halvparten (56 prosent) oppgir at de er så fysisk at de blir andpusten 3-4 ganger i uka. Andelen synker i løpet av ungdomstiden. På alle klassetrinn er det flere gutter enn jenter som ofte er fysisk aktive, og forskjellene blir større for hvert trinn.

Foreløpige tall fra fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019 (figur 7.29) viser at om lag to tredjedeler av befolkningen i Agder er fysisk aktive 2-3 ganger per uke eller oftere. Det vil si at minst en tredjedel ikke oppfyller nasjonale anbefalinger for fysisk aktivitet. I alle distriktsregionene (Lister-regionen, Setesdalsregionen, Kristiansands-regionen uten Nye Kristiansand og Østre Agder uten Grimstad og Arendal) er andelen lavere enn gjennomsnittet for Agder. Andelen er høyere i de folkerike kommunene, og kvinner er mer fysisk aktive enn menn.

²¹ Helsedirektoratet (2015). Folkehelsepolitisk rapport 2015; Indikatorer for det tverrsektorielle folkehelsearbeidet. IS-2776.

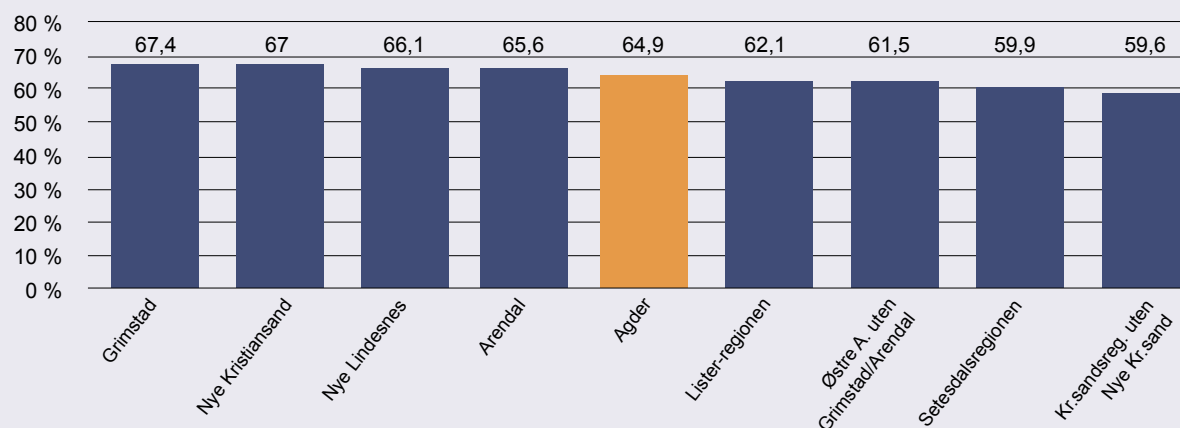
Andel unge i Agder som er fysisk aktive 3-4 ganger per uke eller oftere, begge kjønn

Figur 7.28 Andelen elever i ungdomsskole og videregående skole (8.trinn - Vg3) som er fysisk aktive 3-4 ganger per uke eller oftere, gutter og jenter.

Kilde: Foreløpige tall, Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019.

Andel i Agder som er fysisk aktive 2-3 ganger per uke eller oftere, begge kjønn, alle aldre

Figur 7.29 Andel som er fysisk aktive 2-3 ganger per uke eller oftere, fordelt på geografi.

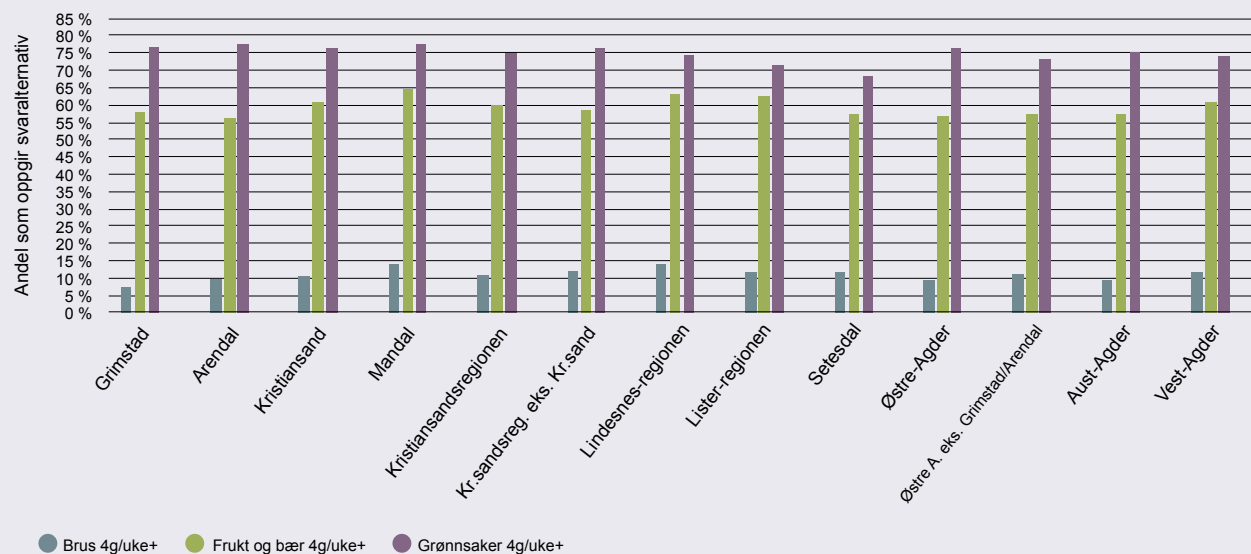
Kosthold

De aller fleste ungdommene i Agder spiser middag hver dag, og et flertall spiser frokost og lunsj²². I løpet av ungdomstiden endrer imidlertid måltidsvanene seg noe, særlig når det gjelder andelen som spiser frokost daglig. Mens 68 prosent av elevene på 8.trinn spiser frokost hver dag, gjelder dette under halvparten (47 prosent) av elevene på Vg3.

Generelt sett er det færre jenter som svarer at de spiser ulike måltider hver dag enn gutter. Det er også noe færre ungdommer som svarer at de spiser de ulike måltider daglig i 2019 sammenlignet med 2016.

Det gjennomsnittlige saltinntaket i Norge er anslått til ca. 10 gram per person per dag, dobbelt så høyt som anbefalt²³. Tallet er noe lavere for kvinner enn menn. Det kan antas at Agder ligger likt som landsgjennomsnittet. Figur 7.30 viser at innbyggere i 2015 fra gamle Lindesnesregionen rapporterer høyest inntak av brus med over fire ganger i uken. Mandal rapporterer høyest inntak av frukt, bær og grønnsaker.

Forbruk, andel på ulike svaralternativer etter fylke, region, folkerike kommune i Agder.
Begge kjønn og alle aldre

Figur 7.30 Forbruk av brus, frukt og bær, og grønnsaker i Agder i den voksne befolkning i 2015

²² Korus Sør. (2019). Rapport: Ung i Agder 2019.

²³ Helsedirektoratet (2017). Rapport IS-2680. Utviklingen i norsk kosthold 2107.

Tobakksbruk

I Norge det i de siste årene vært en sterk nedgang i både andelen daglig og «av og til røykere». I følge SSB²⁴ var det i perioden 2014 - 2018 et årlig gjennomsnitt på 11 prosent dagligrøykere og 8 prosent «av og til røykere» i aldersgruppen 16 -74 år. Tilsvarende tall for Aust-Agder var 14 og 8 prosent, og Vest-Agder 10 og 9 prosent.

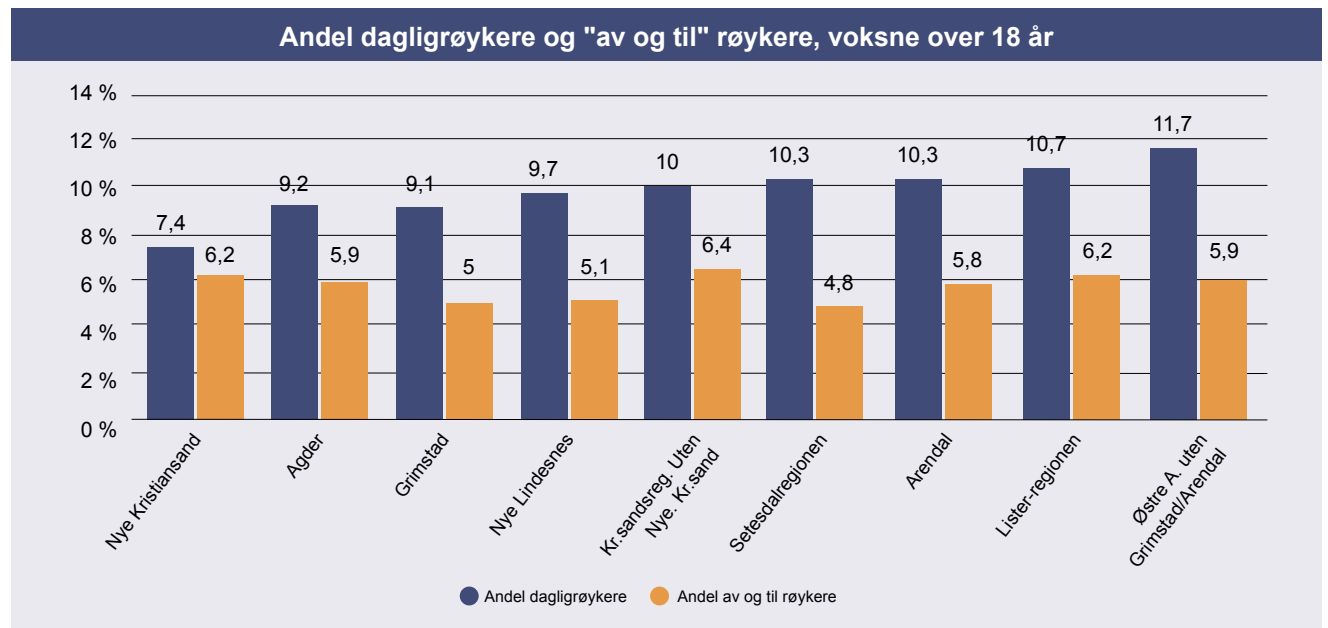
Regionale (foreløpige) tall fra fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019 (figur 7.31) viser at det for voksne over 18 år i Agder er 9 prosent dagligrøykere og 6 prosent «av og til røykere». Andelen dagligrøykere har sunket i hele Agder, mens andelen «av og til røykere» har holdt seg stabilt eller økt noe sammenlignet med tilsvarende undersøkelse i 2015. Østre Agder uten Grimstad og Arendal har en høyere andel dagligrøykere enn de andre regionene.

Figur 7.32 viser at det er en klar utdanningsgradient; jo høyere utdanning, jo lavere røykeandel. Blant de med grunnskole eller videregående skole som høyeste utdanning er det flere kvinner enn menn som røykte daglig i Agder. For de med høyskole/ universitet mindre enn 4 år er det tilsvarende omvendt.

➤ **Figur 7.32 Andelen dagligrøykere i Agder, etter kjønn og utdanning; Grunnskole, videregående skole, høyskole/universitet mindre enn 4 år og høyskole/universitet 4 år eller mer.**

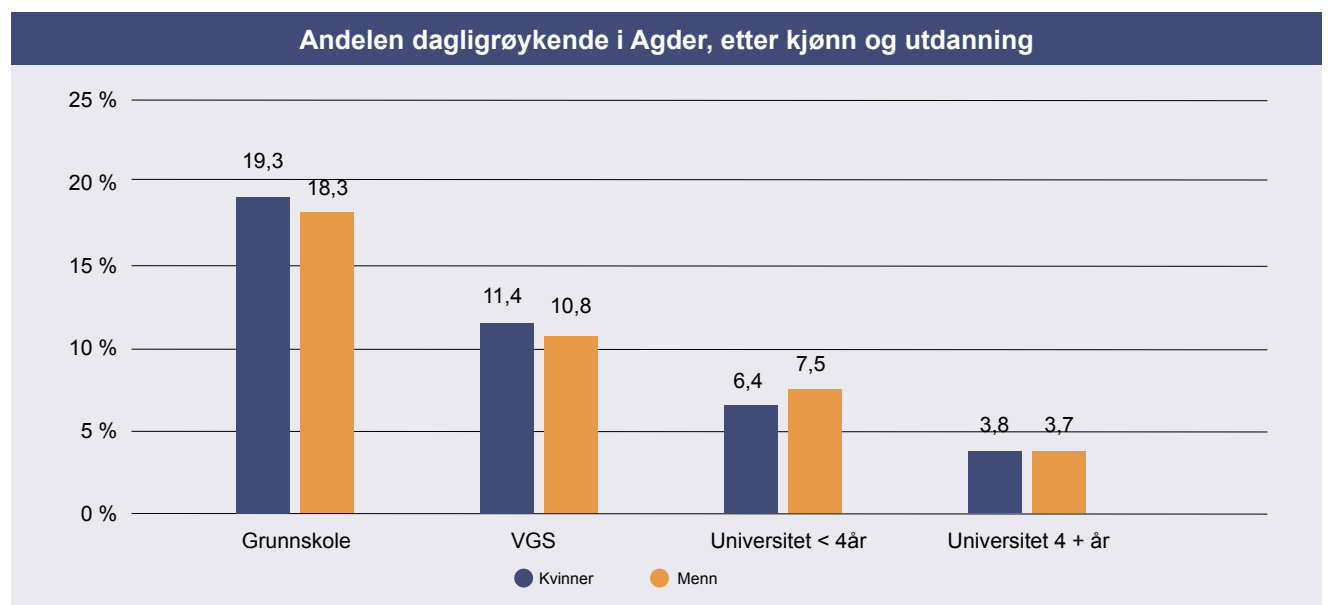
²⁴ Statistisk sentralbyrås Reise- og ferieundersøkelse

²⁵ Statistisk sentralbyrås Reise- og ferieundersøkelse

⬆ **Figur 7.31 Andelen dagligrøykere og «av og til røykere» blant voksne over 18 år i Agder**

Kilde: Foreløpige tall, Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019.

I følge SSB ²⁵ var det i perioden 2014 - 2018 et årlig gjennomsnitt på 10 prosent dagligsnusere og 4 prosent «av og til snusere» i aldersgruppen 16 -74 år. Tilsvarende tall for Aust-Agder var 7 og 3 prosent, og Vest-Agder 8 og 4 prosent. En høyere andel menn enn kvinner snuser. En høyere andel menn enn kvinner snuser.

Foreløpige tall fra fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019 (figur 7.33) viser at omtrent 11 prosent bruker snus daglig, og omtrent 3 prosent av og til i Agder i 2019. Andelen har økt betydelig fra 2015 da tilsvarende tall var 6 prosent og 2 prosent.

Siden slutten av 1990-tallet har det vært en stor nedgang i andelen ungdommer som røyker, ikke bare i Agder, men i landet som helhet. Samtidig har det vært en stor økning i bruk av snus, særlig blant gutter. Økningen i snusing oppveier likevel ikke tilbakegangen i røyking, og bruken av tobakk har samlet gått tilbake ²⁶.

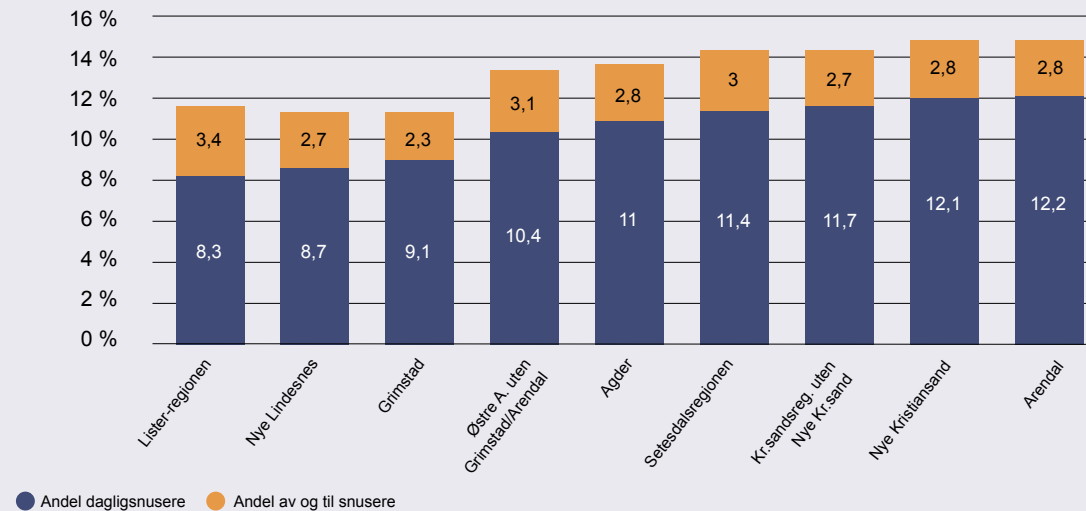
De aller fleste ungdommer i Agder har prøvd verken røyk eller snus. På ungdomskolen gjelder dette 9 av 10 ungdommer, mens 7 av 10 elever på videregående svarer det samme. Sammenlignes Ung i Agder undersøkelsene i 2016 og 2019 er det kun små endringer (figur 7.34). Andelen som røyker daglig er veldig lavt og har holdt seg stabilt fra 2016 til 2019. Andelen som snuser har gått litt opp på ungdomskolen, og litt ned i videregående skole.

► Figur 7.34 Andelen elever i ungdomsskole og videregående skole (8.trinn –Vg1) som røyker og andel som snuser daglig. (Regional rapport, Ung i Agder 2019)

²⁵ Statistisk sentralbyrås Reise- og ferieundersøkelse

²⁶ Ungdata nasjonale resultater 2019. Novarapport 2019. Oslo: NOVA, OsloMet)

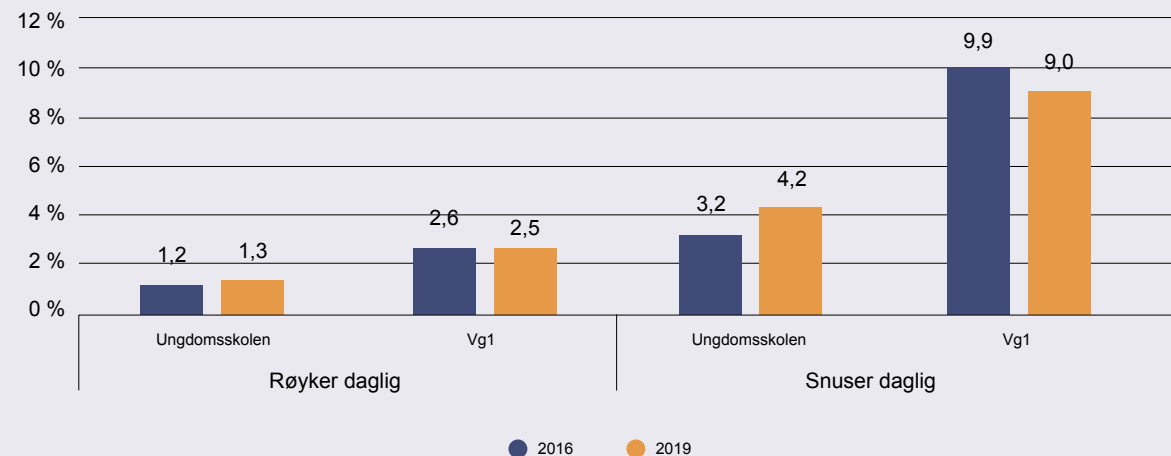
Andel dagligsnusere og "av og til" snusere, voksne over 18 år

► Figur 7.33 Andel dagligsnusere og «av og til snusere», voksne over 18 år i Agder i 2019.

Kilde: Regional rapport: Ung i Agder 2019

Andel unge som røyker og andel unge som snuser daglig

Alkoholbruk

Foreløpige tall fra fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019 viser at andelen i befolkningen som drikker alkohol 2-3 ganger i uken eller oftere har økt noe sammenlignet med tilsvarende undersøkelse i 2015. Samtidig har andelen som drikker alkohol sjeldent eller aldri blitt mindre.

Figur 7.35 viser at det drikkes alkohol oftere i Kristiansand, Arendal og Grimstad, mens det drikkes sjeldnere i Setesdalsregionen og Lister-regionen. Samtidig viser figur 7.36 at det i Setesdalsregionen og Lister-regionen konsumeres mer når det først drikkes. Dette peker i retning av at det er et noe mer kontinentalt drikkemønster med relativt hyppig alkoholbruk, men få alkoholenheter ²⁷ per gang i de største byene, og et mer tradisjonelt drikkemønster med sjeldnere alkoholbruk, men med flere alkoholenheter per gang i distriktsregionene.

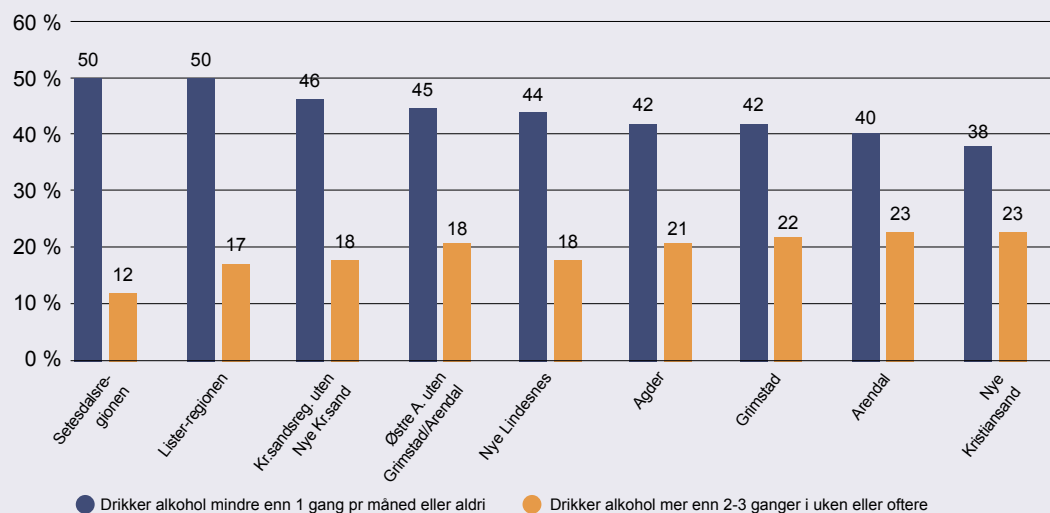
I tråd med nasjonale trender øker antallet som oppgir at de drikker jevnlig i Agder med økende alder, og særlig i overgangen fra ungdomsskole til videregående skole. Mens 75 prosent av ungdommene i 8. trinn aldri har smakt alkohol, gjelder det samme for 37 prosent på Vg1 og 12 prosent på Vg3 ²⁸.

Ung i Agder 2019 viser at andelen ungdom bosatt i de ulike kommunene i Agder som drikker alkohol månedlig eller oftere varierer. Fra 3 prosent i Iveland til 29 prosent i Valle. Det er litt færre i Agder enn nasjonalt som drikker alkohol månedlig eller oftere.

²⁷ En alkoholenhet tilsvarer en liten flaske øl, et glass vin eller en drink.

²⁸ Korus Sør (2019). Regional rapport, Ung i Agder 2019.

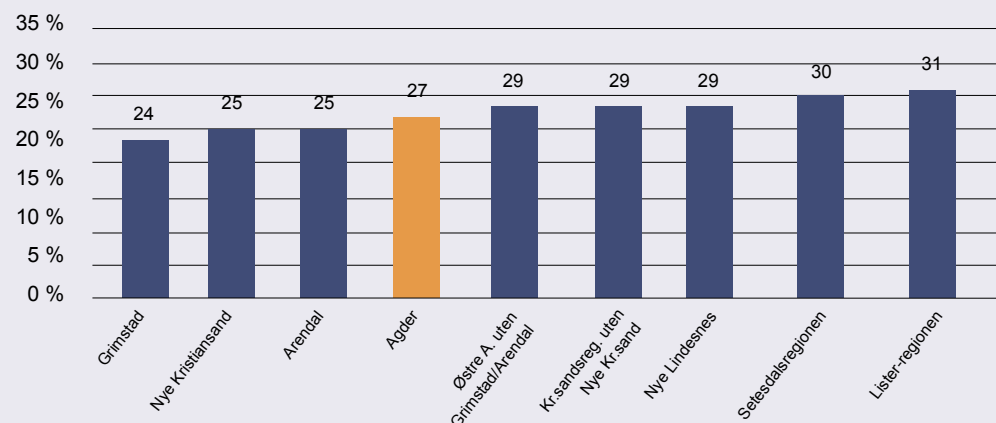
Alkoholbruk i Agder 18 år og eldre

Figur 7.35 Alkoholbruk i Agder, personer fra 18 år, hyppighet

Kilde: Foreløpige tall, Fylkeshelseundersøkelsen i Agder 2019.

Andel 18 år og eldre i Agder som drikker normalt 5 alkoholenheter eller mer hver gang de drikker alkohol

Figur 7.36 Andel som drikker normalt 5 alkoholenheter eller mer hver gang de drikker, fordelt på geografi.

Bruk av cannabis og andre narkotiske stoffer

I de nasjonale Ungdata-tallene finner vi en utvikling hvor vi så en økning i bruken av hasj eller marihuana blant tenåringer på 1990-tallet, og så en markert nedgang fram til midten av det første tiåret etter årtusenskiftet. Fra 2010 og fram til 2016 har bruken holdt seg stabilt lavt, men de to siste årene har det vært en liten økning i andelen som har prøvd cannabis.²⁹

I Ung i Agder 2019 svarer 3 prosent av elever på ungdomsskole og 13 prosent av elever på videregående at de har brukt cannabis, hasj og marihuana minst en gang det siste året.

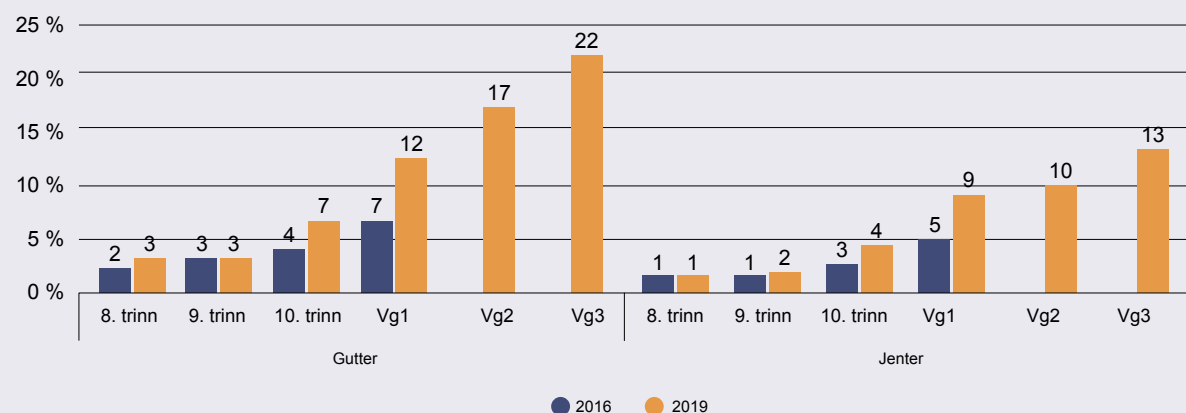
Figur 7.37 viser at omtrent dobbelt så mange gutter som jenter har prøvd cannabis det siste året, og at dette er vanligere jo eldre en er. Mens 2 prosent av guttene og 1 prosent av jentene på 8.trinn har prøvd cannabis minst en gang det siste året, har 22 prosent av guttene og 13 prosent av jentene på Vg3 gjort det samme.

Figur 7.38 viser også at det er tegn på endring i cannabiskulturen blant ungdom. Siden 2016 har cannabisbruken økt på nesten alle klassetrinn der en har sammenlignbare tall.

I Agder er det noe lavere andel i de gruppene med høyest sosioøkonomisk status (SØS) som har prøvd hasj, marihuana eller cannabis det siste året. Dette skiller seg litt fra de nasjonale Ungdata-tallene, hvor det viser seg at det er ungdom i gruppen merd høy SØS som i størst grad bruker cannabis på videregående skole.

²⁹ Ungdata nasjonale resultater 2019. Novarapport 2019. Oslo: NOVA, OsloMet)

Andel unge i Agder som har prøvd hasj/marihuana/cannabis siste året

Figur 7.37 Andel unge i Agder som har prøvd hasj/marihuana/cannabis minst en gang det siste året.

Kilde: Regional rapport: Ung i Agder 2019

Andel unge i Agder som har prøvd hasj/marihuana/cannabis siste året fordelt på SØS

Figur 7.38 Andel unge i Agder som har prøvd hasj/marihuana/cannabis minst en gang det siste året. Fordelt på skolenivå og sosioøkonomisk bakgrunn.

Referanser

Kapittel 2. Klima og energi

Agder Energi, Energiutredninger for alle kommunene i Agder. <https://www.aenett.no/virksomhet/publikasjoner-utredninger/utredninger/energiutredninger/energiutredninger-for-2013>

Electric Region Agder. <https://electricregionagder.com/>

Estimert karbon fotavtrykk – land i Europa. <https://www.electrictymap.org/?wind=false&solar=false&page=map&remote=true>

Klimaloven - <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-60>

Klimaprofil Agder - <https://klimaservicesenteret.no/faces/desktop/article.xhtml?uri=klimaservicesenteret%2Fklimaprofiler%2Fklima-profil-agder>

Klima- og Miljødepartementet (2016-2017). Meld. St. 41, Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid. <http://bit.ly/2wlvkl1>

NVE notat 2017: Hvordan vil en omfattende elektrifisering av transportsektoren påvirke kraftsystemet?

Parisavtalen - www.miljostatus.no/parisavtalen/

Kapittel 3. Areal og transport

Johansen, Rune, 2017: Folkehelseundersøkelsen – Helse og Trivsel 2015 i Vestfold, Vest-Agder og Aust-Agder. Folkehelseinstituttet. Kan lastes ned her: <http://www.regionplanagder.no/media/6904622/Resultatrapport.pdf>

NSB (2018) - <https://www.nsb.no/om-nsb/for-presse/pressemeldinger/over-65-millioner-togreiser-i-2017>

Planforslag til strategiplan for trafiksikkerhet Agder 2018-2029. www.vaf.no/media/6944567/Strategiplan-for-trafiksikkerhet-i-Agder-2018-2029-.pdf

Statens vegvesen, 2017 - <https://www.vegvesen.no/fag/fokusomrader/Miljo+og+omgivelser/Stoy>

Strategi for ladeinfrastruktur i Agder, 2015. Kan lastes ned her: <http://www.regionplanagder.no/media/6321359/Strategi-for-ladeinfrastruktur-i-Agder.pdf>

Trygg Trafikk 2019 (Lund, Johan): Helsevesenbasert skade-registrering som verktøy for å forebygge trafikkulykker. https://www.tryggtrafikk.no/wp-content/uploads/2019/11/Skaderegistreringsrapport2019_nettoppslag.pdf

TØI, 2014: Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2013/14 – nøkkelrapport. <https://www.toi.no/getfile.php?mmfileid=39511>

Urbanet Analyse, 2015: Reisevaner i Region Sør 2013/14. https://www.vegvesen.no/_attachment/981751/binary/1050352?-fast_title=Reisevaner+Region+s%C3%B8r%2C+rapport+57+2013%E2%80%932014.pdf

Urbanet Analyse: Reisevaner i Arendalsregionen 2013/14. https://www.vegvesen.no/_attachment/981743/binary/1050347?-fast_title=Reisevaner+Arendalsregionen%2C+rapport+62+2013%E2%80%932014.pdf

Urbanet Analyse: Reisevaner i Kristiansandsregionen 2013/14. https://www.vegvesen.no/_attachment/981742/binary/1050346?-fast_title=Reisevaner+Kristiansandsregionen%2C+rapport+63+2013%E2%80%932014.pdf

Kapittel 5. Arbeids- og næringsliv

ADAPT Consulting AS, 2017: A Brief Overview of the Power System in Norway and Southern Norway in particular. Kan lastes ned fra VAF her: <http://www.vaf.no/media/6710388/A-Brief-Overview-of-the-Power-System-in-Southern-Norway2017-002-.pdf>

Agderforskning, 2016: Smart spesialiseringsanalyse for Agder (FoU-rapport 2/2016). Kan lastes ned fra regionplanagder.no her: <http://www.regionplanagder.no/media/6496222/Smart-spesialisering-Agder-del-1.pdf>

Aust- og Vest-Agder fylkeskommuner, 2017: Kunnskapsgrunnlag: Folkehelsestrategi for Agder 2018-2025. Kan lastes ned fra regionplanagder.no her: <http://www.regionplanagder.no/media/6700041/Kunnskapsgrunnlag-folkehelsestrategi-for-Agder-2018-2025-23mai-2017.pdf>

Fevang, Elisabeth og Røed, Knut, 2006: Veien til uføretrygd i Norge (Rapport 10/2006) Stiftelsen Frischsenteret for samfunns-økonomisk forskning

Forskningsrådet, 2017: Det norske forsknings- og innovasjonssystemet – statistikk og indikatorer 2017. Kan lastes ned fra Forskningsrådet her: https://www.forskningsradet.no/prognett-indikatorrapporten/Indikatorrapporten_2017/1254026172832

Forskningsrådet, 2017: Regionale kunnskapsgrunnlag: Agder. Forskningsrådets arbeid med næringsrettet FoU

Menon: Industrielt eierskap i Norge. Eierskapets betydning for verdiskaping og vekst i industribedrifter og tilknyttet næringsvirksomhet (Menon-publikasjon nr 11/2012)

NAV-statistikknotat per 30.09.2019: https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/AAP+nedsatt+arbeidsevne+og+ufordtrygd+-+statistikk/Arbeidsavklaringspenger/_attachment/550915?_download=true&_ts=16dc950c200

NIBIO, 2017: Arealbarometer. <https://www.nibio.no/tema/jord/arealressurser/arealressurskart-ar5/arealbarometer>

Telemarksforskning, 2017: Naturressursanalyse Aust-Agder og Vest-Agder (TF-rapport nr. 403/2017) Kan lastes ned fra <http://www.regionplanagder.no>

Kapittel 6. Kultur og kulturminner

Byggnettverket og Håndverksnett, 2017: Varmere, våtare, villare. Rapport om museas møte med klimautfordringane. <http://ryfylkemuseet.no/wp-content/uploads/2016/01/MANUS-nettutgave.pdf>

CHCfE-konsortiet, 2015: Kulturarven er verdifull for Europa. International Cultural Centre, Krakow, 2015. www.europanostra.org/our-work/policy/cultural-heritage-counts-europe

Dam, Karolina Wojdak og Brathaug, Ann Lisbet, 2010: Frivillighet-Norge skaper store verdier. Artikkel <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/ae-tikler-og-publikasjoner/frivillighet-norge-skaper-store-verdier>

Dammann, Åse, 2015: Gamle hus da og nå Status for SEFRAK-registrerte bygninger i 18 kommuner Sammendragsrapport for Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2000-2014. NIKU Rapport 82.

Gierløff, Caroline Wang., Magnussen, Kristin., Eide, Lars Stemland., Iversen, Endre Kildal., Ibenholt, Karin., Dombu, Siri Voll., Navrud, Ståle og Strand, John, 2017: Verdien av kulturarv. En samfunnsøko-

nomisk analyse med utgangspunkt i kulturminner og kulturmiljøer. Menon-publikasjoner nr. 72/2017

Halmrast, Hanne H., Refsli, Petter B. og Sjøvold, Jon Martin, 2017: Kunst i tall 2016. Omsetning av musikk, litteratur, visuell kunst og scenekunst. Kulturrådet.

Heian, Marit Torvik, Kleppe, Bård og Løyland, Knut, 2015: KUNSTNERUNDERSØKELSEN. Kunstnernes inntekter i 2013. Telemarksforskning Rapport nr. 350 (2015), Isbn 978-82-7401-751-1

Heian, Marit Torvik, Løyland, Knut og Mangset, Per, 2008: Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold 2006. Telemarksforskning rapport nr. 241 (2008) ISBN/ISSN 978-82-7401-262-2/1501-9918

Holm, Arne 2016: *Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen – suksessfaktorene i by- og tettstedsutviklingsprosjekter med fokus på vern og ny bruk av eldre bygninger*. NIBR-rapport 2016:7.

<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/kulturminner-og-kulturmiljo/miljomal-2.1/>

Johansen, Rune, 2017: Folkehelseundersøkelsen – Helse og Trivsel 2015 i Vestfold, Vest-Agder og Aust-Agder. Folkehelseinstituttet. Kan lastes ned her: <http://www.regionplanagder.no/media/6904622/Resultatrapport.pdf>

Kleppe, Bård, 2018: Norsk kulturindeks 2018. <http://kulturindeks.no/>. Data hentet fra excel-fil fra Bård Kleppe 3.9.2019

Kulturdepartementet, 2014: Kulturutredningen 2014. NOU 2013:4.

Kulturrådet 2018: Museene i 2017 – Kulturrådets vurderinger av museene i det nasjonale museumsnettverket.

Magnussen, Kristin., Gierløff, Caroline Wang., Iversen, Endre Kildal., Dombu, Siri Voll., Ibenholt, Karin og Navrud, Ståle, 2017: Kulturminnefondets samfunnsnytte. Menon publikasjon. 42/2017.

Riksantikvaren 2015c: Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen.

Riksantikvaren 2015d: Kulturarvens samfunnsnytte – verdiskapingsarbeidet 2012 – 2015.

Skarstein, Vigdis Moe (utredningsleder): Kunstens autonomi og kunstens økonomi. Rapport fra utredningen om kunstnerøkonomien igangsatt av Kulturdepartementet. Publikasjonskode V-0973

Sørvig, Øystein Sivertsen og Iversen, Endre Kildal 2016: Ringvirknings- og verdiskapingsanalyse av reiselivet i Tinn. MENON-PUBLIKASJON NR. 3/2016 Januar 2016;

Salte, Maren Louise; Fossen, Marius & Halvorsen, Kaj 2017: *Indikatorer for samfunnsnytte. Kulturminner og kulturmiljøer*. Analyse og Strategi.

Ulstein, Heidi., Magnussen, Kristin., Dombu, Siri Voll & Iversen, Endre. 2017: *Hvordan måle samfunnsnyttene av kulturmiljøer over tid? Forslag til indikatorer for miljøovervåking*. Menon-publikasjon nr. 80/2017.

Vest-Agder Fylkeskommune 2014: Ny-Hellesund kulturmiljø. Forslag til forvaltningsplan. Høringsdokument.

Virke, 2013: Nytt Nasjonalmuseum - økonomiske ringvirkninger og potensial.

Kapittel 7. Folkehelse

Helsedirektoratet, 2015: Folkehelsepolitisk rapport, Indikatorer for det tverrsektorielle folkehelsearbeidet. IS-2776.

Johansen, Rune, 2017: Folkehelseundersøkelsen – Helse og Trivsel 2015 i Vestfold, Vest-Agder og Aust-Agder. Folkehelseinstituttet. Kan lastes ned her: <http://www.regionplanagder.no/media/6904622/Resultatrapport.pdf>

KoRus Sør, 2016: Regional rapport Ung i Agder 2016. UNG dataundersøkelse.

Kriminalstatistikk, Agder politidistrikt 2013-2017.

Norsk folkehjelp, 2017: Drukningsstatistikk. <https://www.folkehjelp.no/Presse/Drukningsstatistikk>

Reseptregisteret, Folkehelseinstituttet – www.reseptregisteret.no

SSB, 2017: Levekårsundersøkelsen 2015, samordnet med den europeiske helseintervjuundersøkelsen.

Aust-Agder Fylkeskommune

E-post: postmottak@austagderfk.no

Telefon: 37 01 73 00

Besøksadresse:

Ragnvald Blakstadsvei 1,
4838 Arendal

Postadresse:

Postboks 788 Stoa,
4809 Arendal

Vest-Agder Fylkeskommune

E-post: postmottak@vaf.no

Telefon: 38 07 45 00

Besøksadresse:

Tordenskjoldsgate 65,
4605 Kristiansand S

Postadresse:

Postboks 517 Lund,
4605 Kristiansand

AUST-AGDER
FYLKESKOMMUNE

Arkivreferanse: 2020/1576-5
Arkivkode: 110
Saksbehandler: Linn Øysæd Gyland
Adm.enhet: Plan og næring
Dato: 04.03.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	21/2020
Formannskapet	26.03.2020	25/2020

Saksfremlegg

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunestyrets behandling av sak 21/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

**Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset.
Saken ble dermed ikke behandlet.**

Høringsuttalelsen som framkommer under vurdering i saksframlegget godkjennes.

Bakgrunn for saken:

Regionplan Agder ble vedtatt høsten 2019. Arbeidet med å utarbeide handlingsprogram for 2020 – 2023 er igangsatt. Fylkesutvalget ber om innspill til hvilke mål i Regionplan Agder 2030 som skal prioriteres i den neste fireårsperioden.

Det ønskes følgende innspill:

1. Hva er kommunens prioriteringer av mål og veier til målet i Regionplan Agder 2030?
2. Hva kan kommunen bidra med for at Agder skal nå disse målene og hvem ser kommunen på som aktuelle samarbeidsparter i arbeidet?

Felles mål for Agder 2030

Gjennom Regionplan Agder 2030 har sentrale samfunnsaktører satt seg felles mål for utviklingen av Agder frem mot 2030. Det skal jobbes for at regionen blir et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår, gjennom fem hovedsatsingsområder:

- Attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter
- Verdiskaping og bærekraft
- Utdanning og kompetanse
- Transport og kommunikasjon
- Kultur

Regionplan Agder 2030 bygger på FNs 17 bærekraftsmål og vektlegger tre gjennomgående perspektiver for å få til en bærekraftig samfunnsutvikling:

- Næringsutvikling og samarbeid om nye arbeidsplasser (økonomisk bærekraft)
- Levekår, likestilling, inkludering og mangfold (sosial bærekraft)
- Klima og miljø (miljømessig bærekraft)

Om handlingsprogrammet

Flere områder i Regionplan Agder 2030 blir ivaretatt gjennom ordinær virksomhet og gjøremål uten at det må løftes inn i handlingsprogrammet. Både fylkeskommunen, flere kommuner og andre samfunnsaktører har allerede lagt regionplanens mål til grunn for eget strategi- og planarbeid.

Formålet nå er å finne frem til de tiltakene som vil styrke det regionale samarbeidet og bidra til et felles løft slik at vi når hovedmålet om et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår. Vi skal i fellesskap finne frem til de tiltakene som vil gi størst gevinst for Agder i 2030.

Tiltakene i handlingsprogrammet skal ikke utformes som nye målsettinger, men være tiltak koblet til et eller flere mål i Regionplan Agder 2030. Handlingsprogrammet skal være konkret og ikke for omfattende, med gjennomførbare tiltak.

Fylkeskommunen vil se arbeidet med handlingsprogrammet i sammenheng med de to andre prosessene som er satt i gang våren 2020: Regional planstrategi for Agder og handlingsprogram for fylkesveg.

Høringsfristen for kommunene er satt til 1. april 2020

Hjemmelsbakgrunn

Plan- og bygningslovens kap. 8
§§ 8-1 og 8-3

Vurdering:

Innspill punkt 1: Hva er kommunens prioriteringer av mål og veier til målet i Regionplan Agder 2030?

Lyngdal kommune vil særlig trekke frem fire mål beskrevet i Regionplan Agder 2030 som er viktige i perioden 2020-2023

1. *Det er attraktive og varierte bo- og arbeidsmarkeder i hele Agder.* Vi vil særlig trekke frem viktigheten av å ha en arealplanlegging som tar hensyn til at infrastruktur og mulighetene for kollektivtrafikk **er ulik i distrikter og byer**. Dette får følger for hvordan den enkelte kommune kan jobbe med klima og bærekraftig by- og boligplanlegging.
2. *Verdiskaping er basert på bærekraftig bruk av menneskelige ressurser og naturressurser.* Her vil vi særlig trekke frem viktigheten av å kartlegge muligheter og utvikle bærekraftig verdiskaping på bakgrunn av naturressurser (Kommunen ønsker sterkt fokus på blå **næring**).
3. *En høyere andel elever og studenter gjennomfører videregående opplæring, fagskole og høyere utdanning.* Her vil vi trekke frem viktigheten av **desentraliserte studietilbud** på ulike utdanningsnivåer
4. *Nødvendig infrastruktur for et lavutslippssamfunn er bygd ut.* Det må arbeides aktivt for å opprettholde og videreutvikle dagens tilbud på **jernbane** på en slik måte at det ikke rammer distriktene.

Innspill punkt 2. Hva kan kommunen bidra med for at Agder skal nå disse målene og hvem ser kommunen på som aktuelle samarbeidsparter i arbeidet?

Lyngdal kommune er gjennom Listersamarbeidet i gang som deltaker i prosessen med å utarbeide Regionplan Lister 2030. Denne planen er prioritert i forslag til regional planstrategi for Agder 2020 – 2024.

Regionplan Lister 2030 skal utarbeides som en regional plan etter kravene i plan- og bygningsloven. Planen skal bygge på Regionplan Agder 2030, med fokus på Lister sine utfordringer og muligheter. Hovedmålet med Regionplan Lister 2030 er å utvikle Lister til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode og likeverdige levekår. Dette samsvarer med hovedmålet i Regionplan Agder 2030.

I tillegg skal Regionplan Lister 2030 være et redskap for økt samskaping og større bo-attraktivitet i kommunene i Lister. Det er behov for å synliggjøre, utdype og konkretisere forhold som har større betydning lengst vest i Agder, i en region med mindre bykommuner og distriktskommuner.

Regionplan Lister 2030 med tilhørende handlingsprogram skal:

- være et overordnet strategisk styringsdokument for hele Lister, som også legges til grunn for kommunal planlegging
- gi retning til samarbeidet for å løse regionens viktigste hovedutfordringer og for å utnytte regionens mange muligheter
- sette nye mål for utvikling av Lister som er tydelige, målbare og ambisiøse - og realistiske å nå innen 2030
- peke på felles tiltak for å nå målene

Konklusjon:

Lyngdal kommune vil særlig trekke frem fire viktige mål for den kommende fireårsperioden. Kommunens bidrag for å nå disse målene og aktuelle samarbeidsparter i arbeidet avklares i prosessen med Regionplan Lister 2030 og i det videre arbeidet med kommuneplanen.

Forslag til vedtak

Høringsuttalelsen godkjennes.

Vedlegg:

1

Saksfremlegg

AGDER
fylkeskommune

Regionplan Agder 2030

Attraktiv, samskapende
og bærekraftig

Innhold

- 5 Agder – en bærekraftig region med lave utslipp og gode levekår
- 7 Utfordringer og muligheter for Agder i 2019
- 11 Attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter
- 15 Verdiskaping og bærekraft
- 19 Utdanning og kompetanse
- 23 Transport og kommunikasjon
- 27 Kultur
- 31 Oppfølging av planen

Agder – en bærekraftig region med lave utslipp og gode levekår

Regionplan Agder 2030s hovedmål er å utvikle Agder til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region i 2030 – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår. Dette innebærer å

- bruke hele Agder, og sørge for at utviklingen kommer alle deler av Agder til gode,
- samarbeide om å nå FNs bærekraftsmål på regionalt og lokalt nivå,
- jobbe kunnskapsbasert og målrettet for å forbedre levekårene gjennom en langsiktig og helhetlig levekårssatsing,
- redusere klimagassutslipp på Agder med minst 45 prosent innen 2030,
- utnytte mulighetene som digitalisering gir.

Regionplan Agder 2030 har fem tema som skal være hovedsatsingsområder frem mot 2030:

- Attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter
- Verdiskaping og bærekraft
- Utdanning og kompetanse
- Transport og kommunikasjon
- Kultur

I tillegg har planen tre gjennomgående perspektiver som samsvarer med de tre dimensjonene av bærekraft i hovedmålet:

- Næringsutvikling og samarbeid om nye arbeidsplasser
- Levekår, likestilling, inkludering og mangfold
- Klima og miljø

Regionplan Agder 2030 er et overordnet strategisk styringsdokument for hele Agder. Den beskriver de viktigste utfordringene og mulighetene for landsdelen, et ønsket fremtidsbilde for 2030, og hva som skal til for å nå konkrete mål. Planen er grunnlaget for politikkutformingen i Agder. Den er retningsgivende for prioritering, samordnet innsats og virkemiddelbruk fra ulike offentlige aktører. Planen er utarbeidet etter smart spesialiseringsmetodikken og peker på relevante områder for internasjonalt samarbeid.

Offentlige og private samfunnsaktører på Agder har over mange år samarbeidet godt for å nå ambisiøse mål, gjennom «Felles mål for Sørlandet 2003–2010» og Regionplan Agder 2020. Nøkkelen til å nå felles mål er å videreføre og forsterke det gode samarbeidet i et regionalt partnerskap. Samarbeidet skal kjennetegnes av kunnskapsbasert praksis, som tar utgangspunkt i et felles utfordringsbilde og kobler kompetanse fra erfaring, forskning og medvirkning.

Utfordringer og muligheter for Agder i 2019

Agder er en region i økonomisk og befolkningsmessig vekst. De siste ti årene har Agder vært en av landets raskest voksende regioner i folketall. Den viktigste årsaken er innvandring. Befolkningsveksten er imidlertid ujevnt fordelt. Veksten er høyest i Kristiansandsregionen, mens flere innlandskommuner har en svak vekst og ville opplevd befolkningsnedgang uten innvandring. Det er en trend at flere velger å bo sentralt, både i by- og bygdesentrum.

Agder har et variert og konkurransedyktig arbeids- og næringsliv. Industrinæringer som prosess- og mekanisk industri og leverandørindustri for olje- og gassvirksomhet står særlig sterkt. I tillegg er reiseliv en viktig næring som kan videreutvikles. Agder har sterke klynger og nettverk innen disse sektorene. Innenfor flere av disse næringene skjer det en betydelig digitalisering, automatisering og robotisering. Dette vil få stor betydning for ressursbruk og for hvordan tjenester utføres og mottas.

Det er et stort potensial for bærekraftig vekst gjennom å kombinere regionens sterke teknologikompetanse og store overskudd av fornybar kraft. Treindustrien og marine næringer har store utviklingsmuligheter og kan bidra til å skape nye arbeidsplasser.

Gjennomføringsgraden i videregående skole har vært jevnt økende de siste årene. Agder har en relativt høy andel personer med yrkesrettet utdanning. Det er likevel et behov for at flere velger de yrkesfaglige programmene som nær-

ingslivet etterspør. Samtidig trenger næringslivet ansatte med høyere utdanning. Mange av disse må i dag rekrutteres fra andre deler av landet eller fra utlandet.

Det fødes færre barn, og eldre utgjør en stadig større andel av befolkningen. Denne utviklingen vil stille offentlig sektor overfor store utfordringer i årene som kommer. Det blir blant annet færre i arbeidsfør alder per pensjonist. Samtidig er eldre mennesker en viktig ressurs for samfunnet, blant annet med frivillig innsats. Det er viktig å legge til rette for et aldersvennlig samfunn.

Agder er blant regionene med lavest sysselsettingsgrad, der særlig andelen unge på uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger er høy. For å opprettholde dagens velferdsnivå må sysselsettingsgraden og verdiskapingen per arbeidstaker økes. Det er også behov for å ta i bruk nye teknologiske løsninger og nye modeller for samhandling og tjenesteutvikling.

Deler av innlandet på Agder, distriktene og randkommunene opplever levikårsutfordringer og tap av arbeidsplasser. Flere kommuner har et ensidig arbeidsmarked med få kompetansearbeidsplasser, og lang reisetid til steder med variert arbeidsmarked. Det er utfordringer med fiber- og nettkapasitet flere steder. Store avstander og til dels dårlige veier hindrer effektiv transport av folk, råvarer og produkter.

Likestilling, inkludering og mangfold er viktig, både i et levikårs- og verdiskapingsperspektiv. Agder er

den regionen i Norge som har lavest andel av innvandrere i arbeid, og har i tillegg lav andel kvinner i lederstillinger og høy andel kvinner i deltidsstillinger.

Inntektsulikhetene på Agder og andelen barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt har økt. Et rausere og mer likestilt samfunn vil bidra til bedre folkehelse og mer inkludering. Dette vil også føre til at flere kan komme i arbeid og dermed øke sysselsettingsgraden og verdiskapingen, redusere inntektsforskjellene og forbedre levekårene i regionen.

Klimaendringer er en global utfordring. Agder må både håndtere hendelser som følge av mer ekstremvær og gjennomføre utslippskutt for å oppfylle Parisavtalen. Transport står for mest klimagassutslipp i Agder, og det er derfor i denne sektoren de største utslippskuttene må tas. Samtidig er økt mobilitet sentralt for å bedre levekår, skape et felles bo- og arbeidsmarked og tilrettelegge for verdiskaping. Næringslivet i regionen har store muligheter for å utvikle nye klimavennlige løsninger og produkter, og dermed nye grønne arbeidsplasser. For å få dette til må Agder styrke innsatsen innen forskning, utvikling og innovasjon.

Kultur, idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv, samt arenaer for tro og livssyn, er viktig for innbyggernes levekår. De bidrar til å utvikle kreativitet og god folkehelse, og til sosial integrering. Frivillig sektor er en sentral del av Agders kulturliv. Kulturlivet er i sterk utvikling, og det er gjennomført en

satsing på kulturbygg i mange kommuner. Store kulturarenaer og formidlingsbygg kan gjøre Agder til en nasjonal kulturregion. Det er også viktig å ha fokus på kulturminner for å bevare Agders historie, bygge identitet og skape verdier.

Skjærgården og rik natur i innlandet gir et godt grunnlag for å videreutvikle Agder som turistmål. Det er områder der Agder har store naturverdier, som kystsonen og høyfjellet, som er sårbare og under utbyggingspress, blant annet på grunn av mulige nye vindkraftverk. Byspredning på Agder, i form av omfattende bolig- og næringsutbygging og store arealreserver utenfor definerte tettsteder, fører til unødvendig stor arealbruk, nedbygging av naturområder og dyrket mark, og kan legge ytterligere press på kommuneøkonomien. Det er viktig å finne rett balanse mellom vern av natur- og kulturverdier, og ivaretagelse av lokalsamfunnenes behov for bolig- og næringsutvikling.

Agder er en utadrettet region med lange tradisjoner for internasjonalt samarbeid. Næringslivet i landsdelen er eksportrettet, og mange av de største bedriftene har utenlandske eiere. Agder har innbyggere fra omtrent 150 land, mange utenlandske studenter og arbeidstakere, og en rekke transportforbindelser til utlandet. Internasjonalt arbeid er viktig for at Agder skal bli en mer attraktiv, innovativ, inkluderende og lærende region. I internasjonalt samarbeid ligger det store muligheter for å utveksle kunnskap som bidrar til mer forskning, utvikling og innovasjon, og til å profilere Agder som en attraktiv region utad.

Attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter

Fremtidsbilde Agder

I 2030 er Agder en attraktiv region å bo i, jobbe i og besøke. Byene, tettstedene og bygdesentrene er trygge og attraktive steder med identitet og innovasjonskraft. Stedene er kompakte, tilrettelagt for alle, uansett funksjonsevne, og ivaretar behovene som både minoritetsgrupper og en stadig økende andel eldre har. Bolig-, handels-, kultur- og tjenestetilbudet er variert og tilpasset innbyggernes behov.

Nærhet og gode møteplasser bidrar til samarbeid, nytenking og verdiskaping. Virksomheter med mange ansatte og besøkende ligger sentralt i byene og tettstedene. Byene og tettstedene er utviklet innenfor definerte tettstedsgrenser. Fortetting og gjenbruk av eksisterende utbyggingsområder ivaretar både miljømessige, sosiale og kulturhistoriske verdier. Nye utbyggingsområder er tilpasset et endret klima.

Samarbeid om levekår og stedsutvikling har bidratt til bedre helse og mindre sosiale forskjeller. Flere bor i gangavstand til dagliglivets gjøremål. De fleste velger derfor å forflytte seg uten bruk av privatbil, og langt færre er utsatt for støy- og luftforurensning. Det er god tilgang på boliger i ulike prisklasser, med gode innvendige og utvendige fellesarealer som er tilrettelagt for å kunne bo i eget hjem hele livet. Alle innbyggere har likeverdige muligheter til å delta i samfunnet.

Kristiansand og Arendal fungerer som hovedsentre for vekst på hele Agder. De mindre byene og tettstedene fungerer som vekstsentre for sin

region. De spiller på sine lokale fortrinn og utvikles som stadig mer attraktive steder med gode møteplasser for innbyggerne og besøkende.

Utvikling av lokalsamfunnene skjer gjennom god planlegging og i henhold til lokaldemokratiske prinsipper. Det er tatt i bruk nye digitale verktøy for innbyggermedvirkning som involverer, engasjerer og utnytter kompetansen i befolkningen. God arkitektur gir stedene kvaliteter og tilbud som inviterer til møter mellom mennesker på tvers av generasjoner, kulturer, sosial bakgrunn, funksjonsevne og kjønn. Innbyggerne opplever trygghet, sterk tilhørighet og eierskap til lokalmiljøet. Dugnadsviljen, engasjementet og frivillig innsats står sterkt.

Offentlige bygg planlegges for sambruk og samling av flere funksjoner, og er lokalisert slik at regionens tettsteder styrkes og transportbehovet reduseres. Det legges vekt på universell utforming og inkluderende løsninger.

Regionens natur- og landbruksområder er ivarettatt for fremtidige generasjoner og er en del av regionens ressursgrunnlag og identitet. Naturmangfoldet og leveområdene til sårbare arter er ivarettatt, kulturlandskapet holdes i hevd, og landbruket produserer mer enn tidligere. Strandsonen langs sjø og vassdrag er skjermet mot utbygging, og vannforekomstene i regionen har god vannkvalitet.

Mål og veien til målet

Mål mot 2030	Veien til målet
Det er attraktive og varierte bo- og arbeidsmarkeder i hele Agder.	Utvikle samarbeidsarenaer for lokal steds- og næringsutvikling mellom offentlig sektor, academia, næringsliv og innbyggere.
	Ivareta næringslivets behov for areal, og legge til rette for at virksomheter med mange besøkende lokaliseres i sentrumsområder.
	Følge opp Folkehelsestrategi for Agder i regionale og kommunale planer og strategier.
	Styrke regionale sentre og tettsteder, blant annet gjennom en god fordeling av offentlige arbeidsplasser.
	Ha en arealplanlegging som tar hensyn til at infrastruktur og mulighetene for kollektivtrafikk er ulik i distrikter og byer.
	Videreføre satsingen på distriktene i Agder ved bruk av konsesjonskraftmidler, blant annet til etablering av arbeidsplasser.
Byer, tettsteder og bygdesentre er utviklet kompakt og med kvalitet. Stedene har gode og inkluderende bomiljøer og møteplasser.	Styrke plan- og utviklingskompetanse, tverrsektoriell samhandling og tidlig inkludering av befolkningen i stedsutvikling.
	Øke kompetansen om fortetting, gjenbruk av utbygde arealer, og stedsutvikling som bygger på kvaliteter, lokale fortrinn og utviklingsmuligheter.
	Gjennomføre områdeløft og nærmiljøutvikling på steder med levekårsutfordringer.
	Vektlegge stedsutvikling ved investeringer i nye, offentlige bygg.
	Lokalisere nye boliger og tjenestetilbud slik at flest mulig har gang- eller sykkelavstand til daglige gjøremål.
	Legge til rette for barnefamilier og sikre tilgang til barnehage, skole, kultur- og fritidstilbud i sentrumsområder.
	Utvikle aktiviserende, trygge og inkluderende uterom og sosiale møteplasser.
	Sikre grøntområder og vassdrag, og skape gode koblinger mellom møteplasser og nærturområder.
	Bruke kunst, kultur, idrett, arenaer for tro og livssyn, samt kommersielle møteplasser for å øke steds kvalitet og skape folkeliv.

Attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter

Mål mot 2030	Veien til målet
Kommune-sentrene har et variert arbeidsliv, tjeneste- og opplevelsestilbud.	Vitalisere nærings-, tjeneste- og handelsaktivitet i sentrum tilpasset fremtidens arbeidsmarked, tjenestebehov og handelsmønster.
	Utvikle steder med funksjonsblanding av boliger, arbeidsplasser og tjenestetilbud som er universelt utformet.
Flere har tilgang på bolig og bomiljø tilpasset sin livssituasjon.	Øke kunnskap om utvikling av nye boligtyper, boformer og bomiljø.
	Planlegge for et aldersvennlig samfunn.
	Utvikle boliger med tilgang til utvendige og innvendige felles møteplasser.
	Utvikle inkluderende og trygge boliger og bomiljø som ivaretar varierte behov knyttet til husholdningsstørrelse, alder, funksjonsvariasjon, kjøpekraft og livssituasjon.

Verdiskaping og bærekraft

Fremtidsbilde Agder

I 2030 har Agder lyktes med å bruke det grønne skiftet til innovasjon og verdiskaping i privat og offentlig sektor. Utvikling og bruk av ny teknologi har bidratt til å løse store miljø- og klimautfordringer. Agder har styrket sin posisjon som reiselivs- og opplevelsdestinasjon. Et godt samarbeid mellom næringsliv, akademia og det offentlige har ført til at nye og attraktive arbeidsplasser er etablert over hele regionen.

Agder har utnyttet mulighetene innen digitalisering, automatisering og kunstig intelligens. Sirkulær økonomi, der ressurser og produkter gjenbrukes, er et hovedprinsipp for næringsutvikling og vekst. Det har vokst frem en mer variert næringsstruktur som har bidratt til at flere er i arbeid og til bedre levekår.

Fokus på sosial bærekraft har ført til at de menneskelige ressursene i landsdelen tas i bruk fullt ut. Arbeidslivet verdsetter kompetanse og utdanning uavhengig av funksjonsvariasjoner og minoritetstilhørighet, og hovedregelen er hele stillinger, uavhengig av kjønn og yrkesgruppe.

Høy kompetanse gjør at naturressurser brukes på en bærekraftig måte til å skape nye og fremtidsrettede produkter, løsninger og tjenester. Agders store tilgang på regulerbar og fornybar kraft har forsterket posisjonen som en ledende energiregion og en kompetanseregion for fremtidens produksjon, distribusjon og bruk av energi.

En bevisst satsing på lokale kompetansemiljøer knyttet til skog- og trenæringen har skapt sysselsetting der ressursene er. Landsdelen leder an i satsing på klima- og miljøsmarte byggemetoder, med stort fokus på fornybare råstoffer og bygging

i tre. Jordbruket på Agder har innen noen nisjer utviklet seg til å bli nasjonalt ledende, og satsing på lokal mat og lokale råvarer har bidratt til økt verdiskaping, også i de mindre sentrale delene av Agder.

Den eksportrettede prosess- og leverandøringstryen i Agder er verdensledende, både teknologisk og miljømessig. Regionens sterke kompetanse og teknologi fra olje, gass og maritim sektor er videreutviklet til nye vekstnæringer i havrommet. Den rike tilgangen på marine ressurser har både skapt arbeidsplasser og styrket de marine kunnskapsmiljøene. Verdien av fisk, oppdrett og videreforedling av marine arter har økt betydelig.

Agder leder an innenfor e-helse og velferdsteknologi, der det er utviklet og tatt i bruk innovative helsetjenester gjennom tett samhandling mellom offentlig og privat sektor, forskningsmiljøer, tjenestetilbydere og brukere. Offentlig sektor på Agder leverer også helhetlige tjenester på andre områder, og viser stor omstillingsevne med bakgrunn i digitalisering. Innovative offentlige anskaffelser og innkjøp bidrar til kompetanseutvikling og nye løsninger, produkter og tjenester.

Agder har en sterk entreprenørskapskultur med gode vilkår for vekstkraftige gründerbedrifter. Det er etablert flere arenaer for idé- og produktutvikling. Næringsliv og gründerne finner lett frem i tilbudet av virkemidler for forskning, utvikling og innovasjon. Samhandlingen mellom næringslivet og internasjonale aktører har forsterket seg ytterligere. Samlet bidrar dette til å trekke investorer, nye bedrifter, kunnskaps- og teknologipartnere til regionen.

Mål og veien til målet

Mål mot 2030	Veien til målet
Flere vekstkraftige små og mellom-store bedrifter er etablert.	Øke bruken av innovative og bærekraftige offentlige anskaffelser.
	Ta inn entreprenørskap i hele utdanningsløpet.
	Videreutvikle virkemidler for innovasjon og næringsutvikling.
	Styrke arbeidet med entreprenørskap og innovasjon knyttet til mer klimavennlig og bærekraftig forretningsutvikling og sirkulær økonomi.
	Utvikle entreprenørskap og bærekraftig vekst rundt de etablerte industriklyngene.
Det er høyere sysselsetningsvekst enn i landet for øvrig, med fokus på nye potensialer for bærekraftig verdiskaping.	Mobilisere næringslivet og offentlig sektor til økt forskning, utvikling og innovasjon og øke deltakelsen i internasjonale samarbeidsprosjekter og forskningsprogrammer.
	Utvikle og ta i bruk velferdsteknologiske løsninger.

Verdiskaping og bærekraft

Mål mot 2030	Veien til målet
Næringsstrukturen er mer variert og preget av godt samarbeid med akademisk og offentlig sektor.	Legge til rette for kompetanseoverføring og økt nasjonalt og internasjonalt samarbeid mellom næringsklyngene og bedriftsnettverk.
	Støtte opp om teknologioverføring og kompetanseutvikling på tvers av sektorer og bransjer.
	Styrke arenaer for kommersialisering og videreutvikling av ideer og produkter.
	Videreutvikle reiselivs- og opplevelsesindustrien, blant annet ved å stimulere til felles produktutvikling og nye, sammenhengende verdikjeder.
	Posisjonere Agder som en region som er sterk i praktisk bruk av kunstig intelligens.
Verdiskaping er basert på bærekraftig bruk av menneskelige ressurser og naturressurser.	Kartlegge muligheter og utvikle bærekraftig verdiskaping på bakgrunn av kunnskap om naturressurser og kulturverdier.
	Ivareta landskap, naturmangfold, friluftsområder, landbruksområder, strandsonen og kulturmiljø for fremtidige generasjoner gjennom utvikling, bruk og vern.
	Utvikle kompetansesentre og bedriftsnettverk for blå og grønn verdiskaping.
	Legge til rette for bærekraftig utvikling og utbygging av fornybare energikilder. Regulerbar kraft og overføringskapasitet prioriteres, og det tas hensyn til viktige naturverdier.
	Støtte opp om bærekraftig datalagring og dataprosessering på Agder.
	Støtte opp om effektiv energibruk.
	Jobbe målrettet for heltidskultur og likestilt arbeidsliv.
	Bruke fylkeskommunens innkjøpsmakt med hensyn til seriøsitetsbestemmelser og klimautfordringer.

Utdanning og kompetanse

Fremtidsbilde Agder

I 2030 er Agder en region som er preget av god helse og høy deltakelse i arbeidslivet. Flere kvinner jobber heltid og flere kvinner har lederstillinger.

Flere innvandrere og mennesker med nedsatt funksjonsevne er i jobb. Innvandrernes kompetanse og erfaring er tatt i bruk og bidrar til nytenkning og innovasjon både i privat og offentlig sektor.

Det er svært få arbeidsledige og unge uføre, og flere som fullfører utdanning og går rett ut i heltidsjobb. Sosiale forskjeller i gjennomføring av høyere utdanning er sterkt redusert.

Barn, elever og studenter opplever god sammenheng i hele utdanningsløpet, med utdanningsmiljø som fremmer læring, helse og trivsel. Det er høy barnehagedeltakelse i alle grupper av befolkningen.

Trygghet, trivsel og verdsetting av mangfold gir grunnlag for at alle barn og unge får oppfylt sitt potensial til læring. De som har behov for særskilt oppfølging eller tilrettelegging blir tidlig identifisert og får kvalifisert hjelp. Det er fokus på å gi barn og unge lærelyst og kompetanse som fremmer demokrati, medborgerskap, internasjonal forståelse, god folkehelse, livsmestring og bærekraft. Ansatte i barnehage og skole har nødvendig og oppdatert kompetanse.

Det er en god balanse mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse på arbeidsmarkedet. Livslang læring vektlegges for å opprettholde et kompetansenivå som gjenspeiler behovene i næringslivet og i samfunnet for øvrig. Det er et sterkt forsknings- og utviklingssamarbeid mellom høyere utdanningsinstitusjoner, offentlig sektor, studieforbundene og andre regionale aktører.

Distriktsvennlige og desentraliserte tilbud om høyere utdanning har skapt gode forutsetninger for regional kompetanseutvikling, også for de som ikke bor nær de store studiestedene.

Mål og veien til målet

Mål mot 2030	Veien til målet
Sysselsettingen har økt, særlig for utsatte og marginaliserte grupper.	Legge til rette for at innvandrere kan bygge videre på sin formelle utdanning fra hjemlandet og sikre en formell godkjent utdanning i Norge.
	Etablere «Arbeidspraksis-torg» som tilbyr praksisplasser til personer som ønsker seg arbeidserfaring.
Det har skjedd betydelige forbedringer når det gjelder likestilling, inkludering, fysisk og psykisk helse.	Følge opp tiltakene i Veikart for bedre levekår og Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold.
	Legge til rette for at innbyggerne kan bruke kollektivtransport til regionens utdanningstilbud.
	Styrke tiltak for å øke andelen mannlige barnehage- og skolelærere, og andelen mannlige ansatte i tradisjonelt sterkt kvinnedominerte yrker, som for eksempel helsetjenester.
	Videreutvikle skolehelsetjenesten slik at den er tilgjengelig for elevene alle skoledager, også digitalt.
	Videreutvikle skolehelsetjenesten slik at den ivaretar en likeverdig vurdering av psykisk og fysisk helse.
Barnehager, skoler, høyere utdanning og bedrifter fremmer kultur for læring, helse og trivsel.	Legge til rette for etter- og videreutdanning for ansatte i hele utdanningsløpet.
	Innføre rutiner for å sikre at barn, unge og studenter har et trygt og godt barnehage-, skole- og utdanningsmiljø.
	Legge til rette for at skolebygg og områdene rundt kan brukes som arena for fritids- og kulturtilbud for alle, for både organisert og egenorganisert aktivitet.
	Bruke digitale pedagogiske verktøy i alle barnehager og sørge for at ansatte har nødvendig digital kompetanse.
	Legge til rette for økt leseglede og leseengasjement for barn og unge.
Agder er internasjonalt anerkjent som kompetanse-region for fremtidens produksjon, distribusjon og bruk av energi.	Tilby målrettet utdanning når det gjelder kompetansebehovene knyttet til «Electric Region Agder» på videregående skoler, universitet og høyskoler.

Mål mot 2030	Veien til målet
En høyere andel elever og studenter gjennomfører videregående opplæring, fagskole og høyere utdanning.	Etablere gode rutiner for samarbeid i overgangene gjennom hele utdanningsløpet.
	Styrke overgangen mellom videregående opplæring og arbeidslivet.
	Øke bruken av kombinasjonsklasser der elever kan ta grunnopplæring og videregående opplæring samtidig.
	Stimulere til økt bruk av fagskoletilbudet.
	Videreutvikle distriktsvennlige fagskoletilbud og tilbud om høyere utdanning og kompetanseheving.
Det er god balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse i det regionale arbeidsmarkedet.	Øke antall læreplasser innen utdanningsprogram hvor det er behov for arbeidskraft.
	Videreutvikle fleksible etter- og videreutdanningstilbud basert på arbeidslivets behov for ny kompetanse.
	Kartlegge behovet for kompetanse i rådgivertjenesten, spesielt innen karriereveiledning, og gjennomføre kompetansehevingstiltak som møter elevenes behov for å ta gode karriere- og utdanningsvalg.
	Jobbe for at Sørlandet sykehus oppnår kvalitet på nivå med et universitetssykehus.
	Etablere tett dialog mellom arbeidsliv og tilbydere av utdanning om behovene for kompetanse i arbeidslivet (spesielt yrkesfagsutdanning og høyere utdanning).
	Samarbeide om utvikling og utprøving av nye lærefag.
	Legge til rette for at studenter i høyere utdanning har gode tilbud om kobling til arbeidslivet.
	Samarbeide om å få flere offentlige- og næringslivs ph.d.
	Utvikle utdanningsløp for velferdsteknologi og digitalisering.
Agder har en sterk internasjonal orientering i undervisningen på alle nivå.	Elever, lærlinger, studenter og lærere får tilbud om deltakelse i internasjonale utvekslingsordninger.

Transport og kommunikasjon

Fremtidsbilde Agder

I 2030 er Agder en foregangsregion for reduksjon av klimagassutslipp og forurensning gjennom en elektrifisering av hele transportsektoren. Nødvendig infrastruktur for et fullelektrisk samfunn er bygd ut, mens informasjons- og kommunikasjonsteknologi har gjort det enkelt å velge den mest klimavennlige løsningen for innbyggerne og besøkende.

Nye fleksible mobilitetsløsninger har bidratt til å dempe veksten i personbiltrafikken i både byer og distrikter. I byregionene er personbiltrafikken redusert, noe som har gitt et renere bymiljø, mindre støy og bedre vilkår for næringstrafikken. Kollektivtilbudet er utvidet, er tilpasset felles bo- og arbeidsmarkeder, og har nullutslippsløsninger som tilfredsstiller kravene til fremkommelighet og sømløs mobilitet.

Kollektivtilbudet og gang- og sykkelveier er universelt utformet. Det er enkelt å reise kollektivt, gå og sykle til daglige gjøremål. Økt fysisk hverdagsaktivitet har bidratt til bedre folkehelse. Agder har oppnådd nasjonale målsettinger om å redusere antall drepte og hardt skadde i trafikken.

Agder har et effektivt hovedveinett med tilførselsveier som knytter regionen sammen. Investeringer i og vedlikehold av fylkesveiene har økt. Infrastruktur for godstransport er effektiv og miljøvennlig med gode koblinger mellom vei, bane, sjø og luft. Et styrket havnesamarbeid, kapasitetsøkninger på sporet og

nasjonale støtteordninger for godsoverføring har ført til bedre vilkår for godstransport på sjø og jernbane. Realiseringen av Sørvestbanen er godt i gang.

Transporttilbudet til og fra utlandet er godt tilpasset behovet. Systematisk utbygging av digital infrastruktur har vært en drivkraft for utviklingen av landsdelen.

Klimatilpasning er innarbeidet i all planlegging. Skadeomfanget på kommunikasjonsinfrastruktur som følge av ekstremvær er betydelig redusert. Samfunnssikkerhet og beredskap er samordnet mellom kommune, fylke og stat, noe som har bidratt til et robust kraft- og telekommunikasjonsnett.

Mål og veien til målet

Mål mot 2030	Veien til målet
Transportbehovet på Agder er redusert.	All utbygging skjer etter prinsippene om samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging.
	Bygge ut digital infrastruktur som bidrar til å redusere transportbehovet og effektivisere leveransen av tjenester.
Det er etablert miljøvennlige, effektive, sikre og universelt utformete mobilitetsløsninger.	Sikre regional og statlig finansiering av infrastruktur for miljøvennlig transport og innfasing av fremtidsrettede løsninger.
	Definere og etablere sammenhengende transportkorridorer for hele Agder, med effektive knutepunkter for person- og godstransport.
	Sikre nasjonale og internasjonale transportforbindelser med god tilkobling til EUs hovedtransportnettverk gjennom Jyllandskorridoren.
	Samarbeide om prioritering og gjennomføring av godstiltak på Agder.
	Realisere utbygging av E18 og E39 med firefelts motorveistandard gjennom hele regionen og Rv 9 med gul midtstripe til Hovden. Oppgradere Rv 41 og Fv 42 som hovedvei for distriktene.
	Redusere antall ulykker gjennom holdningsskapende arbeid og utbedringstiltak på vei og trafikkmiljø.
	Ta i bruk mobilitetsløsninger for å ivareta befolkningens transportbehov i spredtbygde områder hvor det ikke er marked for konvensjonelle tjenester.
	Prioritere gang- og sykkelveier langs skoleveier, slik at trafiksikkerheten til skolebarn styrkes.
Nødvendig infra-struktur for et lavutslippssamfunn er bygd ut.	Arbeide aktivt for å videreutvikle dagens tilbud på jernbanen med sammenkobling av Sørlandsbanen og Vestfoldbanen og på sikt få realisert Sørvestbanen, en kystnær jernbane mellom Oslo og Stavanger.
	Bygge ut en stabil og robust kraftinfrastruktur for klimavennlig mobilitet.
	Iverksette tiltak for at transportsektoren blir utslippsfri.
	Iverksette tiltak for å redusere utslipp fra bygging, drift og vedlikehold av vei.

Transport og kommunikasjon

Mål mot 2030	Veien til målet
Andelen reiser som foretas til fots, med sykkel og med kollektiv er økt.	Prioritere gang- og sykkelveier i areal- og transportplanlegging, slik at det blir mer attraktivt å gå og sykle.
	Styrke tverretattlig samarbeid for å forbedre kollektivtransportens fremkommelighet og attraktivitet.
Infrastruktur for transport og kommunikasjon er tilpasset klimaendringer og ekstremsituasjoner.	Forebygge uønskede hendelser innen transportsektoren og minske følgene av disse.
	Sikre samfunnets behov for transport og kommunikasjon ved kriser.
	Koordinere beredskapsinnsatsen på tvers av kommunegrensene.
	Oppdatere risiko- og sårbarhetsanalyser som tar hensyn til klimaendringer.
	Sørge for at viktig transportinfrastruktur er skred- og flomsikret.
	Ta i bruk ny teknologi og øke samarbeidet om å dele data for å bli bedre forberedt på ekstremsituasjoner.
Digital infrastruktur er robust, har god kapasitet og internasjonal tilknytning.	Bygge ut en stabil og robust fiberinfrastruktur (bredbånd, mobilnett) og etablere flere sammenhengende fiberkabler til og fra Agder, inkludert internasjonale sjøfiberforbindelser.
	Legge til rette for fremtidsrettede digitale løsninger for alle husstander og bedrifter.
Planlegging av arealbruk og transport-system skal fremme en bærekraftig samfunnsutvikling.	Bruke innovative planleggingsmodeller.
Agder er forberedt på fremtidens transportløsninger.	Iverksette tiltak for bruk av autonome transportløsninger.

Fremtidsbilde Agder

I 2030 er Agder internasjonalt kjent som en nyskapende og mangfoldig kulturregion med en kunnskapsbasert kulturpolitikk. Frivillig og offentlig sektor, akademia og næringsliv samarbeider målrettet for å styrke forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid, og eksperimenterer med nye samarbeidsformer i regionen, nasjonalt og internasjonalt. Samarbeidet har utløst kulturens potensial for å skape regional stolthet, sosial inkludering og økonomisk utvikling. Dette reflekteres i tilbudet innen kunst, idrett og kulturarv, hvor alle kommuner har godt utbygd infrastruktur for dette, og alle innbyggere har like muligheter for å delta og utvikle egne kreative evner og talenter.

Kulturinstitusjoner, idrettsarenaer, museer, og en unik kulturarv gjør Agder til et attraktivt reisemål som trekker et voksende antall besøkende fra inn- og utlandet. Det er et omfattende klyngesamarbeid mellom kultursektor og reiseliv, som er ledende innenfor teknologisk utvikling.

Fleksible tilbud av produksjons- og øvingslokaler og opplæring i entreprenørskap, gjør regionen særlig attraktiv for kunstnere, kulturarbeidere og kreative næringer. Vitale miljøer ved og rundt universitetet, kulturinstitusjonene og kompetansesentrene gjør det attraktivt for nyutdannede innen praktiske og estetiske fag å bli boende på Agder. Den høye kunstnertettheten gir god tilgang til kunstnerisk og kreativ kompetanse som stimulerer fritidskulturlivet, skoleverket og næringslivet.

Kommunene har styrket den kulturelle infrastrukturen. Kultur- og idrettsanlegg er sentrale arenaer for sosialt fellesskap, breddeaktivitet og talentutvikling. Innsatsen har gitt innbyggerne bedre livskvalitet og bedre helse, og har bidratt til en god inkludering av innvandrerbefolkningen.

Kulturlivet er beriket med impulser fra utlandet. Flere kunstnere, forfattere og musikere fra Agder stiller ut, opptrer eller blir publisert i utlandet, og flere kulturinstitusjoner, festivaler og idrettsarrangementer har et internasjonalt tilsnitt.

God forvaltning av verdifull kystkultur og kulturarv i indre bygder styrker den regionale identiteten og stoltheten. Utviklingen i de historiske bysentrene skjer med utgangspunkt i kulturhistoriske verdier. Ny bruk og gjenbruk av verneverdige bygg bidrar til god klima- og miljøforvaltning. Museene forvalter antikvariske bygg og formidler regionens historie. I tillegg har bevisstheten om samtidsarkitektur som kulturverdi økt. Med faglig støtte fra regionens bygningsvernssentre fungerer håndverksmiljøene som gode ambassadører for kulturminnevernet.

Mål og veien til målet

Mål mot 2030	Veien til målet
Kultursektorens aktivitet innen forskning og utvikling er over landsgjennomsnittet.	Innarbeide strategier for å øke forsknings- og utviklingsaktivitet innen kultursektoren i relevante planer og styringsdokumenter.
	Legge til rette for etter- og videreutdanning innen kunst- og kulturfag.
	Sikre praktiske og estetiske fag i hele læringsforløpet – fra barnehage til universitetsnivå.
Tettheten av kunstnere og kulturarbeidere er den høyeste i landet utenfor Oslo.	Legge til rette for at offentlige bygg og lokaler brukes aktivt for å tilby kunstnere og kulturarbeidere verksteder, atelierer, studioer, residensordninger o.l. til rimelig husleie.
	Utvikle, styrke og samordne tilskudds- og stipendordninger for kunstnere og kulturarbeidere.
	Etablere flere undervisningstilbud i entreprenørskap for kunstnere og kulturarbeidere.
	Stimulere utvikling av digitale kreative næringer og ulike former for digital kultur.
	Legge til rette for økt bruk av kunstnere og kulturarbeidere i offentlige prosjekter og prosesser.
	Videreutvikle store regionale kulturinstitusjoner med nasjonal betydning.
Verdiskapingen knyttet til kystkultur, kulturarv i indre bygder og trehusbyene har økt.	Jobbe aktivt for at uthavnene og Setesdalskulturen kommer på UNESCOs liste over henholdsvis verdensarv og immateriell kulturarv.
	Etablere og videreutvikle bygningsvernssentre.
	Utvikle modeller for samskaping mellom aktørene innen immateriell kulturarv.
	Jobbe for at riksvei 9 gjennom Setesdal får status som nasjonal turistvei.
	Styrke samarbeidet med frivillig sektor om kulturminnevern.

Mål mot 2030	Veien til målet
Samarbeidet mellom kultur-sektoren og reiselivet om kulturturisme har oppnådd nasjonal status.	Arbeide for at næringsklyngen for reiseliv, kultur og opplevelser (USUS) blir tatt opp i det nasjonale klyngeprogrammet eller oppnår tilsvarende nasjonal posisjon.
	Tilrettelegge kulturelle satsinger og regionens kulturarv for helhetlig attraksjonsutvikling.
	Igangsette prosjekter for å utvikle digital kompetanse som kan skape nye kunstneriske uttrykk, levende formidling og nye arbeidsformer.
	Markedsføre forfattere og kunstnere fra Agder med internasjonal status som grunnlag for reiselivsutvikling.
Alle innbyggere har muligheter til å delta på fellesarenaer for kultur og idrett og til å utvikle egne kreative evner.	Utrede muligheter for utvikling og finansiering av gode digitale løsninger for å øke barns og unges deltakelse på kulturelle møteplasser.
	Gi elever på flere videregående skoler tilbud om å velge fag innen idrett, også på yrkesforberedende utdanningsprogram.
	Gjennomføre årlige dialogmøter mellom offentlig sektor, frivillig sektor, profesjonelle fagmiljøer, næringslivsaktører m.fl.
Alle innbyggere opplever å ha god tilgang til et bredt spekter av kultur- og idrettstilbud i nærområdet.	Videreutvikle bibliotek, museer, kulturskoler, ungdomshus, fritidsklubber og idrettsanlegg som arenaer for aktivitet, læring, debatt, mangfold og inkludering.
Frivillighet er drivkraft i videreutviklingen av Agders kultur- og idrettsliv.	Legg til rette for at lag og foreninger kan benytte offentlige lokaler, idrettshaller og idrettsanlegg uten kostnader eller til meget gunstig leie.
	Sikre deltakelse fra ulike grupper i befolkningen i frivillige kulturaktiviteter.

Oppfølging av planen

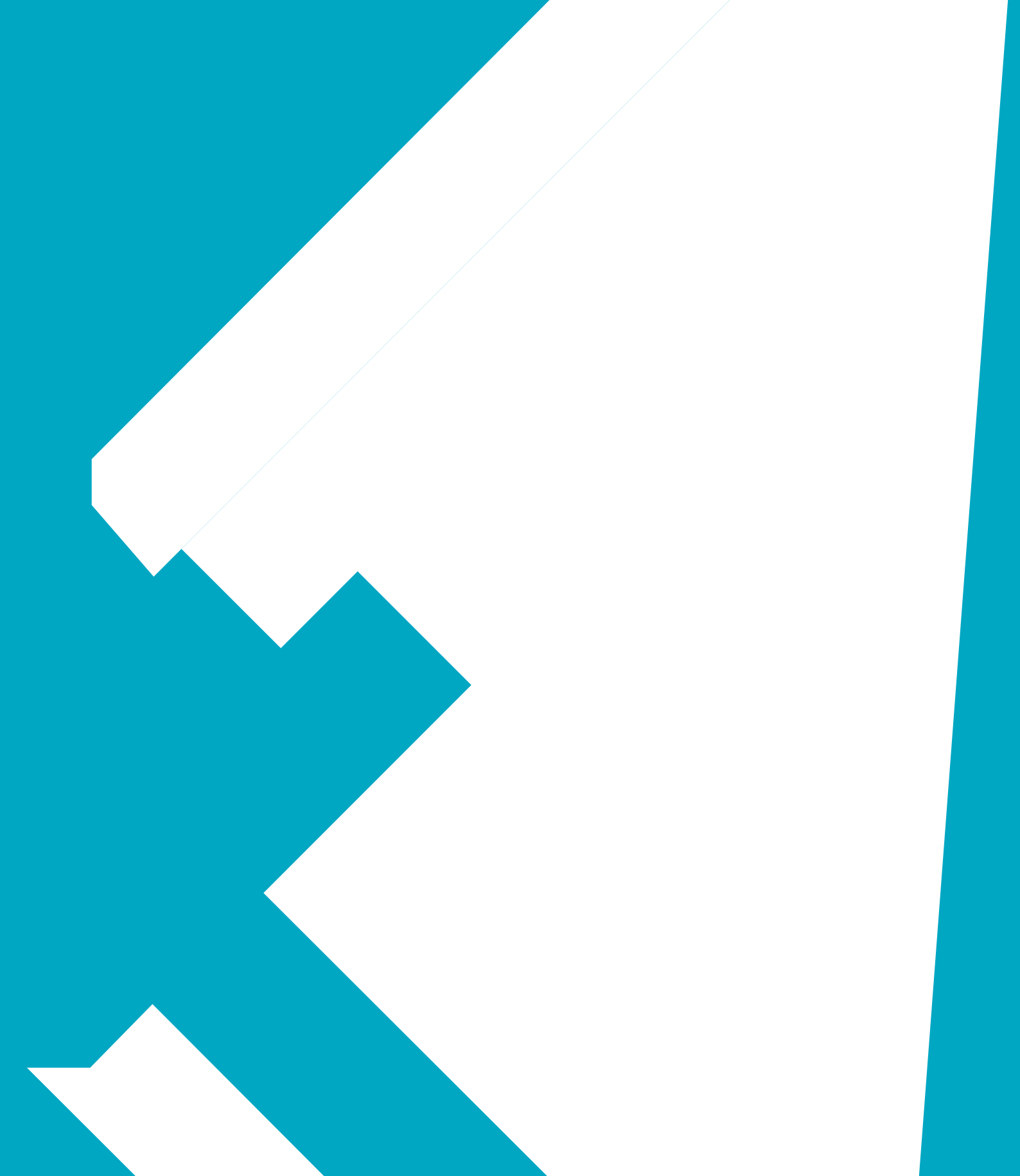
Regionplan Agder 2030 følges opp ved å gjennomføre konkrete tiltak for å nå målene. Disse beskrives i fireårige handlingsprogram som rulleres jevnlig.

Handlingsprogrammet må ses i sammenheng med Veikart for bedre levekår i Agder, Klima-veikart Agder og de bransjespesifikke nasjonale klimaveikartene fra industri, landbruk og andre sektorer. Oppfølging av tiltakene i veikartene er viktig for å oppnå hovedmålet i regionplanen.

Det skal også jobbes aktivt for å realisere målbildet «Electric Region Agder» om at Agder skal bli en region der alt er elektrisk og fornybart.

I tillegg vil samarbeids- og utviklingsavtalene mellom fylkeskommunen og kommunene på Agder være viktige for konkretisering og forpliktende oppfølging av regionplanen.

En god gjennomføring av Regionplan Agder 2030 forutsetter at fylkeskommunen, kommunene, regional stat og andre aktører forankrer oppfølgingen i egne styringsdokumenter og budsjettprosesser. Fylkeskommunen skal utarbeide måleindikatorer for å følge med på måloppnåelsen frem til 2030.

For mer informasjon: www.agderfk.no

Foto: Julia Marie Naglestad

Foto øverst side 22: Agder Kollektivtrafikk AS

Foto øverst side 26: Kilden Teater og Konserthus/Thomas Hegna, Fargespill 2015

Layout: Agder fylkeskommune

Arkivreferanse: 2020/371-4

Arkivkode: L12

Saksbehandler: Torhild Hessevik Eikeland

Adm.enhet: Arealforvaltning og miljø

Dato: 12.02.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Utvalg for miljø, plan og teknisk	25.02.2020	21/2020
Kommunestyret	12.03.2020	22/2020
Formannskapet	26.03.2020	26/2020

Endelig behandling - Områdereguleringsplan for E39 Lyngdal Øst (del av Mandal - Lyngdal Øst) PlanID 201805

Kommunedirektørens anbefaling:

Med hjemmel i Plan- og bygningslovens §§12-2 vedtar Lyngdal kommunestyre områdereguleringsplan for E39 Lyngdal Øst (del av Mandal – Lyngdal Øst) PlanID 201805

Utvalg for miljø, plan og teknisks behandling av sak 21/2020 i møte den 25.02.2020:

Utvalg for miljø, plan og teknisks Behandling 25.02.2020:

Kommunedirektørens anbefaling ble enstemmig vedtatt.

Utvalg for miljø, plan og teknisks Vedtak 25.02.2020:

Med hjemmel i Plan- og bygningslovens § 12-2 vedtar Lyngdal kommunestyre områdereguleringsplan for E39 Lyngdal Øst (del av Mandal – Lyngdal Øst) - PlanID 201805.

Kommunestyrets behandling av sak 22/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Bakgrunn for saken:

Nye Veier AS, i samarbeid med Sweco Norge AS, planlegger en ny firefelts motorvei med fartsgrense på 110 km/t fra Mandalselva, gjennom Lindesnes kommune til Herdal i Lyngdal kommune. Nye E39 skal korte ned reisetiden, bedre trafiksikkerheten for alle som ferdes mellom de to knutepunktene og knytte det felles bo- og arbeidsmarkedet i regionen tettere sammen.

Høringsperioden for varsel om planoppstart og planprogram var i perioden fra 24. september til 5. november 2018. Planprogrammet ble vedtatt i Lyngdal kommunestyre 13.12.18. Planforslag ble så utarbeidet gjennom et samarbeid med Lyngdal kommune og andre myndigheter. Hovedutvalg for Miljø, plan og drift i «gamle» Lyngdal kommune vedtok å legge planen ut til offentlig ettersyn i møte 10.04.19 med høringsfrist 14.06.19. Det har vært holdt åpne kontordager og folkemøter i høringsperioden. Endelig forslag til områderegeringsplan skal nå behandles. Det vises til plankart og bestemmelser vedlagt saken. Dette er de juridisk bindende delene av planen. Planbeskrivelsen og konsekvensutredninger beskriver valg som er tatt i plankart og bestemmelser og virkninger av disse. Kortversjon av planbeskrivelsen er også vedlagt saken. Øvrige dokumenter finnes her: <https://e39mandal-lyngdal.no/>

Høringsuttalelser v. offentlig ettersyn er mottatt fra:

- Myndigheter
- Lag, organisasjoner og lokale foreninger
- Grunneiere, naboer og andre

Følgende temaer/problemstillinger står sentralt i innspill til planforslaget:

- Vei med kryssløsninger
- Naturmangfold, med registrering av arter og viltkorridorer, vannmiljø
- Dagens bruk av området, registreringer av lokalkunnskap.
- Konsekvenser av tiltaket for den enkelte, for samfunn og for naturen
- Massehåndtering, anleggsfasen og permanent

- Landbruk, jordvern, matjord
- Naturmangfold, metodevalg
- Kulturminner, dagens kunnskapsgrunnlag kontra parallelle undersøkelser fra Fylkeskommunen

Som følge av høringsuttalelsene har Nye Veier, i samarbeid med kommunene og andre myndigheter gjort endringer i områdereguleringen. Justeringene er marginale for Lyngdal sin del. Korridoren gjennom Lyngdal er fortsatt lik – benevnt **CD Sør** i plandokumentene.

Innsigelser (*innsigelse er en av plan- og bygningslovens medvirknings-bestemmelser. De er et verktøy for å hindre at en plan blir endelig vedtatt før konflikt med hensyn av nasjonal eller vesentlig regional betydning er løst.*):

Statens Vegvesen Region sør har i sin høringsuttalelse kommet med to innsigelser. Innsigelsene går på rekkefølgekrav og byggegrense. Nye Veier har svart ut disse gjennom justerte bestemmelser og justeringer i kart.

Fylkesmannen har i sin høringsuttalelse kommet med fire innsigelser. Kort går de på kunnskapsgrunnlaget på naturmangfold, en lokalitet ved Monefjellan, manglende avbøtende tiltak for ny vei som landskapsøkologisk barriere, samt ønske om endring av tekst knyttet til enkelte hensynssoner. Nye Veier har svart disse ut gjennom justerte bestemmelser og kart, samt supplerende naturmangfoldkartlegging. For Lyngdal sin del gjelder dette i hovedsak problematikk rundt faunapassasjer (vilt) ved Oftedal / Flaten og Lehne.

Vurdering:

Til 1. gangs behandling av saken er planens løsninger og konsekvenser av disse kort oppsummert. Saksfremlegget er vedlagt denne saken. Det oppfordres videre til å sette seg inn i planbeskrivelsen (kortversjon er vedlagt), samt konsekvensutredning (KU) – hovedrapport.

Alle kart og dokumenter inklusive KU hovedrapport og tematiske KU finnes her (toppmeny- «1.gangs behandling» og «2.gangs behandling»):

<https://e39mandal-lyngdal.no/>

Det har som beskrevet i saksorienteringen, kommet innspill fra myndigheter, lag- og foreninger samt privatpersoner ved høring av planforslaget. I vedlagt oversikt: «Sammendrag av høringsuttalelser med kommentarer fra Nye Veier - Varsel om offentlig ettersyn av områderegulering E39 Mandal – Lyngdal Øst, Lyngdal kommune» er alle høringsinnspill gjennomgått og kommentert.

Alle innspill som berører Lyngdal er i tillegg lagt ut på <https://e39mandal-lyngdal.no/> se fane for 2.gangsbehandling og merknadsnotat offentlig ettersyn Lyngdal)

Følgende offentlige instanser har kommet med innspill til planforslaget:

- Fylkesmannen i Agder
- Statens Vegvesen

- NVE
- Vest-Agder Fylkeskommune
- Vest-Agder Fylkeskommune - Fylkeskonservatoren
- Mattilsynet
- Direktoratet for Mineralforvaltning
- Den Norske kirke (ingen berørte interesser)

De offentlige myndighetene er opptatt av at deres ansvarsområder er ivaretatt i planen, og har konkrete innspill til bestemmelser, plankart og kunnskapsgrunnlaget. Forslaget som lå ute til høring bygger på diverse tematiske konsekvensutredninger.

Kort forklaring på hvordan berørte interesser er ivaretatt i planen:

Hensyn som skal ivaretas i hht. konsekvensutredningene er tatt inn i bestemmelser og plankart. Dette gjenspeiles i plankartets mange hensynssoner og båndleggingsområder (kulturminner). I hensynssonene, skal det tas spesielt hensyn til de berørte temaer. Det kan være påkrevd mer detaljerte analyser / utredninger, eller det kan være absolutte begrensninger. Dette må følges opp i detaljreguleringsfasen. Følgende hensynssoner er lagt inn i planområdet:

H310: Ras / skred, H410: Infrastruktur (krav om tunell og bro evt. faunapassasje), H530: Friluftsliv, H550: Landskap, H560: Naturmangfold, H570: Kulturmiljø, H730: Båndlagte kulturminner, H740: Båndlegging etter annet lovverk (gjelder buffer rundt Litleåna som er verna vassdrag)

Konsekvensutredning (KU) – hovedrapport finnes her:

<https://e39mandal-lyngdal.no/wp-content/uploads/2019/03/31-E39-Mandal-Lyngdal-øst-KU-Hovedrapport.pdf>

Alle kart og dokumenter inklusive tematiske konsekvensutredninger (KU) finnes her (toppmeny- «1.gangs behandling» og «2.gangs behandling»):

<https://e39mandal-lyngdal.no/>

De viktigste endringene for Lyngdal, som følge av innspill fra offentlige myndigheter:

- Både Vest-Agder Fylkeskommune og Fylkesmannen i Agder mente at hensynet til vilt ikke var godt nok ivaretatt i planen. For Lyngdal gjelder dette to vilttrekk som går ved Lehne og mellom Oftedal og Flaten. Dette har medført endringer i bestemmelsene og en forskyvning av hensynssonen H410_1 som gjør at man sikrer etablering av en passasje på høyden mellom Oftedal og Flaten, og ikke kan basere seg på en passasje under Oftedal bro.
- Det er lagt inn rekkefølgekrav som følger av innsigelse fra Statens Vegvesen: «Nødvendig areal for kollektivtiltak, E39-kryss og justeringer av dagens E39, samt offentlig veinett som må etableres eller justeres som følge av ny E39, skal bygges ut samtidig med veianlegget på den aktuelle strekningen.»
- Planområdet er innskrenket ved Lehne i samråd med Fylkeskonservator for å unngå at planen berører enkelt kulturminner. Dette har ingen praktisk betydning for vegtraseen.

For øvrig vises til vedlagte sammendrag av høringsuttalelser med innspill fra Nye Veier.

Følgende organisasjoner og selskaper har kommet med innspill til planarbeidet:

- Agder Energi Nett
- Norges Lestebileierforbund
- Forum for Natur og Friluftsliv Agder: DNT sør /Naturvernforbundet / Lister Friluftsråd/ Norges Jeger- og fiskeforbund / 4H / Agder Botaniske Forening / Norsk Zoologisk forening / Skogselskapet i Agder
- Naturvernforbundet
- NAF Flekkefjord og opland

De ulike organisasjonene /selskapene er opptatt av sine fagområder.

Det vises igjen til KU hovedrapport og delrapporter for vurderinger i forhold til disse temaene.

Endringer for Lyngdal som følger av innspill

Naturvernforbundet påpeker forhold til viltkorridorer. Her er det gjort en endring som tidligere beskrevet under «innspill fra offentlige instanser». For øvrig vises til vedlagte sammendrag av høringsuttalelser med innspill fra Nye Veier.

Private innspill til planarbeidet:

Berit og Jon-Sverre Salamonsen

De ønsker at tunnelen fra øst som ender ut ved Lehne bør forlenges 500 m under Grummedal slik at deres eiendom ikke blir direkte berørt slik veilinjen viser. Et annet forslag er å legge veien i tunnel på hele strekningen mellom Haugdal og Oftedal på grunn av vilttrekk, noe som reduserer konsekvenser for bl.a kulturarv, naturressurser, grunnerverv og naturmangfold.

De stiller også spørsmål om det begrensede omfanget av kulturminneundersøkelser på deres eiendom sammenlignet med naboeiendommer, og om det er gjort noen undersøkelser på støy ved tunnelutløp v. Grummedal. De lurer videre på hvordan man håndterer vilttrekket ved Oftedal ut mot Austadhalvøya.

Nye Veier svarer at flere av disse forholdene må ses nærmere på i detaljreguleringsfasen, men at tunnel helt til Oftedal ikke er samfunnsøkonomisk lønnsomt. Angående vilttrekk er det gjort endringer i plankart og bestemmelser som tidligere beskrevet under «innspill fra offentlige instanser».

Steffen Fidjeland og Svein Herdal

De er opptatt av å få erstattet arealer i Herdal som går med til ny vei, blant annet velteplass for tømmer og plass til vedproduksjonsanlegg, med snumulighet for tømmerbil. De har forslag til ny velteplass og nye landbruksarealer samt forslag til ny adkomst til Åsan, Mølleveien og skogsveiene.

Nye Veier svarer at disse forholdene må løses i detaljreguleringsplan og anleggsgjennomføring, og at Nye Veier i utgangspunktet er positive til gode løsningsforslag. Kommunedirektøren er klar over at det er en dialog mellom grunneiere og Nye Veier i forbindelse med detaljreguleringsplanen som allerede er startet

opp. Det foreligger allerede første utkast til løsninger som skal fremmes i et planforslag for strekningen Herdal – Røysgård. Denne planen vil komme til 1.gangs behandling i nær fremtid.

For ytterligere informasjon om innspill til planarbeidet vises til vedlagte innspill og gjennomgang av Nye Veier i vedlagt oversikt: «Sammendrag av høringsuttalelser med kommentarer fra Nye Veier - Varsel om offentlig ettersyn av områderegulering E39 Mandal – Lyngdal Øst, Lyngdal kommune».

Kommunedirektøren har ikke ytterligere kommentarer til innspillene. Det har vært en dialog med Sweco / Nye Veier i forkant av behandlingen, hvor det har vært en gjennomgang av bestemmelser og plankart for områder som omhandler Lyngdal. Dette har medført noen mindre endringer som beskrevet i teksten over.

Konklusjon:

Områdereguleringsplanen slik den nå foreligger mener kommunedirektøren ivaretar Lyngdal på en god måte på dette plannivået. For Herdalsområdet er det allerede startet en detaljreguleringsprosess for strekningen Herdal – Røysgård, hvor kommunen er aktivt inne for å påvirke resultatet på en god måte for grunneiere og andre interesser i området. For Lehne-området vil tunellpåkbygg, vegføring og bro bli tema ved detaljregulering som må på plass for strekningen Mandal- Herdal.

Kommunedirektøren anbefaler at planen vedtas slik den foreligger.

Vedlegg:

- 1 Saksfremlegg 1.gangs behandling
- 2 E39 Mandal-Lyngdal øst_innkomne merknader_Lyngdal_komplett
- 3 kart
- 4 kart
- 5 Merknadsnotat offentlig ettersyn Lyngdal (1)
- 6 Planbeskrivelse - Kortversjon
- 7 Reguleringsbestemmelser_Lyngdal (1)

Arkiv: L12
Saksmappe: 2018/1983 -
8768/2019
Saksbehandler: Torhild Hessevik
Eikeland

1.gangs behandling - Områdereguleringsplan for E39 Lyngdal Øst (del av Mandal - Lyngdal Øst) PlanID 201805

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Hovedutvalg for miljø, plan og drift	10.04.2019	39/19

Endelig vedtak fattes av Hovedutvalget for miljø, plan og drift

Rådmannens forslag til vedtak:

Med hjemmel i Plan- og bygningslovens § 12-10 legges «områdereguleringsplan for E39 Lyngdal Øst (del av Mandal - Lyngdal Øst) PlanID 201805», ut til offentlig ettersyn.

Hovedutvalg for miljø, plan og drifts behandling 10.04.2019:

Roar Lindland (H) ba om vurdering av sin habilitet på grunn av at Lindland Eiendom AS hvor Roar Lindland (H) har eierinteresser, er grunneier i planområdet.

Han ble erklært inhabil (ihht Forvaltningsloven, Kapittel II. Om ugildhet, § 6 e, 2).

Rita Ballestad, H tiltrådte møtet i denne saken.

Rådmannen foreslår et tilleggspunkt til vedtaket:

Samtidig med offentlig ettersyn av områdereguleringsplanen legges forslag til oppheving av del av vedtatt kommunedelplan for ny E39 Fardal – Vatlandstunellen PlanId 201410, som erstattes av områdereguleringsplanen, ut til offentlig ettersyn.

Avstemming:

Rådmannens forslag til vedtak med rådmannens tilleggspunkt, ble enstemmig vedtatt.

Hovedutvalg for miljø, plan og drifts vedtak 10.04.2019:

Med hjemmel i Plan- og bygningslovens § 12-10 legges «områdereguleringsplan for E39 Lyngdal Øst (del av Mandal - Lyngdal Øst) PlanID 201805», ut til offentlig ettersyn.

Samtidig med offentlig ettersyn av områdereguleringsplanen, legges forslag til oppheving av del av vedtatt kommunedelplan for ny E39 Fardal – Vatlandstunellen PlanId 201410, som erstattes av områdereguleringsplanen, ut til offentlig ettersyn.

SAKSORIENTERING

Nye Veier AS, i samarbeid med Sweco Norge AS, planlegger en ny firefelts motorvei med fartsgrense på 110 km/t fra Mandalselva, gjennom Lindesnes kommune til Herdal i Lyngdal kommune. Nye E39 skal korte ned reisetiden, bedre trafiksikkerheten for alle som ferdes mellom de to knutepunktene og knytte det felles bo- og arbeidsmarkedet i regionen tettere sammen. Den nye korridoren er tenkt å erstatte dagens vedtatte kommunedelplanlinje. Stortinget har bestemt at hensynene til samfunnsøkonomisk nytte skal veie tungt.

Høringsperioden for varsel om planoppstart og planprogram var i perioden fra 24. september til 5. november 2018. De som ba om utsatt høringsfrist fikk utvidet frist til 08.11.2018.

Planprogrammet ble vedtatt i Lyngdal kommunestyre 13.12.2019

Høringsuttalelser er mottatt fra:

- Myndigheter
- Lag, organisasjoner og lokale foreninger
- Grunneiere, naboer og andre

Det er kommet innspill både til planoppstart og til planprogrammet. Til 1. gangs behandling av planen er det innspill til oppstart av planarbeid som er relevant.

Følgende temaer/problemstillinger står sentralt i innspill til planoppstart:

- Valg av korridorer
- Naturmangfold, med registrering av arter og viltkorridorer, vannmiljø
- Dagens bruk av området, registreringer av lokalkunnskap.
- Konsekvenser av tiltaket for den enkelte, for samfunn og for naturen
- Massehåndtering, anleggsfasen og permanent

Innsigelsesvarsler:

NVE har i sin høringsuttalelse varslet at de forbeholder seg retten til å komme med innsigelse til planforslaget eller påfølgende detaljregulering, dersom det viser seg at nasjonale og vesentlige regionale interesser innen NVEs saksområder ikke kan ivaretas tilstrekkelig.

Mattilsynet har i sin høringsuttalelse varslet at de vil vurdere å fremme innsigelse dersom korridoralternativene nord og midt (i østlig del av planområdet) fremmes i en endelig områdereguleringsplan, da de vurderer de negative konsekvensene av disse korridorene som alvorlige. Dette gjelder drikkevannskilder og er ikke relevant for Lyngdal.

Nye Veier har i samarbeid med Sweco nå utarbeidet et planutkast til behandling hos kommunene. Det anbefalte korridoralternativet gjennom Lyngdal er **CD-Sør**. Det vises til vedlagte plankart, planbeskrivelse og bestemmelser.

	Vurdert i saksfremstillingen	Ikke relevant
Økonomi		x
Likestilling		x

VURDERING

Det har som beskrevet i saksorienteringen, kommet innspill fra myndigheter, lag- og foreninger samt privatpersoner ved høring av planprogram og oppstart av planarbeid. I vedlagt oversikt: «Sammendrag av høringsuttalelser med kommentar fra Nye Veier – «Notat-N01» er alle høringsinnspill gjennomgått og kommentert. De innspillene som er relevant i denne saken, er innspill til oppstart av planarbeid.

Alle innspill som berører Lyngdal er i tillegg i sin helhet lagt ved saken.

Følgende offentlige instanser har kommet med innspill til planprogrammet:

- Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder
- Statens Vegvesen
- NVE
- Vest-Agder Fylkeskommune
- Mattilsynet
- Fylkesmannens landbruksavdeling
- Direktoratet for Mineralforvaltning
- Norsk Maritimt Museum
- Den Norske kirke (**ingen berørte interesser**)
- Forsvarsbygg (**ingen berørte interesser**)

De offentlige myndighetene er opptatt av at deres ansvarsområder er ivaretatt i planen. Det ble gjort en del endringer i planprogrammet for å fange opp interessene godt nok. Dette er videre fulgt opp i planarbeidet, og planforslaget som foreligger bygger på diverse tematiske konsekvensutredninger.

Hensyn som skal ivaretas i hht. konsekvensutredningene er tatt inn i bestemmelser og plankart. Dette gjenspeiles i plankartets mange hensynssoner og båndleggingsområder (kulturminner). I hensynssonene, skal det tas spesielt hensyn til de berørte temaer. Det kan være påkrevd mer detaljerte analyser / utredninger, eller det kan være absolutte begrensninger. Dette må følges opp i detaljreguleringsfasen.

Følgende hensynssoner er lagt inn i planområdet:

H310: Ras / skred, H410: Infrastruktur (krav om tunell og bro evt. faunapassasje), H530: Friluftsliv, H550: Landskap, H560: Naturmangfold, H570: Kulturmiljø, H730: Båndlagte kulturminner, H740: Båndlegging etter annet lovverk (gjelder buffer rundt Litleåna som er verna vassdrag)

Konsekvensutredning (KU) – hovedrapport finnes her:

<https://e39mandal-lyngdal.no/wp-content/uploads/2019/03/31-E39-Mandal-Lyngdal-%C3%B8st-KU-Hovedrapport.pdf>

Tematiske konsekvensutredninger (KU) finnes her (toppmeny: «forslag til områderegulering»):
<https://e39mandal-lyngdal.no/>

Organisasjoner og halvoffentlige selskaper:

- Norges Bondelag
- Agder Energi Nett
- Norges Lestebileierforbund
- Felles uttalelse: DNT sør /Naturvernforbundet / Lister Friluftsråd/ Norges Jeger- og fiskeforbund / Forum for Natur og friluftsliv Agder / 4H / Agder Botaniske Forening / Norsk Zoologisk forening / Skogselskapet i Agder
- Naturvernforbundet

De ulike organisasjonene /selskapene er opptatt av sine fagområder. Fra de to siste nevnes spesielt ivaretagelse av viltkorridorer og sårbare vassdrag.

Lestebileierforbundet er spesielt opptatt av fremkommelighet, mens AE Nett er opptatt av sin infrastruktur på energianlegg.

Det vises igjen til KU hovedrapport og delrapporter.

Private innspill:

Felles for de private innspillene er at de gjelder løsninger i plan (kart / bestemmelser) eller problemstillinger knyttet til grunneierforhandlinger. Noen kommer fra personer utenfor Lyngdal, men innspillene har relevans for hele eller deler av strekningen som berører Lyngdal.

- Leif Svendsen (gnr. 193 bnr. 7 og 8)
 - Opptatt av ivaretagelse av brønn – Nye veier kommenterer at denne ikke vil bli berørt.
- Steinar Haddeland
 - Ønsker tunnel -alternativet CD-sør for å ivareta natur. Dette er det valgte alternativ.
- Jan Gunnar Røyland
 - Opptatt av fremkommelighet /klimatiske forhold og stigning på vei relatert til utslipp – Nye Veier kommenterer at de jobber for å optimalisere stigning og CO2 utslipp.
- Karina Herdal Hobbesland på vegne av gnr. 200 bnr. 1,2,3 (gården Herdal) Det er også lagt ved innspill fra 2015, fra grunneiere i hele området Rom - Herdal –Oftedal – Lenesfjorden (32 underskrifter)
 - De påpeker hvordan gårdene drives i dag, og de er opptatt av drift i fremtiden – velteplass, kulvert / forbindelse, sagbruk og ferdsel / skogsveier. De ønsker at veiprosjektet skal bidra med ny erstatningsjord for det som går tapt. De er også opptatt av viltpassasje, jaktområder, Litleåna inkl. steinvevbroa. De ønsker best mulig dialog. Nye veier kommenterer at veier, drifteveier, stier og løypenett skal ivaretas. De påpeker videre at noen av innspillene er for konkrete for dette plannivået og må tas videre ved detaljregulering. Dette gjelder også faunapassasje. Rådmannen bemerker at det etter påtrykk fra kommunene også er tatt inn en bestemmelse om erstatningsjord.
- For grunneier Karsten Skovly: Jon Thommesen
 - Han mener at både CD midt og CD sør er negativt for naturmangfold, og ønsker en trase i dagens E39. Nye Veier svarer at detaljplanen vil ivareta plassering av faunapassasjer

og en ytterligere kartlegging av sårbare vassdrag. De sier videre at et korridoralternativ lags dagens E39 har falt ut pga. lav netto nytte og at dette ikke er et aktuelt alternativ lengre.

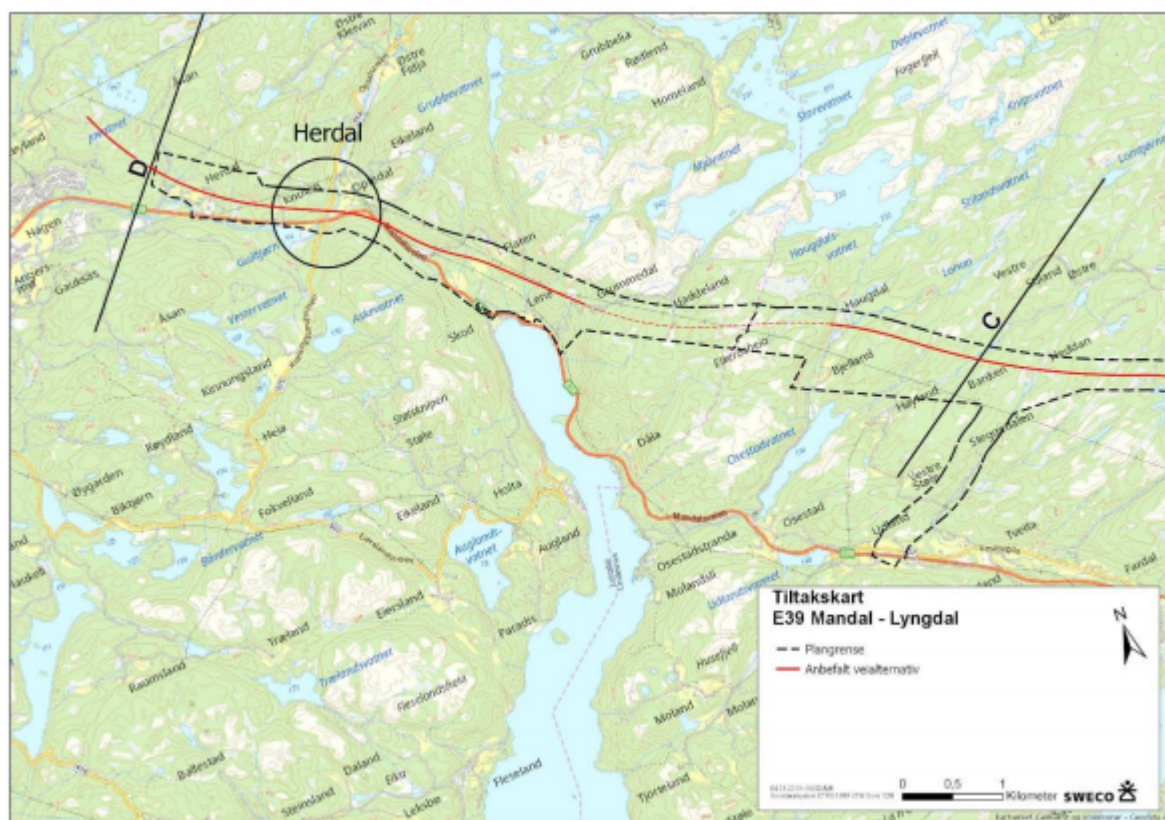
- Tore Hanssen gnr.195 bnr.2 og gnr. 203 bnr.1,2,6,7 (Lene og Oftedal)
 - Han mener CD sør vil ligge unødvendig nær bebyggelse og ødelegge for fremtidig utbygging til bolig. Han påpeker også at området er et viktig hjortetrekk og ønsker mest mulig tunnel. Han trekker frem gytebekken på Lene og at dette krever spesielle tiltak. Nye Veier svarer at faunapassasjer og sårbare vassdrag vil ivaretas i videre detaljreguleringsprosess.
- Jon Sverre Salamonsen
 - Han ønsker sammenhengende tunnel fra Haudal til Oftedal. Han påpeker at tunnelmasser kan bli et viktig tilskudd for å sikre optimal utnyttelse av infrastruktur og næringsarealer. Han mener også at arealet mellom Oftedal og Lene er særdeles godt egnet for boligområde, og at arealet mellom Lene og Haudal bør inn i nasjonal verneplan. Han mener hjortetrekk på toppen av Lenesbakkene er viktigst i Lyngdal. Han påpeker også at Storevann kan være en fremtidig drikkevannskilde. Nye veier svarer at det er startet opp et forsknings prosjekt som skal se på etterbruken av masser lokalt. Resultater fra dette arbeidet vil tas med inn i videre detaljering av tiltaket. De mener for øvrig at temaene han tar opp ang. naturmangfold / vilt er ivaretatt.

Det gjøres ikke en fullstendig gjennomgang av innspillene som gjelder planoppstart. For ytterligere informasjon om innspill til oppstart av planarbeid vises til gjennomgang av Nye Veier i dokumentet «Notat- N01» samt innspillene som er vedlagt i sin helehet.

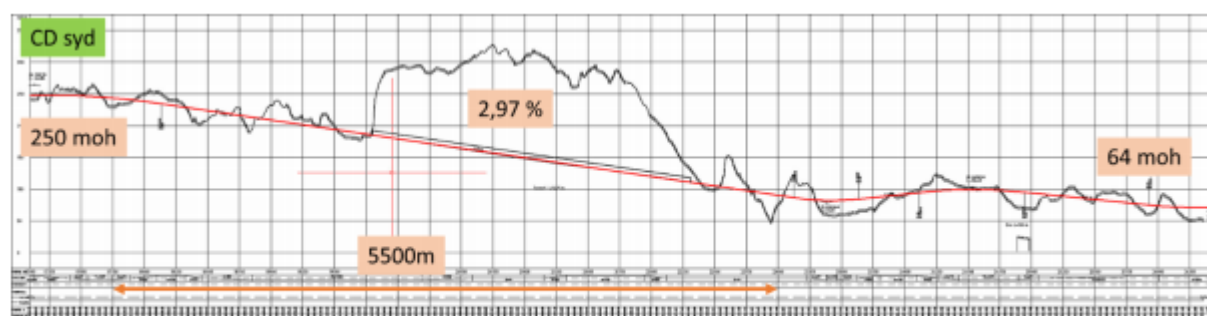
Rådmannen har ikke ytterligere kommentarer til innspillene. Det har vært en dialog med Sweco / Nye Veier i forkant av behandlingen, hvor det har vært en gjennomgang av bestemmelser og plankart for områder som omhandler Lyngdal. Dette har medført noen mindre endringer i planavgrensning mot Herdalen Industriområde / Litleåna, anlegg / rigg område samt bestemmelser ang. landbruk. Hensynssonen rundt Litleåna er nå i samsvar med kommuneplanen. Det materialet som nå foreligger mener rådmannen ivaretar Lyngdal på en god måte på dette plannivået. Rådmannen har stor forståelse for at den nye veien vil gripe mye inn i enkelte eiendommer og gi en endret livssituasjon for de det gjelder. Lyngdal kommune vil bidra så godt som mulig i forhold til å sørge for en god medvirkning i detaljreguleringsfasen.

Valgt korridor CD-Sør

Den valgte korridor gjennom Lyngdal er benevnt CD sør. Denne er vurdert til å gi minst konsekvenser for de ikke-prissatte temaene, og er også rangert som best for de prissatte konsekvensene hvor den beregnede nytten er kr. 300 millioner større på alternativ CD sør enn CD midt. For de ikke-prissatte temaene er dette særlig fordi CD sør forutsetter tunell til Lene, samt at en sparer større sammenhengende naturområder lenger nord. For de prissatte temaene kommer CD sør best ut på grunn av noe kortere veistrekning og bedre kurvatur.

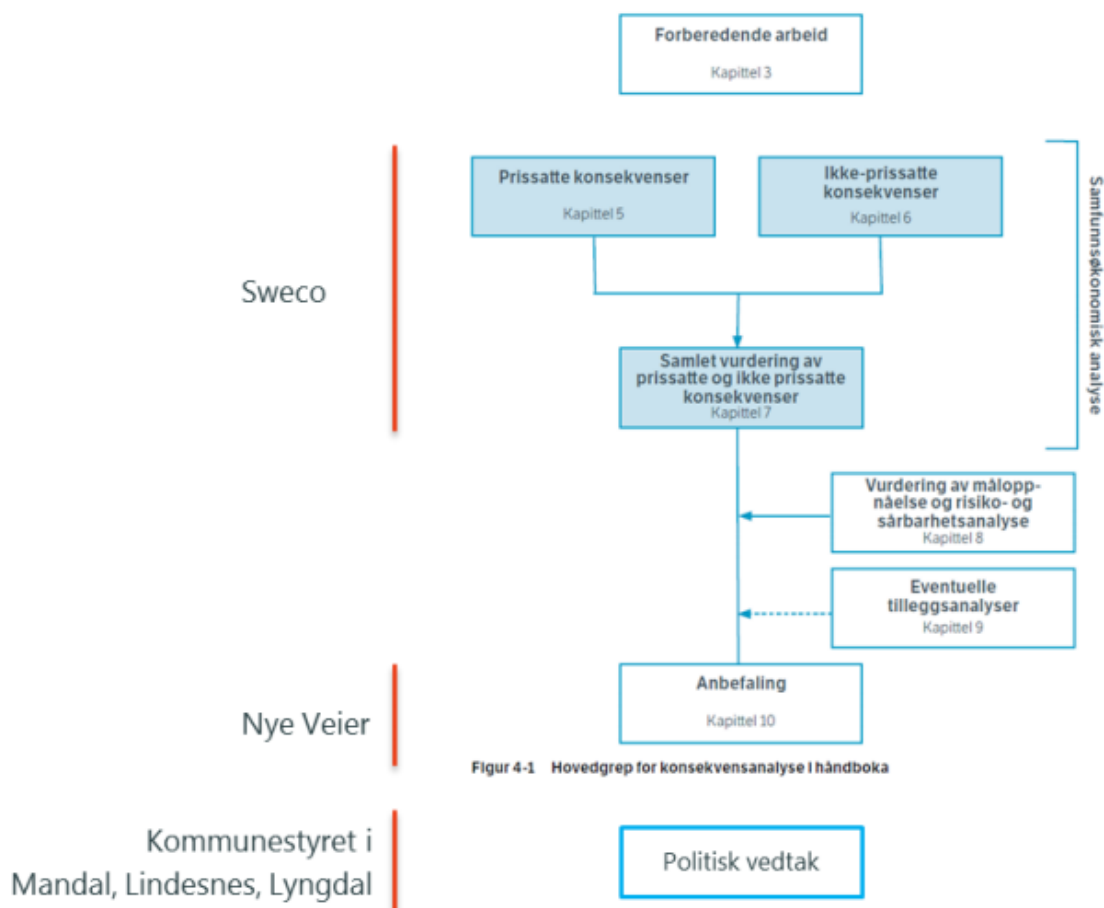

Delstrekning CD går fra Stedjedalen i Lindesnes til Herdal over det småkuperte terrenget frem til Haugdal i Lindesnes. Her legges veien i tunnel frem til Grummedal (v. Lene) for å hensynta viktige faunapassasjer, friluftsliv og tilgang til statlig sikret friluftsområde nord for veikorridoren. Fra Grummedal ligger korridoren i et kupert terreng frem til Herdal. Kryssing av Optedal gjøres på bro øst for krysset ved Herdal. Her planlegges en påkobling med eksisterende E39 for å ivareta trafikken fra Lyngdal. I bestemmelsene er det stilt krav om bro over elva fra Grubbevatnet og over Optedal.

Figur 7-11 Lengdeprofil for delstrek CD, teoretisk veillinje. Merk at profilet vises fra øst mot vest. Kilde: Sweco.

Man har tatt valget av anbefalt korridor på grunnlag av følgende prosess:

Figur 2-8 Figuren viser hovedgrepet for konsekvensutredningsprosessen frem mot anbefalingen. Kilde: Håndbok V712. I tillegg viser figuren ansvarlige aktører i de ulike delene av prosessen.

Ikke prissatte konsekvenser / Landskap

Her gjengis oppsummeringer fra KU hovedrapport, som angår valgt linje CD-sør. I dokumentet er også de andre alternativene konsekvens- utredet.

Landskap:

Til tross for at begge strekningene gir betydelige terrenginngrep i lia nord for Lenefjorden, er alternativ CD Midt vesentlig mer negativt enn CD Sør. CD Midt ligger i svært dype skjæringer og er lokalisert i overgangen mellom fjordrommets avslutning og heiplatået innenfor.

Friluftsliv By og bygdeliv:

Alternativet går gjennom samme område registrert som hensynssone friluftsliv sørøst for Gåseland som CD midt. Veitraséen for E39 vil danne en barriere for ferdsel mellom nord og sør i friluftsområdet og gjøre delene av området nærmest ny E39 mindre attraktivt. Bro for ny E39 over bekkedalen opp fra Lene vil imidlertid redusere barrieren i denne delen av traséen.

CD sør går i hovedsak i tunnel under Gåsland sør og er i dette området vesentlig bedre for friluftslivet enn alternativ CD midt. Alternativet vurderes likevel å ha noe negativ konsekvens i form av støy og luftforurensning ved tunnelåpningene.

Delen av traséen i Lyngdal kommune medfører terrenginngrep, i form av skjæringer og fyllinger i dalsida ovenfor Lenefjorden, som danner en barriere mellom dalen og fjellet. Mellom Optedal og Herdal går alternativet i skjæringer og fyllinger som vil forringe nærområdene som turterreng.

Veilinja vil imidlertid ligge nærmere dagens E39 enn alternativ CD midt, og dermed gripe noe mindre inn i skogsterrenget. Alternativet går gjennom grenda Herdal.

Konsekvensen av alternativet vurderes i sum å bli middels negativ for utredningstemaet fordi veien blir en barriere, medfører trafikkstøy, store terrenginngrep og luftforurensning i friluftsområder og nærturterreng. Tunnel under Gåsland sør er imidlertid positivt.

Naturmangfold:

For CD sør vil tunnelen fra Haugdal til Grummedal spare et større, viktig lite berørt naturområde og en trekkorridor. På denne strekningen vil det være en forbedret situasjon i forhold til dagens vei langs Lenefjorden. Vestre del fra tunnelportal ved Grummedal til Herdal, vil gi stor negativ konsekvens ved at mange naturtyper krysses samt at våtmarksområder, anadromt vassdrag og vilttrekk ved Litlåni kan påvirkes.

Samlet sett vurderes konsekvensene som middels til stor negativ for CD Sør.

Kulturarv:

Alternativet ligger nær dagens E39, og dagens bebyggelse. Alternativet vil medføre visuelle påvirkninger for kulturmiljøet på Lene (KM56) og Flaten (KM57), samt fysisk skade Postveien (KM62) både sør og vest for Optedal, samt kulturmiljøet på Optedal (KM61). Her vil det skade/fjerne automatisk fredede kulturminner. Alternativet er vurdert til stor negativ konsekvens.

Naturressurser:

Alternativet berører i liten grad viktige verdier knyttet til tema naturressurser. Et større jordbruksområde ved Optedal blir berørt. Området nyttes til jakt og fiske, og alternativet vil i noen grad forringe muligheten for utøvelse av dette. Tunnel ivaretar imidlertid interesser knyttet til vilt og jakt på deler av strekningen. Det er derfor vurdert at tiltaket gir noe negativ konsekvens.

Tabell 5-1. Sammenstilling av konsekvens for de ulike alternativene

	AB				BC		CD		Tilførselsvei	
	AB Nord	AB Nord 2	AB Midt	AB Sør	BC	BC 2	CD Midt	CD Sør	Tredal	Udland
LANDSKAPSBILDE	Svært stor negativ	Middels negativ	Stor negativ	Stor negativ	Middels negativ	Middels negativ	Kritisk negativ	Stor negativ	Middels negativ	Middels negativ
Rangering	4	1	2	3	1	1	2	1		
FRILUFTSLIV / BY- OG BYGDELIV	Middels negativ	Middels negativ	Middels negativ	Middels negativ	Middels negativ	Middels negativ	Stor negativ	Middels negativ	Noe negativ	Noe negativ
Rangering	2	1	4	3	2	1	2	1		
NATUR-MANGFOLD	Middels negativ	Middels negativ	Middels negativ	Middels til stor negativ	Middels til stor negativ	Middels negativ	Stor negativ	Middels negativ	Middels negativ	Noe negativ
Rangering	2	1	3	4	2	1	2	1		
KULTURARV	Kritisk negativ	Svært stor negativ	Stor negativ	Svært stor negativ	Middels negativ	Middels negativ	Svært stor negativ	Stor negativ	Middels negativ	Noe negativ
Rangering	4	2	1	3	1	1	2	1		
NATURRESURSER	Middels negativ	Noe negativ	Noe negativ	Middels negativ	Noe negativ	Noe negativ	Noe negativ	Noe negativ	Middels negativ	Noe negativ
Rangering	4	1	2	3	2	1	1	2		
SAMLET IKKE-PRIS-SATT	Svært stor negativ	Middels negativ	Stor negativ	Svært stor negativ	Middels negativ	Middels negativ	Svært stor negativ	Middels negativ	Middels negativ	Noe negativ
Rangering	4	1	2	3	2	1	2	1	2	1

Prissatte konsekvenser

Samlet vurdering av konsekvens for delstrekning CD

I vestre del av ny E39 er det vurdert to ulike veilinj, CD Midt og CD Sør. CD Sør går i tunnel og er 400 meter kortere enn CD Midt

CD Sør har en netto nytte på 900 millioner kroner, mens CD Midt har 600 millioner kroner. Forskjellen i netto nytte er 300 millioner kroner. At CD Midt kommer dårligere ut skyldes i hovedsak noe lengre vei, samt dårligere kurvatur. CD Sør kommer bedre ut til tross for at tunnelen gjør at alternativet er litt dyrere både å bygge og drifte som følge av tunnelen.

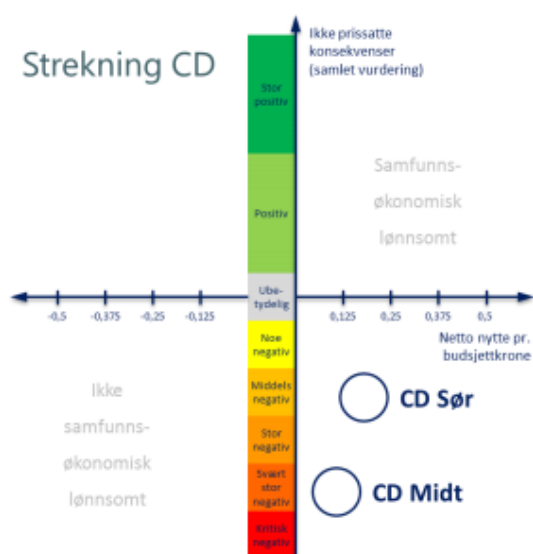
CD Sør kommer best ut med en netto nytte per budsjettkrone på 0,14, mens CD Midt har 0,10.

CD Sør rangeres som best.

Vurdering av alternativ CD Midt Alternativet er 9600 m og har en beregnet netto nytte pr. budsjettkrone på 0,14. Alternativet har stor masseflytting med omfattende skjæringer. Den er spesielt negativt at alternativ CD Midt mellom Optedal og Haddeland har en helning på 4,5 % over en strekning

på 3 km. I dette området vil det trolig også bli større masseflytting enn beregningene viser. Veien skal opp til ca. 260 moh. i området sør for Storvatnet. Der legges også i et forholdsvis høytliggende og åpent område som kan gi utfordringer for vinterdrift av veien. Vurdering av alternativ CD Sør alternativet er 9200 m og har en beregnet netto nytte pr. budsjettkrone på 0,10. Mellom Haddeland og Herdal har alternativet stor masseflytting med omfattende skjæringer. Den er positivt at alternativet har en betydelig bedre kurvatur, dvs. ca. 3 % over en strekning på 5 km. Den ca. 2,4 km lange tunnelen tilfører alternativet større drifts- og vedlikeholdskostnader.

Samfunnsøkonomisk vurdering

Figur 8-5 Figuren viser at alternativ CD Sør har adskillig mindre negative konsekvenser for de ikke-prissatte konsekvensene sammenlignet med CD Midt. For de prissatte konsekvensene gir CD Sør noe mer nytte enn for CD Midt. I den samlede vurderingen fremstår dermed CD Sør som mest samfunnsøkonomisk lønnsom.

Hovedformål i planen

Hovedformålene i plankartet er delt i LAA1 og LAA2 i Lyngdal. Dette er de stripete arealene som fremstår grønne og hvite. LAA1 er i Herdalen og LAA2 er lengre øst. Det vises til plankart og bestemmelsene tilknyttet dette.

Her er betydningen av disse formålene /utdrag av bestemmelsene:

LAA (5900) Ulike kombinerte hovedformål.

I områdene satt av til LAA tillates etablering av samferdselsanlegg, med tilhørende anlegg. I områdene satt av til LAA tillates etablering av kontrollplasser, rasteplasser og veiserviceanlegg med tilhørende anlegg. Innenfor området kan det etableres permanente deponi på egnede steder. Det er tillatt å bruke området satt av til LAA til midlertidig bygge- og anleggsområder, for å etablere veiltiltaket med tilhørende anlegg.

Lyngdal:

LAA1 (5900) er kombinert formål mellom; LNF (5100)/Samferdsel (2001)/ Bebyggelse og anlegg (1001)/ Bruk og vern av sjø og vassdrag (6001). I områder avsatt til kombinert formål LAA1 tillates etablering av samferdselsanlegg med tilhørende anlegg, industri/lager/kontor/næring gjennom detaljregulering, tiltak i kategorien 1001 (Bebyggelse og anlegg) er ikke konsekvens utredet.

Innenfor formålet LAA1 skal det settes av nok areal for kollektivholdeplass, kiss'n'-ride og innfartsparkering.

LAA2 (5900) er kombinert mellom; LNF (5100)/Samferdsel (2001)/ Bruk og vern av sjø og vassdrag (6001).

Ut over hovedformålene kommer alle hensynssonene som følger av konsekvensutredninger, som tidligere nevnt, samt LNFR- områder, Bruk og vern av sjø og vassdrag samt Vern av kulturmiljø eller kulturminner jf. plankart.

KONKLUSJON

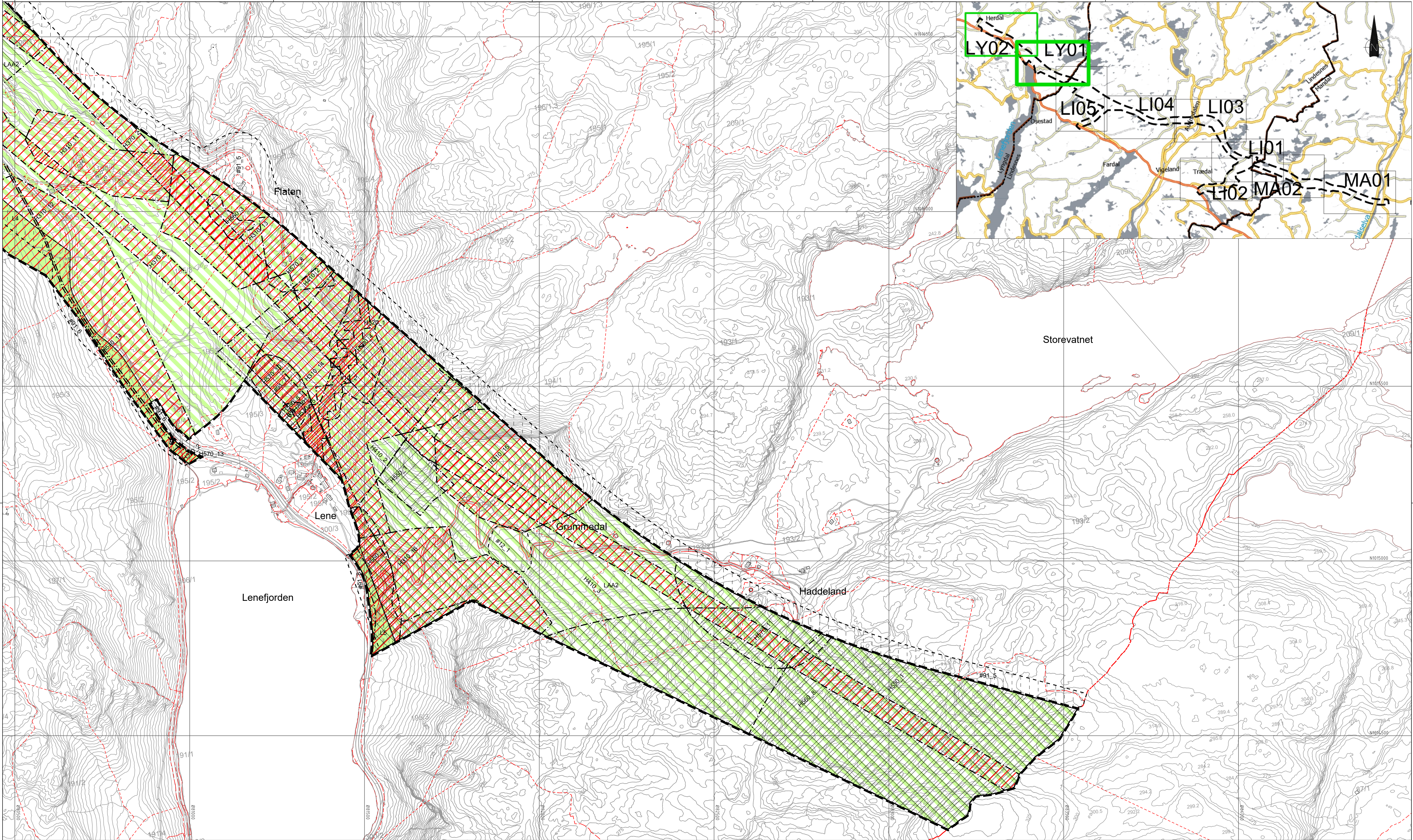
Rådmannen mener at CD sør som foreslått er det beste korridoralternativet for Lyngdal. Dette innebærer tunnel og to broer som sørger for å opprettholde sammenhengende naturområder og passasjer for vilt/fauna og for friluftsliv. Planens hensynssoner med tilhørende bestemmelser, vil gi best mulig grunnlag for vurderinger i detaljreguleringsfasen. Samtidig ser man at ny vei vil bli et stort inngrep for de eiendommene det gjelder og vil bidra til en best mulig medvirkning i detaljreguleringsfasen.

Rådmannen anbefaler at planen, slik den nå foreligger, legges ut til offentlig ettersyn.

Norman Udland
Rådmann

Vedlegg

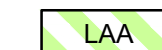
- 1 20190318_Planbeskrivelse
- 2 E39 Mandal-Lyngdal øst; kopi av innkomne merknader Lyngdal
- 3 Varslingskart
- 4 Varslingsbrev
- 5 20181129 Planprogram
- 6 Merknadsdokument
- 7 Plankart del 2- LY02
- 8 Plankart del 1- LY01
- 9 20190402_reguleringsbestemmelser_Lyngdal

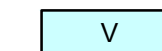
Tegnforklaring

Reguleringsplan PBL 2008

§12-5. Nr. 5 - Landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift

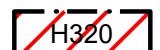
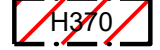
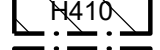
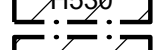
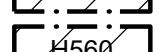
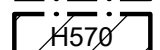
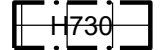
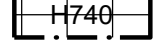
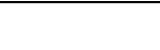
- L NFR areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag (5100)
- LAA NFR formål kombinert med andre angitte hovedformål (5900)

§12-5. Nr. 6 - Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsoner

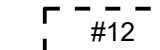
- V Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsoner (6001)

§12-6 - Hensynssoner

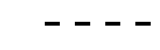
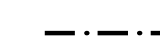
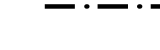
- H310 Ras- og skredfare (310)

- H320 Flomfare (320)
- H370 Høyspenningsanlegg (inkl høyspentkabler) (370)
- H410 Krav vedrørende infrastruktur (410)
- H530 Hensyn friluftsliv (530)
- H550 Hensyn landskap (550)
- H560 Bevaring naturmiljø (560)
- H570 Bevaring kulturmiljø (570)
- H730 Båndlegging etter lov om kulturminner (730)
- H740 Båndlegging etter andre lover (740)

§12-7 - Bestemmelseområder

- #12 Krav om nærmere undersøkelser, overvåking og klargjøring av virkninger (12)
- #91 Midlertidig bygge- og anleggsområde

Linjesymbol

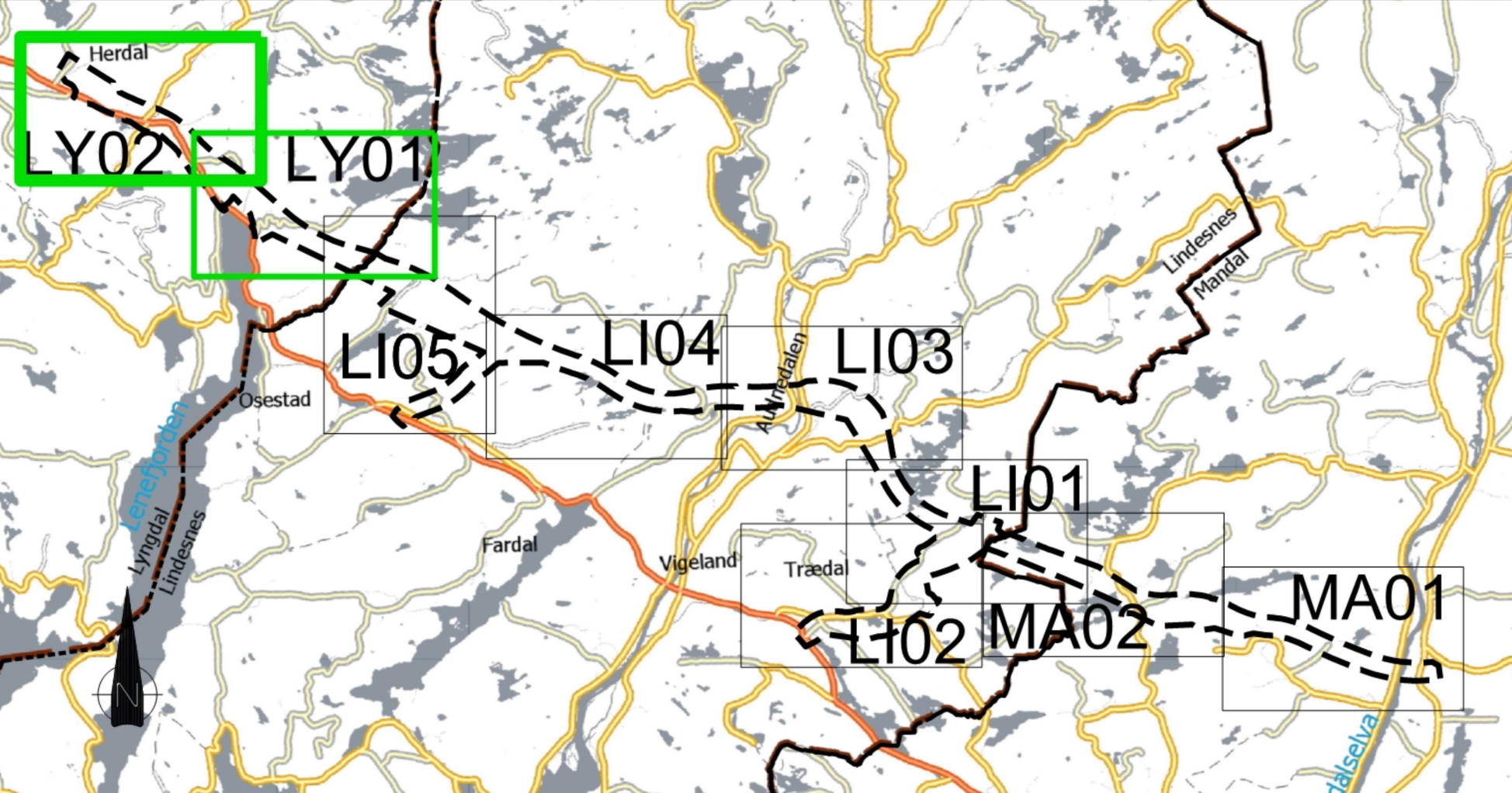
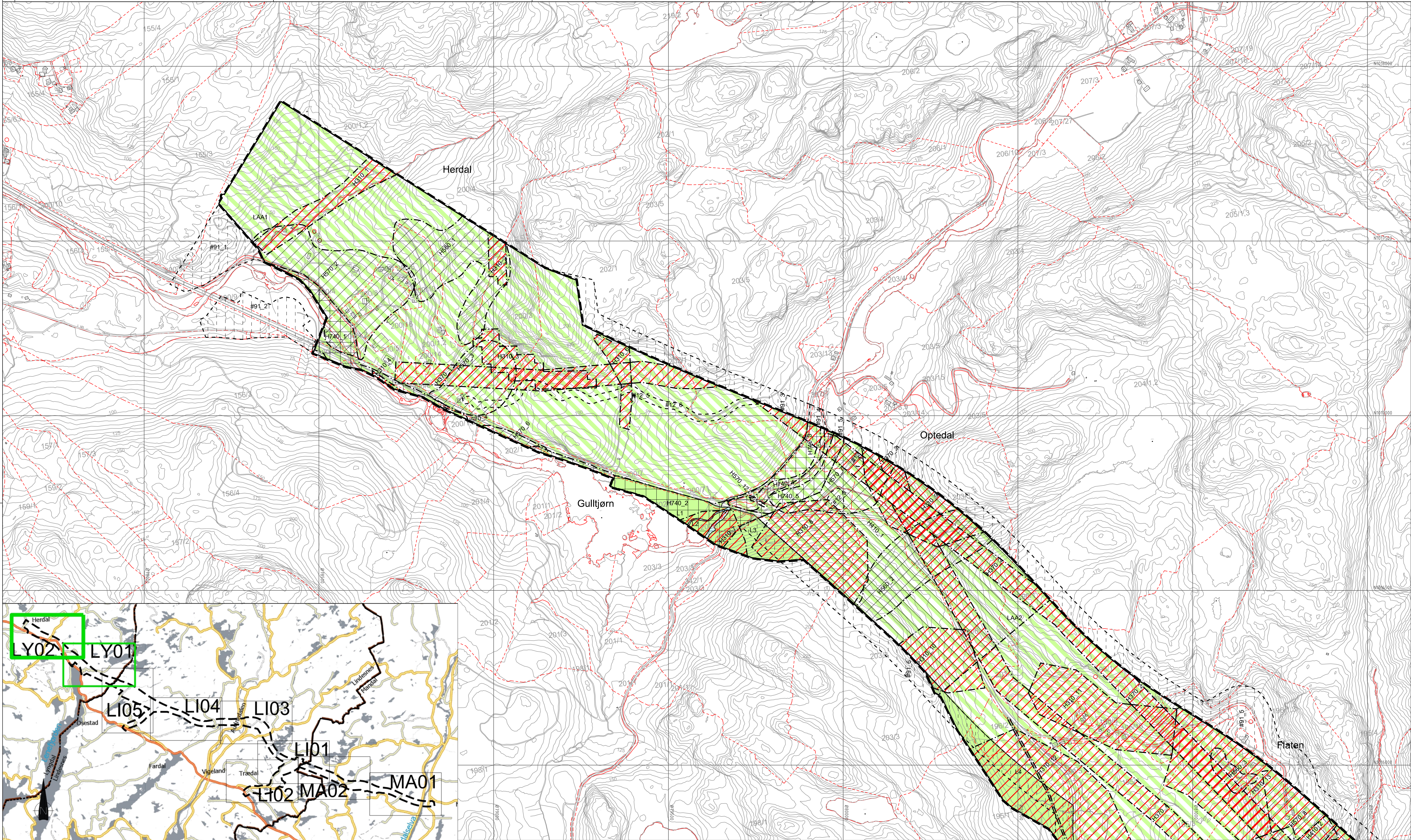
- RpGrense
- RpFormålGrense
- PblMidlByggAnleggGrense
- RpBestemmelseGrense
- RpFareGrense
- RpInfrastrukturGrense
- RpAngittHensynGrense
- RpBåndleggingGrense

Sweco Norge AS
Drammensveien 260
Box 80 Skøyen
NO-0212 Oslo
Tlf. +47 67 12 80 00

Kilde for basiskart: Nye Veier, Uttrekk fra FKB
Dato for basiskart: september 2018
Ekvidistanse 5 m
Kartmålestokk: 1:5000 m (A1)
0 50 100 150 200 250 m

Revisjon	Dato	Saksnr.	Signatur	
Endring etter høring	24.01.20	2018/1983	NOASIV	
Endring på #91 etter avtale med kommunen	02.04.19	2018/1983	NOASIV	
Infrastruktur sone for sikring av tunnel mellom Lindenes og Lyngdal	18.03.19	2018/1983	NOASIV	
Områderegulering for E39 Mandal - Lyngdal øst Forslag		PlanID:	4225_201805	
		Kartgrunnlag:	FKB, NyeVeier	
		Kartreferanse:	NTM7	
		Høydegrunnlag:	NN2000	
Saksbehandling i følge plan- og bygningsloven		Dato	Saksnr.	Signatur
Dato for oppstartsmøte		15.08.2018	2018/1983	
Kunngjøring oppstart av reguleringsplanarbeid		24.09.2018	PS 77/18	
Vedtak om høring og offentlig ettersyn		10.04.2019	PS 39/19	
Periode for høring og offentlig ettersyn		06.04. - 14.06.2019	PS 39/19	
Kommunestyre i Lyngdal				
 Lyngdal	 NyeVeier SWECO	Dato: 06.03.2019	Utarbeidet av: NOASIV Saksbehandler Torhild H.Eikeland	Tegningsnummer: LY01

Tegnforklaring

Reguleringsplan PBL 2008

§12-5. Nr. 5 - Landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift

- L LNFR areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag (5100)
- LAA LNFR formål kombinert med andre angitte hovedformål (5900)

§12-5. Nr. 6 - Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsone

- V Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsone (6001)

§12-6 - Hensynssoner

- H320 Ras- og skredfare (310)

- H320 Flomfare (320)
- H370 Høyspenningsanlegg (inkl høyspentkabler) (370)
- H410 Krav vedrørende infrastruktur (410)
- H530 Hensyn friluftsliv (530)
- H550 Hensyn landskap (550)
- H560 Bevaring naturmiljø (560)
- H570 Bevaring kulturmiljø (570)
- H730 Båndlegging etter lov om kulturminner (730)
- H740 Båndlegging etter andre lover (740)

§12-7 - Bestemmelseområder

- #12 Krav om nærmere undersøkelser, overvåking og klargjøring av virkninger (12)
- #91 Midlertidig bygge- og anleggsområde

Linjesymbol

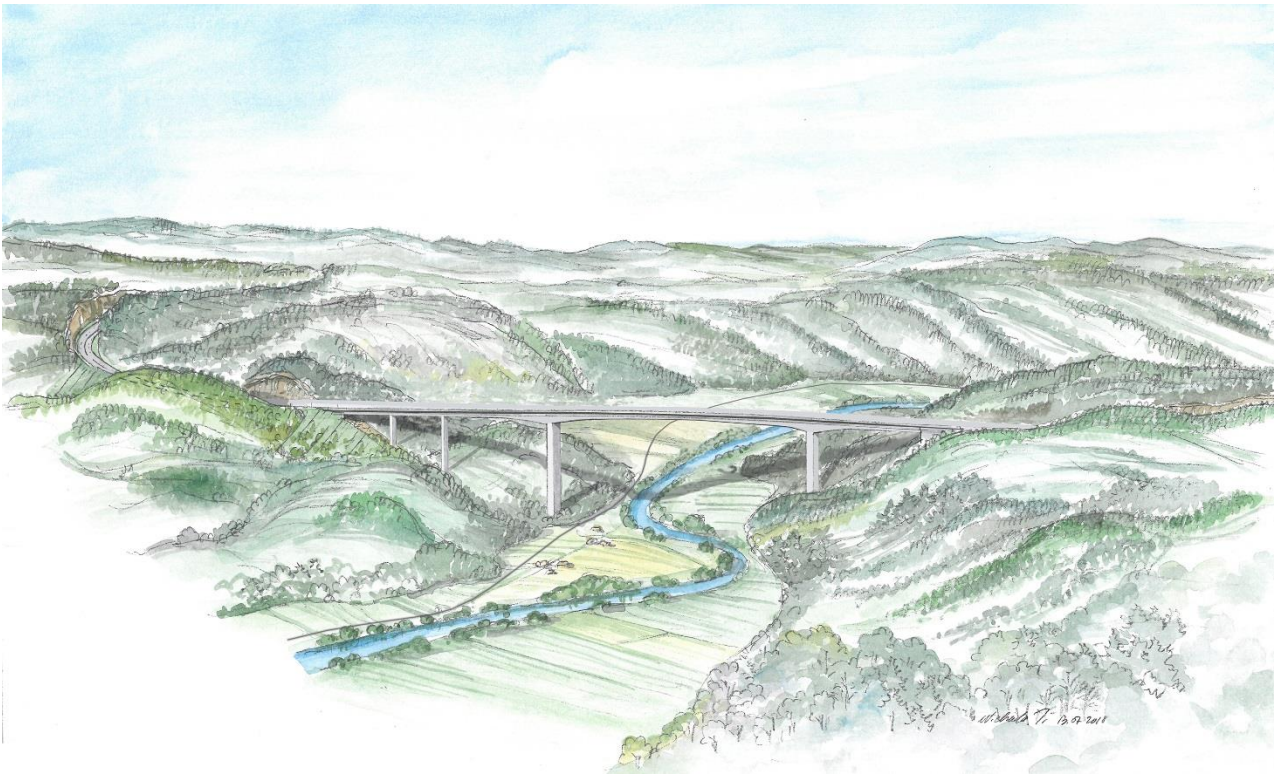
- RpGrense
- RpFormålGrense
- PblMidlByggAnleggGrense
- RpBestemmelseGrense
- RpFareGrense
- RpInfrastrukturGrense
- RpAngittHensynGrense
- RpBåndleggingGrense

Kilde for basiskart: FKB, Nye Veier
Dato for basiskart: September 2018
Ekvidistanse 5 m
Kartmålestokk: 1:5000 (A1)
0 50 100 150 200 250 m

Sweco Norge AS
Drømmensveien 260
Box 80 Skøyen
NO-0212 Oslo
Tlf. +47 67 12 80 00

Revisjon	Dato	Saksnr.	Signatur
Endring etter høring	24.01.20	2018/1983	NOASIV
Endring på #91 etter avtale med kommunen	02.04.19	2018/1983	NOASIV
Infrastruktur sone for sikring av tunnel mellom Lindesnes og Lyngdal	18.03.19	2018/1983	NOASIV
PlanID:	4225_201805		
Kartgrunnlag:	FKB, Nye Veier		
Kartreferanse:	NTM7		
Høydegrunnlag:	NN2000		
Områderregulering for E39 Mandal - Lyngdal øst			
Forslag			
Saksbehandling i følge plan- og bygningsloven			
Dato		Saksnr.	Signatur
Dato for oppstartsmøte		15.08.2018	2018/1983
Kunngjøring oppstart av reguleringsplanarbeid		24.09.2018	PS 77/18
Vedtak om høring og offentlig ettersyn		10.04.2019	PS 39/19
Periode for høring og offentlig ettersyn		06.04. - 14.06.2019	PS 39/19
Kommunestyre i Lyngdal			
Dato:		Utarbeidet av:	Tegningsnummer:
06.03.2019		NOASIV	LY02
Saksbehandler:		Torhild H.Eikeland	

Kortversjon av planbeskrivelsen

Områderegulering med konsekvensutredning
for E39 Mandal – Lyngdal øst

Lindesnes og Lyngdal kommune. SJEKK PLANID
Plan-ID: 1002_121817, 1029_201818, 1032_201805

Områderegulering med konsekvensutredning for E39 Mandal – Lyngdal øst
KORTVERSJON AV PLANBESKRIVELSE

Oppdragsnr:	10206056
Oppdragsnavn:	E39 Mandal – Lyngdal øst; Områderegulering med KU
Dokument nr.:	R12
Filnavn	Kortversjon av planbeskrivelsen

Revisjonsoversikt

Revisjon	Dato	Revisjon gjelder	Utarbeidet av	Kontrollert av	Godkjent av
00	28.01.2020	Til 2. gangs behandling	NOSARA	NOASIV/NONIAN	NOHOLL

Forord

Nye Veier har utarbeidet forslag til områdereguleringen med konsekvensutredning for utbygging av E39 på strekningen Mandalskrysset-Herdal som går gjennom Lindesnes og Lyngdal kommuner. Hensikten med planarbeidet har vært å finne den veikorridoren som gir mest samfunnsøkonomisk lønnsomhet.

Planprosessen skal gjennomføres som områderegulering, og faller inn under plan- og bygningslovens bestemmelser om konsekvensutredninger.

Nye Veier er tiltakshaver, og leder planarbeidet på vegne av Lindesnes og Lyngdal kommune.

Lindesnes og Lyngdal har som kommunal planmyndighet ansvar for behandling og fastsetting av de plandokumentene som utarbeides. Tiltakshaver har utarbeidet et program for planarbeidet, jfr. forskrift om konsekvensutredninger. Planprogrammet ble fastsatt i desember 2018. Nye Veier oversendte 6. mars 2019 utkast til områderegulering med tilhørende dokumenter til Lindesnes og Lyngdal kommuner. Forslag til områderegulering ble i vedtatt lagt ut på offentlig ettersyn. I etterkant av høringsperioden, som gikk fram til 14. juni 2019, har Nye Veier arbeidet med å svare ut innsigelser og andre merknader. Både Statens vegvesen og Fylkesmannen har trukket sine innsigelser. Justerte plandokumenter oversendes nå Lindesnes og Lyngdal kommuner for 2. gangsbehandling og vedtak.

Denne rapporten er en kortversjon av planbeskrivelsen. Rapporten gir i tillegg en veiledning over hvor ytterligere informasjon om temaer finnes. Alle rapporter det henvises til i dette dokumentet finnes på www.e39mandal-lyngdal.no

Kristiansand, 28. januar 2020

Håkon Lohne

Prosjektleder E39 Mandal – Lyngdal øst

Nye Veier

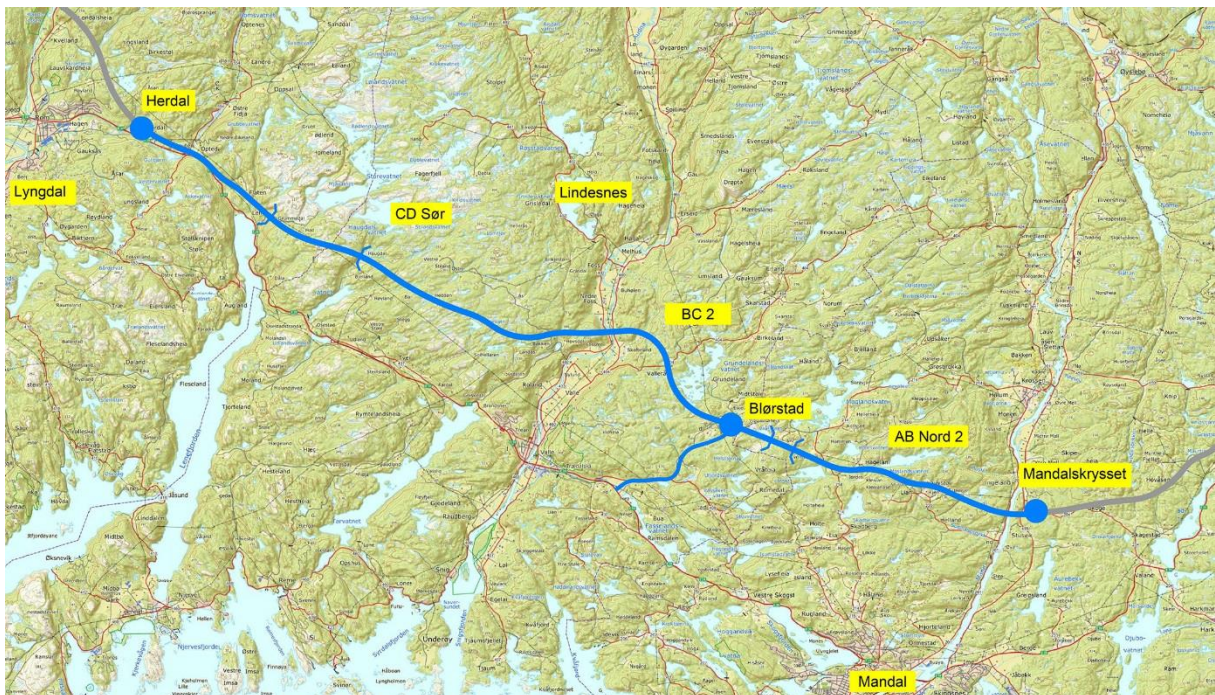
Innhold

Forord	3
1 Anbefalt korridor for ny E39 mellom Mandal og Lyngdal øst.....	5
2 Planprosessen	7
3 Reguleringsforslaget	8
3.1 Reguleringsforslaget er basert på et nytt veisystem	8
3.2 Veisystemet består av flere delstrekninger	9
3.3 Delstrekning AB – Mandalskrysset til Grundelandsvatnet.....	9
3.3.1 Drikkevann	12
3.4 Delstrekning BC – Grundelandsvatnet til Stedjedalen	14
3.4.1 Drikkevann	15
3.5 Delstrekning CD – Stedjedalen til Herdal	16
3.6 Kollektivtrafikk.....	17
3.7 Løsninger for gående og syklende	17
3.8 Anleggsgjennomføring.....	17
3.9 Tilførselsvei Udland (en del av tiltaket under visse forutsetninger).....	17
3.10 Vilt	17
4 Konsekvensanalyse etter V712.....	18
4.1 Resultat av samfunnsøkonomisk analyse	19
4.1.1 Resultat av prissatte og ikke-prissatte konsekvenser	20
5 Oversikt over høringsdokumenter	21

1 Anbefalt korridor for ny E39 mellom Mandal og Lyngdal øst

Nye Veier skal med grunnlag i de gjennomførte utredningene komme med en begrunnet anbefaling til ansvarlig myndighet (Lindesnes og Lyngdal kommuner) om ny E39 bør gjennomføres eller ikke. Anbefalingen skal i utgangspunktet basere seg på resultatet av den samfunnsøkonomiske analysen. I denne analysen vurderes påvirkningen av prosjektet på ulike natur- og miljøforhold, samt den beregnede prissatte nytten som samfunnet får av veiprojektet. I tillegg skal eventuelle tilleggsutredninger, risiko- og sårbarhetsanalyse og måloppnåelse trekkes inn i vurderingen.

Basert på resultatet fra konsekvensutredningen anbefaler Nye Veier at kombinasjonen av veikorridorene AB Nord 2 – BC 2 – CD Sør vedtas og legges til grunn for videre planlegging av ny E39 mellom Mandal og Lyngdal øst. I tillegg anbefales det å vedta et kryss ved Blørstad med tilførselsvei ned til Tredal.

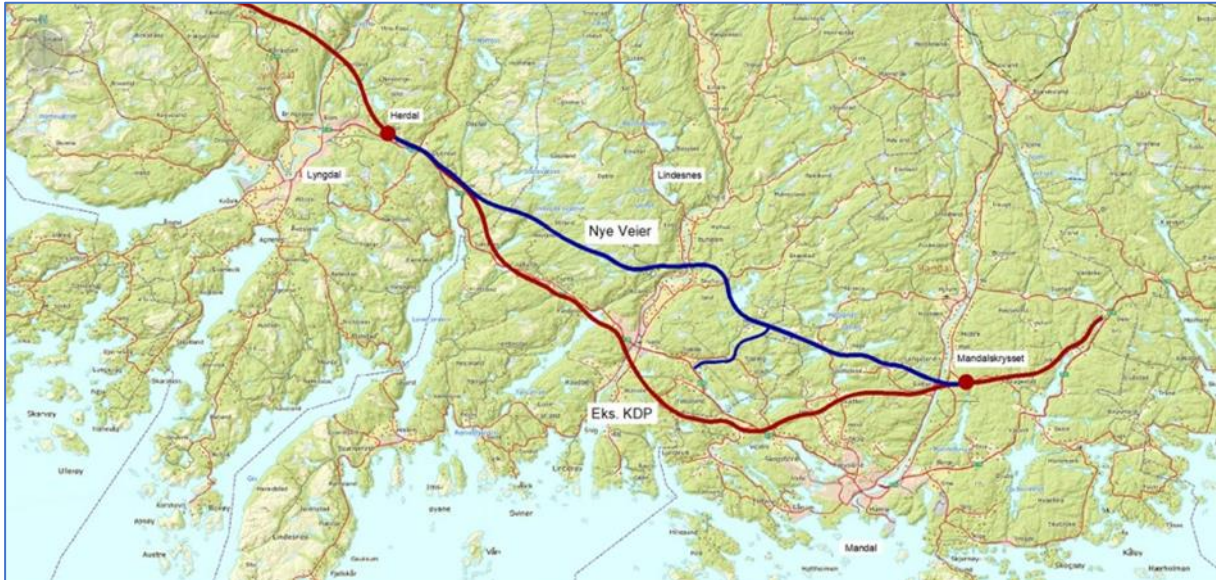
Figur 1-1 Figuren viser den valgte veikorridoren fra Mandal til Lyngdal øst, inkl. kryss ved Blørstad og tilførselsvei ned til Tredal. Kilde: Sweco.

Nye Veier aksepterer ikke å legge ny E39 i noen av de andre utredede veikorridorene, da dette vil redusere den samfunnsøkonomiske lønnsomheten i prosjektet.

Nye Veier foreslår videre at gjeldende kommunedelplaner for E39, på strekningen mellom Mandalskrysset og Herdal, oppheves.

I planarbeidet er områdereguleringen sammenliknet med vedtatte (og gjeldende) kommunedelplaner for E39 mellom Mandalskrysset og Herdal. Rapporten **KU Sammenligningsrapport** konkluderer med at anbefalt veikorridor i forslag til

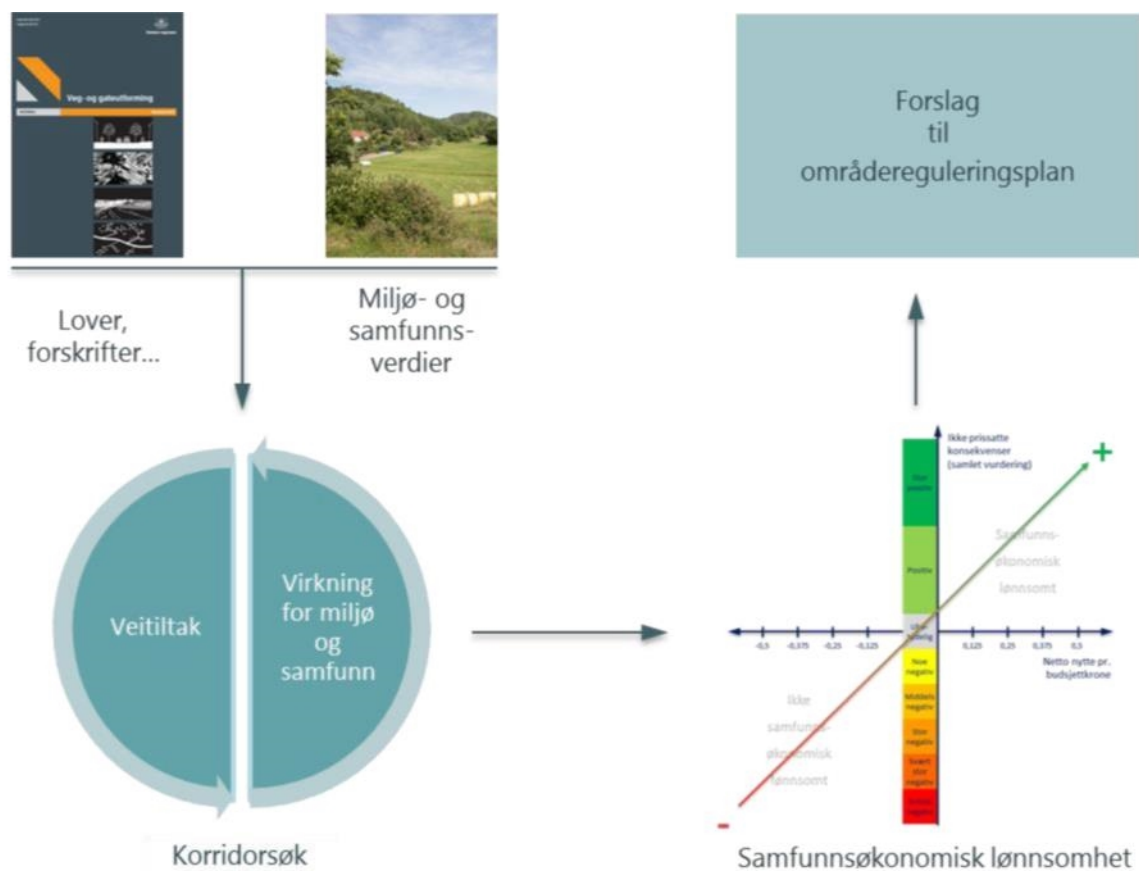
områderegulering gir best samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Dette skyldes primært at kombinasjonen av anbefalte alternativer har vesentlig lavere investeringskostnader enn gjeldende KDP. I tillegg gir den nye områdereguleringen kortere kjøretid.

Figur 1-2 Kartet viser anbefalt korridor med blå linje og gjeldene KDP med rødlinje. Kilde: Sweco

2 Planprosessen

Planprosessen har tatt utgangspunkt i gjeldende lover, forskrifter, miljø- og samfunnsverdier. Deretter har det i flere faser blitt gjennomført korridorsøk med tanke på å øke den samfunnsøkonomiske lønnsomheten i prosjektet. Utformingen av veiltaket og vurderingen av virkninger for miljø- og samfunn har stått sentralt i denne prosessen. Det alternativet som totalt har gitt størst samfunnsmessig lønnsomhet, har blitt lagt til grunn for områdereguleringen (se figur 2-1).

Figur 2-1 Figuren viser utslagsgivende trinn i prosessen frem mot forslag til områdereguleringsplan. Eksisterende samfunnskrav og verdier legges til grunn for et korridorsøk med formål å optimalisere den samfunnsmessige lønnsomheten i prosjektet. Det mest samfunnsøkonomisk lønnsomme alternativet legges vanligvis til grunn for forslag til områdereguleringsplan.

Underveis i planarbeidet er det lagt vekt på informasjon og medvirkning til berørte av planarbeidet, og til myndigheter. Dette omfatter direkte kontakt med berørte grunneiere, åpne informasjonsmøter, kommunevis møter med administrasjon og politiske utvalg i de berørte kommunene, møter med lokale- og regionale myndigheter, lag og foreninger. Informasjons- og medvirkningsprosessen har bidratt til utarbeidelse av områdereguleringen og forberedt videre behandling frem mot vedtak av planen.

3 Reguleringsforslaget

Reguleringsbestemmelsene stiller krav om utarbeidelse av en detaljreguleringsplan som oppfølging til områdereguleringen før tiltak nevnt i PBL § 20-1 kan finne sted.

Områdereguleringen omfatter en korridor med en bredde på 300-500m for å sikre nok areal og fleksibilitet i forbindelse med fremtidig detaljregulering av veien. Endelig utforming av veianlegget med tilhørende elementer og detaljer, avklares videre i detaljreguleringsfasen og prosjekteringsfasen. Behov for anleggsveier avklares i detaljreguleringsfasen.

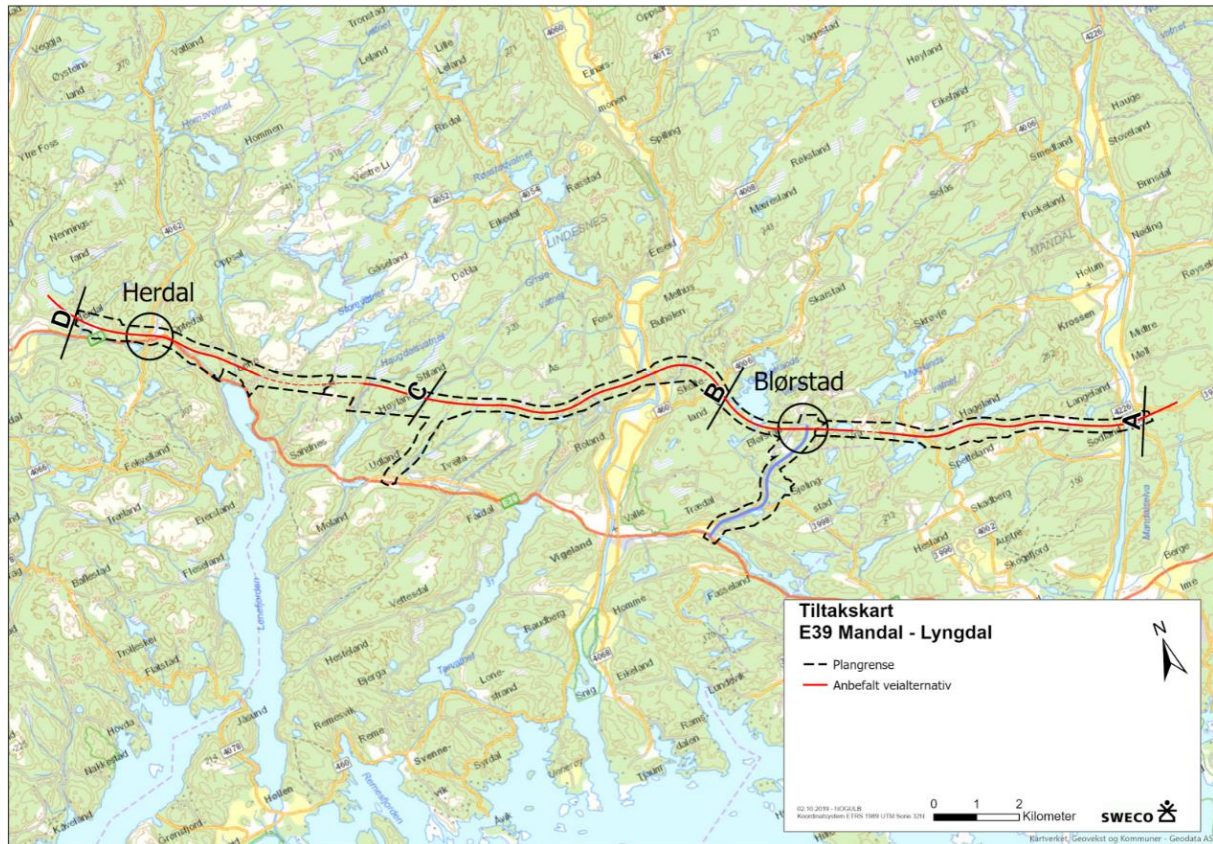
3.1 Reguleringsforslaget er basert på et nytt veisystem

Strekningen mellom Mandalskrysset og Herdal utgjør 26 kilometer med ny firefelts motorvei. Strekningen er en del av utbyggingen av ny E39 mellom Kristiansand i Vest-Agder og Ålgård i Rogaland. I tillegg omfatter områdereguleringen kryssområder ved Blørstad og Herdal med tilhørende tilførselsveier ned til eksisterende E39 ved Tredal og Herdal. Planforslaget inneholder også et mulig kryss på E39 og tilførselsvei ned til Udland. Dette tiltaket er avhengig av om Lindesnes kommune kan garantere finansiering av ny vei til Spangereid, i forlengelsen av tilførselsveien, innen 1. desember 2021.

E39 planlegges etter Statens vegvesens håndbok *N100 Veg- og gateutforming*.

Dimensjoneringsklasse for ny E39 er H3 for motorvei med fartsgrense 110 km/t. Ny E39 planlegges som firefelts motorvei med 3,5 meter brede kjørefelt og en total veibredde på 23 meter. Det er lagt til grunn at planlagte tunneler på strekningen får to atskilte løp, ett for hver kjøreretning, med tunnelprofil 2 x T10,5.

3.2 Veisystemet består av flere delstrekninger

Figur 3-1 Kart som viser planområdet, planlagt vei og inndelingen i delstrekninger. Kilde: Sweco.

Strekningen er inndelt i tre delstrekninger:

- Delstrekning AB går mellom Mandalskrysset og Grundelandsvatnet
- Delstrekning BC går mellom Grundelandsvatnet og Stedjedalen
- Delstrekning CD går mellom Stedjedalen og Herdal

I de påfølgende kapitlene vil den foreløpige veilinjens beskrives og illustreres med skisser slik veien nå er prosjektert innenfor plangrensen.

3.3 Delstrekning AB – Mandalskrysset til Grundelandsvatnet

Delstrekning AB går fra Mandalskrysset til Grundelandsvatnet over Undal, Stigland og sør for Hageland og Vrå.

I konsekvensutredningen er tiltaket utredet med bro over Mandalselva og ved utløpet av Grundelandsvatnet. I bestemmelsene er det stilt krav om bro over Mandalselva og tunnel ved Vrå.

Planlagt vei krysser Mandalselva i en høyde på ca. 40 meter over elva. Områdereguleringen ivaretar også på denne delstrekningen viktige kulturmiljøer som Hageland, Gjervollstad og

Vrå, se **KU Fagrapport Kulturarv**. Tunnel under Vråheia medfører at planlagt vei ikke berører nedbørsfeltet til Møglandsvannet, se **KU Tilleggsutredning Drikkevann**. I tillegg opprettholdes viktige passasjer for friluftsliv, driftsveier og faunapassasjer på tvers av veiltaket, se **Reguleringsbestemmelsene**. Krysset ved Blørstad med tilførselsvei ned til Tredal, ivaretar trafikken fra Vigeland mot Kristiansand på en god måte, se **KU Fagrapport Trafikale konsekvenser**. Kryssplasseringen er også med på å avlaste Mandal for trafikk som ellers måtte ha belastet ny tilførselsvei fra Mandal til Mandalskrysset.

Ved Blørstad i Lindesnes er det planlagt planskilt kryss. Fra krysset anlegges en tilførselsvei ned til Tredal der den kobles sammen med eksisterende E39.

Figur 3-2 Illustrasjon av kryssing av Mandalselva. Kilde: Sweco.

Figur 3-3 Skisse som viser strekningen fra Unndal til Lauvstø. Kilde: Sweco.

Figur 3-4 Skisse som viser strekningen fra Hageland til Gjervollstad. Kilde: Sweco.

Figur 3-5 Skisse over tunnel ved Vrå og mulig kryss med tilførselsvei ved Blørstad. Kilde: Sweco.

3.3.1 Drikkevann

Nye Veiers tiltak medfører at Ommundsvannet utgår som suppleringskilde for drikkevann og erstattes med Møglandsvannet. Planlagt vei i områdereguleringen vil hverken berøre vannene, eller nedbørsfeltene til Skadbergvann og Møglandsvann. Prinsippet om at vann fra suppleringsvannet pumpes ut i Skadbergsvann før det går til vannverket, opprettholdes som i dag.

Utredninger viser at det ikke er kapasitetsmessige behov (sett 100 år fram i tid) for å innlemme andre suppleringsvann enn Møglandsvannet fordi dette har et stort volum og godt tilsig. Mellom dagens høyeste regulerte vannstand og laveste regulerte vannstand er det et totalt volum på 0,87 millioner m³ i Møglandsvannet. Gjennomsnittlig pumpes det ca. 0,6 millioner m³ fra Ommundsvannet årlig.

Mer informasjon om drikkevann finnes i **KU Tilleggsrapport Drikkevann**.

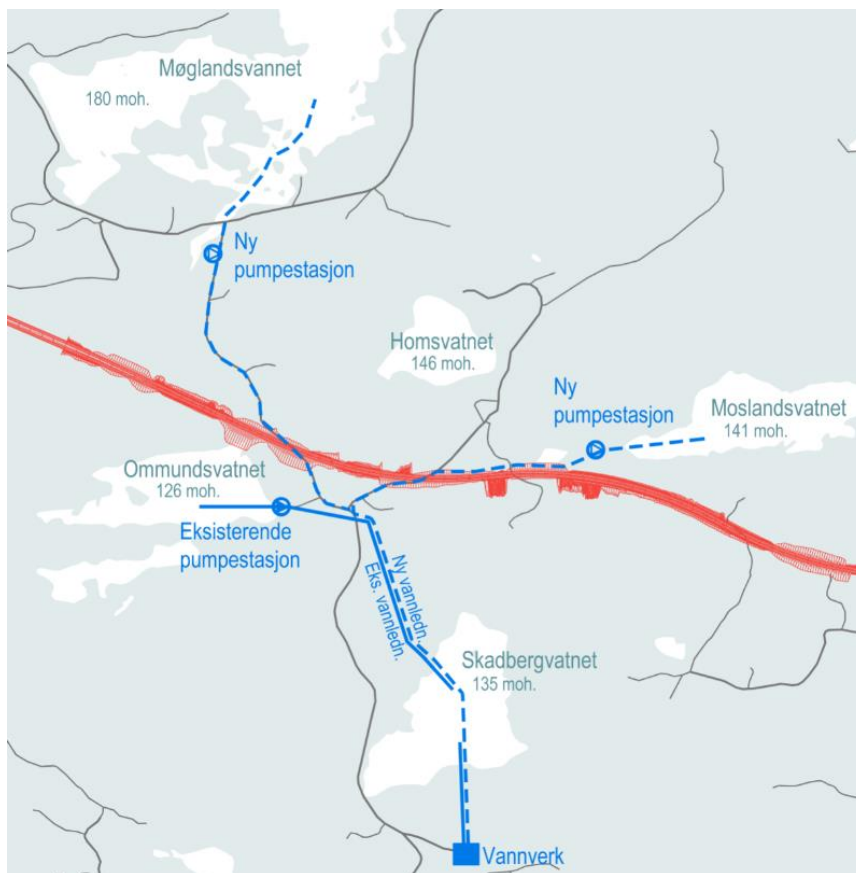
Ønske om to separate drikkevannssystemer

Underveis i prosessen fremmet daværende Mandal kommune, på bakgrunn av krav fra Mattilsynet, et ønske om å innlemme Moslandsvannet som en del av tiltaket. Mattilsynets krav om to separate drikkevannssystemer fører til at vann skal kunne pumpes direkte fra Moslandsvann og inn i vannverket, uten at vannet blandes med vann fra Skadbergvann / Møglandsvann. Dette fører til et mer robust drikkevannssystem for Mandal. Forslag til planlagt vei berører imidlertid nedbørsfeltet til Moslandsvann. Det vil derfor gjennomføres tiltak som hindrer avrenning og spredning av forurensning fra veien. Slike tiltak kan innebefatte

etablering av tette grøfter og sedimentasjonsbasseng for oppsamling og kontroll med overvann som leder vann vekk fra nedbørsfeltet.

I Nye Veier sin utredning er Ommundsvannet ikke en del av Mandals suppleringsvannskilder. Ønsker kommunen likevel å beholde muligheten for å bruke Ommundsvannet som et suppleringsvann, kan dette arbeides videre med i detaljreguleringsfasen.

Figur 3-6 viser en prinsippskisse av hvordan Møglandsvannet og Moslandsvannet kan kobles til Skadbergvannet og Vannverket.

Figur 3-6 Figuren viser prinsippet for omlegging av vannledninger. Kilde: Nye Veier/Sweco.

Kvalitet på drikkevann

Tidligere Mandal kommune og Nye Veier har overvåket, og foretatt prøvetakninger av, suppleringsvannene Ommundsvann, Møglandsvann og Moslandsvann over en lang periode. Prøvene viser at Moslandsvannet har best kvalitet av de tre, etterfulgt av Møglandsvannet, og til slutt Ommundsvannet.

3.4 Delstrekning BC – Grundelandsvatnet til Stedjedalen

Delstrekning BC går fra Grundelandsvatnet til Stedjedalen.

I **KU hovedrapport** er tiltaket utredet med høy bro over Audna. Dette er videreført i områdereguleringen, der det i bestemmelsene er stilt krav om at ny E39 skal krysse Audna på bro.

Broa over Audnedalener er planlagt ca. 100 meter over elva. Det planlagte samspillet mellom overordnede landformer og brokonstruksjonen vil ivareta landskapsbildet på en god måte, se **KU Fagrapport Landskapsbilde**. Veien legges bak Monefjellan og over Hovsdalen. Mellom Bakken og Stedjedalen følger veikorridoren draget nord for Bakken og Landåstjønna før den dreier nordvestover og blir ført nord for Faksevatnet og Svartetjønn i Stedjedalen.

Figur 3-7 Illustrasjon som viser kryssing av Audna. Kilde: Sweco.

Figur 3-8 Skisse som viser mulig broløsning ved Audnedalen sett nordover. Kilde: Sweco.

Figur 3-9 Illustrasjon som viser strekningen fra Bakken til Stedjedalen. Kilde: Sweco.

3.4.1 Drikkevann

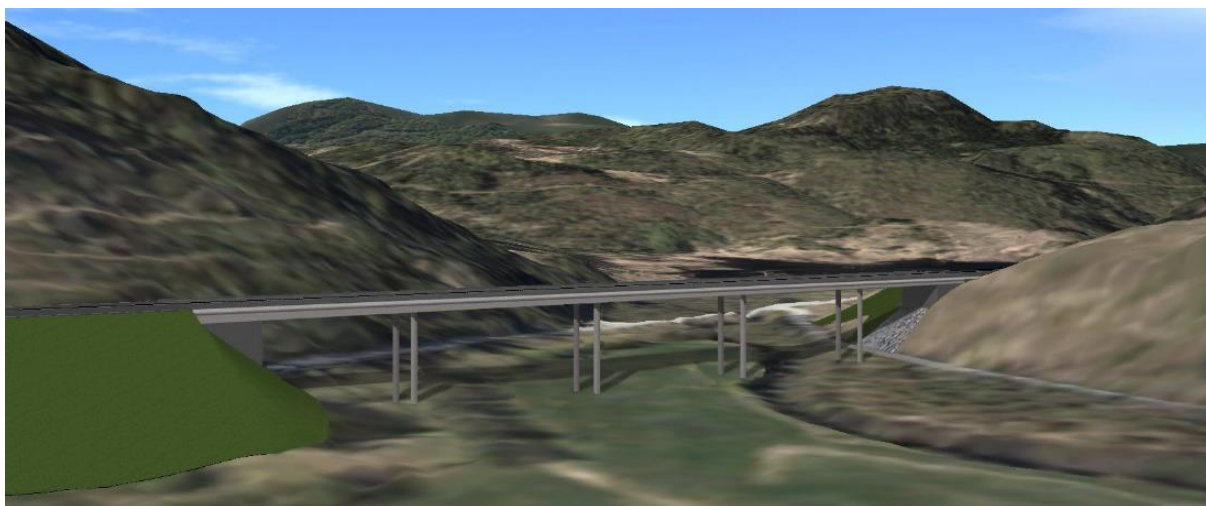
Lindesnes kommune sitt drikkevann, Tarvannet, vil med foreslått områderegulering få en betydelig forbedret situasjon. Ny E39 lokaliseres helt i nordre ytterkant av Tarvannets nedbørsfelt og gjennom tiltak for behandling av veivann vil dette hindre påvirkning på Tarvannet som drikkevann.

3.5 Delstrekning CD – Stedjedalen til Herdal

Delstrekning CD går fra Stedjedalen til Herdal over det småkuperte terrenget frem til Haugdal. Her legges veien i tunnel frem til Grummedal for å ivareta viktige faunapassasjer, friluftsliv og tilgang til statlig sikret friluftsområde ved Storvatnet, se **KU Fagrapport Friluftsliv / by- og bygdeliv**. Fra Grummedal ligger korridoren i et kupert terreng frem til Herdal. Kryssing av Optedal gjøres på bro øst for krysset ved Herdal. Her planlegges planskilt kryss. Krysset vil gi adkomst fra eksisterende E39 slik at trafikken fra Lyngdal ivaretas. I bestemmelsene er det stilt krav om bro over elva fra Grubbevatnet og over Optedal.

Figur 3-10 Illustrasjon som viser strekningen fra Grummedal til Flaten. Kilde: Sweco.

Figur 3-11 Skisse som viser mulig broløsning ved Optedal sett sørover. Kilde: Sweco.

3.6 Kollektivtrafikk

I fremtidig situasjon vil langdistansebusser/ ekspressbusser mest sannsynlig benytte ny E39, mens det blir et lokalt kollektivsystem langs gamle E39. Bytte mellom lokalruter og ekspressruter kan skje i krysset ved Blørstad og Herdal.

3.7 Løsninger for gående og syklende

Det vil ikke være eget gang- og sykkeltilbud langs ny E39. Dette er ikke en del av tiltaket. Trafikkavlastning på gammel E39 gir økte muligheter for å finne gode gang- og sykkeløsninger langs gammel E39.

3.8 Anleggsgjennomføring

I områdereguleringen er det lagt vekt på at hovedaktiviteter ved anleggsgjennomføringen i størst mulig grad foregår innenfor planens avgrensning. I tillegg er det regulert et midlertidig rigg- og anleggsbelte på 50 meter utenfor plangrensen.

Det er lagt til grunn at deponiområder etableres innenfor plangrensen.

3.9 Tilførselsvei Udland (en del av tiltaket under visse forutsetninger)

Tilførselsvei fra ny E39 og ned til Udland kan bli en del av tiltaket, men er avhengig av at Lindesnes kommune kan garantere finansiering av ny vei til Spangereid, i forlengelsen av tilførselsveien, innen 1. desember 2021. Veikorridor for tilførselsvei til Udland kan kobles til ny E39 ved Stedjetjønn og følge Stedjedalen sørvestover til Udland. Ved Udland er det mulig å koble til eksisterende E39 ca. 500 meter sør for eksisterende rundkjøring.

3.10 Vilt

Vilt er en del av kartleggingen i konsekvensutredningen, og informasjon om vilt kan leses i **KU Fagrapport Naturressurser og KU Fagrapport Naturmangfold**. Nye Veier jobber med å redusere barriereeffekten ny vei vil skape for viltet og har igangsatt et kartleggingsarbeid for å kvalitetssikre kunnskapen om vilttrekk som et grunnlag for å ivareta de viktigste vilttrekkene mellom Mandalselva i øst til Herdal i vest.

I september 2019 arrangerte Nye Veier, sammen med konsulent, et oppstartsmøte i Lindesnes Rådhus der lokal viltfaglig kompetanse langs korridoren deltok. Viltfaglig kompetanse fra kommunene var også tilstede. Intensjonen med dette var å nyttiggjøre seg mest mulig av den store lokalkunnskapen som finnes om vilttrekk i planområdet som et grunnlag for utplassering av viltkameraer. I ettertid er et større antall viltkameraer plassert ut. Viltkameraene gir verdifull informasjon om bruk og lokalisering av vilttrekk. Denne kunnskapen vil anvendes for å ha best mulig kunnskap om hvor faunapassasjer bør plasseres. Kartleggingen startet høsten 2019 og avsluttes høsten 2020. Endelig antall, plassering og utforming av faunapassasjene vil skje i detaljreguleringsfasen.

Det nevnte kartleggingsarbeidet er også ivaretatt i **Reguleringsbestemmelsene**. I **Reguleringskartene** og i **Reguleringsbestemmelsene** er faunapassasjer innarbeidet som hensynssoner med egne bestemmelser.

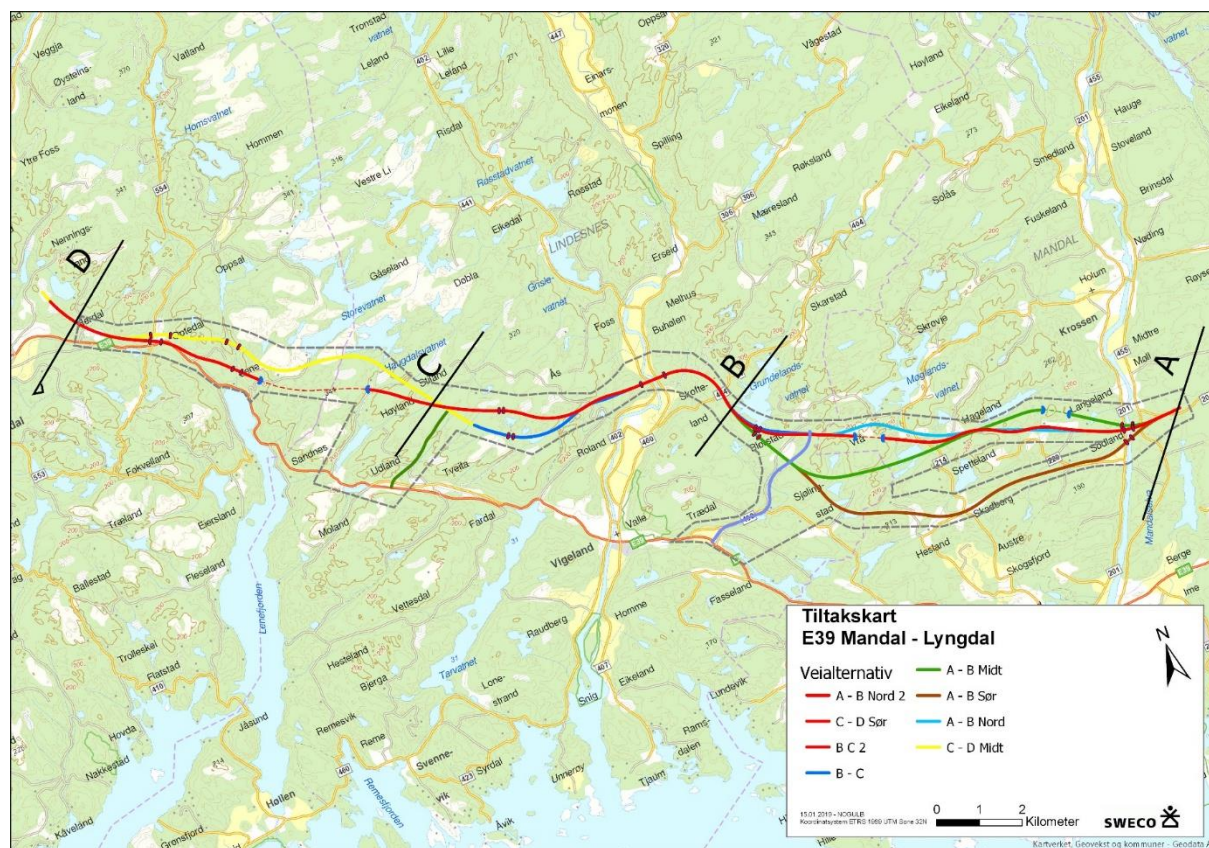
4 Konsekvensanalyse etter V712

Konsekvenser for miljø- og samfunn er gjennomført med utgangspunkt i planprogrammet og metode beskrevet i Statens vegvesens håndbok V712 *Konsekvensanalyser*. Oversikt over utredede alternativer er vist i tabell 4-1. Alternativene vises også på tiltakskartet (se figur 4-1).

Tabell 4-1. Tabellen viser hvilke alternativer som er utredet. Alternativene AB Nord 2 og BC 2 er utredet i tillegg til alternativer beskrevet i planprogrammet.

Delstrekning	AB				BC		CD		Tilførselsvei og kryss	
	Mandalskrysset – Grundelandsvatnet				Grundelandsvatnet - Stedjedalen		Stedjedalen - Herdal			
Alternativ	AB Nord	AB Nord 2	AB Midt	AB Sør	BC	BC 2	CD Midt	CD Sør	Tredal	Udland
Lengde (km)	10,1	10,1	10,7	11,3	7,0	6,8	9,6	9,2	3,6	2,3

Referansealternativet beskriver forholdene i sammenligningsåret 2026 dersom det ikke bygges ny vei. I dette planarbeidet omfatter referansealternativet ny E39 mellom Kristiansand vest og Mandal by (inkludert tilførselsvei mellom Mandalskrysset og Mandal by). Fra Mandal by til Herdal inngår eksisterende E39 i referansealternativet.

Figur 4-1 Kartet viser utredningsområdet og alternativer som er utredet.

4.1 Resultat av samfunnsøkonomisk analyse

Overordnet kan man si at netto nytte (prissatte konsekvenser) i prosjektet er svært god, men at virkningen for de samlede landskapsfagene (ikke-prissatte konsekvenser) er negativ. Kort vei uten tunneler gir store kjøretidsbesparelser og lavere kostnader. Samtidig gir veien svært omfangsrik terrengbehandling med store barriereeffekter for vilt, friluftsliv og driftsveier. Tiltaket medfører også fjerning av kulturmiljøer av nasjonal verdi og arealbeslag av produktiv skog, dyrket mark og enkelte boligområder. Tiltaket fører til støybelastning for så vel bebyggelse som friluftsliv.

Avveiningen mellom det positive nytte-kostnadsresultatet og de negative landskapsvirkningene er særlig fremtredende på delstrekning AB. AB Nord 2 representerer samlet sett det beste alternativet for å kunne få med seg trafikanntnyttene fra AB Nord og samtidig tilpasse seg omgivelsene for å redusere konsekvensgraden for de ikke prissatte temaene. AB Nord 2 gir en liten økning i investeringskostnaden sammenlignet med AB Nord, det billigste alternativet. AB Nord 2 er imidlertid best på alle de øvrige nyttekomponentene innenfor nytte-kostnadsanalysen, se **KU hovedrapport**.

For både delstrekning BC og CD gir alternativene BC 2 og CD Sør den beste samfunnsøkonomiske lønnsomhet i prosjektet for både de prissatte og ikke-prissatte konsekvensene.

KORTVERSJON AV PLANBESKRIVELSE

4.1.1 Resultat av prissatte og ikke-prissatte konsekvenser

Tabell 4-2. Tabellen viser samlet konsekvensgrad og rangering for fagtemaer og delstrekninger. Nederste rad angir samlet rangering for den samfunnsøkonomiske analysen (både prissatte og ikke-prissatte konsekvenser). Alle tall forholder seg til analyseperioden på 40 år i MNOK bortsett fra inv.kostnader (fra Anslag pr. delparsell).

	AB				BC		CD		Tilførselsvei		
	AB Nord	AB Nord 2	AB Midt	AB Sør	BC	BC 2	CD Midt	CD Sør	Tredal+Udland	Tredal	Udland
LANDSKAPSBILDE	Sv. stor negativ 4	Middels negativ 1	Stor negativ 2	Stor negativ 3	Middels negativ 1	Middels negativ 1	Kritisk negativ 2	Stor negativ 1		Middels negativ	Middels negativ
FRILUFTSLIV / BY- OG BYGDELIV	Middels negativ 2	Middels negativ 1	Middels negativ 4	Middels negativ 3	Middels negativ 2	Middels negativ 1	Stor negativ 2	Middels negativ 1		Noe negativ	Noe negativ
NATURMANGFOLD	Middels negativ 2	Middels negativ 1	Middels negativ 3	M. til stor negativ 4	M. til stor negativ 2	Middels negativ 1	Stor negativ 2	Middels negativ 1		Middels negativ	Noe negativ
KULTURARV	Kritisk negativ 4	Sv. stor negativ 2	Stor negativ 1	Sv. stor negativ 3	Middels negativ 1	Middels negativ 1	Sv. stor negativ 2	Stor negativ 1		Middels negativ	Noe negativ
NATURRESSURSER	Middels negativ 4	Noe negativ 1	Noe negativ 2	Middels negativ 3	Noe negativ 2	Noe negativ 1	Noe negativ 1	Noe negativ 2		Middels negativ	Noe negativ
SAMLET IKKE-PRISSATT	Svært stor negativ	Middels negativ	Stor negativ	Svært stor negativ	Middels negativ	Middels negativ	Svært stor negativ	Middels negativ		Middels negativ	Noe negativ
Rangering	4	1	2	3	2	1	2	1		2	1
I kombinasjon med	BC – CD Sør	BC – CD Sør	BC – CD Sør	BC – CD Sør	AB Nord – CD Sør	AB Nord – CD Sør	AB Nord – BC	AB Nord – BC	AB Nord – BC-CD Sør	AB Nord – BC-CD Sør	AB Nord – BC-CD Sør
TRAFIKANTNYTTE	7 370	7 510	7 030	6 470	7 370	7 430	6750	7 370	8 040	8 010	7 470
INV.KOSTNAD	1 970	2 130	2 330	2 110	2 070	2 020	2 690	2 770	510	290	220
NETTO NYTTE	880	750	70	-240	880	1 000	570	880	1 210	1 390	850
NN PR. BUDSJETTKRONE	0,14	0,12	0,01	-0,04	0,14	0,17	0,10	0,14	0,19	0,22	0,13
SAMLET PRISSATT	1	2	3	4	2	1	2	1	2	1	3
SAMFUNNSØKONOMISK ANALYSE	2	1	2	4	2	1	2	1	2	1	3

5 Oversikt over høringsdokumenter

Planforslaget består av følgende hoveddokumenter:

1. Planbeskrivelse
2. Reguleringsbestemmelser for hver kommune
3. Plankart (MA01, MA02, LI01-LI05, LY01 og LY02)
4. KU Hovedrapport
5. KU Sammenligningsrapport
6. ROS-analyse

Planforslaget består av følgende underlagsdokumenter:

7. KU Fagrapport Landskapsbilde
8. KU Fagrapport Friluftsliv / by- og bygdeliv
9. KU Fagrapport Naturmangfold
10. KU Fagrapport Kulturarv
11. KU Fagrapport Naturressurser
12. KU Fagrapport Prissatte konsekvenser
13. KU Fagrapport Trafikale konsekvenser
14. KU Fagrapport Støy
15. KU Fagrapport Luftforurensning
16. KU Fagrapport Klimagassutslipp
17. KU Trafikksikkerhetsmessig konsekvensanalyse
18. KU Tilleggsutredning Drikkevann
19. KU Tilleggsutredning E39 med ny vei til Spangereid
20. Estetisk veileder for E39 Mandal – Lyngdal øst
21. YM-plan
22. Oppsummering av merknader til varsling av planoppstart og forslag til planprogram
23. Kopi av innkomne merknader til varsling av planoppstart og forslag til planprogram
24. Suppleringsnotat til KU Fagrapport naturmangfold
25. Kartleggingsnotat – Spredning av fiskearten sørv i drikkevann i Mandal kommune (Asplan Viak)
26. Oppsummering av merknader til offentlig ettersyn
27. Kopi av innkomne merknader til offentlig ettersyn

Reguleringsbestemmelser områderegulering for E39 Mandal – Lyngdal øst

PlanID Lyngdal kommune: 4225_201805

Saksnummer: Lyngdal kommune (2018/1983.) 2020/371

1 Planens hensikt

Områdereguleringen vil fastsette prinsippene for bruk og vern av arealer, hensynssoner og rammene for videre detaljering i neste planfase. Detaljregulering i neste planfase vil avklare hvor veiltaket med tilhørende anlegg plasseres innenfor den avsatte korridoren og detaljene rundt veitraseen.

2 Fellesbestemmelser for hele planområdet

2.1 Estetisk utforming (PBL § 12-7 nr.1)

- a) Konstruksjon: Konstruksjoner, herunder tunnelportaler, kulvert og tekniske bygg, skal være stedstilpasset. Materialbruk og fargevalg skal harmonere med konstruksjonens omgivelser og utformes med tanke på fjern- og nærvirkning. Broer utføres som enkle konstruksjoner og skal tilpasses fremtredende terrengformasjon i korridoren.
- b) Terrengbehandling: Veianlegget skal fremstå som en del av landskapet. Fyllinger, skråningstopp- og bunn tilpasses slik at det blir jevne overganger mot naturlig terreng. Fjellskjæringer skal tilpasses bergets kvalitet og slippretning, og slik at sikringsutstyr så langt som mulig unngås. Deponier skal tilpasses omgivelser og utformes slik at de framstår som en naturlig del av landskapet, og anlegges innenfor veikorridoren.

2.2 Miljø (PBL 12-7 nr. 12)

Miljøtilstanden i berørte vannforekomster skal overvåkes fra 1 år før anleggsstart, i anleggsfasen, og 5 år inn i driftsfasen. Dersom resultatet av overvåkingen tilsier det, kan ansvarlig myndighet kreve at perioden med overvåking forlenges. Avbøtende tiltak skal iverksettes dersom overvåkningsdataene tilsier at det er nødvendig.

2.3 Kulturminner (PBL 12-7 nr. 6)

Det er varslingsplikt etter lov om kulturminner (KULML). Hvis det i forbindelse med tiltak i marken oppdages automatisk fredete kulturminner, skal arbeidene straks stanses i den utstrekning det kan berøre kulturminnene eller deres sikringssone på 5 m (KULML §§ 4 og 6). Varsel skal gis til kulturvernmyndigheten.

2.4 Anleggsgjennomføring (PBL 12-7 nr. 2 og nr. 4)

- a) Dersom det blir påvist forurenset fjell/bergarter, skal det lages tiltaksplan for å håndtere masser som er forurenset.
- b) Arbeid som kan gi tilslamming av bekker og elver skal begrenses mest mulig, jf 3.3.12 c).
- c) Der dyrket mark berøres av veiltaket skal det sikres at matjordlaget tas vare på i egnede deponi. Matjorden skal sjekkes for planteskadegjører før den deponeres sammen med annen matjord.

- d) Dyrket mark skal beskyttes mot at stein trenger ned i jordsmonnet og mot spredning av ugress og plantesykdommer.
- e) Inngrep skal begrenses slik at mest mulig av eksisterende vegetasjon bevares. Etablering av ny vegetasjon skal følge prinsippet om naturlig revegetering med bruk av stedlige arter og rene masser.
- f) Der bekker og elver berøres av veiltaket, skal nytt eller endret løp for vassdraget opparbeides med en mest mulig naturlig vannføring, med stryk, kulper og varierende bredde. Kantvegetasjon mot vann og vassdrag skal som hovedregel bevares, i minimum 10m bredde. Kantvegetasjonen skal bevares så naturlig som mulig for å motvirke erosjon og avrenning og gi levested for dyr og planter. Pilarer og brofundament plasseres slik at hensyn til erosjon og til livet i vassdraget ivaretas.

3 Krav om detaljregulering

3.1 Krav om detaljregulering (PBL § 12-7 nr. 11)

Innenfor planområdet kan tiltak som nevnt i plan- og bygningsloven § 20-1 ikke finne sted før det er vedtatt detaljregulering for området.

3.2 Eierform og vertikalnivå (PBL § 12-7 nr. 14)

- a) Arealformålene i planen har annen eierform, om ikke annet er opplyst i kart og bestemmelser. Eierform må avklares detaljreguleringen.
- b) Innenfor planområdet er det ikke differensiert mellom vertikalnivåene. Vertikalnivåene må avklares i detaljreguleringen.

3.3 Krav til undersøkelser og ytterlige utredninger i detaljreguleringen (PBL § 12-7 nr. 12)

Kunnskapsgrunnlaget fra områdereguleringen, samt vurdering av konsekvensutredningens skadereuserende tiltak, skal videreføres til detaljreguleringen. All kartlegging og vurderinger skal dokumenteres i detaljreguleringen.

3.3.1 Reduksjon av CO₂ (PBL § 12-7 nr. 4 og nr. 12)

Viktige elementer for reduksjon av CO₂ i anleggs- og driftsfasen, for etablering av veiltaket, er å ha et bevisst forhold til veikurvatur, bruk av konstruksjoner samt inngrep i myrer. Disse elementene skal vurderes i detaljreguleringen.

3.3.2 Vegetasjon (PBL § 12-7 nr. 12)

- a) Vegetasjon skal kartlegges i detaljreguleringen for å avklare eventuelt vern.
- b) Svartlistede arter innenfor planområdet skal kartlegges i detaljreguleringen.

3.3.3 Luft (PBL § 12-7 nr. 3 og nr. 12)

Bebyggelse som påvirkes av denne reguleringsplanen, i og utenfor planområdet, skal sikres slik at grenseverdiene i T-1520 ikke overskrides. Behovet for tiltak må avklares i detaljreguleringen.

3.3.4 Støy (PBL § 12-7 nr. 3 og nr. 12)

Bebyggelse som påvirkes av denne reguleringsplanen, både i og utenfor planområdet, skal sikres slik at grenseverdiene i T-1442 ikke overskrides. Behov for støytiltak avklares i detaljreguleringen.

3.3.5 Ras- og skredfare (PBL § 12-7 nr. 12)

Ved detaljreguleringen må det utarbeides en geofaglig rapport hvor fare for ras og skred, og eventuelle sikringstiltak, beskrives. Det tillates ikke gjennomført tiltak i rasfarlige områder uten at sikringstiltak er gjennomført.

3.3.6 Flom (PBL § 12-7 nr. 4 og nr. 12)

Veiltaket skal sikres mot 200 års flom, med klimapåslag. jfr. NVEs retningslinjer for planlegging og utbygging i fareområder langs vassdrag. Ved utbygging i flomutsatte områder skal det utredes og dokumenteres at veiltaket og influensområdet til veiltaket, har akseptabel sikkerhet mot flom. Flomkartleggingen skal inngå i detaljreguleringen.

3.3.7 Miljø (PBL § 12-7 nr. 12)

Det skal utarbeides et miljøbudsjett for veiltaket. Miljøbudsjettet skal påvirke valg av riktige materialer, løsninger, transportmidler og anleggsmetoder som kan bidra til å redusere prosjektets totale miljøbelastning.

3.3.8 Tverrforbindelser (PBL § 12-7 nr. 12)

Eksisterende veier, drifteveier, stier og løypenett skal kartlegges i detaljreguleringen. I detaljreguleringen må det avklares hvilke tverrforbindelser som skal videreføres, hvor de skal plasseres og hvordan de skal utformes. Gjenbruk av anleggsveier som drifteveier/stier eller løyper, skal vurderes i detaljreguleringen.

3.3.9 Naturmangfold (PBL § 12-7 nr.12)

- a) I detaljreguleringen skal det foretas en viltfaglig vurdering av det samlede behovet for viltpassasjer. Oppdatert kunnskap med bruk av viltkameraer og sporing legges til grunn for endelig detaljplassering og utforming av faunapassasjer for storvilt. Denne kunnskapen skal danne grunnlag for antall og plassering av fremtidige faunapassasjer for storvilt i detaljreguleringen. Tilliggende terreng skal tilrettelegges for å sikre faunapassasjen sin funksjon. Kunnskapsinnhenting, utforming og plassering av viltpassasjer skal gjøres av viltfaglig kompetanse.
- b) Detaljerte vurderinger etter naturmangfoldlovens §§ 8-12 gjøres i detaljreguleringen.
- c) I detaljreguleringen skal det foretas en kartlegging av naturtyper og biologisk mangfold innenfor området som blir berørt av veiltaket. Det skal gjøres vurderinger om i hvilken grad evt. funn blir berørt og konsekvensen av dette. Det skal også gjøres vurderinger om tiltak, som f.eks. faunapassasjer, kan begrense skader og ulemper.
- d) Faunapassasjer skal utformes slik at de demper den landskapsøkologiske barrieren som veiltaket gir.

3.3.10 Kulturminner (PBL § 12-7 nr. 12)

I detaljreguleringen skal det gis bestemmelser om bevaring og vern av eldre gårdsbebyggelse og andre historiske spor i landskapet.

3.3.11 Naturressurser (PBL § 12-7 nr. 12)

- a) I detaljreguleringen skal det gjøres en kartlegging av dyrket mark som blir berørt av veiltaket.
- b) I detaljreguleringen skal det beskrives hvor mye matjord som blir påvirket. Det skal utarbeides en detaljert gjennomføringsplan (matjordplan) for fjerning og gjenbruk av eksisterende matjord i beste kategori. Innhold og omfang avklares i forbindelse med utarbeidelse av detaljreguleringen. Planen skal utarbeides i samarbeid med kommunen, og godkjennes av administrasjonen i kommunen.
- c) I detaljreguleringen skal private drikkevannskilder som grunnvannsforekomster, brønner eller overflatevann kartlegges. Dersom veiltaket kommer i konflikt med ovennevnte må det vurderes og beskrives avbøtende tiltak. Det skal lages en tiltaksplan som godkjennes av kommunen.

3.3.12 Vann, vannveier og myrer (PBL § 12-7 nr. 12)

- a) Inngrep i myr skal begrenses. Der veiltaket medfører inngrep i myr skal det gjennomføres tiltak for å begrense hydrologiske endringer. Tiltak som begrenser skader og ulemper skal vurderes og beskrives, og evt. sikres med bestemmelser.
- b) Vurdering etter vannforskriften §§ 4 til 6 og § 12 må gjøres detaljert i detaljreguleringen.
- c) I detaljreguleringen skal det kartlegges sårbarhet og konsekvens for de enkelte vannene med tilhørende vassdrag som blir berørt av veiltaket. Tiltak som begrenser skader og ulemper skal

vurderes og beskrives, og evt. sikres med bestemmelser. Dersom vannveier må bygges om må det vurderes og beskrives hvordan dette skal gjøres. Dette må også evt. sikres med bestemmelser.

3.3.13 Veiovervann (PBL § 12-7 nr. 4 og nr. 12)

- a) Veiovervann skal beregnes ut ifra 200 års nedbør, med klimapåslag.
- b) I detaljreguleringen må det settes av nødvendig arealer til fordrøynings- og oppsamlingsbasseng, rensebasseng og sedimentasjonsbasseng.
- c) Nedbør håndteres innenfor planområdet, og skal fortrinnsvis ledes vekk gjennom infiltrasjon i grunnen og i åpne vannveier. Dette må avklares og dokumenteres i detaljreguleringen.

3.3.14 Anleggsgjennomføring (PBL § 12-7 nr. 12)

- a) I forbindelse med detaljreguleringen skal det kartlegges egnede steder for riggområder.
- b) Detaljreguleringen skal vise permanente deponier for alle typer masser, inkludert myrmasser og eventuelt forurenset fjell.
- c) Detaljreguleringen skal vise permanente anleggsveier.

4 Bestemmelser til arealformål

4.1 Landbruks-, natur- og friluftformål samt reindrift (PBL § 12-5 nr. 5)

L – (5100) LNF – Landbruksbebyggelse: Ny landbruksbebyggelse skal som hovedregel ikke plasseres på dyrket mark der det finnes alternativ lokalisering på eiendommen (unntaksvis drivhus/ veksthus).

4.2 Kombinerte hovedformål (PBL § 12-5)

LAA (5900) Ulike kombinerte hovedformål.

I områdene satt av til LAA tillates etablering av samferdselsanlegg, med tilhørende anlegg. I områdene satt av til LAA tillates etablering av kontrollplasser, rasteplasser og veiserviceanlegg med tilhørende anlegg. Innenfor området kan det etableres permanente deponi på egnede steder. Det er tillatt å bruke området satt av til LAA til midlertidig bygge- og anleggsområder, for å etablere veiltaket med tilhørende anlegg.

LAA1 (5900) er kombinert formål mellom; LNF (5100)/Samferdsel (2001)/ Bebyggelse og anlegg (1001)/ Bruk og vern av sjø og vassdrag (6001). I områder avsatt til kombinert formål LAA1 tillates etablering av samferdselsanlegg med tilhørende anlegg, industri/lager/kontor/næring gjennom detaljregulering, tiltak i kategorien 1001 (Bebyggelse og anlegg) er ikke konsekvens utredet.

Innenfor formålet LAA1 skal det settes av nok areal for kollektivholdeplass, kiss'n'ride og innfartsparkering.

LAA2 (5900) er kombinert mellom; LNF (5100)/Samferdsel (2001)/ Bruk og vern av sjø og vassdrag (6001). Veikroppen, dersom veikroppen kommer på grunnen, legges nord for H550_1.

5 Bestemmelser til hensynssoner (PBL §§ 12-6, 12-7 og 11-8)

5.1 Sikrings-, og faresoner (§ 11-8 a) (sone H310, H320 og H370)

5.1.1 Faresone – Ras/skred (H310)

Det kreves geologisk/geoteknisk undersøkelse før arealer kan utnyttes til aktivitet eller gjennomføring av tiltak.

5.1.2 Faresone – Flomfare (H320)

Veiltaket skal uformes slik at naturlige flomveier bevares og risikoen for overvannsflom reduseres.

5.1.3 Faresone – Høyspenningsanlegg (inkl. høyspentkabler) (H370)

Innenfor hensynssone skal alle tiltak varsles og godkjennes av linjeeier før igangsetting.

5.2 Særlige krav til infrastruktur – krav vedrørende infrastruktur (H410)

H410 1 – Optedal (øst for vassdraget): Innenfor sonen skal det etableres minimum en faunapassasje. jf. 3.3.9.

H410 2 - Lene. Veiltaket skal passere dalføre med en konstruksjon. Denne skal kombineres med faunapassasje. jf. 3.3.9.

H410 3 – Haddeland mot Lindesnes grense. Hensynet naturmangfold og friluftsliv, skal ivaretas med en tunnel innenfor området. Plassering og lengde på tunnelen skal avklares i detaljreguleringen.

5.3 Særlige hensyn til landbruk, reindrift, friluftsliv, grønnsstruktur, landskap eller bevaring av naturmiljø eller kulturmiljø (§ 11-8 c) (sone H530, H550, H560 og H570)

Hensynssone friluftsliv H530: Innenfor hensynssonen skal det tas hensyn til eksisterende og fremtidig friluftsliv.

Hensynssone landskap H550 1: Terrengformasjonen skal bevares innenfor hensynssonen.

Bevaring naturmiljø (H560): Innenfor lokaliteter som blir berørt av veiltaket eller som blir liggende i randsonen til veiltaket, skal de økologiske funksjonene i størst mulig grad ivaretas.

Bevaring kulturmiljø (H570): Innenfor hensynssonen skal en bevare viktige historiske trekk i landskap og bebyggelse. Innenfor hensynssonen skal en bevare de enkelte kulturminnenes lesbarhet og kontekst, og sikre at det tas hensyn slik at de ikke blir utilsiktet skadet i anleggsfasen. Før igangsetting av tiltak innenfor hensynssonen skal tiltakene oversendes kulturvernmyndighet for uttalelse. Nyere tids kulturminner som ligger innenfor planområdet og/eller ligger i utkant av inngrepssone skal ikke berøres av tiltaket. Det gjelder følgende lokaliteter: ID 80656, ID 102348, ID 177112, ID 178474, ID 117959 og ID 107960.

5.4 Båndlagte områder eller båndlegging i påvente av vedtak (§ 11-8 d) (H730 og H740)

5.4.1 Båndlegging etter lov om kulturminner (H730)

Automatisk fredete kulturminner som ligger innenfor planområdet og skal ikke berøres av tiltaket, og/eller ligger i utkant av inngrepssone, må sikres og bevares gjennom planen og den videre prosessen som hensynssone H730. Det gjelder følgende lokaliteter: ID 250068. Det tillates ikke inngrep innenfor hensynssonen uten godkjenning fra kulturminnemyndighet. Det tillates nødvendige tiltak under anleggsarbeidet, slik at det ikke oppstår skader på kulturminnene. Dette gjelder også de øvrige automatisk fredete kulturminnene som ligger nært planområdet. Alt arbeid nær kulturminner skal skje i samråd med berørte kulturmyndigheter.

5.4.2 Båndlegging etter annet lovverk (H740)

Retningslinjer for vernede vassdrag Verneplan III for vassdrag- LYNKDALS VASSDRAGET, skal legges til grunn ved detaljreguleringen.

H740_4; Det skal ikke gjøres inngrep i registrert naturtype, vegetasjon mot vassdraget beholdes og området skal vernes mot skadelige tiltak i anleggsfasen. Veiltaket skal passere vassdraget med en bro.

H740_1 – 3 og H740_5; Innenfor båndleggingssonen er det ikke tillatt med tiltak som kan forringe vassdraget. I detaljreguleringen til E39, skal det gjøres nødvendige avbøtende tiltak for å sikre vassdraget.

6 Bestemmelser til bestemmelsesområder

6.1 Midlertidig bygg- og anleggsområde #91

Innenfor bestemmelsesområdet tillates det etablering av midlertidige bygge- og anleggsområder. Bruken av området må ta hensyn til kulturminner, kulturmiljø, naturmangfold, sårbare vassdrag og andre hensynssoner i overordnet plan. Områdene skal tilbakeføres til nåværende bruk eller tilrettelegges for fremtidig bruk, i tråd med det som allerede er avklart i kommuneplanens arealdel, innen ett år etter at veganlegget er satt i drift.

#91_4: Kun avbøtende tiltak for vern av vassdrag er tillatt.

#91_7: Anlegg og rigg er kun tillatt om veilinjen kommer innenfor området eller nærmere enn 50m fra hensynssonen mot nord.

6.2 Krav om nærmere undersøkelser (#12)

Før iverksettingen av tiltak i medhold av planen skal det foretas arkeologisk utgravning av de berørte automatisk fredete kulturminnene #12_1 (ID 102349), #12_2 (ID 250157), #12_3 (ID 244291), #12_4 (ID 244290), #12_5 (ID 244274), og #12_6 (ID 3434). Det skal tas kontakt med Agder fylkeskommune i god tid før tiltaket skal gjennomføres slik at omfanget av den arkeologiske utgravingen kan fastsettes.

7 Rekkefølgebestemmelser (PBL 12-7 nr. 10)

7.1 Før anleggsstart

Før anleggsstart skal følgende foreligge:

- En tiltaksplan, jf pkt. 3.3.11 c), for privat vannforsyning, som blir påvirket av utbyggingen.
- En godkjent detaljert gjennomføringsplan for behandling av matjord, jf. pkt. 3.3.11 b).
- Alle H570 og H730 og deres sikringssone skal sikres i anleggsperioden med et fysisk gjerde og skilting for å sørge for at anleggsmaskinene ikke skal skade lokalitetene.

7.2 Før veien tas i bruk

Nødvendig areal for kollektivtiltak, E39-kryss og justeringer av dagens E39, samt offentlig veinett som må etableres eller justeres som følge av ny E39, skal bygges ut samtidig med veianlegget på den aktuelle strekningen.

7.3 Byggegrense

Byggegrensen settes til 50m på utsiden av formålet LAA etter vegloven.

7.4 Kombinert formål LAA, tidsrekkefølge

Inntil detaljregulering, jf. 3.1 er vedtatt, skal LAA settes av til samferdselsområde.

7.5 Høyspent

Før eksisterende høyspentlinje fjernes/flyttes skal alternativ linje etableres og kobles opp.

Arkivreferanse: 2020/1885-2

Arkivkode: 033

Saksbehandler: Gro Hovden

Adm.enhet: Organisasjon og personal

Dato: 05.02.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	23/2020
Formannskapet	26.03.2020	27/2020

Forslag til reglement for Lyngdal eldreråd

Kommunedirektørens anbefaling:

Vedlagt reglement for Eldrerådet vedtas.

Kommunestyrets behandling av sak 23/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Bakgrunn for saken:

- I forbindelse med kommunesammenslåingen er det opprettet ett nytt Eldreråd for ny kommune. Nytt råd består av medlemmer fra begge sider av den gamle kommunegrensen.

- For å tydeliggjøre rådets arbeidsområde og mandat er det ønskelig at kommunestyret vedtar eget reglement for rådet.
- Høsten 2019, ble det utarbeidet et forslag til nytt reglement for Eldrerådet i nye Lyngdal kommune. Prosessen med utforming av reglement involverte begge rådene i daværende Lyngdal og Audnedal.
- Reglementet har i tillegg blitt drøftet og korrigert i konstituerte møte i Eldrerådet den 20.01.20.
- Ny kommunelov fastsatt av Kommunal- og Moderniseringsdepartementet - med tilhørende forskrifter, fastsetter de overordnede rammene for rådet. Dette gjelder både oppgaver og sammensetning.

Vurdering:

- Kommunen er ikke pålagt å ha eget reglement for Eldrerådet. Det vurderes allikevel at et reglement vil være et nyttig arbeidsverktøy som definerer rådets arbeidsområde og mandat.
- Det er kommunedirektørens oppfatning at reglementet er i tråd med ny kommunelov med tilhørende lover og forskrifter.

Konklusjon:

Vedlagt reglement for Eldrerådet vedtas.

Vedlegg:

- 1 Forslag til reglement for Lyngdal eldreråd til godkjenning i Lyngdal kommunestyre

Notat

Deres ref:	Vår ref:	Saksbehandler:	Direkte telefon:	Arkivkode:	Dato:
	2020/1885-1	Gro Hovden		033	05.02.2020

Til:
Kommunedirektør

Forslag til reglement for Lyngdal eldreråd til godkjenning i Lyngdal kommunestyre

Oppdatert forslag til reglement i hht vedtatte rettelser i møter den 12.06.19, 20.02.01.20 samt ny forskrift fastsatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet - kunngjort den 17.06.19

1) Forskrift

Forskrift om kommunale råd for eldre er fastsatt av Kommunal- og Moderniseringsdepartementet den 17. juni 2019 med hjemmel i lov av 22. juni 2018. Forskriften regulerer kommunens plikt til å opprette eldreråd. Kommunen skal opprette ett nytt eldreråd for hver valgperiode. Formålet med eldrerådene er å sikre at eldre gis innflytelse i saker som gjelder eldres levekår.

2) Sammensetning og valg

Eldrerådet oppnevnes av kommunestyret og skal bestå av minst 7 medlemmer. 1 medlem velges blant politiske representanter. Det velges tilsammen 6 varamedlemmer: ett personlig varamedlem for den politiske representanten mens de øvrige 5 varamedlemmene velges i prioritert rekkefølge. Eldrerådet bør bestå av personer med vidt aldersspenn for å sikre kunnskap om ulike deler av alderdommen. Flertallet av medlemmer i eldrerådet skal ha fylt 65 år på valgtidspunktet. Pensjonistforeningen og ev. andre organisasjoner som representerer de eldre i kommunen, skal gis anledning til å komme med forslag til rådsmedlemmer. Representantene velges for valgperioden. Eldrerådet konstituerer seg selv samt velger leder og nestleder. Eldrerådet kan velge ett arbeidsutvalg (AU) bestående av 3 faste medlemmer. AU behandler hastesaker og forbereder store saker. Medlemmene bør ha god geografisk spredning.

3) Arbeidsområde

Eldrerådet er et partipolitisk uavhengig og rådgivende organ for Lyngdal kommune med det formål å sikre medvirkning i alle saker som gjelder eldres levekår. Kommunen skal etablere rutiner som sikrer at eldrerådet involveres på ett tidlig tidspunkt i den kommunale saksbehandlingen, slik at rådets uttalelse kan ha mulighet til å påvirke utfallet av saken. Rådets uttalelser skal bidra til å belyse sakene og sikre at perspektivet til eldre blir synliggjort. Eldrerådene har ikke avgjørelsesmyndighet. De kan ta opp saker på eget initiativ og de kan foreslå at kommunestyret setter saker som gjelder de eldre på dagsorden. Eldrerådet kan ikke behandle saker som gjelder enkeltpersoner. Eksempler på saker rådet skal ha til behandling:

- Årsbudsjett / økonomiplan
- Kommune- /fylkesplaner
- Tiltak / planer innen helse- og sosialsektoren som angår eldre
- Boligprogram og reguleringssaker
- Samferdselssaker og kommunikasjonsplaner
- Kulturelle tiltak som angår eldre

4) Møtevirksomhet

Eldrerådet holder møter etter oppsatt plan eller når lederen finner det påkrevd eller ev. når 1/3 av medlemmene krever det. Møteinnkalling skal inneholde tid og sted for møter, samt saksliste over de saker som skal behandles. Innkalling og saksdokumenter sendes medlemmer og varamedlemmer senest 5 dager før møtedagen. Eldrerådets medlemmer plikter å delta i møter, med mindre det foreligger gyldig forfall. Utvalgssekretær møter med talerett. Aktuelle medarbeidere kan innkalles til møtene. Utvalgets møter er åpne for publikum og presse. Eldrerådets leder er møteleder. Ved ev. forfall fungerer nestleder som møteleder. Dersom også nestleder har forfall, velges det blant rådets medlemmer en møteleder. Det medlem som får flest stemmer, er valgt.

Bare Eldrerådets medlemmer og varamedlemmer som deltar i møte, kan sette frem forslag. Når debatten er slutt, tas saken opp til avstemming. Vedtakene avgjøres ved alminnelig stemmeflertall. I tilfelle stemmelikhet, er lederens stemme avgjørende. Utskrift av protokoll skal følge saksdokumenter til andre kommunale organ som behandler og tar endelige avgjørelser i aktuelle saker. Sekretariatfunksjonen legges til kommunens sentraladministrasjon som utpeker en person med ansvar for sekretariatfunksjonen. Rådet ved leder eller stedfortreder kan møte i kommunestyret og samtlige komiteer med talerett i saker som angår rådet, etter nærmere avtale i hver enkelt sak. Det vises til reglement for kommunestyret.

5) Vedtaksførhet

Eldrerådet er beslutningsdyktige når minst halvparten av medlemmene er tilstede i de saker som behandles. Ved stemmelikhet har lederen dobbeltstemme.

6) Godtgjørelse til medlemmer / budsjett

Rådets medlemmer /varamedlemmer får godtgjørelse for arbeidet i rådet i henhold til kommunens regulativ, på samme vilkår som valgte medlemmer i øvrige utvalg. Det ytes godtgjørelse også for møter i arbeidsutvalg (AU). Kommunestyret vedtar eget budsjett for Eldrerådet.

7) Taushetsplikt

Eldrerådets medlemmer/varamedlemmer har tausplikt etter forvaltningsloven § 13.

8) Årsmelding

Eldrerådet utarbeider årlig melding om sin virksomhet. Årsmeldingen skal legges frem for kommunestyret.

9) Opplæring

Eldrerådets medlemmer regnes som folkevalgte og har rett til å ta del i folkevalgtopplæring.

10) Ikrafttredden

Dette reglement trer i kraft fra 01.01.2020. Reglementet kan endres av kommunen selv. Eldrerådet skal gis anledning til å uttale seg før kommunen eventuelt gjør endringer.

Arkivreferanse: 2020/1902-2
Arkivkode: 033
Saksbehandler: Gro Hovden
Adm.enhet: Dokumentsenter
Dato: 05.02.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	24/2020
Formannskapet	26.03.2020	28/2020

Forslag til reglement for Råd personer med funksjonsnedsettelse

Kommunedirektørens anbefaling:

Vedlagt reglement for Råd for personer med funksjonsnedsettelse vedtas.

Bakgrunn for saken:

- I forbindelse med kommunesammenslåingen er det opprettet ett nytt Råd for personer med funksjonsnedsettelse for ny kommune. Nytt råd består av medlemmer fra begge sider av den gamle kommunegrensen.
- For å tydeliggjøre rådets arbeidsområde og mandat er det ønskelig at kommunestyret vedtar eget reglement for rådet.
- Høsten 2019, ble det utarbeidet et forslag til nytt reglement for Råd for personer med funksjonsnedsettelse for nye Lyngdal kommune. Prosessen med utforming av reglement involverte begge rådene i daværende Lyngdal og Audnedal.
- Reglementet har i tillegg blitt drøftet og korrigert i konstituerte møte i Råd for personer med funksjonsnedsettelse den 20.01.20.

- Ny kommunelov fastsatt av Kommunal- og Moderniseringsdepartementet - med tilhørende forskrifter, fastsetter de overordnede rammene for rådet. Dette gjelder både oppgaver og sammensetning.

Kommunestyrets behandling av sak 24/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Vurdering:

- Kommunen er ikke pålagt å ha eget reglement for Råd for personer med funksjonsnedsettelse. Det vurderes allikevel at et reglement vil være et nyttig arbeidsverktøy som definerer rådets arbeidsområde og mandat.
- Det er kommunedirektørens oppfatning at reglementet er i tråd med ny kommunelov med tilhørende lover og forskrifter.

Konklusjon:

Vedlagt reglement for Råd for personer med funksjonsnedsettelse vedtas.

Vedlegg:

- 1 Forslag til reglement for Råd for personer med funksjonsnedsettelse til godkjenning i kommunestyret

Notat

Deres ref:	Vår ref:	Saksbehandler:	Direkte telefon:	Arkivkode:	Dato:
	2020/1902-1	Gro Hovden		033	05.02.2020

Til:
Kommunedirektør

Forslag til reglement for Råd for personer med funksjonsnedsettelse til godkjenning i kommunestyret

Oppdatert forslag til reglement ihht vedtatte rettelser i møter den 03.06.19, 20.01.20 samt ny forskrift fastsatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet - kunngjort den 17.06.19

1. Formål

Forskrift om kommunale Råd for personer med funksjonsnedsettelse er fastsatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet den 17. juni 2019 med hjemmel i lov av 22. juni 2018. Forskriften regulerer kommunens plikt til å opprette Råd for personer med funksjonsnedsettelse. Rådet skal medvirke til å synliggjøre de behovene som ulike grupper med funksjonshemmede har, hva som er gode løsninger for dem samt hvilke lovpålagte rettigheter brukerne har.

2. Sammensetning og valg

Råd for personer med funksjonsnedsettelse oppnevnes av kommunestyret. Funksjonstiden til rådet følger den kommunale valgperioden. Rådet skal bestå av minst 7 medlemmer der minst 1 medlem velges blant politiske representanter. De øvrige 6 medlemmene velges fra lokale brukerorganisasjoner. Dersom organisasjonene har få eller ev. ingen lokal lag/foreninger, kan man henvende seg til Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) og Samarbeidsforum av funksjonshemmedes fellesorganisasjon (SAFO) på fylkesnivå for å få råd om personer i kommunen som kan velges som representanter til rådet.

Det velges tilsammen 6 varamedlemmer: ett personlig varamedlem for den politiske representanten mens de øvrige 5 varamedlemmene velges i prioritert rekkefølge. Vararepresentantene velges også fra lokale brukerorganisasjoner på lik linje med faste medlemmer.

Brukergruppene som bør være representert er:

- Synshemmede
- Hørselshemmede
- Utviklingshemmede
- Samlegruppe for andre funksjonshemninger

Rådet konstituerer seg selv samt velger leder og nestleder. For øvrig gjelder kommunelovens regler om kjønnsmessig representasjon blant valgte medlemmer av rådet. Rådet kan velge ett arbeidsutvalg (AU) bestående av 3 faste medlemmer. AU behandler hastesaker og forbereder store saker.

3. Arbeidsområde

Råd for personer med funksjonsnedsettelse skal være ett samhandlende og rådgivende organ for Lyngdal kommune i alle saker som gjelder funksjonshemmede. Hovedintensjonen er å sikre god medvirkning og innflytelse i saker som gjelder funksjonshemmedes behov og levekår. Rådets fokus skal være arbeid mot diskriminering pga nedsatt funksjonsevne, tilgang til nødvendige kommunale tjenester, samt tilgjengelighet og likeverd generelt. Medvirkning skal skje gjennom rådgivning, informasjon og uttalelser. Av loven fremgår det at: Kommunen skal etablere rutiner som sikrer involvering på ett tidlig tidspunkt i den kommunale saksbehandlingen, slik at rådets uttalelse kan ha mulighet til å påvirke utfallet av saken. Rådets uttalelser skal bidra til å belyse sakene slik at funksjonshemmedes behov og rettigheter blir synliggjort. Råd for personer med funksjonsnedsettelse har ikke avgjørelsesmyndighet. Det kan ta opp saker på eget initiativ og kan foreslå at kommunestyret setter saker som gjelder personer med funksjonsnedsettelse på dagsorden. Råd for personer med funksjonsnedsettelse kan ikke behandle saker som gjelder enkeltpersoner. Eksempler på saker rådet skal ha til behandling er som følger:

- Årsbudsjett / økonomiplan
- Kommune- /fylkesplaner
- Tiltak / planer innen helse- og sosialsektoren som angår funksjonshemmede
- Boligprogram og reguleringssaker
- Samferdselssaker og kommunikasjonsplaner
- Kulturelle tiltak som gjelder befolkningen generelt
- Skoler, SFO og barnehager
- Tilgjengelighet i offentlige bygg / rom generelt
- Idrett

4. Møtevirksomhet

Råd for personer med funksjonsnedsettelse holder møter etter oppsatt plan eller når lederen finner det påkrevd eller ev. når 1/3 av medlemmene krever det. Møteinnkalling skal inneholde tid og sted for møter, samt sakliste over de saker som skal behandles. Innkalling og saksdokumenter sendes medlemmer og varamedlemmer senest 5 dager før møtedagen. Rådets medlemmer plikter å delta i møter, med mindre det foreligger gyldig forfall. Utvalgssekretær møter med talerett. Aktuelle medarbeidere kan innkalles til møtene. Utvalgets møter er åpne for publikum og presse. Rådets valgte leder er møteleder. Ved ev. forfall fungerer nestleder som møteleder. Dersom også nestleder har forfall, velges det blant rådets medlemmer en møteleder. Det medlem som får flest stemmer, er valgt.

Bare rådets medlemmer og varamedlemmer som deltar i møte, kan sette frem forslag. Når debatten er slutt, tas saken opp til avstemming. Vedtakene avgjøres ved alminnelig stemmeflertall. I tilfelle stemmelikhet, er lederens stemme avgjørende. Utskrift av protokoll skal følge saksdokumenter til andre kommunale organ som behandler og tar endelige avgjørelser i aktuelle saker. Sekretariatfunksjonen legges til kommunens sentraladministrasjon som utpeker en person med ansvar for sekretariatfunksjonen.

Rådet ved leder eller stedfortreder kan møte i kommunestyret og samtlige komiteer med talerett i saker som angår rådet, etter nærmere avtale i hver enkelt sak. Det vises til reglement for kommunestyret.

5. Vedtaksførhet

Råd for personer med funksjonsnedsettelse er beslutningsdyktige når minst halvparten av medlemmene er tilstede i de saker som behandles. Ved stemmelikhet har lederen dobbeltstemme.

6. Godtgjørelse til medlemmer og budsjett

Rådets medlemmer /varamedlemmer får godtgjørelse for arbeidet i rådet i henhold til kommunens regulativ, på samme vilkår som valgt medlemmer i øvrige utvalg. Det ytes godtgjørelse også for møter i arbeidsutvalg. Kommunestyret vedtar eget budsjett for Råd for personer med funksjonsnedsettelse

7. Taushetsplikt

Medlemmer/varamedlemmer i Råd for personer med funksjonsnedsettelse har tausplikt etter forvaltningsloven § 13.

8. Årsmelding

Råd for personer med funksjonsnedsettelse utarbeider årlig melding om sin virksomhet. Årsmeldingen skal legges frem for kommunestyret.

9. Opplæring

Medlemmer i Råd for personer med funksjonsnedsettelse regnes som folkevalgte og har rett til å ta del i folkevalgtopplæring.

10. Ikrafttredden

Dette reglement trer i kraft fra 01.01.2020. Reglementet kan endres av kommunen selv. Rådet skal gis anledning til å uttale seg før kommunen gjør endringer.

Arkivreferanse: 2020/2769-1

Arkivkode: 033

Saksbehandler: Ann Karin Fuglestad

Adm.enhet: Samskaping og innovasjon

Dato: 02.03.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	25/2020
Formannskapet	26.03.2020	29/2020

Valg av utsending til årsmøte og generalforsamling i Lister opplæringskontor for 2020-2024

Kommunedirektørens anbefaling:

Som utsending og vararepresentant til årsmøte og generalforsamling i Lister opplæringskontor velges for perioden 2019-2023:

....

Kommunestyrets behandling av sak 25/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Bakgrunn for saken:

Lister Opplæringskontor er et samarbeidsorgan for Farsund-, Lyngdal-, Hægebostad-, Kvinesdal-, Flekkefjord- og Sirdal kommune, fylkeskommunale institusjoner, Sørlandet sykehus, Det Digitale Vestre Agder/DDV og private barnehager i regionen. Lister Opplæringskontor har på vegne av sine medlemmer påtatt seg et opplæringsansvar for lærlingen i samarbeid med Utdanningsavdelingen i fylkeskommunen ihht. opplæringsloven.

Vurdering:

Ordfører med varaordfører som vararepresentant velges ofte som utsending til årsmøtet og generalforsamling.

Konklusjon:

Kommunestyret velger utsending og vararepresentant til årsmøte og generalforsamling i Lister opplæringskontor for perioden 2020-2024.

Vedlegg:

- 1 Vedtekter Lister opplæringskontor

VEDTEKTER

Virksomhetens navn skal være:

Lister Opplæringskontor – kommunale fag

FORMÅL

Lister Opplæringskontor er et samarbeidsorgan for medlemsbedriftene Farsund-, Lyngdal-, Hægebostad-, Kvinesdal-, Flekkefjord- og Sirdal kommune, Fylkeskommunale institusjoner, Sørlandet sykehus, Det Digitale Vestre Agder/DDV og private barnehager i regionen. Lister Opplæringskontor har på vegne av sine medlemmer påtatt seg et opplæringsansvar for lærlingen i samarbeid med Utdanningsavdelingen i Vest Agder ihht. opplæringsloven.

Lister Opplæringskontor har følgende lærefag som opplæringsområde:

Helsearbeiderfaget, Barne- og ungdomsarbeiderfaget, Aktivitørfaget, Institusjonskokkfaget, IKT-servicefaget, Kontor- og administrasjonsfaget.

Formålet er å utdanne lærlinger til dyktige fagarbeidere i samsvar med de fastsatte læreplaner for fagene.

Lister Opplæringskontor skal medvirke til:

- å lette kommunens/bedriftens rekruttering av kvalifiserte fagarbeidere.
- å bedre utdanningstilbudet for arbeidssøkende ungdom med de positive virkninger dette kan ha for de unge selv og samfunnet.
- å øke fagenes kompetanse og renomme og holde seg ajour med utviklingen i fagene.

LISTER OPPLÆRINGSKONTOR OG MEDLEMMENES ANSVAR

Lister Opplæringskontor skal føre tilsyn med opplæringen i medlemsbedriftene gjennom personer med faglig kompetanse i det enkelte fag.

Lister Opplæringskontor som administrativ ansvarlig – tegner lærekontrakt med lærlingen. Dersom lærlingen skal arbeide i flere medlemsbedrifter, fastsettes læretiden i skriftlig avtale med de enkelte bedrifter.

Lister Opplæringskontor er overfor Utdanningsavdelingen/Yrkesopplæringsnemnda ansvarlig for at lærlingen får opplæring i opplæringsplanens fulle bredde – eventuelt omplassering bedriftene imellom.

Det er Lister Opplæringskontors oppgave å påse at den samlede læretid dekker alle elementer i opplæringen i henhold til læreplan. Det har også ansvaret for å koordinere opplæringen med faglig ansvarlige og tilsynsvalgte i den enkelte medlemsbedrift.

Lister Opplæringskontor skal om nødvendig sørge for supplerende opplæring gjennom kurs og instruksjon til den enkelte lærling ut over det som den enkelte medlemsbedrift kan gi. Lærlingen kan også omplasseres til annen bedrift for kortere eller lengre tid dersom forholdene gjør det nødvendig.

Lister Opplæringskontor kan inngå avtale med mer spesialiserte bedrifter som kan gå inn som støttespiller for deler av opplæringen.

Lister Opplæringskontor sørger for at lærlingen blir meldt til fagprøve i rett tid.

Lister Opplæringskontor skal påse at de plikter og rettigheter som "Hovedtariffavtalen" og "Opplæringsloven" hjemler, gjelder forholdet mellom lærling og den bedrift der arbeidsopplæringen finner sted.

Medlemsbedriftene har ansvaret for at arbeidet inneholder opplæringselementer i henhold til læreplanen og den avtale bedriften har med Lister Opplæringskontor. Lærlingen skal føre loggbok og dokumentere opplæringen ihht Lister Opplæringskontors opplæringsmodell. Lister Opplæringskontor, sammen med faglig leder foretar lærlingsamtale/tilsynsbesøk hvert halvår.

Medlemsbedriftene må sette fagutdannede personer til veiledere for lærlingene. Med erfarne fagpersoner mener vi her folk som selv har fagbrev eller tilsvarende utdanning innenfor fagområdet.

Medlemsbedriftene plikter å underrette Lister Opplæringskontor dersom lærlingen ikke kan videreføres, for eksempel på grunn av permittering eller innskrenking ved medlemsbedriften. Slik melding må gis straks vedtaket om dette er truffet. Lister Opplæringskontor underretter Utdanningsavdelingen dersom det samlet blir en måned eller mer avbrekk i læretiden. Heving av lærekontrakt må på vanlig måte forelegges Utdanningsavdelingen/Yrkesopplæringsnemnda til godkjenning.

DELTAKERE

Medlemmene av Lister Opplæringskontor kan være kommuner/fylkeskommune og private bedrifter.

Lister Opplæringskontors styre avgjør hvilke bedrifter som kan være medlem av Lister Opplæringskontor. Deltakende bedrift godkjennes som lærebedrift av Utdanningsavdelinga som selvstendig lærebedrift eller sammen med andre som kan gi opplæring innenfor Lister Opplæringskontors virkeområdet.

Utmeldelse av Lister Opplæringskontor kan skje. Fristen for utmeldelse er i så fall 6 måneder.

Ansvar i forbindelse med inngåtte lærekontrakter må oppfylles eller overføres til andre lærebedrifter i samråd med Utdanningsavdelingen.

Styret kan bestemme at enkelte bedrifter eller institusjoner kan bli medlemmer av Lister Opplæringskontor på særskilte vilkår.

ØKONOMI

Lister Opplæringskontors virksomhet finansieres gjennom offentlige tilskudd.

Alle tilskudd formidles til Lister Opplæringskontor. Årsmøtet avgjør hvor stor del av tilskuddet som skal refunderes lærebedriftene, som godtgjørelse for opplæring av lærlingen.

Fordelingen mellom bedriftene skal stå i forhold til den tid lærlingen har arbeidet ved bedriften.

For praksiskandidater dekker den enkelte bedrift selv kostnadene.

Regnskapene revideres av revisor.

Bedriftene har arbeidsgiveransvar og betaler lærlingen lønn, feriepenger mv. og holder lærlingen trygdet i den opplæringstid bedriften har påtatt seg. Den for faget gjeldende tariff legges til grunn for avlønning av lærlingen av den medlemsbedrift der opplæringen til enhver tid finner sted. Hvis det kreves lokale forhandlinger, bør styret drøfte dette.

ADMINISTRASJON

Årsmøtet:

Gjennom årsmøtet (Generalforsamling) utøver medlemsbedriftene den øverste myndighet i selskapet.

Årsmøtet holdes innen utgangen av mars måned. Det innkalles med minst 14 dagers skriftlig varsel til medlemsbedriftene ved Rådmann, ledsaget av årsberetning, regnskap, budsjettforslag og dagsorden.

Representanter til styret utnevnes av medlemsbedriftene, og blir formelt valgt av Årsmøtet. Valgperioden er 2 år. Årsmøtet velger leder årlig. På Årsmøtet har hver deltakende bedrift rett til å møte med 2 representanter. Hver bedrift har en stemme. Endringer i vedtektene krever 2/3 flertall. Alle andre avgjørelser (unntatt nedleggelse av Lister Opplæringskontor) treffes med alminnelig flertall blant de avgitte stemmer.

Styret kan innkalle til ekstraordinært Årsmøte. Innkallingen skjer som til ordinært Årsmøte. Årsmøtet gir styret fullmakt til å inngå avtale om den daglige driften av kontoret.

Representant for Utdanningsavdelingen og lærlingens styrerepresentant har møterett, talerett og forslagsrett på Årsmøtet, men ikke stemmerett.

Styret:

Lister Opplæringskontor ledes av et styre på 9 medlemmer med personlig vararepresentanter. Medlemmene skal velges slik at hver kommune/fylkeskommune er representert. Styret har en funksjonstid på 2 år. Det velges med vanlig flertall på Årsmøtet. Styret konstituerer seg selv.

Styret behandler budsjett og regnskap for kontorets drift, godkjenner årsmelding og regnskap før utsending og innkalling til Årsmøte (Generalforsamling).

Styret godkjenner søknader om medlemskap ved Lister Opplæringskontor.

Styret har full myndighet i alle saker som ikke er spesielt tillagt Årsmøtet. Styret er beslutningsdyktig dersom 4 medlemmer av styret er til stede på styremøtet. Styrets leder har dobbeltstemme på styremøter ved vedtak der stemmetallet er likt.

Representant fra utdanningsavdelingen og lærlingerepresentant er tildelt observatørstatus, med møterett, talerett og forslagsrett på styremøtet, men ikke stemmerett. Lærlingerepresentanten velges av og blant kontaktpersonene/rådgiverteamet, med funksjonstid som for kontaktpersonene, dvs. 1 år.

Daglig leder

Daglig leder har ansvaret for kontorets administrative drift.

Daglig leder tilsettes av styret.

Daglig leder kan utarbeide eller komplettere retningslinjer for den daglige driften, dersom gjeldende vedtekter ikke er utfyllende.

OPPLØSNING

Oppløsning av Lister Opplæringskontor kan bare vedtas av Årsmøtet (ordinært eller ekstraordinært) med $\frac{3}{4}$ flertall.

Ved oppløsning av Lister Opplæringskontor tilbakeføres evt. overskudd og fond til Utdanningsavdelingen i Vest Agder.

Vedtektene endret i styremøte 24.05.16 i sak 13-2016

Vedtektene endret i Ekstraordinært årsmøte 12.03.13

Vedtatt endret i styresak 4/99.

Navneendring – vedtatt i sak 17/99.

Ajourført nov. 2008 og 2011

Arkivreferanse: 2020/2769-2
Arkivkode: 033
Saksbehandler: Ann Karin Fuglestad
Adm.enhet: Samskaping og innovasjon
Dato: 02.03.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	26/2020
Formannskapet	26.03.2020	30/2020

Valg av medlem til styret i Lister opplæringskontor for 2020-2024

Kommunedirektørens anbefaling:

Som representant og vararepresentant til styret i Lister opplæringskontor velges for perioden 2020-2022:

Som representant og vararepresentant til styret i Lister opplæringskontor velges for perioden 2022-2024:

Kommunestyrets behandling av sak 26/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

**Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset.
Saken ble dermed ikke behandlet.**

Bakgrunn for saken:

Lister Opplæringskontor er et samarbeidsorgan for Farsund-, Lyngdal-, Hægebostad-, Kvinesdal-, Flekkefjord- og Sirdal kommune, fylkeskommunale institusjoner, Sørlandet sykehus, Det Digitale Vestre Agder/DDV og private barnehager i regionen. Lister Opplæringskontor har på vegne av sine medlemmer påtatt seg et opplæringsansvar for lærlingen i samarbeid med Utdanningsavdelingen i fylkeskommunen ihht. opplæringsloven.

Lister Opplæringskontor ledes av et styre på 9 medlemmer med personlig vararepresentanter. Medlemmene skal velges slik at hver kommune/fylkeskommune er representert. Styret har en funksjonstid på 2 år. Styret velges med vanlig flertall på årsmøtet. Styret konstituerer seg selv.

Det skal velges en representant og vararepresentant for perioden 2020-2022 og for perioden 2022-2024.

Vurdering:

Daglig leder i Lister opplæringskontor har i en e-post til kommunen klargjort at de politisk valgte personene oftest fungerer som styremedlemmer hele sin 4-årige perioden, men velges formelt hvert andre år. Dette er det opp til kommune selv å avgjøre hvordan man ønsker dette.

Det første styremøtet for det nye styret i Lister opplæringskontor er planlagt gjennomført 26.05.2020.

Det er årsmøtet som formelt skal velge kommunens representant til det nye styret. Årsmøtet er planlagt gjennomført 17.3.2020.

Konklusjon:

Kommunestyret velger kommunens styrerepresentant og vararepresentant til Lister opplæringskontor for perioden 2020-2022 og for perioden 2022-2024.

Vedlegg:

- 1 Vedtekter Lister opplæringskontor

VEDTEKTER

Virksomhetens navn skal være:

Lister Opplæringskontor – kommunale fag

FORMÅL

Lister Opplæringskontor er et samarbeidsorgan for medlemsbedriftene Farsund-, Lyngdal-, Hægebostad-, Kvinesdal-, Flekkefjord- og Sirdal kommune, Fylkeskommunale institusjoner, Sørlandet sykehus, Det Digitale Vestre Agder/DDV og private barnehager i regionen. Lister Opplæringskontor har på vegne av sine medlemmer påtatt seg et opplæringsansvar for lærlingen i samarbeid med Utdanningsavdelingen i Vest Agder ihht. opplæringsloven.

Lister Opplæringskontor har følgende lærefag som opplæringsområde:

Helsearbeiderfaget, Barne- og ungdomsarbeiderfaget, Aktivitørfaget, Institusjonskokkfaget, IKT-servicefaget, Kontor- og administrasjonsfaget.

Formålet er å utdanne lærlinger til dyktige fagarbeidere i samsvar med de fastsatte læreplaner for fagene.

Lister Opplæringskontor skal medvirke til:

- å lette kommunens/bedriftens rekruttering av kvalifiserte fagarbeidere.
- å bedre utdanningstilbudet for arbeidssøkende ungdom med de positive virkninger dette kan ha for de unge selv og samfunnet.
- å øke fagenes kompetanse og renomme og holde seg ajour med utviklingen i fagene.

LISTER OPPLÆRINGSKONTOR OG MEDLEMMENES ANSVAR

Lister Opplæringskontor skal føre tilsyn med opplæringen i medlemsbedriftene gjennom personer med faglig kompetanse i det enkelte fag.

Lister Opplæringskontor som administrativ ansvarlig – tegner lærekontrakt med lærlingen. Dersom lærlingen skal arbeide i flere medlemsbedrifter, fastsettes læretiden i skriftlig avtale med de enkelte bedrifter.

Lister Opplæringskontor er overfor Utdanningsavdelingen/Yrkesopplæringsnemnda ansvarlig for at lærlingen får opplæring i opplæringsplanens fulle bredde – eventuelt omplassering bedriftene imellom.

Det er Lister Opplæringskontors oppgave å påse at den samlede læretid dekker alle elementer i opplæringen i henhold til læreplan. Det har også ansvaret for å koordinere opplæringen med faglig ansvarlige og tilsynsvalgte i den enkelte medlemsbedrift.

Lister Opplæringskontor skal om nødvendig sørge for supplerende opplæring gjennom kurs og instruksjon til den enkelte lærling ut over det som den enkelte medlemsbedrift kan gi. Lærlingen kan også omplasseres til annen bedrift for kortere eller lengre tid dersom forholdene gjør det nødvendig.

Lister Opplæringskontor kan inngå avtale med mer spesialiserte bedrifter som kan gå inn som støttespiller for deler av opplæringen.

Lister Opplæringskontor sørger for at lærlingen blir meldt til fagprøve i rett tid.

Lister Opplæringskontor skal påse at de plikter og rettigheter som "Hovedtariffavtalen" og "Opplæringsloven" hjemler, gjelder forholdet mellom lærling og den bedrift der arbeidsopplæringen finner sted.

Medlemsbedriftene har ansvaret for at arbeidet inneholder opplæringselementer i henhold til læreplanen og den avtale bedriften har med Lister Opplæringskontor. Lærlingen skal føre loggbok og dokumentere opplæringen ihht Lister Opplæringskontors opplæringsmodell. Lister Opplæringskontor, sammen med faglig leder foretar læringsamtale/tilsynsbesøk hvert halvår.

Medlemsbedriftene må sette fagutdannede personer til veiledere for lærlingene. Med erfarne fagpersoner mener vi her folk som selv har fagbrev eller tilsvarende utdanning innenfor fagområdet.

Medlemsbedriftene plikter å underrette Lister Opplæringskontor dersom lærlingen ikke kan videreføres, for eksempel på grunn av permittering eller innskrenking ved medlemsbedriften. Slik melding må gis straks vedtaket om dette er truffet. Lister Opplæringskontor underretter Utdanningsavdelingen dersom det samlet blir en måned eller mer avbrekk i læretiden. Heving av lærekontrakt må på vanlig måte forelegges Utdanningsavdelingen/Yrkesopplæringsnemnda til godkjenning.

DELTAKERE

Medlemmene av Lister Opplæringskontor kan være kommuner/fylkeskommune og private bedrifter.

Lister Opplæringskontors styre avgjør hvilke bedrifter som kan være medlem av Lister Opplæringskontor. Deltakende bedrift godkjennes som lærebedrift av Utdanningsavdelinga som selvstendig lærebedrift eller sammen med andre som kan gi opplæring innenfor Lister Opplæringskontors virkeområdet.

Utmeldelse av Lister Opplæringskontor kan skje. Fristen for utmeldelse er i så fall 6 måneder.

Ansvar i forbindelse med inngåtte lærekontrakter må oppfylles eller overføres til andre lærebedrifter i samråd med Utdanningsavdelingen.

Styret kan bestemme at enkelte bedrifter eller institusjoner kan bli medlemmer av Lister Opplæringskontor på særskilte vilkår.

ØKONOMI

Lister Opplæringskontors virksomhet finansieres gjennom offentlige tilskudd.

Alle tilskudd formidles til Lister Opplæringskontor. Årsmøtet avgjør hvor stor del av tilskuddet som skal refunderes lærebedriftene, som godtgjørelse for opplæring av lærlingen.

Fordelingen mellom bedriftene skal stå i forhold til den tid lærlingen har arbeidet ved bedriften.

For praksiskandidater dekker den enkelte bedrift selv kostnadene.

Regnskapene revideres av revisor.

Bedriftene har arbeidsgiveransvar og betaler lærlingen lønn, feriepenger mv. og holder lærlingen trygdet i den opplæringstid bedriften har påtatt seg. Den for faget gjeldende tariff legges til grunn for avlønning av lærlingen av den medlemsbedrift der opplæringen til enhver tid finner sted. Hvis det kreves lokale forhandlinger, bør styret drøfte dette.

ADMINISTRASJON

Årsmøtet:

Gjennom årsmøtet (Generalforsamling) utøver medlemsbedriftene den øverste myndighet i selskapet.

Årsmøtet holdes innen utgangen av mars måned. Det innkalles med minst 14 dagers skriftlig varsel til medlemsbedriftene ved Rådmann, ledsaget av årsberetning, regnskap, budsjettforslag og dagsorden.

Representanter til styret utnevnes av medlemsbedriftene, og blir formelt valgt av Årsmøtet. Valgperioden er 2 år. Årsmøtet velger leder årlig. På Årsmøtet har hver deltakende bedrift rett til å møte med 2 representanter. Hver bedrift har en stemme. Endringer i vedtektene krever 2/3 flertall. Alle andre avgjørelser (unntatt nedleggelse av Lister Opplæringskontor) treffes med alminnelig flertall blant de avgitte stemmer.

Styret kan innkalle til ekstraordinært Årsmøte. Innkallingen skjer som til ordinært Årsmøte. Årsmøtet gir styret fullmakt til å inngå avtale om den daglige driften av kontoret.

Representant for Utdanningsavdelingen og lærlingens styrerepresentant har møterett, talerett og forslagsrett på Årsmøtet, men ikke stemmerett.

Styret:

Lister Opplæringskontor ledes av et styre på 9 medlemmer med personlig vararepresentanter. Medlemmene skal velges slik at hver kommune/fylkeskommune er representert. Styret har en funksjonstid på 2 år. Det velges med vanlig flertall på Årsmøtet. Styret konstituerer seg selv.

Styret behandler budsjett og regnskap for kontorets drift, godkjenner årsmelding og regnskap før utsending og innkalling til Årsmøte (Generalforsamling).

Styret godkjenner søknader om medlemskap ved Lister Opplæringskontor.

Styret har full myndighet i alle saker som ikke er spesielt tillagt Årsmøtet. Styret er beslutningsdyktig dersom 4 medlemmer av styret er til stede på styremøtet. Styrets leder har dobbeltstemme på styremøter ved vedtak der stemmetallet er likt.

Representant fra utdanningsavdelingen og lærlingerepresentant er tildelt observatørstatus, med møterett, talerett og forslagsrett på styremøtet, men ikke stemmerett. Lærlingerepresentanten velges av og blant kontaktpersonene/rådgiverteamet, med funksjonstid som for kontaktpersonene, dvs. 1 år.

Daglig leder

Daglig leder har ansvaret for kontorets administrative drift.

Daglig leder tilsettes av styret.

Daglig leder kan utarbeide eller komplettere retningslinjer for den daglige driften, dersom gjeldende vedtekter ikke er utfyllende.

OPPLØSNING

Oppløsning av Lister Opplæringskontor kan bare vedtas av Årsmøtet (ordinært eller ekstraordinært) med $\frac{3}{4}$ flertall.

Ved oppløsning av Lister Opplæringskontor tilbakeføres evt. overskudd og fond til Utdanningsavdelingen i Vest Agder.

Vedtektene endret i styremøte 24.05.16 i sak 13-2016

Vedtektene endret i Ekstraordinært årsmøte 12.03.13

Vedtatt endret i styresak 4/99.

Navneendring – vedtatt i sak 17/99.

Ajourført nov. 2008 og 2011

Arkivreferanse: 2020/3074-2
Arkivkode: 074
Saksbehandler: Berit Kolsrud Bogaard
Adm.enhet: Organisasjon og personal
Dato: 09.03.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	27/2020
Formannskapet	26.03.2020	31/2020

Valg av representant med varamedlem til styringsgruppe for Flerbruksplan Mandalsvassdraget

Kommunedirektørens anbefaling:

Følgende velges til styringsgruppe for Flerbruksplan Mandalsvassdraget:

Representant: Ordfører Jan Kristensen

Varamedlem: varaordfører Jon-Are Åmland.

Kommunestyrets behandling av sak 27/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

**Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset.
Saken ble dermed ikke behandlet.**

Bakgrunn for saken:

Det foreligger henvendelse av 03.03.20 fra Svein Haugland, Prosjektleder Flerbruksplan Mandalsvassdraget der det bes om at de enkelte kommunene oppnevner en representant til styringsgruppe for Flerbruksplan Mandalsvassdraget.

I forrige periode var det ordførerne som representerte kommunene.

Vurdering:

Lyngdal kommune skal oppnevne en representant med varamedlem til styringsgruppe for Flerbruksplan Mandalsvassdraget.

Konklusjon:

Ihht. tidligere praksis velges ordfører som representant med varaordfører som varamedlem til styringsgruppe for Flerbruksplan Mandalsvassdraget.

Fra: post@lyngdal.kommune.no[post@lyngdal.kommune.no]
Sendt: 09.03.2020 14:25:46
Til: post@lyngdal.kommune.no[post@lyngdal.kommune.no]
Tittel: Møtevarsel - Kommunal representasjon i styringsgruppe for Flerbruksplan Mandalsvassdraget

Fra: Haugland, Svein [<mailto:Svein.Haugland@ae.no>]

Sendt: tirsdag 3. mars 2020 16:05

Til: Arne Georg Smedsland (smedsland@gmail.com) <smedsland@gmail.com>; Eie Jon Atle (joae@nve.no) <joae@nve.no>; Friluftsrådet region Mandal (post@iflir.no) <post@iflir.no>; Jørgen Sæbø <fmavjsa@fylkesmannen.no>; Tveito, Leif Ottar <Leif.Ottar.Tveito@ae.no>; postmottak fylkeskommunen <postmottak@vaf.no>; Vest Agder Jeger og Fiskeforening (vestagder@njff.no) <vestagder@njff.no>; Ørnulf Haraldstad (fmvaorn@fylkesmannen.no) <fmvaorn@fylkesmannen.no>; Erik Bue <erik.bue@ttas.no>; Larsen, Pål Alfred <fmavpal@fylkesmannen.no>; Sjur Lauvdal (sjurlauvdal@hotmail.no) <sjurlauvdal@hotmail.no>; Øverland, Tanja <Tanja.Overland@vaf.no>; Øyvinn Moltumyr <Oyvinn.Moltumyr@aseral.kommune.no>; Hannah.Dybesland@politiker.agderfk.no
Kopi: post@aseral.kommune.no; post@lindesnes.kommune.no; post@lyngdal.kommune.no; post@e-h.kommune.no

Emne: Møtevarsel- Flerbruksplan mandalsvassdraget

Hei

Jeg varsler med dette at det blir møte i styringsgruppa for Flerbruksplan Mandalsvassdraget 25. mars. I løpet av dette eller et møte til høsten bør Styringsgruppa ta stilling til om arbeidet med Flerbruksplan Mandalsvassdraget skal videreføres. Arbeidsutvalget har diskutert dette og anbefaler videreføring i omtrent samme form som nå.

Dette er første møte etter valget i høst, og etter kommunesammenslåingene til nyttår. Som grunnlag for den beslutningen som må tas om videreføring, blir dette møtet i første rekke et møte hvor Flerbruksplanen presenteres. I den anledning vil Torbjørn Forseth fra NINA komme og presentere sluttrapporten for Miljødesignprosjektet i Mandalsvassdraget som nå er avsluttet. I tillegg vil det bli gitt orientering om arbeid med krypsiv og om kraftprosjektene som er gjennomført, og er under gjennomføring i Åseral. Vi vil også gjennomføre en kort omvisning på det nye akvariet.

Jeg ber om du setter av tiden fra klokken **09.00-12.00 dagbygget på Laudal kraftstasjon i Marnardal**, evt. melder fra om du ikke kan komme.

Endelig sakliste kommer ca en uke før møtet.

Kommunal representasjon

I kopi feltet har jeg satt inn postmottak i Åseral, Lindesnes, Lyngdal og Evje og Hornnes kommune da jeg ikke er kjent med om kommunene har bestemt hves som skal være med Styringsgruppa. I forrige periode var det ordførerne, og jeg ber med dette om at de enkelte kommunene oppnevner en representant.

Svein Haugland | Prosjektleder Flerbruksplan Mandalsvassdraget
svein.haugland@ae.no tlf: +47 90 79 42 13 | +47 38 60 73 14

Agder Energi Vannkraft
Postboks 603 Lundsiden | 4606 Kristiansand
tlf: +47 38 60 70 00 | fax: +47 38 60 79 00
www.ae.no

God kraft. Godt klima.

Arkivreferanse: 2020/3099-1
Arkivkode: C21
Saksbehandler: Kristine Valborgland
Adm.enhet: Plan og næring
Dato: 10.03.2020

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Kommunestyret	12.03.2020	28/2020
Formannskapet	26.03.2020	32/2020

Etablering av minigolfbane i Rådhusparken

Kommunedirektørens anbefaling:

Kommunen vedtar prosjektet med en ramme på kr 850.000 ex.mva. under forutsetning av kr 750.000 dekkes av eksterne tilskudd. Kommunen bevilger kr 100.000 av midlene etter Vekst i Lyngdal.

Det nedsettes en arbeidsgruppe som arbeider videre med forslag til realisering av permanent minigolfbane. Følgende oppnevnes som medlemmer av arbeidsgruppen:

- Virksomhetsleder for Kultur
- Virksomhetsleder for Tekniske tjenester
- Daglig leder av Lyngdal Markedsforening
- Medlem av markedsforeninga Karl Igland
-

Prosjektgruppa må ta endelig stilling til prosjektet når det gjelder omfang og plassering. Det må tas særskilt hensyn til kunsten på rådhusplassen og allmennhetens tilgang på området.

Kommunestyrets behandling av sak 28/2020 i møte den 12.03.2020:

Kommunestyrets Behandling 12.03.2020:

Kommunestyrets Vedtak 12.03.2020:

Møtet i Kommunestyret 12.03.20 ble avlyst grunnet potensiell smittefare for CORONA-viruset. Saken ble dermed ikke behandlet.

Bakgrunn for saken:

Lyngdal Markedsforening ønsker at det iverksettes tiltak som skaper mer opplevelser i sentrum. Et mer attraktivt sentrum vil styrke næringslivet. Handelsnæringen er utsatt og spesielt sentrumsbutikkene. For å styrke sentrum i Lyngdal er det viktig at innbyggerne og kundene får gode opplevelser og aktiviteter i sentrum.

Lyngdal Markedsforening jobber derfor med ideer og planer for videre utvikling av sentrum. De har utarbeidet et utkast til etablering av minigolfbane.

Vedlagt ligger tegninger og eksempler på minigolfbaner. De foreslår å lage en permanent minigolfbane på det flate arealet på de tre plenene på rådhusplassen. Det er mulig å få til en 9- eller 12-hulls bane.

Siden det er på kommunal eiendom er det kommunen som må stå som prosjektansvarlig. Det er en viktig søknadsfrist for å kunne søke om tilskudd 16.mars. Lyngdal markedsforening ber om at saken tas opp innen denne fristen, og den blir derfor ettersendt til kommunestyret. Prosjektet er kostnadsberegnet til kr 808.000 ex.mva.

Lyngdal Markedsforening søker om at Lyngdal kommune gjennomfører investeringsprosjektet og bevilger kr 100.000 fra midler etter Vekst i Lyngdal.

Vurdering:

Viser til kartoversikt. Områdene som er aktuelle er markert med lilla skreivering. Det legges også ved bilder fra minigolfbanen på Karmøya som eksempler på hvordan en minigolfbane kan utformes. Utformingen hos oss må tilpasses mulighetene som rådhusplassen gir.

Det er også en viktig oppgave for Lyngdal kommune å styrke sentrum. Vi ønsker et attraktivt sentrum som blir mye brukt av innbyggerne og besøkende, og at det gir rom for opplevelser og aktiviteter. Initiativet fra

Lyngdal Markedsforening er svært godt, og kommunen bør forsøke å støtte opp om det viktige arbeidet de gjør for å styrke sentrum og sentrumshandelen.

Rådhusetplassen er til stor glede for mange i dag, med en flott lekeplass, og isbane om vinteren og aktivitetsområde om sommeren. Disse tiltakene er gjennomført i samarbeid med Lyngdal Markedsforening tidligere. Markedsforeninga forteller om andre steder der det er etablert minigolfbane i sentrum og der dette har vært en stor suksess for å trekke til seg flere besøkende.

Prosjektet er kalkulert til kr 808.000 ex.mva ut fra priser som markedsforeninga har hentet inn. Dersom kommunen skal gjennomføre prosjektet, må vi hente inn priser ihht lov om offentlig anskaffelser. Markedsforeninga satser på å få inn tilskudd på totalt kr 750.000 til prosjektet, og søker kommunen om kr 100.000. Prosjektet vil da få en ramme på kr 850.000 ex.mva.

En permanent minigolfbane vil føre til at det meste av plenene foran rådhuset blir omdisponert. Det blir da mindre plass til å oppholde seg på for innbyggerne som ikke spiller golf eller er på leke- og aktivitetsområdene. Det må også vurderes konsekvensene for kunsten som står på plassen, da minigolfbanen kan komme tett innpå denne.

Det foreslås derfor at det nedsettes en arbeidsgruppe som kan vurdere prosjektet nøyere med fordeler og ulemper, og løse prosjektet på en best mulig måte for kommunen.

Når det gjelder drift, bør det sees på en løsning der Markedsforeninga tar seg av utleie og formidling av utstyr.

Lyngdal Markedsforening søker om kr 100.000 av midlene som er igjen i Vekst i Lyngdal. Det er ikke fastsatt retningslinjer for et næringsfond enda. Søknaden kommer derfor noe tidlig i forhold til dette. Det foreslås likevel at det er disse midlene som disponeres da tiltaket er tett knyttet opp mot formålet til Vekst i Lyngdal, og at det vil ha en svært bred effekt mot både innbyggere, handelsnæring og opplevelser i sentrum.

Konklusjon:

Det anbefales at kommunen nedsetter en arbeidsgruppe som arbeider videre med forslag til realisering av en permanent minigolfbane. Det foreslås at virksomhetsleder for Kultur, virksomhetsleder for Tekniske tjenester, daglig leder av Lyngdal Markedsforening og initiativtaker og medlem av markedsforeninga Karl Iglund blir med i tillegg til politisk representasjon.

Kommunen vedtar prosjektet med en ramme på kr 850.000 ex.mva. under forutsetning av kr 750.000 dekkes av eksterne tilskudd. Kommunen bevilger kr 100.000 av midlene etter Vekst i Lyngdal.

Prosjektgruppa må ta endelig stilling til prosjektet når det gjelder omfang og plassering. Det må tas særskilt hensyn til kunsten på rådhusplassen og allmennhetens tilgang på området.

Vedlegg:

- 1 Kart over rådhusplassen
- 2 Eksempler på utforming av minigolfbaner

Tegnforklaring

Matrikkel Tiltak (Avgjørelser i enkeltsaker)

	Godkj. Nybygg
	Godkj. Tilbygg
	Godkj. Påbygg
	Godkj. Tiltak
	Uspes. Tiltak
	Omriss Tiltak
	Godkj. Nyb./Tilb./Påb.
	Godkj. Tiltak
	Uspes. Tiltak

Eksempler på utforming av minigolfbaner

